

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

వేమూరు - వేంకటకృష్ణమసెట్టి అన్డ్ సన్సుచేతను
తదుపరి
ఎ. కణ్ణన్‌సెట్టి అన్డ్ కంపెనీవారిచేతను
ప్రకటింపఁబడుచుండినది.

ప్రకాశకులు :

పబ్లిషర్సు అండ్ బుక్‌సెల్లర్సు,
హెడ్ ఆఫీసు :— ఏలూరు.

బ్రాంచెస్ :
గుంటూరు - రాజమండ్రి - భీమవరం - తెనాలి - విజయనగరం.

1456

1955

COPYRIGHT REGISTERED

విషయసూచిక

ఆనుశాసనికపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

ఆనుశాసనికపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

ఆనుశాసనికపర్వము – తృతీయాశ్వాసము

ఆనుశాసనికపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము.

ఆనుశాసనికపర్వము - పంచమాశ్వాసము

అశ్వమేధపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

మౌసలపర్వము.

పుట.

మహాప్రస్థానికపర్వము.

స్వర్గారోహణపర్వము.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము. ప్రథమాశ్వాసము.

మత్కటాక్షరోచి
స్తోమసముల్లాసవిహితసుస్థిరలక్ష్మీ
భూమానందితభక్త
వ్యామోహవిదూరయుక్త హరిహరనాథా. 1

[illegible]గాచెం

వ. దే[illegible]ఘు బోయె [illegible] జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమానుం
డైన దేవవ్రతుండు వివరింప వివిధంబు లగుధర్మంబు లాకర్ణించి యజాతశత్రుం
డతనికి సభక్తికప్రణామం బాచరించి వినయవిశేషవిభూషితుం డై. 2

సీ. అనఘ నాదగుచిత్తమునకు శమంబు గావించుటకై నీవు వివిధవిశద
భంగులఁ బరమకృపానిరతుండవై, సకలధర్మప్రదేశములుఁ జేసి
తిమ్మెయిఁ జెప్పఁగా నించుకయేనియు, శమము లేకున్నది చలముకొని య
నేకబంధుల వధియించితి నది యొక్క,తలయు నీ కలిగినదారుణత్వ

ఆ. మొక్కతలయు నైనయుగ్రకర్మంబులు, చిత్తవృత్తిఁ దగిలి యుత్తలంబుఁ
జేయ శాంతి యెట్లు సిద్ధించు మునిమాన,నీయ యింక నేమి సేయువాఁడ. 3

వ. దుర్యోధనుం డతిలోభంబున నాతోఁ బంచి కుడువ నొడంబడండ యేనును నాగ్ర
హంబున నతనికి రాజ్యం బిచ్చి తొలంగి నిలువను మా యిద్దఱకతంబున నింత
వుట్టెం బశ్చాత్తాపం బెప్పాటనుం ద్రోపువడ దయ్యెడు.

—♦ గౌతమీలుబ్ధకసర్పమృత్యుకాలసంవాదము ♦—

చ. అనవుడు భీష్ముఁ డిట్టు లను నాతనితో నకటా వధింపఁగా
మనుజుఁడు కర్త గాఁడు వినుమా యితిహాస మొకండు సెప్పెద
న్మనుజవరేణ్యా గౌతమి యనంగ శమాన్విత యొక్కభూసురాం
గన యురగంబుచే సుతుఁడు కాలవశత్వముఁ బొందియుండఁగన్, 5

చ. వగచుచుఁ జూడ నయ్యురగవల్లభు నర్జునఁ గట్టి తెచ్చి య
మ్మగువకుఁ జూపి దీనిఁ దల మ్రందఁగ మోఁదెదఁ గోల నొండె రెం
డుగ [1]నెఱకత్తి వ్రేసెదఁ గడుం జెను గీపాడ పాఁపపుర్వు నే
మిగతి వధింతు నంచు నొకమేటికిరాతుఁడు రోషదీప్తుఁడై. 6

క. ఉన్నఁ గని యప్పడఁతి యో, యన్న విడువు భుజగనాథు ననవుడు నతఁ డీ
పిన్నాతని ప్రాణంబులు, గొన్నది యిది దీని యుసుఱు గొనియెద ననియెన్. 7

వ. అనిన నక్కోమలి యక్కిరాతుం జూచి. 8

క. విధివశమున వచ్చినకీ, డధములు గొనియాడి వ్రేఁగు లై విపులభవాం
బుధి మునుఁగుదురు మునుంగరు, సధర్మలగు నుత్తములు ప్రశాంతిఁ జులుకనై. 9

వ. అదియునుం గాక. 10

క. ఈపాముఁ జంప బ్రదుకునె, నాపుత్త్రుఁడు విడువు మర్జునక నావుడు వాఁ
డీ వేదమాట లెల్లను, గోపవివశుఁ డైననాకుఁ గొలుపవు ముగ్ధా. 11

ఉ. కావున నెట్లుఁ జంపుదునఁ గాని భుజంగముఁ బోవనీను జూ
నావుడు నింతి యర్జునక నామము నీ కవదాతభంగికీచుట.
గావలదే మహీసురులు గా దనుచొప్పునఁ దత్సప
బోవరు గాదె యేల నినుఁబోఁటికిఁ గ్రూరత నాదుసన్నిధిన్. 12

సీ. హింసకు నోడఁబడ నే నెట్లు ననవుడు, జనబాధకము లైనజంతువులను
జంపినఁ బాపంబు సమకూర దని పల్కె, బోయ వట్టినరిపుఁ బొరిగొనంగ
వల దని చెప్పె నవ్వనిత వాఁ డహిఁ దెగఁ, జూచి జనంబులఁ గాచు టుఱదె
వృత్రుఁ జంపఁడె దేవవిభుఁడు యజ్ఞధ్వంసనము సేయఁడే ఫాలనయనుఁ డట్ల

తే. కావె ధర్మవు హింసలు నీవు దీని, కియ్యకొను మని తెఱెమె న న్నెంతదఱిమి
నను దయావతి యైనయన్నాతి పాప, మునకుఁ జొరదయ్యె బోయకిట్లని యెఁబాము.

క. ఏనేమి తప్పు సేసితిఁ, గానవు నెఱి నీవు లెస్సగా మృత్యుపరా
ధీనత బాలునిఁ గఱచితిఁ, గాని వినుము లేవు రోషకామాదు లెదన్. 14

వ. అనుటయు నతండు. 15

క. విను మృత్యువునకుఁ దగుసా, ధనమ వగుటఁ జేసి నిన్ను దండింపంగాఁ
జను ననవుడుఁ గుమ్మరికో, లను సారెం బోలితిం దలఁచి చూడు మెడన్. 16

వ. ఈక్రియ నావశం బగునే యని పల్కినం బాముున కర్జునకుం డిట్లనియె. 17

తే. ఏయువాఁ డుండ నిమ్మెయి సేయు ననక, యోపి తత్తండనము సేఁత పాపమం డ్రె
యెవ్వరేఁ బంపఁ గఱతు గా కేమి క్రూరుఁ, నిన్ను గీటడఁగించిన నింద రాదు.

తే. అదియుఁ గాక విశేషించి యరయ బుద్ధి, గలుగునట్టి సాధనములు గారె మీరు
మృత్యువున కట్లు గావున మెలఁగ మిడుక, నీక పొరిగొన వలయు మిమ్మెల్లభంగి.

1. క. వఱగత్తి.

వ. అనిన విని బోయకు భుజంగం బిట్లనియె. 20

తే. బుద్ధి గల్గుసాధనములు§హో హవిస్సు, లరసి వేల్తురు ఋత్విజు § లా ఫలంబు
గాంచు నధ్వరకర్త యు§కాక వారి, కేమిపని యనఁగా మృత్యు § వేఁగుదెంచె. 21

క. చనుదెంచి పామునకు ని, ట్లను నిను నేఁ గోరి పనిచి§నట్టుల నన్నున్
బనిచెం గాలుం డీ చా,వున కీవును నేను హేతు§వులు గా మనఘా. 22

క. ఇనశశిపావక భూమి గ,గన జల పవనాదివస్తు§గతు లెల్లను గా
లునియాజ్ఞచేతి వనినఁ ద,క్కినపని సెప్పంగ నేటి§కిని భుజగేంద్రా. 23

క. విను మిట్లగు శేర్పడ నెఱిఁ,గిన[1]నాపై నిడుదు వెట్లు § కిల్బిషముం గా
లుని చెయిది నన్ను దూఱిన, నిను దూఱుట యుఱదె నాదు§నిర్మాణమునన్. 24

ఆ. అనిన భుజగ మిట్టు § లను నీవలన నేను, గుణము సెప్ప దోష§గణన సేయ
నన్నుఁ బనిచె నంటి § నామీఁదిదోషంబుఁ, బాపికొనుట నాకుఁ§బాడిగాదె. 25

క. [2]విను మటు కాలుని దెసనై, నను దోషముకలిమి లేమి § నా కాడంగాఁ
బని యేమి దోషగతిచిం,తనభాషణములకు నేను § దగుదునె యనఘా. 26

వ. అని పలికి పాము బోయ మొగంబు సూచి. 27

క. వింటే – మృత్యువుమాటలు, గంటే నామీఁదఁ దప్పు § గలిగించెద వి
ట్లింటం గట్టక దగునే, యంటకు నగి బోయ యిట్టు § లనియె నరేంద్రా. 28

క. నీవును మృత్యువుఁ బాపస,మూవేశితమతుల రొఱగ § నాడినయంతం
బోవునె మీపై దోషము, లే వెఱతునె యిట్టు లనిన § యింతన మీకున్. 29

వ. అనిన మృత్యువునుం బామును. 30

క. ఘనుఁ డగుకాలునివశమునఁ, జనియెడుమా కరయ దోష§సంగతి గలదే
యను నెడఁ గాలుం డచటికిఁ జనుదెంచెం బ్రీతి ధర్మ§సంశయ ముడుపన్. 31

వ. చనుదెంచి యర్జునకు నాలోకించి. 32

క. పామును మృత్యువు నేనును, గా మీదారకునిమృతికిఁ § గారణ మీతం
డేమేఁ గర్మముఁ జేసెం, దా మృతిఁ బొందించె నదియు § తలకొని యితనిన్. 33

క. విను కర్మం బొనరించును, జననము మరణంబు నదియు § సౌఖ్యము దుఃఖం
బును గావించుం దనచే,సినదానిం బడక పోవ § శివునకు వశమే. 34

వ. అని చెప్పి. 35

1, క. గ, చ. నీపై నిడుదు రెట్లు 2. అచ్చుప్రతులయందు 25-వ 26-వ పద్యములనడుమ 'అనిన మృత్యువు పామున కిట్లనియె' ననువచన మున్నది. దీనిచే 26-వపద్యముమృత్యువుచెప్పినదగుచున్నది గాన 27-వ వచనము 'అని పలికినం బాము బోయ...' యని యాప్రతులందుదిద్దఁబడియున్నది. వ్రాఁతప్రతులం దాపద్యములనడుమ వచనము కానిపించదు. కాన 26-వ పద్యము పాము చెప్పినదే యగుచున్నది దీనిచే 27-వ వచనము 'అని పలికి పాము...' అని యున్నది. మూలమును వ్రాఁతప్రతులచొప్పున నేయుండుట బట్టి యీ వచనము ప్రక్షిప్తమని పరిహరింపఁబడియె.

క. కావున నిందఱు నుడుగుం, డీ వాదం బనుడు బోయ కిట్లను ధరణీ
దేవాంగన దనయెఱుకయు, దేవాలాపములు నొక్కతెరువై యున్నన్. 36

ఆ. ఇట్టివనటఁ బొందునట్టిపాపము సేసి, వనిత లిట్లు యగుదు రనఘ యివ్వి
ధంబుమరణ మొందఁ దగుకిల్బిషంబున, బాలు రిట్లు [1]పోదు రేల కలఁగ. 37

వ. అని వెండియు. 38

క. సకలజనంబులుఁ గర్మము,నకు ననుగుణమైన తెరువునం బోదురు దీ
నికి రోషవిషాదము లే,టికి విడువుము పాము సంఘటింపుము శమమున్. 39

క. అన విని తెలిసి విడిచె న,ర్జునకుఁడు భుజగము నపాస్తరోషుం డగుచుం
జని చెలిమిఁ బొంది కాలుం,డును మృత్యువుఁ గావునను విడువు మీవడలున్. 40

తే. కారు దుర్యోధనుఁడు నీవుఁ గారణములు, బాంధవులరణమరణసంప్రాప్తి కనఘ
వారు దమతమకర్మముల్ కారణములు, గాఁగ ని ట్లయి రేల శోకంబు నీకు. 41

వ. గౌతమీలుబ్ధకభుజంగమృత్యుకాలసంవాదం బనునియ్యితిహాసంబు దాత్పర్యంబు
మనంబునం బట్టుకొలిపి యీపుట్టినకలంకం దొలంగ జడిసి శమంబున సుఖివి
గ మ్మనం గౌంతేయాగ్రజుండు సంతసిల్లి శాంతనవునితో ని ట్లనియె. 42

— అగ్నిదేవుఁడు సుదర్శన యనుకన్యను వివాహంబు

చ. అనఘ గృహస్థధర్మమునయందుఁ జరించి నరుండు మృత్యుసం
జనితభయంబు వాపికొనఁ జాలునొ చాలఁడొ యన్న నాసరి
త్తనయుఁడు దానికిం దగువిధంబు దిరం బగునేనిఁ జాలు న
య్యను వొడఁగూడినట్టియితిహాసము విన్ము నరేంద్ర చెప్పెదన్. 43

మ. మనువంశంబునఁ బుట్టి సర్వజనతామందార మై నేల యె
ల్లను బాలించి జగత్త్రయీప్రణుతలీలం బొల్చె దుర్యోధనుం
డనురా జవ్విభునొప్పు నర్మదకుఁ గామావేశముం జేసినన్
వనితారూపము దాల్చి పొందె నతనిన్ వైదగ్ధ్యహృద్యంబుగన్. 44

క. ఆ రమణికి నతనికిఁ గ,న్యారత్నం బుద్భవించె నమరపురంధ్రీ
శ్రీరామణీయకము ని,స్సారం బగునట్లు గాఁగ జగతీనాథా. 45

క. విను దానికిఁ బేరు సుద,ర్శన యన్నరనాయకుండు సంప్రీతిమెయిం
బెనిచి తనయగ్నిహోత్రం,బునపరిచర్యలకుఁ బనిచె బుజ్జనములతోన్. 46

వ. పనిచిన నప్పొలంతి యప్పనులవెంట మెలంగుచుండె నట్టియెడ. 47

సీ. అర్చించునప్పు డయ్యంగన కెంగేలి, జిగిసొంపు చిత్తంబు దిగిచికొనఁగ
నరసి కన్గొనునప్పు [2]డయ్యింతికనుఁగవ, పొలపంబు రాగంబు వొదరఁజేయ
నన్యులఁ బనిఁ బంచునప్పు డమ్ముద్దియ, పలుకులతీపు గోర్కులఁ [3]గెరల్ప
నల్లన యూఁదెడునప్పు డక్కొమ్మవా, తెఱతావి ధైర్యంబుఁ ద్రిప్పుకొలుప

1. క. యగుదు, 2. గ. డయ్యింతికలికి కన్పొలపంబు. 3. జ. చెరల్ప.

తే. మరుఁడు దోడ్తోడఁ దేఁకువమాలి కదిసి, తూఁపుగములక్రొవ్వాఁడిమిసూపసంత
కంత కగ్గల మగువలవంతఁ దూలి,పోయెఁ బావకుఁ డేమి సెప్పుదు నరేంద్ర.
వ. ఇట్లు మదనాగ్ని నుదిలకొని యగ్నిదేవుం డక్కాంతతో నేకాంతంబుననిట్లనియె.
సీ. చిగురుటాకుల గాసిసేయునీయడుగుల,చెలువంబు సూడ్కలఁ జేర్చికొనియె
మారేడుపండులగారాము సెఱచునీ,యెలచన్నుఁగవ వేడుకలఁ బొనర్చె
నునుఁదీవఁ జీరికిఁ గొననినీమైఁదీవ,మురిపంబు డెందంబు మరులుకొలిపె
నెఱసందురుని సిగ్గువఱుపంగఁ జాలునీ,నెమ్మోము దాలిమి వమ్ముసేసె
తే. నాఁటి నీకు నై పెక్కుబన్నములు వడితి, నంగజునిచేత[1]వల్లభ వగుము నాకు
నావుడును సిగ్గుగదిరియాననము వాంచి,యలఁతిమెలుఁగుననిట్లనునాలతాంగి.
క. కులకన్యకలకు వేడుకఁ, [2]దలవీడులఁ బరులతోడితగుమాటలకుం
దలకొనఁ దగునే గురుజనములకా కత్తెఱఁగువారు పురుషార్థనిధీ. 51
వ. అనిన విని హుతవహుం డట్ల కాక యనియె నా సమయంబున. 52
ఉ. ఆ నరనాయకుం డొకమహాధ్వర మెంతయు వేడ్కఁ జేయఁగాఁ
బూని మహీసురావలికిఁ బూజలొనర్పఁగఁ దాను బ్రాహ్మణుం
డై నయ మారఁగా ననలుఁ డాతనిపాలికి వచ్చినాకు నీ
వే నృప నీదుపుత్త్రిఁ గృప యేర్పడ దానము గాఁగ నావుడున్. 53
వ. అవ్విభుండు. 54
తే. అన్యవర్ణుండు దీనుఁ డీయనకు నెట్లు
గూఁతు నీ వచ్చు నని మదిఁ గుత్స పుట్టి
యీఁడ ప్రార్థన మఫల మై యేఁగి యజ్ఞ
సమయమున నగ్ని దనమూర్తి సంహరించె. 55
క. కని యజ్ఞపతి ఋత్విజులును దానును వెఱఁగుపడి విలోపము వాటి
ల్లెనొకో కర్మగతుల నని, మనమున నూహించి భవ్యమంత్రముఖరుఁ డై. 56
వ. పావకునిం బ్రస్తుతించుచుండ నద్దేవుం డా భూదేవతలకు నల్లన తన తెఱం
గెఱింగించిన. 57
తే. వార లానృపుతోఁ జెప్ప[3]గారవంబు, సంతసముఁ దలకొనఁగ నయ్యింతిఁ బెండ్లి
చేసి చెప్పి ధీరుఁ డై చెన్ను మెఱసి, యగ్ని వరియించె నచ్చెరువంద జనులు.
నోఘవతి వ. ఇట్లువివాహోత్సవం బనుభవించి విభావసుండు విభాప్రభాసమానుం
ఢయ్యోఁ డగుచు పరిగ్రహింప దుర్యోధనుయాగంబును సుప్రయోగం బై
అ. అతిథి చెల్లె 59
యది క. అనఘనకును, జనియించె సుదాత్తగుణవిశాలుండు సుద
క. అనిన ర్శన డానృపుఁ, ఢనూనధర్మమునఁ దాల్చె నవనీభరమున్. 60

1

1. గ. వల్దదలవీల్లన వరుల 3. జ. గారవమున సంతసంబును దలకొల్పి యింతి.

వ. ¹(ఆసమయంబున.) 61

ఆ. అతని కోఘవంతుఁ ✽ డనువాఁడు జనియించె, నుదితయశుఁడు వాని ✽ కోఘరథుఁడు
నోఘవతియు ననఁగ ✽ నుదయించి రయ్యోఘ,వతికి నావిభుండు ✽ వరుని నరసి. 62

వ. ఒరుల మెచ్చక. 63

క. ఆలేమ సుదర్శనునకు, నాలింగా నిచ్చె నద్ద ✽ హాననందనుఁ డుర్వీ
లోలతఁ గైకొని పరిణయ, కేలి నడపి విమలబుద్ధిఁ ✽ గృతనిశ్చయుఁడై. 64

వ. గృహస్థధర్మానుష్ఠానంబునన మృత్యువు జయింతు నని ప్రతిజ్ఞసేసి యోఘవతి యునుం దానును గురుక్షేత్రంబునకుం జని యందు రమణీయ ప్రదేశంబున విశాలపర్ణశాలఁ గావించుకొని యుండె నట్టియెడ నయ్యేలనాగతో నతం డిట్లనియె.

తే. అతిథిఁ బూజించువేడ్కనా ✽ కగ్గలంబు, వెలఁది నీవును ననుకూల ✽ వృత్తిఁ దాల్చి
సాలయ కప్పని నడపఁగా ✽ వలయుఁ బూని, యే నిచట నున్నయప్పుడు ✽ లేనియపుడు.

క. అతిథిజనులు దమతమవాం,ఛితము లనుభవించునట్లు ✽ సేయం గనినం
గృతకృత్యతఁ బొందరె గృహ,పతియును గృహిణియును ²ధర్మ ✽ భారమువలనన్.

క. అతిథి నినుఁ గోరెనేనిని, మతిఁ గింకిరిపడక యొల ✽ మాసగొనక నీ
వతనికిఁ బ్రియంబు సల్పుము, సతికిం బతిపనుపు సేయఁ ✽ జను నెల్లదియున్.

—♦ సుదర్శనునింటికి ధర్మదేవత యతిథి యై వచ్చుట. ♦—

క. అని యూఁది చెప్పి యొకనాఁ, డనఘు యతం డిధ్మములకు ✽ నటవీస్థలికిం
జనినయెడ నతిథి యొక్కఁడు, సనుదెంచిన నాసనాది ✽ సంభావనలన్. 69

క. అతివినయంబున సమ్మా,నితుఁ జేయఁగ నాలతాంగి ✽ నెమ్మోమునఁ జూ
పతఁడు నిలిపి కామాతుర,మతి నైతింబ్రియ మొనర్పు ✽ మానిని నాకున్. 70

వ. గృహస్థధర్మ ప్రకారంబు నీ యెఱుంగనియదియే యని పలికిన నప్పరమపతివ్రత వేఱొండు దెఱంగుల నభ్యర్థనీయంబు లయినవస్తువు లుపన్యసించిన నతం డవి యెవ్వియు నొల్ల ననుటయు.

క. సతి దనపతివచనంబులు, మతిఁ జొనుపుం దెంపు మాను ✽ మాన వెఱచున
య్యతిథిపనుపు సేయక త్రో,చుతలం పలవఱుచుఁ జేయఁ ✽ జూచుం దలరున్. 72

తే. ఇట్టు లురియాడుచిత్తంబు ✽ నెట్టకేని, నాథుచెప్పినధర్మంబు ✽ నకుఁ [illegible]
నూలుకొల్పి నిర్ణయమునఁ ✽ గీలుకొన్న, లజ్జ వ్రేఁగునఁ బోలె వ్రాలంగ మోము.

క. తెఱవ యొడఁబాటుమాటం, బఱివోయినకొంకుతోడ ✽ బ్రాహ్మణుఁ గొని క
న్మఱుఁగగు నెడకు నరిగె న,త్తఱి వచ్చె సుదర్శనుండు ✽ ధరణీనాథా. 74

ఆ. వచ్చి పర్ణశాల ✽ వాకిట నిల్చియు, త్తన్విఁ బిల్చె నతిథి ✽ దాని నల్ల
నూర కుండు మనియె ✽ నువిదయు భూసుర,శాపభీతి నెలుఁగ ✽ నూపకుండె. 75

1. కుండలీకరణములలోనివెల్ల వ్రాఁత ప్రతులం గనుపట్టవు. 2. జ. గర్భభావమువలనన్.

సీ. పేర్కొని పలుమాఱుఁ ✽ బిలిచి యో యనుట, లే,కున్న నయ్యింటిలోఁ ✽ గన్నవఱపె
వల్లభ గానక ✽ వహ్నితనూజుండు, దలఁ కొంది ప్రేముడి ✽ పలుకు వలుక
నతని నుద్దేశించి ✽ యతిథి నా కాతిథ్య, మొనరించుచున్నది ✽ వనిత నీవు
గృహధర్మవిదుఁడవు ✽ కినియకు మయ్య య,మ్మనుడు నప్పరమపు✽ణ్యాత్మకుండు
తే. నీదుకతమున నేను స✽మ్మోదమగ్న
మానసుఁడ నైతి [1]నతిథులు ✽ మహితపూజ
నములు గాంచినగృహములు ✽ విమలతరము
లండ్రు బుధు లింత యెఱుఁగుదు ✽ నట్లు నడతు. 76
వ. అని పలికి వెండియు. 77
ఉ. నావచనంబునట్టుల మ✽నంబును దీనికి సాక్షు లుర్వియుం
బావకుఁడుం జలంబును న✽భంబును వాయువుఁ జంద్రసూర్యులున్
నావుడు మ్రోసె నాకసము✽న్ విశదంబుగ దివ్యవాణి సం
భావితుఁ డీతఁ డీవిభుని✽పల్కు నిజం బని కౌరవేశ్వరా. 78
ఆ. అప్పు డతిథి ప్రీతి ✽ నతనిసన్నిధి కేఁగు,దెంచి దుర్నిరీక్ష్య✽తేజ మడరఁ
దనదుమూర్తి యధిక✽తరసమున్నతిఁ బొలు పెసఁగ నిల్చి యతని ✽ కిట్టు లనియె.
సీ. ధర్మదేవత నేను ✽ దగ నీదుచిత్తంబు, నారయ వచ్చితి ✽ ననఘ నీవు
నిశ్చలవ్రతుఁడవు ✽ నీ ప్రతిజ్ఞకు హాని, గలిగినఁ దెగఁజూడఁ ✽ దలఁచి తిరుగు
వెనువెంట మృత్యువు ✽ వినుజయించితి దానిఁ, గామరోషాదివి✽కారసహిత
ముగ నంతరంగంబు ✽ మున్న గెల్చితి భవ,త్సతియుఁ బవిత్ర య✽స్ఖలితచరిత
ఆ. యొడలితోడ నీకు ✽ నూర్ధ్వలోకమునకు, నరుగ వచ్చు నెప్పు ✽ డరుగుతలఁపు
దోఁచె నప్పుడిదియుఁ✽దోడిద యై ప్రీతి, నరుగుదెంచు ననియెఁ ✽ గురువరేణ్య. 80
వ. అని వెండియు. 81
చ. నరవర పొల్చు నోఘవతి ✽ నా నది యై జనపావనాకృతిం
బరమతపంబులోని సగ✽పాలను నియ్యమ యున్నసామున
న్వైరవునఁ దొంటిమై నిలిచి ✽ నీకుఁ దగం బరిచర్య సేయు ని
చ్చరితము మీకు నిర్మలయ✽శంబు నొనర్చుట కే నొనర్చితిన్. 82
వ. అని చెప్పి ధర్ముండు ధవళహయసహస్రంబు పూనినమాననీయరథంబునం జనియె.
నోఘవతి యద్దేవుని చెప్పినట్ల వర్తిల్లె సుదర్శనుండును బరమసంతోషభరితుం
డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీమనంబున నెక్కొలుపు మిక్కథయభిప్రాయంబు. 83
ఆ. అతిథిపూజఁ గడచి✽నట్టిధర్మవు గృహ,స్థులకు నొండు లేమి ✽ దెలుపు చున్న
యది సమస్తకిల్బి✽షాపహ మీయితి,హాస మిచ్చు నెల్ల ✽ యభిమతములు. 84
క. అనినఁ బితామహుతో న,జ్జనపతి బ్రాహ్మణ్య మవుల✽జాత్ములు మూఁటన్

1. క. నతిథుల ... గావించుగృహములు.

జనియించినవారికి దొరఁకొనునొకొ యతివిమలకర్మగుణయోగమునన్. 85
వ. అని యడిగిన నతడతని కిట్లనియె. 86
తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభం బనేక, జన్మములఁ బొంది తిరుగంగ సంభవించి
నపుడు గనునది యున్నతమైనయప్పదంబు విను మెఱిఁగించెదదాని తెఱఁగు. 87

—♦ ఇంద్రమతంగ సంవాదం బనునితిహాసప్రకారము. ♦—

వ. అది యింద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాసం బాకర్ణించిన నెఱుంగ నగుం గావున
నక్కథ యుపన్యసించెద నొక్కవిప్రునికొడుకు మతంగుం డనువాఁడు యజ్ఞార్థం
బైనపనికిం దండ్రిపనుపునం బోయిపోయి. 88
క. మదమునఁ బెలుచన యొకగాడిదకొదమం గోల గొని యడిచె నడిచిన నొ
వ్వాదవి తనతల్లిఁ జేరఁగ, నది సని నన్నితఁ డడిచెనని చెప్పుటయున్. 89
వ. ఆ గార్దభి దనకొదమతో వీఁడు చండాలుండు ప్రచండస్వభావుండు గా కుండునే
యనినం బూర్వజన్మకర్మవిశేషంబునం దిర్యగ్జాతిభాషావిదుం డగుట నవ్విప్ర
పుత్త్రుఁ డప్పలుకులు విని యిది దూషణభాషణంబు గాదు నిరూపణాలాపం
బై యున్నది యట్లు గావున మాలతనంబు గలుగ నేర్చు నని నిశ్చయించి య
గ్గాడిదకడకుం బోయి. 90
క. తనకుం జండాలత వచ్చినకారణ మడిగి దానిచేతం గంద
ర్పునిచెయిది మంగలికి నిజజననికిఁ బొం దగుట విని విషాదముతోడన్. 91
వ. తనపోయెడి పనికిం బోవక మరలి సదనంబునకుం జని జనకుని కత్తెఱం గెల్ల
నెఱింగించి యతనితో శూద్రబీజంబున బ్రాహ్మణియందు జన్మించినవాఁడు
చండాలుం డగుటకు సందియం బేమి గార్దభి శాపజాతగా నోపు నది యున్న
రూప పలికె బ్రాహ్మణ్యంబు తపంబున సంపాదించెదం గాక యని పల్కి వీడ్కొని
వనంబునకుం బోయి. 92
క. పరమతప మాచరింపఁగ, సురపతి వొడచూపి యడుగు సువ్రత నీకుఁ
వర మిచ్చెద ననిన ధరామరత్వ మిమ్మనియె నతఁడుమది ముద మొదవన్. 93
చ. అనవుడు బ్రాహ్మణత్వము మహత్త్వ మెఱుంగవ యన్యజాతి కం
దునె యది యొండు వేఁడు మది దోఁచిన మే లనియెన్ బలారి వాఁ
డనితరసాధ్య మైనతప మస్ఖలితంబుగఁ జేయుచుండెదం
జనుము మహాత్మ నీ వనిన సస్మితుఁ డై యతఁ డేఁగె నేఁగినన్. 94
వ. మతంగుం డేకపాదంబున నూఱేండ్లు తపంబు సేసిన నింద్రుండు గ్రమ్మఱ వచ్చి. 95
తే. ఏను వలదని చెప్పిన మాన వెల్లు, పరమదుర్లభపదమాసపడి కరంబు
మేలితప మాచరించె చండాలుఁ డిట్టి,దాన నశియించు నిదినీకుఁ దగదు విడువు.
వ. విను మిత్తెఱంగుతపంబునకుఁ బదిమడుంగులు సేసి చండాలుండు శూద్రుండగు
నూఱుమడుంగు లనుష్ఠించి శూద్రుండు వైశ్యుం డగు వేయిమడుంగు లాచ

రించివైశ్యుండు క్షత్త్రియుం డగు (నప్పుణ్యాచరణంబునకుఁ) బదివేలుమఱుంగులు నిర్వర్తించి క్షత్త్రియుండుదుర్బ్రాహ్మణుం డగు (నానియమంబునకు)లక్షమఱుం గులు సల్పి శమదమసత్యాహింసల నమాత్సర్యంబున నార్యబ్రాహ్మణహృదయం బులు సదయంబులు గావించి దుర్బ్రాహ్మణుండు సద్బ్రాహ్మణుం డగు నిట్లు బ్రాహ్మణ్యం బలఁతులం బడయ వచ్చునే పడసియు నది సెడ కుండ నడప శక్యం బగునే యనేకజన్మంబుల నొకప్పుడు బ్రాహ్మణజన్మంబు నొందియుం గొందఱు ధనవాంఛావిషయలౌల్యాదులం దదాచారంబు దిగవిడిచి చెడుదు రిట్టిమహా పదంబు గోరి నిన్నునీవ యేల వినాశంబు నొందించుకొనియెద వీ తపోనిష్ఠ పాలించి తగునది యొక్కవరంబు వేఁడుమనియె ననిన వాఁ డూర కున్న నాఖండలుం డరిగె వెండియు. 97

క. అంగుష్ఠ మొకటి మోపి మ,తంగుఁడు నూఱేండ్లు సేసెఁ దపము నియతిమై నంగముతో నస్థులతో, సంగతముగఁ దోఁప వెక్కసముగా నరముల్. 98

ఆ. ఇట్లు సేసి శక్తి యెల్లను గడచన్న, నతఁడు నేల వ్రాలె నతిరయమున వచ్చి యమరఁబట్టి వాసవుఁ డక్కట, నీకు జెప్పనయ్య నెమ్మి నేను. 99

వ. క్షత్త్రియాదులచేతనుం బట్టు వడనిబ్రాహ్మణశార్దూలంబుతోడిమేలంబుదక్కుము నీకు నొక్కవరం బిచ్చెదం గైకొను మని పల్కుటయు నతం డొడఁబడినం బరమాదరంబున. 100

ఆ. చండదేవుఁ డనఁ బ్రశస్తివహించి సు,స్త్రీలు పూజనంబు సేయఁ గామ రూపధారి వై నిరూపింప విహగభా,వంబు గల్గి ప్రమదవర్తి వగుమ. 101

క. అని వరమిచ్చి మహేంద్రుఁడు, సనియె ననిన విని యజాతశత్రుఁడు గాంగే యునితో బ్రాహ్మణ్యము వెలి,జనులకుఁ బొందంగ నిట్లశక్యం బేనిన్. 102

—* విశ్వామిత్రునకు బ్రాహ్మణ్యంబు గలిగిన తెఱంగు. *—

వ. విశ్వామిత్రుం డెట్లు వొందె నత్తెఱం గెఱింగింపవే యని యడిగిన నన్నదేవు నకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 103

సీ. జాహ్నవీదేవికి జనకుఁ డై వెలసిన,జహ్నునికులమున సంభవించె
గాధి నాఁ బ్రకటభూకాంతుఁ డాతనిపుత్త్రి, యగుసత్యవతిఁ దన కాలిఁగాఁగ
ని మ్మని యర్థించె నమ్మహీశ్వరు ఋచీ,కుం డనుముని భృగుకులవరేణ్యుఁ
డతని కీనొల్ల కప్పతి దనగూఁతున, కుంకువగాఁ జెప్పె నొక్కకర్ణ
తే. మసితమై తెలుపారెడుహరులువేయి, మానిమై భార్గవుఁడు దేరఁబూనివరుణు
గానఁజని యవ్విధముఘోటకములవేఁడె,నాతఁ డిచ్చుట కొడఁబడియతనితోడ.

క. నీవలసినప్పు డట్టిహ,యావలి ప్రభవించు నెచట నైన ననవుడుఁగ్ దీవించి యరిగి యమ్ముని, దేవతటినియుత్తరంపుఁదీరమునఁ దగన్. 105

వ. నియతుం డై తలంచినతత్క్షణంబ గాధి సెప్పినచందం బగుగుఱ్ఱంబులు వేయునుం

బుడమిం బొడమి పొలిచి నిలిచె దానం గన్యాకుబ్జంబున కనతిదూరం బగు తత్ప్రదేశం బశ్వతీర్థం బనం బరఁగె నమ్మునికుమారుం డత్తురంగంబుల నిచ్చిన నచ్చెరువును సంతోషంబును శాపభయంబును ముప్పిరిగొనం దనపుత్త్రిక నుంకువగా నియ్యకొని. 106

తే. గాధి యమ్మునిపుత్త్రుఁ బ్రీత్రిఘుమునఁ బెండ్లి, సేసెనిట్లు వరించి ఋచీకుఁ డధిక సమ్మదమున గృహస్థధర్మమ్ము నడపు, చుండి సంతానకాంక్షనయ్యువిదతోడ.

వ. నీకుం బుత్త్రోత్పత్తి గావింపం జాలుచరువు సంపాదించెద ననియెఁ దొల్లి దాని తల్లి దనయల్లునిమహానుభావం బెఱుంగుటం జేసి యా సత్యవతితో నాకుం దన యందు గలుగ దయ సేయునట్లుగాఁ బుణ్యకర్త యగునీభర్తం బ్రార్థింపు మనినయది గావున నమ్మాటయమ్ముద్దియ యతనికిం జెప్పిన నప్పరమధర్మపరుండు.

తే. రెండు చరువు లొనర్చి యొక్కండు బ్రాహ్మ
ణత్వ మత్యుజ్జ్వలముగ నొనర్ప నొకటి
రాజభావంబు నధికతీవ్రముగఁ జేయఁ
జాలునట్లుగ నిజతపశ్శక్తిఁ జేసె. 109

వ. ఇట్లు గావించి యా రెంటిని సత్యవతికిం జూపి తత్ప్రభావంబు వేఱువేఱ యుపన్యసించి క్షాత్త్రం బయినచరువు మీతల్లి కిచ్చి [1]బ్రాహ్మం బయినదాని నీవు పుచ్చికొనుము ఋతుకాలంబున నీతల్లి యశ్వత్థంబును నీ వుదుంబరంబును నాలింగనంబు సేసి భక్తితో మీమీచరువు లుపయోగించునది యని నియోగించె వారియుపయోగంబుసమయంబున విధివశంబునం జేసి. 110

క. చరువులు నమ్ముని చెప్పిన, తరువులు వీడ్వడియె సుతకుఁ దల్లికి నట్ల
య్యరువురు నుపయోగింపఁగఁ, గరువులు దత్తత్ప్రకారకలితము లయ్యెన్. 111

వ. దివ్యబోధమహనీయుండు గావున. 112

ఆ. చ్యవననందనుండు సత్యవతీగర్భ, భంగి సూచి యకట బ్రాహ్మణుండు
గాఁడు తరుణి నీదుకడుపులోపలిబిడ్డ, క్రూరుఁ డై నరాచకొడుకు గాని. 113

వ. అని పల్కి చరుతరువ్యత్యాసంబున నట్లగుట దేటపడం జెప్పిన నప్పోటి యత్యంతవిషాదవేదనాదూయమానమానస యై. 114

క. నీకుం బుట్టెడికొడుకు, వి, వేకనిధీ బ్రాహ్మణత్వవిరహితుఁ డై నక
లోకము మెచ్చునె యట్టులు, గాకుండఁగఁ జేయు తపముగౌరవ మొప్పన్.

తే. నాకు నివ్వర మిమ్మని నమ్ర యగుడు, వీఁడు బ్రాహ్మణుఁడగుఁ గాక వీనికొడుకు
నందు రాజత్వసంపద యతిశయిల్లు, ననియెఁ గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై యతపస్వి.

వ. అట్లమ్ముని యావహించుటకతంబున సత్యవతీపుత్త్రపౌత్త్రు లైన జమదగ్ని పరశురాములు క్రమంబున బ్రహ్మక్షత్త్రతేజోవిరాజితులయిరి గాధిభార్యకుజనియించి

1. క. గ. ట. బ్రాహ్మణ్యం బయినదాని.

విశ్వామిత్రుండు. 117

క. నరనాథుం డై యుండియుఁ, జరుతరగుణసంక్రమమున సద్బ్రాహ్మణతా
స్ఫురణంబు వడసెఁ దపమును, గర మధికం బతనియందుఁ గలిగెఁ గుమారా.

— వీతహవ్యుం డనురాజునకు బ్రాహ్మణత్వంబు గలిగిన ప్రకారము. —

వ. అనిన విని ధర్మజుండు వీతహవ్యుం డనురాజు బ్రాహ్మణత్వంబుఁ బడసెనని విందు నత్తెఱం గెఱింగింపు మనవుడు నతనికి శంతననందనుం డిట్లనియె మనుసంభవుం డైనశర్యాతియన్వయంబున హైహయుం డనునొక్కజనపతి జనియించి వత్సదేశాధీశుం డయి పాలిచె నాతనికి వీతహవ్యనామంబునుం గలిగి యుండుఁ దదీయభార్యలు పదుండ్రు వారలు వీరులుం బ్రబలుల నగుపుత్త్రుల నూర్వురఁ గాంచి రమ్మహారథులు విక్రమకుతూహలంబున. 119

సీ. హర్యశ్వుఁ గాశీశు నాజికిఁ బిలిపించి, యొక్కయుమ్మడి లావు నుక్కు మెఱయఁ
బొదివి చంపిరి వానిపుత్త్రుండు పట్టంబు, గట్టి సుదేవుండు గ్రమ్మఱంగ
నురవడి నరిగి యద్ధరణీశు ననిఁ దెగఁ, జూచి రా హైహయసుతులు గడిమి
నాతనినందనుఁ డగుదివోదాసుండు, రాజైన నమ్మహీరమణుమీఁద

ఆ. నడచి వారు ఘనరణం బొనరించి సైన్యంబుఁ ద్రుంచి రోడి యతఁడు వాఱి
ప్రకటసంయమిని భరద్వాజమునిఁ గని, యధికభక్తి నతని నాశ్రయించి. 120

క. తనకులము వీతహవ్యుని, తనయులచే ద్రుంపఁబడుట దగ నెఱిఁగింపఁ
విని యతఁ డోడకు నీ కొక, తనయునిఁ గల్పింతు రిపువిదారణనిపుణున్. 121

వ. అని పుత్త్రకామేష్టి సేసినం బ్రభవించిన పుత్త్రుం డప్పుడ పదుమూఁడేండ్లప్రాయంబువాఁ డయ్యెఁ బ్రతర్దననామధేయుం డగునక్కుమారుం డమ్మహాత్ముని యనుగ్రహంబున వేదంబులు ధనుర్వేదంబును వేగంబ యధిగమించి. 112

చ. ముని కృప నావహింపఁగ సముజ్జ్వలతేజముఁ బొంది ప్రీతిమై
జనకుఁడు యౌవరాజ్యపదసంగతుఁ జేసినఁ జేర్చి యవ్విభుం
డనుమతి సేయ నెత్తి చని యాజిముఖంబున వీతహవ్యనం
దనతతి నెల్ల గీటడఁచె దర్ప మెలర్పఁగ నక్రమంబునన్. 123

క. తనయులఁ దెగటార్చి వడిం, దనమీఁదం గవిసినం బ్రతర్దనుశౌర్యం
బున కలికి వీతహవ్యుం, డనయము వెసఁ బాఱె భృగువునాశ్రయమునకున్. 124

ఆ. పాఱి భీతి దోఁపఁ బల్క నమ్ముని దన, దైనశిష్యసమితిలోన నునిచె
నతనిఁ గాశిరాజసుతుఁడును వెనువెంటఁ, దగిలి యచటికరిగి తగువిధమున. 125

క. మునిపతికిని వినయము సే,సిన నిట రాకకుఁ గతంబు సెప్పుమనియె న
జ్జనవంద్యుఁ డక్కుమారుం, డనఘా మధ్యస్థవృత్తి వై వినవలయున్. 126

వ. అని పలికి తమకులంబు వీతహవ్యునికొడుకులచేత నశించినవిధంబు దాను వారల నందఱ ద్రుంచుటయును వీతహవ్యు డాహవంబునం దనకు నోడి పాఱుట

యును జెప్పి మునీంద్రా యీ రాజట వచ్చె నాతనిం బాలియించుటకై వచ్చితి
ననిన నత్తపోధనసత్తముండు. 127

క. విను మిచ్చట నృపకులసం,జనితుఁడు లేఁ డింతయుం బ్ర|శస్తమహీదే
వనికాయము కనుఁగొను మని, తనశిష్యప్రతతిఁ జూపె|దయ చిగురొత్తన్. 128

వ. చూపినం జూచి. 129

ఆ. అతఁడు నగుచు భృగుని|యమునగుల కెఱఁగి మ,హాత్మ దీన నేఁ గృ|తార్థవృత్తి
నైతిఁ బగతు నిట్లు | జాతికిం బెడఁబాపి, గాసిగాఁగ జేయఁ గంటి గాన. 130

క. కలుగునె యమోఘ మగునీ,పలుకున కన్యత్వ మేను | బనివినియెద న
న్నలఘుకృపఁ జూడు మని తగఁ, బలికిన ముని ప్రీతి నా నృ|పతి వీడ్కొలిపెన్,

ఆ. వీతహవ్యుఁడును మ|హాతపస్సందీప్తుఁ, డైనయమ్మునీంద్రు | నప్రతర్క్య
భంగిభాషణముల|బ్రాహ్మణుఁడై గృత్స,మదసమాఖ్యుఁ గాంచె| మహితసుతుని.

వ. తత్పుత్త్రపౌత్త్రక్రమంబున సుతేజనుండును వర్చసుండును విహవ్యుండును విత
త్యుండును సత్యుండును సంతుండును శ్రవసుండును దమనుండును బ్రకాశుండును
వాగింద్రుండును బ్రమతియును రురుండును సముద్రుండును శునకుండును
శౌనకుండును నన మహాద్విజులు జన్మించి రిట్లు విద్యామూర్తికశ్రేణివంశం బగు
మునివంశంబునకు మూలం బయి యవ్వీతహవ్యుండు భవ్యమూర్తి వడిసెఁ బాం
డవాగ్రజా యింక నెయ్యది యడిగెద వడుగు మనుటయు నతండు దైవంబును
బౌరుషంబు ననురెండింటియందు నెయ్యది యధికంబు సెప్పు మనిన నప్పురుషవరుం
డు దొల్లి యిట్లు వసిష్ఠుండు బ్రహ్మ నడిగిన నమ్మహాత్ముం డుపదేశించినవాక్యం
బులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 133

— * భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దైవపౌరుషంబుల తెఱం గెఱింగించుట. * —

క. క్షేత్రంబు పురుషకారము, ధాత్రీశ్వర బీజ మరయ | దైవము రెండుం
సూత్రపడఁ గూడెనేనిం, బాత్రం బగుఁ గర్మకరుఁడు | ఫలముల కెందున్. 134

క. [1]విను పురుషుఁడు గావింపని,పనులకు దైవ మది యెట్లు | ఫల మొనరించుం
జనములు కార్యము నడపఁగ, ననుకూలత నిచ్చుఁగాక | యయ్యెఫలముల్. 135

తే. పౌరుషమ్ము దైవంబుతో|డ్పాటు లేక, ఫలముఁ బొందంగ నేరదు | పార్థివేంద్ర
విత్తు సహకారి గాకున్న | రిత్తనేల, వంధ్య మగుఁగాక తా ఫల|వంత మగునె.

తే. మేలు రెండులోకంబుల|మేల తెచ్చుఁ, గీడు సేసినఁ దప్పదు | కీడ యగుట
గాన పురుషవర్తనము న|కానుకూల్య,శీల మగుదైవ మది ఫల|సిద్ధిఁ జేయు.

క. అనలం బించుక యైనఁ బ,వనుచే వెలుఁ గొందుమాడ్కి | వర్ధనముం బొం
దును సత్కర్మాచరణం,బున దైవము నానుకూల్య|ము కురుప్రవరా. 138

క, నేయి పాలు పఱిన దీవియు, మాయుకరణిఁ [2]గర్మసిద్ధి|మలిఁగిన హీన

1. క. చ. జ. విను పురుషులు గావింపని, పనులను. 2. గ. చ. జ. గర్మశుద్ధి,

త్వాయత్తంబై తానును, మాయును దైవానుకూల్యమహిమ మహీశా. 139

తే. పరశురాముఁడు భృగుఁడును బలియు లోను
గాఁగ మహనీయపురుషులు కర్మసూక్ష్మ
భంగిఁ గలుషితదైవప్రభావితాత్ము
లైరి కర్మంబు దైవంబు నలఁతు లెట్లు. 140

క. విను పౌరుషమును దైవము, నన రెండును గార్యఫలము నందింపఁగ నె
ట్టన కారణములు గావున, జననాయక సదృశములు విచారింపంగన్. 141

వ. అనిన ధర్మతనయుండు సత్కర్మంబుల నయ్యెడుఫలంబులు వినవలతు
ననుటయు నక్కురుసత్తమునకు నక్కురుపితామహుం డిట్లనియె. 142

సీ. అధ్వపరిశ్రాంతుఁ డగువింతవానికి, నన్నం బిడినఫల మట్టి దిట్టి
దనఁ బెద్ద యగ్ని సోమారాధనమునకుఁ, బౌరుషశ్రేష్ఠత భవ్యదాన
ములకుఁ దత్తద్వస్తువులమహామహిమలు, మౌనంబునకుఁ బరిజ్ఞానశక్తి
యతులతపంబున కధికభోగము లహింసకు రూపబలచిరైశ్వర్యసిద్ధి

ఆ. బ్రహ్మచర్యమునకుఁ బరమాయు వుపవాసములకుఁ జిత్తశుద్ధి ఫలజలంబు
లాహరించి యునికి కాధిరాజ్యము పత్త్రిభక్షతకు దివంబు ఫలము లధిప.

క. శ్రుతిపఠమునకు నర్థప్రతిబోధంబునకు వరుస ఫలములు సౌఖ్య
స్థితియును సుగతియు సత్యవ్రతమునకు ఫలంబు ముక్తి వసుధాధీశా. 144

క. ద్రుమముల దళకుసుమఫలోద్గమముల క్రియఁ గర్మముల నొదవుఁ దత్ఫలముల్
దమతమతఱిఁ గర్తకు భోగ్యములై నియతిని శుభాశుభాకారములన్. 145

వ. అని చెప్పి. 146

చ. వినుము జరానుబంధమున వెండ్రుకతండముఁ బండ్లు వీనులుం
గనుఁగవయున్ జరం బొరయుఁ గాని యొకప్పుడుఁ దృష్ణ జీర్ణగా
దనయముఁ బేర్చి ప్రాణముల నన్వక పో దది రోగ మల్పబు
ద్ధి నరులు ద్రోవ లేరది మదిం జొరనీరు సుఖార్థులై బుధుల్. 147

క. పాపంబుఁ బుణ్యమును దృష్ణాపరులకు దుఃఖసౌఖ్యసంపాదు లగున్
భూపాల వితృష్ణులు నిర్లేపు లగుట వారిఁ బొంద లేవా ఫలముల్. 148

వ. అని పల్కినం బాండునందను లందఱుం బ్రహర్షోత్కర్షంబు నొందిరి గంగా
నందనుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి యీ యర్థజాతంబు మునిప్రణీతం బయి
యధిగతం బైనది నీకు నుపదేశించితి నీ వింక నేమి వినవల తనవుడు నా భూ
వల్లభుండు నిజాశ్రయంబున కాస్పదం బయినపురుషు నెడ భక్తజనంబుచరితం
బెట్టిది గావలయు నని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 149

— ♦ భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కాశ్రయం బెప్పుడు నపరిత్యాజ్యం బని చెప్పుట. ♦ —

క. విను కాశీశ్వరు దేశంబున నొకలుబ్ధకుఁడు వేట పోయినచోటన్

ఘనతరవిషదిగ్ధశరం, బున నేసిన మృగముఁ దప్పి భూజముఁ దాఁకెన్. 150

క. పూవులఁ గాయలఁ బెరిఁగిన, యా వృక్షము శుష్క మయ్యె నవ్విషమున ధా
త్రీవర తదీయకోటర, మావాసము గాఁగ నొక మహాశుక ముండున్. 151

క. అది తరువు విడిచి పోవక, హృదయంబున భక్తిపేర్మి నెండను గాలిం
బెదరక ధృతిమై నయ్యెడఁ, గదలక యుండె ననుజీవిగౌరవ మెసఁగన్. 152

ఉ. దానియుదాత్తవృత్తము శతక్రతుఁ డాత్మ నెఱింగి వచ్చి బెం
డై నది యిమ్మహీజము మహాతరువుల్ ఫలవృద్ధి నొంది యి
క్కాన ననేకముల్ గలుగఁగా నిటు లేటికి నిందు నిల్వనో
మానితకీరమా యనియె మానుషభంగికరూప మొప్పఁగన్. 153

వ. అనిన విని యా శుకంబు. 154

చ. అనయముఁ బండు చుండు నెడ నాశ్రయ మొప్పిన నిల్చి యెండి పో
యినతఱిఁ బాసి పోక తగ వెట్లు కృతఘ్నత గాదె యివ్విధం
బనిమిషనాథ యన్న నతఁ డచ్చెరు వంది పురాకృతోపసం
జనితవిశేష మీఖగము జానుగ నన్ను నెఱింగె దీనికిన్. 155

వ. మేలొనర్చెదం గాక. 156

క. అని తలఁచి నీదుపలుకులు, విని మెచ్చితివరము గోరు విహగోత్తమ నీ
వనిన శుకంబు మహీజం, బునకుం బేరెలమి వేఁడె భూపవరేణ్యా. 157

ఆ. అమరవల్లభుండు నమృతసేచనమున, భూజమునకుఁ దొంటిపొల్పుకంటె
మిగుల నెలమి సేసె మేలియాశ్రితు లిట్లు, మనుతు రధిపుఁగురుకుమారవర్య.

—♦ విభులకుం బాటింపవలయువారిని భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట ♦—

వ. అనిన నతం డెవ్వరిఁ బాటించుట విభులకు వలయు నని యడిగిన నా భూపతికి
భీష్ముం డి ట్లనియె. 159

సీ. జననాథ విను తపస్స్వాధ్యాయముఖకర్మ, కరణత నుభయలోకముల వశగ
తములఁ జేయఁగఁజాలుధాత్రీసురులు మన్న, నకుఁ బాత్రములు పతి నాతికెట్లు
రాజునకును నట్లుబ్రాహ్మణుం డొడయండు, బ్రాహ్మణుం డనుమాట పావనంబు
హర్షించి శుభముల నలిగి యాపదల నిం, ద్రునకైనఁ జేయు విప్రుండు నృపతి

ఆ. కొడుకుఁబోలె నరయుగురుఁబోలెఁ గొలువంగ, నగ్నిఁబోలె నిష్ఠ నర్చితుఁడుగఁ
జేయ వలయు విప్రుఁ జెప్పెద వేదసం, వాద మేకబుద్ధి నాదరింపు. 160

వ. వేదంబులు దమలోనఁ గోష్ఠి సేయుసమయంబున. 161

సీ. బ్రాహ్మణజాతికిఁ బరిభవం బొనరింప, మున్ను చేసినపుణ్యములు నశించు
జపహోమముఖకర్మసంచయంబున కధి, కతరంబు విప్రముఖమున నిడుట
[1]భూసురార్చన మొకమాసంబు సల్పిన, బాపంబు లెల్లను బాసి పోవు

1. క. చ, జ. భూసురారాధనమున నొక్కమాసంబు పాపంబు.

నగ్రవర్ణులఁ గాంచి ✽ యాదరింపక యుండు,కంటెను గీడొండు ✽ గలుగ దరయ
తే. నని క్రమంబున ఋగ్వేద✽మును యజుస్సు,సామము నథర్వణమ్ము✽ను సారభూత
భవ్యసంభాషణము సేత ✽ దివ్యమునుల,వలన విందుము కౌరవ✽కులపవిత్ర. 162

— ♦ భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బరమ మైనధర్మంబు సెప్పుట ♦ —

సీ. అని చెప్పి భీష్ముఁ డ✽మ్మనుజేంద్రుతోఁ బర,మశ్రేష్ఠమైనధ✽ర్మంబుఁ దెలియ
విను మని పల్కి యి ✽ ట్లను మద్రనాథుండు, సత్యవతీపుత్త్రు✽చరణములకు
నెఱఁగి కేలు మొగిడ్చి ✽ యెద్దాని నెఱుఁగుట, యెఱుకల కెల్లను✽నెక్కుడనిన
భక్తి కసమ్మతిఁ ✽ బ్రార్థించి యడిగిన, నమ్మహాముని దయ ✽ నతనిఁ జూచి
ఆ. విష్ణు నెఱుఁగు టధిక✽విమలబోధము యజ్ఞ,మూర్తి యజ్ఞకర్త✽మూర్తి యజ్ఞ
కలనమూర్తి యజ్ఞ✽ఫలమూర్తి విష్ణుఁ డ,తండు కృష్ణుఁ డమల✽తరచరిత్ర. 163
వ. అని పల్కి యమ్మహాత్ముండు వెండియు శల్యున కిట్లనుఁ గృష్ణుండు వినుచుండఁ గొందఱు బ్రాహ్మణు లతని నుపలక్షించి నాతో నిబ్బాలుండు యాదవుం డైన వసుదేవునకుఁ గంసానుజ యైనదేవకియందు జన్మించినవాఁ డితని నీవు క్రతుపురుషుం డనికొనియాడుటకుఁ గతం బేమి యని యడిగిన నన్నారాయణుండు నగుచు నన్నుఁ గన్గొని వీరలప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు దగ నిత్తుఁగాక యనిన నద్దేవునకుం బ్రణమిల్లి యే నిట్లంటి. 164
ఆ. వేదమయుఁడు వేద✽వేద్యుండు వేదార్థవిత్తమప్రియుండు ✽ విష్ణుఁ డీతఁ
డిట్టిఁ డగుట యాత్మ ✽ నెఱుఁగుట యుత్తమ,బ్రాహ్మణత్వసిద్ధి ✽ భవ్యులార. 165
వ. అనిన విని వారలు తద్భావనం గృతకృత్యులై రని చెప్పిన మద్రవిభుండు మానసంబు మాలిన్యరహితంబును బ్రసాదసహితంబును నయి చరితార్థుం డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీకు నీయర్థంబు విజ్ఞాతం బగుట యెఱుంగుదు నైనను బ్రజ్ఞావిశుద్ధికరణం బాచరించితి నని చెప్పుటయు నతం డత్యంతసంతుష్టాంతరంగుం డయి గరుత్మంతుండు మహానుభావుం డని విందు నవ్విహగవిభునివృత్తాంతంబు తెఱం గెఱుంగ విన వలతు వివరింపవే యనుటయు నతం డచ్యుతు నాలోకించి యా సుపర్ణుండు నీవ కా విని యుండుదుం జెప్పెద ననవుడు నప్పుండరీకాక్షుండువికచవదనుం డై యట్ల చేయు మిక్కురుపతికోర్కి దీర్చుట కర్తవ్యం బని పల్కిన నా దేవవ్రతుండు భూవల్లభున కిట్లనియె. 166

— ♦ భీష్ముడు ధర్మరాజునకు గరుత్మంతుని చరిత్రంబు సెప్పుట. ♦ —

సీ. కశ్యపుభార్యలు ✽ కద్రువ వినత నాఁ, గల రాతపస్వి వా✽రలకు వరము
కరుణ నిచ్చెద నన్నఁ ✽ గద్రువ వేవుర, వినత యిద్దఱ వేఁడి✽కొనిరి సుతుల
మునియు న ట్లగుఁగాక✽యనియెఁ బదంపడి,యండముల్ వేయును✽నండయుగము
వరుసన యా కద్రు✽వకు వినతకుఁ బుట్టె, నవి కుండముల నిడి ✽ యరసి యుండి
తే. రహిసహస్రమేనూఱేండ్లు✽నంత నుదయ,మయ్యె నవ్వేయిగ్రుడ్డుల✽నధిక బలముఁ

దేజమునుగల్గియా సర్ప§రాజి యొప్పు,చుండె నా రెండవ విరియక§యుండె మఱియు.

క. తనసవతి యైనకద్రువఁ, గని వగఫును మత్సరంబుఁ § గదిరెడుమదితో
వినత గడుఁ వేగిరపడి, యనీతి నొకయండ మవియ § నడిచె నరేంద్రా. 168

వ. అడిచిన నందు. 169

క. పులుఁ గొక్కఁడు పూర్వాంగము, గలిగి జనించుటయు వానిఁ § గని యాసతి గ
న్నుల నశ్రుజలంబులు పె, ల్లొలుకఁగ శోకమున మునుఁగు§నుల్లముతోడన్. 170

వ. నివ్వెఱపడి యుండ నయ్యండజంబు. 171

చ. ఇరువుర మేమి పుట్టుదు మ§హీనపుమేనులతో మహాబల
స్ఫురణ వెలుంగ నప్పెనువుఁ § బొందఁగనీ కవియించి తిట్లు మ
త్సరమున జాపలంబునను § దత్ఫల మందుము నీసపత్నికిన్
వరవుడ వై చరింపు మని § వారనినెవ్వగ శాప మిచ్చినన్. 172

క. వెలువెలఁబాఱుచు వడఁకుచు, నలుకుచుఁ దనమోముఁ జూచు§నయ్యంగన న
ప్పొలుఁగు కృపఁ జూచి తల్లీ, వలవ దడల నిది విధాతృ§వశ మయి వచ్చెన్. 173

వ. అని వెండియు. 174

శా. ఏనూఱేండ్లకుఁ బుట్టు నాయనుజుఁ డిం § కీయున్నయండంబు నె
ట్లైనన్ ధైర్యము గల్గి కావుము ప్ర§యత్నాసక్తిమై వాఁడు ద
ర్పానూనుండు బలాభిరాముఁడు [1]మదీ§యస్ఫూర్తిమన్మూర్తి నీ
కానందంబుగ నీఁగు దాస్యము త్రి§లోకైశ్వర్యసంపాది యై. 175

వ. అనియె నిట్లు ప్రథమపుత్త్రుండు వికలాంగుం డగుటకును శాపప్రాప్తికిని బరమ
నిర్వేదనంబు నొంది వినతయు నవ్విహంగంబు నిర్దేశించినకాలంబు ప్రతీక్షించి
యయ్యండంబు రక్షించుకొని యుండం దత్సమయసమాగమంబున. 176

చ. ఘనతరకంధరుండు దృఢ§కాయుఁడు దీప్తముఖుండు రక్తలో
చనుఁడు మహోత్తమాంగకుఁడు § చారుసుసంగతపక్షసారమం
డనుఁడు పరిస్ఫురద్ద్యుతివి§డంబితబాలదివాకరుండు లో
కనయనపర్వనిర్వహణ§కారి సుపర్ణుఁడు పుట్టె భూవరా. 177

క. ఆ సమయంబున నరుణో, ద్భాసితగాత్రుండు దొలుత§పట్టి యరుణుఁ డు
ల్లాసి యగుచు రవిపరిచ, ర్యాసుఖ మెదఁ గోరిచనియె § నంబరవీథిన్ 178

మ. జననిం బాసి జనించునప్డతన యు§చ్చం బక్షినాథుండునుం
జని పద్మోద్భవకల్పితంబులగుభో§జ్యంబుల్ శరీరంబు వ
ర్ధన మొందింపఁగ సిద్ధసాధ్యగణముల్ § దన్ ముద్దు సేయంగఁ గ్రీ
డనలోలత్వమునం జరించుఁ బరితు§ష్టస్వాంతుఁ డై యెల్లెడన్. 179

1. చ. మహీ§యమహాస్ఫూర్తిమన్మూర్తి.

వ. అక్కాలంబున వినోదంబునకై యరిగి యొక్కయెడ. 180

సీ. చంచులఁ జిగురాకుఁ జించియాడుచు నలి, నెలుఁగించుకండుఁగోయిలలసొంపు
నలరఁ దేనియ గ్రోలియున్నసోలంబుల, మఱియు తేఁటులనుఁ బ్రోఁతయింపుఁ
దనిపండ్లరస మాని తమలోనఁ జెలఁగుచుఁ, బలికెడు రాచిల్కపదువు రంగుఁ
గొలఁకుల కెలఁకులఁ గూడి క్రీడించు చుం, డెడునంచతండంబుకనడ బెడఁగుఁ
తే. దరఁగఁ దేలుచుఁ బూఁదీవఁదగులఁబడుచు, వచ్చుచిఱుగాలిసోఁకునుమెచ్చి మెచ్చి
తగిలికొనియాడుచును వినతయును గద్రు,వయును మున్నీటిచేరువవనమునందు.

వ. మెలఁగుచుండి రట్టియెడ. 182

చ. కరువునఁ బోసిరో విధునికాంతి సుధాబ్ధితరంగఁ దెచ్చి గం
డరు వొనరించిరో హరుజటాస్థలికిం దొడవైనయేటివె
న్నురువునఁ జేసిరో యన మనోజ్ఞసితచ్ఛవి నుల్లసిల్లుసుం
దరతురగోత్తమంబు దవ్వుదవ్వులఁ గాంచిరి చారులోచనల్. 183

వ. నిజేచ్ఛమై వచ్చియుచ్చైశ్శ్రవంబు నిట్లాలోకించి. 184

క. వినత హయ మింత యొప్పునె, యనూనధవళప్రభాఢ్యమై యని పలుకన్
విని కద్రువ యపరాంగం,బున నీలిమ దోఁచె ననియె భూపవరేణ్యా. 185

చ. అనవుడు నమ్మృగాక్షి యిటు లాడితి నవ్వులకాడితో నిజం
బునకునొ నీదుచూపునకుఁ బోలినభంగియె చెప్పు మన్న న
వ్వనిత దరస్మితస్ఫురితవక్త్రముతో నిది యేటిమాట న
ల్లనియెడ గాన రాదె తెమలం బలుకం బని యేమి నావుడున్. 186

వ. వినత దెలియం జూచి. 187

ఉ. కాదని పూని పల్కుటయుఁ గద్రువ పన్నిద మేమి దీనికి
న్వాదిది యేల రిత్తయనినన్ విని యా సతి నిక్కమేని నీ
వేది పణంబుగాఁ దలఁచి యేర్పడఁ జెప్పితి దాని కేను సం
వాదము సేయుదాన గరువంబుగ నొక్కటి నిశ్చయింపుమా. 188

వ. అనిన విని కద్రువ వినతవదనంబునఁ జూడ్కి నిలిపి. 189

తే. నీవు గెల్చిన దాస్యంబు నీకు నేను, జేయఁగలదాన నేను గెల్చినను నీవు
నాకుఁ జేయంగఁ గలదాన వీకడింది,పన్నిదము సఱి మని తెగఁబాఱిపలికె.

క. ఆ పొలఁతి యట్లు వల్కిన, శాపము ప్రేరేప నరుణజననికి నుత్సా
హోపేత మయ్యెఁ జిత్తం, బా పన్నిదమునకు నేమి యనఁ గల దధిపా. 191

వ. ఇట్లు వినతయుం దెంపు సేసి యత్తెఱంగున కియ్యకొనియె నయ్యిరువురుఁ బంచ
మహాభూతంబులు సాక్షులుగాఁ బల్కి పన్నిదంబు సఱచిరి కద్రువ పతిపరిచర్య
కుం గాలం బయ్యె మఱి వచ్చి యశ్వంబు నాలోకింతమని నెపం బిడియప్పటికిం
జూపు దప్పించి యవ్విధంబున మగిడి యరుగుదెంచిరి తదనంతరంబ. 192

సీ. కుటిలంపుఁదలఁపునఁ § గొడుకుల రావించి, కద్రువ యి ట్లనుఁ § గన్నునీరు
దొరఁగంగ వారల § తో నబ్ధిపొంతకు, వినతయు నేనును § వేడ్కఁ నరిగి
యచ్చతెల్పునఁ గడు § నభిరామ మగునొక్క, యశ్వంబుఁ గాంచితి § మవ్వధూటి
కేవలధవళంబు § నావిని యొద్దార, మునకు నేనదె నల్లఁ § దనము గంటె
తే. వెనుకదెస నన్నవా దయ్యెఁ § గనలి పన్ని, దంబు సఱచితి మోడిన § దాస్యవృత్తి
వచ్చు సవతికి నే నెట్లు § వరవుడంబు, సేయఁ దగుఁ దోఁక నల్లగాఁ § జేయరయ్య.
చ. అనవుడు వాసుకిప్రభృతు § లక్కడ ధర్మువు గాదు నీవు సూ
చినతెరు వట్టిగెల్పు శుభ § సిద్ధి యొనర్చునె యట్లుఁ గాక య
వ్వనితయుఁ దల్లి గాదె [1]గరు § వంపుఁదనంబునఁ జూడ మాకు ని
ట్లనఁ దగునమ్మ యెట్లయిన § నయ్యెను బాపము సేయవచ్చునే. 194
క. ఈవిధ మెమ్మెయి నైనం, గావింపఁగ వలయు ననుట § గల్గినఁ బరదే
శావాసుల మగుదుము మము, నీవింకం దగదు తల్లి § నిర్బంధింపన్. 195
క. అని రట్టియెడం గొందఱు, జననిం దొఱఁగి యెక్కడేనిఁ § జని రాభంగిం
జనినతనూజులఁ [2]బేర్కొని, నెనరు విడిచి యానెలంత § నిష్ఠురమతియై. 196

—♦ కద్రువ దనకొడుకులకు జనమేజయునివలన నాశంబు కల్గునట్లు శపించుట. ♦—

చ. అమృతకరాన్వయంబున మ § హాముని వేడ్క నరుండు పాండు భూ
రమణునిదేవి గొంతియుద § రంబునఁ బుట్టి ధనంజయాదినా
ముల వెలుంగుఁ దత్సుతుని § మన్మఁడు సంభృతధర్మమైనపే
ర్మి మెఱయ నేల యేలు జన § మేజయనాముఁ [3]డరాత్యజయ్యుఁడై. 197
ఉ. ఆతఁడు సర్పయాగ మను § నధ్వరముం గుపితాత్ముఁ డై పితృ
ప్రీతిగఁ జేయఁ దద్దహన § భీకరభూరిశిఖాప్రవేశసం
జాతదురంతతాపమునఁ § జావఁగలా రని శాప మిచ్చెఁ ద
త్పాతనవృత్తికిన్ వెఱచి § తక్కటినాగము లా భుజంగితోన్.
తే. నల్లగాఁ జేయువారమే § మెల్లభంగి, నాతురంగమపతి వాల § మని రయమునఁ
బోయి వాలధిరోమముల్ § పొదివి నీల, రోమసంచయ మైరి కురు § క్షితీశ. 199
క. కద్రువ గన్గొని సంతో, షద్రుతమతి యగుచుఁ బిలిచి § సవతికిఁ జూపెన్
భద్రాత్మక యివ్వినతయుఁ, దద్రోహం బెఱుఁగ లేమి § దైన్యము నొందెన్. 202
క. నగుచుం గద్రువ వరవుడ, వగుము విచారంబు విడిచి § యనుడు వినత య
ట్లగుఁగా కని లజ్జయుఁ బెను, వగయుఁ దొలఁగఁ ద్రోచి చే § సె వరవుడము దగన్.
వ. ఇట్లు కపటజయంబునఁ గద్రువ సత్యవినయాదిగుణవతి యయినవినతం దనకుఁ

1. అ. 'గరువంపుఁదలంపున' 2. గానల్లన్, విని పేర్కొని. 3. వ్రాఁతప్రతులందు 'అరాత్యజేయుఁడై' అని యున్నది. 'క్షయ్యజయ్యౌ శక్యార్థే' అనుసూత్రముంబట్టి యజేయశబ్దమునకు శక్యార్థము లేకుండియుఁ బాధకవిప్రయోగముల శక్యార్థము గానిపించుచున్నది.

దాసిం జేసికొని పరిహీనంబు లయినపరిచారికాకృత్యంబుల నిత్యంబు నలంచుచుండెం బదంపడి యప్పరమసాధ్వి దనయగ్రతనయుండాదేశించిన తెఱంగూహించి రెండవయండంబున జనియించినతనూజుం దలంచుచు నాసపాటు గదిరినహృదయంబుతో దాస్యం బనాలస్యంబున నడపుచుండ. 202

ఉ. యౌవనదర్ప మంది జవ మంతకునంతకు నగ్గలింప మై
లా వధికంబు గాఁగ నుపలాలన సేయఁగఁ బద్మసంభవుం
డా విహగోత్తముండు హృదయంబున గర్వ మెలర్ప నుద్ధతుం
డై విహరింపఁ జూచి యొకయప్పుడు నారదుఁ డల్లఁ జేరినన్. 203

వ. అతండు భక్తిం బ్రణమిల్లి నిల్చిన నప్పక్షిపుంగవునకు నమ్మునిపుంగవుండిట్లనియె.

తే. దాసి యై సవతాలికిఁ దల్లి పనులు, సేసి నలఁగంగ నద్దెసఁ జింత వంత
లేక నీ విట్లు దిరుగుట లెస్స యగునె, యద్భుతోజ్జ్వలతేజ కశ్యపతనూజ.

చ. అనుడు విహంగనాథుఁడు మదంబకు దాస్యము రాకకుం గతం
బనఘవిచార యెద్ది తెలియన్ వినిపింపవె యన్నఁ జెప్పె న
మ్మునివరుఁ డున్నరూపు హయముం గను టాదిగఁ గల్గుకశ్యపాం
గనలచరిత్ర మాతని కఖండపరిస్ఫుటభాషణంబులన్. 206

ఉ. చెప్పినఁ గోపమున్ వగపుఁ జిత్తమునం గదురంగ మేలు మే
లప్ప హితంబు సేసెఁ జెలియల్ మను చున్నది పెంపుతోడ నం
చప్పుడ వాయువేగమున నయ్యెడకుం జని మాట యెద్దియుం
జెప్పక తల్లికిం బ్రణతి సేసె విషాదభరార్తమూర్తి యై. 207

వ. కద్రువపాలికిం బోయి. 208

చ. పరమవినీతి మై నెఱఁగి బాంధవ మారఁగ నల్లనిట్లనున్
గరుడుఁడు [1]దారితారి వగఁ గందుచు నీచెలియల్ చరించుని
[2]ష్వరవుడపుంజరిత్రమున వచ్చునె నీ కొకపేర్మి యీ సతిం
గరుణ యెలర్పఁగా విడువ గౌరవసంపదఁ జేయు నెంతయున్. 209

ఉ. నీకును నేను బుత్త్రుఁడన నెమ్మిఁ దగన్ ననుఁ జూచి యైనఁ ద
ల్లీ కృప సేఁత పెద్దయును లెస్స యధర్మము ధర్మ మన్వగల్
నా కవి యేల దాస్యకృతి నాజనయిత్రికి నివ్విధంబున
న్రాకయు దైవకృత్యము మనంబునఁ బొంగుదు విడ్వ గల్గినన్. 210

వ. అనిన విని మొగంబు ముఱకటించుకొనుచుఁ గద్రువ గరుత్మంతున కిట్లనియె. 211

మ. బలవంతుండవు నేర్పుచందములఁ జెప్పం జాలి యీ రిత్తప
ల్కులఁ దేర్పం బని లేదు తల్లికి మదిం గూర్తేని వే పోయి లో
కులు నిన్నుం బ్రణుతింపఁ దె మ్మమృతమున్ ఘోరంపుదాస్యంబు నేఁ

1. క. దాన చేర. 2. 'వరుపుడ' మనియే వ్రా. ప్ర.

దోలఁగం బెట్టెద మీ కనంత మగుసంతోషంబు సంధిల్లఁగన్. 212

చ. అన విని దాని కియ్యకొని యప్పు సుపర్ణుఁడు బోయి కశ్యపుం
గని తనభాషణంబులును గద్రువపల్కులుఁ జెప్పి తెచ్చువాఁ
డ నమృత మెట్లు నే నని యొడంబడి వచ్చితినన్న నాతఁడ
త్తనయునిఁ జూచి యుల్లము ముదంబును నచ్చెరువాటు నొందఁగన్. 213

క. అమృతంబు దుర్లభం బయ్యమరుల కేనియు నతి ప్రయత్నంబున గు
ప్తము సేసి యుండు వాసవుఁ, డమలచరిత నీకు [1]నగునె యట్టిది దేరన్. 214

వ. వినుము. 215

చ. ఉదకము రక్షకం బగుచు నుండఁగ నుజ్జ్వలవహ్ని యందునుం
బొదువఁ గృపాణశక్తిముఖభూరితరాయుధహస్తులై బలో
న్మదులు మహోగ్రకోపులు ఘనస్థిరకాయు లనేక రాక్షసు
లాదిగొని కావ నిప్పవలలో నమృతంబు సురక్షితస్థితిన్. 216

క. ఉండు నని విని విహంగవిభుం డల్లన నగుచు నీవు పుత్త్రస్నేహా
ధ్యుండ వయి పలికి తే బలియుండ నుపాయజ్ఞుఁడను మహోజ్జ్వలతేజా. 217

మ. అనుమానం బది యేల తెత్తు నమృతం బన్నం గడుం బొంగి యా
తనిఁ దాఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి కశ్యపుఁడు పుత్త్రా నిశ్చయం బట్లయే
ని సిభంబుం గమఠంబునుం గలవు వానిం దిన్న లా వెక్కు నా
ఘనజంతుద్వితయంబు నీకు నెరగాఁ గల్పించితిం బోవ నా. 218

వ. అనుటయు సంతోషించి గరుత్మంతుం డా గజకచ్ఛపంబు లెచ్చటనుండు నెబ్భం
గవి యని యడిగిన నమ్మునీంద్రుం డవ్విహగేంద్రున కి ట్లనియె. 219

—♦ కశ్యపుఁడు గరుడునకు గజకచ్ఛపంబుల తెఱం గెఱింగించుట. ♦—

సీ. ప్రాక్పయోనిధిపొంతఁ బర్వతం బొక్కటి, ఘనశృంగకబళితాకాశ మగుచు
నురగనామంబున నొప్పు నచ్చేరువ, వసియించు నొకమహావారణంబు
దాని తటంబునఁ దామరకొల నబ్ధి, ననుకరించుచు మధురాచ్ఛవారి
సంపద సొంపార సమదలీలల నగ్గ, జం బా నగంబుపై సంచరింప

తే. మిఱ్ఱుఁ బల్లంబు గట్టును మెట్టు నొక్క, మట్టమై యది [2]నునుపారుమహితమైన
యక్కొలన నీరు ద్రావఁగా ననుదినంబు, నరుగు నయ్యిభవల్లభుఁ డనఘచరిత.

ఉ. అం దొకకచ్ఛపప్రవరుఁ డత్యధికం బగుకాయముఁ బలం
బుం దనరన్ వసించు జలముం గొనువాంఛ గజంబు వోయినం
జెందఁగ నీక సంగరముఁ జేయుఁ బెనంగుచు నీరు ద్రావు గా
రుం దెగి యుండు నిట్లు పగ రోష మెలర్పఁగ నాఁడునాఁటికిన్. 221

క. విను మధుకైటభులనియెడు, దనుజేంద్రులు కచ్ఛపంబు దంతియునై పు

1 చ. నెట్లు లది దేవచ్చున్. 2. క. చ. జ. నునుపారి.

ట్టినవారు దమ్మెఱుంగమిఁ, బెనఁగుదు రొండొరులతోడ ǁ భీకరభంగిన్. 222

క. ఒంటిమెయి నుండఁగా ము,క్కంటికి నాకచ్ఛపంబు ǁ గొరుం బట్టం
గంట యరిది యొక్కొకటన, రెంటిం బొదువంగ వలయు ǁ రే వెర వారన్. 223

వ. అనుడు వైనతేయుండు. 224

ఆ. ఒకటి గొలనిలోన ǁ నుండు నొక్కటి గొండ,మీఁద సంచరించు ǁ మీరు రెంటి
నడఁగ నొక్కమాట ǁ యడరి పట్టుట కృత్య, మనిమెదరు వశంబె ǁ యట్లచేయ.

వ. అనిన నది యట్టిద యుపాయంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని యమ్మునివరుండు.

చ. కరిపతి నీరు ద్రావుటకుఁ ǁ గాఁ జనుదెంచినఁ గూర్మరాజు సం
గర మొనరించు చుండి తమǁకంబున నీళ్లలఁ బాసి పేఁకమై
దరి నడరంగఁ బట్టునది ǁ తత్సమయంబున రెంటిఁ గూడ నీ
వెరవున యూఁది చిత్తమున ǁ వేగిరపా టెటు లేక పొంచుమీ. 227

వ. అని యుపదేశించిన పేడ్కొనుటను వినతుం డయినతన్ను నత్యాదరంబునం గనుంగొని యుత్తపోధనసత్తముండు నీవు గజకచ్ఛపంబుల నాహారంబుగాఁగొనిన నీకుం ద్రిదశాహారంబు దేర దొరకొనుటకు సందేహంబు లే దనుపల్కు వల్కి పరమాశీర్వాదంబు లిచ్చిన. 228

మ. విని యుత్సాహము కందళింపఁగ వియǁద్వీథీగతుం డై విమా
ననికాయంబులు దూలఁ బక్షతివిఘాǁతస్ఫారదీప్తివ్రజం
బినరశ్మిప్రకరంబుఁ గీడ్పఱుపఁ బǁక్షీంద్రుండు చంచద్గతిం
జనియెం దా నురగాభిధాన మగునాǁశైలంబు వెందిప్పకున్. 229

క. చని యల్పశరీరుం డై, తను నెఱుఁగక యుండ మెలఁగి ǁ దానోగ్రగజేం
ద్రునిఁ గాచి నీరి కది వో,యినయప్పుడు వెనుకఁ జనియె ǁ నేలమి దలిర్పన్.

ఉ. దంతి సనంగ భూరిమదǁధారలగాలి యెఱింగి కూర్మ మ
త్యంతసముద్ధతిం గొలని ǁ కడ్డపడన్ వెస వచ్చి వచ్చినన్
దంతియు నీరువట్టున నుǁదగ్రపుఁగోపము సందడింప దు
ర్దాంతసముద్యమం బెసఁగ ǁ దానిపయిం గవిసెన్ మహోగ్రమై. 231

చ. కవిసి ఖరంబు లైన[1]మునిǁకాళ్ళను వ్రేయఁగ సాము నీరిలో
ను వెడల కుండి కూర్మ మటǁసుస్థిరతీవ్రనఖంబులం బదా
గ్రవిదళనంబు సేయఁగఁ గǁరంబున మోదఁగ వారణంబు దం
తవిహతి నొంపఁ గచ్ఛపము ǁ దారుణ మయ్యె రణంబు భూవరా. 232

ఉ. ఇమ్మెయిఁ బోరిపోరి మది ǁ నేపును గోపము నగ్గలింపఁ గూ
ర్మమ్ము గడంగి నీ ర్వెడలి ǁ మత్తకరిన్ వడి నాక్రమింపఁగా
గ్రమ్మన రెంటినిం బొదివి ǁ కచ్ఛపముం గ్వలకాల వామపా

1. క. చ. జ. మునుఁగాళ్ళ.

దమ్ముగ్న వారణంబును మున్నదమ్ముగ్నఁ బట్టి తగిల్చె గోళ్ళలన్. 233

వ. ఇట్లు వినతపట్టి పట్టిన నవి దమయంగంబులు వారలం బడ నడిచిపడుటయు నతండు. 234

మ. వెలుచఁగ గోళుల నొత్తి యగ్గజముఁ దాఁబేలుఁగ వనం బేది మూ
ర్ఛల నొందఁగ వెస నెత్తి మేఘయుగళీసక్తోల్లసద్దైరికా
చలవైహాయసకేలియో యన నభస్సంచారి యై యుబ్బున
గ్గలికఁ దవ్వుగఁ బాఱి యొక్కఘనవృక్షంబు బయ్యోడం దోఁచినన్. 235

ఆ. దానిమీఁద నుండి వాని రెంటిని భుజింపంగ మదిఁ దలంచి పంచయోజ
నములు నిడుపు గల్గురమణీయశాఖపై, గరుడుఁ డెలమి నెఱఁగెఁగురువరేణ్య. 236

క. ఎఱఁగినయప్పనుప్రేఁగున, విఱుగుటయును శాఖ చూచి విహగేంద్రుఁడు గొం
దఱు మునుల నందుఁ గన్గొని, వెఱపున నాత్మీయచిత్తవృత్తి గలంగన్. 237

తే. అవనిఁ బడనీక శాఖఁ జంచువునఁ బట్టి
పట్టి వారలసుస్థితుల్ పల్లటిలక
యుండ వెరవున ధరియించి యొయ్య నెగయఁ
జూచి యవ్వాలఖిల్యులు చోద్య మంది. 238

వ. వైనతేయుం డగుట మనంబుల ననుసంధించి కరుణించి. 239

క. ఈతఁడు దక్కఁగ నొరులకు, నీ తెఱఁగుబలంబు వెరవు నేల కలుగు నం
చా తరుశాఖ విడిచి చని, రాతని దీవించి యోగ్య మయ్యెడు నెడకున్. 240

వ. చనినఁ గరుత్మంతుండు సంతోషించెఁ దదనంతరంబ. 241

ఆ. విపులశాఖ నిచట విడిచిన నిచ్చటి,జంతుకులము లెల్లఁ జచ్చు నింక
నేమి సేయువాఁడ నే నను నెవ్వగ, వుట్టె నవ్విహంగపుంగవునకు. 242

వ. అట్టియెడ. 243

తే. నిందితాచారయుతము పుళింద దేశ, మంబుధిప్రాంత మీశాఖ యందు విడువు
మమరవరులపం పిది విహగాధినాథ,యను నెలుంగు నభంబునం దావహిల్లె. 244

క. విని సత్వరముగ నట గొని, చని యద్దేశమునఁ గల్గుజనములు మృతిఁ బొం
ద నతం డాచక్కటి నా,ఘనశాఖయు నెమ్మనంబు కలఁకయు విడిచెన్. 245

వ. విడిచి భరితలీలంబుగా నొక్కశైలంబువిశాలతటంబునకుం బోయి. 246

క. కఠినచ్ఛదములపెన్నె,త్తురుఁ గండలుఁ గ్రొవ్వు మెదడుఁ దుష్టిగఁ బక్షీ
శ్వరుఁ డాని యధికబలబం,ధురుఁడై యమృతమున కేఁగెదుర్దాంతగతిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున. 248

క. చనిదాని చుట్టు మండెడు,ననలంబును జూచి తన్మహాత్తరజిహ్వాల్
దనికిన నెఱకలు గమరునొ, యనుతలఁపున బ్రహ్మఁ గాన నరిగె రయమునన్.

వ. అరిగి తచ్చరణంబులకుం బ్రణతుం డై కేలు మొగిచి. 250

చ. వినతకు దాస్య మొందె నొక వెంటఁ దదీయనిరాస హేతు వై
యనఘవిచార నాకు నమృతాహరణంబు విధేయ మయ్యె న
ప్పనిమెయి నగ్నిచేత నగుఁ బా టగు నన్వొఱత్తో భవద్ద యా
వననిధి నాశ్రయించుటకు వచ్చితి నార్తశరణ్య కావవే. 251

వ. అనుటయు. 252

చ. అతనికి వత్సలుం డగుట నంబుజగర్భుఁడు వెన్న పైపయిన్
వితతము గాఁగ జిహ్వలకు వ్రేఁ గగునట్లుగఁ జాల వైచినం
బతగవరేణ్య మ్రగ్గఁబడుఁ బావకుఁ డయ్యెడఁ జొచ్చి నీదువాం
ఛితము ఫలింప సత్వరతఁ జేకొను మయ్యమృతంబు నావుడున్. 253

ఆ. ఆత్మఁ బొంగి మ్రొక్కి యతఁ డాలమందలు, పరపు లైనయెడలఁ గరిగి యరిగి
కొండయంత వెన్న కూర్చి వేగమ కొని,పోయి యమ్మహాగ్నిఁ బొదియ వైచి.

గరుడుఁ డింద్రుని జయించి యమృతంబు దెచ్చి కద్రువకుఁ జూపుట.

శా. నీరుం బాయఁగఁ జల్లి రాక్షసులయున్మేషంబు మర్దించి హృ
త్సారోదారుఁ డయోమయం బయినయజ్జాలంబు వే వ్రచ్చి దు
ర్వారస్వైరవిహార మొప్ప నమృతగ్రాహం బొడంగూడుడుం
దారావీథిఁ జనం దొడంగె మగుడన్ దర్పం బెలర్పన్ వడిన్. 255

వ. అంతయు నెఱింగి. 256

మ. అమరేంద్రుండు సముద్ధతిన్ వెడలి దేవానీకముల్ వోడ్వడన్
సమరక్రీడకుఁ జొచ్చి పక్షిపతిచే సైన్యంబు లెల్లన్ విధూ
తము లైనం గనుఁగ్రేవఁ గెం పెసఁగ రౌద్రం బైనచిత్తంబుతో
డ మహోదగ్రతఁ బొల్చువజ్రము నవష్టంభోగ్రుఁ డై వైచినన్. 257

క. అది యొకఁడుఁ జేయఁ జాలక, విదళితశైల మగుతనదువిలసన మచటం
గుదియుట దనకుం దెలిసిన, మద మఱి గరిభేదికడకు మగుడం జనియెన్. 258

క. చేయునది లేక నిర్జర,నాయకుఁడును వెఱఁగుపాటునను మ్రాన్పడుచుం
బోయెం గ్రమ్మఱ ధరణీ,నాయక నిజపట్టణంబునకు దీనగతిన్. 259

చ. అజునియనుగ్రహంబున విహంగమవల్లభుఁ డట్లు సాల న
క్కజ మగుశౌర్యసంపద ప్రకాశతఁ బొందఁగఁ గేలి సల్పి యిం
ద్రజయమహోత్సవంబున నుదాత్తయశఃపరిపూరితంబు లై
త్రిజగములున్ వెలుంగ నలిఁ దెచ్చె సుధారసపూర్ణ భాండమున్. 260

తే. తెచ్చి డించి కద్రువ ప్రీతిఁ దేలఁ జూపి
తల్లి చెఱ వాపికొని పొంగి చెల్లునాగ
ధమున మగుడ నయ్యమృతభాండంబు దాన

పుచ్చికొని యెడ గలుగంగఁ ꠰ బోయి నిలిచి. 261

వ. తన్ను వెఱఁగుపడి చూచు చున్నకద్రువ నుద్దేశించి. 262

మ. జననీ నీ వమృతంబు దె మ్మనినయాసత్యోక్తి వాటించి యేఁ
జని నానావిధకర్మకర్మఠుఁడ నై ꠰ సాధించి వే తెచ్చితిన్
విను నానీయొడఁబాటు సెల్లె జనులన్ ꠰ విన్పించితిం దెల్ల గా
వినతం దోడ్కొని పోయెదన్ మనమునన్ ꠰ విభ్రాంతి లే కుండుమీ, 263

మ. అని ధర్మస్థితితోన మాటవెర వే ꠰ పారం దగం బల్కి నే
ర్పునకున్ లోకము మెచ్చఁ గద్రువకుఁ బెం꠰పుం గీర్తియున్ మాయ సొం
పునఁ దల్లిం దనయింటి కన్పి యమృతం꠰బుం గ్రమ్మఱన్ గ్రక్కునం
గొని పక్షీంద్రుఁడు వోయి యింద్రు డెలమిం ꠰ గూరంగ నిచ్చెం దగన్. 264

వ. ఇవ్విధంబున నౌచిత్యంబు సంస్తుత్యంబుగా నమృతం బమృతాశనపతికి నొసంగి కౌసకం బెసంగు తేజంబున విరాజితుండయి యావృత్రవైరిని సూరెలనున్న సురలను మునులను గలయం గనుంగొని. 265

చ. కొడుకులఁ బంచి దె ల్పెసఁగు꠰గుజ్జమువాలమునందు నల్ల గ
ల్గెడు క్రియఁ దీర్చి పన్నిదము ꠰ గెల్చినకద్రువ నేను మాటమై
నొడిచితిఁ దల్లి దాసి యగు ꠰ టోర్వక తండ్రియనుజ్ఞ మీ కెదు
ర్పడినదురుద్ధతిన్ మఱచి ꠰ బాంధవసత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 266

వ. అని వెండియు. 267

క. వినుఁ డట్టులు పాపము సే,సినకద్రువసుతులఁ బొదివి ꠰ చెండుదు మత్తుం
డ నితాంతోగ్రవిహారం, బునఁ దండ్రియు మీరు ధర్మ꠰మును సాక్షులుగన్.

వ, అనిపలికిన నతని నందఱు నభినందించి రమ్మునులు సురలునుం బురందరునితోడ నతనికి నొక్కవరంబొసంగ వలదే యనిన నతండుఁదలంచికొని దరహాసితంబుతో వారల నాలోకించి మనవరంబునకు నాసపడియెదుకొలందివాఁడు గాఁ డితండు సాక్షాద్విష్ణుండు కృష్ణుండన శూరుఁ డనుయాదవధాత్రీశునకుఁ బౌత్త్రుండై లోక హితార్థంబుగాఁ జరియింపంగలవాఁ డీమూర్తియు విడువండు వివిధవర్తనంబుల వినోదించుచుండు ననియెఁ దదనంతరంబ సముచితప్రకారంబున నా జంభారిని వారలను దా నామంత్రితులం జేసి. 269

సీ. అఱఁ దుపలాలింప ꠰ నద్దేవుకావించు,వరభోజనంబులఁ ꠰ బెరిఁగె నితఁడె
ఘనకాయజవసత్త్వ꠰గజకచ్ఛపముల నొ,క్కొత్తున లీలమై ꠰ నెత్తె నితఁడె
విపులభూరుహశాఖ ꠰ విఱిగిన మునిహితా,ర్థంబుగాఁ జంచునఁ ꠰ దాల్చె నితఁడె
సురసేనతోఁ బురం꠰దరుని నిర్జించిన యు,ద్దీప్తుఁ డై యమృతంబు꠰దెచ్చె నితఁడె

తే. తల్లి దాస్యంబుఁ దనబాస ꠰ దప్ప కుండఁ, బాపి యాసుధ మరల న꠰ప్పాకశాస నునకు దయ నిచ్చె నీతఁడె꠰యనుచుసిద్ధ,సాధ్యు లగ్గింప గరుడుఁడు꠰సనియెమొగిడి,

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 271

క. మానవలోకకలితబహు, లానందకంబు నిష్కలావ్యయసుఖసో
పానము నగుసౌపర్ణా,ఖ్యానము విని పుణ్యతముండ వైతి నరేంద్రా. 272

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు సంతసించి విప్రున కెద్దియేనియు నిచ్చువాఁడుగా నొడంబడి యీనివాఁ డేమిగతిం బోవం గలవాఁ డని యడుగుటయు నతం డత నితో నొకనిదర్శనంబున నది యెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె. 273

సీ. ఒక్కసృగాలంబు నొకవానరంబును, బ్రీతిమైఁ గూడి వర్తించుచుండుఁ
దొలుపుట్టువునమానవులునునెచ్చెలులునై, యుండుటఁ గూర్చునొండొంటికొక్క
యెడ నొకనాఁ డవ్వనచరుఁడు తోడ నా క్రోఁతి, గటకటా నీ కిట్లు గడును హేయ
మైనపీనుఁగునంజు నాహార మైనట్టి, భవము వాటిల్లు టేపాపముననొ

తే. యనిన జాతిస్మరణనంత మగుటఁ జేసి, యది విషాదము బొంది ధరామరునకు
నీ నొడంబడ్డధన మీన కాన యిట్టు, నీచతరజాతియందు జన్మింప వలసె.

వ. అని తెలిపె నట్లగుటం జేసి యాస గొల్పి విప్రున కియ్య కున్కి యొప్ప దని చెప్పిన నప్పాండవాగ్రజుం డహీనగుణవర్ణనీయుం డయిన హీనవర్ణునకు మంత్ర తంత్రాదు లుపదేశించుట ధర్మవిరుద్ధం బయి యుండునొకో యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డీ ప్రశ్నంబున కుత్తరం బగునది యొకయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 275

— బ్రాహ్మణుఁడు హీనవర్ణునకు వైదికమంత్రంబు లుపదేశింపఁ గూడ దనుట —

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకద్విజులు తప, మాచరింపంగ నయ్యాశ్రమమున
కొక్కశూద్రుండు ధర్మోపేతుఁ డేతెంచి, యమ్మునులకు గురుఁ డగుమునీంద్రుఁ
గని కృప నుపదేశ మొనరింపవే తపో, వృత్తికై నాతని వేఁడుటయును
జనదు వైదికము శూద్రున కుపదేశింప, నీవు శుశ్రూషమై నిలువు మనియె

తే. ననుడు వాఁడు శుశ్రూషకుఁడై వసించె
గుడిసె యొకదెసఁ గావించుకొని ముదమున
నతిథిసురపితృపూజ లత్యధికభక్తి
తోడఁ జేయుచు నొక్కింత గీడు లేక. 276

క. నియతియు వినయముఁ జూచిన, దయ పుట్టెడునట్లు గాఁగ ధర్మనిరూఢ
క్రియ లొనరింపఁగ మునిపతి, ప్రియమునఁ గనుఁగొనుటకై యరిగె నచ్చోటికిన్.

ఆ. అరిగి యతనిచేయునయ్యనుష్ఠానంబు, లోనఁ గానివాని మానఁ జెప్పి
యనఘ యిట్లు సేయు మని యుపదేశించెఁ, గరుణ పేర్మిఁ బుణ్యకర్మగతులు.

క. అతఁడు దానికి నతిసం, ప్రీతాత్ముం డగుచు నడపి పిదపం గాలం
బై తెగి యొకనృపునకు సం, జాతుం డయ్యెను సమస్తసద్గుణములతోన్. 279

క. మునిపతియుం దఱితోడన, తనువు విడిచి యరిగి యతనితండ్రి కడన్ వి
ప్రునకుం బుట్టెన్ వేదా,ద్యనుపమవిద్యలకు నెల్ల నావాసం బై. 280

చ. పదపడి యక్కుమారకుఁడు పట్టము గట్టి పురోహితత్వమున్
విదితవిభూతితోఁ నొసఁగె విప్రునిపుత్త్రిన కవ్విభుండు న
వ్వొదవెడుమోముతో నతని నోరలు వాఱఁగఁ జూచు నాతఁ డే
య్యది గత మొక్కొ నవ్వనకు నంచు మదిం దలపోయు భూవరా. 281

వ. ఒక్కనాఁ డవసరంబుగాంచి యప్పురోహితుం డాభూవరునితో దేవా నన్నుం గని నప్పుడు నవ్వెదు నావలన నేమికీడు గల దది యెఱింగింపవే యిదియనాకు వరం బని వేఁడిన నజ్జనపతి దనకు జాతిస్మరత్వంబు గలుగుటం జేసి పూర్వజన్మంబు దెలిపి యక్కాలంబునం దనయనుష్ఠానంబున నేమేని విహితంబు లుపదేశించుట దేట పడం బలికి శూద్రవిషయోపదేశంబునం బరమగతి గప్పి యిప్పాట రాజసేవాత్మకం బైనపౌరోహిత్యంబు నడపుట కై నీకుం బుట్టవలసె నేను బుట్టు వెఱింగి పుట్టినవాఁడ నగుటం (జేసి యెఱింగి) నవ్వెదు నవ్వనకుఁ గతం బింతియ కాని నీ వొండు కల్మషంబు గలవాఁడవే మహాధర్మపరుండవు గురుండ వాదుష్కర్మంబునకుం బ్రాయశ్చిత్తంబు సేసికొమ్మని యనేకగోవులం గనకరాసులను నొసంగిన నా భూసురోత్తముండు పురాతనజననకృతంబగుసుకృతంబున జిత్తంబు నిర్మలం బై యుండు కతంబున నారాజు సెప్పినంత వట్టునుం గలవోలెఁ దనకుఁ దోఁచినం దోషితుం డై దానంబులం దీర్థస్నానంబుల మఱియు జపహోమాదిపుణ్యవిధానంబులం బాపంబులు వాపికొని యా పుట్టువు నీఁగికొని సంయమిసంతానజాతుండై యెప్పటియాశ్రమంబునం దపం బాచరించి మహాపదంబు నొందెఁ గావున బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యులకుం దక్కఁ దక్కటివారికి నుపదేశించి బ్రాహ్మణుండు కల్మషభాజనంబగు బ్రాహ్మణాదులకుం బరీక్షాపూర్వకంబుగా నుపదేశింప వలయు నని చెప్పిన నప్పడమిఱేఁడు లక్ష్మి యెట్టిజనంబుల యందు వసియించు నని యడిగిన నా దేవవ్రతుం డతని కి ట్లనియె. 282

— ♦ లక్ష్మీనివాసస్థానములు ♦ —

క. నారాయణాంకతలమున, శ్రీ రాజిల్లంగఁ జూచి చిత్తం బతివి
స్మేరం బై రుక్మిణి వి,స్తారరుచిరనయన యగుచు సంభావనతోన్. 283

వ. నీ వెట్టిపురుషులయందు నెబ్భంగిభామలపాల వసియింతు వనిన నాదేవి మకరధ్వజమాతకుం జెప్పినవాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద దాన నీయడిగిన యది దేటపడు నాకర్ణింపుము. 284

సీ. నిత్యసత్యులు శౌచనిరతులు గురుభక్తు,ల ప్రమత్తులు దక్షు లమలమతులు
సత్కర్మపరులు విజ్ఞానముఁ దపము దా,నము బ్రహ్మచర్యంబు శమముఁ గల్గు
వారలు ప్రీతి నావసియించునిక్కలు, క్రూరు నాస్తికుఁ గృతఘ్నునిఁ గుబుద్ధి

వర్జింతు నెంగిలి § వర్జించి [1]యిలువడి, ఘటశుద్ధి గలిగిన § కాంతలందు
తే. నిల్తు వల్లభప్రతికూల § నిష్ఠురాత్మ, నన్యమందిరగామిని § నధికనిద్ర
యైనమానినిఁ దొఱఁగుదు § నబ్జనేత్ర,తటాకతరుషండపుష్పవాటముల నిలుతు. 285
వ. అని చెప్పెఁ దత్ప్రకారంబులు బుద్ధిగతంబులు సేసికొమ్మనినం గురుపతిపురుషుల పురంధ్రులసంగతియందు సంస్పర్శసుఖంబునతిశయం బెవ్వరిం గలుగు నని యడిగిన వియత్తటినీతనూజుం డివ్విషయంబున నొక్కయితిహాసంబు గలదు వినుమని యిట్లనియె. 286

భంగాస్వనుఁడనురాజు స్త్రీయై కుమారులం గాంచినప్రకారము.

సీ. అనఘ భంగాస్వనుం § డనురాజు పుత్త్రార్థి, యై వజ్రకప్రియం § బగుమఖంబు
సేసి పుత్త్రుల సవి § శేషుల నూర్వురఁ, గని సంతసంబునఁ § గ్రాలుచుండు
నాతఁడు వేఁటకై § యరిగినచో వజ్రి, దిగ్భ్రాంతి పుట్టించి § తేరకాఁడు
ననునట్లు సేయ న § ర్జునపతి యెక్కిన,తురగంబుతో నొంటి § దూర మైన
ఆ. కాన కేఁగి తృష్ణ § గదిరిన నలుగడ, నరసి యొక్కపద్మ § సరసిఁ గాంచి
వెన్ను మునుఁగ హయము § నన్నీరఁ దిగిచి తాఁ,దనివుసొంపు మిగుల § మునిఁగి లేచి.
క. భూనాథుఁడు తృష్ణ సెడం, బానక్రియ యాచరించి § భామిని యై తన్
దాన కనుంగొని విస్మయ, మూనెడుమదితోడ నరసి § నొయ్యన వెడలెన్. 288
సీ. వెడలి చింతించి యీ § యొడలితో నేభంగిఁ, దురగంబు నెక్కుదు § బురజనంబు
లేనుబోయినఁ జూచి § యేమని తలఁతురో, పొలతులే మనువారొ § పుత్త్రులేమి
గాఁగ నూహింతురో § కానన యుండంగ, వచ్చునే పోవంగ § వలయు నెట్లు
నని విచారించి § పోయిననెల్లవారును, నాశ్చర్య మందుచు § నంతనంతఁ
ఆ. గనుగొనంగ మంత్రి § గణము రావించి దిగ్భ్రాంతిఁ దానువోయి § [2]పద్మసరసి
యందు మునిఁగి వనిత § యగుట యెఱింగించి, రాజ్యమునఁ దనూజ § రాజి నిలిపి.
ఉ. కానకు నేఁగి తాపసులఁ § గాంచి తపం బొనరింప నం దొకం
డా నలినాక్షిఁ బొంది ప్రియుఁ § డై నడచెం గ్రమవృత్తి నందనుల్
దానికిఁ బుట్టి రిద్ధబల § దర్పులు నూర్వురు వారిఁ గొంచు న
మ్మానిని పూర్వపుత్త్రకస § మాజముపాలికిఁ బోయి నెమ్మితోన్. 290
వ. తనకు నొక్కతాపసుండు ప్రియుం డగుటయు వానివలన నత్తనయశతంబు జనియించుటయు నెఱిఁగించి. 291
క. మగతనమునాఁడు మీరు, న్మగువతనమునపుడు వీరు § నాయం దుదయం
బగుటను దోడంబుట్టువు, లగుదురు ధర పంచి కుడువుఁ § డందఱు ననుడున్.
క. భ్రాతృస్నేహము గల్గి య,రాతులు భయ మందఁగా ధ § రారాజ్యము సం
ప్రీతి ననుభవించిరి జను, లాతతహర్షమునఁ బొంద § నందఱు నెమ్మిన్. 293

1. క. గ. చ. 'యిలువాడి' 2. గ. పద్మవనమునందు.

తే. దానిఁ గని పాకశాసనుఁ డేను వీని, కహితముగఁ జేయ నిది హితమై ఘటించె
నధికపుత్త్రసమృద్ధి రాజ్యాభివృద్ధి, నిమ్మహీపతిసమ్మదం బినుమడించె. 294

వ. దీని విఘటింపం జేయుదు నని భూసురాకారుండై వచ్చి పూర్వాలంగాంచి.

క. ఆ రాజకుమారులమతి, నీరసము జనించునట్లు లెక్కడిజనకుం
డేరికి నేనియుఁ బుట్టిన, వారిం దోఁబుట్టువులుగ [1]వల్వాం జనునే. 296

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం జెప్పి వార లెఱుంగకుండ నపరకుమారుల
కడకు [2]నేఁగి యితకరిమాటల మొత్తంబుల వారలచిత్తంబులను గలంచె. 297

క. అనిమిషవరుఁ డివ్విధమున, జనియింపఁగఁ జేసెఁ బగ యసంగతులై వా
రును దెగి యొండొరువులతోఁ, నని బెట్టుగఁ జేసి చచ్చి రందఱు నధిపా. 298

ఉ. చచ్చిన నత్తపస్విసతి సన్నులు మోమును మోదికొంచుఁ బై
వెచ్చనికన్నునీ రడర వీడినవేనలితోడఁ బెల్చ వా
పుచ్చి తనూజులం బనుపఁ బొంచి కనుంగొని పోయె విప్రుఁడై
యచ్చటికిన్ సురాధిపతి యాతనిఁ జూచి లతాంగి వెక్కుచున్. 299

ఆ. కరుణ మొగమునందుఁ గనుఁగొని తాను ము, న్నర్థి వేఁటవోవుటాదిగాఁగ
సకలసుతులు నాజిఁ జచ్చుట తుదియుగ, గలుగువర్తనంబు దెలియఁబలికె.

క. విని యతఁడే నింద్రుఁడ నా, కనిష్ట మగు క్రతువుఁ జేసి తది హేతువుగా
వినుఁ బఱచితి నిత్తెఱఁగున, ననుటయు సంభ్రమసమేతమైనభయమునన్. 301

క. ఇలఁ జాఁగి మ్రొక్కి యటుతన, యులకై సమ్మూఢబుద్ధి నొనరించితిఁ ద
ప్పలఘుదయఁ జూడు నీకేఁ, జలమునకుం బాత్రమే విశాలయశోర్థీ. 302

వ. అని రామయై యున్నరాజన్యుండు దైన్యంబు దోఁపం బలికిన బలసూదనుండు
ప్రసన్నుండై. 303

—* ఇంద్రుఁడు భంగాస్వనునకుఁ గోరినవరంబు లిచ్చి యనుగ్రహించుట. *—

సీ. ఇచ్చెదఁ గొందఱ నెత్తఱిఁ గాంచిన, తనయుల నొసఁగుదు ననిన నతఁడు
కాంత నై యుండి యేఁ గనినవారల నిమ్ము, దేవ నావుడుఁ దొల్లినీవు గన్న
ప్రజల నేలడుగవు నిజము సెప్పుము నాకు, ననియెఁ బురందరుం డవ్విభుండు
వెడసిగ్గుపాటుతోఁ బడఁతుల కర్మిలి, బిడ్డలదెసఁ గడుఁ బెద్ద యనిన

ఆ. సత్యవాది వైతి సకలతనూజులు, బ్రదికి నెగడువారు భామినీత్వ
దైన్య ముడిపి పురుషతయు నిత్తునీకని, పాకశాసనుండు పల్కె నధిప. 304

క. విని యజ్జగతీనాథుఁడు, తనయుల నందఱను నీదయఁ బడసితి నే
వనిత నయి యిట్ల యుండెద, ననఘా యివ్వరమునొసఁగుమని పల్కుటయున్.

వ. విస్మితుండై యింద్రుండు దీనికిం గతం బేమి యని యడిగిన నా భంగాస్వనుం డి
ట్లనియె. 306

---

1. చ. జ. వాల్వం. 2. గ. నేఁడి మతకరిమాటల ; చ. వచ్చి యాతక్కరిమాటల.

క. సురతంబునఁ గడు నెక్కుడు, పురుషులకం టెను సుఖంబు ॥ పొలఁతులకు సురే
శ్వర యట్లగుటను నా కీ, వెరవున రమియించి నిలువ ॥ వేడుక కలిగెన్. 307

ఆ. అనిన నట్టులేని ॥ నౌఁగాక యిమ్మెయి, విపులసౌఖ్య మొంది ॥ విహరణంబు
సలిపి నిలువు మనుచు ॥ శక్రుండు సనియె భం,గాస్వనుండుఁ బ్రీతిఁ ॥ నట్లయుండె.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు పాండవాగ్రజా దీన నీయడిగినయర్థంబు దెలిసి కొమ్మనిన నమ్మనుజపతి బహువిధము లగుధర్మంబులు భవత్ప్రసాదంబున వినుచున్నవాఁడ నివి యెల్లను జన్మమరణాదిదుఃఖంబులం బాపం జాలునే యనేక జననీజనకులకుం బుట్టుచు సంసారచక్రంబునం దిరుగం జాల గర్భవాసం బన నరకం బనభేదంబు గలదె సచరాచరం బైనయిజ్జగం బస్థిరం బట్లుం గాక దీని విషాన్నంబుచందంబు గాఁ గనియెద భవమోక్షణం బగువైష్ణవధర్మం బుపదేశింపవే యిది యీ యుగంబునం దిరోహితం బగుట కృష్ణద్వైపాయనుండు సెప్పె మీ యనుగ్రహంబున నెఱింగెద భవదీయచరణంబులు శరణంబుగాఁ బ్రసన్నుడం నైతి నని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముండు పగతురం దెగటార్చి పేర్చి పూజ్యం బగు సామ్రాజ్యంబు గైకొని తదీయంబు లగుసుఖంబు లనుభవించుచుండుట గీడుగాఁ జూడ గురుకులచూడామణి యగునీకుం జనుఁ గాక యావనస్థు లగురాజ్యపదస్థులతలం పులచొప్పె యిది మిథిలాపతి యగుజనకుండుంబోలెం బలికెద వని యుపలాలించి యమ్మహీపాలున కి ట్లనియె. 309

క. పురుషాతిగ యైతోఁచుచు, నిరూపణము సేయ నూఁది ॥ నిర్దేశింపఁ
వెరవుపడక శాశ్వతసుఖ,భరితత నిర్వాణ మనఁగ ॥ బడుఁ బ్రకృతి నృపా. 310

క. ప్రకృతులు పెక్కన్నింటికి, [1]నకృత యనం జనినయదియ ॥ యాద్య మహీపా
లక పురుషరూపిణియు నై, వికృతిం బొరయదు వివేక ॥ విజ్ఞాత యగున్. 311

క. విను సంసారపథమునకు, ననురూపతఁ దోఁచు చుండ ॥ నన్యప్రకృతుల్
దనతోఁపు భవనిరాసం,బునకుం గారణము కామ ॥ మునఁ బిహిత మగున్. 312

క. కావునఁ గామక్రోధము, లావిర్భూతములు గాని ॥ యట్లుగఁ దత్స
త్త్వావేశంబున [2]నూన్పము, భావం బవ్విధము విష్ణు ॥ పరత కుమారా. 313

క. నృప వైష్ణవధర్మము నీ, కుపదేశించితిఁ బ్రసాద ॥ యుతుఁడ వగుచు సా
రపుఁదెరు వగునిది గనికొని, యపగతసంసారభయుఁడ ॥ వై నడపు తగన్. 314

వ. అనిన విని సంప్రీతుండై ధర్మజుండు భీష్మునితోఁ దత్త్వంబులు నధ్యాత్మంబులు నధి భూతంబులు నధిదైవంబులు ననుసర్వంబునకుం గర్తయు భర్తయుహర్తయు నగుచు సకలభూతంబులుం ద న్నుపజీవింపం బెంపారువాని నెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి [3]నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 315

1, గ. నకృతత్వ యనఁ జనిన; ఆ. నకృతి యనం జనిన. 2. గ. మాన్పము : జ. నునుపుము. ఆ. దనుపుము. 3. క. సనాతనుండును.

క. సనకుఁడు సనందనుండును, సనత్కుమారుఁడు సనత్సుజాతుఁడు నలువుర్
తనయులు బ్రహ్మకు బంచముఁడును షష్ఠుండును వసిష్ఠుఁడును శంకరుఁడున్.

ఆ. అనఘ విను మరీచి ‡ యనఁగ భృగుం డన
నంగిరసుఁ డనఁగ న ‡ నంతరంబ
యత్రి యనఁ బులస్త్యుఁ ‡ డనఁ బులహుం డనఁ
గ్రతు వనంగఁ బుట్టె ‡ సుతచయంబు. 317

వ. ఆ సనత్సుజాతుం డంగుష్ఠప్రమాణమూర్తియుం బ్రజ్వలదనలస్ఫూర్తియు నయి
లోకంబుల నెందునుం జరియించుచు నొక్కనాఁడు మేరుశిఖరంబున నారదుఁడు
సన్నిహితుండగుటయుఁ దదీయసల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించు చున్నయెడ నిట్లపోలె
నడిగిన నారదునకు నమ్మహాయోగీశ్వరుండు సెప్పినవాక్యంబు లితిహాసరూపం
బునం జెల్లునవి యుపన్యసించెద భవత్ప్రశ్నంబున కుత్తరం బగు నాకర్ణింపుము.

—* సనత్సుజాతుండు నారదున కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము *—

క. దశకల్పసహస్రంబులు, నిశ యింతియ దివస మిది సుఖనిద్రారతికిన్
విశదప్రబోధమునకు, న్విశగతకాలములు విష్ణునకు విమలమతీ. 319

క. అవ్యక్తం బనఁగాఁ దన, దివ్యాత్మన కలిగి యుండు ‡ ధీసారనిధీ
భవ్యాత్ముల భేదస్థితి, నవ్యాహతదృష్టిఁ గాంతు ‡ రయ్యమళమ్మున్. 320

వ. అప్పరమేశ్వరుండు. 321

క. రే నిద్రించుఁ బ్రభాతం, బైనన్ మేల్కని సృజించు ‡ నంబువులఁ దగం
దానం దిడుఁ దనవీర్యము, దాన మహాండ మగు హేమ‡తాస్ఫురితంబై 322

వ. తదనంతరంబ. 323

తే. బ్రహ్మ గల్పించిదానికిఁ ‡ బతిఁగఁ జేయ
నమ్మహాత్ముఁ డహంకార ‡ మావహించి
మనసుఁ బదియింద్రియములు బుద్ధిని ఘటించి
చదలు మొద లగుభూతపం‡చకముఁ జేయు. 324

వ. అయ్యాకాశపవనాగ్నిజలభూము లగుభూతంబు లేనింటికి గుణంబులుగా శబ్ద
స్పర్శరూపరసగంధంబు లావహించుచుం గ్రమంబున దేవమునిదానవగంధర్వ
కిన్నరనరాదిజంతుజాలంబులం గల్పించు నన్నియు నహంకారవ్యాప్తంబు
లయి యవ్యక్తసాగరంబున మగ్నోన్మగ్నంబు లగుచుండు. 325

క. విభుఁడా విష్ణుం డేత, త్ప్రభవస్థితివిలయముల ‡ శుభము నశుభంబుం
బ్రభువై తగఁ గాంచి నడపి, విభవోజ్వలకేళి సల్పు ‡ వినుము మహాత్మా. 326

తే. అంబరాదిభూతములు శ‡బ్దాదిగుణము, లింద్రియంబు లహంకార ‡ మిద్ధతేజ
మనము బుద్ధి యవ్యక్తంబు‡మహితవేద, వేద్యతత్త్వంబు లీచతు‡ర్వింశతియును.

వ. అధ్యాత్మాదులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 328

సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు సూవె శబ్దం బధిభూతంబు [1]దిక్కులు పురుషముఖ్య
యధిదైవముల్ చర్మ మధ్యాత్మ మందలి, [2]సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు [3]విద్యుత్తు నే, త్రంబు దా నధ్యాత్మికంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ, యధ్యాత్మికము రస మారయంగ
తే. దానియధిభూత [4]మప్పతిదధిదైవ, తంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మనఘ యధిభూత మగుఁ దదీయాధిదైవ, తంబు [5]మారుతమండ్రు విద్వజ్జనమ్ము.
వ. ఇది బుద్ధీంద్రియ ప్రపంచంబు. 330
సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు, కర్మేంద్రియము లివి నిర్మలాత్మ
యధ్యాత్మములు వాని కగు నధిభూతముల్, గంతవ్యమును విసర్గంబు నోలి
నానందమును విను మనఘ కర్తవ్యవ, క్తవ్యంబు లన నధిదైవతములు
వాసుమిత్ర ప్రజాపతిశక్ర వహ్నులు, మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి
తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమానమంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవములు వేధ యమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ మిది వేదవాక్యనిర్ణయవిధంబు. 331
క. ఇవి యెల్ల విష్ణునం దుద్భవము లయముఁ బొందుచుండు బహువీచికల
ర్ణవమునఁ బొడమి యడఁగుమాడ్కి విశేషము గల్గ దతనికిఁ విభుఁ డగుటన్.
క. విను మవ్యక్తం బనఁగాఁ, జను మూలప్రకృతి పురుషచైతన్యము నె
క్కొనినం జేతన యగుచు భువనతంత్రం బెల్ల నడపు వైభవ మెసఁగన్. 333
ఆ. అట్లు లోకకర్త యగునంబుజాక్షుండు, పట్టుగొమ్మ భావభవహరుండు
హరుని యనుమతమున నఖిలాబ్జజాండంబు, లట్లు పుట్టఁ జేసి యడఁచుచుండు.
వ. ఇట్లు సెప్పి సనత్సుజాతుండు నారదుం జరితార్థుం జేసె నని చెప్పి భీష్ముండు
భీమాగ్రజుతో వెండియు. 335
ఉ. ఇంతకు మూల మై యిరువదే నగుతత్త్వ మనంగ వేదవే
దాంతపురాణవేద్యుఁ డగునప్పురుషుండు వెలుంగు వాఁడ కా
లాంతకుఁ డైనయచ్యుతుఁ డనంతుఁడు యోగిజనాంతరంగవి
శ్రాంతుఁడు విష్ణుఁ డద్వయుఁ డసంగుఁడు కౌరవవంశదీపకా. 336
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సరిత్పుత్త్రునితో నియతు లయి యగ్నులు దమ
యంద సమాహితంబులు సేసికొని మహాత్ములు నిజాత్మల నప్పరమాత్ము నెట్టి
వానింగా భావింతు రెఱింగింపవే యనుటయు నతనకి భీష్ముం డి ట్లనియె. 337
క. అమృతోత్పత్తిసమయమున, నమరులకును దానవులకు నని వాటిలె నం

1. చ. వాయువు, జ. దివియును, 2. క. స్పర్శన మధిభూత. 3. ఆ. మరుత్తు. 4. క. ముడుపతి; అ. ముదకము. 5. అ. మేదిని యండ్రు. 6. ఈపద్యము వ్రాఁతప్రతులలో లేదు.

దమరులు డప్పిం జేఁడిడి, కమలభవుని నాశ్రయింపఁగా నియతిమెయిన్. 338
వ. అతండు నారాయణు నాత్మయందు నిలిపి. 339
తే. భక్తవత్సల పరమాత్మ పద్మనేత్ర, సర్వభూతమహేశ ఋక్సామయజురు
పాస్య సాధుసంరక్షణపరవిహార, సురలు రిపులచే నలఁగిరి శరణ మగుము.
వ. అని సంస్తుతిపూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించె నట్టియెడ. 341
క. జలదస్వనసన్నిభమై, యెలుఁ గొక్కటి సదలఁ జెలఁగె నే నిదె మిమ్ముల్
గెలిపింపఁగ వచ్చితి నను, విలసద్వర్ణములు గాఢవిశదంబులు గాన్. 342
వ. తదనంతరంబ యకుంఠితవిక్రముం డగువైకుంఠుండు. 343
క. గరుడారోహణలీలా, సరభసుఁడై చక్రగదలు శార్ఙ్గముఁ జంచ
త్కరముల వెలుంగ నడరి యసురగణములఁ ద్రుంచె సురలు చోద్యంబందన్.
వ. ఇట్లు నిర్జించి తత్క్షణంబ యతం డంతర్ధానంబు నొందిన సంతసంబును నచ్చెరు
వును బెనంగొనుడెందంబులతో బృందారకబృందంబు లిమ్మహాత్ముం డెవ్వండేమి
భంగివాఁడెఱింగింపవే యని యడిగిన నజుం డితండు విష్ణుండు వైకుంఠాభిధానం
బగుమూర్తివిశేషంబున విహరించె విష్ణునివిధం బిట్టి దని యెఱుంగను నెఱింగిం
పను శక్యం బగునే యయిన నొక్క తెఱంగునం దెలిపెడునట్టియితిహాసంబు
గలదు వినుండనిపలికి వినిపించె ధర్మనందనా యా నిర్మలవాక్యంబు లుపన్య
సించెద దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడు నాకర్ణింపుము. 345

—♦ గరుత్మంతుండు మునులకు విష్ణుదేవునిమహిమాతిశయంబు సెప్పుట. ♦—

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకమునీంద్రులు, సిద్ధులుఁ గూడి గోష్ఠీసుఖంబు
ననుభవింపఁగ లీల నచటికి వచ్చి సు,పర్ణుండు వారికిఁ బ్రణతుఁడగుడు
వా రభినందించి గారవంబున సుఖా,సీనుఁ గావించి యర్చించి ప్రీతి
నతనితో సల్లాప మాచరించుచు నుండి, యొక్కటి యడిగెద రుజ్జ్వలాత్మ
తే. యనిన నాతండు ధన్యుండ నైతి మీర, లేది యడిగెద రేను నాకెఱిఁగినంత
యతులమతులార చెప్పెద ననుడు వార, లెలమి నవ్విహగేంద్రున కిట్టులనిరి.
క. ప్రియభక్తుండవు భక్త, ప్రియుఁడును విష్ణుండు నీవు ప్రియుఁడై భక్తుం
డయి వర్తింతా విభుకడ, దయ దెలియఁగ జెప్పవే యతని తెఱఁ గెల్లన్. 347
వ. అనియడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. 348
క. స్థూలప్రకారమున నీ, త్రైలోక్యము గావఁ బూని దయ సిగురొత్తన్
లీలఁ బ్రవర్తింపఁగ మన, మాలోకింతుము మది గనుట యన వచ్చునొకో. 349
ఉ. ఏనును మీరు నేల మఱి యెవ్వరు దక్షులు విష్ణుచందముం
బూని యెఱుంగ నవ్విభుఁడు భూరిదయారతి నాకు నేర్పడం
దాను మహాద్భుతంపుజరితంబులు సూపుచు భాషణామృతం

బానఁగ జేసె నాచెవుల § నవ్విధముం దెలియంగఁ జెప్పెదన్. 350

సీ. అమరేంద్రు నిర్జించి § యమృతంబుఁ గొనిపోవ, నప్పుడు వీతెంచె § నాకసమున
మెచ్చితి విహగేంద్ర § యిచ్చెద వరము, నీ కనుమాటయది విని § హర్ష మెసఁగ
నెవ్వరో యెఱుఁగ ని§న్నెఱిఁగించి మఱి వర, మిమ్మంటి దానికి § నెలమి నగుచుఁ
గాలంబుతోఁ గూడఁ§గా నెఱింగెదవు వా, హనమవు గమ్మనా § కనుచుఁ బురుషు

తే. డొక్కఁ డుజ్జ్వల తేజోమ§యుండు దోఁచి, జరయు మరణంబు లేకయ§సురలసురల
నోర్వఁ జాలినబలముతో § నుల్లసిల్లు, మని వరం బిచ్చెనిచ్చిన § నధికభక్తి. 351

వ. ఏను దండ ప్రణామం బాచరించి. 352

క. నీవాహన మయ్యెద రథ, మీ వెక్కఁ గేతు వై వ§హింతుఁ బెనుపు నా
కీ వరము నిచ్చి మనుపుము, నావుడు నవుఁగాక యని మ§నఃప్రియ మెసఁగన్.

వ. పలికి యంతర్హితుం డయ్యె నంత సంతసంబు నచ్చెరువుం బెరయుమనంబుతో మదీయజనకుని పాలికిం జని యీ వృత్తాంతం బెఱింగించిన నతండు వికసిల్లుచు నా వదనంబు వీక్షించి ధన్యుండ వైతి వమ్మహాత్ముండు నారాయణుండు నీవలనియనుగ్రహంబున సల్లాపసౌఖ్యంబుఁ బ్రసాదించెఁ దపంబున నేక యోగసమాధినవలంబించి యేను దన్నెఱుంగుటం గోరి యారాధించిన నాకు నీలశ్వేతపీతారుణపింగళంబును బహూదరపాదపాణిశిరోనేత్రంబును నైనదివ్యగాత్రంబును సూపిసంగంబుగలయంతరంగంబున నన్నెఱుంగ నచ్చునే నిస్సంగుడ వై యెఱింగెదవుగాక యనియె నట్టియవ్విశ్వరూపునకు శాశ్వతపరిచర్య సేయం గలవాఁడ వగుటం గృతార్థతం బొందితి బదరికాశ్రమంబున కరిగి యచ్చట సకలలోకసేవ్యుం డగునా భవ్యమూర్తి సేవింపు మని యానతిచ్చిన నయ్యెడకు ముదంబునం బొదలుచుం బోయి. 354

సీ. అచట నారాయణు § నచ్యుతు హరిఁ బుండ, రీకాక్షు గోవిందు § లోకజనకుఁ
గని భక్తిఁ బ్రణమిల్లి § వినుతి సేయంగఁ బీ, తాంబరకలిత మై § యష్టభుజము
శంఖచక్రగదాసి§శార్ఙ్గధరంబును, నై నరూపము దాల్చి § యవ్విభుండు
సిఱునవ్వుతోడ వ§చ్చితి మేలు సేసితి, ర మ్మంచుఁ దా నుత్త§రంపుఁదూర్పు

తే. దెసకుఁ నల్లన పోవఁ బెం§పెసఁగఁ గడఁగి, పాఱవలయునా కెమ్మెయి§బహుసహస్ర
యోజనంబులు నని వితతో§జ్జ్వలాగ్ని, యద్భుతముగ ననింధన § మై వెలుంగ.

వ. కని యప్పావకుం బావకద్యుతి యగునమ్మహాయోగి ప్రవేశించి యందు శివాసహితుం డై శివుఁడు తపంబుసేయఁ దదీయసంవిత్సౌఖ్యం బనుభవించి యయ్యనలంబు గడచి యరుగుచుండ నేనును బధిశ్రమాభిభూతుండ నగుచువిభువక వెనుకఁబోవుచుండితి నిట్లు మఱియునుం బెద్దయు దవ్వు సని యద్దేవుండు భాస్కరకిరణంబులకుం బ్రవేశంబు లేనిమహాతమంబు సొచ్చె నచ్చటం జూడ్కి సెడి మూఢత్వంబు నొంది. 356

క. ఆదేవుఁ జిత్తమున నిడి, యాదిపురుష కరుణ నన్ను * నరయు[1] మెచటికో
యేది గతియొ నా కనఁగా, నీదెస రమ్మనుచుఁ దీపు * వెలుఁగుం జూపెన్. 357

క. మది భేదము మై దప్పియుఁ, గదిరిన నే శరణు వేఁడ * గాఁ దమ మెల్లం
దుది వోయి లేక తక్కెను, హృదయానందకర మైన * యెడ యై యుండెన్. 358

తే. పట్టపగలింటిసూర్యుని * పగిది నతఁడు, దోఁచె సూర్యేందుతారక * ద్యుతుల కచటు
గోచరము గాదు దేవతా * కోటి యాది, యైనజంతువులకు నగ * మ్యస్థలంబు. 359

క. దుందుభినిస్వనములు నా,నందనమృదుమధురగీత * నాదములుఁ జెవిం
బొందె మకరందబిందు,స్యందికమలసుభగనదులు * నచ్చటఁ దోఁచెన్. 360

క. సురలకు నిమ్మెయిఁ దేజ,స్స్ఫురణము లే దన్నయట్టి * పొలుపున వెలుఁగన్
నరులం గొందఱఁ గాంచితిఁ, దరుణులనుం గంటి నద్భు * తతమాకృతులన్. 361

తే. వారు పూజ లొనర్పంగ * గారవంపుఁ
జూడ్కి నద్దేవుఁ డందఱఁ * జూచు చరిగె
మఱియు నట తత్ప్రదేశంబు * మహితవహ్ని
మయతఁ జేసి భయంకర * మయి వెలింగె. 362

వ. అచ్చట నే నతనిం గానక. 363

క. భ్రమ గొని యద్దేవునిఁ జి,త్తమునం దిడి శరణు శరణు * దయఁ గావుము న
న్నమితైశ్వర్య యనుడు శీ,తమధురలలితాక్షరముగఁ * దా నిట్లనియెన్. 364

క. నిను నే మఱతునె నీ దగు,జనకునిచే నన్ను విని సు * సంగతమతి వై
చనుదెంచు టే నెఱుంగనె, వినతాసుత యిందు రమ్ము * విడువుము భయమున్.

వ. నన్నుం గానమికిం గలంక వలవదు. 366

క. మమకారాహంకారము,ల మతిం జొరనీక నిశ్చ * లం బగుచూడ్కిన్
[2]సమవేతరూపు నన్నున్, శమభరితాత్మకులు గంద్రు * సారవిచారా. 367

తే. నీవు నామీఁదివేడుక * నెఱయ నిష్ఠ,తోడఁ దలఁచుట మామక * స్థూలరూప
దర్శివై యుండు దనినన్ను * దయదలిర్ప,గారవించిననలంబు * క్రందువాసె. 368

వ. ఇవ్విధంబున సుఖం జేసి ననుం గొల్పించుకొని మఱియు దవ్వ సని యాకాశంబున కెగసిన నేనుం దోన తగిలి పోవ నంతర్ధానంబు సేసె నిట రమ్మను నెలుంగ యాధారంబుగా నాచక్కటికిం బోయి. 369

క. కమనీయహంసకులసం,గమశోభిత మైనయొక్క * కమలాకరముం
బ్రమదమున దాన నవగా, హము సేయుచు నున్నతన్ను * నచటం గంటిన్. 370

క. నాదిక్కు గనుంగొని తా, నాదరమునఁ బిల్చె నేను * [3]నచటికిఁ జని యం
దాదేవునిఁ గానమికి వి,షాదం బందుమదితోడఁ * జంచలదృష్టిన్. 371

చ. కలయఁగఁ జూడ నద్భుతము * గాఁగ ననేకశతాగ్నిహోత్రముల్

1. గ. మెచటికిం బోదు గతి యెద్ది యనఁగా. 2. జ. సముపేతరూపు. 3. చ. నరిగితిఁజని.

వెలుఁగుట గాన వచ్చె బహుశ్రవేదరవంబులు వింటిఁ దత్ప్రవ
క్తలఁ బొడగాన నట్టియెడ • దారుణరూపసుపర్ణ సంఘముల్
బలువిడి నాపయిం గవిసె • భ్రాంతుఁడ నైతి భయంబు పెంపునన్. 372

ఆ. అట్లు భయముఁ బొంది • యచ్యుత శివ సహస్రాక్ష వేదమయ యశనాదినిధన
త్రిభువనైకనాథ • త్రినయన గోవింద, పద్మనాభ హర కృపావిధేయ. 373

క. అని మఱియుఁ బెక్కుపేర్లఁ, వినుతించుచు శరణు వేఁడి • వినతశిరస్కుం
డను ముకుళీకృతహస్తుం,డను నైయే నుండ దేవుఁడు ప్రసాదమునన్. 374

క. తనుఁ జూపి యోడ కోడకు, వినతాసుత యనియె నపుడు • వినుఁ డే మొదలం
గనినబదరికాశ్రమ ము,య్యె నచటు విష్ణునిప్రభావ • మే మన వచ్చున్. 375

ఉ. అప్పరమేశ్వరుండు లలితాష్టభుజం బగురూపు దాల్చి తా
నెప్పటియట్ల నిల్చెఁ గని • యేను మనంబున నద్భుతంబుతో
ముప్పిరి యైనకౌతుకము • మోదము నెక్కొన నాకు సత్కృపం
జెప్పెడుఁగాక యెట్లు నని • చేరితి నంజలి మౌళిఁ జేర్చుచున్. 376

వ. చేరి వినయావనతుండ నయి దేవా యేను భవత్పాదభక్తుండ నేని నీదయకు భాజనంబనేని నాకు వినం దగునేని దురధిగమసారం బైనభవదీయ ప్రకారం బిట్టిదని యెఱుంగునట్లుగాఁ జెప్పవే యనిన నాసర్వలోకశరణ్యుండు కారుణ్యామృతమయం బైనచూడ్కి నామీఁద నోలయ నిట్లనియె. 377

—♦ విష్ణుదేవుఁడు గరుత్మంతున కుపదేశించిన యాత్మతత్త్వప్రకారము. ♦—

సీ. అనిమిషగంధర్వదనుజు లాదిగ నెవ్వ,రునువిను నాయున్నరూపెఱుంగ
రఖిలభూతములు నాయం దుద్భవించు వ,ర్తించు లయించు వర్తింప నేను
వానివశంబున • వసియింతు సర్వంబు,నందును నాతత్త్వ • మధిగమింప
నగు నగ్ని యాత్మ సమాహితంబుగఁ జేయఁ, గామవర్జిత మహంకారవిముఖ

తే. మజడ మపరిగ్రహం బహింసానుమోది,క్రోధరహితంబునిర్మలబోధయుతము
నిత్యతృప్తంబు శాంతంబుసత్యభక్తి, యైనచిత్తంబు గలనియతాత్మకులకు. 378

వ. సాంఖ్యయోగయుక్తులు బహిర్దర్శను లై నిశ్చయరహితు లై రేని నస్మదీయ తత్త్వంబు గాన నేర రది మోహపంకమగ్ను లగువారికి నుపవాసంబుల నియమంబుల వ్రతంబుల నెఱుంగ శక్యంబు గా దేకాంతికధ్యానపరుల కెఱుంగుట గలుగు రజస్తమోదూషితంబు గాక కేవలసత్త్వాధిష్ఠితం బయినజ్ఞానంబున న న్నవలంబించునది సూక్ష్మసరణి వాసుదేవసంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ నామంబులం జతుర్విధంబుల విభక్తుండ నై ప్రాణులయం దాత్మబుద్ధ్యహంకార మనోరూపవ్యాపకత్వంబు నొంది యుండుదు నిట్టిది మదీయస్థూలప్రకారంబు కశ్యపనందనా నీవు మన్మనస్కుండవు మద్భక్తుండవు మత్పరాయణుండవు నై మత్స్వరూపవేది వగు మనియె నని చెప్పి సుపర్ణుండు. 379

క. పురుషవరులార యద్భుత,తర మగుహరిదివ్యచేష్టితము నాకుం ద
త్కరుణం దోఁచినయట్టిది, పరిపాటిని మీకుఁ దేటపఱచితి భక్తిన్. 380

వ. అనిన విని యమ్మునిసిద్ధజనంబులు పరమాదరంబున నప్పుషిదేవు దీవించి యా
మంత్రణంబు సేసి హర్షోత్కర్షంబునం జిత్తంబులు జొత్తిల్లఁ దమలోన. 381

సీ. అక్కజం బగుచున్న యిక్కథ యితనిచే,విని కృతార్థుల మైతి మనిరి మఱియుఁ
బుణ్య మాయుష్యంబు భూతిప్రదము భక్తి, వినినవిప్రుఁడు వేదవిద్య పెంపు
నృపవైశ్యశూద్రులనుపమానజయధన, సౌఖ్యంబులను గండ్రు సర్వజనుల
కిహపరసిద్ధుల కిది సాధనం బగు, నని పల్కి యాత్మేచ్ఛఁ జనిరి దీని

తే. బ్రహ్మసురలకుఁ జెప్పినభంగి వసువు, లవనిసురు లయి వచ్చి మాకయమ్మపాల
నున్ననా కర్థిఁ జెప్పి రయ్యున్నరూప,నీకుఁ జెప్పితిఁ గురుకులనృపవరేణ్య. 382

వ. అని చెప్పి దేవవ్రతుండు వెండియు నిట్లనుఁ బాండవాగ్రజా వైకుంఠసుపర్ణసంవా
దంబగు నీయాఖ్యానంబునకు నభిప్రాయం బాకర్ణింపుము. 383

తే. వివిధసంకల్పయజ్ఞముల్ విడిచి యాత్మ,యందు నిష్ఠమై నగ్ని సమాహితముగఁ
జేసి నిస్పృహుఁడై విష్ణుఁ జిత్తవృత్తిఁ, జేర్చువాఁడవ్యయస్థితిఁ జేర నేర్చు. 384

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు విష్ణుస్వరూపజ్ఞాన ప్రకారం బితిహాసరూపంబున ధర్మజు
నకుం జెప్పె నని చెప్పిన నప్పురుషవరులయడుగుటలును జెప్పుటలును లోక
హితంబులై యింత యొప్పి యుండు నే యటమీఁదిసంభాషణవిశేషంబులు సెప్పు
మని యడుగుటయు. 385

చ. మునిహృదయాబ్జశాంతిమధుమోదవినోదిమరాళ గాఢచ
క్రనిహతశూలనిర్మథితరాక్షసయూథ నితాంతభక్తిభా
వనరమణీయ [1]వేదపరివాదనిరర్గళసేవనీయ ని
త్యనిరుపమాననిర్మలనిరంజనఖేలనధర్మపాలనా. 386

క. [2]సదయాపాంగా పరిణా,మదశాసంగమనిరాస మధురతమాంగా
మదశోకరహితచేత,స్సదనా సంజనితసముపసంహృతమదనా. 387

మాలిని. గరుడవృషపతాకా కల్పితాశేషలోకా
సురపరిషదుపాస్యా శుద్ధసంవిద్వికాసా
పరమమహిమసీమా భవ్యకారుణ్యధామా
నిరతిశయగుణాలీ నిష్కలానందశాలీ. 388

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనిక పర్వంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 389

1. గ, వేదపరిపాక నిరర్గళ-చ. దేవపరివారనిరర్గళ. 2. గ. సదయాపాంగపరిణామదశా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అనుశాసనికపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

మయవక్షస్స్థలగౌ
రీమయవామార్ధ బంధురీకృతసౌంద
ర్యామృతరస కీర్తనవి
ద్యామయ నిగమాంతవేద్య హరిహరనాథా. 1

—* అష్టావక్రుం డను మునికుమారునిచరిత్రము. *—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు నారాయణస్వరూపనిరూపణప్రకారంబు విని యజాతశత్రుండు సంజాతప్రీతుండై పితామహుతోఁ గన్యాదానంబునకు వరుం డెట్టివాఁడు గావలయు ననుటయు నక్కురువంశవరుం డీ విషయంబున నొక్కయితిహాసంబు గలదు వినుమని యమ్మానవపతియాననం బాలోకించి. 2

సీ. అనఘ యష్టావక్రుఁ డనుబ్రహ్మచారిస, త్తముఁడు వదాన్యుఁ డను తాపసోత్త
మునికూఁతు సుప్రభ యనుకన్యఁ బెండ్లిగాఁ, గోరి యాతని నడుగుటయు నతఁడు
నీవు యోగ్యుండవు నీ కిత్తు నాపుత్త్రి. నంతకు నుత్తర మరిగి రమ్ము
నావుడు సంయమినందనుం డెందుల, కరుగుదు నేపని యాచరింతుఁ

తే. బనుపు మనుడు వదాన్యుండు ధనదుపురము
గడచి హిమగిరి కరుగుము మృడునిగుఱిచి
గిరిజ తప మొనరించె నగ్గిరితటమునఁ
దత్ప్రదేశంబు పుణ్యంబు దానియందు. 3

క. ఆడుచుఁ బాడుచు గణములు, గూడి చరింపంగ గిరిజకుం బ్రియముగఁ దా
వేడుక నమ్మృడుఁ డెప్పుడు, గ్రీడించుచు నుండు మునులు కీర్తింపంగన్. 4

ఆ. అది పవిత్రదేశ మచ్చటు సూచుచుఁ, గడచి చనఁగ నీప కాననంబు
గాన వచ్చు నందు గట్టిప్రాయమునది, పుణ్యమూర్తి యమలబుద్ధి యొర్తు. 5

క. వసియించు నమ్మదితఁ బ్రియ, మస లారఁగఁ గాంచి వచ్చునప్పుడ ప్రమదం
బెసఁగంగఁ బెండ్లి సేసెద, నసదృశరూపగుణవర్తనాన్వయవిద్యా. 6
సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డట్ల కాక యని చని, బాహుదాతీరభూభాగవర్తి
యై రాత్రి గడపి ధనాధీశుప్రోలికి, నరుగంగ నతఁ డమ్మహాత్ము రాక
విని యెదురేతెంచి వినయంబుతోడఁ దో,డ్కొని పోయి మహితపూజన మొనర్చి
యూర్వశి రంభ తిలోత్తమ మొద లగు,నప్సరోవనితల యాటపాట
తే. లాదిగాఁ గలవివిధవినోదకృతుల, ననుదినంబు నారాధింప నందు నిల్చె
నమ్మునీంద్రుండు దగులు లే కభిమతప్ర,వర్తనంబుల నొక్కసంవత్సరంబు. 7
వ. పదంపడి ధనదుండు నీ కేమి సేయవలయుం జేసెదం జెప్పుమనిన నతండునుసర్వం
బును సంపన్నంబ నీవు నిత్యసంపద నున్నతుండ వై యుండు మే నొక్కమునిపతి
సెప్పినపనికై పోయెద నీతోడివేడుక నిల్చితి నింతియ కాని నా కభ్యర్థనీయం
బొండు లే దని పల్కి యట వోయి. 8
సీ. హిమశైలతట మెక్కి యీశ్వరక్రీడన,స్థలిఁ గాంచి మ్రొక్కి ప్రదక్షిణముగఁ
జని యట యరుగంగ మునివరు చెప్పిన,కడిమి లేమ్రాఁకులయడవి దోఁచె
దానిఁ బ్రవేశింపఁగా నందు మణిహేమ,మయచిత్రరమ్యహర్మ్యములనేక
ములు గాన వచ్చె నుజ్జ్వలసమున్నతరమ్య,హర్మ్యంబు వానిలో నధికవిభవ
తే. సార మై యున్నఁ జూచి తద్ద్వారభూమిఁ, జేరి లోనికిఁ దనపేరు సెప్పి పుచ్చఁ
గన్యకలు పఱతెంచిరి కాంతిరూప,విలసనము లొప్పఁ గొందఱు వినయ మెసఁగ.
వ. పఱతెంచి పరమాదరంబునం దోడ్కొని పోవునప్పు డప్పొలఁతు లయొప్పునూడ్కుల
కుం జిత్తంబునకు వేడ్కలు సేయం జాలినను లోలత్వరాహిత్యంబున నత్యుదా
త్తుం డగుచుం జని యభ్యంతరమందిరంబున వివిధరత్నరశ్మివిరాజితం బైనపర్యం
కంబున నార్యమూర్తియు ధవళవసనాంగరాగయు రుచిరాభరణభూషితయుఁ బ్రౌ
ఢవయస్కయు నగు నొక్కవనితం గని మే లయ్యెడు మనుచు నిలిచిన నయ్యిందు
వదన యిందు రం డని పలుకుచుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసి. 10
క. అమ్మునివరు నాపర్యం, కమ్ముపయిం బ్రీతి నునిచి గారవమునఁ బా
ద్యమ్మును నర్ఘ్యము శ్రుతివిహి,తమ్మైనవిధమున నిచ్చి తత్పార్శ్వమునన్. 11
వ. వేఱొక్క సెజ్జం గూర్చుండె నమ్ముని గలయం గనుంగొని యక్కన్నియలవిభ్ర
మవికారంబులు దనలోచనంబులకు గోచరంబు లగుటకు నొల్లక యిమ్మదవతీజనం
బు లిచ్చట నేల యనిన నక్కాంత యక్కన్యల నెల్లం బోవం బనిచి సముచిత
సల్లాపంబులు సేయుచుండి రాత్రి యగుటయు. 12

—* ఉత్తరదిశ యష్టావక్రునిచిత్తశుద్ధిఁ బరీక్షించుట. *—

క. సీ తయ్యె ననుచు నల్లన, యాతనిశయనమున కరిగి యతఁ డెడ యీఁగా
నా తల్పంబున నొకదెసఁ, బ్రీతహృదయ యై శయించెఁ బృథ్వీనాథా. 13

క. పదపడి నయమున మెయిమెయిఁ, గదియించి లతాంగి చిక్కఁ గౌఁగిటఁ జేర్పం
[1]గదలనిచిత్తము గలిగియు, మద మేమియు లేక యతఁడు మ్రాన్పై యుండెన్.

ఆ. అట్టులున్నఁ జూచి యత్తన్వి మగవారు, భోగపరులు దాల్మి పొలఁతులందుఁ
గలుగు నవ్విధంబు గాక యేఁ గోరంగ, ననుభవింప కునికి యగునె నీకు. 15

క. సంపదయు దివ్యభోగము, నింపారఁ బరిగ్రహింపుఁ డే మీధన మై
పం పొనరించెద ననుఁ గా,రింపక కైకొని [2]వరింపరే యిచ్చోటన్. 16

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డతిదూష్య మగుపర, దారాభిగమనంబు దగదు శూద్ర
సతి యైన నధికదోషంబు బ్రాహ్మణపత్ని, యగునేనిఁ బాతక మప్రమేయ
మదియును గాక నే నస్ఖలిత బ్రహ్మ,చర్యంబునం దుండి భార్యఁ గోరి
యున్నాఁడ ననుడు నీయొప్పన దగిలితి, వనితలు కామార్తివశతఁ బొంది

తే. వంశహాని దలంపరు వరున కలుక, రాత్మజులఁ జూడ రగ్రజు ననుజుఁగొనరు
పురుషశతకంబుసంగమంబునను దృప్తి,సనరు దీని విచారింపు మనియె నువిద.

వ. అనిన నమ్మునివరుండు. 18

క. ఇది యేటికార్యముగ నామది కెక్కఁగఁ జెప్పె దిట్టిమాటలుఁ గలవే
మదవృత్తి మాను మేఁ బో,యెద నావుడు నామృగాక్షి యెలనవ్వొలయన్. 19

తే. కార్య మగుటయు నరిగెదుగాక పిదప, నిల్వు మంతకు ననుటయు నీవునన్నుఁ
గదియ కుండెదవేని నిల్చెద సధర్మ,వృత్తి వగు మని వారించె నత్తపస్వి. 20

వ. ఇట్లు వారించి యిది శాపంబున [3]ముదురుఁదనంబు నొందినబృందారకసుందరి గావలయు నట్లయ్యెంగా కుండె దీని తెఱంగు నా కెఱుంగఁ జాలిం బడ నేల యని యాత్మ నూహించి యూర కుండె నంతఁ బ్రభాతం బైనం గాలోచిత కృత్యంబులు దీర్పు మని పలికి యప్పొలంతి యుత్తమస్నానీయద్రవ్యంబులు దెచ్చి యమ్మునియనుజ్ఞ వడసి మృదుకరతలంబుల మేను దొడసి కృతస్నానుం జేసి యతండు సంధ్యావందనాగ్ని కార్యంబు లాచరించిన నమృతోపమానంబు లగునన్నపానంబుల నతనిం దృప్తునిం గావించి యుచితసంభాషణంబులం బ్రొద్దు పుచ్చి నిశాసమయం బగుటయు శయనంబునకుఁ బిలిచిన నాసుశ్లోకుండు రాకున్న నేనుం గన్యక నస్ఖలిత బ్రహ్మచర్యంబుననచూవె పరిణతవయస్క నయితి స్వతంత్ర నై యుండుదుం బాణిగ్రహణమహోత్సవం బనుభవింపుమని పలికిన నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 21

తే. బాల్యమునఁ దండ్రి యౌవనప్రాప్తి మగఁడు
వార్ధకంబునఁ దనయుండు వామనయన
నరసి నడపన కా కెందు నంగనలకు
వలసినట్టులు సేయఁగా వచ్చు నెట్లు. 22

1. గ. గదలనిచిత్తముతోడుత. 2. క. వశింపరే, 3. జ. ముదుకుఁదనంబు.

వ. కావున నీవు నిన్నిచ్చినం బరిగ్రహించుట పాడి గా దనుసమయంబునం జూడఁ
జూడ నచ్చేడియ సుభగయౌవనసుందరాంగియు మనోహరవిలాసభంగియునయ్యె
నైనను దానియందుఁ దగులనిచిత్తంబుతో నత్తపోధనకుమారుండు. 23

క. ఈ యనృతవర్తనము లే,లా యున్ననిజంబు నీతలంపును నన్నుం
దోయజలోచన చెప్పుము, పోయెదఁ బనులు గల వనిచి పుచ్చుము నన్నున్. 24

సీ. అనవుడు బ్రీతయై యనఘ నిన్నారయు, తలంపునఁ జూవె వదాన్యుఁడెందుఁ
బుత్తెంచె నేను నీకయుత్తరదిశఁ జుమ్ము, నీనిష్ఠఁ గాంచితి దీన నతఁడు
నినుమెచ్చు నాదెసకమనమునఁ బ్రియమొందు, మరుగుము సుప్రభాపరిణయమున
కనిన నద్దేవికి వినతుఁడై వీడ్కొని, యరిగి యమ్మునిపతి యాత్మఁ గనియు

తే. దన్ను నడుగంగ సకలవృత్తంబుఁ జెప్పి
యతనిపుత్త్రికఁ బెండ్లియై యతులధర్మ
భోగగౌరవకీర్తులఁ బొందిజగతి
నతిశయిల్లె నష్టావక్రుఁ డధిపముఖ్య. 25

వ. అని యష్టావక్రదిశాసంవాదంబు సెప్పిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు మునుల
వలన శూద్రజాతిభామలయందుఁ బ్రభవించినవారికి బ్రహ్మర్షిత్వంబు గల్గుట
యది యెట్లొకో యని వితర్కింతు నత్తెఱంగు నాకెఱింగింపవే యని యనిమిష
నదీనందను నడుగుటయు నక్కురుపతికిఁ గురుపితామహుం డిట్లనియె. 26

సీ. నాలుగుజాతులనాతులు విప్రున, కాండ్రుగాఁ గైకొన నగు నృపునకుఁ
దనకులంబున నట తక్కువకులములు, రెంటను బరిణయశ్రీవహింపఁ
జను వైశ్యునకు నాత్మజాతిశూద్రాన్వయం,బునఁ బెండ్లి గాఁదగు భూపవర్య
శూద్రున కర్హంబు శూద్రకన్యకఁ బెండ్లి, యగుటయు నిది వివాహప్రకార

ఆ. కథితధర్మ మిట్టిగతి దప్పి ప్రతిలోమ, సరణి నైనఁ గల్గు సంకరంబు
తల్లి యెట్టికులము దానికులంబ యా, సన్నుతానులోమ సంభవునకు. 27

వ. ఇది సకలజనసామాన్యం బయిన తెఱంగు విశేషించి మునిసత్తములయుత్తమతపో
జ్ఞానవిద్యాప్రభావంబులం జేసి తదీయబీజసంజాతులు యోని యొద్దియైనను
బ్రాహ్మణుల యగుదురు మహాక్షత్త్రియులు ననులోమవృత్తి నాత్మప్రభావంబుల
నిజబీజసంజనితులకుఁ దమకులంబ కలిగింపం జాలుదురు నీవు వియోనిజాతు లని
శంకించి యడిగితివి వారల యేల పశుయోనిజాతులు నయోనిజాతులును లోను
గా సద్ద్విజులును రాజవరులు నగుట గన్నది గాదె కావున మునివరులనృపవరుల
వలనం గలిగినజన్మంబు లెల్లను బీజప్రధానంబు లై యతిశయిల్లు వినుము
వసిష్ఠుండు ఋశ్యశృంగుం డగస్త్యుండు సత్యవత్త్యుద్భవుం డగుకృష్ణద్వైపాయ
నుండు మందపాలనందనులు మఱియు ద్రోణకృపాదులుం బ్రభవించినభంగులు
వినుము కాదె వార లెట్లెట్టివా రయి రెఱుంగవే యివ్విషయంబున మను

వాక్యంబు గల దాకర్ణింపుము. 28

క. మునిజనుల నదుల సిద్ధుల, జననంబులు బుద్ధివృత్తిఁ ✤ జర్చింపఁగ నె
వ్వనికిఁ వశంబు గా వవి, దనతనయైనట్ల యై యు✤దాత్తతఁ బొందున్. 29

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 30

ఆ. అనఘ దానపాత్ర ✤ మగుటవిప్రుఁడు లింగి, యైననో యలింగుఁ ✤ డై చరించు
టనో యెఱుంగఁ జెప్పు ✤ మనవుడు గాంగేయుఁ, డిట్టులనియె నమ్మ✤హీశ్వరునకు.

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దానపాత్రభూతుల తెఱం గెఱింగించుట ♦—

క. విను సద్విజుండు నిజవ, ర్తమునఁ జరియించు చున్న ✤ దానార్హత్వం
బున వెలుఁగు లింగి యైనను, మనుజేంద్ర యలింగవృత్తి ✤ మహితుం డేనిన్. 32

వ. అనుటయుఁ బాండవాగ్రజుండు. 33

తే. శ్రద్ధసాలంగఁ గల్గిన✤జనము లిచ్చు, భూరిదానముల్ దురితంబుఁ ✤ బొంద నేర
వేయెడల నని తలఁచెద ✤ నేను బుద్ధి, ననుడు నాతని కతఁ డిట్టు ✤ లను నృపాల.

క. నరవర దుర్దాంతు లయినఁ, బరిపూతులు శ్రద్ధ గల్గు✤భవ్యులుఁ దా రా
దర మొప్ప నిచ్చుదానము, దురితహరము కాక కీడు ✤ దొడరు నె యెందున్. 35

సీ. అనుడు ధర్మాత్మజుఁ ✤ డతనితో దైవకా, ర్యమునప్డు విప్రుని ✤ నతిపరీక్షి
తునిఁ జేయ వలయునే ✤ యనఘ పైతృకమువి, ధంబున నన్న నా✤తండు నీవు
దలఁచినయట్టిద ✤ తగవు నావుడు నాన్య, పాలుం డపూర్వసం✤బంధి సూరి
యాజి తపోనిత్యు✤లందు సత్పాత్రము, లెవ్వార లనుటయు ✤ నింతవట్టు

తే. వారు సత్పాత్రముల వంశ✤వర్య ధర్మ
భాషణము కాని తత్క్రియా✤పరత లేని
యట్టివానికి నరుఁడు హే✤మాదు లిచ్చి
పొరయుఁ బదియేండ్లు నరకాను✤భూతి ననియె. 36

వ. అని భీష్ముండు వెండియు. 37

క. ధరణియుఁ గాశ్యపవైశ్యా, నరమార్కండేయు లో✤లిన జగద్ధితవా
క్పరులై రొక్కెడ వారొక, మరి గోష్ఠీనిరతి నుండి ✤ మనుజాధీశా. 38

వ. అవ్వాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 39

క. ఘనతర మగుహ్రీగౌరవ, మున మునిఁగినఁ బాప మఖిల✤మును రూపు సెడుం
బెనుపునయగ్గలికఁ బొగడు, గనినపయోరాశిఁ బడ్డ✤గడ్డయుఁ బోలెన్. 40

తే. సత్కులంబునఁ బుట్టుట ✤ సకలవేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్ర✤ములును జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బ్ర✤థములు గావు
శీలసామగ్రి లేనిదు✤శ్చేష్టితునకు. 41

ఆ. పలుసదువులు సదివి ✤ పండితమాని యై, తనదువిద్య నోరుల✤ఘనయశంబుఁ

దూలపుచ్చునట్టి✽నుష్టాత్మకుని బ్రహ్మ,హత్యవోఁదు సందియంబు లేదు. 42
తే. వాజిమేధముల్ వేయొక్క✽వలనఁ బెట్టి,యలఘుసత్యంబు దక్కటి✽వలనియందు
నిల్పితులఁదూఁపఁగా[1] సత్య✽నిష్ఠలోని,యర్థమున కెత్తువచ్చునె✽య్యధ్వరములు.
వ. అని యిట్లు వర్తిల్లునాలుగువాక్యంబులుం జెప్పి. 44
తే. బ్రహ్మచర్యంబుకంటెను ✽ బరము మద్య
మాంసములు రెండు నుడుగుట ✽ మనుజనాథ
లోకయాత్ర వాటించు[2] చ✽లోలుపతయు
శమముఁ గల్గి వర్తించుట ✽ శౌచవిధము. 45
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు ధర్మంబు నర్థంబును గామంబును నాచరించుకాలంబు
లెఱింగింపవే యనుటయు నాపగేయుం డతని కిట్లనియె. 46
తే. రేపకడయును బగలును ✽ మాపు వరుస, నర్థధర్మకామంబుల ✽ నాచరింప
వలయు వానియం దాసక్తి ✽ వలదు సక్తుఁ, డయ్యెనేనియు మేలు ధ✽ర్మాభిరతిని.
వ. అని మఱియును. 48
క. విను గురుపూజనవిప్రా,ర్చనము లధికపుణ్యములు ధ✽రావల్లభ వి
ప్రుని నిందించుటయును న,గ్నిని వేదము విడుచుటయును ✽ గిల్బిషతమముల్. 49
సీ. అనుటయు ధర్మనం✽దనుఁడు దానంబుల, కెవ్వారు పాత్రంబు ✽ లేర్పరింపు
మనిన సద్ధర్ములు ✽ నక్రోధనులు సత్య,రతులు దాంతులును ధీ✽రత్వయుతులు
నిజకర్మనిరతులు ✽ విజితేంద్రియులు సర్వ,భూతహితులు నలు✽బ్ధులును శుచులు
దానపాత్రములు వే✽దంబు సాంగంబుగాఁ, జదివి షట్కర్మని✽ష్ఠలఁ దొడంగి
తే. తత్త్వవిదులైన బ్రాహ్మణో✽త్తములకీఁగి, విను సహస్రగుణం బగు✽విశ్రుతశ్రు
తంబుఁ బ్రజ్ఞయు శీలవృ✽త్తములుఁ గలుగు,వారికిచ్చుట వంశవి✽స్తారకంబు. 50
వ. అని నిర్దేశించి భీష్ముండు వెండియు. 51
ఆ. యోగ్యుఁ డైనవిప్రు✽డొకరుండు సంతృప్తిఁ,బొంద నధికతృప్తిఁ✽బొందు దేవ
వితతి మునిసమూహ✽పితృసమాజములు న, ట్లగుట వెదకి తెచ్చు✽నది విశిష్టు. 52
వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుం డతనితో దేవపితృమనుష్యపూజలకాలంబు లెఱిం
గింపవే యనుటయు నతండు. 53
క. నృపవర పూర్వాహ్ణంబును, నపరాహ్ణము దేవపితృస✽మారాధనవి
ధ్యుపదిష్టకాలములు మ,ధ్యపుసమయము మానుషార్చ✽నార్హం బరయన్. 54
వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 55
సీ. నరనాథ కాలహీ✽నంబును నశుచిసం,స్పృష్టంబుఁ బరిభుక్త✽శేషమును న
మంత్రకంబును వీత✽తంత్రంబుఁ గీటకే,శప్రదుష్టంబు రా✽క్షసులు గొండ్రు
మానసీయద్రవ్య✽మేనియు సురపితృ,క్రియల దురాత్మకు✽ లయినవారు

1. క. చ. జ. దూన్పఁగా. 2. గ. చ. జ. చలోలుపత్వశమము

గుడిచిన నట్లు యక్కుడుపులఁ జొనుపక, మత్తుని జడుని నున్మత్తుఁ బతితుఁ
తే. గ్లీబుఁ గుష్ఠి దేవలకుఁ జికిత్సకునిని, వీతనియము నపస్మారి శ్విత్రి రాజ
యక్ష్మయుతుని నర్తకుని గాయకుని సోమ,విక్రయుని వేదవిక్రయు విడువవలయు. 56
ఆ. వడ్డి కిచ్చి కుడుచువాఁడు ననగ్నియుఁ, బ్రాణివిక్రయమున బ్రదుకునతఁడు
దైవపిత్ర్యములకుఁ దగరు సంధ్యోపాస,నములు లేనివారు నరవరేణ్య. 57
వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనునితో దైవపిత్ర్యంబులగుదానంబులకు నుత్తమపాత్రంబు లెవ్వ రెఱింగింపవే యని యడుగుటయు నతండతని కిట్లనియె.

— దైవపిత్ర్యంబు లగుదానంబులకుఁ బాత్రభూతుల నిరూపించుట. —

సీ. భోజనార్థులఁ దుష్టిఁ బొందించునతఁడును, దెరువాటువలనఁ దస్కరులచేతఁ
జేటొంది ధనము వాంఛించునతండు వ్ర,తంబున కుద్యాపనంబు సేయఁ
దలఁచి యర్థించునతండును గురుఁ దల్లి,దండ్రుల సంక్లిష్టదారపుత్రు
లను బ్రోవఁ బడు నతండును మహావ్యాధిని,రాసంబు సేయంగ నాససేయు
తే. నతఁడు నిష్పాపుఁ డైనధర్మారాముండు, నెపుడు భిక్షయ బ్రదుకఁగ నేని నట్టి
యతఁడు దైవపిత్ర్యములకు నతిశయంబు, గల్గుపాత్రంబులగుదురు కౌరవేంద్ర.
వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 60
సీ. సత్రంబు సాలయుఁ [1]జలిపందిరియు రచ్చ,కొట్టము వ్రచ్చుట గురుజనముల
నిందించు టాగమనింద తదీయవి,క్రయవిధి తద్విలేఖనము గొండి
యము సంధిభేదన మన్యకర్మోపజీ,వన మకృతజ్ఞత [2]వాసదార
వృత్తి మంత్రసుశాస్త్రవిధ్వంసనము మద,లోల ననాథను బాల వృద్ధ
తే. దాపసిని భీత వంచనఁ దలరఁ జేయు
టతిథిపుత్త్రిభృత్యులకు నాహారకలన
మాచరింపక కుడుచుట యార్యకోటి
నిరయహేతువులుగఁ జెప్పు నృపవరేణ్య. 61
సీ. విషశస్త్రకేశముల్ విక్రయించుట శస్త్ర,ములచేత కన్యాజనులను విప్ర
తతిని గోగణమును దఱిసి పోవుట యుపా,ధ్యాయు సభక్తికుం డైనభృత్యు
విడుపుమార్గముఁ గ్రంపనడిచి కొయ్యలు ప్రాఁతి, చెఱచుట నరకంబు సేయునండ్రు
నేరమి లేకయు నెప మిడి యర్థంబు, గొను రాజుఁ బ్రజరక్ష వినికి గలిగి
తే. యాచరింపని విభుఁడును నప్పనంబు, పలుకుబడి దప్పి కొనియెడు పతియు గోవు
ముక్కుఁ గుట్టెడు వాఁడుఁ దన్ముష్కఘాతి, యగునతండు నధోగతి కరుగువారు.
సీ. ధర్మంబు భయమున దారిద్ర్యసంబాధ,మున రోగమును బాపములుఁ దొలంగఁ
జేతకు నైనఁ జేసిన దేవకార్యార్థ,పశుహింసనంబును బరమతపము
శుశ్రూషయును గల్గి శ్రుతము సంపాదించి, యప్రతిగ్రాహకుఁ డైన మద్య

1. క. జ. జలివిందిరయు. 2. గ. పారదార.

మాంసపర స్త్రీసక్తమాగమవై ముఖ్యమున నాశ్రమస్థులఁ జ దనకులంబు
తే. వారి భరియించినను హేమవస్త్రమంది
రాన్నపానంబు లొసఁగిన నాశ్రయంబు
దీనులకు నిచ్చినను హింస మానినను స
మంచిత స్వర్గలక్ష్మిసిద్ధించు నండ్రు. 63
సీ. రచ్చకొట్టంబు నారామంబుఁ గూపంబుఁ, బ్రపయుఁ గావించుట భయభరార్త
కోటి గాచుట కన్య గోవు వాహనము దాసుని దాసి నిచ్చుట దనకుఁ గీడు
సేసిన సైచుట సెలులఁ జుట్టంబులఁ, బ్రోచుట పెక్కండ్ర పొంటెఁ గార్య
మునఁ బరాక్రమమున ధనమునఁ దానలజడిపాటు దుష్కర్మ సరణిఁ బొరయ
ఆ. కునికి నాకలోకమునకు నిచ్చెన లగు, నెక్కులమునఁ బుట్టి రేని బహుసు
తుండు నతికృపాన్వితుఁడు వేయునెలలపై బ్రదికినతఁడుఁ గండ్రు త్రిదశపదము.
వ. అని నిర్దేశించి. 65
ఆ. నరకవాసకారణము నెఱింగించితిఁ, బుణ్యలోక హేతుభూతములును
దేటపడఁగ జెప్పితిని గురుసంతతి, శ్రేష్ఠ యింక నేమి చెప్పవలయు. 66
వ. అడుగు మనినంగాంగేయపూర్వజుండు శాంతనవుతో బ్రహ్మహత్యాసమంబులని
కొందఱు గొన్నికర్మంబు లుగ్గడింతురు హింసలేకయు నట్లయ్యెడునవి యెయ్యవి
వాని నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 67
సీ. దివ్యబోధాఢ్యు వేదవ్యాసమునినాథు, నడిగితి నొక్కనాఁ డధికభక్తి
ని ట్లని యా సంయమీంద్రుండు కృప నాకు, నెఱిఁగించె ననఘ నా యెఱిఁగినట్టి
విధము లెఱింగింతు వినుము విప్రుని గృహమునామంత్రితుని జేసి యతఁడు గుడువ
వచ్చినఁ బెట్టమి వరకులంబును సారవిద్యయుఁ గలవిప్రు వృత్తి గొనుట
తే. నీరు త్రావంగ గోవు లేతేర విఘ్న, మాచరించుట బధిరపంగ్వంధధనము
లపహరించుట వేదశాస్త్రాదినింద, బ్రహ్మహత్య లెట్టట్టుల పౌరవేంద్ర. 68
తే. అలుకఁ బురి సూర వనమున నగ్ని యిడుట పాపశీలత మైబొంకి బ్రాహ్మణునకు
నధికతర మగుశోకంబు నావహించు, టంచితాచార బ్రహ్మహత్యాసమములు.
తే. రూపగుణశీలముల ననురూపుఁ డైన, వరున కీక కన్నియఁ దన వలసినట్ల
తగనివానికి నిచ్చుట ధర్మదేవ, తాతనూభవ బ్రహ్మహత్యాసమంబు. 70

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబుల నెఱింగించుట. ♦—

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రితోఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబులు వినవలతుం
జెప్పవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియెఁ దొల్లి గౌతముం
డడుగ నంగిరసుండు తీర్థంబులు గొన్నింటిప్రకారంబు సెప్పె నప్పరిపాటి సెప్పెద
నాకర్ణింపుము. 71
సీ. సప్తదినంబులు చంద్రభాగను విత, స్తను నూర్మిమాలినిఁ దగ వసించి

యాహారవిరహితుం ♦ డై యుండ మునిసమా,నుం డగుఁ గాశ్మీర♦మండలమున
నదులు గొన్ని మహావ♦నము సొచ్చి పాఱు ది,వంబు సిద్ధించుఁ ద♦దంబుసేవ
బుష్కరమ్ముఁ బ్రభాస♦మును నైమిశము నింద్ర,మార్గంబు దేవికా♦స్వర్గబిందు
తే. లును సమవగాహనంబున ♦ జనుల నప్స,రస్సమేతవిమానవ♦ర్తనులఁ జేయు
నవనినాథ హిరణ్యబిం♦దువుఁ గుశేశ,యంబు నెల్లపాపంబుల ♦ నపనయించు. 72
వ. గంధమాదనసంగతమైనయింద్రతోయయుం గురంగదేశగతయగు కరతోయయుం
ద్రిరాత్రోపవాసోపేతస్నాతకులకు నశ్వమేధఫలంబు గలుగంజేయు. 73
తే. కనఖలమున గంగాద్వార♦మునను నీల,భూధరమునఁ గుశావ♦ర్తమునను బిల్వ
కమునను స్నాతుఁడై పాత♦కములు దొఱఁగి,నాకలోకవిహారంబు♦నయుఁడువొందు.
క. భాగీరథి యెచట నుద,గ్భాగమునను శివుని నెలవు♦ప్రాంతమునఁ జనుఁ
ధీగణ్యా [1]యచట నెలకు స,మాగతు లగుసురలఁ గం ద్ర♦నాహారవిధిన్. 75
సీ. ఆహారముడిగి [2]మ♦హాశ్రమంబున నగ్ని,హోత్రియై యొకమాస♦ముండినరుఁడు
సకలసిద్ధులు మహా♦శ్చర్యంబుగాఁ గను, జననాథ భృగుతుంగ ♦ మనుమహాప్ర
దమ్మున వాసర♦త్రయ ముపవాసియై, బ్రహ్మవధంబుపా♦పంబుఁ దొఱఁగు
వినుము కన్యాకూప♦మున సాగ్ని హోత్రత, నున్నఁగీర్తితుఁడగు ♦ నుభయలోక
తే. ములను సుందరికాహ్రదం♦బునను దగఁగ
సకృదుపస్పర్శనము సేసి ♦ చారుమూర్తి
యై జనించు వైమానిక ♦ మనఁగఁ బరఁగు
భవ్యతీర్థంబు సేవించి ♦ పడయు దివము. 76
తే. కృత్తికాంగారసంసేవ ♦ కిల్బిషములఁ
బాపి నాకంబుఁ జేర్చు వి♦పాశఁ ద్రిదివ
సములు కాలికాశ్రయ బ్రహ్మ♦చర్యనియతి
తోడ సేవింప జన్మంబు ♦ దొఱఁగు నరుఁడు. 77
క. స్నానముఁ బితృతర్పణమును, మానితగుణ కృత్తికాశ్ర♦మంబున నియతిన్
మానవులు సేసి శివుకొలు, వానందాత్మకతఁగాంతు ♦ రండ్రు మునీంద్రుల్. 78
తే. ద్రోణశర్మపదంబున ♦ రూఢమైన,తీర్థమును శరస్తంబంబు ♦ దేవదారు
వనముఁ దమ్ము సేవించిన♦మనుజు నెట్టి,వాని నైనను నప్సరో♦వరునిఁ జేయు. 79
తే. చిత్రకూటజనస్థాన♦సేవనములు
రాజలక్ష్మి నొసఁగు వీత♦భోజనత్వ
మహితవృత్తుఁడై శ్యామాశ్ర♦మమున నొక్క
పక్ష మున్న [3]నంతర్ధాన♦ఫలము గలుగు. 80
క. విమలమతిం గౌశికివా,లమున ననాహారమాన♦లంపటుఁడై యు

1. అ. యట నెలకు నగు, ల్గాగ. 2. క. చ. బింబాశ్రమంబున. 3. క. నంతర్ధాన♦పదము.

న్న మనుజుఁ డిరువదియొక్కఁడి, నములం బరమగతిసాధనశ్రీ నొందున్. 81

సీ. పేర్చుమతంగవాపిక నేకరాత్రంబు, నిలిచి సిద్ధుం డగు నెల వసించి
నైమిశంబునఁ బొందు నరవర పురుషమే, ధఫలంబు నట్టివిధంబ యుత్ప
లావనంబునఁ జేయఁగా విను మశ్వమే ధంబుఫలంబునర్ధంబుఁ బడయుఁ
నరుఁడు గంగాయమునాసంగమమ్మునఁ, గాలాంజనం బనుశైలమునను
తే. నియతి నాచరితస్నానుఁ డయి విముక్తి, తెరువు గాంచు వైవస్వతతీర్థసేవఁ
దీర్ఘభూతత్వ మొందు విధేయచిత్త, వృత్తిఁ గౌరవవంశ పవిత్రచరిత. 82

ఆ. విను ప్రయాగమునకుఁ జనుదెంచుఁ గోటిత్ర, యంబు దశసహస్రకంబుఁదీర్థ
ములు నరేంద్ర దర్శమున నందు నెలనాళ్లు, లున్ననరుఁడుముక్తికొడయఁడండ్రు

క. విను గంగను బ్రహ్మసరం, బనుతీర్థము నందు నెల నిరాహారతమై
నునికిని మర్త్యుం డమృతాం, శునిలోకంబున మహాయశుం డై యుండున్. 84

సీ. అనఘ యష్టావక్రమును [1]గలవింకము. దేవ హ్రదము బ్రహ్మభావ మొసఁగు
నాచరితస్నానుఁ డగుమర్త్యునకు నుర్వ, శీకృత్తికాయోగసిద్ధకీర్తి
యైనలౌహిత్యంబునందు సుస్నాతుఁ డై, పుండరీకాధ్వరమునఫలంబుఁ
బొందు రామహ్రదంబున నిరాహారుఁడై, పండ్రెండుదినములు భరితనియతి
తే. నున్న సకలకల్మషములు నుజ్జగించి, నరుఁడు నిర్భోజనత నెలనాళ్ళు దా మ
హాహ్రదావాసియై జమదగ్ని గన్న, పుణ్యలోకంబుఁ గను మునిగణ్యుఁ డగుచు.

క. విను వింధ్యంబున నొకనెల, తనుతాపము నోర్చి చేయుతపమున జనరం
జన సర్వప్రాయశ్చి, త్తనిరూఢిం బొంది నరుఁడు ధర్మజ్ఞుఁ డగున్. 86

సీ. నర్మద నాడి భూనాథనందనుఁడగు, జంబుమార్గంబున సంయతాత్ముఁ
డై మాసములు మూఁడు నట యొక్కనాఁడును, నిలిచిన సర్వసిద్ధులను బొందుఁ
గోకాముఖమునీరఁ గ్రుంగి తండులికాశ్ర, మమునకుఁ జని వల్కలము ధరించి
శాఖభోజనుఁ డయి శాంతిమై నున్న న, న్నెలవున నున్నక న్నెలు పదుండ్ర
తే. కధిపుఁ డై యజరామరుం డయి సుఖించుఁ
గుల్యయందుఁ ద్రిరాత్రమ్ము గుడుపు దక్క
శౌచి యై యఘమర్షణజపము సేసి
యశ్వమేధఫలముఁ బొందు ననఘ నరుఁడు. 87

వ. ఆర్ష్టిసేనాశ్రమంబున సుజ్ఞానకస్నాతుండై మర్త్యుం డఖిలపాపంబులం దొఱంగు
బిండారకంబున [2]నేకరాత్రంబు నిలిచి యగ్నిష్టోమఫలంబుం బడయుధర్మారణ్యం
బున బ్రహ్మసరస్సు సేవించి పౌండరీకఫలప్రాప్తిఁ గాంచు. 88

చ. జనకుఁడు గౌరికిన్ వినుము శంకరుమామ హిమాద్రి సర్వర

1. జ. గపోతంబును. 2. జ. ద్విరాత్రంబు.

త్మనికరవిశ్వపుణ్యాభవనంబు ప్రశాంతత నందు నిల్చి స
న్మునిగణసేవనంబుఁ దపము నడపంగ నరుండు సిద్ధుఁడై
వినుతికి నెక్కుఁ బొందు నరవిందభవాంతికవాససంపదన్. 89

క. విను తీర్థసేవ కామం, బును గ్రోధము మదము లోభమును జేరనినె
మ్మనము గలిగి నడప వలయు, ననఘా ఫలసిద్ధి దాన నగుఁ బురుషునకున్. 90

క. *దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల దాన శౌచాతిశయం
బమలగుణ కల్గు రిత్తజ,లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 91

క. *దూరకొననివానిఁ గోరక, దొరకొనినందున మమత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక విగతస్పృహు లగు, పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్.

ఆ. అరయ దుర్గమములు నతివిషమంబులు, నైనతీర్థములు ధరాధినాథ
యధికభక్తియుక్తి నాత్మఁదలంచినఁ, జాలు నరులకల్మషములు వాయు. 93

క. జనవర తీర్థవిధాశం,సన మగునీపుణ్యవాక్యచయము పవిత్రం
బనుపమము మాననీయం, బనిమిషపదవీప్రదము రహస్యము సుమ్మీ. 94

క. అనుగతుఁ డగుశిష్యునకుం, దనసుతునకుఁ జుట్టమునకు ధరణీసురము
ఖ్యనియతిపరద్విజాతుల,కును దగ నెఱిఁగించునది యకుంఠితకరుణన్. 95

క. నరవర గౌతమునకు నం,గిరసుఁడు సెప్పినది యిది యకిల్బిషబుద్ధిం
బరిపాటిఁ బఠించినఁ ద,త్పరత వినిన నపుడ పాయుఁ బాపము లెల్లన్. 96

క. మునులకు జప్యం బిది స,ద్వినుతము నిత్యముఁ బఠించువిమలాత్ములకున్
విను జాతిస్మరణముతో, జననం బతిపుణ్యపురుషసంతతిఁ గలుగున్. 97

అత్రిప్రముఖమహర్షులు శరతల్పగతుఁ డైనభీష్ముఁ జూడ వచ్చుట

వ. అని చెప్పె నయ్యవసరంబునం బుణ్యావిశేషగణ్యుం డైనయగ్గాంగేయుం డట్లు గాండీవిశరంబులు శయ్యగా వీరశయనంబున నునికి నతని నీక్షింప నత్రియు వసిష్ఠుండును భృగుండును బులహుండును బులస్త్యుండును గ్రతువు నంగిరసుండును నగస్త్యుండును గణ్వుండును గౌతముండును విశ్వామిత్రుండును జమదగ్నియు మొదలయినమహామునులు శిష్యవ్రాతంబుతో నేతెంచి తపఃప్రభావస్ఫురితప్రభాపూరంబు భూనభోంతరంబున సంతతంబు లగుచుండ నిలిచి యదేవవ్రతునియున్న తెఱంగు గలయం గనుంగొనిరి పాండవు లాశ్చర్యభరితచిత్తులగుచు నత్తపోధనవర్యులం బ్రస్తుతించుచుం బ్రణమిల్లి రప్పు డప్పరమసంయము లంతర్ధానంబు సేసి రక్కౌరవులు నక్కురుపితామహుండును దారును వారలమహాత్మ్యంబు నుగ్గడించుచుఁ దద్విషయం బైనసంభాషణం బొనర్చిరి తదనంతరంబ. 98

తే. తాతపాదపద్మములు మస్తకము సోఁక, వినతుఁడై ధర్మతనయుఁ డేజనపదంబు

---

* ఈరెండుపద్యములును వ్రాఁతప్రతులం గనుపట్టవు.

లేనగంబు లేనదులు పుణ్యానుభావ,సమధికత్వంబు గలయవి జనవరేణ్య. 99

100 వ. అని యడుగుటయు.

—* భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు గంగా ప్రభావంబు సెప్పుట. *—

సీ. అతనికి నాతఁ డిట్లను నివ్విషయమునఁ, గల దితిహాస మొకండు దాని
వివరింతు నీ కుంఛవృత్తిపరుం డగు,నొకవిప్రునింటికి నొక్కసిద్ధుఁ
డతిథి యై వచ్చిన నాతిథ్య మొనరించి, యతనితో సల్లాప మాచరింప
నమ్మహాత్ముండు నీయడిగినయట్టుల, యాసిద్ధు నడిగిన నతఁడు సెప్పె

తే. ననఘ యెవ్వానినడుముగా నరిగెఁ బావ,నాంబుపూర భాగీరథి యట్టిదేశ
భూధరాదిపదార్థముల్ పుణ్యతమము,లట్లు గాకయు గంగమహత్త వినుము.

తే. త్రిపథగాసేవనమున సిద్ధించునట్టి,గతి జనములకు నియతకల్పితము లయ్యు
నధ్వరంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ దపము,సంపరిత్యాగమును జేయఁజాల వనఘ.

క. మును పాపము లెన్ని యొన,ర్చినఁ బిదపను గంగ నాడఁ జీఁకటి రవి దోఁ
చిన విరియుగతి విరియు న,య్యనఘుఁ డిలాతలము దొఱఁగి యమరతనొందున్.

క. మే నించుక సోఁకిన గం,గానదితోయముల జనులకల్మషకోటిం
బో నడిచి పురందరలో, కానందముఁ బొందఁ జేయు నాగమవేదీ. 104

తే. ఎన్ని యేఁడులు మనుజుని యెమ్ము గాంగ,వారియందుండు నన్ని వేల్వత్సరములు
నాకలోకమహాసుఖశ్రీకిఁ, నాతఁ, [1]డుత్తుఁ డై యుండు నిర్మలచిత్తవృత్తి.

సీ. అనఘ సోమము లేనియధ్వరంబును శశి, లేనిరాత్రియు రవి లేనినభము
నాత్మధర్మము లేనియాశ్రమంబును బుష్ప,సంపద లేనిభూజమునుబోలె
హీనత నొందు గంగానది లేనిదే,శంబు చాంద్రాయణశతములైన
గంగాపయఃపానకరణంబు గావించు,నిర్మలత్వముఁ జేయ నేర వగ్ని

ఆ. యందుఁ బడినదూదియట్లగు గంగావ,గాహనమునఁ బాతకంబు లఖిల
భూతములకు దుఃఖములు వాపికొనుటకు, నేవిధములు గంగ కీడు గావు.

క. శరణంబు లేనిజనులకుఁ, బరమశరణ మండ్రు మునులు భాగీరథి ని
ర్జరులకు నమృతమునట్టుల, నరులకు గంగాజలం బనఁగ నే విందున్. 107

క. తలపై జాహ్నవివాలుక, యలికికొనిన ఫాలతటిఁ దదంతర్మృత్స్నం
కలితముఁ జేసినఁ బాపం,బులు దొలఁగుసుపర్ణుఁ గనినభుజగములక్రియన్.

క. గంగాతరంగశీకర,సంగత మగుమారుతమున సద్యస్స్పర్శం
బంగీకరించు నెవ్వఁడు, భంగపఱచు నతఁడు ఘోరపాపచయంబున్. 109

తే. ఇవుల నేఁడుదరంబుల నవుల నేఁడు
దరములను బితృవర్గంబు నరుఁడు గంగ
నాడి శుచిఁ జేయఁజూచినయంతమాత్రఁ

1. క. గ. చ. డుక్తుఁడై...నిర్మలయుక్తచిత్త.

బాచు వాఙ్మనఃకాయజపాపతతుల. 110

తే. వినిన వేడుక సేసినఁ గనినఁ జేత, నంటినను రెండుకులములయందుఁ గలుగు
పితృగణంబుల నెల్ల సద్గతికిఁ బుచ్చు, గంగ యెటు సేయునో యవగాహనమున.

క. విను గంగ గంగ యనుకీ, ర్తనములతో నొందునీటఁ దగ మునిఁగిన యు
జ్జనులు దురితములఁ దొఱఁగుదు, రని యార్యులు సెప్పువిందు నంచితచరితా.

సీ. అనఘ చూడ సమర్థుఁడగువాఁడు జాహ్నవి, జూడక యున్నఁ బశుప్రతిముఁడు
నంధసమానుండు నగు నింద్రుఁ డాదిగా, సురలు గోరెదు గంగ నరులు గోర
వలదె చేకుఱు నపవర్గ ముత్క్రమణకా, లంబున గంగఁ దలంచిరేని
రాజభయంబుఁ జోరభయంబుఁ బాపభయంబును భూతభయంబు లోను

ఆ. గాఁగఁ గలుగుభయనికాయంబు గంగాప్ర, శంసనమునఁ బాయు శంభుఁ డర్థి
నతులపుణ్య యైన నద్దేవి దివినుండి, రా ధరింపఁడే శిరస్తలమున. 113

తే. మూఁడుపథములఁ జని లోకములకు మూఁటి
కుజ్జ్వలాలంకృతియుఁ బెంపు నొసఁగినట్టి
యమలతరమూర్తి యగు దేవి నాశ్రయించు
వాఁడు కృతకృత్యుఁ డిది నిక్కువము కృతాత్మ. 114

క. జనులకు నింద్రుఁడు గ్రహముల, కినుఁడును[1] బితరులకు నోషధీశుఁడుఁ బోలెన్
మనుజోత్తమ కడు నెక్కుఁడు, వినుము నదుల కెల్ల జాహ్నవి మహత్త్వమునన్.

ఆ. సగరనృపతిపుత్త్రచయము మునీంద్రశా, పమున భస్మమై యపారదురిత
కల్మషంబు, బొందఁగా గంగ నిజజల, సేక మొసఁగి యనిచె నాకమునకు. 116

తే. దేవతలఁ జిత్రతపమునఁ దెలచి గంగఁ
బ్రచురపౌరుషుఁ డగు భగీరథుఁడు దనదు
పూర్వులైన సగరనృపపుత్త్రులకు ను
దాత్తగతికయి తెచ్చె నిద్ధరణి కనఘ. 117

ఆ. విష్ణుపదమువలన విధునివలన సూర్యు, వలన మేరురూపకలితుఁ డైన
విష్ణువలనఁ ద్రిపురవిజయమౌళివలన, నుండి హిమనగమున నొలసె గంగ.

క. విను తత్పరభావంబున, మనంబు నిశ్చలత వొంద మనుజుఁడు శరణం
బని యాశ్రయింప జాహ్నవి, సనాతనపదోపలబ్ధిసంపద నొసఁగున్. 119

వ. అని చెప్పి సిద్ధుండు వెండియు. 120

క. ఏ నెఱిఁగినంత సెప్పితిఁ, గాని యనంతమహిమంబు గంగాగుణసం
తానంబు శతానందము, ఖానిమిషప్రవరకీర్త్య మనఘచరిత్రా. 121

క. మేరువు మణులును వారిధి, వారికణంబులును నెన్నవడు వగు గంగా
స్ఫారగుణంబులు దగుసం, ఖ్యారూఢంబులుగఁ జేతఁ యతులవివేకా. 122

---

1. క. గ. చ. దారలకు.

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 123

ఆ. వేడ్క నీకు నేను ♦ వివరించినట్టి యీ, జాహ్నవీగుణములు ♦ సంతతంబు
మనసు వాక్కుఁ దనువు ♦ ననఁ గలసాధన, ముల భజింపు భ ♦ క్తిపూర్వకముగ.

తే. అట్టులైన గంగా ప్ర ♦ సాదాతిశయము, వలన సిద్ధుండ నై త్రిభు ♦ వనములందు
నర్చనీయసంక్రీడన ♦ మవిహతముగ, సంచరించుమాహాత్మ్యంబు ♦ సంభవించు.

క. నిజధర్మనిరతుఁ డై తను, భజించుసజ్జనునిచిత్త ♦ పద్మము కృపఁ దా
భజియించి గంగ యతనిం, బ్రజనితచిరసౌఖ్యుఁ జేయుఁ ♦ బావనచరితా. 126

వ. అని యిట్లు గంగాగుణంబు లమ్మహాద్విజునకు వివరించి యాసిద్ధుండు గగనగమనం
బునం జనియె నవ్విప్రోత్తముండు నియతచిత్తుండై గంగాసంసేవనం బాచరించి
యనన్యసులభ యగుసిద్ధిం బడసెఁ బాండవాగ్రజా నీవును గంగాభజనంబునం
బరమశుభంబు నొందుము. 127

క. అని చెప్పి శాంతనవుఁ డి, ట్లను గంగాస్తోత్రసహిత ♦ మై పరఁగినయి
వ్వీను తేతిహాసముఁ బఠిం, చిన వినినను రుజలు వాయుఁ ♦ జెంద వఘంబుల్. 128

క. అనిన విని యన్నరేంద్రుం, డనుజసహితముగఁ బ్రభూత ♦ హర్షసమున్మీ
లనకలనాసంవేశిత, మనస్కుఁ డై యాతనికి న ♦ మస్కృతి సేసెన్. 129

వ. ఇట్లు పరమహర్షంబునం బ్రణతుండై ధర్మజుండు మందాకినీతనయునితో నెవ్వారు
సర్వజనపూజ్యు లెఱింగింపవే భవద్వచనామృతంబునఁ దృప్తి సనక యడిగెదననిన
నమ్మహాత్ముండు వాసుదేవనారద సంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము నీయడిగిన
యర్థంబు దేటపడియెడు నని పలికి యతని కి ట్లనియె. 130

— * వాసుదేవనారదసంవాదప్రకారము. * —

క. తనకడకు నారదుఁడు వ, చ్చిన సత్కారము దగంగఁ ♦ జేసి ముకుందుం
డను సమధికబహుమానం, బున నెవ్వారలకు నీవు ♦ మ్రొక్కెదు చెపుమా. 131

వ. అనిన నద్దేవముని యద్దేవకీనందనున కి ట్లనియె. 132

సీ. వరుణుఁ సమీరణుఁ ♦ దరణి బర్జన్యుని, సప్తార్చి నీశాను ♦ షణ్ముఖుని మ
హాలక్ష్మి విష్ణుని ♦ నజు బృహస్పతిఁ జంద్రు, జలముల భూమి నె ♦ జ్జనము లెపుడు
నతిభక్తి సేవింతు ♦ రట్టివారలకు నే, మ్రొక్కెదు వేదప ♦ రులుఁ దపోధ
నులు దేవతాపూజ ♦ నులు భూమిధనధాన్య, గోదానశీలురు ♦ నాదరంబు

ఆ. గల్గి యతిథిపూజ ♦ గావించువారలుఁ, బితృసమర్చకులును ♦ భిక్షితాన్న
పూతశాంతభావ ♦ ములు గలవారు స, త్యవ్రతులును బూజ్యు ♦ లనఘ నాకు. 133

క. వినుతత్రివర్గనిరతులు, ననహంకారమమకారు ♦ లగుజనులు సువ
[1]ర్తనయుతులు నలోలురు ఘో, ధనులు నమస్కార్యులద్రి ♦ ధర విను నాకున్.

1. 'ర్తననియతులును నలోలురు, ననసూయులు వందనీయు ♦ లగుదురు నాకున్' అ. ।స

క. నీవును మత్సంపూజ్యజ,నావలెఁ జిత్తమున నెఱిఁగి యర్చనమును సం
సేవనము నడపు భూరిశు,భావహ మగు నవ్విధంబు యాదవసింహా. 135
క. అనియెం గావునఁ గుంతీ,తనయాగ్రజ నీవు నివ్విధములజనములం
గొనియాడుము వారలు శో,భనము లొసంగుదు రఘంబుఁ బాపుదురు కృపన్.
వ. అనిన విని యమ్మహీశ్వరుం డమ్మహాత్మున కి ట్లనియె. 137
క. జనపతులకుఁ గర్తవ్యము, లనేకములు గలవు వానియన్నిటిలోనన్
వినుత ప్రధానకృత్యం, బనఘచరిత చెప్పవే దయం దెలియంగన్. 138
క. అనుటయు నతనికి నత డి,ట్లను సామ్రాజ్యాభిషిక్తుఁ డైననృపతికిన్
విను కర్తవ్యతమం బగు, పని బ్రాహ్మణపూజనంబు భవ్యవిచారా. 139
క. భూనాథ విప్రులు సమా,ధానంబున నున్నఁ బొసఁగు ధరణికి శుభముల్
మానార్హు లగుట వారికి, మానన లేకున్న నలుఁగు మనుజాధీశా. 140
క. దైవంబు నదైవముగ న,దైవము దైవముగఁ జేయ ధరణీదివిజుల్
భూవర శక్తులు విను వా,రే వానికిఁ గూర్తు రతఁ డధీశత నొందున్. 141
క. కోపమునఁ బ్రసాదంబున, నాపదయును సంపదయును నప్పుడ తేవా
రోపుదు రింద్రున కైనను, శాపానుగ్రహము లా సుచరితులలీలల్. 142
క. ద్రవిడ కళింగౌశీనర, యవన శక పుళింద నృపతు లవనిసురపరా
భవమునఁ గాదే ధరణీ,ధవ పొందిరి తొల్లి శూద్రతాదైన్యంబున్. 143
క. సోమాత్మకు లీశ్వరతా, శ్రీమహితులు సర్వసౌఖ్యసిద్ధిపరులు గో
త్రామరులు వారి నెప్పుడు, భూమీశ్వర పూజనములఁ బోషింపుతగన్. 144
క. వినుతాచారుం డగువి,ప్రునకు సభక్తికము గాఁగ భోజన మిడినన్
విను దేవపితృసమూహము, లనూనపరితృప్తిఁ బొందు నతులచరిత్రా. 145

—♦ వాసుదేవభూదేవీసంవాదప్రకారము ♦—

వ. అని చెప్పి భీష్ముం డాభూపతితో వెండియు ని ట్లను భూసురవిషయంబై వాసు
దేవునకుం బృథివికి సంవాదంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు దానిఁ
జెప్పెద నాకర్ణింపుము వాసుదేవుం డొక్కసమయంబునం బృథ్వి నాలోకించి. 146
క. లోకజనని వగుటన్ నిను, నో కాశ్యపి యడుగవలయు నొక్కటి దెలియన్
నాకుం జెపుమా పాపము, లేకృత్యము సేసి గెలుతు రెల్ల జనములున్. 147
ఆ. అనినఁ బృథివి యిట్టు లను విప్రసేవను, విప్రపూజనమున విప్రహితవి
ధానమునను బాపతతి నోర్చు మానవ, ప్రతతియెందునిపిన్నృపాలుపనులు. 148
ఆ. అమరవిభుని భగసహస్రచిహ్నునిఁ గాఁగ, జేసినదియు నేత్రభాసురుండు
గా నొనర్చినదియుఁ గమలాక్ష విప్రు న,ల్కయుఁ బ్రసాదసంపదయునుగావె. 149
క. అనిన విని మెచ్చి పృథివిం, గొనియాడె రథాంగపాణి కురునృపవర నీ
వనిశంబుమిగులనుతిమ,న్ననలనువిప్రులకుఁ బ్రియమొనర్పుము కృపతోన్. 150

క. అని మఱియు శాంతనవుఁ డి,ట్లను జననంబుననవిప్రు ♦ నధిప మహాభా
గునిఁ గాఁ జెప్పుదు రార్యులు, జనులకు వంద్యంబు లతని ♦ చరణాంబుజముల్.151

వ. బ్రాహ్మణుల సృజియించి బ్రహ్మ వారలతోఁ జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము. 152

ఆ. అరయ ద్విజునకుఁ గృత్య ♦ మస్యంబు లే దాత్మ,కర్మ మూఁది యుక్త ♦ ధర్మనిరతి
బ్రహ్మగోపనంబుఁ ♦ బాటింపుఁ డవ్విధ, మధికశోభనంబు ♦ నావహించు. 153

వ. బ్రాహ్మణ్యం బెల్లవర్ణంబులకుం దారకంబు [బ్రాహ్మ మైన శ్రీ]దపస్స్వాధ్యా
యంబుల వెలుంగం జేయుం డనియె,నట్లు గావున రాజులకు [1]బ్రహ్మవచనపరి
పాలనంబు ప్రధానకర్తవ్యం బని చెప్పి వెండియు. 154

ఆ. అగ్ని నంట హిమవ ♦ దచలంబుఁ గదలుప, గంగఁ గట్ట వచ్చుఁ ♦ గాని విప్ర
రాజిఁ బరిభవింప ♦ రాదు విప్రులకొల్వు, కల్పవృక్షసేవ ♦ కరణి యధిప. 153

వ. ఏతద్విషయం బైనది శక్రశంబరసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదు వినుము
శక్రుండు జటాసురనందనుం డైనశంబరునకడకుం బోయి తదీయగోష్ఠి నుండి
యతనితో నీ వేమిట నున్నతిం బొంది యుండు దనిన నతం డతని కిట్లనియె.156

క. అలుకయు నసూయయును వి,ప్రులయెడ లే వనఘ వారిఁ ♦ బ్రోతుం గాతుల్
సొలయఁ దదీయారాధన,ముల కట్టులు గావునన్ వి ♦ భూతి వహింతున్.

వ. దేవాసురయుద్ధంబునవిప్రానుగ్రహంబు దేవతల గెలిపించుటగనిమజ్జనకుండు సో
మునితో భూమిసురులు మహానుభావులుగ దే యనుటయు నమ్మహాత్ముండతని
కిట్లను వారలు తపస్స్వాధ్యాయసిద్ధులై యుండుదురు వారి తెఱం గాకర్ణింపుము.

ఆ. అప్రవాసి యైన ♦ యవనిసురుని యుద్ధ,శాలి గానిధరణి ♦ పాలు నురగ
ముల బిలాంధకార ♦ మున నడంచినయట్లు మొఱయనీక భూమి ♦ మ్రింగు నండ్రు.

క. దాని నెఱింగి గృహంబున, మానిత మగుచదువునందు ♦ మనసు గొలుప కెం
దేనిఁ జని చదువుదురు క్షితు, లానంత్యమునకుఁ దపస్వు ♦ లగుదురు విప్రుల్.160

వ. కావున వారలు సర్వాధికులు వారలయెడ బహుమానావమానంబు లెట్టివారికి
శుభాశుభంబుల నొందించుటకు సందియంబు లే దనిన సోమునివాక్యంబులు
వాటించి మజ్జనకుండు విప్రజనంబులం బూజించి తేజిష్ణుం డయ్యె నేనుం దదా
చారంబునం బెంపు వడసితి నని పలుకుటయు నయ్యసురేంద్రునివచనంబులాఁది
సురేంద్రుండు భూసురులకుం బరితోషంబు గావించి సవిశేషసమున్నతిం
బొందె నని చెప్పిన విని గాంగేయునితోఁ గౌంతేయాగ్రజుం డపూర్వాచిర
సమాశ్రితదూరాగతులలోన నధికతమం బగుపాత్రం బెవ్వ రని యడిగిననప్పుడ
మిఱేనికి నప్పురుషవరుం డి ట్లనియె. 161

క. చెలులుం జుట్టలు సరబం,ధులు ఋత్విజులును బురోహి ♦ తులుఁ దగుపాత్రం
బులు హింసాక్రోధేర్ష్యా,దులు లేనిజనంబు లైన ♦ దురితవిదూరా. 162

1. క. [బహ్మవర్గుపరి.

క. దూరాగతులు నపూర్వులుఁ, గౌరవకులముఖ్య పూజఁ § గనుటకు నర్హుల్
సారాచారము విద్యా,గౌరవముం గలుగఁ జూపు § కరణీయ మగున్. 163
క. ఈమూఁడు దెఱంగులజను, [1]లామెయిఁ జూచినను నశుచు § లైనను బాత్ర
శ్రీమహితుల నిజభృత్య,స్తోమముజీవనము నడపి § చుమ్మీ యాగుల్. 164
క. అనిన విని ధర్మసుతుఁ డి,ట్లను శంతనుసుతునితోడ § నఘకోటికి నె
ల్లను మూలము వనితలయ, జ్జనముల తెఱఁ గెఱుఁగఁ జెప్పు § చాతుర్యనిధీ. 165

—♦ నారదపంచచూడాసంవాదం బనునితిహాసము. ♦—

వ. అనుటయు నతం డ(తని కి ట్లనియె న)తివలు నీచెప్పినట్టివార దీనికి నారదపంచ
చూడాసంవాదం బనం బరఁగునితిహాసంబు గలదు వనితాస్వభావవిషయంబయి
యుండు దాని నాకర్ణింపుము దేవమునివరుండగు నారదుం డెందును జరించుచుండి
పంచచూడ యనునచ్చరలేమ నొక్కెడం గాంచి. 166
క. ఏనొక్కటి యడిగెదఁ జెపు,మా నలినదళాక్షి యనుడు § మాకొలఁదులప
లైకనసదుత్తర మిచ్చెద, నానతియిమ్మనియెనది ప్రి§యం బెసఁగంగన్. 167
వ. అనుటయు. 168
క. వనితాస్వభావ మిట్టిది, యని తెలియం జెప్పు మనుడు § నల్ల నగుచు న
వ్వనిత దగునయ్య వనితకు, వనితలదుశ్చేష్టితములు § వాక్రువ్వంగన్. 169
క. అనిన విని నిక్క మాడిన, విను తప్పించుకయు లేదు § వివరింపు నిజం
బని మునివల్కిన నయ్యం,గన యతనికి నిట్టు లనియెఁ § గౌరవముఖ్యా. 170
వ. స్త్రీస్వభావంబులు నీ వెఱుంగనియవి లేవైనను జెప్పెద నవధరింపుము. 171
క. కులమును సమ్మాన్యతయును, గలిగి యొకనిభార్యయైన § గౌరవలీలన్
మెలఁగుచు వెలిఁ జరియించు, న్నలన వలసినట్లు యే మ§నం గల దనఘా. 172
వ. అని పల్కి వెండియు. 173
సీ. యోషిజ్జనంబులు § దోషంబులకు నెల్ల, మూలంబు వారల § నేల చెప్ప
నడిగితి గాన క§న్నంత సెప్పెద విను, పురుషులమేలిమి § పొలఁతు లెఱుఁగ
రది గాక నిర్లజ్జ § లై కుత్సితుల భజి,యింతురు కదిసిన § యంతఁ జేసి
వర్జనీయులు లేరు § వారల కెవ్వరు, దండభీతిన పాడి § దప్పకునికి
ఆ. యగ్ని కాష్ఠముల మ§హాంబుధి యేఱుల, నంతకుండు భూత§సంతతులను
వనజముఖులు పురుషు§లను దృప్తిఁ బొందుట, గలుగదండ్రు కోవి§దులు మునీంద్ర.
క. కల [2]దొకరహస్యగోపన, మలఘుమతీ వినుము పురుషు § నన్యుం గనినం
బొలఁతులకు నేమి సెప్పుదుఁ, గలుగుఁ బదనుతోడి [3]కళలు § కామగృహమునన్.
వ. అని వెండియు. 176

1. గ. జ. లేమెయిఁ...నశుచులేనియు, 2. గ. చ. దొకరహస్యదోషం,బల. 3. క. కడలు. చ. కదలు.

క. కుడుచుట కట్టుట పూయుట, తొడుగుటయును వివిధధనత।తులు గూడుట యె
క్కుడు వేడ్క సేయఁజాలవు, పడతికిఁ బరపురుషుఁగవయఁ। బాఱుటవోలెన్. 177

వ. అని చెప్పిన (విని నారదుండు నిజంబ పల్కితని పంచచూడ సనిపినిజేచ్ఛంజని
యె) నని చెప్పిన విని ధర్మజుండు సుందరీజనంబులం గాంచు తెఱం గెఱింగింపవే
యని యడిగిన నాపగాతనూజుం డతని కిట్లను వారు మయశంబరాదిరాక్షసుల
మాయలం గడచినమతకంబులు గలిగి నిరూపింప రాక యుండుదు రదియునుం
గాక వేఱొక్కవిశేషం బాకర్ణింపుము. 178

తే. తొల్లి నిర్దోషచిత్తత। నెల్లజనులు
వలచినప్పుడ దేవత్వ।వైభవంబు
నొందఁ జాలి యుండుదురు మా।యోపయుక్తి
వనితలకు లేక సాధ్వులై। యునికిఁ జేసి. 179

వ. దానికి దివిజు లసూయాగ్రస్తులై కమలయోనిం గానం జని నిజచిత్తప్రకారం
బెఱింగించిన నతం డతివల మాయావతులం గావించి వారికిఁ గామం బగ్గలంబు
గాఁ జేసినం బురుషులు వారిచిక్కులం బడి రోషాదిదుర్గుణదూషితు లగుటం జేసి
విగతానుభావులైరి దేవతలును బ్రియం బంది రట్లు గావున. 180

క. వనితలు మాయావినులై, యనిరూపితచిత్తవృత్తి। నంచితరక్షం
బనుపడ కుండుదురైనను, వినినది కథ యొకటి నీకు। వినిపింతుఁ దగన్. 181

—◆ దేవశర్మ యనుమునివరుభార్యరుచి యనుదానిచరిత్రము. ◆—

వ. దేవశర్మయనుమునిభార్య రుచి యనునంగన సర్వాంగసుందరి యై యుండుఁ దదీ
యరూపాతిశయంబు దేవగంధర్వాదులకును లోభనీయంబు. 182

క. అతఁ డొకనాఁ డొకయెడ కొక, క్రతువున కుపదర్శనంబు। గావింపఁగఁ బో
వుతలంపు పుట్టి వికస, న్మతి యగుతనశిష్యు విపుల।నామకునిఁ దగన్. 183

వ. పిలిచి యేకాంతంబున నతని కిట్లనియె. 184

క. రుచి నెపుడు వేచి తిరుగును, శచీవిభుఁడు దాని నెఱిఁగి। సంరక్షణ మే
నుచితంబుగ నొనరింతు వి,కచకమలనిభాస్యఁ జేరఁ। గానఁ డతండున్. 185

తే. నాకుఁ గ్రతువు సేయింపఁ జ।నంగ వలసి, యున్న యదిపరదారస।ముత్సుకుండు
శక్రుఁ డటు గాన రుచికి ర।క్షావిధాన, మాచరింపుము నీవుదృ।ఢావధాన. 186

క. అనిన విని యట్లసేసెద, నని విపులుఁడు గురునితోడ। నమరవిభుండే
యనువునఁ జొచ్చునొకో పర, వనితాహరణమున కనియె। వసుధాధీశా. 187

క. అనుటయు ననేకమాయలు, పౌనరుపఁగా నేర్చు రూప।ములు పెక్కులుగా
కొనుఁ బక్షిమృగాదిత్వము, లొనరఁగ నవి నియతి నరసి। యుండఁగవలయున్.

క. *రుచిమీఁదం గన్నిడి యా, శచీవిభుఁడు దిరుగు విను మ।సంశయముసుమీ

* ఈపద్యము పెక్కువ్రాఁతప్రతులం జూపట్టదు మఱియు నిది యిట యనవసరము.

యిచటికి నాతఁడు వచ్చుట, యచలితమతి నమ్మృగాక్షి • నరయఁగ వలయున్.

క. అని యప్పగించి యాగం,బున కమ్ముని సనియె నవ్విప్రపులుఁడును జి_త్తం
బున నవధానము దృఢముగ, వనితం గాచికొని యుండె • వసుధాధీశా. 190

వ. అట్లుండి యొక్కయనువు విచారించుకొని. 191

క. ఆవేశించెద యోగ,ప్రావీణ్యంబున మునీంద్రు • భార్యం దప్పె
యా విప్రుతాత్మమనమున, కీ విజ్ఞానంబు దోఁచు • నే వెఱ వేలా. 192

వ. అని వితర్కించి యమ్మునిచాతుర్యకారుణ్యంబులూఁది శంక దక్కి యక్కొమ్మ
కింత నంత నాసీనుండై యుచితకథ లొక్కింతసేపు సెల్లించి యోగమాయా
బలంబునంజేసి నడపుటయు. 193

ఆ. పవనుఁ డాకసమునఁ • బరఁగువిధంబున, నమ్మృగాక్షితనువు • నందుఁ గలయ
విపులునాత్మదగఁ బ్ర • వేశించె నవ్వధూ,రత్నమునకు నెఱుఁగ • రాకయుండ. 194

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి యయ్యోగివరునాత్మయన్నాతిచైతన్యంబు జడంబుగాఁ జేసికొని
యుండె నట్టియెడం బురందరుండతిసుందరంబగునాకారంబు దాల్చి యచ్చటికి
వచ్చి విపులునిశరీరంబు నూచి నిద్రితునింగాఁ దలంచుచు నున్నదుం డగుటంజేసి
యొండు పరికింపక మునిపత్నిం జేర వచ్చి. 195

క. నీవు కతంబుగ నా దగు, భావంబును భావభవుఁడు • వఱచుట యరయం
గా వలదే యని పలికిన, భూవర యప్పొలఁతి మూఢ • బుద్ధిత్వమునన్. 196

క. సముచితముగఁ బ్రత్యుత్థా,నము సేయను దగినపలుకు • నకుఁ జొరఁగను నే
రమి నూర కున్ననుం దమ,కము పెంపున నతఁడు మఱియుఁ • గమలాసనతోన్.

క. ఏ నమరేంద్రుఁడ నా దగు,మానముఁ గామశిఖ గ్రాచె • మానిని దడయం
గా నేల నన్నుఁ దగ స,మ్మానింపుము నీకు సిగ్గు • మాటిం కేలా. 198

వ. అనుటయు న_త్తన్వితనువున నున్న విపులుండు దనయోగమాయంజేసి యవ్వనిత
వాసవునితో నీకు నిందు రాఁ బని యేమి యని పలికి పరవశ యగునట్లుగాఁ
జేసినం జూచి యతండు వ్రీడాభయభరితచిత్తుం డయ్యె నయ్యవసరంబున. 199

ఉ. అమ్మునిశిష్యుఁ డయ్యువిద • యంగము వాసి నిజాంగవర్తియై
యమ్మరుదీశుతో మఱచి • తా మును మూఁడినయబ్బగాంకిత
త్వ మ్మొకభంగి నీఁగు టిది • దైవతసంయమిసేవనీయభా
వమ్ము గలట్టినీకుఁ దగ • వా యిసిరో యని పల్కి వెండియున్. 200

తే. అవిజితేంద్రియబల కుత్సి • తాత్మ నీచ, యెట్లుపాపంబు దొడరుట • కియ్యకొంటి
నాదుగురునికోపాగ్ని • చేసీదు దేవ,గణవిభుత్వమహోన్నతి • గ్రాఁగిపోదె. 201

వ. అనిన విని దివ్యబోధంబునవిపులునియోగబలంబు తెఱంగెఱింగి వెలువెలంబారు
నబ్బలవైరి నాలోకించి యు_త్తపోధనుండు. 202

క. ఏ నొల్లఁ గాక భస్మము,గా నిన్నుం జూతునే వి • కారీ యనుచుం

దా నెదురుపలుక కంత,ర్ధానము వెసఁ జేసె నతఁడు § ధరణీనాథా. 203

వ. తదనంతరంబ విపులుండు రుచిం బ్రబుద్ధం జేసెఁ బదంపడి దేవశర్మ వచ్చిన నా శిష్యోత్తముండు వినయాచారంబు నడపి యేకాంతంబున నమ్మునితోడ. 204

తే. నాకపతి యిచ్చటికి వచ్చి § నాకతమునఁ, జిక్కువడి మది భయమును § సిగ్గుగదురఁ
జనియె ననవుడు నాతఁడు § సంతసిల్లి, యభిమతం బగువర మిచ్చె § నధిపవర్య. 205

వ. ఇచ్చినం బ్రీతుం డై యవ్విపులుండు విపులతపం బాచరించె దేవశర్మయు దేవేంద్రువలనిశంక దక్కి సుఖంబుండె నొక్కనాఁ డయ్యాశ్రమంబు చక్కటిచదల దేవాంగన యొార్తు వోవ దానిచేతనుండి ప్రిదిలి భూరిపుష్పదామంబు. 206

ఆ. దివ్యపరిమళంబు § నవ్యవికాసంబు, నుల్లసిల్ల వచ్చి § యుర్విఁ బడినఁ
గాంచి రుచి యుదీర్ణ § కౌతుకచిత్తయై, దానిఁ బుచ్చికొనియె § మానవేంద్ర.

వ. తదవసరంబున నంగాధీశ్వరుండగు చిత్రరథుం డయ్యాశ్రమంబున కరుగుదెంచె నతని దేవియు రుచియుఁ దోడంబుట్టువులగుటం జేసి నిజగృహంబునం గలిగిన యుత్సవంబున కతండు రుచిసహితంబుగా దేవశర్మం బ్రార్థించి పిలిచినఁ జంపానగరంబున కరుగుచుండి రుచి గై సేసి యద్దివ్యకుసుమదామంబునం గేశకలాపం బలంకరించికొనినం దత్సమాగమ సమాచారంబు నడపి తద్భగిని తదీయకుసుమపరిమళంబునకు నచ్చెరు వొంది. 208

ఆ. ఇట్టిసౌరభంబు § నెన్నఁడు నెఱుఁగ ని,ప్పువ్వు లెచటఁ గలిగెఁ § బువ్వుఁబోడి
యనినఁ గలిగె నస్మ § దాశ్రమంబున నని, పలికి దేవశర్మ § పాలి కరిగి. 209

వ. రుచి యప్పువ్వులకుం దనచెలియలు వేడుకపడుట యెఱిఁగించిన నమ్మహానుభావుండు విపులు రావించి యెత్తెఱంగు దేటపడం బలికి యిట్టికుసుమంబులు గొని రావలయు నని పలికిన నతం డప్పువ్వులు గనినచోటు రుచి నడిగి చెప్పించికొని గురు ప్రభావంబును నిజతపశ్శక్తియు నూఁది యప్పనిపూని చనియె దైవికం బయి యచ్చట నెప్పటిచందంబు పుష్పదామం బున్నం బుచ్చికొని వచ్చునప్పు డొక్కయెడ నారీపురుషు లొండొరులచెట్టలు వట్టికొని చక్రభ్రమణభంగిఁ దిరుగుచుండి యొకళ్లొకళ్ళగతి యొప్ప దనిపలికి కాలుదొడరితి కడువేగ తిరిగితనివివాదంబు పుట్టి యం దొకండే నట్లు సేసితి నేనిం బరలోకంబున విపులునిచన్నగతికిం జనుదు నని శపథంబు సేసిన నమ్మాట వినుచు విపులుం డట్లు సనం జన మఱియు మార్గంబున నార్వురు జూదం బాడుచుండ వా రైన నొక్కం డట్ల యొట్టిడిన నప్పలుకు నాకర్ణించి యత్తపోధనుండు చిత్తంబున విషాదంబు గదుర నేమిదోషంబు సేసితినొకో యని విచారించి రుచిశరీరంబునందుఁ బ్రవేశించుట గురునకు నెఱిఁగింపమిగా నోపు నని తలంచుచు నరుగుదెంచి యక్కుసుమమాలిక యొప్పించినం గై కొని యమ్మునివరుండు మఱఁదలికొసంగి సంతోషంబాలయించెఁ దదనంతరంబ తమయంత నున్న యవసరంబున నగ్గురుం డా శిష్యునితో ని ట్లనియె. 210

క. తెరువున నొకమిథునము జూ,దరులను గనుఁగొంటి నీ వధర్మము నీయం
దరసి కనినవారై పలి,కిరి వారల నెఱుఁగు జే యకల్మషచరితా. 211

తే. నీవురుచిఁ గాచునప్పటినిపుణవృత్తి, నాకు నెఱిఁగింపకునికి యన్యాయముగఁ ద
లంచిరో కాక దానిఁ గల్మషముగాఁగ, నేను దలఁచిన శాపమీ నెట్లు నీకు.

వ. అప్పుని పాపంబు గా కుండ వరం బిచ్చితి నది మఱియు మమ్మిథునం బహోరా
త్రంబు లయ్యాఱువురు ఋతువు లని పలికిన గురునిబోధంబునకు నాశ్చర్యంబును
బ్రసాదంబునకుఁ బ్రమోదంబునుం బొందుశిష్యునితో నతండు వెండియు. 213

తే. దినము రాత్రియు ఋతువులు మనుజుచేయు
సుకృతమును దుష్కృతంబును జూచు చుండుఁ
గాన యెంతరహస్యంపుఁగార్య మైన
నొరు లెఱుంగరు న న్నని యునికిమోస. 214

వ. అని మఱియును. 215

క. స్త్రీరక్ష సూక్ష్మ మీ వ, ట్లేరూపున నైన వంశహీనత మమ్ముం
జేరక యుండం దగఁ బరి,హారము సేసి తది యేల యవగుణ మయ్యెన్. 216

వ. దాని తెఱంగు నా కెఱింగింప కున్న నేమి యనుపల్కుకు వలికి దేవశర్మవిపులు
నుల్లం బూఱడిల్లం జేసె నవ్వధూవరులును విపులుండును బుణ్యలోకంబులు వడసిరి
పాండవాగ్రజా తెఱవల తెఱం గెఱింగించితి వారి రక్షించుటయు ని ట్లరిది యై
యుండు నని చెప్పి భీష్ముండు. 217

క. పలువురు క్రీడింతురు భూ,వలయాధిప యరయ మంచివారును గల ర
క్కులధర్మవతులకతమున, నిల నిరపాయత్వ మొంది యొసకం బెసఁగున్.

క. పాతివ్రత్యము గలిగిన,నాతి యనఁగ దైవ మన జనస్తుత వేఱే
యాతతధర్మార్థసుఖ,ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ గాదే కలుగున్. 219

—* భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గాంధర్వాదివివాహంబుల తెఱఁ గెఱింగించుట. *—

వ. అనిన విని యజ్జనపతి జాహ్నవీనందనుతోఁ గన్యావరణప్రకారంబువిచారణీయం
బై నకృత్యంబు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె.

క. కులమును శీలము విద్యయుఁ, గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ గన్నియ నీఁగా
వలయు నుదకప్రదానా,కలితంబుగ బ్రాహ్మకర్మగతి యిది యధిపా. 221

ఆ. క్షాత్త్ర మండ్రుబుధులు కన్యపురుషుఁ గోర, నతఁడు గన్యమీఁద నాససేయ
నచల మగుపరస్పరానురాగము గని, ప్రమద మెసఁగఁ జేయుపరిణయంబు.

క. కన్నె మనంబును దనిసినఁ, గన్నియ యెవ్వానిఁ గోరు గాంధర్వం బా
యన్న నతని కిచ్చుట వెల, వన్నట యాసురము సూవె పౌరవముఖ్యా. 223

క. బలిమి మెయి వరుఁడు గన్నెకు, గలవారిం బొడిచి కరము క్రౌర్యంబున న

ప్రోలఁతుక దుఃఖింపఁగ వా,రలు పొగులఁగఁ దెచ్చికొనుట రాక్షసము నృపా.

వ. ఇట్లు సెప్పంబడునట్టి. 225

ఆ. అయిదుదెఱఁగులందు నారయ మూఁడువి,ధములు ధర్మకృతులు ధర్మపుత్త్రి
యాసురంబు రాక్షసాహ్వయంబును ధర్మ, దూరసంవిధాన దూషితములు.

తే. మాతృపితృహీన యైనను భ్రాతృరహిత, భావ మొందిన నబ్బాల పరిణయార్థ
వరణమున కర్హ గాదని కురుకులాగ్ర,గణ్య చెపుదురు పరిణయకల్పవిదులు. 227

ఆ. ఆత్మజాతియందు నవులజాతులు రెంటఁ, గ్రమవివాహ మొప్పు బ్రాహ్మణునకు
ననఘ శూద్రవనితయందు నాతని కప,త్యంబు గలిమి పాప మనియుఁగలదు.

తే. రాజునకు రాజవంశజ రమణి యైన
వెనుక వైశ్య వరించుట విహితవిధము
వైశ్యునకు శూద్రునకుఁ దమవంశములన
పరిణయంబు గాఁదగు నరపాలవర్య. 229

వ. రాజునకు వైశ్యునకును శూద్ర కన్యావరణంబు సేయుటయును గలిగి యుండునని
చెప్పిన విని యక్కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో బ్రాహ్మణునకు శూద్రజాతి
యందు భార్యాపరిగ్రహంబు సేయందగు నని యిందు నతనికి భార్యలు మువ్వురని
నిర్దేశించితి రది యెట్లొకో యనుటయు నతం డమ్మహీపతి కిట్లనియె. 230

ఆ. అనఘ విషమ మైన యట్టికార్యంబు వా,టిలినఁ జూచి పెద్ద వలచి యైన
లోభమునను శూద్రఁ దా భార్యఁగాఁగొను,విప్రుఁడధిక పాపవృత్తిగామి. 231

వ. అవ్విధంబు నొక్కొక్కయెడం గల్గి దూష్యంబు గాక చెల్లు నని చెప్పి వెండియు.

క. ధరణీసురరాజవణి, క్తరుణులకును విప్రువలనఁ గల్గినతనయుల్
కురునాథా ద్విజు లనఁగాఁ, బరఁగుదు రది లేదు శూద్ర భామసుతులకున్. 233

వ. అనవుడు ధర్మపుత్త్రుండు భూసురునివలన నాలుగుజాతుల నాతులకును బ్రసూతు
లైనసుతులకు నతనిధనంబునందు భాగం బెట్లుండు నని యడిగిన. 234

సీ. విను జనమేజయ మనుజేంద్ర యమ్మేది
నీశ్వరుతో భీష్ముఁ డిట్టు లనియె
బ్రాహ్మణునర్థంబు పదిపాళ్లుగాఁ జేయ
నాలుగు బ్రాహ్మణీనందనుండు
క్షత్త్రియాత్మజుఁడు భాగములు మూఁడును వైశ్య
తనయుండు రెండు శూద్రాతనూజుఁ
డొకపాలు గొనుటకు నొడయులు దుదివాఁడు
వలచి పెట్టఁగఁ గొను వాఁడు గాని

ఆ. తండ్రితోడఁ ద్రివిధతనయులతోడను, దనదుభాగమునకుఁ బెనఁగి కొనఁగఁ
దగదు వారలకును దగదు నిర్దయతఁ ద,ద్దశమభాగ మీక తారకుడువ. 235

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు దక్షిణవర్ణంబులవారిధనంబు లెట్లు గాఁగలయవి
చెప్పు మనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని కి ట్లనియె. 236

సీ. క్షత్త్రియుధనము భాగము లెనిమిది సేయ, భూపాలవైశ్యుల పుత్త్రికలకు
శూద్రపుత్త్రికకును సుతు లైనయట్టివా,రోలి నాలుగుమూఁడు నొక్కటియును
గొనువారు పాళ్ళులు కురుముఖ్య వైశ్యుని,సొమ్మున వైశ్యకు సూనుఁ డైన
యతఁడునాలుగును శూద్రాత్మజుఁ డొకటియుఁ,గాఁగ నైదుగ నంశకములు గొండ్రు

ఆ. పెనఁగి కొనఁగఁ దగమి విను శూద్రకొడుకున
కెందుఁ గలదు వాని కీక కుడువఁ
గామియును సమంబ యేమిజాతులవారి
కయిన నిట్లు దెలియు మంశకృతులు. 237

తే. ఆలు నిజజాతియందు శూద్రాలి కెల్ల
సమములుగఁ బంచికొండ్రు భాగముల శూద్ర
తనయు లెందఱు గల్గినఁ దండ్రిధనము
ధర్మసంగ్రహతత్పర ధర్మతనయ. 238

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 239

క. విను హవ్యకవ్యములు మ,జ్జనభోజనములును విప్రజాతివనిత దాఁ
బనిసేయ నడపునది య,ప్పనులకుఁ బెఱసతులు గామి బ్రాహ్మణుఁడు నృపా.

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మజున కౌరసాదిపుత్త్రభేదంబు తెఱంగు సెప్పుట ♦—

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 241

క. కొడుకులు బహువిధు లని యె,ప్పుడు విందును వారి తెఱఁగు పురుషవరా యే
ర్పడఁ జెప్పవలయు నా కని, యడిగిన గాంగేయుఁ డిట్టు లను నాతనితోన్.

తే. పరమసంస్కృత యగునాత్మభార్యయందు
ధర్మవిధిఁ గలిగించినతనయుఁ డనఁగఁ
దాన యౌరసుఁ డనునభిధాన మొప్పఁ
బరఁగు నుత్తముఁ డాతఁడు ప్రథముఁ డధిప. 243

తే. తగినవరునకు నిచ్చినతనదుదుహిత, గనినపుత్త్రి నయ్యురువురు వినఁగ నియ్య
కొనఁగ వీఁడు నాకొడుకనఁ గొడుకు వాని, పేరుపుత్త్రికాపుత్త్రుండు పౌరవేంద్ర.

తే. ధర్మపథమునఁ బనిచినఁ దనదుపత్ని, యర్హపురుషసంగతిఁ గన్న యాత్మజుండు
క్షేత్రజుండనఁగా నిజపుత్త్రభావ, మొందు ధర్మప్రపంచాభినందితాత్మ. 245

క. జననీజనకు లుదకదా,ననిరూఢము గాఁగ నిచ్చినం బడసిననం
దనుపేరు [1]దత్త్రిముం డని, మునిజనములు సెప్పుదురు విమోహవిదూరా. 246

ఆ. తల్లిఁ దండ్రిఁ బాసి తనయంత నెచ్చట,నేనిఁ దిరుగునట్టివానిఁ జూచి

1. గ. దత్తకుండన.

యాత్మసదృశుఁ డైన యాత్మజుఁ జేసికొ,నంగఁ గృత్రిముండనంగఁ బరఁగు.
తే. ఎవ్వనికిఁ బుట్టెనేని యునెఱుఁగకుండ, నొక్కనికిఁ బరభార్యయందుదయమైన
సూనుఁ డాభార్యగలవానిసుతుఁడు వాని, పేరు గూఢజుఁ డనఁబడుఁ గౌరవేంద్ర.
క. విను తల్లిదండ్రు లొల్లక, తనయుని విడిచిన నొరుండు దనకుఁ దనయుఁ గాఁ
గొని నెమ్మి నడప నపవి,ద్ధనాముఁ డగు వాఁడు విమలధర్మప్రవణా. 249
ఆ. పెండ్లి గాకమున్న పితృగృహంబున గన్య, సూనుఁ గనిన వినుము దానిఁ జేసి
కొనినయతని కతఁడు కొడుకగుఁ గానీన,నామకమునఁ బరగుఁ నరవరేణ్య.
క. విను గర్భిణి యగు టెఱుఁగక,యును నెఱిఁగియుఁ బెండ్లి యైన నుదయించిననం
దనుఁ డావరునకుఁ గొడుకగు,జననాథ సహోఢుఁ డనఁగ జను నండ్రుబుధుల్.
తే. విభునిఁ దానుఁ దొఱంగిన వెలఁది విభుఁడు
విడిచినట్టిసుమధ్యమ విధవ యగు.
తాత్వదశ నెవ్వనికిఁ గనుఁ దనయుఁ డాతఁ
డతనికొడుక పౌనర్భవుం డనఁగఁ బరఁగు. 252
క. జననీజనకులు లే,కున్నను వారలు దన్ను విడిచినం దాన తనుఁ
దనయుఁడుగ నొరుల కిచ్చిన, ననఘా యాతండు సను స్వయందత్తుఁ డనన్. 253
ఆ. తల్లిదండ్రు లమ్మఁ దనయుఁ గా నొక్కరుఁ, డాత్మసదృశ జన్ముఁ డైనవాని
పిలిచికొనినఁ బౌండవేయ మహత్తర,యక్కుమారుఁ గ్రీతుఁ డండ్రుబుధులు.
క. అని భీష్ముఁడు వెండియు ని,ట్లను నాపన్నిరువురును ధరాధిప యోగ్య
త్వనిరూఢు లెల్లకర్మం,బున కౌరసుఁ డందులోన ముఖ్యుం డరయన్. 255
ఉ. వానిన పోలు నండ్రు బుధవర్యులు కౌరవనాథ పుత్రికా
సూనునిఁ దక్కనీవినినసూనులు యోగ్యత గాంతు రుత్తమం
బైనకులద్వయంబును సమాగత మై విధివత్ప్రయోగతా
నూనత గల్గెనేని నిగ మోదితకర్మకలాపయుక్తికిన్. 256

—♦ చ్యవననహుషసంవాదం బనునితిహాసము. ♦—

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సంవాసంబునను దర్శనంబునను బుట్టెడిస్నేహంబు లెట్టివి వానిని గోవులమాహాత్మ్యంబును నెఱుంగ వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నప్పు డమితేనికి భీష్ముం డిట్లనియె. 257
సీ. చ్యవనునినహుషునిసంవాద మితిహాస,మై చెల్లు జగమున ననఘ నీకు
దానిఁ జెప్పెద విను దాన నీయడిగిన,యర్థముల్ దెలియు మహాత్ముఁ డైన
భార్గవచ్యవనుండు భాగీరథీయము,నలు గూడినెడ కేఁగి యలఘునిష్ఠఁ
గ్రుంకి సుస్థిరుఁ డయి కూర్చుండి యతులస,మాధిపరుం డయి మత్స్యకులము
ఆ. దనదు చుట్టు మెలఁగ దనువునఁ జెందంగ
మూరుకొనఁగఁ గృపయు ముదముఁ గదుర

భావవృత్తితోడఁ ¶ బండ్రెండువర్షము
లుండె నట్టు లుండ ¶ నొక్కనాఁడు 258

క. జాలరులు వలల నచ్చటి,మీలఁ దిగుచు చుండి యయ్యెడ¶ మేయోగ్ర తప
శ్శీలునిఁ గూడఁగఁ దిగిచి భ,యాలోలమనస్కు లగుచు ¶ నమ్మునిపతికిన్. 259

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి తప్పు ¶ సైఁపు మెఱుంగమి,నింత వ్రుచ్చె సంయ¶మీంద్ర మమ్ముఁ
బరమకరుణఁ జూచి ¶ పనుపుము దీనికి, నేమి సేయువార¶మింక ననుడు. 260

క. జలచరములపై నర్మిలి, గలిగెడుమదిఁ దాల్చి చేప్పి ¶ కారుణ్యము బో
యలమీఁద నించుకేనియు, నలుక వొడమనీక యుండె ¶ నతఁ డవికృతుఁడై.

వ. ఏటిదరికిం దిగువంబడినమీలదెస వారికిం జూపి వారితోడ. 262

తే. వీనితోడిసంవాసంబు ¶ మానసమునఁ, జాల నర్మిలిఁ బెనిచె ని¶మ్మీలతోడఁ
గూడఁబ్రాణంబువిడుచుట¶[1] గూడదండ్రె,జనులుగావుననటు సేయుఁ¶డనఘులార.

వ. తగిన తెఱంగు సెప్పెద వినుండు. 264

క. ఇమ్మీలను నన్నును మీ, రమ్మికొనుఁడు సేయువెలల ¶ కనుటయుఁ గడుశీ
ఘ్రమ్మున నహుషుకడకుఁ జని, యమ్ముని తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి¶రలుకుచు బోయల్.

వ. చెప్పిన భయంబును సంభ్రమంబును బెనంగొన నమ్మనుజపతి మంత్రి పురోహిత
సహితంబుగా నప్పరమమునిపాలికిం జనుదెంచి సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు
సేసి బోయలు సేసినయపరాధంబు నేమిభంగి నీఁగువాడ నని విన్నవించిన నద్ద
యాళుం డిట్లనియె. 266

క. బోయలు నిజకులధర్మము, సేయుట యపరాధ మగునె ¶ చెప్పెదవిను వీ
రాయాసపడిరి వీరికి, నాయొడలికిఁ దగినవెల జ¶నస్తుత యీవే. 267

క. అనుటయు మునివరుమనమున, గినుక యొకింతయును లేమి¶కిం బ్రీతుం డై
జనపతి [2]కిరాతులకు నిం, డని పనిచెను వేయుమాడ ¶ లాత్మసచివులన్. 268

వ. పనిచిన నప్పలుకులు విని యమ్ముని యమ్మనుజవిభునితోఁ దగ వెఱఁగి యిత్తుగా
కనవుడు నప్పుడమిఱేఁడు పదివేలు సెప్పిన నప్పరమసంయమి యప్పటిమాటయు
యాడిన నారాజు లక్షయుగ్గడించెదానికిందపస్వి ముందటిపలుకు వలికిన నతండు
కోటియిమ్మనియె నమ్మాటకు నమ్మహాత్ముండు. 269

క. తల విసరి వెల దగఁగ బో,యల కీ వలదయ్యె యనిన ¶ నన్నరపతి వా
రల కిల సగ మిచ్చెద నని, పలికిన నప్పలుకు ద్రోపు ¶ వడ ముని వల్కెన్. 270

ఆ. రాజు దనదుసకల¶రాజ్యంబు బోయల, కిత్తు ననుడు నమ్ము¶నీశ్వరుండు
నీవు మంత్రివరులు¶నెయ్యురుఁ దలపోసి,యుచితమైనమూల్య¶మొసఁగుమనియె.

వ. అనిన విని విషాదంబుతో నహుషుం [3]డవులం జని సచివులుం దానును నింక నేమి
సేయువాఁడ నని చింతిల్లుచున్నసమయంబున నయ్యెడకుఁ గవిజాతుండనుసంయమి

1 గ. గూడ దండ్రు...నటు సేయ ననఘులార. 2. క. కైవర్తుల కిం డని. 3. గ. డవుల సని.

సను దెంచి వారలతో మీరు చింత విడువుఁ డే నిమ్మునిపతిమూల్యంబు నిశ్చయిం
చెద ననుటయు నయ్యవనీవిభుం డిప్పరివారం బింతటితో నాపత్పయోధిమునుంగ
కుండునట్లుగా నన్నుం గావవే యనుపలుకు వలికిన నతం డతని కిట్లనియె. 272

తే. గోవులకు బ్రాహ్మణులకును § గుల మొకండ
కమలజుఁడు రెండు దెఱఁగులు§గా నొనర్చె
హవికిఁబూర్వంబు కారణ § మఖిలమంత్ర
ములక ధిష్ఠాన మపరంబు § భూపవర్య. 273

క. వివిధాగమాశ్రయం బగు,నవనీదేవునకు మూల్య § మని వాక్రువ్వ
శివునకును గాదు ధరణీ,ధవ గోవును నట్టి దగుటఁ§ దగునది యొసఁగన్. 274

తే. అనినఁ బ్రియ మంది నృపతి సంశయముసమీప
మునకు వచ్చి మహాభాగ § ననుఁ గృపార్ద్ర
దృష్టిఁ జూడుము భవదీయ§దేహమునకు
నింతవెల యన వచ్చునే § యేరికైన. 275

క. మునినాథ గోవు నిచ్చెద, ననవుడు వికచముఖుఁ డగుచు § ననుగుణమూల్యం
బున సంప్రీతిం బొందితి, నని భృగుకులముఖ్యుఁ డిట్టు § లను నహుషునితోన్.

క. గో వగ్నిమయ, మమృతమయ, మోవసుధాధీశ వినుము § హోమవిధాన
శ్రీవాహిని నిచ్చిన త్రిద,శావాసంబునకుఁ బూజ్య § మమరులకైనన్. 277

చ. అని యిటు లేర్పడం బలికి § యాతలఁ బెంతయు మేలు గోవు ని
మ్మనఘచరిత్రయన్న విభుఁ § డట్టుల చేసిన బోయ లప్పు నె
మ్మనములు మోద మంద గరిసమంబున భార్గవుఁ జేరి మమ్ముఁ గ
న్గొనినది యాదిగాఁ గరుణ § గూడెద వొక్కటి విన్నవింతుమే. 278

క. అని ప్రీతిఁ బలికి యమ్ముని, యనుజ్ఞఁ గొని మమ్ముఁ గావు § మక్కటికమునం
గొనవయ్య గోవు మాచే, నన విని మొగమోట మనము§నార్ద్రితఁ బెనుపన్.

తే. వేఁడికొనినట్టికృపణుపై § వాఁడిచూడ్కి
యరయ నాశీవిషముచూపు§నట్ల కాన
చేయఁ బ్రార్థనాభంగంబు § మీయభీష్ట
మాచరించెద నని గోవు § నతఁడు గొనియె 280

వ. కొని యంత నిలువక. 281

తే. దర్శనప్రీతి వారిపైఁ § దగుల మీల,వలనియుర్మిలి మనమున § దళిముకొనఁగ
మీరు మీలును సమ్మోదస§మార దివికి,నేఁగుఁ డని పల్కె భార్గవుం§డెల్ల వినఁగ.

వ. పలికినం దత్క్షణంబ. 283

తే. మీనములుఁ దారుఁ దనువులు§తోన నెగసి

నాకలోకంబునకుఁ బోవ ✽ నహుషనృపతి
సపరివారంబు గాఁగ నా✽శ్చర్యపూర
మగ్నమానసుఁ డయి యుండె ✽ మానవేంద్ర. 284

వ. అప్పుడు. 285

క. చ్యవనుఁడుఁ గవిజాతుఁడు న,య్యవనీశ్వరుఁ బిల్చి వరము ✽ లడుగుము రెండీఁ
డివిరితి మనుడు నతఁడు మీ,[1]యవిరళసంప్రీతికంటె ✽ నర్థము గలదే. 286

తే. అనిన విని యగ్గలం బైన✽యాదరమున, వారు ధర్మపరత్వంబు ✽ వాసవాభ
వైభవము నయ్యెడును నీకు ✽ వంశపావ, నాత్మ యనుచు నంతర్హితు✽లైరి వత్స.

క. మది నద్భుతంబుఁ బ్రమదముఁ, బొదలఁగ నమ్మనులమహిమఁ✽బొగడుచుఁ జని యెం
దదనంతరంబ పతి నిజ,సదనమునకు నెల్లజనులు ✽ సమ్మద మందన్. 288

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 289

క. వినిపించితి సంవాసం,బున దర్శనమునను జిత్త✽మున నధికస్నే
హనిరూఢి గల్గుటయు గో,వునందుఁ గలగౌరవముఁ జె✽వుల కింపెసఁగన్. 290

— ✽ చ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసము. ✽ —

వ. అనిన విని యక్కురువంశవర్యుం డాధర్మధుర్యునితో నాకు నొక్కటి వినుటకుం
గుతూహలం బెప్పుడుం గల్గి యుండు నుదాత్తబ్రాహ్మ్యనిధి యైనభార్గవాన్వయం
బునం [2]జిత్రతరక్షాత్త్రచరిత్రుం డగుపరశురాముండు జనియించుటయు నుత్తమ
క్షత్త్రియత్వమహోష్మలం బైనకుశికకులంబునం బరమబ్రాహ్మణ్యవిశ్రుతుం డైన
విశ్వామిత్రుం డుదయించుటయును నది యెట్లొకో యనుచుండుదుఁ దొల్లియుఁ
గొంత వింటి నిస్సంశయంబుగాదు మహాత్మా మదీయచిత్తాయత్తంబుగా నత్తెఱం
గెఱింగింపవే యనుటయు నయ్యనిమిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతోడం
జ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన భవత్సంశయంబు వాయుఁ
జ్యవనుండు నిజవంశంబునకుం గుశికకులంబు కారణంబుగా సంకరంబుగలుగఁగల
యది యని యెఱింగి యక్కుశికకులంబునకు నుత్పాతం బాపాదింపం గోరి కుశిక
భూపాలుపాలికిం జనిన నతండు. 291

క. భార్యాసహితముగా న,య్యార్యవరుని కనుగుణంపు✽టర్చనవిధివ
చ్చర్యాపూర్వముగ వినయ,ధుర్యత వెలయంగఁ జేసె ✽ దోహల మమరన్. 292

క. పూజితునిఁ జేసి యతనికి, రాజవరుం డిట్లు లనియె ✽ రాజ్యవిభుత్వ
భ్రాజిష్ణుఁడ వైభృత్యుని, యోజను నను నడపి యేలు ✽ ముర్వి మునీంద్రా. 293

క. ఏనును భార్యయు బంధులు, నానాజనసహితముగ స✽నాథతఁ గని య
త్యైనం బెంపుం బొరయం,గా నిలకుఁ బ్రమోద మొందఁ ✽ గైకొను మమ్మున్.

1. క. యవిరళసంప్రియముకంటె నవ్యము. 2. చ. జిత్రతరక్షాత్త్రమహిమాచరితుం డగు.

చ. అన విని యమ్ముని ప్రవరుఁ ♦ డాతని కిట్లను రాజ్యకాంక్ష నా
మనమున లేదు సద్వ్రతము ♦ మానితవృత్తిఁ జరించువాఁడ నై
జనవర వచ్చినాఁడఁ బరిచారము నీవును నీదుపత్నియున్
గొనకొని చేయఁగా వలయుఁ ♦ గోరిక యింతియ తీర్పు మోపినన్. 295

వ. అనిన విని యాదంపతులు ముదమ్మునం బొదలి యట్ల చేయువార మనిరి తదనం
తరంబ. 296

క. అమ్ముని నభ్యంతరసద,నమ్మునకుం గొని విభుండు ♦ నాతియుఁ దానున్
సమ్మోదమ్మునఁ జని హ,ర్మ్యమ్మగునొకచోటు నూపి ♦ యాతనితోడన్. 297

ఆ. అనఘ యిచట నుండు ♦ మని పల్కి మృదులత
ల్పంబు నంచితాసనంబు నచటఁ
బెట్టఁ బనిచి యేము ♦ ప్రీతి నొనర్చెద
మిష్టభంగిఁ బనుపుఁ ♦ డెద్ది యైన. 298

వ. అనియె నంత నినుం డపరగిరి గడచనినం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి యమ్మ
హాత్మ్మం డాహారం బడిగిన నమ్మహీపతి మహితభోజనంబున నతనిం దృప్తునిం
గావించిన. 299

ఆ. అతఁడు సెజ్జఁజేరి ♦ యధిపుతో నియ్యెడ, నిద్రవోదు నేను ♦ నృపవరేణ్య
మీరునిదుర దక్కి ♦ మెలపున నాచర,ణంబు లొత్తు చునికి నాకుఁబ్రియము.

క. ఏ నై మేల్కనునంతకు, భూనాయకవర్య నన్ను ♦ బోధింపకుఁ డీ
మానినియు నీవు నని ని,ద్రానిరతుం డయ్యె వారుఁ ♦ దద్దయుభక్తిన్. 301

తే. కుడుపు నిదురయు వర్జించి ♦ యడుగు లొత్తు
చుండి రమ్మునివల్లభుఁ ♦ డొక్కప్రక్క
నచలగాత్రుఁ డై నిద్రింప ♦ నద్భుతముగ
దినము లిరువదియొక్కటి ♦ సనియె నధిప. 302

వ. ఇరువదిరెండవనాఁ డమ్మునివరుండు దనయంతన మేల్కని. 303

క. ఇలు వెడలి పోయె నేమియుఁ, బలుకక యా దంపతులును ♦ బరమశ్రాంతా
త్మ లగుచు వెనుకన చని ర,క్కులపతి యించుకయు సరకు♦గొనఁ డవ్విధమున్.

ఆ. అట్లు వారివలన ♦ నాదరరహితుఁ డై,పురవరంబు వెడలి ♦ పోయిపోయి
యతఁడు నూడఁ జూడ♦నంతర్హితుం డైనఁ, బతియు సతియు మూర్ఛ♦పాలువడిరి.

క. కొంతవడికిఁ దెప్పిరి యెద, లెంతయు వగ నూనఁ బురికి ♦ నేతెంచి గృహా
భ్యంతరము సొచ్చి కని ర,వ్వింతియును విభుండు నమ్ము♦నీశ్వరు సెజ్జన్. 306

వ. మున్ను నిద్రించు పక్కదక్కియొండు ప్రక్క నిద్రించుభార్గవునట్లు గావించి సం
తోషించి పరిశ్రాంతి దిగఁద్రావి యెప్పటిచొప్పున నడుగు లొత్తు చుండ మఱియు
దినంబు లిరువదియొక్కటి సనినం బ్రబుద్ధుం డై. 307

సీ. అతఁడు తైలాభ్యంగ § మడిగినఁ బతి గమ్మ, నూనియ దెప్పించి § మేనుశిరము
నభ్యక్తములు సేయ § నమ్మౌని సెడ నాడి, యంతర్హితుం డయ్యె § నపరఘటికఁ
దోఁచి వికారంబు § దోడరక యున్నరా, జును దేవులను గని § సుముఖుఁడగుచు
నాచరితస్నానుఁ § డగుటయు వారు మ, హార్హంబు లగు వివి § ధాన్నపాన
ఆ. ములు ఘటించి కుడువఁ § బిలిచినఁ జని వాని
నెల్లఁ గాంచి యెక్క § డేనిఁ బోయె
వార లడలు గదుర § నూరక యుండి రా
పగలు రేయుఁ గురునృ § పాలవర్య. 308

వ. ఆ భృగువంశవరుండు. 309

సీ. వేగినఁ బొడసూపి § వేగంబ యరదంబు, వన్నింపు నీవు నీ § భామినియు వ
హింపఁగా రథికత § యొసఁగఁ గాంచనరత్న, గోహయముల యాచ § కులకు నిచ్చు
చును జనవలయు నా § కనుడు భూపతి దేరు, సమకట్టి దాపటఁ § జామ దాను
వలపటఁ బూని యా § వస్తువు లెల్లను, గొనివచ్చి యీ మంత్రి § జనులఁ బనుప
తే. నెక్కి వారల నాసంయ § మీశ్వరుండు
నిశితతర మగుమునికోల § నెత్తు రొలుక
మోపుచును దీనకోటికి § నా పదార్థ
చయము నెడనెడ నొసఁగుచుఁ § జనుచు నుండె. 310

వ. పెక్కుదినంబు లాహారనిద్రలు లేమిం జేసి డప్పిఁ దూలు నమ్మహీపాలునమ్మహిషి నమ్మౌని ములుకోలపోట్ల నట్లు ఘూచినమోదువులచందంబు నొందింపఁ జూచి జనంబు లల్లన తమలోన నిట్టితపోమహిమయుం గలదే యిది యన్యాయ్యం బని యలుగను దగవు వలుకను దేఱిచూడను రాదయ్యెడు నీదంపతులధీరత్వంబును నిష్ఠాపర్వతంబును నింత యొప్పునే దుర్వహం బగుభారంబు నిర్వికారులయివహించుచున్న వారనుచు నుమ్మలించుచుఁ బరివేష్టించి చనం జ్యవనుండు పురంబు వెడలి వారిమనంబుల వికారంబులు గానక యచ్చెరువును మెచ్చును బెనంగొను హృదయంబుతో నరదంబు డిగ్గి వారలశిరంబులం గట్టినపగ్గంబులు విడిచి శరీరంబులు కరంబున సంస్పర్శించి యజ్జనపతియాననం బాలోకించి డస్సితిగదే వరం బిచ్చెద వగవు దక్కి పురంబునకుం జను మేను గంగాతీరవనంబున వ్రతచర్యాశేషంబు నిర్వహించెద నీవు మహిషీసహితంబుగా నెల్లి నాకడకుం జనుదెమ్మని పలుకుటయు నాకు వగ పెక్కడి దని పలికి యవ్విభుండు. 311

క. తనతనువు వనితమేనును, గనుఁగొని యచ్చెరువు ముదముఁ § గడలుకొనఁగ న
మ్మునితో భవత్ప్రభావము, గొనియాడఁగ దరమె మాకు § గురుతరకరుణా. 312

వ. అని వెండియు. 313

తే. శ్రమము లేదు ప్రతోదవ్ర § ణములు లేవు

నాతియును నేను నెలజవ్వనంబుఁ గంటి
మిది మహాద్భుతతర మందు నీ భవన్మ
హానుభావత్వ మేమి సేయుదు మునీంద్ర. 314

వ. అని సవినయంబుగాఁ దానును దేవియు దండప్రణామంబులు సేసి యా సంయమి వరు వీడ్కొని సాద్భుతచిత్తులైన సకలజనులం బరివేష్టింపఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి ప్రమోదమయమూర్తులగుచు దివసవర్తనంబును రాత్రిచర్యయుం గడపి సూర్యో దయం బగుటయు. 315

క. వారలు ప్రాతస్సమయాచారంబులు నడపి భక్తిసంపద లొదవన్
గారవమున మునినిర్దిష్టారణ్యమ్మునకుఁ బోయి రవనీనాథా. 316

ఆ. అచట మణిమయంబు నతిసుందరము దివ్యసదనసిభము నగువిశాలరమ్య
హర్మ్య మున్నఁ జూచి యచ్చెరు వందుచి, త్తములతోడఁ జనఁగ దానిచుట్టు.

—* చ్యవనుఁడు దనయోగబలంబునఁ గుశికునకు నాకలోకంబు సూపుట. *—

సీ. స్వాధ్యాయసంగీతసాహిత్యవర్తన మాననీయము లగుమండపములుఁ
గోకిలశుకభృంగకులనాదముల నభిరామంబు లైనయారామములును
హంససారసరవాత్యంతమనోజ్ఞంబు, లై సొంపు మిగులుపద్మాకరములుఁ
జారుమయూరకేకారుతకలితంబు, లగుచు నొప్పారుక్రీడాచలములు

తే. వీనులకుఁ జూడ్కులకు నింపు వెల్లిగొల్ప
నేర్పు గలిగినవిభవంబు నెఱయ మెఱయఁ
గరము విలసిల్లు చునికి నాకంబు వేడ్క
నయ్యెడకుఁ గాఁపు వచ్చినయట్టు లుండె. 318

క. సురలును గంధర్వులు నప్సరోనికాయములు వివిధసరసవిహారా
దరలీలల నందెడనెడఁ, జరించుచుండిరి నితాంతసమ్మోదమునన్. 319

తే. అవ్విధంబున కారాజు నంగనయును
మనము లద్భుతరసమున మునుఁగు చుండఁ
గలయొకో యిది నిక్కమ కానినాఁడు
మిగుల ననుభవగోచర మగునె యిట్లు. 320

వ. అని వెండియు. 321

క. ఉత్తరకురుభూమియొ లో, కోత్తర మగునట్టినాకమొకొ తనువులతో
నిత్తాపసవరునికరుణ, నిత్తెఱఁగున సంభవించె నిచ్చోటు సొరన్. 322

వ. అనుచు నమ్మహనీయహర్మ్యంబు సొచ్చియందు మణిమయపర్యంకంబునం బవ్వ ళించియున్న యప్పరమమునిం గని రపరక్షణంబున నతం డంతర్ధానంబు సేసె నతని తోడన యామేడయు మున్న గన్నయశేషవిశేషంబులును నదృశ్యంబు లయ్యె నయ్యిరువురు నిట్టట్టు మెలంగి యక్కానన నొక్కెడఁ గాశబ్సీసమాసీనుండును

జపపరుండును నైనయా సంయమివరునాలోకించి రట్లు గాంచిభూవిభుండుభార్య
తో నిట్లనియె. 323

తే. ఉవిద మునియోగబల మిట్లు లుండునే య
నూనరాజ్యంబు సులభంబు మానవులకు
బ్రాహ్మణత్వంబుఁ దపము దుర్లభము తపము
కలిమిఁ జేయుచు నున్నాఁడు వలసినట్లు. 324

ఉ. అనునెడ నిందు రం డని సహమాదర మొప్పఁగ వారిఁ బిల్చిన
మ్మని నరనాథుఁడుఁ సతియు మోడ్చినచేతుల తోడఁ జేరఁగా
జని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయు సంయమి దీవన లిచ్చి రాజునా
ననమున సుప్రసన్నవయనప్రభ పర్వఁగ నెమ్మి ని ట్లనున్. 325
మనసు నింద్రియములు మనుజేంద్ర యింతవ,శ్యంబు లగునె నీకునరయఁగీడొ
కింత యైన లేదు సంతస మందితి, నిత్తు వరము వేఁడు మెద్ది యైన. 326
అనిన విని యగ్నికల్పుఁడ, వనఁ జనునీమది ప్రసన్న మగునట్టులుగా
మునిజనవంద్యా కొల్వం, గనుకఁ జెను మిగుల మేలు గలదే కోరన్. 327
అని పలికి కుశికుండు వెండియు 328
ఒకటి యడిగెదఁ గృప సిగు రొత్తఁ జెప్ప
వలయు మీరు మాయింటికి వచ్చి యొక్క
ప్రక్క క్రిందుగ నిరువదియొక్కదినము
లనఘ నిద్రించి తది మొద లైననీదు. 329
చరితం బద్భుతము మునీ, శ్వర దీనికిఁ గారణము విచారమున కగో
చర మెఱిఁగింపు మనుడు నా,ధరణీవల్లభునితో నతం డి ట్లనియెన్. 330
సురలు మునులు సురజ్యేష్ఠుం గొలిచి యుండం బ్రసంగ(వశ)ంబున నప్పరమేష్ఠి
వారలతో భృగుకుశికవంశంబులకు బ్రహ్మక్షత్త్రింబులు దడంబడి సంకరంబు
వాటిల్లు నని చెప్పె నప్పుడే నచట నుండి వినుటం జేసి యాసంకరంబున కోర్వక
మీయన్వయంబు నిర్మూలంబు సేయువాఁడ నయి వ్రతంబు నెపం బిడి భవద్గృ
హంబు సొచ్చి యిన్నిపోకలం బోయితి నలసి డస్సి యెప్పుడేని మీర లడ్డ
మాడుదు రప్పుడ శపింతు నిట్టిద నాయెత్తికోలు మీయందు ధైర్యహానియు
శోకంబును గోపంబును లేమికి మెచ్చి వరం బిచ్చియుం దనవి సనక తనువుల
తోడన మీరు నాకలోకం బాలోకించునట్లుగా నీ గంగాతీరంబున సంఘటించితి
దానిం గని నరేంద్రత్వంబు దెస నుదాసీనభావంబు నొంది బ్రాహ్మణ్యంబునందు
సస్పృహుండ వైతది యెఱుఁగుదు నీకు మూఁడవవాఁడు బ్రహ్మతేజోదీప్తుండయి
జనియించు వరంబు వేఁడుమనుటయు నమ్మానవపతి దీనికం చెను గడచినవరంబును
గలదే మదీయసంతానంబు బ్రహ్మత్వప్రాప్తమహత్త్వనిరూఢంబును గాఢధర్మ

తత్పరంబునుంగా ననుగ్రహింపు మనిన నమ్మౌని యట్ల యయ్యెడు మూఁడవుము నీదుమనుమండు త్రిలోకపూజనీయుం డని పల్కిన నప్పతి వాఁ డేమికతంబున బ్రాహ్మణుం డగు నత్తెఱం గెఱింగింపవే యనవుడు నత్తాపసోత్తముండు విను మస్మద్వంశంబున ఋచీకుం డనువాఁడు జన్మించి నీతనయుండై నగాధియనివెడు వానిపుత్త్రిభార్యఁగా బరిగ్రహించు నత్తపోధనుండుదననందనుం డగుజమదగ్ని యందు సమస్తధనుర్వేదంబును నావహించు నవ్విశేషంబు తత్పుత్త్రునందు ఫలి యించు నది యంతయు సకలక్షత్త్రియక్షయకారి యైనదైవంబుకృత్యంబు దాని వలన ఋచీకగాధివధూజనానుష్ఠానపరివర్తనంబు గలుగునదికారణంబుగా నుగ్ర క్షత్త్రధర్ముం డగుపరశురాముండు జమదగ్నికిం బరమబ్రాహ్మణ్యుం డయిన విశ్వామిత్త్రుండు గాధికి జనియింతురు బ్రహ్మపలుకు సత్యంబ యుష్మదన్వయంబు భార్గవకులసంబంధంబున జనశ్లాఘనీయం బయి వెలయంగలయదియేను దీర్ఘంబు నకుం జనియె నీవు సుఖవైయుండు మని చెప్పుటయు నప్పుడమిఱేఁడు భార్యా సహితంబుగ సవిశేషవినయం బగువందనం బాచరించి వీడ్కొని చనియెఁ జ్యవ నుండును నిజేచ్ఛం జనియె నిది పరశురామవిశ్వామిత్రజన్మ ప్రకారంబు. 331

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దానవిశేషముల నెఱింగించుట. ♦—

క. అని కురుపితామహుఁడు సె,ప్పిన విని ధర్మాత్మజుండు ప్రియ మందుచు నా
తనితో దానవిశేషము, లనఘా యెఱిఁగింపు మనుడు నతఁ డిట్లనియెన్. 332

సీ. కాంస్యోపదోహయుఁ గాంచనచారుశృం,గయు ధవళాంబరకలితయును స
దక్షిణయును నయి తగుగోవుఁ బాత్త్ర,భవ్యవిప్రునకు సద్భక్తితోడ
నిచ్చిన దానికి నెన్నిరోమము లన్ని, దివ్యవత్సరములుఁ ద్రిదశలోక
మున వసింతురు కులంబున యేఁడుదరముల,జనముల సుగతికి ననుతు రధిప

ఆ. కన్య భూమి గృహము గనక మన్నము జల, మంబరంబుశయన మాసనంబు
వాహనంబు విప్రవరునకు నీగి లో,కములు రెంట సౌఖ్యకారి యండ్రు. 333

క. అనిన విని పాండవాగ్రజుఁ, డనఘా యిన్నింటికంటె నధికం బగుదా
ని నెఱింగింపు మనుడు న,జ్జనపతి కిట్లను నతఁడు ప్రసన్నాత్మకుఁడై. 334

తే. అర్థి గోరినవస్తువు లర్థితోడ, నీగి యెల్లదానములకు నెక్కుడరయ
నఖిలభూతమ్ములకు నభయంబు నిచ్చు, టంతకంటెను మే లందురార్యజనులు.

వ. అని చెప్పి విను మని మఱియు నిట్లనియె. 336

తే. వీరశయనంబు మే లండ్రువీనికంటె, మఱియుఁ గొన్నింటికంటెను మనుజనాథ
దానముల కావు వెదకినదానిఁబోల, లేవు పుణ్యకర్మములలో నేవియైన. 337

వ. అనుటయు ధర్మజుండు దమ్ములదెసం గనుంగొనిన వార లతనిచిత్తం బెఱింగి రణమరణస్తుతి సేయ నతండు సమరంబునం జచ్చిన బంధుమిత్రజ్ఞాతిజనంబుల

వలనిశోకంబు వదలి సురవాహినీనందనవాక్యంబు లభినందించె నాదేవవ్రతుండు వెండియు. 338

క. అరి యైన దీనుఁ డై తను, శరణం బని వేఁడినం బ్ర|సన్నాత్మత న
ప్పురుషునికోరిక దీర్చినఁ, బురుషోత్తముఁ డందు రతనిఁ | బురుషవరేణ్యా. 339

క. అడుగక యున్నను నాలిం, గొడుకుల రక్షింప లేక | కుతిలపడుచు నె
వ్వఁడుఁ బేదతనము గలనరు, నెడ రుడుపఁగ వలయు నదిమ|హితగుణమనఘా. 340

క. నిజదారపరులు సంతత,యజనరతులుఁ గామరోష|హంతలు నగుస
ద్ద్విజుల నరసి ధన మిచ్చుట, త్రిజగత్పూజ్య మగు నండ్రు | ధీరవిచారా. 341

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు యాచనాయాచనంబులలో నెయ్యది దానార్హంబగు నని యడిగిన నతనికిఁ బితామహుం డి ట్లనియె. 342

చ. అడిగిన నిచ్చుకంటెను న|యాచకుఁ గాఁగ నెఱింగి యిచ్చు టె
క్కుడుఫల మిచ్చు దానవిధి|కోవిద వేఁడుట సావు వేఁడఁగా
బడు టది పెద్దసావు దగు|ప్రార్థన పూర్ణము సేయునాతఁడా
యడిగినవానిఁ దన్నును ద|యారతిఁ గావఁగఁ జాలువాఁ డగున్. 343

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. 344

క. దానము యజ్ఞక్రియనాఁ, గా నతులితధర్మవిధులు | గల వందు ధరి
త్రీనాథోత్తమ యధిక ఫ,లానూనం బై వెలుంగు|నది యెయ్యదియో. 345

వ. వినవలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డప్పాండునందనాగ్రజున కిట్లనియె. 346

ఉ. భూసురకోటికిన్ వినయ|పూర్వముగా ధనధాన్యగోమణి
తామ్రసలిలాన్నముఖ్యములు | సమ్మతి నీగి సుయజ్ఞ మాసనో
ద్భాసితసత్క్రియన్ నడపు|భవ్యుఁడు యజ్ఞములుం దపంబులుం
జేసినపుణ్యముం బడయుఁ | జేయుము దానము లోపి నిత్యమున్. 347

క. అనవుడు నాతనితో ని,ట్లనుఁ గుంతీతనయముఖ్యుఁ | డనఘా పెక్కుల్
వినఁబడు దానము లధికం, బనఁ దగి యెడుదాన మెద్ది | యన్నిటిలోనన్. 348

వ. అని యడిగిన నయ్యాపగాసూనుం డమ్మానవపతి కి ట్లనియె. 349

—♦ భూదానమహిమాభివర్ణనము ♦—

క. దానము లన్నిటికిని భూ, దానం బెక్కుడు సమస్త|ధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేకవస్త్రధనర, త్నానూనత్వమును భూమి | నవుటకతమునన్. 350

క. కనకము రజతము వస్త్రం, బును ధాన్యము వివిధరత్న|ములు నిచ్చినయ
వ్వినుతఫలంబుల నెల్లను, గను నుత్తమభూమిదాన|కర్త నరేంద్రా. 351

సీ. భూమి కెంతాయువు | భూదానకర్తయు, నంతకాలము సుఖ | మందుచుండు
నమరలోకంబున | నల్పమైనను భూమి, యిచ్చిన బహుభూమి | యేలునతఁడు

రాజు విశేషించి రణమృతి యొందెను, భూదానకర్తృత్వపుణ్య మొందెఁ
బడయంగవలయుఁ బాపఁగ నోపు బ్రహ్మహ,త్యాదిపాతకముల నైనభూమి

తే. దాన మెంతపాపాత్ముచే నైన భూమి
గొనినఁ గల్మష మొందదు. వినుము మహిత
మైనభూదానవిధియును నశ్వమేధ
యాగమును సదృశంబు లంద్రాదిమునులు. 352

క. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు, నేరిని నడుగంగఁ బోవ కెంతయుఁ గృశతం
గూరినవిప్రున కుర్వర, వారనిదయ నీగిఫలము వాగ్గోచరమే. 353

తే. యాగకర్తయు శాంతుండునైనయట్టి,విప్రుఁబ్రార్థించి యైననుర్వీప్రతిగ్ర
హంబు సేయించు టత్యధికంబు భూమి, దానవిధివిశేషంబులలోన నెల్ల. 354

క. విను మర్త్యుఁడైన విప్రున, కనఘా గోచర్మమాత్ర యగుమేదిని ని
చ్చినఁ బోనియట్టిపాపము, నినుపొడుపునఁ జెడనితమము నెందును గలవే. 355

క. ఆజిప్రాప్తమృతులు గురు, పూజకులును మఱియు నెట్టిపుణ్యాత్మకులున్
రాజోత్తమ భూదాన, భ్రాజిష్ణునిఁ బోల రండ్రు పరమమునీంద్రుల్. 356

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లను భూదేవి జనులకుహితంబుగానానతిచ్చిన వాక్యంబులు భూగీత లనం బరఁగు వానివిని పరశురాముండు భూదానపరుం డయ్యె నని విందుము పాండవాగ్రజా యవి నీ వాకర్ణింపుము. 357

క. నను నిండు రెండులోకము,లను జెడనియశస్సుఖంబులం బడయఁగఁగో
రినయ ట్లయినను దీనికి, నెన లేవుసుఁడీ తలంప నేధర్మములున్. 358

చ. ఇతరులదాన మేనిఁ దమయీగియయేనిని నిన్ను మార్తు రే
మతి నరకాధివాసగతి మాన్పఁదలంచుట గల్గినన్ సమం
చితముగ భక్తినిచ్చుట కుశీలత మార్చుట నాకు హర్షభా
షితయుఁ బరాభవవ్యథయుఁ జేతసుఁడీ యిదె చాటి చెప్పెదన్. 359

క. వినుఁ డుభయలోకముల మే, లొనరింతుం గీడొకింతయును నిలువఁగనీ
క నిరాసంబు నొనర్తును, నను నిచ్చిన నెట్టిదుర్జనములకు నైనన్. 360

వ. అనియె నని యవ్వాక్యంబు లుపన్యసించి దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమునకు మఱియుం జెప్ప నవ్విషయంబున నింద్రుండడుగ బృహస్పతి సెప్పినవచనంబులు వినుము చెప్పెద. 361

ఆ. భూమి రత్నగర్భ పురుహూత యటు గాన, కలుగు భూమిదానకర్తయైన
వాని కశ్వహస్తివనితాదిసర్వర,త్నములు నిచ్చునట్టియమితఫలము. 362

క. వసుదాయిని యైనవసుధ, నొసఁగినతనిఁ దన్న తన్న యొసఁగె ననుచు సం
తసపడు భూతము లన్నియు, నసమానము భూమిదాన మమరాధీశా. 363

క. విను రాజులకు నవశ్యం,బును జేయఁగ వలయు నధికభూదానము రా

జనువాఁ డఘముల కాకర, మనఘా యది దక్క నొంట § నది వ్యయ మగునే.

ఆ. పూర్వదత్తమైన § భూమి నెవ్వఁడు పుచ్చి, కొనియె నతఁడు దనదు § కులమువారి
నిరువదొక్కతరము § నరకవాసులఁ జేయు; దాను[1]నడును గాఁగ § ధర్మనిరత.

క. మును దా విప్రున కిచ్చెద, నని భువి యీ కుండుకంటె § నధికపుఁ బాపం
బును నడుగ కిచ్చుటకు మిగిలినపుణ్యము నెందు నరయ § లే వండ్రు బుధుల్.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సురనదీపుత్త్రుతో దానపరు లయిన మానవులకు దాతవ్యంబు లగువానివిశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నతం డన్నకనకపానీయప్రముఖంబు లైనపదార్థంబులవిశేషంబుల గల వవి యెఱింగించెద నొక్కనాఁ డన్నంబువిషయం బైనదానంబుప్రకారంబు. 367

క. ఏ నడుగఁగ నారదముని, మానితముగఁ జెప్పినట్టి § మాటలు సువ్య
క్తానూనవృత్తిఁ జెప్పెద, భూనాయక యేకచిత్త § మున విను వానిన్. 368

క. మునులును దివిజులు నన్నము, వినుతింతురు లోకతంత్ర § విధి క్రతువులుఁ ద
క్కనుగలపర్వము నన్నం, బున నడచుం గాన యన్న § ము విశిష్ట మిలన్. 369

ఆ. అన్నదానసదృశ § మగుదాన మెందు నె, న్నఁడును లేదు గావు § నను విధేయ
మన్నదాన మధిక § యత్నపూతంబుగాఁ, బూని దానిచేత § పుణ్యతమము. 370

సీ. ప్రాణంబులకు విధా § రక మన్న మింటిజ, నంబుల కుడిగి యై § నను సుభక్తి
నతిథికిఁ బెట్టుట § యధికపుణ్యము శ్రాంతుఁ, వృద్ధుఁ దాపసు బాలు § వికలు వనితఁ
గడపఁ గా దాఁకలి § గదిరి యర్థించిన, గృహమేధి కవమతి § గినుక దగదు
కాలంబుతోఁ గుక్క § మాలఁడు దుది గాఁగ, నాఁకొని వచ్చిన § ననుగుణముగ

ఆ. నాచరింపవలయు § నాహారకల్పన, మునుల దేవపితృ § సముత్కరముల
నన్నదానవిధుల § నాదరంబుగఁ బ్రియ, మొందఁ జేతఁ బోల § వొండువిధులు.

క. కులమును విద్యయు వృత్తము, నలఘుమతీ యన్న మిడుట § కై యడుగంగా
వలవదు విప్రుని [2]నాదర, మలరంగా నిడుట లెస్స § యడిగినమాత్రన్. 372

ఆ. అని వెండియు. 373

తే. అజుఁడు కల్పాదియం దన్న § మమృతమనియె, నన్నహాని బలాధిక § నైన దుర్బ
లాత్ముఁగాఁ జేయుఁ గావున § [3]నన్నభుక్తి, సకలధాతువృద్ధికి నయి § జనముగోరు.

క. అని యతఁడు పల్కె ననియును, విని యన్నము సవినయముగ § విప్రాదులకున్
మనుజేశ యిడుదు నీవును, మన మలరఁగ బెట్టుమీ స § మస్తజనులకున్. 375

ఆ. అన్న మిడిన మణిమ § యావాసశయ్యాస
నములు నమృతభోజ § నంబు హృద్య
మాల్యలేపనములు § మహనీయమహిళాను
భవముఁ జిరత నొందు § దివమునందు. 376

1. క. మున్ను గాఁగ. 2. గ. నుదరం, బలరంగా. 3. జ. నన్నభుక్తి.

—* నక్షత్రదానమహిమాతిశయనిరూపణము *—

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు నక్షత్రవిషయంబు లైనదానంబుల తెఱంగెఱింగింపవే యనుటయు నిట్లు దేవకీదేవి యడుగ నన్నారీరత్నంబునకు నారదుండు సెప్పిన వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 377

సీ. [1]కార్తికం బాయస మబ్జగర్భనితార మాంసములు మాంసమ్ము నంజంగలుగు నన్నంబు శశితారయందు గోవార్ద్ర నదితితారం బులగంబు దీపు గలయు నట్టులు గురుతార నధిప సువర్ణ మాశ్లేష రూప్యము మఖం జెల్లు నుప్పు తిలలు భగుం డధిదేవత యగుతారం జెఱకుం దేనియ నుపాస్తిక మైన

తే. భక్తము త్తరఫల్గునిం బాలతోడ
షాష్టికాన్నంబు రవితార నకరిరథము
చిత్తనాఁడు శ్రీగంధపుంజెక్క స్వాతిం
దనకుం బ్రియ మైనయది మేలు దానమునకు. 378

సీ. అనఘ విశాఖ నెద్దనురాధం బైచీర, విను జ్యేష్ఠ దగం గఱివేము గూర్చి ముల్లంగి మూల సన్మూలఫలంబుం బూర్వాషాఢ పెరు వుత్తరాఖ్య మైన యాషాఢ మాక్షికార్ద్రాన్నంబు హరివసుజలతారకములం గంబళము గుజ్జ లమరినబండియు [2]యవలుం బూర్వోత్తరా, [3]భాద్రపౌష్ణాశ్వినీ భరణులందుం

తే. [4]గ్రొవ్వు గరమేకనంజుఁడు గొఱియయొఱచి
గంచుకుండతో మొద వశ్వకలితశకట
మతులతిలధేను లీం బాడి యఖిలతార
కముల నీగులు నూర్ధ్వలోకములం జేయు. 379

వ. అని యొఱింగించి యమ్మానవపతితో నమ్మానసీయుం డిట్లనియె. 380

క. అలఘుతరసకలకామ్యంబుల నిచ్చినయట్టిమహితపుణ్యం బైతా
వెలుఁగుం గనక మిచ్చుట యని, పలికెంగర్మజ్ఞుం డత్రి పరహితచరితా. 381

తే. కనక మాయుఃప్రదంబు పావనము భావశుద్ధినొనరించుదాతకుసువ్రతమున
వేడ్కతో దాని నిచ్చుట వేఱ పొగడ, నేల యనియె హరిశ్చంద్రుం డిద్ధతేజ.

క. పానీయదాన ముత్తమ, దానం బని యఖిలధర్మతత్త్వదృఢపరి
జ్ఞానానూనుం డగుమను, మానవపతి సెప్ప నృపసమాజవరేణ్యా. 383

క. కావునం జెఱువులు నూతులు, బావులుం గొలంకులును నెపుడుం బౌరవవర్యా
కావింప వలయు నవి గడుం, బావనములు పుణ్యలోకభాగిత నిచ్చున్. 384

క. అనఘా యెవ్వనికావించినసలిలాశయమునందుం జెలంగుచు గోవుల్
గొను నీ రాతనివంశంబున కవి గావించు నూర్ధ్వభువనప్రాప్తిన్. 385

1. గ. కర్త్య. 2. జ.నగలుం. 3. అ.భాద్రలం బౌష్ణాశ్విభరణు. 4. అ.గొఱలురాజమాషంబులు గొఱియ.

తే. ఆఁక లేక యెవ్వాని జలాశయమున, మందు వేసవియందును మనుజకోటి
యవభృథస్నానపానంబు లాచరించు, నతఁడు వొందఁడు విషమదుర్గాభిగతులు.

క. యాగాదికర్మముల కుప, యోగింపంబడుటఁ జేసి యుత్తమము ఘృతం
బౌ గురువస్తువు నిచ్చుట, యాగములకు నగ్నికిం బ్రియంబై యుండున్. 387

తే. గరగ లొసఁగిననరుఁడు భూసురు లొనర్చు
నాచమనముఖకర్మంబులందు షష్ఠ
భాగఫల మొందు నెగడికిఁ బాచనమున
కింధనము లిచ్చి ధనముల నెసక మొసఁగు. 338

ఆ. ఛత్త్ర మిచ్చి కాంచుఁ బుత్త్రులఁ బురుషుండు, సకలకామ్యదానసమము శకట
మిచ్చుటనఘ చెప్ప లిచ్చినఁ గంటకు, లైనరిపులఁ ద్రొక్కి యతఁడు దిరుగు.

క. తిలలు పితృభోజ్యములుగా, జలజభవుఁడు సేసెఁ బితృనిచయ మందఁ గడుం
దిల లిచ్చిన శుచు లగుదురు, దొలఁగుం బర్వాసురతాదిదోషము లెల్లన్. 390

తే. దివ్యముని యగు కాశ్యపు భవ్యగాత్ర,ముల జనించి భవ్యంబులై తిలలు వెలయు
నట్లు గావునఁ దత్కృతయజన మఖిల,వస్తుయజనంబుతో సరివచ్చు నండ్రు. 391

క. తిలదాన మఖిలదానం,బులకంటె విశిష్ట మెల్లమునులును నియతిం
దిల లర్హము లగుపాత్రం,బుల కిచ్చియ కాదె పెంపు నొందిరి వత్సా. 392

వ. అని చెప్పి యాపగాతనయుం డొక్కవిశేషంబు వినిపింపవలసి ధర్మజున కిట్లనియె.

ఉ. దానము లాదిగాఁ గలుగుధర్మము లెల్లను జేఁతకున్ నిజా
ధీనపుఁ జోటు గావలయు దేవతలున్ మునులుం జతుర్ముఖుం
గానఁగ బోయి యజ్ఞముఖకర్మసమాచరణార్థమై తదీ
యానుమతిం దగం బడసి యయ్యయిచోటుల నాచరింపరే. 394

క. కాననము గిరులు నదులును, నానాతీర్థములు భూజనంబుల కెల్లన్
భూనుత సాధారణములు, వానను ధర్మములు సేయ వచ్చు నిజేచ్ఛన్. 395

ఆ. అధిప నామనమునయందుఁ దోఁచినయది, యాచరింప వలయు నర్థమగుటఁ
జేసి దీని నీకుఁ జెప్పితి గోదాన,శస్తమహిమ వినుము విస్తరింతు. 396

సీ. గోవు లెక్కుడు తపోభావితాత్ములకంటె
ననినఁ దద్గౌరవంబునకు మేర
గలదె సత్యాఖ్యలోకంబున నవి సోమ
సంగతత్వంబున సంచరించు
వినుతహోమముల కెల్లను బాలుఁ బెరుగు నే
యును నిచ్చుఁ గర్షణంబునకు నోదవుఁ
దోలు శృంగములు వాలంబు రోమచ
యము శకృన్మూత్రము లఖిలవర్త

ఆ. నముల కుపచరించు ✽ శ్రమము శీతాతప,వ్యథయు లేమి నెపుడు ✽ నతిభరంపుఁ
బనులు సేయఁగోవు ✽ బ్రాహ్మణుఁ డన నేక,తత్త్వ మగుటఁ బరప✽దంబుఁగాంచు.

క. గోవుల విప్రుల కిచ్చిన, నేవిషమపుగతులఁ బొరయ ✽ కేరికి నరుగం
గా వశము గానిలోకము, లావాసంబులుగ నిలుతు ✽ రతిసుఖవృత్తిన్. 398

క. గోవులపా లమృతం బని, దేవేంద్రుఁడు సెప్పెఁగాన ✽ ధీరత్వనిధీ
గోవు నొసఁగు నమృతము స,ద్భావంబున నిచ్చినట్టి✽ఫల మొడఁగూడున్. 399

తే. అనఘ గోవులు ప్రాణంబు ✽ లని సమస్తమునులు సెప్పుదురట్లుగా✽వునఁదలంపఁ
బ్రాణదానవిధానసం✽ప్రాప్తమైన, ఫలము గోదానకర్తకుఁ ✽ గలుగుఁజూవె. 400

క. క్రూరునకు నాస్తికునకు దు,రారంభున కిచ్చినం బ✽రమదుఃఖమునుం
గూరును గోవది దాతను, నారకిఁ జేయుం బరీక్ష✽ణము గడు వలయున్. 401

ఆ. గొడ్డు బడుగుఁ దెవులు✽గొంటుఁ గ్రేపెడలిన,దాని నెచ్చలేని ✽ నూనమైన
యట్టిదాని నొకట ✽ నాయాసపడి యున్న,దాని నీరు గోప్ర✽దానవిదులు. 402

క. విను పుణ్యలోకముల కా, వనఘా విప్రులకు గోచ✽యంబులఁ బెక్కి-
చ్చిన నవి దాతకు మోక్షం,బునుజేయఁగఁ జాలు నండ్రు✽పూర్వాచార్యుల్. 403

వ. అని చెప్పి గాంగేయుం డన్నపానీయదానఫలాతిశయంబులు వెండియు వినిపింప
వేడ్కసేసి యవ్విభుఁ కిట్లనియె. 404

సీ. అధిప యింకను విను ✽ మన్నంబు జలమును, నిచ్చుట యీవుల ✽ కెల్ల నెక్కు-
డగుట నేఁ జెప్పెద ✽ నమృతసుధాస్వధా,నామముల్ సురలందు✽నాగకులము
నందును బితృకోటి✽యందును వర్తిల్లు, నన్నంబునకు వోలి ✽ నట్లుఁ గాక
యది ప్రాణ మండ్రు మ✽హాత్ములు గావున, దాని బెట్టుట ప్రాణ✽దాన సమము

తే. విను విశేషించి తత్ప్రాక✽మునకు జల ము
పాశ్రయము చంద్రునకుఁ బుట్టఁ ✽ బట్టు నయ్యొ
జలము చంద్రుండు గాఁడె యో✽షధులఁ బ్రోచుఁ
గాన యుత్తమ మన్నంబు✽కంటె జలము. 405

వ. అని పలికి మఱియును. 406

క. తనకుఁ గలయట్టియన్నము, నన సురపితృపూజనములు ✽ నరునకు నడపం
జను నతిథితర్పణము దా,నన తగ నొనరించువాఁడు ✽ నరవరముఖ్యా. 407

వ. అని నిర్దేశించి తిలదానం బత్యాదరణీయం బని ప్రసంగించి యది వినినదియైనను
నేమి తద్విషయంబున నొక్కయితిహాసంబుగలదు చెప్పెద విను మని పలికి యని
మిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతో ని ట్లనియె. 408

— * తిలదానవిషయకయమబ్రాహ్మణసంవాదము * —

సీ. మధ్యదేశమునగ్రా✽మంబు విద్వజ్జన,బహుళ మై యొక్కటి ✽ పర్ణశాల
యును పేరు నొప్పారు✽నందుల విప్రుని, శర్మనామునిఁ బ్రీతి ✽ జముఁడు పిలువఁ

బనిచి దానముల కెల్లను దిలదాన మెుక్కఁడు తిలలకుఁ బితృకోటి వేడ్కఁ
సేయుఁ బాపంబులు సెందవు తిలభక్షిఁ, బుణ్యకర్తృత్వంబు బుద్ధిఁ గోరు
తే. దేనిఁ దిల లెప్డు విప్రుల కిమ్ము భక్తి, ననియె వస్త్రదీపము లీగి యతులదాన
మనఘ చీరల దివియల నమరపితృస,మర్చనము సేఁత పరమధర్మ మని చెప్పె.
వ. అని యిట్లు యమబ్రాహ్మణసంవాదంబు వినిపించి శాంతనవుం డమ్మహీకాంతు
నాననంబు సవిశేషాదరంబున నాలోకించి. 410
క. విను పృథివియును సరస్వతి,యును గోవును దానవిధికి నొక్కంతలు గా
విని యుండుదు వీనిం బోలినదాతవ్యములు నొండు లే వని విందున్. 411
ఆ. రాజముఖ్య తగుసరస్వతి శిష్యున, కొసఁగ భూమిదాన మూర్జితముగఁ
జేసినట్టిఫలము సిద్ధించు ధేనువు, నిచ్చుటయును భూమి నిచ్చినట్లు. 412
క. అనయముఁ గొంచెపువెలకుం, గొన వచ్చును సారభూత గోవును దానం
బున ఫల మధికము దానము, గొనినాతఁడు సుఖము దానఁ గొనుఁ జేసేతన్.
ఆ. దేవపితృసమర్చనావాసములు గోశ, కృత్ప్రలేపనమునఁ గీర్తనీయ
శుచితఁ బడయు ననిన సువ్రత గోవుల, భూరిమహిమ వేఱ పొగడ నేల. 414
తే. కుడుపునకు ముంద రొడ్డుల గోవునకు స
మంచితగ్రాసముష్టి నిత్యంబు నేఁడు
గాల మిచ్చిన నతఁ డెల్ల కామ్యములును
బ్రాహ్మణుల కర్థి నొసఁగినఫలము వడయు. 415
క. గోదానవిధము సుపథగ,మై దాతకు నెల్లమేలు నాపాదించున్
వేదప్రియ యది దురితో,త్పాదక మగు నాతనికి విపథగత మైనన్. 416

—♦ నృగచరిత్రము ♦—

తే. దుష్ట మైనగోదానంబు కష్టవృత్తిఁ, దెచ్చె నృగనాముఁ డగుజగతీవిభునకు
నత్తెఱం గితిహాస మై యవనిఁ బరఁగు, వినుము సెప్పెద దాని వివేకధుర్య.
క. ద్వారవతి నొక్కనాతం, దోరపుఁదను వక్కజ మగుతొండ నొకటి న
చ్చేరువ మెలఁగుజనులు గని, నీ రిది గలఁగించు నిట్ల నిలిచెనయేనిన్. 418
క. అని బలుమోకులు వేగమ, కొని వచ్చి తగిల్చి లావుగొని తిగువఁగ నా
ఘనజంతు వచలితం బై, యునికికి విస్మయము నొందు నుల్లంబులతోన్. 419
తే. కృష్ణుపాలికిఁ బోయి యక్కోట మున్న, తెఱఁగు సెప్పినఁ జని దానిఁ దిగిచె వెడల
నమ్మహాత్ముఁ డెఱింగి యునర్థితోడ,నడుగ నది యేను నృగుఁడఁ జుమ్మనియొనఘ.
వ. అనిన విని యద్దేవుండు నీ వనేకగోసహస్రంబుల విప్రజనంబుల కిచ్చి తన విందు
మిట్టిదుర్జన్మంబు నీ కేల వాటిల్లె ననుటయు నమ్మనుజవల్లభుండు. 421
సీ. ఉత్తమబ్రాహ్మణుం డొకనికి నొక్కనాఁ, డొకగోవు నిచ్చితి నుల్ల మలర
నతఁడును గొనిపోయె నది మేఁత కర్థిమా, కసుపులలోపలఁ గలసి వచ్చె

గోవుల మఱియును § గోపాలకులు దాన,విధికి నై తెచ్చుచో§విధివశమున
వానిలో నదియును § వచ్చిన నెఱుఁగక, దానంబు సేసితి § దాని మున్న

ఆ. గొనినయతఁడు దడవి § కని యిది నాదుగో
వనియెఁ బిదపఁ గొనిన§యతఁడు పెనఁగి
నాకు నృపతి యొసఁగె § నా నిద్దఱకును వా
దైన నన్నుఁ గాన § నరుగుదెంచి. 422

వ. తమముందటి తెఱం గెఱింగించి. 423

క. ఇచ్చినవారల, గొనఁగా, వచ్చిన నడ్డంబు గలదె § వసుధాధిప యం
చిచ్చఁ గడు నొచ్చి పలికిరి, వెచ్చనినిట్టూర్పు లడర§విప్రు లిరువురున్. 424

వ. మఱియుం బొడముమాటల నమ్మొదవుపోకడ నాకుఁ దెల్లం బగుటయు. 425

ఉ. దానికి నేను జిత్తమునఁ § దాపము నొందుచు మున్న గొన్నయ
ద్మానితవిప్రు వేఁడికొని § మంచివి గోవులు నీకు నూఱు వే
యైనను నిచ్చెదన్ విడువ§వయ్య మహీసురవర్య నెమ్మి న
ద్ధేనువు నన్న నాస్యమున § దీనత దోఁపఁగ నాతఁ డిట్లనున్. 426

తే. పాలుగడుఁ బెక్కు దాని[1]స§బాము లెస్స, పెయ్య కర్మిలి గలదు మ§త్ప్రియసుతుండు
పాల కేడ్చినయపుడ చ § న్బట్టనిచ్చు, నేది ప్రొద్దైన నట్టిగో § వెందుఁ గలదు.

క. శ్రీవోలె నింటిలో నా, గో వుండంగఁ జూతు గాని § కోటి మొదవులుం
గావు సరి దాని కని భూ, దేవుఁడు వోవుటయు నేను § దీనత దోఁపన్. 428

చ. కనకము ధేనువుల్ మణి§కాయము లిచ్చెద నేమి యైనఁ ద
క్కును మది కిష్ట మైనయది § గోరుము గోవున కంచుఁ జేరి త
క్కినధరణీసుపర్వునకుఁ § గీడ్పడి యెమ్మెయి వేఁడికొన్న నేఁ
గొన భవదీయరాజ్యమును § గుత్సితవృత్తికి నియ్యకొందునే. 429

తే. అనియెఁ గాని నామాట గై§కొనఁడ యాతఁ,డట్టియెడఁ గాలవశగతి§యావహిల్లి
యమునికడ కేఁగ నాతోడ § నతఁడు వికచ,నలినలోచన యిట్లని § పలికెఁ బ్రీతి.

చ. జనవర పుణ్యకర్మము లసంఖ్యము లీ వొనరించి తొక్క వి
ప్రునిధన మజ్ఞతం గొనుటఁ § బొందె సకిల్బిషభావ మల్ప మి
ట్లొనరిన రెంట నయ్యెడుమ§హోన్నతిదుర్గతులందు మున్న నీ
చనునెడ యెద్ది నావుడు [2]న§సౌఖ్యపుఁజో టని సమ్మతించితిన్. 431

ఆ. అట్టు లియ్యకొనిన§యాక్షణమాత్రమ, స్తకము క్రిందుగాఁగ§ధరణిఁ బడఁగ
వలసె నపుడు వింటి § నలఘుకృపార్ద్రవ,ర్ణాలికలిత మైన§యమునిపలుకు. 432

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 433

1. క. గ. సభాము. 2. గ. నసహ్యాపుఁజోటను.

తే. వాసుదేవుఁ డనేకసంవత్సరముల, కధిప నీయున్నచోటికి నరుగుదెంచి
యుద్ధరించు నిన్నట నిత్యసిద్ధసౌఖ్య, మైనలోకమునకుఁ జను దనఘ నీవు.

వ. ఇట్లు వినుచు నిలాతలంబునం బడి కృకలాసత్వంబు నొంది చరియించు చుండి
నేఁడు దైవదత్తం బయినచిత్తవర్తనంబునం జేసి యిక్కూపంబునకువచ్చిన యపర
క్షణంబునం గృకలాసంబులకు లేనిమేనిపెంపావహిల్లిన నుల్లంబు సవిస్మయంబగు
చునుండ యమప్రసాదంబున నెప్పుడును మాయనిపరిజ్ఞానంబువర్తిల్ల నున్నంతం
బరమయోగీంద్రభావ్యం బగునీభవ్యసన్నిధి దొరకొనియె నని పలికె నప్పు డప్పు
డమితేనికిఁ బూర్వాచరితపుణ్యకర్మానురూపం బగురూపం బావిర్భవించినదానికిం
బ్రమోదభరితుం డై యతండు. 435

—* నృగుఁడు శ్రీకృష్ణువలనఁ బాపవిముక్తుఁ డై పుణ్యలోకమునకుఁ బోవుట. *—

తే. దేవ నీ దగు కారుణ్యదృష్టి యమృత
పూరమునుబోలె నామీఁదఁ బొలయుటయును
దీనదశ వాసె భవదనుజ్ఞానిరూఢి
నేను జనియెద నంచితస్థానమునకు. 436

క. అని సవినయప్రణామంబున నారాధించి వృష్ణిపుంగవుఁ డగ వీ
డ్కొని యా నృగుఁడు విమానంబున నుత్తమలోకమునకుఁ బోయె నరేంద్రా.

వ. ఇవ్విధంబున. 438

క. భరితానందుఁ డగుచు నృగుఁ, డరిగిన లోకహితకారి యై కృష్ణుఁడు ని
ర్భరమధురతాతిహృద్యా, క్షరంబుగా నిట్టు లనియెఁ గౌరవముఖ్యా. 439

క. ధరణీసురధనహరణము, దురితతమము నృపున కధికదోషము నృగగో
హరణము క్రియ విప్రస్వా, హరణము భూపాలవరున కాపద దెచ్చున్. 440

వ. అనియె నివ్వాక్యంబులు నీకుం జెప్పవలవ దైన [1]నితిహాసావసానవర్తి యగుటం
జేసి వినిపించితి నని చెప్పి యప్పాండవాగ్రజుతో భీష్ముండు వెండియు. 441

క. సత్సంగతి సజ్జనులకు, నుత్సవ మొనరించు నృగున కున్నతిఁ ద్విజగ
ద్వత్సలుఁ డగుకృష్ణుండు స, ముత్సుకతం జేరఁ జనుటయొసఁగినమాడ్కిన్. 442

వ. అని పలికి మఱియును. 443

క. దానము సమగ్రఫలదము, భూనాయక గోవునెడ విశుద్ధత్వము గీ
డైనది గావున గోస, మ్మానన మేమఱక యుండు మది నెప్పుడున్. 444

వ. అనిన విని ధర్మజుండు గోవులయెడ విరుద్ధాచరణంబున నయ్యెడుదురితంబు తెఱం
గెఱింగించితి గోదానఫలవిశేషం బింకను వినవలతుం జెప్పవె యనుటయు నని
మిషనదీనందనుం డివ్విషయంబున నైనది యొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు
మని యతని కిట్లనియె. 445

1. క. నితిహాసానువర్తి.

—◆ గోప్రభావవిషయకం బగు నౌద్దాలకిపుత్త్ర చరిత్రము. ◆—

సీ. [1]అనఘుఁ డౌద్దాలకి ✽ యను మహాముని, దనతనయునిఁ బిలిచి యి ✽ ద్ధర్మములు దర్భ
కట్టయు జలపూర్ణ ✽ కలశంబుఁ బువ్వులు, మఱచి వచ్చితి [2]నేటి ✽ మడఁ గుమార
కొని రమ్ము వేగంబ ✽ చని యన్న నాచికే, త్వాహ్వాయుం డగునతం ✽ డరుగునంత
వాహిని పొంగిన ✽ వఱ్ఱోడి యవి వోయెఁ, గానక యాతండు ✽ గ్రమ్మఱంగ
ఆ. నరుగుదెంచి కాన ✽ ననుటయు నాఁకలి, దనదుకర్మవైకృ ✽ తంబు సైఁపఁ
జాల కలిగి యోరి ✽ జముఁ జూడఁ బొమ్మని, శాప మిచ్చెఁ దండ్రి ✽ భూపవర్య.

వ. ఇట్లు శపియించిన నబ్బాలకుండు గేలు మోడ్చి ఫాలంబున మోపికొనుచుం బ్రసన్నుండ వగుమని పలుకు వలుకఁగాఁ జేతనారహితుండై పడుటయు నమ్ముని వరుండు. 447

క. కనుఁగొని పశ్చాత్తాపం, బున నుల్లం బెరియ నిట్లు ✽ పుత్త్రకు నే నే
పనికై చేసితి విగతా, సునిఁ గా నని మూర్ఛ మునుఁగు ✽ చుం బడియె ధరన్.

వ, పడి యొక్కింతసేపునం దేఱి [3]తనయుం దేఱిచూచి యశ్రు లొలుక నబ్బాలకు నురంబున మొగంబు మోపి చేష్ట దక్కి యుండ నద్దినశేషంబును నయ్యామిని యును జనియె సూర్యోదయసమయంబున. 449

ఆ. అతని కన్నునీర ✽ నాప్లుతం బైనయా, శవము చేతనించి ✽ చలన మొంది
యెలమి నత్తపస్వి ✽ యీక్షించుచుండఁగ, న్దెఱిచె నిట్లు మగుడ ✽ దెలివి నొంది.
క. తనుఁ గనుఁగొనియెడిసుతుతో, మునిపతి యి ట్లనియెఁ బుణ్య ✽ ములప్రోకవు నీ
వనఘ చని పుణ్యలోకముఁ, గని మత్పుణ్యమున రాక ✽ గలిగెను మగుడన్.
క. నీ దగుతనువునదివ్యా, మోదము సాంద్ర మయి పొడ ✽ ముట్టెడు నత్యా
హ్లాదమహాశ్చర్యసము, త్పాది యగుచు నీగతాగ ✽ తములం జెపుమా. 452

వ. అనిన విని యమ్మునిపతికిం బ్రణమిల్లి యక్కుమారుం డి ట్లనియె. 453

సీ. నీయాజ్ఞఁ జని కమ ✽ నీయవిశాల మై, మణిమయత్వంబున ✽ మహిత మగుచు
వెలిఁగెడుసమవర్తి ✽ కొలువుకూటముఁ బ్రవే, శించితి నాతండు ✽ సేరఁ బిలిచి
యంచితాసనము వె ✽ ట్టించి భవద్గౌర, వాతిశయంబున ✽ నర్ఘ్యముఖ్య
పరిపూజనముల సం ✽ భావించె నతనితో, నేలోకమున వసి ✽ యించువాఁడ
తే. ననఘ యానతి యిమ్ము నా ✽ కంటి ననిన
నీవు సావవు నీతండ్రి ✽ నిన్ను జముని
జూడఁ బొమ్మని పనిచినఁ ✽ జూచి తండ
యరుగు మమ్మునివగ పేద ✽ ననియె నతఁడు. 454

వ. అనుటయు నట్లుకాక మగిడి పోయెద నీకడకు వచ్చితి ధర్మమయుండ వగునిన్ను దర్శించితిం బుణ్యలోకంబులు దర్శింప వేడ్క పుట్టెడుఁ జూపవే యని విన్నవించిన.

1. గ. చ.జ. శ్వేతకేతుం డనువిఖ్యాతముని. 2.అ. నేటిమడుఁగునొరఁ. 3.చ.తనయుం దెసఁజూ.

ఉ. అంచితవాహనాకలితశయానముఁ దేరఁగఁ బంచి నన్ను నె
క్కించి సహాధిరూఢుఁ డయి కేల్ దనకేల నమర్చి సత్కథా
సంచయవర్తనుం డగుచుఁ జారుముఖాబ్జవికాస మొప్ప వ
ర్తించుచుఁ బుణ్యలోకములు ప్రీతి యెలర్పఁగ నాకుఁ జూపినన్. 456

తే. నయనములకుఁ జిత్తమున కానంద మొసఁగు
నట్టిమణిగేహవాపికోద్యానములును
బరమభక్ష్యభోజ్యాత్మకగిరులు హృద్య
దుగ్ధఘృతమయఘనసరిత్తులును గంటి. 457

వ. మఱియు గంధమాల్యదివ్యాంబరాభరణప్రముఖంబు లగుభోగయోగ్యపదార్థంబులు మహారాసు లై యుండ నాలోకించితి నీలోకంబు లేపుణ్యంబులు సేసినజనుల కనుభావ్యంబు లని యడిగితి నడిగిన ధర్మరా జిట్టిటివారివని యెఱింగించి యిందధికవిభవంబు లై నయట్టిమాననీయస్థానంబులు గోదానంబు లాచరించినవారలయవి భక్ష్యభోజ్యగిరులును దుగ్ధఘృతనదులును వారివ యని చెప్పి వెండియు. 458

క. మానితపాత్రము సదనుష్ఠానంబును బ్రీతిభక్తిసంపన్నతలుం
ధేనువు మేలిమియుం గల, దానముఫల మిట్టి దనఁగఁ దరమె యజునకున్. 459

తే. బలము లేఁబ్రాయమును రూపుఁ గలుగునట్టి,గనపయొద్దు సద్ధర్మవిప్రునకునిచ్చి
నతఁడు సద్విధిగోదాన మాచరించి, నతనిపడసినగతిఁ గాంచు ననఘచరిత.

క. గోవులు సూర్యునియుజ్జ్వల, గోవులు య ట్లగుటఁ జేసి గోదానపరుల్
భూవినుతా సూర్యసదృశు, లై వెలుఁగుదు రిట్ల చెప్పి నాగమఫణితుల్. 461

క. అని పలికి వీడుకొలిపిన, మునివర యజ్ఞునిచరణములు కెఱఁగి ముదం
బున వచ్చితి నని జనకుని,మన మానందరసపూరమయుతం బొంగన్. 462

— * ఇంద్రునకు బ్రహ్మ చెప్పినగోదానవిషయికవాక్యములు. * —

వ. అని చెప్పిన విని కుంతీతనయాగ్రజుండు గోదానకర్త లెందేని వసింతు రాలోకం బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నన్నర దేవునితో దేవవ్రతుండు దీనికి బ్రహ్మవాక్యంబులు గల విట్లు యిందుం డడిగిన నతనికి బ్రహ్మయిట్లనియె. 463

ఆ. అడిగి మేలు సేసి తాలోక మెవ్వరు, నెఱుఁగ కునికి దెల్ల మేను సువ్ర
తాత్ము లైనమునులు సతులపాతివ్రత్య,సతులు నెఱుఁగుదుము విశాలచిత్త. 464

క. విను మయ్యెడఁ గాలక్రమ,మును దప్పియు రోగములును ముదిమియు లేవ
వ్వినుతస్థానం బవ్యయ,మును గేవలసారసంప్రమోదకరంబున్. 465

వ. దానిపేరు గోలోకంబు. 466

క. గురుశుశ్రూషకులును స, త్యరతులు శమదమవినిర్మలాత్ములు దుర్భ
క్ష్యరహితులు నిల్తు రను,త్తర మగునచ్చోట గోప్రదానపరులతోన్. 467

వ. అని వెండియు. 468

ఉ. దాయధనంబు సంగరవిధాసముపార్జితముల్ సధర్మకో
పాయసమాహితంబును శుభప్రతిపాదనలబ్ధముల్ మరు
న్నాయక వెండియుం గలుగునాయపుంజోప్పులసొమ్ములుం దగుల్
గోయజనార్థసత్క్రియలకుం బెఱసొమ్ముల నైనఁ గీడగున్. 469

క. విను గోలోకంబును గడ, చినలోకము గలుగ దూఁది చెప్పెదఁ బుణ్యం
బును గోప్రదానవిధి మిగి,లివయట్టిది వత్స యొండు లేదరయంగన్. 470

తే. ఆగమాధ్యయనంబు వ్రతాభిరతియు
నైజకర్మశీలము గురుపూజనంబు
మాతృపితృరక్షణముఁ బాత్రమహిమ లప్ర
తర్క్యఫలదాయియైనగోదానవిధికి. 471

క. అని నిర్దేశించిన న,వ్వనరుహసంభవునిదివ్యవాక్యంబులు నె
మ్మనమున నిడి గోయజ్ఞము, లనూనవిధి నడిపె నిందుఁ డమలచరిత్రా. 472

క. నీవును నవధానముతో, గోవుల మన్నింపు పాత్రకోటి కొసఁగు స
త్సేవితపుణ్యాచరిత్రము, లావెరవునఁ బోల వెన్ని యైనఁ గుమారా. 473

క. అని యిట్లు గోవిశేషము, లనేక భంగులను బాండవాగ్రజునకు శం
తనుసుతుఁడు సెప్పినన విని, మునివర యేభంగి వాక్యమును మఱి చెల్లెన్. 474

వ. అని యడుగుటయు. 475

శా. ధర్మాధర్మ [1]విదూరనీతిపరవిద్వచ్చిత్తయోగీ జగ
న్నిర్మాణస్థితితంత్రసంహారణధూర్నిర్వాహరాగీ మహా
శర్మాపాదనపాదపద్మనుతపస్స్వాధ్యాయసద్మా మనో
తర్మద్రాలతికాఫలత్వలసితా దాంతిస్ఫుటోద్భాసితా. 476

క. ప్రమదవిషాదాదిద్వం, ద్వమలాపిహితాంతరంగవాసా విశ్వా
గమవేద్యసముల్లాసా, శమరమ్యవిభాస నియమజనితవికాసా. 477

మాలిని. అకలుషహృదయాంతర్యాగసంసిద్ధమూర్తీ
వికృతిదశకషట్కస్వీకృతిప్రౌఢవర్తీ
సకృపలసదపాంగోత్సార్యమాణార్తిర్తీ
సకలనిగమచూడాచారురంగైకవర్తీ. 478

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునయానుశాసనిక పర్వంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము. 479

1. క. విధూతనీతి-చ.విభూతినీతి.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

మహిమదానకరుణా
భూమోద్భాసి[1]బహునామ § పుణ్యస్తోమా
రామహృదయధామ విత
ర్కామేయవిభూతిసీమ § హరిహరనాథా. 1

—✱ ధర్మజునకు భీష్ముం డనుష్ఠేయంబులఁ జెప్పుట. ✱—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు గోవుల మహానుభావంబు విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితో ధర్మంబులు దెటపడ ననుగ్రహించుచుం బుయిలోట వాపి నన్నుం గలిపికొని కృపకు భాజనంబుగాఁ జేయుటం జేసి కొంకక యింకను నడిగెదఁ దాత్పర్యంబున ననుష్ఠింపవలయునని యెయ్యవి యెఱింగింపవే యనుటయు నతనితో నతండు. 2

సీ. విను నియమంబును § వేదపాఠంబుఁ దధ్ధరణంబు దమము న§ధ్యాపనంబు
నప్రతిగ్రహమును § నాత్మీయకర్మనిష్ఠయు సకలేంద్రియ§జయము సత్య
నిరతియు శ్రుతదాన§పరతయు బ్రహ్మచర్యముఁ బితృశుశ్రూష§ణమును మాతృ
శుశ్రూషణము గురు§శుశ్రూషణము నను, కంపయు గోవ్రత§సంపదయును

ఆ. వత్స యాచరింప§వలయునట్టివి యని, పలుకుటయును నాన్పృ§పాలవరుఁడు
గోప్రదానవిధి య§కుంఠితకృప నాకు, నెఱుఁగఁ జెప్పవే స§మిద్ధబుద్ధి. 3

వ. యని యడిగిన యక్కురుపతికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె. 4

—♦ బృహస్పతి మాంధాతకుఁ దెలిపినగోదానవిధి ప్రకారము. ♦—

ఆ. తనియ మేసి నీరు § ద్రావి మందకు వచ్చి
సౌఖ్య మెసఁగఁ బసులు § శయన మొంది
యుండ నచట నియతి § నుండి మాంధాతృండు
పరమభక్తి నమర§గురునిఁ దలఁచి. 5

1. క. తననామ

వ. ఇట్లు యడుగంగలవాఁడై కరంబులు మొగిచి బహువిధంబులం బ్రస్తుతించిన
నా పురుహూతపురోహితుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు నప్పుడమిఱేఁ డమ్మహాత్ముని
పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యడిగిన నద్దేవగురుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె. 6

ఆ. పుణ్యాదినమునందు ƒ భూసురానుజ్ఞతో, నుపవసించి గోవు ƒ లున్నమంద
కరిగి పరమనియతి ƒ నయ్యహోరాత్ర మ, గ్గోష్ఠమున వసించి ƒ నిష్ఠతోడ. 7

వ. మఱునాఁడు. 8

ఆ. సంగమాభిధానƒసత్కాలమునఁ దన, యిచ్చుగోవుఁ బేర ƒ నెలమిఁ బిలిచి
యజుఁడు కరుణఁ జెప్పిƒనట్టియవ్వాక్యర, త్నముఁ బఠించునది యుƒదాత్తచరిత. 9

ఆ. తల్లి గోవు వృషము ƒ దండ్రి గర్భప్రదే
శంబు దివము ధరణి ƒ సంప్రతిష్ఠ
యని పఠించి యోగ్యుఁ ƒ డగువిప్రు నర్చించి
పలుకవలయు నీగిƒకలిమి దెలియ. 10

వ. తదనంతరంబ. 11

క. సౌరము లగుగోవులు మ, ద్ఘోరసకలకల్మషములఁ ƒ ద్రుంచును సౌమ్యా
త్వారూఢంబుగ శాశ్వత, సారోదారపద మిచ్చి ƒ సౌఖ్యముఁ జేర్చున్. 12

క. అని పలికి గోవు నిచ్చితి, ననుచు నుదకధారఁ బ్రీతి ƒ నవ్విప్రుకరం
బునఁ బోయ వలయు నర్ఘ్యం, బని చెప్పుదు రజ్జలంబు ƒ నాదిమునీంద్రుల్. 13

క. విను శిష్యుఁడు వ్రతశీలుం, డనఘుఁడు శాంతుండు దాంతుఁ ƒ డక్రోధనుఁ డీ
వినుత ప్రదానవిధికిని, జననాథవరేణ్య యెఱుఁగు ƒ సత్పాత్రంబుల్. 14

ఆ. ఇవ్విధమున గోవు ƒ నిచ్చినయాతండు, చంద్రలోకవసనƒసౌఖ్య మొందు
నని సురేంద్రమంత్రిƒయమ్మహీపాలుతో, నాదరమున నిట్టు ƒ లనియె మఱియు.

ఉ. మానవుఁ డొప్పి యాశ్వయుజƒమాసము రెండవునష్టమిం దగం
బూని దినత్రయందు పరిƒపూజితగోష్ఠతలంబునన్ వ్రతా
ధీనతఁ బెండ యన్నమును ƒ ధేనువుమూత్రముఁ బాలుఁ బానముం
గా నియతిన్ వసించి బహుƒకామ్యఫలంబులఁ బొందు భూవరా. 16

వ. అని చెప్పినట్లు బృహస్పతి నిర్దేశించిన తెఱంగున మాంధాతృండు మహీసురులకు
గోవులనిచ్చి యుభయలోకంబులను వినుతుండయి వెలింగెనవ్విధంబెఱింగిగోప్ర
దానపరులై నభరతదిలీపభగీరథదాశరథిప్రభృతి భూపతులుపుణ్యలోకంబులువడ
సిరి పాండవాగ్రజా నీవును దేవగురూపదిష్టంబు లగునివ్వాక్యంబులు భాగవతం
బులు సేసికొని గోవిషయవిధిజ్ఞుండవై విప్రోత్తములకు నుత్తమగోప్రచయంబుల
నిమ్మనిన నమ్మనుమందు తాతకుం బ్రీతిం బ్రణామంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు
వెండియు నవ్విభున కిట్లనియె. 17

క. రేపకడ నీరు దావక, మేపు గొనకమున్న గోవు ƒ మిక్కిలి భక్తిన్

భూపాల యిచ్చునది ది,వ్యాపారసుఖంబు బడయ నాత్మఁ దలఁచినన్. 18

క. మొదవులలో నెల్లఁగపిల, మొదవు వరిష్ఠంబు రాజముఖ్యానియతిమై
నది విప్రున కిచ్చు టరయఁ, దుది దానంబులకు నఱకు దురితాటవులన్. 19

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు కపిలగోవున కివివిశేషం బెట్లు గలిగె నెఱింగింపవే యనుటయు గాంగేయుం డతని కిట్లనియె. 20

—◆ గోవులకుఁ గపిలత్వంబు సిద్ధించిన ప్రకారము ◆—

సీ. దేవతలాఁకొని దేవతాజ్యేష్ఠునిఁ, గానంగఁ బోవ నాకమలజన్ముఁ
డమృత మిచ్చిన ముదమారఁగాఁ ద్రావఁ ద,త్సురభిత్వసంపద సురభి పుట్టె
నది సౌరభేయుల నధిప యుత్పాదించె, నొకయప్డు హిమగిరియుపరితల మ
లంకరించుచు నవి శంక యించుక లేక, యున్నెడ వానిలో నొకటి లేఁగ

తే. చన్ను గుడువఁ దదాస్యనిష్యందమాన, మైనదుగ్ధఫేనము పవమాననిహతిఁ
దూలి తప ముగ్రముగఁ జేయుశూలిమౌళిఁ, బడినద్దేవుఁ డధికకోపంబుగదుర.

క. చిచ్చఱక న్నదరు లెగయ, విచ్చినఁ గపిలత్వ మొందె విబుధప్రకరం
బచ్చెరు వందుచుఁ గన్గొన, నచ్చెరువసౌరభేయు లమలచరిత్రా. 22

క. అవి బిట్టు బెదరఁ దక్కటి,యవియు నదరి బెదరెనిట్టులగ్గోవులు వా
ఱె వెసను సోమునిపాలికి, నవనీశ్వర దాని నెఱిఁగి యజుఁ డేతెంచెన్. 23

సీ. ఏతెంచి నిభృతిమై నీశ్వరుచరణాంబు,జములకు నెఱఁగిహస్తములు మొగిచి
యమృతసిక్తుఁడ వైతి వఖిలేశ గోవుల, కెంగిలి లే దిందుఁ డెట్టు లమృత
మొసఁగు నట్టుల గోవు లొసఁగు దుగ్ధంబులఁ, దద్వత్సపీతదుగ్ధంబు శుచియ
కాన కోపము దక్కి కరుణింపు మని యొక్క,కమనీయవృషభంబుఁ గప్పమిచ్చె

తే. శివుడు ప్రియ మంది దానిఁ గేతువును వాహ
నంబుగా జేసి సకలజనంబు నెలమి
వృషభకేతనుఁ డనియును వృషభవాహ
నుం డనియుఁ బేర్కొనఁగ నొప్పి యుండె నధిప. 24

వ. ఇట్లు ప్రసన్నుం డయి గోసంచారం బెందునుం గలుగునట్లుగా ననుగ్రహించిన నాసౌరభేయీసముదయంబు మగుడ నన్నగంబునకువచ్చి విచ్చలవిడి వర్తింపం జూచి తనచూపునం గపిల లయినగోవులకుం దక్కనవర్ణంబులగోవులకంటెను త్తమత్వంబు గలుగ వరం బిచ్చి విరించిని పీడ్కొలిపెనట్లు గావునం గపిలగోప్రదానంబు గోదాన [1]కల్పంబున కంతకు నధికం బని చెప్పి. 25

క. ఈకపిలాఖ్యానము సు,శ్లోకము దీనిపఠనంబు శ్రుతముఁ గలిమలో
ద్రేకంబుఁ బాచి సుతుల న,నేకధనంబులను బెంపు నిచ్చు నరేంద్రా. 26

వ. అనిన విని ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములును సమోదంబు నొంది భీష్మునకుం బ్రణ

1. క. కలాపంబున కంతకు.

మిల్లి గోప్రదానంబులు విధిసంపన్నంబులుగాఁ జేయువారై మనంబులం బూని
రప్పితామహుం డప్పాండవాగ్రజు నుద్దేశించి వెండియు నిట్లనియె. 27

సీ. సౌదాసుఁ డనఁగ నిక్ష్వాకుకులంబున, జనియించె నాతఁడు § మునివరేణ్యుఁ
డైనవసిష్ఠుని § నాత్మపురోహితు, వినతుఁడై యడిగెఁ బ § విత్ర మెద్ది
యని దాని కాదర § మతిశయిల్లఁగ నమ్మ,హాత్ముఁ డిట్లనియెఁ బు § ణ్యాత్మ వినుము
గోవు పవిత్రంబు § గోవు హవిర్జన్మ, భూమి గో వగయఁగా § భూతములకు
తే. నెల్ల నాధారభూత మా § సిద్ధ్యవస్తు, వతులలక్ష్మికి మూల మ § త్యంతదురిత
జలనిధికి నోడ నిర్జర § సద్మమునకు, ననఘ నిచ్చెన సురలకు § మనికిపట్టు. 28

వ. అని చెప్పి మఱియును. 29

క. పదియును నూఱును వేయును, మొదవులు గలవారు దాన § ములుగా నొకటిం
బదియింటి నూటి నిచ్చిన,నదియు నదియు నదియు సదృశ § మగు ఫలము నెడన్. 30

క. విను గోవులను బ్రభాతం,బునఁ దలంచుట సద్గుణములు § వొగడుట భక్తిం
గనుఁగొనుట యధికపుణ్యము, లని యొఱఁగించు జనములకుఁ § నాగమఘణితుల్.

ఆ. కిల్బిషంబు గోశ § కృన్మూత్రముల కేవ,పడుట సకలమాంస § భక్షికైన
ఘోరపాప మండ్రు § గోమాంసభక్షణ, మబ్జసంభవాదు § లైనసురలు. 32

క. జనములు దుస్స్వప్నంబులు, గని గోకీర్తనము సేయఁ § గాఁ దద్దురితం
బునఁ బొరయరు గోమయయుత, వినుతాంబుస్నాన మతిప § విత్రం బనఘా. 33

చ. సురభులు సౌరభేయులును § సుస్థితి నాకడ నుండుఁగాత మేఁ
గరము వినీతి గోగణముఁ § గన్గొను చుండెద నర్థి గోసము
త్కరమును నన్ను నెప్డు గనుఁ § గావుత మం చెద గోవులం దలం
తురు బుధబోధితుల్ భయము § దోఁచిన చోటులఁ దత్ప్రశాంతికై. 34

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు నమ్మునీంద్రుండా నరేంద్రున కి ట్లనియె. 35

క. అరుణధవళమేచకధూ, సరవర్ణాకలితగోవి § షయదానంబుల్
ఖరకరసురపాగ్నిపవన, వరలోకసుఖముల నిచ్చు § వసుధాధీశా. 36

క. విను తక్కినవర్ణంబులు, జనవర గంధర్వసిద్ధ § సాధ్యాదినివా
సనితాంతసౌఖ్యదము లగు, ననిమిషయోషిత్ప్రియత్వ § మన్నియు నిచ్చున్. 37

క. ధేనుప్రమాణ యగుతిల, ధేనువు నిచ్చిననరుండు § దీప్తుం డగుఁ బు
ణ్యానూనలోకసంవా, సానందోన్నతిఁ జరించు § నప్రతిహతుఁడై. 38

క. బహురూపవిశ్వరూపక, మహితసురూపత్వదివ్య § మహిమ గలుగుగో
మహనీయమూర్తి మన్మతి, సహిత యగుంగాత మనుట § సంపద లొసఁగున్. 39

క. అనిముని సెప్పిన సౌదా,సనరేంద్రుఁడు గోప్రదాన § సక్తాత్ముండై
యనితరసులభావ్యయసుఖ, జనకస్థానంబు వడసె § జనసంస్తుత్యా.

క. అని గంగాపుత్త్రుఁడు గో,వినుతమహిమ దెలియ జెప్ప § విని ధర్మసుతుం

డనఘచరిత్రా యిట్లుం,డునె గోవులపెంపు నావ్రతుం దగ మఱియున్. 41
వ. అమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతితో గోవిశేషం బింకను విను మని యిట్లనియె. 42

—* వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ దెలిపినగోప్రభావప్రకారము. *—

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనునిపాద,పద్మంబులకు దృఢభక్తి నెఱఁగి
[1]యతనినందనుఁడు సమంచితమతియును, నవ్రుశుకుం డెల్ల వస్తువుఁ కంటె
నధికతమంబును యజ్ఞమూలంబును, నగునది యెయ్యది యతులకరుణ
నా కెఱింగింపవే నావుడు నమ్మహా, పాత్ముఁ డివ్విధముమహానుభావ
తే. మనఘ యెందు నెక్కాలముననవ్వవస్తు,వులకు లే దరయంగ గోవులకుఁ దక్కఁ
బుణ్యతమతయు యాగవిభూతిమూల, కారణత్వంబు వానికకాక కలవె. 43
క. అని చెప్పి మఱియు నిట్లను, విను గోవులు పరమనియతి వేధఁ గొలువ నె
మ్మన మలర నతఁడు గనుఁగొని, మును వానికి లేనిశృంగములు గల్పించెన్.44
వ. అట్లు గొమ్ములు లోసంగి సురమునిలోకంబు నాలోకించి. 45
చ. పరమపవిత్రముల్ యజనభాజనముల్ దము విన్నఁ జూచినన్
దురితచయంబులం దొలఁగఁ ద్రోవఁగఁ జాలుఁ బ్రదానకర్తకు
త్తరగతిలాభవైభవము తంగెటిజన్నుఁగఁ జేయు గోవు లె
వ్వారు దగ వీనిఁ గొల్తు రనివారణఁ జొత్తురు వారు నాకమున్. 46
వ. అనియె గోవులపావనత్వంబు విశేషించి చెప్పెద వినుము. 47
సీ. అమలాత్మ గోవుమూత్రముఁ బాలు నేయిని, బానార్హమగుపెండతోన వరుస
[2]మూఁడుదినంబులుమునుద్రావి మఱిమూఁడు,దివసంబులందు వాయువుభుజించి
యవలు నుగ్గుగ ధేనునివహంబుఁ ద్రొక్కఁచి, వెలువన త్రెఱఁగునూకలన కాఁచి
నెలలు మూఁ డత్యంతనియతి నాహారంబు,గొన బ్రహ్మహత్యఁ బోలినవియైనఁ
తే. బాయుఁబాపముల్ దివిజులీపావన క్రి,యావిధానంబునన కాదెయసురగణము
గెలిచి రావులనేయి విప్రులకు నీగి, దాని వేల్చుటద్రావుటదా త్తరము. 48
క. విమలాంబువుల నుపస్పృర్శము నిర్వర్తించి గోప్రచయమధ్యమునక్
దమయుతముగ గోమతి చి,త్తమున జపించిన శుచిత్వధన మొడఁగూడున్. 49
తే. అగ్నిసన్నిధి గోనిచయంబునడుమ, బ్రాహ్మణులపాల గోమతీపఠన మాచ
రించినను విన్నఁ గోర్కి సిద్ధించు గోవుఁ, గడచినట్టిది లేదు జగత్త్రియమున.50
క. అని యిట్లుపన్యసించిన, జనకవచనరచనఁ గల్గుసార మఖిలముం
గని శుకుఁడు గోసమారా,ధనతత్పరచిత్తుఁ డయ్యె ధర్మతనూజా. 51
వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బ్రహ్మ విశ్వంబునకు విభుండు తదీయస్థానంబునకు
మీఁదు గోలోకం బని విందు నట్లుగా గతింబేమి యని యడుగుటయు నాపగా

---

1. చ. జ. యతనినందనుఁడు నం ♦ చితమతియును నగు,శుకుఁడెల్లపుణ్యావ ♦ స్తువులకంటె. 2.గ. మూఁడేసిదినములు; చ. మూఁడేనిదినములు. 3. గ. టుత్తారకములు.

తనయుం డతని నాదరభరితుం డగుచు నాలోకించి వినుము వివరించెద విశ్వకర్మ తపోనియతుండయియజ్ఞార్థంబును మోక్షార్థంబునుంగా నమృతమయమూర్తియుఁ గామరూపిణియు నగు సురభియను కన్యకం దనమనోవృత్తిం గల్పించి మహాతేజోమయుం డగునొక్కపురుషుని సృజియించిన దేదీప్యమానుం డగునాతండతిమనోహరాకృతి యగుసయ్యతివంగనుంగొని కామమోహితుం డయి యార్తినొందుటయు నఖిలలోకపావనుం డైనచతురాననుండు సన్నిహితుండై మార్తాండవయని పలికి యతనియార్తత్వం బుడిపి తనపల్కు కారణంబుగా మార్తాండనామం బొసంగియన్నారీరత్నంబునిచ్చియిన్నెలంతకును నీకునుజనియించినయపత్యంబులు యాగాపవర్గార్థకీరజనకంబులై మదీయలోకంబునకు నుపరిభాగంబున వర్తింప వరంబిచ్చితిననియె నట్లొందినయయ్యిరువురకునుం బ్రభవించినసౌరభేయీకులం బాకమలాసనునిర్దేశించినట్టిదై సురాసురప్రముఖనిఖిలజనంబులకు నమస్కార్యంబును సపర్యాభాజనంబును నయి రాజిల్లు నని చెప్పి వెండియు నగడు 52

క. అది కారణముగ గోవులు, దుది ముట్టినపెంపు గలిగి దురితఘ్నాగవ్యా
స్పద మయి తమ్ముభక్తికి, హృదయులగుచుఁ గొలుచువారి కిష్టములొసఁగున్.

క. అని చెప్పినఁ బాండునృపతి,తనయుఁడు మార్తాండసురభిదాంపత్యమునక్
మును పుట్టిన ప్రజ యెయ్యది, విన వలతు మహాత్మ చెప్పవే నా కనుడున్. 54

వ. భీష్ముం డిట్లనియె. 55

తే. తపము పెంపున సురభి మార్తాండువలన
ధరణినాథ యేకాదశాత్మజులఁ బడసె
నిగమసంకీర్తనీయులు నిఖిలలోక
పతులు వారు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రకృతి సుమ్ము. 56

వ. వారల నేకాదశరుద్రులంగా నెఱుంగుము. 57

తరు. అనఘాత్మయజపాదుఁడన నహిర్బుధ్నుఁ డనఁ గడువిలసిల్లి త్ర్యంబకుఁడితఁ డనఁగ వృషాకపి యన నొప్పి శంభుఁడను పేరి పెంపున నమరి కపాలి యనఁగ రైవతుఁ డన నతులానుభావమతిశయిల్లఁగ హరుఁడన బహురూపుఁ డనఁ గీర్తిఁ గనియుగ్రుఁడన విశ్వరూపుఁ డనంబేర్చి యా రుద్రులర్చితులైరి.

వ. తదనంతరంబ సౌరభేయీప్రచయంబు ప్రభవించె నగ్గోకులంబువిశేషం బాకర్ణింపుము. 59

సీ. ఆననంబునను జిహ్వను శృంగముల బల,వైరి రంధ్రంబుల మారుతుండు
కకుదంబునందు శ్రీకంఠుండు పదముల,యందు మరుద్గణ మనఘ కుక్షి
వహ్నిచన్నులసరస్వతి పెండఁ బంచిత,మున లక్ష్మియును గీర్తియును గ్రమమున
రుధిరంబునందుఁ జంద్రుఁడు హృదయంబున, భగుఁ డను దేవత పాల వేధ

తే. వెండ్రుకలయం దనుష్ఠానవితతి దోఁక
ధర్ము డక్షుల సూర్యుండు చర్మమునఁ ద
పంబు సిద్ధి తేజము సంధిపట్ల సిద్ధు
లునికి గలదదె గోవు నే మనఁగ వచ్చు. 60

వ. మఱియు నొక్కటి యక్కజం బగునది గోమహానుభావప్రకటం బయినయితి
హాసంబు సెప్పెద వినుము.

—* సుమిత్రుఁ డనుమునిచేఁ బోషింపఁబడినగోవుల ప్రభావము *—

తే. త్రిశిఖరం బనుపేరిధాత్రీధరము ను,పాంతమున రుద్రకల్పితంబైనకూల
హాభిధానకల్లోలిని శోభితోప,కంఠ యై యొప్పుఁ దత్తీరకాననమున. 62

వ. భృగువంశసంభవులగుసంయమీశ్వరులు గొంద ఱాశ్రమంబులు గావించుకొని
తపఃపరు లై యుండుదు రందు సుమిత్త్రుం డనుపేరం బరఁగి పరమాచార
భవ్యుం డగునొక్క భార్గవునకు నంగిరసుం డనునొక్క మహాద్విజుండు సఖ్యంబు
నను సౌజన్యంబునను గోశర్కర యొసంగిన నమ్ముని తనగోవు నయ్యోషధి
మేపిపోషించిన నదిసుపుష్టయుసుస్వరయు సురూపియునై యొక్కవృషభంబు
బొందు వడసి గర్భిణి యై మిథునంబు నీనిన. 63

క. అమ్మిథునము బహుసంతా, న మ్మయ్యెం బెరిగి క్రమముననను గోనిచయం
బిమ్మెయిఁ బెక్కుసహస్రము, లమ్మునికిం గల్గె గోవు లతఁడును వానిన్. 64

తే. వేడ్కఁ జూచుచు నెప్పుడు వెనుకఁ దిరిగి
మేపు నీరును గలచోటి కోపి వెలిచి
పాలు గ్రేపులు గుడువ నప్రమదుఁ డగుచుఁ
దాను గోస్తన ఫేనంబు ద్రావి యుండు. 65

క, దాననచేసి యతనికిన్, ఫేనపుఁ డనునామ మెసఁగెఁ బ్రియమున మునిస
మ్మానితుఁ డగుగౌతముఁ డి, ట్లా నిర్మలబుద్ధి గోసమారాధకుఁ డై. 66

వ. వర్తిల్లుచుండ నొక్కనాఁడు కామరూపిణు లగుగోవులు గొన్ని కాంతాకారం
బులు గైకొని కమనీయం బగుకొలన జలక్రీడలు సలుపుచుండఁ దోడిధేనువు
లచ్చట మెలంగి కనుంగొని మీ రెవ్వ రని మానుషభాషణంబుల నడిగిన
నయ్యంగనాజనంబులు. 67

తే. ఏము గోవుల మనవుడు నిట్టియద్భు, తానుభావంబు మీ కెట్లు లావహిల్లె
ననిన విని వానితోఁక నయ్యతివ లిట్టు,లనిరి మా తెఱఁ గేర్పడ వినుఁడు మీరు.

వ. హవ్యకవ్యంబులకు నతిథిపూజనంబులకు నిజాహారంబులకు సద్ద్విజావలి సంతో
షింప నిం పారుపాలు వారికిం గురియుదుము కృషిక్రియాసర్వనిర్వర్తనంబులకు
మాపుత్త్రులం బనుతు మాసుకృతంబుల నవ్విశేషంబులుగలిగె మాకును గోలో
కంబు సులభంబు మీ రాసుకర్మంబులు సూచి యసూయ సేయుదురుగావున.

క. క్రేపులు దో రా దుర్గతిఁ, బ్రాపింపఁగలార యిట్టి। భావిచరిత ము
ద్దీపితబోధమునం గని, మీపై కృపఁ జెప్పవలసె । మీకుం దెలియన్. 70

వ. అనుటయు నగ్గోవులు దీనాననలై. 71

క. గోవులకును గోవులు గతి, గావున మీ రరసి సుగతి । గలుగు తెరువు మా
కేవిధి నైనను జెప్పం,గా వలదే యనిన నట్లు । కా కని వారల్.

తే. రంతిదేవుండు వేవత్స।రములు సేయు
నధ్వరమునకు బశువులై । యరుగు డతఁడు
విశసనము సేయ గోలోక।విభవ మొందఁ
గాంతు రని నెమ్మిఁ బల్కిన । సంతసిల్లి. 73

సీ. అగ్గోవు లవ్విభు।నధ్వరంబునకుఁ బో, నుత్సహించుటయు నం । దొక్క గోవు
మనము సుమిత్రుని।ధన మాతఁ డనుమతి, సేయక యెట్లు వోఁ । జెల్లు ననిన
నాతనిఁ జంపుద । మతఁడును గోలోక,మున కేఁగుదెంచుఁగా । కని కడంగి
చని మునిఁ దేఱి చూ।డను జాల కంతంత, నతిభీతిఁ గ్రమ్మఱి।యరుగుటయును

తే. గొన్ని కపిలధేనువులతి।క్రూర చిత్త, లేము వధియించెదము మాకు।నేమి మేలు
సేయువారలు దగ మీరు।సెప్పుఁ డనిన, నన్నిమొదవులు నేక వా।క్యత్వమొంది.

ఆ. సకలవర్ణధేను।సమితికి నెల్లను, గపిలగోవు శ్రేష్ఠ । గాఁగఁ గపిల
నీగి గోశతంబు । నిచ్చినయట్లుగా, వరము మీకు నిచ్చు।వార మనిరి. 75

వ. అనిన విని కరంబు ప్రియంబు గామరూపిణులైన యగ్గోవులు రూపాంతరంబులు గైకొని యా భృగువంశవర్యుపాలికిం బోయి యేము గోమాతలము నీదగు గోసమారాధనంబునకు మెచ్చి వరం బిచ్చువారమై వచ్చితి మిష్టం బెయ్యది యడుగు మనుటయు నమ్ముని యిప్పటియట్ల యెల్లప్పుడును గోవులవలన భక్తిస్నేహంబులు గలుగనిండనిరి నమ్మాటకు నవి యట్ల యయ్యెడుఁగాక యని పలికి వెండియు నిట్లనిరి. 76

క. ఈలోకం బేటికి మన, గోలోకంబునకు రమ్ము । కులవర యనుడుం
జాలుదు నే మద్గోర,త్నాలి విడిచి యందు రాక । కని ముని వల్కెన్. 77

క. విని యాధేనువు లాతని, తను వాకసమునకు నెత్తి । తమయోగబలం
బునఁ జైతన్యముఁ బాపి య,వనిమీఁదఁ గళేబరంబు । వైచి రయమునన్. 78

క. కొమ్ములఁ గాళ్లం బిండిగఁ, గ్రుమ్మి మగిడి పోయి పూస । గ్రుచ్చినగతి ముద్
దమ్ముం బనిచినగోవుల, కమ్మునితెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి । హర్షమొనర్చెన్. 79

వ. గోలోకంబునకు ముఖ్యలగు గోమాతలంతయు నెఱింగి తమకడకుం జనుదెంచిన సుమిత్రు నాదరించి సుదశులై విహరించినగోవులు మొదలుగా సకలగోవుల తెఱంగు నతని కెఱింగించి నీకు నిది మేల కాక యని పలికి యతనిం బీతునిం

జేసి బ్రహ్మఘాతిక లయినయన్నిగోవులకును మీవంశం బశుచివదనం బయ్యెడు
మని శాపం బిచ్చిన నాధేనువులు రంతిదేవునికడకుఁ బోయి సుగతివేఁడి తమ్ముం
బశువులుగా విశసింపు మని మానుషభాషణంబులం బ్రార్థించుటయు. 80

క. మిమ్ముఁ దెగఁ జూచి సద్గతి, కెమ్మెయిఁ బోవంగ నేర్తు నే నని వినయా
ర్ద్రమ్ముగ మ్రొక్కుచుఁ బలికినఁ, నమ్మానవపతికి నిట్టు లను నగ్గోవుల్. 81

క. జ్ఞానుల యాపని కై నినుఁ, గానఁగఁ బుత్తెంచి రట్లు గావున సుమనో
మానితగతి నీకును నగు, భానునిభా నీయశంబుఁ బరఁగు జగములన్. 82

క. నావుడు మీలోపల నొక, గోవైనను మోహవశతఁ గూరుటయు మఖం
బావేళఁ బరిసమాప్తము, గావలయును వినుఁడు సమయకల్పన దెలియన్. 83

క. అని యవ్విభుండు వలికిన, విని గోవులు సమ్మతింప విశసించుచు వే
ల్చె నతఁడు యజ్ఞానలమున, ననేకగోచయములం గ్రమాకలనమునన్. 84

క. ఒకనాఁడు గో వొకటి లేఁ, గకుఁ జన్నిచ్చుచును దానిఁ గనుఁగొని నీ విం
కకటా యెక్కడఁ జేరెద, వకృపులు వచ్చెదరు సంపనని వల్కుటయున్. 85

—* గోవులు రంతిదేవుని యజ్ఞపశువులై గోలోకంబునకుఁ బోవుట *—

వ. మహానుభావుఁడు గావున నప్పలుకులు విని రంతిదేవుం డయ్యాగంబు సుప్రయో
గంబుగా సమాప్తంబు గావించెఁ గొన్ని గోవులు గడమవడిపుడమిన నిలిచెనధ్వ
రోపయోగంబు వడసినగోగణంబులు గోలోకంబునకుం బ్రమోదంబునంబోయె
దదీయచర్మాస్థిశ్రేణులు తటంబులై తనరం బ్రభూతరక్తమేదఃక్లేదంబు లేఱై
పాఱి చర్మణ్వతి యను పేరం బరఁగె నా రంతిదేవభూపతియును యజ్ఞసమృద్ధుండై
వృద్ధశ్రవునితోడిసఖ్యంబునం బొలిచి యక్షయనాకంబున సుశ్లోకుండై యుండె
ఫేనపాఖ్యుండును గోలోకంబున శాశ్వతుండై వసించె నని చెప్పి భీష్ముండు
వెండియు. 86

సీ. మానవనాథ యీఫేనపాఖ్యానంబు, బదరికాశ్రమమున బాదరాయ
ణుఁడు ప్రీతి నారాయణునకుఁ జెప్పిన నమ్మ,హాత్ముఁడు గోయజనార్థియగుచు
నిది గొనియాడంగ విదిత మై జగమునఁ, బరఁగెఁ బుణ్యతమంబు పావనంబు
దీనిఁ బఠించిన వీనుల నించిన, దురితవర్గంబులఁ బొరయ వలదు
తే. పూరునృపకులభూషణ పూతచరిత, నీవు నతిభక్తిగలుగుము గోవులందుఁ
బరమనియతి నీతంత్రంబు పఠనవిధియు, నేతదాకర్ణనంబును నెపుడుఁ జలుపు.

క. అనిన విని యట్ల చేసెద, ననఘా గోమహిమ యిట్టు లాకర్ణింపం
గనియును దనివి సనదు నా,మన మింకను జెప్పు నీవిమలవాక్యములన్. 88

క. అని ధర్మతనయుఁ డడిగిన, ననయంబుఁ బ్రియంబుఁ బొంది యమరనదీనం
దనుఁ డిట్లను సత్యవతీ,తనయునివాక్యములు సెప్పెదను వినుము నృపా. 89

ఆ. గోవిశేష మర్థి నీవు న న్నడిగిన, యట్ల శుకుఁడు దండ్రి నడిగె దాని

కాత్మఁ బ్రియముఁ బొంది యామహాసంయమి,యాసుబుద్ధి కిట్లులనియె నధిప.

సీ. స్థావరజంగమాత్మక మైనభూతజా,తంబుసుస్థితి గోగణంబునాశ్ర
యమునన తత్సంభవమును గోవులయంద, యవి మూలసంతానమజున కట్లు
గాక సిద్ధులసాధ్యగణములమాత లి,ట్లగుట యెఱింగినయతఁడు బ్రహ్మ
లోకగోలోకాదిలోకాంతరములకుఁ,దనయింటి కరుగుచందమున నరుగుఁ[1]

తే. బరమగతిఁ గోరువారలు పాదముష్టి,యష్టివాక్చిత్తముల గోవునభిభవింప
కుండ వలయు నిర్విద్యఁ బదోద్భవుండు, సెప్పెనదియాత్మపావనశిష్టసేవ్య. 91

క. పావన మని శ్రుతి సెప్పిన, యేవస్తువు నాశ్రయించి యెక్కుడయిరి భూ
తావలులకు సుర లట్టిది, గోవు తదీయ మగుమహిమకున్ గుఱి గలదే. 92

క. వీణాకాహళవేణు, క్వాణప్రతిమములు ధేనువర్గధ్వను ల
క్షీణసుకృతంబు నిర్మల,వాణి తదాకర్ణనంబు వర్ణనవిధమున్. 93

క. క్షీరము దధియును ఘృతము సు,ధారూపము లగుట దేవతాప్రీణనయ
జ్ఞారంభంబులు విమలా,చారా గోదోహనైకసాధ్యము లయ్యెన్. 94

ఆ. శ్రుతులు నౌపనిషదసూక్తులు గోస్వరూ,పంబు లని సరోజభవుఁడు సెప్పె
ధర్మపరత పరమతపము మహాధ్వర, మనఁగఁ బరఁగు గోసమర్చనంబు. 95

క. ఈ వాక్యంబులు భూదే,వావలిసన్నిధిఁ బఠించునాతఁడు పుణ్యుం
డై వెలయు విన్నవారలుఁ, బావనగుణ తత్క్షణంబ పాతు రఘములన్. 96

తే. గోఘృతంబు ప్రాశించియు గోకరీష
సువిహితస్నానుఁ డయ్యు భూదివిజుఁ డధిక
భక్తినిత్యంబు గోమతీపఠన మాచ
రించియును గల్మషముల నిర్జించు ననఘ. 97

చ. అనిమిషులున్ మహామునులు నయ్యయి పెంపులు గోమతిం బఠిం
చినసుకృతంబునం గనిరి శ్రీయును శత్రుజయంబుఁ బేర్మియుం
దనయసమృద్ధియుం గలుగుఁ దత్పఠనంబున బంధుకోటి బం
ధనమునఁ బాయు మార్గమునఁ దప్పు మృగార్తియుఁ జోరబాధయున్. 98

వ. అనిన విని యమ్మునిపతికి శుకుం డిట్లనియె. 99

— వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ జెప్పినకపిలగోమహానుభావము —

క. తమజాతికిఁ దగుకర్మ, క్షమతలు లేకున్నయట్టిజనములు కపిలా
సమధికపూజనతద్దా,నము లొనరింతు రవి వాచు నాదురితములన్. 100

సీ. అనుటయు సంధియం బదియేల కపిలఁ బూ,జించినఁ బ్రీతి నిచ్చినను జెడని
యఘములుఁ గల్గునే యనియెఁ బరాశర,తనయుఁ డవ్వాక్యంబు విని తదీయ
తనయుండు కపిల కంతటి పెంపు రాఁ గతం, బేమి నావుడు నమ్మనీశ్వరుండు.

1. గ. లోకోత్తరములకు.

విను మని యిట్లను ♦ ననిమిషసంఘంబు, నొకకారణమునఁ బా♦వకుఁడు మొఱఁగి

ఆ. యరిగి తనదుగుప్తి ♦ యర్థించి గోవుల, నాశ్రయించె నవియు♦నగ్నిగోప
నంబు సేసె నవ్వి♦ధంబున శిఖి యున్కి, సుర లెఱింగి రెల్ల♦చోటు నరసి. 101

వ. ఎఱింగి కూడుకొని గోవులకడకు వచ్చి వానితో నగ్ని దాచుట యఖిలజగజ్జనంబులకు నహితంబు సేయుట గాదె చూపకుండుట దగ దని పలుకుటయుబుయి లోఁడి గోవు లప్పావకుంజూపిన నాసుపర్వులు సంతోషించి వానికి వరంబీవలయు నని యవ్వాయుసఖుం బ్రార్థించిన నతండు దా నగ్గోవులయందు డాఁగియుండనవి కపిలచ్ఛాయం బ్రాపించి యునికిం గనుంగొని గోవుల కెల్లను గపిల యెక్కుడగుటయుం దదీయారాధనంబునుం దద్దానంబునుం బుణ్యాతమంబు లై దురితంబుల దమియించి యుత్తమలోకంబుల నిచ్చుటయు వరంబులుగా నిచ్చె నని చెప్పి వెండియు. 102

తే. కపిల యిచ్చినవానిన ♦ కాదు నిజము, కొన్నవానిని బుణ్యాత్మ♦కుఁడుగఁ జేయు
నీవుఁ గపిలాసమర్చనా♦నిరతమాన, సుండవగు మెంతయును మేలు♦సువ్రతాత్మ.

వ. అని చెప్పుటయు నప్పరమమునీశ్వరుతో నమ్మునికుమారవరుండు కపిలాలక్షణం బెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె. 104

తే. కర్ణశృంగాక్షిఖురనాసి♦కాపుటములు
కపిలములు గుత్తుకయును ము♦ష్కములు గవిల
[1]పట్టు లొండు నెం దే నొక♦పట్టు కపిల
మైన గపిలాత్వగుణమున ♦ కదియ చాలు. 105

క. మే నెల్లఁ గపిల మైనను, దానిం జెప్పంగ నేల ♦ తగదు కపిలలన్
మానితగుణ పిదికి కుడువఁ,గా[2]నేబలి కైనఁగాక ♦ కట్టఁ బెఱికకున్. 106

ఆ. కాలఁ గేలఁ గోలఁ ♦ గపిల దండించిన, నరకవాసమునకు ♦ నరుగవలయుఁ
బూరి నీరు లెస్స ♦ యారసి యగ్గోవు, సత్కరింప సుగతి♦సంభవించు. 107

క. అనఘ కపిలాప్రదానం,బునకు ఫలం బిట్టి దనఁగఁ ♦ బోలునె కమలా
సనుఁడు మహానందప్రద, మని వెఱచుచుఁ జెప్పె దాని♦నట యేమందున్. 108

వ. అని వెండియు. 109

క. వసుధామరగాయత్రీ,వసంతములు సత్యగో♦సువర్ణంబులు నే
కసముద్భవంబు లని తా,పసవర్యులచేత విందుఁ ♦ బావనచరితా. 110

క. కావున భూమియుఁ గనకము, గోవును దానార్హవస్తు♦కోటికి నెల్లన్
ధీవినుతా యెక్కుడగుట, నీపములోదాత్తబుద్ధి ♦ నెలవుకొలుపుమీ. 111

క. అని మునిపతి సెప్పినఁ, దత్తనయుఁడు ప్రియ మందె ననుడు ♦ ధర్మసుతుం డే
విని యుండుదు సిరి గోమయ,మున నుండుట దాని కెద్ది ♦ మూల మగునొకో.

1. చ. పట్టు లెందు లేకయుఁదొకఁ♦పట్టు 2. చ. జ. నేపనికైనఁ గాడి♦గట్టం బెఱికన్.

—♦ గో శ్రీసంవాదము ♦—

వ. అనుటయు గాంగేయుండు గో శ్రీసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మయ్యర్థంబు దేటపడు నని పలికి యి ట్లనియె. 113

సీ. సిరి ధేనువులలోని కరిగిన నెవ్వత, వని యవి యడిగిన నమ్మహాత్మ
శ్రీనేను మీలో వసింపఁగా వచ్చితి, ననవుడుఁ జంచల వైననిన్ను
నొల్లము మాలోన నునుపఁగా ననియె న,గ్గోవులు దాని కద్దేవి వగచి
యేను బాసిన సర్వదానవకులముఁ గీ,డ్పడియెఁ బొందినసురల్ ప్రభుతనొంది

తే. నేను వచ్చుట గోరి కార్యేతపంబు, లాచరింతురు నన్నిట్టు లభిభవించు
టుఱవె మీకన్న నధురీవ మొల్లమనుట, యభిభవమెనీకుఁ బోలిన యచటికరుగు.

క. అని గోవులు వలికిన సిరి, విని మీచే నిట్లు పరిభవింపఁగఁబడి యేఁ
జనిన నను నెవ్వరును గై,కొనరు శరణ మగుఁడు వేఁడికొనియెద మిమ్మున్. 115

తే. మీసమీపమునం దున్కి మేలు దాని, నిండు నా కని యడిగిన నెంతయేని
నాదరంబున నగ్గోవు లంతవట్టుఁ, గూడి యిట్లను లక్ష్మికిఁ గురువరేణ్య. 116

క. మామూత్రపురీషంబులు, భామా వేదంబు లెఱుఁగుపావనములు నీ
వీమేలివస్తువులు ప్రియ,ధామములై యుండు మింపు దలకొన మాకున్. 117

తే. అనుటయును సిరి నాదుపుణ్యమునఁ జేసి
కంటిఁ బడయంగ మీయనుగ్రహము ననుచు
నట్లు వసియించె నిది గోమయప్రభావ
మూల మిట్టిది గోవునమోఘమహిమ. 118

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 119

ఆ. సురభి తపము సేయ సరసిజాసనుఁడు ప్రత్యక్షమైమనోరథంబు సెప్పు
మిచ్చుకౌతుకమున వచ్చితి ననవుడు, నిట్టు లనియె నది మహీశవర్య. 120

క. మీరిట్లు ప్రసన్నమతిఁ, గారవమున వచ్చినంతఁ గంటెను మే లేఁ
గోరంగ వలయునట్టిది, కారుణిక ప్రథమగణ్య కలదే నాకున్. 121

వ. అనిన నత్యంతసంతుష్టస్వాంతుం డై సురజ్యేష్ఠుండు సురభిం జూచి సురలోకాది దివ్యలోకంబుల కెల్లను గోలోకంబు మీఁదుగా వరం బిత్తుంగాక యని తలంచి యవ్విశేషంబు మున్న తనవలన సిద్ధం బగుట సంస్మృతిగోచరం బగుటయు. 122

తే. గోవులకు మేలు సేయంగఁ గోరునాఁడు, చిత్తమున మద్వరంబున సిద్ధమైన
తెఱఁగ యొలసె దైవికమయి దీని పెంప, యావహించెద నని యిచ్చె నవ్వరంబు.

క. వనరుహసంభవుఁ డత్తెఱఁగున దమలోకంబుకంటె గోలోకము స
జ్జనవినుతచరిత మీఁదై, యునికి వెలుఁగఁ జేసెనది మహోజ్జ్వల మయ్యెన్. 124

వ. అని చెప్పి. 125

క. గోవిషయవాక్యపఠన, శ్రావణసంశ్రవణములు ధరావర యాయు
శ్శ్రీవిభవకీర్తిసుగతిస, మావహములు తత్పరుండ వగు మిక్కుఫలన్. 126

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో మహాత్మా గోవులమాహాత్మ్యంబు దేటపడం బెక్కుభంగులం జెప్పి నన్ను గృతార్థుం జేసితి సర్వయజ్ఞంబులందును దాతవ్యం బత్యంతంబు సువర్ణం బని విందు వేదంబులు 'సువర్ణదక్షిణేతి వై' యని చెప్పెడు భూమియు గోవులుం గాంచనంబును నీవిషయంబు లైనదానంబులు నుత్తమంబు లని వేదవ్యాసువచనంబులకలిమి నీవ సెప్పితి సువర్ణవిశేషంబు విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 127

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు సువర్ణదానమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.

సీ. శంతనునృపతి లోకాంతరగతుఁ డైన, విను తదీయశ్రాద్ధవిధి యొనర్ప
బూని గంగాద్వారమున కేఁగి మాతల్లి, గంగ సాహాయ్యంబు గారవమున
నాచరింపంగఁ గ్రియాకలాపం బెల్ల, నడపఁ బిండప్రదానంబుసమయ
మగుటయు దర్భవిన్యాస మొనర్ప నం, దంగుళీయకకంకణాంగదములఁ
ఆ. గాంతి మైనయొక్కకరము వొడమి యుఱ్వి, చేయి సాఁచుటయును జిత్త మద్భు
తంబుఁ బొంద దానిఁ దప్పక చూచి య, య్యధిపుబాహు వగుట నాత్మ నెఱిఁగి.

క. జనకుఁడు వేడుకఁ జే సాఁ, చినయంతన సంతసిల్లి చేతం బిండం
బనుమానింపక యేఁ బెట్టిన శాస్త్రవిధానగతి ఘటింపమి వచ్చున్. 129

తే. పితృకరంబునఁ బిండంబు వెట్టు మనదు
శాస్త్ర మంచిత మగుకుశాస్తరణమునన
పెట్టఁ జెప్పు న ట్లగుట నేఁ బెట్టఁ జేత
నని మనంబునఁ దలఁచి వంచనము సేసి. 130

క. అమలం బగుకుశసంస్తర, ణమునం బిండంబు వెట్టినం దోఁచినహ
స్తమదృశ్యమయ్యె మత్పితృ, సమితిముదము మోములం దెసఁగఁ బొడసూపెన్.

క. పొడసూపి ధర్మమార్గం, బెడపం నీ విట్లు పిండమిడుటకు హర్షం
బడలినఁ జనుదెంచితి మెక్కుడుతృప్తిం బొందితిమి ప్రగుణ్యచరిత్రా. 132

వ. అని పలికి వెండియు. 133

క. భూమికి గోవులకును నై, హేమ మిచుట యస్మదీయహితమును దేవ
స్తోమప్రియముం బావన, తామహనీయంబుఁ జుమ్ము ధర్మవిధిజ్ఞా. 134

క. పావనము సువర్ణము వంశా, వలికిం దనకు నిర్మలాత్మత నిచ్చున్
నీ వది యెఱిఁగి సకలయ, జ్ఞావసరములను సువర్ణయాజివ యగుమీ. 135

క. అని చెప్పి చనిన నా దగు, మనము సువర్ణప్రదానమహిమ కెలయఁ ద
ద్వినుతానుష్ఠానపర, త్వనిరూఢుఁడ నైతి నేను ధర్మతనూజా. 136

వ. అని పలికి యా భూవల్లభునితో భీష్ముండు వెండియు ని ట్లను నిది యేను గనినది

సువర్ణదానంబుమహిమ మఱియును వినినదియునుం గల దాకర్ణింపుము. 137
సీ. పరశురాముఁడు గిన్కఁ ƒ నిరువదియొక్కమా, రదయుఁడై రాజుల ƒ వెదకి వెదకి
వధియించి కృప పుట్టి ƒ వాజిమేధంబు ప్రా, యశ్చిత్తముగఁ జేసి ƒ యంతఁ దనివి
సనక వసిష్ఠాది ƒ మునివరేణ్యులఁ గూర్చి, కల్మషపంకంబు ƒ గడిగి పురుషు
నత్యంతవిమలుఁ జే ƒ యంగ నెయ్యది యోపు, ననిన వసిష్ఠుఁ డి ƒ ట్లనియె నతని
ఆ. కనఘ విను సువర్ణ ƒ మగ్నిమయంబు దే, వతలు నగ్నిమయత ƒ నతిశయిల్లు
వారు గావునను సు ƒ వర్ణదానంబు దే, వతల నీగియట్ల ƒ శ్రుతులు సెప్పు. 138
క. కావున సువర్ణ మసదృశ, పావనతాస్పదము దాని ƒ భక్తిమెయిన్ వి
ప్రావలి కిచ్చినయతనికిఁ, బావనతం గొఱఁత గలదె ƒ పావనమూర్తీ. 139

—* వసిష్ఠుఁడు పరశురామునకుఁ జెప్పిన సువర్ణమహిమము. *—

వ. ఏను బ్రహ్మముఖంబున వినినది సువర్ణవిషయం బైనవిశేషం బొక్కటి యెఱింగిం చెద నవహితుండ వై విను మని పలికి యమ్మునిపతి యమ్మహాత్మునకి ట్లనియె.
క. గిరిజయు గిరిశుఁడును నొం, డొరువుల కై తప మొనర్చి ƒ యొకళు లొకళ్ళన్
బెరయం బడిసి పరమసుఖ, భరితాత్మకు లైరి జగము ƒ ప్రమదం బందన్. 141
వ. కొండొక కాలంబునకునయ్యాదిమగృహస్థుని తేజంబాపరమగృహిణినిమిత్తంబుగా రేతోధాతురూపంబునం బ్రస్కన్నం బై యమ్మహేశ్వరుమానసవృత్తిం జేసియగ్ని యందు నిలిచియుండ న త్తఱిం దారకుం డను నొకరక్కసుచేతం బెక్కువిధంబుల బాధలం బడి యనిమిషులును మునులును గమలయోనిం గానం జని యద్దాన వుండు దమ్ముం బఱచిన పాటెల్ల నెఱింగించిన నద్దేవుం డు వారితో దీని నెఱింగి యేను మున్న మీకు శోభనం బయ్యెడు తెఱంగు సమకట్టినవాఁడ మీరగ్ని నాశ్ర యించి మాకు శుభంబు సేయవలయు నని సంప్రార్థనంబు సేయునది యతండు కర్తవ్యం బెఱుఁగు నరుగుం డని నియోగించిన సంతోషించి యట్ల చేసెదమని యవ్విధాత వీడ్కొని వార లగ్నికడకుం బోవ నుత్సహించి. 142
సీ. ఆతని యున్నెడ ƒ యారసికొని చను, నప్పుడాతండు ని ƒ ద్రాతిశయము
నూని ప్రచ్ఛన్నుఁడై ƒ యుండుట వారలు, గానక యున్నంతఁ ƒ గప్పయొకటి
యగ్ని పాతాళంబు ƒ నం దున్కి యెఱిఁగింప, నప్పావకుఁడు డాఁగి ƒ పిప్పలమున
కేఁగెడు నెడ శాప ƒ మిచ్చె జిహ్వాస్ఫూర్తి, లేక రసాలివి ƒ వేక మొదలి
తే. యుండెడును గప్పలని బొక్క ƒ లెండ నెండి
చచ్చియును నీరు వచ్చినఁ ƒ జావు బొంకు
సేసి యెలుఁగులు సెలఁగఁగఁ ƒ జెలఁగ వరము
వారు గప్పల కిచ్చి ర ƒ వార్యతేజ. 143
వ. ఇవ్విధంబున విబుధులు మునులు నమ్మండూకంబుమఱుకువ యుడిపి మఱియును
క. అనలుని నన్వేషింపఁగ, వనగజ మొక్కండు రావి ƒ వలను చతురతం

గను గీటి చూప వార,వ్వనస్పతిం జేరఁ జనఁగ వారనియలుకన్. 145

వ. అయ్యగ్నిదేవుండు గజంబులకు జిహ్వ దిరుగంబడ శపించుచు శమీగర్భనివాసి యయ్యె నది మొదలుగా నగ్నికి శమీగర్భంబునం దుత్పత్తి గలిగె నద్దివిజులును దాపసులును గజంబులు బ్రతీపజిహ్వంబు లయ్యును సర్వరసజ్ఞానంబు గలిగి మాననీయంబులగువరంబులం జేసి రాజితంబులగునట్లుగాననుగ్రహించి యగ్గజంబువిషాదంబు మాన్చిరంత నొక్క శుకం బెఱింగింప శమీగర్భంబున నగ్ని యునికి యెఱింగి యందఱుం గ్రందుకొనం గడువేగంబునం బొదివికొనిన నిదుర సెడుట కుంగోపించి. 146

ఆ. జిహ్వ మరలఁబడఁగ జిలుకల నగ్ని శ,పించె సురలు సెవుల కించునట్టి పలుకు వాని కొసఁగి చిలుక నానందింపఁ, జేసి యా కృశానుఁ జేరఁజనిన. 147

వ. అతండు వారి నాలోకించి మీవచ్చినకార్యం బేమి యని యడిగిన వారుఁ దారకదైత్యుచేయుబాధ లెఱింగించి వాఁ డేమియుపాయంబునం దెగటాఱు నత్తెఱంగా పాదింపు మని నిన్నుం బ్రార్థింప వచ్చితి మని పలికి వెండియు. 148

క. మాకుం గుశలము గోరుము, నీకును, మే లివ్విధంబు నీదుమహిమ యీ లోకంబు లెల్ల మనములఁ, జేకొని కీర్తించునట్లు సేయుము కరుణన్. 149

సీ. అనినఁ బ్రసన్నత నట్టులు సేసెద, నూఱడుం డని వారి నూఱడించి
తనయందు వెలుఁగుశంభునివీర్యమిడియె గం,గాగర్భరూపంబు గాఁగ నాతఁ
డది యతిపరివృద్ధ మగుటయు ధరియింప, నోర్వక నిర్జరపర్వతంబు
తటమున శరవణస్థంబుగా గంగ యు,త్సృష్ట మొనర్ప నాశిఖరి సతరు

తే. వల్లరీగుల్మకముగ సువర్ణమయత, వెలుఁగ బాలుఁడై వెలిఁగె నవ్వీరగర్భ
మచ్చటికి వచ్చి కృత్తికలాఱ్వురును మ,దీయపుత్త్రికుఁ డనుచు నెత్తికొనిరనఘ.

వ. ఇత్తెఱంగున నొక్కట నెత్తికొనుటయు నక్కుమారుండు షణ్ముఖుండై యొక్కపెట్ట సకలకృత్తికాస్తన్యపానం బాచరించె నట్లగ్నిసంభవగాంగేయ కార్తికేయత్వంబు లొందినయయ్యిందుమౌళితేజంబు పదంపడి బ్రహ్మాదిదేవతలు పూజింప దేవసేనాధిపతిత్వంబునం బేర్చి యర్చిర్మహిత యయినమహాశక్తిం దారకుం బరిమార్చి బృందారకమునిబృందంబుల కానందం బొనర్చె నని యి ట్లప్పరమముని పరశురామునకుం జెప్పి పురహరుం డగునప్పురుషుండు హిరణ్మయుం డగుటయు నద్దేవదేవుండు గాన తనూభవుండై తోఁచుటయుం దశావిధరేతోధారణంబున వహ్ని హిరణ్యాత్మక రేతోమూర్తియైహిరణ్యరేతుం డనం జనుటయు నతండు తద్రేతఃఖలనంబునం దన్మయుం డగుటం జేసి పురహరునకు వహ్నిరేతుం డనునభిధానంబు గలుగుటయుం దేటపఱచి యవ్విధంబున రూపవంతం బైనది గావున సువర్ణంబు జాతరూపనామకంబై పరఁగుటయు నెఱింగించి. 151

క. మహితాత్మక యేతాదృశ,మహిమంబు సువర్ణమది సకమంచితతేజో

మహనీయము తద్దానము, మహత్త్వ మాశివుఁడ యెఱుఁగు మాకుం జూడన్.

వ. అవ్విశేషంబున నశేషకల్మషంబులం బాసి నరుండు విధూమత్వంబున వెలుంగు
శుచియునుంబోలె శుచిత్వసంపద సొంపారం బెంపారు నని యుపదేశించె నవ్వ
సిష్ఠమునివరు వచనంబు లూఁది యమందాదరవర్ణనీయుం డై సువర్ణదానపరంపర
లాచరించి. 153

క. ఆ రాముండు శుచిత్వశ్రీ రాజితుఁ డయ్యె నట్లు సేయుము నీవుం
గౌరవముఖ్యా యది భవపారావారఘనయానపాత్రము సుమ్మీ. 154

క. అని యనిమిషతటినీప్రియతనయుఁడు సెప్పుటయు ధర్మతనయుఁడు హృదయం
బునఁ బ్రమదము నిండార నతనితో నతిభక్తివినయధామం బగుచున్. 155

వ. పితృయజ్ఞప్రకారం బెఱింగింపవే యనుటయు నక్కురువరుఁ డన్నరనాథున
కిట్లనియె. 156

క. పితృపూజ సమగ్ర్యము దైవతపూజనమునకు మనుజవల్లభ పితృదే
వతలఁ గొనియాడుదురు దేవత లాదిగఁ గల్గునెల్ల వారును భక్తిన్. 157

వ. విశేషించి మనుష్యులకుఁ బితృసమారాధనంబు సర్వశుభసాధనంబు. 158

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బితృపూజావిధానం బెఱింగించుట. ♦—

క. అమవసనమవసఁ బితృయజ్ఞముఁ దగఁ బిండప్రదానసహితముగా భ
క్తిమెయిం జేయునతఁడు నిత్యముఁ జేసినవాఁడ యగు సమంచితచరితా. 159

వ. పితృయజ్ఞంబునకుఁ దిథివిశేషంబు సెప్పెద. 160

సీ. పాడ్యమిఁ బితృయజ్ఞపరుఁడైనఁ జారుకాంతాపతి విదియఁ గాంతలకుఁ దండ్రి
దదియును జవితిని సదా [1]వాజిధనకుండు, పశుభాగి పంచమి బహుసుతుండు
షష్ఠి [2]భానాత్ముండు సప్తమిఁ గృషిభాగి, యష్టమి వాణిజ్యపుష్టుఁ[3]డు వసు
గజధర్మవిష్ణుచిత్తజతిథులం దేక, శఫజంతువులును గోచయముఁ గుప్య

తే. ములును దగ బ్రహ్మవర్చస్విపుత్త్రికులును
ధనము గలవాఁడు విను చతుర్దశి రణైక
భాగి పున్నమ నమవస భవ్యసర్వ
కామ్యఫలభాగి యగుఁజువ్వె కౌరవేంద్ర. 161

క. అపరం బగుపక్షంబును నపరాహ్ణము మేలు బితృసమర్చనమున కా
ద్యపుఁదిథి దశమి చతుర్దశి, నృపవర యప్పక్షమునను నింద్యతఁ బొరయున్. 162

క. అవిన విని ధర్మసూనుం డనఘా యెద్దానఁ బితృసమర్చన మొనరిం
చిన నధికఫలం బగు నవ్వినుతద్రవ్యములఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 163

వ. అనుటయు దేవవ్రతుం డతని కిట్లనియె. 164

---

1. క. వందిజనకుండు 2. చ. హీనాత్ముండు. 3. చ. జ. దురక, ధర్మశివార్కచిత్రజతిథు.

క. తిలపాయసఘృతములు పితృ,కలనములకు నుత్తమములు గవ్యంబు మహా
ఫల మెద్ది యైన మత్స్యాం,బులు మాంసము విహితవిధిఁ బ్రభూతఫలంబుల్. 165

తే. గొఱియనంజుడు ఖడ్గంబు నెఱచి గండ,మృగమునం దలిపలలంబు మేఁకమాంస
మొక్కఁ డొకటికి ఫలమున నెక్కుడండ్రు, పితృసమర్చనవిదులైన పెద్దలధిప.

వ. నక్షత్రవిశేషం బాకర్ణింపుము. 167

సీ. [1]కార్తెఁ బైతృక మగుకర్మ మొనర్ప ని,శ్శ్రుతిత రోహిణిఁ బుత్త్రలబ్ధి
శశితారకమున నోజఃప్రాప్తి యార్ద్రిఁ గ్రూ,రపువర్తనము పునర్వసువునందుఁ
గృషిఫలోదయ మనిమిషగురుతార సు,పుష్టి యాశ్లేష నుత్కృష్టవీర
తనుజలాభము మఖఁ దనకులమున పెంపు, పుబ్బ సౌభాగ్యవిస్ఫూర్తిసిద్ధి

తే. యర్యముని తారఁ బెక్కుపత్యములపుట్టు, హస్తమునఁ గర్మసఫలతయవులతార
సుందరాకారయుతులగు సుతులకనుట, యనిలతార వాణిజ్యవర్ధనముగలుగు.

సీ. వినుము విశాఖ సత్తనయబహుత్వ మ
నూరాధ రాజాధికార మైంద్ర
మునఁ బ్రభుత్వము పెంపు మూలఁ బూర్వాషాఢ
నారోగ్యమును నుత్తమాతిశయము
నుత్తరాషాఢ శోకోదయరహితత్వ
మభిజిత్తునందు విద్యాభియుక్తి
శ్రవణకాలమునఁ బరమగతిసిద్ధి ధ
నిష్ఠ రాజ్యము జలనిధిపతార

తే. మొదలుగాఁ దారకంబులు మూఁట నగద
కార్యఫలములు సదజావికములు గోవు
లవులమూఁటను గుప్యవృ[2]ద్ధ్యశ్వకాయు
వులు శుచిశ్రాద్ధకర్తకుఁ గలుగు నధిప. 169

వ. అనిన నప్పుడమిఱేఁ డప్పురుషవరునిం బితృపూజనంబులకుఁ బాత్రంబు లెట్టివిగా
వలయు నని యడిగిన నయ్యమరనదీనందనుం డిట్లనియె. 170

క. దైవికకృత్యంబులకును, భూవర భూసురుల సూక్ష్మముగ శోధింపం
గా వలదు గాని పితృపూ,జావిధికిఁ బరీక్ష వలయు సమ్యగ్భంగిన్. 171

వ. కావున నీ వడిగి మేలు సేసి తాకర్ణింపుము. 172

తే. [3](కులవయోరూపశీలవిద్యల నుదాత్తు,లనఁగఁ దగువారు పంక్తిపావనులు తద్గు
ణమ్ము లారయ లేనిజనములు పంక్తి,దూషకులు పైతృకమునకు దోషదూర.

వ. మఱియునుం బంక్తిదూషకులం జెప్పెద నాకర్ణింపుము.) 174

సీ. జూదరి గరదుండు వేదంబు సదువని,వాఁడు వడ్డికి నిచ్చువాఁడు గాయ

1. క. చ. కర్త్య. 2. క. ధ్యతిశయాయు. 3. ఈకుండలీకరణములోనిది కొన్నిప్రతులఁ గానిపింపదు.

కుండు గ్రామముపనిఁ గుడుచునాతఁడు గృహదాహి కుష్ఠము గలతనువునాతఁ
డఱుఁదెవుల్ గొన్నాతఁ డఖిలవస్తువులును, నమ్మెడునతఁడు సోమమమ్మ విక్ర
యించినయతఁ డబ్ధిసంచారలాభోపజీవకుం డుర్వీశసేవకుండు

తే. భార్యయును దాను బుత్త్రులఁ బంచికొన్న
వాఁడు పసులఁ బెక్కిటి నేలువాఁడు కపట
కృత్యముల మ్రుచ్చిమిని శిల్పకృతుల బ్రదుకు
వారు పంక్తిదూషకు లండ్రు పౌరవేంద్ర. 175

వ. అని చెప్పి వెండియు. 176

క. తలఁ జీర సుట్టియును జెప్పులు దొడగియుఁ జేసినట్టిభోజనముఫలం
బలఘుచరిత పద్మజుఁ డసురలభాగం బని విధించెఁ బ్రకటఫణితులన్. 177

తే. పలుదెఱంగులవంటకంబులఁ బ్రమాద
జాతమై యశుచిత్వంబు సంభవించి
నప్పు డసురలు గొండ్రు క్రియాఫలంబుఁ
దిలలు పైఁ జల్ల నశుచిత దొలఁగు నండ్రు. 178

క. శాంతుఁడు సువ్రతశీలుఁడు, దాంతుం డధ్యాపకుండు దయ గలవాఁడ
త్యంతప్రబోధసంపద్వంతుఁడు పావనులు భూపవర పంక్తులకున్. 179

క. వ్యాకరణధర్మశాస్త్రవివేకములుఁ బురాణజాతవేదిత్వము బ్ర
హ్మైకత్వబోధనము నధిపా కలిగినవారు పంక్తిపావనులు గడున్. 180

తే. మేలిగుణములు గనియు నమిత్త్రిజనము
శ్రాద్ధపాత్త్రంబుఁ జేయంగఁ జన దమిత్త్రి
దత్తమైనది భస్మభూతంబుఁ జొట
నిడినవిత్తునుబోలె నై చెడు నృపాల. 181

క. మునుముట్ట నెఱిఁగి శ్రాద్ధంబునకు గైకొనుట మేలు భూసురునిం గై
కొని యరసి కాఁ డనిన నాతనియుమ్మలికంబు సెఱచు ధార్మికు నైనన్. 182

క. ఈతెఱఁగు లెల్ల నెఱిఁగి సునీతంబుగ శ్రాద్ధ మధికనియతి నడపుని
ర్ధూతదురితుండు నడచుఁ బ్రియాతిశయం బెసఁగ దేవయానమున నృపా. 183

వ. అని చెప్పి శాంతనవుండు గాంతేయాగ్రజుతో మఱియు నిట్లను బ్రహ్మమానస
పుత్త్రుం డగునత్రిమునీంద్రువంశంబునకుం దొడ వగుదత్తాత్రేయనందనుండు
నిమినామధేయుం డగుసంయమికొడుకు శ్రీమంతుం డనుపేరివాఁడు మృతుం
డగుటయు. 184

క. నిమి యక్కుమారునకు శ్రాద్ధము సేయుచు నుండి భక్తిఁ దలఁచినఁ గృప న
త్రిమునీంద్రుఁడు వచ్చి క్రియాసమీక్షణము సేసె మది నెసఁగునర్మిలితోన్.

వ. అట్లు పావకక్రియాకలాపం బనుసంధించి యా సంయమివరుండు. 186

— అత్రిమహాముని నిమి కెఱింగించిన శ్రాద్ధక్రియావిశేషము. —

ఆ. పరిగృహీతు లైన బ్రాహ్మణుల్ పంక్తిపావనవరిష్ఠు లగుట వారి కిడిన
దర్భవిష్టరములు దక్షిణావర్తంబు, లగుటఁ గ్రియలు తిలసమగ్ర లగుట. 187

క. అమలినతరదర్భన్యాసము లెందును దక్షిణంబు సాఁగ నిడినయ
గ్రములు గలిగి యుండుట మంత్రము లయ్యైవిధుల కంచితముగ నడచుటన్.

ఆ. [1]మునగ యుల్లి యడవిమునగ దుర్మాంసము, లానుగమ్ము మలిన మైనయుప్పు
కఱియజీలకఱ్ఱ కఱివేము [2]కురుజ[3]యింగువ ప్రవర్జనీయకోటి యగుట. 189

క. శునకంబు రజస్వల యగు, వనిత పతితుఁ డంత్యజాతి వాఁ డా క్రియప
ట్టున శే డిరువులఁ జేరక, చనఁ జేయుట నుగ్గడించి సంభావించెన్. 190

క. కావున శ్రాద్ధక్రియలకు, భూవల్లభ యట్టిభంగి పూజ్యత నిచ్చుం
దా వినిపించెం బితృదేవావలి నత్రి నిజవంశుఁ డగునిమికిఁ దగన్. 191

వ. అత్తెఱం గెఱింగించెద నత్రినిమితో నిట్లను శ్రాద్ధంబున నర్యవరుణసోమాగ్ను లకు భాగంబులు బ్రహ్మ గల్పించె విశ్వ లగు దేవతలు పితృదేవతలతోఁ గూడం దత్క్రియోపయోగ్యతం దోఁతురు వారలకును భాగకల్పనం బొనరించె దేవతల యందుఁ గొందఱు మాన్యు లయినమహాభాగులం బితృత్వనిర్దేశంబున నేర్పరించె నవ్వి రించి వివరించిననామంబులు సెప్పెద వినుము బలుండు ధృతి విపాప్ముండు పుణ్యకృత్తు పావనుండు పార్ష్ణిక్షేముండు సమూహుండు దివ్యసానువు వివస్వంతుండు వీర్యవంతుండు హ్రీమంతుండు కీర్తిమంతుండు కృతుండు విద్యుద్వర్చసుండు సోమవర్చసుండు సూర్యశ్రీ సోమపుండు సూర్యసావిత్రుండు దత్తాత్ముండు పుండరీయకుం డుష్ణినాభుండు నభోదుండు విశ్వాయువు దీప్తి చమూహరుండు సురేశుండు వ్యోమారి శంకరుండు భవుం డీశుండు కర్త కృతి దక్షుండు భువనుండు దివ్యకర్మకృత్తు గణితుండు పంచవీర్యుం డాదిత్యుండు రశ్మిమంతుండు సప్తకృత్తు సోమపూర్వుండు విశ్వకృత్తు కవి యనుగోప్త సుగోప్త నప్త యీశ్వరుండు జితాత్ముండు మునివీర్యుండు దీప్తరోముండు భయంకరుం డనుకర్ముండు ప్రతీతుండు ప్రదాత యంశుమంతుండు శైలాభుండు పరమక్రోధి ధీరోష్ణిభూపతి స్రజుండు వజ్రి వరి వీరలు భాగార్హు లని చెప్పి వెండియు. 192

క. గిరివనదుర్గములందును, సరిదుత్తరణంబునపుడు శ్రాద్ధవిధిసమా
చరణసమయమున వీరిం, బరికీర్తించినయతండు వడయు శుభంబుల్. 193

ఆ. పూరిపంట ప్రాలు [4]నారుగబియ్యంబు, జంబువునఫలంబు శ్రాద్ధకృతికి
గావుతమ్మ నేడ్వఁ గాదు శ్రాద్ధక్రియా, చరణసమయములఁ బ్రశాంతివలయు. 194

వ. అనియునుం జెప్పెనని చెప్పి సరిత్సూనుండు ధర్మజుతో మఱియు నిట్లనియె. 195

1. చ. జ. మునుగ. 2. క. గ. జ. గురిజ. 3. గ. జ. యింగువ. 4. క. గ. అరిక

సీ. ఒకతఱి మునివర్యు లొక్కటఁ బెక్కండ్రు, శ్రాద్ధముల్ సేయ భోజ్యములు పెక్కు-
లనుభవించుటఁ దమ కఱుగమి పుట్టుట,యును బితృదేవతల్ సనిరి సోము
కడ కట్లు సని తమకాఱియ సెప్పిన,నతఁడు పద్మజుపాలి కరుగుఁ డనిన
వా రట్ల కా కని బోరన నరిగి ప,ద్మజునిఁ గాంచి యజీర్ణదశ యెఱింగ
తే. విన్నవించినఁ దనయొద్ద వెలుఁగు చున్న
యగ్నిఁ జూపి యిక్కడితఁ డపహరించు
ననిన నగ్ని మత్సహితు లై కొనిన నఱుగఁ
జేయువాఁడ నాహారముల్ సిద్ధమిదియు. 196
క. అని పలికినఁ బితృదేవత, లనలుఁడు ముఖ్యుఁడుగ నెప్డు నాహారంబుల్
గొని సుఖజీర్ణ్యానందం,బు నొందుదురు సూవె భరతభూపవరేణ్యా. 197
క. కావున సాగ్నికుఁ డయి తగ, నేవాఁ డొసరించు శ్రాద్ధమీడ్యం బది సం
భావింతురు పెద్దయుఁ బితృ,దేవత లసురులకు రాదు తేఱియుఁ జూడన్. 198
ఆ. అనఘ పితృపితామహ ప్రపితామహ,పూజనములు శిష్టపూర్వకముగఁ
జేయవలయు నియతిదాయు దొడ్డినజన్నిదంబుతోడ భక్తిధామమగుచు. 199
తే. పిండసంబంధమునఁ బాయుఁ బ్రేతభావ
మది సుగతి నిచ్చు గయఁ బిండ మట్లు గాన
యరుగునో గయ కొకఁడైన నని కదా య
నేకపుత్త్రులఁ గోరుదు రిద్ధచరిత. 200
క. గౌరి యగుకన్య వరదా,నారూఢం జేత నీల మైనవృషభమున్
గారవమున విడుపు ముదం, బారంగాఁ జేయుఁ బితృచయముచిత్తములన్. 201
క. శ్రాద్ధంబు ప్రకారంబును, వృద్ధాచార్యోక్తభంగి వివరించితి నీ
బుద్ధిం దోఁచినదాని స,మిద్ధగుణోదార యడుగు మెయ్యది యైనన్. 202
క. అని నిర్జరాపగానం,దనుండు పలుకుటయుఁ బ్రియము దళుకొత్తఁగఁ బాం
డునృపాలునగ్రనందనుఁ, డనూనవినయమున నమ్మహామతితోడన్. 203
క. తప మని యార్యులు సెప్పుదు, రుపవాసవ్రతము నదియొయొండు గలదొ సా
రపుఁదపము తెలఁగు నాకుం, గృపనెఱిఁగింపుము విధూతకిల్బిష యనుడున్. 204
ఆ. అమ్మహాత్ముఁ డిట్టు లనుఁ బెక్కుదివసంబు
లుపవసించి యునికి తపముచొప్పె
దాన విను తపస్వి గా నేరఁ డదయాత్మ
ఘాత మగుట నరుఁడు కౌరవేంద్ర. 205
క. సత్త్యంబు బ్రహ్మచర్యము, నిత్త్యశుచిత మాన మతులనియమము దయ శు
ద్ధత్త్యాగంబుఁ దపస్సం,పత్త్యాకృతు లండ్రు బుధులు పౌరవముఖ్యా. 206
వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో మహాత్మా దానశీలుని యప్రతిగ్రాహ

కునివిశేషం బెట్టిది యెఱింగింపు మనవుడునా దేవవ్రతుం డీవిషయంబునకుసప్తర్షి
వృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదని చెప్పి యమ్మనుజపతి కిట్లనియె. 207

—* సప్తర్షి వృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబుప్రకారము. *—

తే. కశ్యపాత్రి విశ్వామిత్ర ౯ గౌతములును
వినుభరద్వాజ జమదగ్నులును వసిష్ఠుఁ
డును జగంబుల నెల్లఁ [1]బేర్కొనినఋషులు
వారి సప్తర్షి గణ మండ్రు ౯ కౌరవేంద్ర. 208

వ. వసిష్ఠునిదేవి యగునరుంధతి యెందును నతనితోడన తిరుగు నయ్యేందఱకుం బరి
చారిక యై [2]గండ యనుచేడియవర్తించుఁ దద్వల్లభుం డగుపశుసఖుండును వార
లకుం బరిచారకత్వం బాచరించు నప్పు డుండ్రును దపశ్చరణపరులై ధరణిం
జరించు చుండ నత్యంతఘోర యగుననావృష్టి దోచి జీవనసాధనంబులగు పదా
ర్థంబులు దుర్లభంబులై జనంబులకుఁ బ్రాణంబులు రక్షించికొనుట దుష్కరం
బై చెల్లెం గశ్యపాదులు నతిక్షుధార్తులై యాహారం బన్వేషించునెడ శిబిసూనుం
డై నయాజ్యానామధేయుండు దొల్లి యజ్ఞదక్షిణార్థంబుగాఁ దనకొడుకు నీలుండను
వాని ఋత్విగ్జనంబుల కిచ్చినం దద్వశగతి నుండి కాలంబగుటయుమృతినొందినం
దదీయశవంబు. 209

క. సొదపైనుండఁగ వారలు, పసుండ్రనుం జూచి దాని ౯ భక్షింపంగా
మదిఁ గోరి చేరి చుట్టుం, బొదివినసమయమునఁ గాటిపొంత తెరువునన్. 210

ఆ. వేఁట బోయి మరలి౯విభుఁడొక్కరుఁడు వృషా,దర్భినాముఁడతుల౯దానపరుఁడు
పోయి పోయి కాంచి౯పోవక నిలిచి య,మ్మునులతోడ నధిక౯వినయ మెసఁగ. 211

క. మీరాఁకలి పెల్లున నా,హారంబుగ శవముఁ గొనుట ౯ కడరితి రిట్లే
లా రం డిచ్చెద మీ కా,హారంబులు వలసినట్టి ౯ వని తా మఱియున్. 212

క. బహువిధములధాన్యములును, బహురసవర్గములు మీకు ౯ భక్తినొసఁగెదఁ
బహుతురగశకటగోగణ, బహుళబహుగ్రామములును ౯ బహుమతినిత్తున్. 213

వ. అనిన వార లతని కిట్లనిరి. 214

తే. రాజవ రాజు దేసఁ బ్రతి౯గ్రహము విషముఁ
గల్లుఁగా జూతు మిట్టులు ౯ గాంచి యున్న
యట్టిమాకు నీ విచ్చెద ౯ ననుట మావి
ధం బెఱుంగమి యింతియ ౯ తప్పు గాదు. 215

క. అనుడు విషాదముతోడం, జనికృత్రిమవనఫలములు ౯ సమకట్టి తగన్
జనపతి మంత్రుల ఋషులకు. గొని పొం డని పంప వార౯కుంతితభక్తిన్. 216

1. క. గ. బేర్కొనిన. 2. చ. జ. చండ

వ. వానిం దెచ్చి యమ్మహాత్ములకు సమర్పించిన. 217

ఆ. వారు పట్టి చూచి వాని వ్రేఁగున హేమ, గర్భకంబు లగుట గాంచి [1]నవ్వి
పుచ్చుకొనక యున్నఁ బోయి భూపతికి న, త్తెఱఁ గమాత్యకోటి యెఱుఁగఁ జెప్పె.

క. విని యతఁడు రాజసంబునఁ, గనలు వొడమి కృత్తి వేల్వఁగాఁ దగు వారిం
బనిచిన నప్పుడ హోమం, బున రాక్షసి యొక్తు పుట్టె భూపవరేణ్యా. 219

వ. పుట్టి యప్పుడ మిఱేని ముందట నిలిచి పని యేమి వనుపు మనిన నతండు ప్రీతుండై కశ్యపాదులం గనుపుగొట్టు మని పనిచిన నది వార లున్నెడ రోసి పోయె నంతకు మున్న వారు వనంబున మూలంబులు ఫలంబులు వెదకి తిరుగుచుండ శునస్సఖుం డను పరివ్రాజకుండు వచ్చి వారిం గని వందనంబు సేసిన వార లభినందించి రతండు నమ్మునులం గలసి యేకార్థుండై సంచరించె నట్లు చరించు నమ్మహాత్ము లతిక్షుధాన్వితులై తామరతూండ్లు పుచ్చికొని నములుటకై యొక్క నలినాకరంబునకు సత్వరగతి నరుగుచు నున్న నా రక్కసి యక్కొలని కడ్డంబుగాఁ బోయి పొడసూపి నిలిచిన. 220

క. ఈ కమలవనము చేరువ, నే కార్యము సేయఁ జూచెదీ వెవ్వతె వం
చా కొలను సొరఁగ నమ్మునిలోకము సేరుటయు నమ్మొగిలుంతె యెలుఁగెసఁగన్. 221

— వృషాదర్భి పుత్తెంచిన కృత్తి శునస్సఖునిచే మృతిఁ బొందుట. —

వ. ఏ నెవ్వతనైతి నేమి యిక్కొలనికావలి యున్నదాన ననుటయు నమ్మునులు వెల్లనై యాఁకట నలందురి యుపజీవింప నొండేమియు లేమిం జేసియు సరోవరంబున బిసంబులు వెతికికొని భక్షించువార మై వచ్చితి మనిన నవ్వనిత మీ మీ పేళ్లు సెప్పి మఱి పద్మవనంబుఁ బ్రవేశించువా రని పలికిన నప్పరమమును లన్నాతి యాతుధాని యగుటయుం గృత్తి యగుటయు వధింప వచ్చినది యగుటయు నెఱింగి కశ్యపాదు లగుపదుండ్రును దానికి దుర్బోధత్వంబు దోఁచునట్లుగా నిర్వచనసహితంబుగాఁ దమ నామంబులు సెప్పి రప్పాపవర్తన వెఱఁగుపడి యుండ శునస్సఖుండు దనయభిధానం బభివ్యక్తంబుగా నుగ్గడించిన గృత్తి నీ పేరు దెలియం జెప్పవిది యేమి యనవుడు నతండు దేటపడం జెప్పియుండం జెప్పవనియెద విట్లంట దప్పు గాదె యిట్టియుద్దండవు మత్త్రిదండంబు పాలు వడు మని బ్రహ్మదండనిభం బగు నిజహస్తగతదండంబున దాని శిరంబు బెట్టు వ్రేయుచుఁ బాపకర్మురాలా పడుము భస్మంబ వగు మని నిష్ఠురాక్షరంబుగా నిర్దేశించిన దుర్దశ యగుచుం బడి యారక్కసి భస్మీభూత యయ్యె నప్పు డప్పరుదునొకండ్రును బ్రమోదంబున నంబుజషండంబు సొచ్చి. 222

తే. బిసము లాదట నందఱుఁ బెఱికి రొంపి
వోవ నీటఁ [2]దెమల్చి మోపుగ సమర్చి

1. అ. యవియు. 2. క. విదిల్చి. తోపుగ.

తీరమునఁ బెట్టి నియమముల్ దీర్పఁ జొచ్చి
తీర్చి యాకఁలి [1]దముఁ గోసి తినఁగఁ గూడి. 223

క. కొలను వెడలి బిసము లిడిన, నెలవునకుం బోయి యచట నిగిడించినచూ
డ్కుల కవి దోఁపక యున్నను, గలయం బరికించి యెట్లుఁ గానక తమలోన్.

వ. ఒండొరుల శంకించి శపథంబులు వలుకుదము గాక యని నిశ్చయించి శున
స్సఖుని వినువానింగాఁ జేసికొని రప్పు డత్రి యి ట్లనియె. 225

తే. మొదవుఁ దన్నుట రవియభిముఖత దనకుఁ
గలుగ మూత్రపురీషమోక్షణము సేత
యధ్యయన మనధ్యయనమునందు నడపు
టగు బిసంబులు ముచ్చిలినట్టు లైన 226

వ. అనుటయు వసిష్ఠుండు. 227

క. శ్రుతి సదువమి సన్న్యాస,స్థితిఁ గాముకుఁ డగుటఁ గుక్కఁ జేకొని తిరుగ
మతి రోయమి నయ్యెడుదు,ర్గతి దూఁడులు ముచ్చిలించునట్టునకు నగున్. 228

వ. అని వెండియు. 229

క. సుత నమ్మికొనుట శరణా,గతుఁ జేకొన కునికి నిచ్చకారుణికుదరి
ద్రతఁ జూచియు వేడుటనగు,గతి బిసములు దాఁచికొనుటగల్గినఁగల్గున్.

వ. అనియెఁ దదనంతరంబ. 231

చ. పలలవృథోపభుక్తి [2]సభఁ బక్షముఁ బల్కుట దుష్టదాన ము
గ్మలి దివసంబునం గవయుకష్టత విప్రజనంబు లుబ్ధతా
కులితముఁ జేత యెల్లసరకుం గొని యమ్ముట కాదె తూఁడుతీఁ
గలపోది ముచ్చిలించు టని కస్యపసంయమి వల్కె భూవరా. 232

వ. పదంపడి. 233

క. జ్ఞాతులయెడ గోవులయెడ, [3]గోతులయెడ ధర్మ మెడలి క్రూరుఁ డగుట కా
ర్యాతురవిప్రోపేక్షా,నీతి బిసము లపహరించునిపుణత యరయన్. 234

క. అని పలికె భరద్వాజుం, డను మఱియు హవిస్సు గ్రంపయగ్ని నిడుట యొ
జ్జ నధఃకరించి చదువుట, యనునివి సరి యా బిసాపహారణంబునకున్. 235

వ. అని పలుకుటయు. 236

తే. ముట్టునను భార్యఁ గవయుట మూత్రమును బు
రీషమును నీర విడుపు విద్వేషయుక్తి
యోషిదుపజీవనము మృణాళోత్కరంబు
ముచ్చిలుటఁ బోలుకల్మషములె తలంప. 237

క. అని జమదగ్ని మఱియు ని, ట్లను నన్యోన్యాతిథిత్వ మసహాయవువై

1. క. దముఁ గొని తినఁగ; జ. ధవ గొని తినఁగ. 2. న. కరిపక్షము. 3. గ. చ. జ. గోఁతులయెడ.

రనిరూఢిఁ బాఁడిమెదవుం, గనలి యడుచుటీడె బిసనికరచోరతకున్. 238

వ. అనవుడు గౌతముండు. 239

క. ధృత వేదత్యాజనానల, వితతివృథాత్యాగసోమవిక్రయవృషలీ
పతితా[1]దుర్గ్రామాజీ, వితలు బిసస్తేయకష్టవృత్తికి నెనయే. 240

వ. అని నిర్దేశించిన విశ్వామిత్రుం డి ట్లనియె. 241

క. తగుభృత్యులఁ బ్రోవ కునికి, దగనిభటులఁ బ్రోవు కపటధార్మికవృత్తిఁ
జగతీపతిఁ గొల్చుట లెస్సగఁ బోలఁగ నేర్చునే బిసస్తైన్యంబున్. 242

వ. నావుడు నరుంధతి యల్ల నవ్వుచు. 243

క. సతతంబు నత్త దూఱుట, బతియెడ దుశ్చిత్త యగుటఁ బరమాన్నము నొ
క్కత సేవించుట నగుదు, ర్గతి బిసములు దాఁచికొన్నకష్టకుఁ గలుగున్. 244

సీ. అనుఁడు వంటకము సేసినయింతిదా మున్న, గుడుచుటపనియెడఁ గుటిలయగుట
బొంకులు వలుకుట పుత్త్రిక వెల గొని, యిచ్చుట సుజనుల కెగ్గుసేఁత
మెట్టిదుర్గతిఁ దెచ్చు నట్టిద కల్గు బి, సావలి మ్రుచ్చిలినట్టు లైన
నిట్లు గాకయుఁ బుట్టు వెల్ల దాస్యంబు నీఁ, గక పోవు నక్కడు గలనికృష్ట

తే. యనియె [2]గండ యసంతానుఁ డగుట గర్భ
దాసుఁ డగుట దరిద్రత్వతప్తు డగుట
చెందుఁ దూఁడులకట్ట మ్రుచ్చిలినకష్ట
నరుని కని పల్కెఁ బశుసఖనాముఁ డధిప. 245

వ. అని యి ట్లందఱుం దన కభిముఖు లై పలికిన వారితోఁ శునస్సఖుం డి ట్లనియె.

క. ఛందోజ్ఞున కైనను దన, నందన నధ్వరధురీణున కైనను నా
నందముగ నిచ్చుటం బో, లుం దూఁడులకట్ట మ్రుచ్చిలుట దలపోయన్. 247

తే. అనిన నయ్యందఱును బుణ్యమైనకర్మ, మనఘ శపథంబునకు విషయముగ నీవు
పలికితటు గాన బిసలతాప్రతతి నపహ, రించినాఁడవు మమ్ము గాఱింపకిమ్ము.

సీ. అనిన నిక్కంబిది యందఱు నొండొరు, నే మనియెదరో వీరిబిసముల
పొది యేను దాఁచి చూచెదనని దాఁచితి, నిదె కొనుఁ డని దానినిచ్చి మీకు
నలిగి వధించుట కై హోమవహ్నిఁ బు, ట్టించి వృషాదర్భి పంచెఁ గృత్తి
నది మున్న కాంచి రక్షార్థి నై వచ్చి యా, రక్కసిఁ జంపితి నిక్కమునకు

ఆ. వాసవుండ లోభవర్జనముఖభవ, త్సద్గుణములఁ జేసి శాశ్వతంపు
నెలవు గలిగె రండు నెగయుండు పుణ్యలో, కముల కని సమాదరమునఁ బలికె.

వ. అట్లు వలుకుటయు. 250

చ. అనయముఁ బ్రీతిఁ బొంది మును [3]లట్టుల చేసెద మంచు నింద్రుప
జ్జన తగ నేఁగి దేవపరిషత్పరిపూజ్యపదస్థు లై వెలిం

---

1. క. జ. దుష్కృప...బిస సైన్య కష్ట 2. గ. ఁ జండ. 3. క. గ. లట్లన చేసెద.

గి నిఖిలలోకనిత్యపరి ✠ కీర్తితమూర్తుల నొప్పి రింతయు
న్నీను మపరిగ్రహంబుమహనీయత నైనదిసూవె భూవరా. 251

క. కావున లోభము విడుచుట, కేవియు సరి గావు గుణము ✠ లీగుణము మహీ
దేవునకు వలయుఁ బెద్దయు, నీవిధమున కమరసంఘ ✠ మెంతయు మెచ్చున్. 252

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు. 253

ఉ. ఈ యితిహాస మార్యసభ ✠ నెవ్వఁడు సమ్మతిఁ జెప్ప వాఁడు దీ
ర్ఘాయువు శ్రీయు ధర్మము సశోమంచితకీర్తియు వృద్ధిఁ బొంద సౌ
ఖ్యాయతనాత్ముఁ డై మను సుకారావలియుం బితృకోటియుం బ్రియ
శ్రీయలరారఁ గీడతనిఁ ✠ జెందక యుండఁగఁ జేయు నెయ్యెడన్. 254

—♦ ఉపానద్దానవిషయకసూర్యజమదగ్ని సంవాదము ♦—

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతోఁ బితృకార్యాదులయందు గొడు
గులుఁ జెప్పులు నిడుట యుత్తమ ప్రకారం బని చెప్పుదురు వానివిశేషంబు తెఱం
గెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతి కిట్లను సూర్యజమదగ్ని
సంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీయడిగినయది దేటపడు జమ
దగ్నిమహాముని క్రీడార్థి యై శరాసనంబు ధరించి రేణుకాదేవి బాణంబులకట్ట
గొని తనతోడం జను దేర నివాసంబు వెడలి యొక్కబయల నయ్యంపపొదినిలువ
వై పించికొని దూరాపాతనం బాచరింప నక్కుసుమకోమలి సని యమ్ము లేరికొని
వచ్చి యిచ్చుచుండు. 255

తే. ఇవ్విధమున వినోదింప ✠ నినుఁడు గగన
మధ్యగతుఁ డయ్యె నప్పు డ మ్మగువ యమ్ము
లేఱి తేరంగఁ బోయి యొక్కింత దడసి
యరుగుదెంచిన నాతఁ డయ్యబలతోడ. 256

క. లోలాక్షి యచట నిమ్మరి, యేల తడసి తనుడుఁ బేర్చునిను తేజమునన్
నేలకు వేఁడిమి దనికిన, జాలన వెసఁ ద్రొక్కఁదలయుఁ బాజాలఁ దపించెన్. 257

క. ఇమ్మెయి నలంగి యొకవృక్షమ్మున క్రీనీడ నిలిచి ✠ చనుదెంచుట నా
కిమ్మరి దడయ వలసె నని, యమ్ముద్దియ సెప్పెఁ జెమట ✠ యడరఁగ మేనన్.

క. విని యేమేమీ నొంచెనె, యినుఁడు నినుం దత్ఫలంబు ✠ నిప్పుడ కుడువం
గనియెదఁ గా కస్త్రానల,మునఁ బొదివెద నతని ననియె ✠ ముని కోపమునన్.

ఉ. దాని నెఱింగి భూసురతఁ ✠ దాల్చి వెసం జనుదెంచి యర్కుఁడ
మ్మానితసంయమిం గని యశమత్సరభావము దోఁప రోషమున్
మానుము నావుడుం బలుకు ✠ మానుము నీ వటు వాయు మేసెదన్
భానుని నేలఁ గూల నని ✠ పల్కె మునీంద్రుఁడు శోణితాక్షుఁ డై. 260

చ. పలికిన బ్రాహ్మణుం డొదుగఁ ✠ బాఱక నిల్చి మునీంద్రయట్టు లి

ట్టల మగుక్రూరవృత్తికిఁ గడంగుదురే సవిత్రుండు రశ్మిలన్
జల మొసఁగంగ నోషధులసంపద[1]హావ్యమహత్త్వ మొంది వే
ల్పులకు బలంబు నిచ్చు నది లుప్తము గాదె యతండు నొచ్చినన్. 261

చ. అనినను శాంతి లేమికి భయం బెదఁ గూరఁగ మ్రొక్కి యాతఁ డే
నినుఁడ సహింపు నావలన నెగ్గులు గల్గెనయేని నీకు నె
మ్మనము దయామయం బని సమస్తజగంబులు సంస్తుతింపఁగా
విని ముద మందుదుం శరణు వేఁడెదఁ [2]గావుము నన్ను నీశ్వరా. 242

చ. అనిన బ్రశాంతుఁడై తపను నాభృగుముఖ్యుఁడు ప్రీతి గారవిం
చినఁ బ్రమదంబునం గొడుగుఁ జెప్పులు మానసవృత్తిఁ దెచ్చి య
మ్మునికడఁ బెట్టి యత్తరణి మున్నివి లే వని పల్కి దీన మైఁ
దనుకదు పీనఁ బాదములఁ దాఁకదు నా దగువేఁడి యేమియున్. 263

మ. నయ మిట్లారఁగ నాతపత్రము నుపానద్ద్వంద్వముం జూపి చె
ప్పి యపూర్వం బగుసృష్టిఖేలనమునం [3]బెంపారునవ్వస్తువుల్
దయ సద్విప్రున కీగి యైహిక సుఖోదాత్త్యంబు నాముష్మిక
శ్రియమున్ దాతకు సుస్థిరంబులుగఁ గల్పించుం మునీంద్రోత్తమా. 264

మ. అనినన్ మోమలరం దినేశ్వరునిఁ దా నామంత్రితుం జేసి య
మ్ముని శార్దూలుఁడు వల్లభాసహితుఁడై మోదంబునం దేలుచుం
జనియెన్ నాఁడు జనంబు లెల్లను బ్రహర్షం బందుచున్ వానిఁగై
కొని రవ్వస్తువు లిట్టి వేర్పడఁగ నీకుం జెప్పితిం భూవరా. 265

చ. దినకరచిత్తసృష్టములు దివ్యమునీశ్వరలాలితంబు లీ
వినుతపదార్థముల్ కరుణ విప్రులకుం యతిసాధువృద్ధస
జ్జనులకు నిమ్ము నీ వది సుసారపుధర్మము సూవె దానఁ గ
ల్గును విను గోకులాకలితలోకము లో నగుపుణ్యలోకముల్. 266

క. దానప్రవణ యుపాన,ద్దానంబును నాతపత్రదానము సురస
మ్మాననభాజనము లగుట, నానాబుధజనులచే వినంబడు నెపుడున్. 267

క. అనిన విని పాండుభూవర,తనయోత్తముఁ డిట్టులనియె దాతకు శూద్రుం
డనఘా యెమ్మెయిచరితం,బున నిహపరపరమసౌఖ్యములఁ జెందఁ గనున్. 258

వ. అనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 269

—♦ శూద్రున కవశ్యానుష్ఠేయం బైనధర్మంబు నిరూపించుట. ♦—

క. లోకహితార్థంబుగ ముని,లోకోత్తముఁ డాత్మశిష్యలోకమునకు సు
శ్లోకుఁడు పరాశరుఁడు ధ,ర్మాకారము లెఱుఁగఁ జెప్పె నంచితచరితా. 270

వ. అవ్వాక్యంబులు సెప్పెద నందు భవత్ప్రశ్నవిషయం బయినయర్థంబు నవగతం

1. గ. వ్యమయుత్వ. 2. క. గావున నన్ను నీశ్వరా. 3. క. బెంపారి యవ్వస్తువుల్.

బగు నాకర్ణింపుము. 271
సీ. కరుణాఢ్యుఁ డగుపరాశరమునివరుఁడు శిష్యులకు నిట్లను నింద్రియోత్కరంబు
గెలిచి యంతశ్శత్రుకుల మైనకామాది, వర్గంబు నోర్చి గర్వంబు వదలి
త్రైవర్ణికులయెడ భావంబు భక్తిమయంబుగా శుశ్రూషయాచరించి
శూద్రుఁ డైహికసుఖసుగతులఁ బడయు వేదాధీతితపముల నాచరించె
ఆ. నేని నుభయలోకహీనాత్ముఁ డగు భూమిసురనృపాలవైశ్యశూద్రులకును
నధ్యయనము బలసమగ్రత వాణిజ్య, మనుచరత్వ మధికధనము లరయ. 272
క. ఇవి శాస్త్రదృష్టమార్గము, లవనిసుర ప్రభృతు లీసదాచారంబుల్
సువిహితములుగా నడపిన, భువనద్వయమునను బడయుఁబోలుం బెంపుల్. 273
తే. ఇట్లుగా కాత్మధర్మంబు లెడల విడిచి
వర్ణములు నాలుగింట నెవ్వార లైనఁ
దోలఁగ ద్రొక్కినఁ బాటిల్లు దుష్టగతులు
మన్నకాలంబు పదపడి చన్నయపుడు. 274
వ. అని పలికి శౌచవిధి యెఱింగింపం దలంచి యిట్లనియె. 275
క. మూత్రపురీషోత్సృష్టికి, రాత్రి పగలు దక్షిణోత్తరదిశాముఖతా
సూత్రణము వలయునది సంధ్యాత్రయమును కుత్తరంబ యగు నప్పనికిన్.
క. పలుకవలదు శౌచక్రియ, సలుపకమును సలుపునపుడు జలములు దోడలం
జిలుకుట యొప్పదు మృత్తిక, వలయు నపానంబునం ద్రివారంబు లిడఁగ. 277
క. గుదతలము నొవ్వఁ దోమినఁ, గదురును రోగంబు లేపగంధాపగమ
ప్రద మగుకొలఁదిన శౌచము, సదురుగ నాచెప్పినట్లు సలుపఁగ వలయున్. 278
తే. అంబరంబున శౌచజలంబు వడుట, చెట్టశౌచ ముల్లన చేత మేలు
వామకరశుద్ధి దొల్తఁ ద్రివారమృత్తి, కాకలనమునఁ దద్దచేయంగ వలయు. 279
క. కుడిచేతఁ బిదప డాచేఁ, గడిగి పొరిఁ సప్తమృత్తికాకలనమునం
గడుగునది కరయుగము మఱి, కడుగ వలయు గుహ్య మల్పకమృదాకలనన్.
క. ఇమ్మెయి గుహ్యతలము శుద్ధమ్ముగ నొనరించి కేల్ పదంపడి జలధౌ
తమ్ముగఁ జేసి సముద్ధానమ్ముపిదపఁ బాదశోధనము సేయఁదగున్. 281
క. జనములుసూచుచు నుండఁగఁ, జనదు మలము మూత్రమును విసర్జింపఁగ న
ప్పనులకు శౌచాచరణంబునకు నవశ్యంబు నోలములు గావలయున్. 282
క. ఆపత్సమయంబున శౌచాపాదన మిట్టిభంగి నబ్బమి మలసం
లేపనగంధము వోవఁ గ్రియాపరుఁ డై చేయునది మృదాకలనంబున్. 283
సీ. బుద్బుదవిరహితంబుగ వారిఁ గరమున
[1]గొనకొని పొరి డెందమునకుఁ జేరు

1. చ. గొని కొన్ని పోసి డెందమునఁ జేరు; జ. మినుపగిం జోగి ముస్గనను దోఁచు.

నట్లుగ నిశ్శబ్దమై యుండ ముమ్మాఱు
ద్రావి యిన్మాఱు తిర్యగ్విధమున
నాస్యంబు దొడసి నీ రంఘ్రిల శిరమునఁ
బ్రోక్షించి యోష్ఠసంపుటము ముట్టి
నాసికాపుటములు నయనముల్ సెవులు మూఁ
పులు హృదయము నాభితలము మౌళి

ఆ. ముట్టవలయు హస్తములు పాదయుగమధ్య, గతములుగ నుదఙ్ముఖత్వ మొండెఁ
బ్రాఙ్ముఖత్వ మొండెఁ బ్రాపించి యిమ్మెయి, నాచమనము సేయు టార్యమతము.

సీ. ముమ్మాటిజలపానమున నోలి ఋగ్యజు, స్సామవేదంబులు సంతసిల్లు
దొలితొలి వక్త్రంబు దొడయ నథర్వహ, ర్షంబును రెండవసారి ధర్మ
శాస్త్రతోషేతిహాసప్రమోదపురాణ, సంప్రీతులును గల్గుఁ జరణయుగముఁ
బ్రోక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు ప్రియమందు, నయనంబు లంటిన నలినహితుఁడు

తే. సమ్మదంబునఁ దేలు నాచమనసంప్ర, యోగ మిట్టిది వస్త్రయజ్ఞోపవీత
ధరణముల నన్నపానతంత్రముల మున్ను, సేసిపిదపను నిది యనుష్ఠింపవలయు.

తే. ఆస్యశుద్ధి యొనర్చిన[1] యపుడు వోక, భక్ష్యభోజ్యలవంబులు [2]పండ్లనడుమ
నిలిచి పదపడి పోవుట గలిగెనేని, నాచమన మాక్షణంబ చేయంగ వలయు.

వ. శౌచవిధి సమస్తవర్ణసామాన్యధర్మంబు శూద్రునకు నాచమనం బోష్ఠపుటం బొకమరి ప్రోక్షించుకొనుటయు దానిం గరంబున నడ్డం బొకమరిదొడయుటయు నింతియ. 287

క. తాను శుచిత్వం బేమిట, నైనను నేమఱక నియతి నతులితశుశ్రూ
షానిరతుం డై శూద్రుఁడు, మానితవిప్రులకు నోడి మనఁగా వలయున్. 288

సీ. అవనీసురుఁడు జపయజ్ఞుఁ డధ్యయనోప, జీవి తపశ్శోభి భూవరుండు
ప్రారంభయజ్ఞుండు పరమదండోపజీ, వకుఁడు పావనశోభి వైశ్యుఁ డమల
హవ్యయజ్ఞుఁడు విక్రయాజీవి యాతిథ్య, పరిశోభి శూద్రుండు పరిచరత్వ
యజ్ఞుండు శుశ్రూషణాజీవి దక్షత్వ, శోభి యట్టులు గాని చొప్పు లఖిల

ఆ. వర్ణజాతులకు నవశ్యంబు నాలవ, వాని కెమ్మెయిం ద్రివర్ణభక్తి
వలయు నడప యతులవలన విశేషించి, నిత్యభజనపరత కృత్యమరయ. 289

క. యతి సర్వాశ్రమచరణ, స్థితులకు నుత్కృష్టుఁ డతని తెరు వూఁదిన శ
క్తత గలిగినవారు శ్రుతి, స్మృతివిహితాచారు లగుట మే లరయంగన్. 290

సీ. ప్రియవాదికయును శాంతియును దాంతియు ననా, లస్యంబునతులశీలంబుఁ గలిగి
నా కది వలయు దీన నుదుస్తరంబును, ఘోరంబు నైనసంసారజలధి
గడతు నే నని భిక్షుకజనంబులకు నెవ్వి, హితము లప్పనులు సంతతముఁ జేయు

[1] గ. యప్పుడొక్క భక్ష్య. [2] గ. పండ్లయెడల.

చడుగు లొత్తుచు [1]నిష్ఠ మడుఁగుచు నీచత, ననుచరించుచు ధర్మమున నుపార్జి
ఆ. తంబు లైనయట్టి ద్రవ్యసంచయములఁ, దృప్తి సేసి దేహగుప్తి నడపి
పగలు రేయు నాకపరిచర్యలొనరించి, శూద్రుఁ డిహపరములసుఖము వడయు.
క. దానోపవాసముల, సన్మానితగతి లేదు శూద్రునకు యతిదెస స
మ్మాననమునఁ దత్పూజా,ధీనరతిం గాని యెన్ని తెరువులఁ జూడన్. 292
తే. తెరువుఁ దప్పి తూఁగాడుచు నరుగుదెంచు
యతిఁ గనుంగొని మనమున [2]నడలు వొడమ
నెదురుకొని డప్పి దీర్చి సమ్మదము సేఁత
శూద్రునకు ధర్మవిధి యని శ్రుతులు సెప్పు. 293
చ. యతి రుజఁ బొందినం దొఱఁగ నౌషధ కృత్యముఁ బథ్యమై సమం
చిత మగునట్టి భోజనము సేర్చుటయుఁ మలమూత్రముల్ జుగు
ప్సితములు గానిభంగి గలచిత్తముతో జలకార్య మొప్పి వ
ర్ణితముగఁ జేఁతయుం గలచరిత్రము శూద్రున కిచ్చు సద్గతిన్. 294
క. ఏవిధమున నోపిన యతి,భావముదుఃఖంబు వాపుపని సాదరచే
తోవృత్తిఁబూనిచేయం,గా వలయును శూద్రుఁడది సుగతి నొందించున్. 295

— సర్వవర్ణసామాన్యధర్మ నిరూపణ ప్రకారము —

వ. అని చెప్పి సర్వజాతిసామాన్యంబు లగుధర్మంబు లెఱింగించునాదరంబుననమ్మని
వరుం డిట్లనియె. 296
సీ. పరధనంబుల కాసపడక యొడ్లను దన,యట్ల కాఁ జూచుచు నఖిలవస్తు
వులుఁ దోఁచునడఁగుపీచులచందమున మెఱుం, గులభంగి నని కనికొనుచు నెందు
నాసక్తిలేక భూతాలిపై దయ గల్గి, నడచుట హితము దో నడచుఁ జేసి
నది మేల చేయుట చదురు గీ డవశతఁ, దొడరఁ బ్రాయశ్చిత్తదోహలమున
తే. వేగ తొలగించుటొప్పెడు వెరవ యెమ్మ, లేని జంతువుఁజంపి త్రిస్నానములను
ద్వాదశప్రాణసంయమనాదరమున, నొక్కయుపవాసమునఁ బాపయుక్తివాయు.
ఆ. అస్థి గలిగి హీనమగుజంతువైన ద,ద్విగుణవృత్తి వలయుఁ బ్రగుణజంతు
వునకు నలుమడించుకొనునది నరమాత్ర,హింస యష్టగుణకృతిహఁబాయు. 298
క. హీననరునట్లు గుఱ్ఱము, నేనుఁగును మనుష్యవధ మనేకాబ్దికభి
క్షానిరతి ప్రభృతిసుక,ర్మానుష్ఠానములఁ గాని యఱుగ దలఁతులన్. 299
తే. కల్లు ద్రావుట గురుతల్పగమన మధిక,పాతకము లివిప్రాణముల్ వాయఁబెట్టి
చేయు ప్రతికారములఁగాని చెడవు గోధ, రాద్యధికదానములనైన నఱుగవండ్రు.
క. ఇవి యెఱిఁగి యెపుడు బరలో,కవిభీతి మనంబునందుఁ గల్గి సకలభూ
తవిషయదయ నూనినయ,ట్టివాఁడు గీ డెల్ల బో నడిచి మే లొందున్. 301

1. జ. నిష్ట మడుగుచు. 2. జ. నరలు వొడమ.

క. ఈ నెఱిఁ గనికొని శూద్రుం, డైనను గ్రమవృత్తి నవ్య§యంబగుపదముం
గానం బడయుట గల్గును, వానికి నియమములతో§వ § వలవక యునికిన్. 302

వ. అని నిర్దేశించి యరిష్టంబు లెఱింగింప ననుకంప పుట్టుటయు. 303

సీ. పురుషు హిరణ్మయు § నరుఁ డెవ్వఁ డుత్తర,మునఁ గాంచుదక్షిణ§ముఖత నుండ
నతనికి వర్షత్ర§యమున మృత్యువు వచ్చు, రవిమండలంబు ని§ష్ప్రభముగాఁగఁ
గనిన రెండేఁడులఁ § గౌముదిఁ దననీడఁ, దూఁటు సూచిన నొక్క§యేఁట నదివి
మాళియై యున్న ష§ణ్మాసమాత్రంబునఁ గర్ణముల్ కరములఁ § గదియమూసి

ఆ. కొనినపుడు మ్రోఁత § వినకున్న నెలనాళ్ళఁ, గర్ణములును నాసి§కయునుబట్టు
గదల వికృతవర్ణ § కత పండ్లఁగన్నులుఁ, గలుగనాఁడ మరణ§మొలయు నండ్రు.

వ. అట్లు వర్తిల్లునరిష్టంబులం దెయ్యాని దోఁచినం గలంకం బొరయనియంతరంగంబు తోడఁ దృష్ణాకలితంబైనసంసారంబునందలియాసంగంబు వదలి హృదయం బేకాగ్రంబుగావించి మునీంద్రనిర్దిష్టనిర్మలధ్యానకర్మంబులం దగిలియుండెనేనింగాలాంతక ప్రసాదంబునవడయుం దెలివికొఱంతం గాలగోచరత్వంబునొందివైశ్యరాజన్య విప్రకులంబులం దత్తద్విధసంపత్సమృద్ధంబులుఁ బ్రబుద్ధంబులు నగు వంశంబులం గ్రమంబున జన్మించి. 305

క. అధ్యైకర్మంబులదెస, నెయ్యం బెసలారఁ గలిగి § నియమనిరూఢుం
డియ్యైన యన సుకృతంబుల,నయ్యెడుసౌఖ్యంబునిహాము§నందుఁబరమునన్. 306

తే. అనుభవించుచు గమనంబు § నాగమనము
నాచరించుచు బ్రహ్మస § భాంతమైన
పుణ్యలోకనికాయంబుఁ § బొంది యెల్ల
నెఱింగి యూహించి యిట్లని § యెదఁ దలంచు. 307

క. ఇవి యెల్ల నశాశ్వతములు, భవమరణాకలితములును § బటుసంసారో
ద్భవదుఃఖయుక్తములు సుఖ,లవయుతములు వీనియందు § లౌల్యం బేలా. 308

వ. అని తలంచి యపునర్భవకారియు ననధికంబును నచలంబు నగు ధర్మంబునుగోరుచుండు నకృతకర్మఫలంబు నొందను గృతకర్మఫలంబు దొఱంగను నెవ్వరికివశంబుగామి ధ్రువం బగుటంజేసి కృతకర్మవిశేషంబున నతండు వాసవాదివరిష్ఠసహవాసంబున వర్తించి. 309

తే. పుణ్యఫలకాలమునయంత§మున నితాంత
సంప్రబుద్ధజనంబువం § శమునఁ బుట్టి
బ్రహ్మసంస్కారముల నెల్ల § బడసి యతిథి
దేవపితృకోటులకుఁ బరి§తృప్తి సేసి. 310

తే. భార్య పుత్త్రు లాదిగఁ గల§పాశసంచ
యంబు నిరసించి యతిధర్మ § మాచరించి

యిల్లు వెడలి గురుశుశ్రూష నలఘుసాంఖ్య
యోగశాస్త్రరహస్యైకయోగ మొంది. 311

సీ. పుణ్యంబు లైనయరణ్యంబులను శూన్యగృహముల దేవతాగృహములందు
గుహలను నిలుచుచుఁగుడుపు భిక్ష నొనర్చి, యొకచోటమరగకయొల్లమి యును
వలపును నెడలి నిర్ద్వంద్వత వాటించి, మమత యహంకృతిమాని నిత్య
తృప్తాత్ముఁడును జనాదీనత్వరహితుండు, నై గమ్యదిశ యొక్కఁ డనఁగ లేక

ఆ. మెలగుచుండి పక్వఫలము దొడిమఁ బాయుపగిది గుణచయంబుఁబాసి యక్ష
యంబు నచలమును నిరామయంబును నగుపదముఁ జెందు శుద్ధభావ మెసఁగ.

వ. అని చెప్పి. 313

క. భిక్షుకుఁ డిమ్మెయి నీడముఁ, బక్షి విడుచునట్లు మాయఁ బాసి యభేద్యం
బక్షర మనుతత్త్వంబును, సాక్షాత్కృతిఁ గూర్చి నిలుచు శాశ్వతపదవిన్. 314

వ. అమ్మహానుభావుండు సంసారసాగరంబు గడచుటయ కాదాశ్రితులనుం గడపం
జాలి యుండు. 315

ఉ. కావున భిక్షుఁ జెంది ప్రియకారిత శూద్రుఁడు గొల్చునేని సం
భావితుఁ డైనయాతనికృపారస మాని తదీయసంగవి
ద్రావితకల్మషుం డయి చిరక్రమవృత్తిత నూయి గ్రొచ్చి నీ
ర్వావిరి గన్నయట్టులు శివం బగుతత్త్వము గాంచు నెమ్మెయిన్. 316

తే. అఖిలజనులకుఁ బరమపదాభిలాష
వృత్తి సామాన్య యది యొందువెంట శూద్ర
జనములకు నెట్లు వొరలిన సఫల గాదు
దాని భిక్షుకసేవ సత్ఫలతఁ గూర్చు. 317

—♦ పరాశరమునిప్రణీతధర్మవిశేషంబు భీష్ముండు ధర్మజునకు జెప్పుట. ♦—

తే. వర్ణముల కెల్ల నింద్రియవ్యాప్తి నిగ్ర
హంబు వలయు నియ్యది గన్నయంతఁ దృప్తిఁ
బొంది యొం డాసపడ కున్న నొందు సాధు
జనులు వెదకుననామయసత్పదంబు. 318

తే. పరమ మైనయీధర్మంబు పట్టి పాప
యోను లగుకామినులును వైశ్యులును శూద్రు
లును సుగతి గాంతు రనిన సజ్జనతఁ బరఁగు
బ్రాహ్మణులకు రాజులకును బ్రాఁతె సుగతి. 319

వ. అని చెప్పి వెండియు. 320

సీ. బోధ మక్షీణపావునకుఁ గల్గదు సద్గురుండు సెప్పంగ సంశ్రుతము లైన
పనులఁ బాపంబులు వాసిన నిర్మలజ్ఞానోదయం బగు దాన గర్వ

ముదయింప వచ్చిన నుడుపంగ వలయు గర్వంబున గురుసమారాధనంబు
వదలిన నాబోధవైభవ మెడలిన యంతటఁ బోక కీడావహిల్లుఁ

ఆ. బరమబోధమునకు ఫల ముపశాంతిగా, నెఱిఁగి యెంతబోధ మెక్కు డయ్యె
నంతశాంతుఁడగుచు ననవరతంబును, గురునిఁ గొలిచి మేలు పురుషుఁడొందు.

సీ. రక్షించునది యుదరంబు శిశ్నము ధృతిఁ, బాణిపాదములు దృక్పాటవములు
వినుఁ డింద్రియంబుల మనమును మనమున, బుద్ధిఁ, నిల్పైనఁ బ్రబోధవికచ
హృదయస్థుఁడై ధూమ మెడలినశిఖిపోలె, వెలుఁగు దేవునిఁ జూచు వెరవు గలుగు
యుక్తుండు గా కేల యొదవు మహేశ్వరుఁ, గనుట యుక్తాత్ముండు గనుసుభక్తి

తే. నట్టిభంగికిఁ జాలిన యట్టిఁడైన
వికృతిషోడశకంబును బ్రకృతిసప్త
కంబు మూల ప్రకృతిఁ జిత్త కలన నరయ
వికృతియును బ్రకృతియుఁ గాని విభునిఁ గాంచు. 322

క. ఇది సాంఖ్యానము దీనిని, మది కలవడఁ జేసికొనుచు మఱవక గురు ని
ర్మదుఁడై కొలువఁగఁ గేవల, పదము నతనికరుణ పెంపు ప్రకటము సేయున్. 323

తే. భిక్షుభావంబుఁ బొంది యీశిక్ష యాఁది
మెలఁగున ర్హాత త్రైవర్ణికులకుఁ గలదు
శూద్రునకు భిక్షుసంసర్గ సులభ మమల
పదము వానికి భిక్షుతఁ బరఁగఁ జనదు. 324

క. పరమజ్ఞానులయొద్దను, బరఁగిన నజ్ఞుఁడును బోధభరితుఁ డగు నిరం
తరమేరుసమీపస్థితి, హిరణ్యరుచిఁ గాక మెసక మెసఁగినపగిదిన్. 325

క. గురుశుశ్రూషామహిమం, గరుణఁ జతుర్వర్ణహితము గా నిమ్మాడ్కిం
బరివర్ణితంబు సేసెం, బరాశరమునీశ్వరుండు పౌరవముఖ్యా. 326

వ. అని సకలధర్మోపదేశధుర్యుండైన భీష్ముండు పరాశరమునివర్యు వాక్యసంచయంబు
సెప్పినం బరితుష్టుండయి పరమవినయంబునం బాండవాగ్రజుండు కురుకులాగ్ర
గణ్యుతో నరులు సురలకు వంద్యు లగువారును గల రని విందు వారలవర్తనం
బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నతం డతని కిట్లనియె. 327

సీ. ఇట్లు మాతలి యమరేంద్రుని నడిగిన, ధర్మార్థకామముల్ ధర్మచరిత
వర్తనఁ జెల్లించువారు వామాక్షులు, గోరఁగాఁదగురూపగుణసమృద్ధి
గలిగియు వర్జితకాము లయ్యెడువారు, విద్యాధనైశ్వర్యవిషయగర్వ
విరహితు లగువారు విజితేంద్రియులు నిజ, దారతృప్తులుఁ దపోధనము గాఢ

తే. తత్పరతఁ గూర్చుఘనులు సత్యవ్రతులును
బరమశౌచులు బహుకార్యపరత లేని

గూఢధర్మలు సన్యాసకోవిదులును
దనకు నభివంద్యు లగుట యతండు సెప్పె. 328

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు తటాకనిర్మాణరూపం బగుధర్మంబువిశేషంబు వినవల
తుం జెప్పవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డాదరభరితుం డై. 329

— * భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దటాకనిర్మాణఫలవిశేషంబు సెప్పుట. * —

సీ. దేవతిర్యఙ్నరస్థావరాశ్రయము తటా,కంబు విను మట్లుఁ గాక యందు
గోకులంబులు నీరు గ్రోని ధానిక ర్తకు,లము నెల్ల బుణ్యాలోకమున కనుచు
నీలోకమున శ్రీయు నెక్కుడు కీర్తియు, నతనికిఁ జేయు వర్షాగమమున
నీతున వేసవిఁ జెఱువులో నీ రున్న, నగ్నిహోత్రాదిమఖయజ్ఞవాజి

ఆ. పేయఫలము లోలి నాయన కగుఁ గట్టఁ, దగినతరువు లిడిన సుగతి గలుగు
నిహసుఖంబుఁ బొందు విహగాదిబహుభూత,వాససౌఖ్య మతఁడు సేసెఁ గాన.

క. సలిలాశయములు సేసిన, నలఘు ప్రియమందుఁ బితృచయము లూర్ధ్వగతుల్
గలుగును దానం దమ కను,తలఁపున నది గోరుచుండు ధర్మతనూజా. 331

తే. ఛాయ నతిథివర్గంబుఁ బుష్పముల సురగ
ణంబుఁ బండులఁ బితృనివహంబుఁ బ్రమద
మందఁ జేయు వృక్షంబు లట్లగుట వృక్ష
రోపణక్రియ మేటిధర్మవు కుమార. 332

క. అనిన విని ప్రీతుఁ డై య,జ్జనవిభుఁడు గృహస్థధర్మసాకల్యజ్ఞా
ననిరూఢి నాదుచి త్తం,బున నొలయింపు భవదీయపుణ్యాఫణితులన్. 333

క. అనవుడుఁ దాత యలరి య,మ్మనుమనితో నిట్టు లనియె మహీయును విష్ణుం
డును జేసినసంవాదము, విను మది నీకోర్కెఁ దీర్చు విశ్రుతకీర్తీ. 334

తే. నన్ను నీ వడిగినయట్లు వెన్నుఁ డర్థి
బుజ్జనంబులు మున్నుగ భూమిదేవి
నడిగె దానికిఁ బ్రియ మంది యమ్మహోను
భావు డిట్లని చెప్పెఁ దద్భావ మలర. 335

క. దేవా హుతవహపరిచ, ర్యావిధి యొనరించి బలిసమాచరణము భ
క్త్యావేశంబునఁ జేయఁగ, దైవతసంఘంబు సమ్మదంబునఁ దేలున్. 335

తే. అన్నమున దుగ్ధమునఁ బండ్ల నైన మూల
కోటి నైనను దను పారునీట నైన
నిత్యమును జేయునది పితృకృత్య మోపి
వైశ్వదేవ మవశ్యనిర్వాహ్య మనఘ. 337

క. ఆచేతపిదప దానం, బాచరణీయంబు శక్తి కనుగుణముగ భి
క్షాచర్య సేయువిప్రుల, వేచి యిడఁగ వలయు నెపుడు వేగమ భిక్షల్. 338

తే. అప్పటికి వారు లేకున్న [1]నగ్ర మగ్ని
ముఖమునం బైన నిడునది సఖుల బంధు
జనుల నతిథుల గురుల భోజనవిధాన
తృప్తులుగఁ జేసి బలివిధిఁ దీర్పవలయు. 339

వ. బలు లుభయప్రకారంబులు వానియందు [2]ధర్మార్థకర్మోపధివనరక్షోజనాదివిషయం
బైన శ్రౌతబలి యేను మున్ను నిర్దేశించినది యిప్పుడు సెప్పినయది పశుపక్షి
చండాల ప్రభృతిగోచరం బగుస్మార్తబలి యని నిర్దేశించి వెండియు. 340

ఆ. విను గృహస్థధర్మవిధ మిది యీ భంగి, నడపి పిదప భోజనంబు సేయ
వలయు విప్రుఁ డిట్టివాఁ డొందు నిహపర, సౌఖ్యసంపదలఁ బ్రశస్తచరిత. 341

క. అని చెప్పినఁ గృష్ణుఁడు నెమ్మన మరల గృహస్థవిధిసమాచరణము ని
ష్ఠ నడపెఁ గర్మశ్రద్ధా, ఘన నీవును నట్ల నడపు గార్హస్థ్యంబున్. 342

క. అది దురితనిరాసము న, భ్యుదయానందంబుఁ జేయుఁ బుణ్యయశస్సం
పద నిచ్చు నూర్ధ్వలోక, ప్రద మగు దానిఁ గొనియాడు భరతవరేణ్యా. 343

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు భీమాగ్రజునకుఁ గృహస్థధర్మప్రకారం బెఱింగించె నని
చెప్పుటయు నప్పౌరవకులోత్తములసంప్రశ్నోత్తరంబులు మఱి యెత్తెఱంగున
జెల్లెం జెప్పవేయనుటయు. 344

చ. అపగత కామరోషహృదయాంతరఖేలనకల్య నిర్జపా
జపమహితవ్రతైకపరసంగధురాధికలౌల్య చంద్రమ
స్తపనమయాక్ష కౌస్తుభనితాంతరుచిస్ఫురితాస్థిదామదీ
ప్తిపటలచారువక్ష మునిధీస్ఫుటభావిత దేవసేవితా. 345

క. సత్త్వాధిష్ఠాన కృతశమ, భత్త్వప్రకటాభిధాన భక్తాధీనా
తత్త్వంపదార్థరూపా, తత్త్వసదనదీప భూతదైత్యాటోపా. 346

మాలిని. జగదవనవినోదా సత్యజాతప్రమోదా
సగుణవిగుణభంగీ సంయమారామసంగీ
విగతవికృతమూర్తీ విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుగమగహనభూమా సోమషించాభిరామా. 347

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనికపర్వంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 348

---

1. గ. నన్న మగ్ని 2. చ. ధర్మార్థకర్మోపదివసరక్షో.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అనుశాసనిక పర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

పరమమహిమనిశ్చల
తాపాదన కేళికౌతుక కాతిశయమనో
వ్యాపారనిరూఢస్త్వ
త్వ్యాపాంగవిలాసలలిత హరిహరనాథా.

—* ధూపదీపనైవేద్యంబులఫలవిశేషము భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట. *—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గృహమేధిధర్మతత్త్వావగమము
దనకుఁ గలుగంగఁ జేసినతాత కెఱఁగి
మనుమఁ డూర్జితభక్తియు వినయగౌర
వంబు సమధికతావైభవంబుఁ బొంద. 3

వ. మహాత్మా సుమనోధూపదీపనైవేద్యంబులు త్తమంబు లగుపూజాసాధనంబు లని వానిం గొని దేవతలం బూజింతురు తద్విశేషం బెఱింగింపవేయని యడుగుటయు నతం డాదరభరితుం డయి దీని శుక్రుండు బలిదానవేంద్రునకు బలి మనువునకు మనువు సువర్ణుం డనుతపోధనునకు సువర్ణుండు నారదునకుం జెప్పి రప్పరమ ముని నాకుం జెప్పె నత్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి యప్పుడమి ఱేని కిట్లనియె. 4

సీ. ఓషధు లమృత మెయ్యుత్తమవస్తుసం,తతిలోనఁ బుష్పవంశతములు మేలు
పుష్పముల్ గొని సురపూజ లొనర్చిన, మానవులకు మంచిమనసు గలుగు
నట్లు గావున సుమనోభిధానము పుష్ప,ముల కయ్యెఁ దద్దివ్యపూజ లిచ్చు
నరులకోర్కులు సుమనస్కతఁ దీర్చుట, నమరులు సుమనస్కు లనఁగఁ జనిరి

ఆ. కంపు రూపుఁ దెలుపుఁ గలిగి యకంటక, భూరుహాదులం దెఁ బుట్టినట్టి
పుష్పముల బ్రియంబుఁబొందికై కొందురు నిర్జరులు పూజనములఁగురువరేణ్య. 5

క. నలినంబులు జాజులునుం, దులసీదళములుఁ బ్రభూతతోషము గీర్వా
ణులకుం జేయును యక్షా,దులకు జలోద్భవము లెల్లఁ దుష్టి యొనర్చున్. 6

క. అరుణంబులును సకంటక, తరుభవములుఁ గటుకగంధధామములు నొన
ర్తురు శాత్రవాభిచారిక, కరణమున నథర్వమాంత్రికతఁ గుసుమంబుల్. 7

తే. భూతరక్షోగణములకు భూపవర్య
తీక్ష్ణగంధపుష్పంబులు తృప్తిఁజేయు
నలఁప దీపు[1] వలచి పరిమళసుకాంతి
భరితములు నగుపువ్వులు నరులమెచ్చు. 8

క. విను దేవాలయమునఁ బితృ,వనమునఁ బుట్టుకుసుమములు వలదు వివాహం
బునకు శాంతికపౌష్టిక,వనితాజనరంజనాదివర్తనములకున్. 9

తే. కుసుమములగంధమున దేవకోటి వాని
దర్శనంబున యక్షులు తదుపభోగ
మున భుజంగప్రతాన మింపూఁడు దెఱఁగు
లను మనుష్యులు ప్రియ మందు టనఘ కలుగు. 10

క. దేవత లర్థకుసుమపూ,జావిధిఁ బ్రియ మంది యపుడ జనులయెడల సం
భావించి వారికోర్కులు, గావింతురు సఫలములుగఁ గౌరవనాథా. 11

తే. సల్లకీజాతనిర్యాస మెల్లదేవ
తలకు మే లంతకంటె [2]గుగ్గిలము లెస్స
యగరు గంధర్వయక్షోరగాదులకుఁ బ్రి
యంబు ధూపదానమునెడ నధిపవర్య. 12

వ. ధూపదానంబులయందు నధికతరంబు కర్పూరధూపం బని చెప్పి మఱియును. 13

క. సమధురమును గటువును దీ,క్ష్ణము నగుగంధములధూపకలన వరుసహృ
ద్యములు సురయక్షరక్ష,స్సమితులకును దత్ప్రకారజాతులకు నృపా. 14

తే. తగినయట్టి ధూపము దేవతలకునిచ్చి
పరమపుష్టియు నాయువుఁ బడయుఁ గర్త.
యక్షగంధర్వపన్నగరాక్షసులును
ధూపమున మెచ్చి కోర్కు లిత్తురు కుమార. 15

క. మలయజము నగరు మఱియుం, గలుగుసురభిస్తువులు నికామప్రియదం
బులు వైహారికధూపం,బులయెడ మానవులచిత్తములకు నరేంద్రా. 16

ఆ. [3]దైవతార్చలపుడు తామసభూతర,క్షోముఖంబు లైనకుత్సితంపు
జాతు లెల్ల దీపసన్నిధి నడఁగు న,ట్లగుట దీపదాన మధికఫలము. 17

క. ఆలోకదాన మన భూ,పాల పరఁగు దీప మీగి భావము సద్ధ

1. గ. గలిగి. 2. జ. గుగ్గులము. 3. క. దైవతార్చనపుడు.

ర్మాలోకనశీలం బగు, నాలెన్న యొనర్చినట్టి యతనికి నధిపా. 18
తే. ఘృతము సాలమి వర్తి నికృష్ట యగుట
దగ సమర్పించి పెంచుట ధరణినాథ
కానియవి దీనదానవిధానమునఁ బ్ర
కాశవస్తువు దృఢదీప్తికముగ వలదె. 19
వ. అని వెండియు. 20
క. ఒరులిచ్చినదీపం బప,హరించి తత్పాతకమున నంధుం డగు భూ
వర రథ్యాసభ గుడిపై, గిరి దీపం బిడి విభూతికిం బాత్ర మగున్. 21
తే. ఆలనేయి ముఖ్యము మహిషాదిమేష
జనితఘృతములుఁ దైలంబు మనుజనాథ
మధ్యమము లగు మేదోస్థిమాంసరసము
లరయ నింద్యముల్ దీపసమర్పణమున. 22
క. జ్యోతిస్సాలోక్యకులో, ద్ద్యోతనమహిత ప్రకాశయోగంబులు పు
త్త్రాళి తెచ్చు దీపదానము, దాత కొసఁగు నమరపూజితసుఖత్వంబున్. 23
క. దేవతలకు నగ్రపుసం, భావన నుపహార మిచ్చి పదపడి కుడువం
గా వలయు నట్లు సేయని ధీవిరహితుఁ డసుర యగుడ దెల్లం బధిపా. 24
వ. కావున. 25
క. తనయింటఁ గలుగునన్నము, మును దేవతలకు నివేద్యముగఁ జేసి ప్రణా
మనియమసహిత సమర్పణ,మునఁ గృతకృత్యుఁడుగ వలయుఁ బురుషుం డనఘా. 26
వ. పూజకుండు శక్తిసంపన్నుం డయి యొనర్చిన. 27
క. తిలపిష్టము దధిదుగ్ధం,బులు మఱియును ధూపములును బుణ్యపరిమళం
బులు నగుపదార్థములు విబు,ధులకుం బ్రియ మొసఁగు బలివిధులఁ గురుముఖ్యా.
క. ఉపహారసమర్చకుఁ డగు,సుపురుషు గృహదైవతములు శుభములఁ గూర్చున్
నృపవర తత్కర్మరహితుఁ, గృప లేక నితాంతవిఫలకృత్యుం జేయున్. 29
ఆ. రక్తమాంససహితభక్తిపిండముల ను
ల్లసితలోహితాక్తలాజములను
సురను బలి యొనర్ప నురగయక్షాసుర
ప్రముఖభూతములు శుభంబు లొసఁగు. 30
క. సౌమ్యా సౌమ్యబలులు విను, సౌమ్యాసౌమ్యప్రకారజనకృత్యంబుల్.
సౌమ్యనృపోత్తమ యర్యై, కామ్యముఁ దత్తత్ప్రపూజ్యకరణిం జేయున్.
క. అగ్రప్రదాయి వర్ణస,మగ్రుఁడు బలయుతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు లోకా
నుగ్రహపాత్రము శాత్రవ,నిగ్రహశక్తుండుఁ దత్త్వనిష్ఠుండు నగున్. 32
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రుతో సుమనోధూపదీపబలిప్రదానం

బులఫలవిశేషంబు లింకను వినవలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పురుషవరుం డా కురువంశవరున కిట్లను నహుషువృత్తాంతంబున నది విస్పష్టం బగు వినుము చెప్పెద. 33

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహుషునిధూపదీపదానవిశేషంబు సెప్పుట

సీ. నహుషుఁడు భూపాలనము సేయు చుండి రాజస మించుకయు లేక సత్త్వనిష్ఠఁ
బుష్పంబులను ధూపములు దీపముల నివేద్యంబుల నమరుల కర్చ లిచ్చుఁ
బితృసంతతికి వీనఁ బ్రీతి యొనర్చు రాక్షసయక్షభూతభుజంగమాది
తర్పణంబులు నర్హతానిరూఢములుగా, నివి గొని యొనరించు నిట్లు నిత్య

తే. నిరతిఁ జెల్లించి తత్ఫలపరిణతి ప్ర
దీప్తతేజోవిశేషసంప్రాప్తదేవ
రాజ్యుఁ డై సురమునిగణపూజ్యభావ
మహిమఁ బొందియు దీనిఁ దా మఱవఁ డధిప. 34

క. సురలఁ బితృదేవతలఁ దత్పరతను మున్నెట్టు లట్ల పన్నగ సమ్య
క్పరితృప్తులఁగాఁ జేయుం, బరమకుసుమధూపదీపబలిదానములన్. 35

తే. దానఁ జేసి తదీయమహానుభావ, మంతకంతకు నగ్గల మగుటకతనఁ
దగియె మునివరవాహనత్వంబు నమ్మ, హాద్యుతికి వేయు నేల యవద్యరహిత.

క. విను మనుజేంద్రుల కెవ్వరికిని లేనివిశేష మతనికిం గలుగుట గ
ర్వనిరూఢి నొంది దుర్వృత్తనపరుఁ డైయాతఁడు జగరత్వముఁ బొందెన్. 37

వ. అట్టియెడను బూర్వంబునను జేసినపుష్పాదిదానపుణ్యవిశేషంబులమహానుభావంబు వలన నవ్వసుమతీశ్వరు శపించినమునీశ్వరుండు సదయుం డయి శాపమోక్షంబు నిర్దేశించెఁ దత్ఫలవిశేషంబునన యశేషదోషనిరసన నిపుణుండ వగు నీవపుణ్యాను ష్ఠానంబున కొదవి తని చెప్పి వెండియు. 38

తే. పాండవాగ్రజ నహుషుండు బ్రహ్మసభకు
నాత్మగృహమున కరిగినయట్ల యరిగె
నట్టి పెంపును జనవిభుం డవ్విశిష్ట
దానఫలమునఁ జూవె పొందంగఁ బడసె. 39

క. అని పలికి భీష్ముఁ డిట్లను, విను మెందును దీపదానవిధి మేలనిశం
బును జేయ నూర్ధ్వలోకంబును గర్తకుఁ బరమదివ్యబోధము నిచ్చున్. 40

క. ఎన్నినిమిషములు దైవత, సన్నిధి వెలుఁగంగఁ జేయు జనుఁడు ప్రదీపం
బన్నిసురవత్సరములు సుఖోన్నతి సన్నుతుల నాతఁ డొప్పు దివమునన్. 41

క. అనిన విని ధర్మజుఁడు శంతనుతనయునితోడ విప్రధనము నపహరిం
చినయాతఁ డేగతిం జను, ననుటయు నతఁ డిట్టు లనియె నన్నరపతికిన్. 42

క. దురితము లనేకములు గల, వరయఁగ లోకమున వానియన్నిటికంటెన్

ధరణిసురధనము పాపపుఁ, దెరువునఁ గొను టధిక మండ్రు ధీరవిచారా. 43

క. భూసురధనాపహరణము, సేసినఁ గులనాశ మగుట సిద్ధము దానం
జేసి యగును జండాల, [1]త్వాసంగము నపరభవమునందు నరేంద్రా. 44

వ. ఒక్కయితిహాసంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 45

ఆ. క్షత్త్రబంధుఁ డనఁగఁ గలఁ డొక్కనరపతి, యతఁడు మాలవానినధికదుఃఖ
భాగిఁ గాంచె గాలిఁబఱచువిప్రక్షేత్ర,తలము రేణువునకుఁదలఁచి చనఁగ. 46

క. కని యీధూళికిఁ గడు రోసినకారణ మేమి యనుడుఁ జెప్పె నతని కి
ట్లని యమ్మాలఁడు దొలుబామున నే నొకవిప్రు కొడుకమునులు నుతింపన్. 47

ఆ. పరమనిష్ఠతోడ బ్రహ్మచర్యవ్రత, మాచరింతు భిక్షితాన్న మొక్క
నాఁడు వేడ్కఁబుణ్యనదితీరమున భుజింపంగఁ దలఁచి చనఁగఁ బాప [2]మడరి

క. ధరణీదేవక్షేత్రము, పరాగపటలంబు బహుళపవనంబుగతిం
బరగి నరనాథ నా దగుకరంబునన్నమునఁ బట్టెఁ గడు సాంద్రముగన్. 49

క. ఆ ధూళితోడఁ గుడిచిన, నీదుర్జన్మంబు వచ్చె నిది యెఱిఁగెఁడుసం
వేదనము పూర్వపుణ్యఫలోదయమునఁ గలిగె నిన్ను నొకకల గంటిన్. 50

వ. దానిం జెప్పెద నవధరింపుము. 51

క. ఒకవిప్రవరుఁడు ననుఁ గని, యకటకటా యనుచు నిలిచి యడలకు మీదుః
ఖకలాప మెల్లి నాయును, సకలంబును క్షత్త్రబంధుసంవాదమునన్. 52

క. అనియె నని చెప్పి పీడ్కొని, చని మృతుఁడై తొంటిబహుళసత్కర్మంబుల్
దను నుత్తమపదమునకుం, గొనిపోయిన నిత్యసౌఖ్యకుండై యుండెన్. 53

వ. అనిన విని యజాతశత్త్రుండు గంగాపుత్త్రుతో నాకలోకం బేక ప్రకారమనోహరి
యైయుండునో బహుప్రకారప్రమోదియై వెలుంగునో యెఱింగింపవేయనుటయు
నతండు పుణ్యకర్మంబు లనేకవిధంబులు గావే కావునం దత్తదనురూపానేకస్థానం
బైనాకంబు నిశ్శోకంబును నస్తోకసుఖకరంబును నైకరం బొప్పుచుండు గౌతమ
శతక్రతుసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవదీయప్రశ్నంబునకు బ్రాదేశ
విశదీకరణం బగునుత్తరంబై యుండెడు గౌతముం డనుమహాద్విజుండు వనంబు
నం దపంబు సేయుచుండి శుండాలశిశువుం దల్లి లేనిదాని నొక్కెడం గని
కారుణ్యంబు వొడమిపుత్త్రునింబోలెఁ బెనిచె నయ్యేనికకొదమ కాలక్రమంబున
మేటియేనుం గయి మెలంగుచుండె నక్కాలంబున భూపాలనంబు సేయు ధృత
రాష్ట్రుం డనురాజునాకారంబు దాల్చి నాకపతి యయ్యెడకు వచ్చి యవ్వారణ
పతిం బట్టి తనకుం గొనిపోవువాఁడై దీని నా కిమ్మని యమ్మునిపతి నడుగుటయు
నతండు. 54

తే. ఇధ్మములు దెచ్చియిచ్చునేనిచట లేని,సమయమునఁ గాచు నీపర్ణశాల. మర్త్య

1. గ. త్వాసంగతి యపర. 2. క. మెడసి.

బుద్ధియుత మిది యీ దంతిఁ ♦ బుత్త్రిఁబోలెఁ, బెనిచినాఁడ నీకీఁ జాల ♦ మనుజనాథ

— ♦ ఇంద్రునకు మతంగమహామునితో సైనసంవాదము ♦ —

వ. అనుటయు నాకృత్రిమజనవిభుండు. 56

చ. మునులకు నేనుఁ గేటికి న♦మూల్యపుగోవులఁ బుచ్చికొమ్ము వే
యనఘ పసిండి నీవలసి♦నంతయు నిచ్చెద నన్న శైశవం
బున నిది దల్లి లేకునికిఁ ♦ బుట్టిన యక్కటికంబు పెంపునం
బెనుచుటఁ జేసి దీనిపయిఁ ♦ బ్రేమము నామదిఁ గల్గు భూవరా. 57

క. కావున నొల్లను, బదివేల్గోవుల నిచ్చినను నిష్క♦కోటి యొసఁగినం
బోవయ్య యేను మొఱ యిడఁ,గా వారిరిఁ గొనఁగఁ దగునె♦కరిపతి నీకున్. 58

క. అని మునిపతి పలికిన న,జ్జనపతి వాహనము గాఁగ ♦ సామజముం గై
కొనఁ దగదె రాజులకు ని,ట్లనఁ దగునే నీకు విడువు ♦ హస్తిఁ బ్రియమునన్. 59

వ. అని రాజసంబు దోఁపం బలుకుటయు నప్పరమద్విజుండు పుయిలోట దక్కి యి
ట్లనియె. 60

తే. పుణ్యకర్మలు హర్షంబుఁ ♦ బొందఁ గనుట, పాపకర్మలు శోకార్తి♦పాలుపడుట
యెచటఁ గల్గు నజ్జముసభ♦కేఁగు దెమ్మ, దంతి నచ్చట నిచ్చెద♦ధరణినాథ. 61

వ. అనుటయు నతండు. 62

సీ. వినుము నాస్తికు లగు♦జనులుఁ బాపాత్మకు,లును గాక యేనువ♦త్తునె మునీంద్ర
యచటికి నన్న న♦య్యముఁడు పుణ్యుఁడు తదీ, యాదరం బొప్ప దే♦యని యెవిప్రు
డమ్మాట కవ్విభుం ♦ డప్పఁ బ్రోచునతండు, దల్లికిఁ దండ్రి క♦ త్యంతభక్తి
గలవాఁడు నమ్మేలు ♦ గను నందు రా. నొల్ల, నని పల్కెఁ బల్కిన ♦ నత్తపస్వి

తే. రమ్మ మందాకినికిఁ ద♦త్తటమ్మపొంత, హస్తి విడిచెదననుమాట♦యాఁడ నాత
డతిథిశిష్టాన్నభోజులు♦న ప్రతిగ్ర,హులును గం ద్రది సరకు సే♦యుఁదు నెయచటు.

క. అనినను ముని మేరువనం,బున నీ కొప్పింతు గజముఁ ♦ బోద మనుడు న
జ్జననాథవరేణ్యుం డా,తని మోమునఁ జూడ్కి నిగుడ ♦ దరహాసముతోన్. 64

క. మృదువులు సత్యోపేతులు, సదయులు భూతహితు [1]లందుఁ♦జనుజనములు నా
కది యేల వేడ్క నిదె వ,చ్చెద నొండొకమంచిచోటు ♦ సెప్పు మనువుడున్. 65

క. నారదమునినాయకునివి, హారస్థల మైనవనము♦నం దిచ్చెద నీ
వారణము నచటు కిన్నర,ధీరమ్యం బప్సరోమ♦తిప్రియ మనఘా. 66

సీ. అనిన గౌతముపల్కు ♦ విని గీతనృత్యాది, చతురులై దేవతా♦సన్మనీంద్ర
హర్షంబు గావించు♦నట్టివా రచ్చటి, కరుగుదు రే నొల్ల ♦ నచ్చ టనియె
నరపతి యుత్తర♦కురుభూము లనిమష,కమనీయములు సర్వ♦కామ్యవర్షి
యగు నందు వాసవుఁ♦డట వచ్చి కరి నొప్పఁ, గొనుమనిపలికె న♦మ్మునివరుండు

1. గ. లందు ♦ ననుజనములు.

తే. కామహింసారహితులకుఁ § గాక నాకుఁ
దరమె తత్ప్రదేశం బని § దర్పఫణితి
నాడెఁ బతి దాని కాభాసురాగ్రగణ్యు
డింద్రగృహమున నిత్తు ర § మ్మిభము ననుచు. 67

క. దానరతులు సత్తము లా, దానవిముఖు [1]లందుఁ బోవు§తరముజనులు నా
కా నెలవు [2]సెలవు లే దని, మానవపతి వలుక ముని స§మధురవచనుఁడై. 68

వ. అన్నరనాథుతోఁడ. 69

సీ. రవిపాల నిచ్చెద § రమ్ము కుంజరముఁ జే
కొనుటకు ననిన న§జ్జనవిభుండు
నుతతపస్స్వాధ్యాయ§రతులకు గంతవ్య
మచ్చోటు నా కేల § యనుడు వరుణు
పురిఁ గుంభిఁ § గైకొనుపొద మన్న మునిఁ జూచి
యగ్నిహోత్రము నిష్టి§యజనములును
గలవా రరుగుదురు § గాక యన్నెల వోల్ల
నని యాడె భూపతి § యతని కాతఁ

తే. డింద్రుకడ మర్త్యకోటికి § నిష్ట మచట, గారు నీ కిత్తునని చెప్పె § శూరయాజి
వేదిశతవర్ష పురుషులు § వోదు రందు, దాని నేఁ గోర నని వల్కె§ధరణివిభుఁడు.

వ. పలికిన నప్పరమతపోధనుండు. 71

క. రదిఁ గొను మచ్చోటను వే, పొద ప్రాజాపత్యలోక§మున కనవుడు నా
కది యేల యశ్వమేధుల,పద మని యెంబతి తపస్వి§పతి యాతనితోన్. 72

చ. అపగతమోహశోకమగు§నట్టిది గోగణలోక మిత్తు మ
ద్విపవరు నందు నీకనినఁ§ దీర్ఘనిషేవులు గోప్రదానపు
ణ్యపరులు బ్రహ్మచర్యనియ§మాఢ్యులు నచ్చటి కేఁగువారు దా
నిపయిఁ బ్రియంబు నాదుమది § నెక్కఁన దక్కడ కేల వచ్చెదన్. 73

సీ. అని ధృతరాష్ట్రుఁ డా§డిన ముని శీతోష్ణ,సుఖదుఃఖమిత్రారి§ముఖములైన
బహువిధద్వంద్వముల్ §పరఁగవు బ్రహ్మలో,కమున నయ్యెడ సామ§జము హరింతు
గాని రమ్మనుడు న§మ్మానవపతి యసం,గులుఁ గృతాత్ములు వ్రతా§చలితమతులు
నధ్యాత్మనిరతులు § నందుఁ బోదురు గాక, యచ్చటు గాన శ§క్యంబె నాకు

తే. నవనిసురవర్య యన రాజు § నతఁడు సూచి
మునిమహాత్తరుఁ డే నిన్ను § ననిమిషేంద్రుఁ
గా నెఱింగితి నెల్ల లో§కములఁ దిరుగు
దెచట నైన బొందదు గదా § యొగ్గు నిన్ను. 74

---

1. గ. చ. లందు వోవు. 2. గ. నెలవు

G—16

చ. అనవుడు మ్రొక్కి యింద్రుఁడు మ।హాత్మ మతంగజహేతువాదవ
ర్తను ననుఁ బంపు నీపనుపు । దక్కొని చేసెద నన్నఁ బుత్త్రిఁ జీ
వనకరి నాకు సాధుజన।వత్సల యిమ్ము కరంబు నెమ్మి దీ
ని ననిమె సాంత్వనంబుగ ము।నిప్రవరుండు కులప్రదీపకా. 75

వ. అనిన విని యింద్రుం డి ట్లనియె. 76

తే. కరి సెలంగి నీమీఁదఁ బు।ష్కరము సాఁచి
మూరుకొనియెడు నడుగుల।మ్రోల నిల్చి
ముద్దు [1]గురియుచుఁ బలుమఱు । మ్రొక్కు నిట్టి
దాని నిన్నెల పాపుదు । మానసీయ. 77

మ. నను నే డాఁచెద నన్న నేబుధులుఁ గా।నం జాల రక్షీణబో
ధనసంపత్తి నెఱింగి తేర్పడ మునీం।ద్రా రండు నీవుం భవ
త్తనయుం డీకరియున్ నితాంతసుఖని।త్యం బైన నాకంబునం
దనపాయస్థితి మత్సఖత్వమునఁ బెం।పారం బ్రవర్తింపఁగన్. 78

ఆ. అనుడు సంతసిల్లి । యట్ల కాకనిన న,మ్మునివరుండుఁ గరియు । మున్న గాఁగ
నేగ దివమునకు మ।హేంద్రుండు సమ్మోద,భరితుఁడగుచు గురునృ।పాలవర్య. 79

క. అనిన విని భీష్ముతో న,జ్జనపతి యిట్లనియెఁ దపము । సారపుధర్మం
బని యూఁది మీరు సెప్పుదు, రనఘా లేకుండు నే త।దధికం బొకఁడున్. 80

వ. అనుటయు నాదేవవ్రతుం డా నరదేవోత్తము నర్మిలి నాలోకించి. 81

—* భగీరథునకు బ్రహ్మతో నైన సంవాద ప్రకారము *—

సీ. వినుము ధర్మము లెల్ల । వినుతకృత్యంబుల,తప మెన్ని యెన్నఁగా।ధర్మ మెందుఁ
గలదు తపం బనఁ।గా నియతాశన,త్వము భగీరథుఁడు ప।ద్మజునిసభకు
నరిగిన నతనితో । నద్దేవుఁ డిందుల, కతులనిర్మలతప।మాచరింప
కరుగుదేరంగ నె।వ్వారికిని రా దెట్లు, వచ్చితో యనిన న।వ్వసుమతీశుఁ

తే. డేను గోదానములును భూ।దానములును
గన్యకాదానములుఁ దీర్ఘ।కలనములును
రాజసూయాశ్వమేధాధ్వ।రములుఁ బెక్కు
సేసినాఁడ వచ్చుట దానఁ।జేసి కాదు. 82

మ. అవనీదేవత లొక్కెడం గ్రతువిధి।వ్యాసక్తులై యుండఁ ద
త్ప్రవిఘాతంబులు దోఁచె నేను రణసం।రంభంబునన్ వారికు
త్సవ మొందించితి వానిఁ బాపి ముద మం।దన్ వారు నన్ బ్రహ్మపా
లవరిష్ఠావ్యయసౌఖ్య మొందు మని లీ।లం జెప్పినన్ వచ్చితిన్.

తే. ఆఁకలియు నీరువట్టును । నాదరింప 83

1. క. గ. గునియుచు.

కేను విప్రులపని సేసి యిట్టి మహిమఁ
గంటి నియతాశనత్వము కాక తపము
నంగ వే ఱొండె ధర్మాభినంద్యహృదయ. 84

చ. అనుటయు బ్రహ్మ యవ్విభున కర్చన లిచ్చి తగంగ గారవిం
చె నధిప నీవు విప్రుల భజింపుము సంయమితాశనుండ వై
యని దివిజాపగాసుతుఁడు సాదరభాషణవృత్తి జెప్పిన
న్విని ముద మంది ధర్మజుఁడు నెమ్మి దలిర్పఁగ నమ్మహాత్ముతోన్. 85

క. పురుషుఁడు శతాయు వను శ్రుతి, పురుషవరా బాలురైనఁ బొందుదురుమృతిం
జిర మగు నేమిట నాయు వ, చిర మగు నెద్దానఁ దెలియఁ జెప్పుము కరుణన్.

వ. అనుటయు నయ్యఖిలధర్మవేది యవ్విభున కి ట్లనియె. 87

తే. అనఘ యాచార మాయువుఁ బెనుచు నడియ
కాదు శ్రీయును గీర్తియుం గలుగఁజేయు
విను దురాచారుఁ డాయువు పెనుపుఁ బొందఁ
డతని సర్వభూతంబులు నభిభవించు. 88

క. కావున నాచారపరత, భూవర మేల్ సాధుజనులు వోవు తెరువు సం
భావించుట యాచారము, దా వర్ణాశ్రమసమర్థ్యతం బరఁగు నృపా. 89

ఆ. గురునిమాట సరకు గొనమి దుశ్శీలత
పిట్ట వుడుక గోరు పిసుకఁ ద్రుంపఁ
గఱవ మరగు టుదయకాలాస్తమయసమ
యముల భానుఁ జూచు టాయు వడఁచు. 90

క. విను క్రోధంబును హింసయు, ననృతంబును లేమి సంధ్య లైనం దదుపా
సనము సురపూజనము రే, పౌనరించుట చిరతరాయు వొనరించు నృపా. 91

క. పరదారగమన మెప్పుదు, పురుషున కది యెల్లపాపములకంటె నరే
[1]శ్వరవర యాయుస్సంక్షయకరంబు తద్వర్జనంబు గడు మే లరయన్. 92

క. [2]పరదారలయందును సఖి, గురువృద్ధనృపాలబాలకులబాంధవభూ
సురవైద్యభృత్యబుధనా, గరకులసతు లాయువునకుఁ గడుఁ జే టనఘా. 93

వ. అని చెప్పి. 94

క. మే లివి గీ డివి యని భూ, పాలక యేఁ జెప్పినట్టిపను లెఱుఁగుము నీ
వోలిన యాయువుఁ బెనుపం, జాలు ననియు నపహరింప శక్తము లనియున్.

తే. తగనియది యెద్ది యైన వ్రతంబు పూని
మాన నోపిన నాయువు మాల్పకుండు
నంతటన బోవ దాయు నత్యంతవృద్ధిఁ

1. చ. శ్వర పరమాయుస్సంక్షయ. 2. క.చ. జ. పరదారములందును.

జేయుఁ దగినది సేసినఁ జెప్పనేల. 96

వ. అని పరిభాషించి. 87

క. దేవగృహముకడ వీథిని, గోవాటమునందు రచ్చకొట్టముపొంతన్
భూవర సస్యములను వి,ష్ఠావిసృజన మొప్ప దండ్రు చారిత్రవిదుల్. 98

ఆ. ప్రాఙ్ముఖుండు నార్ద్రపాదుండు నై భోజ
నంబు సేఁత మే లనంగ విందు
నిలిచియుండి కుడుపు నింద్య మమ్మెయి మూత్ర
సర్జనంబుఁ బాపసరణి యండ్రు. 99

క. అనలము గోవును బ్రాహ్మణుఁ, జన డెంగిలితోడ ముట్టఁ జంద్రార్కులఁ జూ
డను నమ్మెయిఁ దగ దాసన,మును గాంస్యము ననఘ భిన్నములు వర్జ్యంబుల్.

ఆ. వృద్ధు వచ్చునపుడు విను బాలుప్రాణంబు
లెగయఁ జూచు నతని కెదురు లేచి
ప్రణతిఁ జేసెనేనిఁ [1]బాదునఁ బడి యవి
దొంటియట్ల నిలుచు దురితదూర. 101

తే. అధ్యయనమున మస్తకం బంటుటయును
నిద్రయును నశుచితతోడ నింద్యకోటి
శిరము గ్రోఁకంగఁ దగ దిరుసేత మస్త
కంబు తైలంబుఁ బూయఁగాఁ గాదు మేన. 102

సీ. వైరనిర్బంధంబు వలవదు గురునితో, నతఁడు కోపించిన ననుసరించి
తేర్చుట మేలు నిందించుట గురునెడ, ననృత మాడుట యాయు వపహరించు
విప్రగోక్షత్త్రియ వృద్ధదుర్బలభార,వహగర్భిణులకు నీ వలయుఁ దెరువు
మాన్యభూదేవుని మంగళంబుల వన,స్పతులను వలగొని చనఁగ వలయుఁ

తే. బంచదశినిఁ జతుర్దశిఁ బద్మమిత్త్రి
వసుతిథుల జన్మతిథులందు వలయు బ్రహ్మ
చర్య మడుగు లొండొంటితోఁ జనదు త్రోవ
దోషములు గొండియముఁ గ్రూరభాషణంబు. 103

తే. అంగహీను దరిద్రు విద్యావిహీను, రూపహీనునిఁ దెగడుట పాప మండ్రు
వేదదేవతానిందలు వేతనార్థ,కముగ జోస్యంబు నడపుట కల్మషములు. 104

సీ. దంతధావన మూత్ర పురీషసర్జనం,బులు మౌని యై చేయవలయు నుభయ
సంధ్యల నిద్రింపఁ జనదు తండ్రికి రేపు, మ్రొక్కి యాచార్యవిప్రులకు వరుస
మఱి మ్రొక్కునది వీరి కెఱుఁగుట దక్కదే,వార్చనంబునకు మున్నన్యుకడకుఁ
జనఁ గాదు గర్భిణిసంయోగ మొప్పదు, పరిణయంబునకు మున్ సురతసుఖము

1. గ. బాటునఁబడి

తే. ననుభవించిన నవకీర్ణి * యందు రట్టి,యఘము వోవుఁ బ్రాయశ్చి త్తమాచరింప
నుత్తరము పడమర దలయుఁగ శయింపఁ,దగదు శీర్ణతల్పంబునిద్ర యును గీడు.
క. సితపీతంబులు ధార్యము, లతులమతీ కుసుమకోటియందుఁ గృతస్నా
నత రే పాపము శుచితా,చ్యుతుఁడగు సుస్నాతుఁడేని * నోడలు దొడసినన్.
తే. నీళ్ళ నాడక మును పూఁత * నిందితంబు, సీర తడితో విదిర్చుట సెట్ట యొరులు
గట్టివిడిచినవస్త్రంబు * గట్ట రాదు,మడత మార్చు టొప్పదు [1]కడుమాపుడైన.
క. వలవదు వటపిప్పలముల, ఫలములు నమలంగ మేడిపండ్లును దగ దా
వుల మేఁకల నెమిళులయొఱ,చులుఁ గానివి యవిహితంపుఁజోటుల నధిపా. 108
క. విను [2]మొరుచూచిన మూచూ, చినభోజ్యము నింద్య మన్యచిత్తముతోడం
గొనఁదగ దాహారము పొ,త్తునఁ గుడుచుట యఘము గూడుదూషించుట యున్.
క. చేతఁ గొని యుప్పు [3]నమలుట, రాత్రిఁ యిని నుప్పు గొనుట * రాత్రి దధిమధూ
పేతంబుగఁ గుడుచుట ధ,ర్మేతరములు రేయి సక్తు * వెగ్గు నరేంద్రా. 110
క. ఒకళులు సూచినయది వా,రికి బెట్టక నమలుటయును * బ్రీతిం దనపం
క్తికి దెచ్చినచుట్టలు వే, ఱోకభంగింగుడువ గుడువు * నుఱు విషభుక్తిన్. 111
క. నేయి మధువు సక్తువు దధి,పాయసము జలంబు భుక్తపరిశిష్టము భూ
నాయక యేరికి నిడఁ దగ, దాయువు పెంపారఁ గోరు * టాత్మఁ గలిగినన్. 112
తే. అంగుళాగ్రముల్ సిటికెనలందు మొదళు
లనఘ దేవర్షితీర్థము * లనఁగఁ బరఁగు
వరుస వల కేలియుప్పులవాయి పైతృ
కంపుతీర్థంబు తర్పణకార్యమునకు. 113
క. ఆచమనపూర్వకంబుగ, నాచరణీయంబు సర్వ * మగుతర్పణముల్
వాచఃపరుషత క్రోధం, బాచారవిధిజ్ఞు లఘము * లండ్రు కుమారా. 114
క. దినమునసురతం బెయ్యెడఁ, జనదు చెడిపఁ గన్యఁ గవ యఁజనదు పతిత నం
టనిదాని నగ్నఁ జూడం, జన దుమిసిన వార్ప కునికి * సఖ్యుఁ డైనన్. 115
ఆ. అట్టియెడలఁ దనకు * నాచమనము దొర
కొనక యున్న సూర్యుఁ * గనుచుఁ బ్రణవ
కలనతోడఁ గూడ * వలచెవి ముట్టుట
శుచిత నిచ్చు నండ్రు * సూరి జనులు. 116
ఆ. భగిని గురుని మిత్త్రుఁ * బండితు [4]వంశజుఁ, బేదవడినఁదెచ్చి * ప్రియముతోడఁ
దనగృహమునకల్మి * కనురూపముగఁబ్రోపు, పెనుపు సేయునాయువునకు సిరికి.
క. పారావతములు శుకములు, శారికలును బుష్పలతలు * జనవర పసిఁడిం
దారమున నైనముట్టులు, నారయ గృహమంగళంబులాదర్శములున్. 118

1. క. గ. చ. 'కుఱుమాపుడైన' 2. క. మూచూచిన: గ. మాన్పూచిన. 3. గ. నంజుట. 4. వంశ్యునకు

తే. గ్రుడ్వ గ్రద్ద దివ్వారుపుఁ గ్రుడ్వుఁ గూబ
యిల్లు సొచ్చిన శాంతి సేయింప వలయుఁ
జదువుఁ గుడువును సందెలఁ జనదు రాత్రి
యైన బిత్రుకార్యములు సేయు టఘముఁ జేయు. 119

క. కులమును రూపము శీలముఁ, గలకన్య వరించి యందుఁ గనినయపత్యం
బులకుఁ దగ నడపునది మం,గళములు కృతదైవపైతృక క్రియఁ దగుచున్. 120

తే. వలయుఁ బ్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖత్వముల నొకటి
తారకంబులుఁ దిథులును వారములును
జోస్య లెఱిఁగించినవి మేలు సుస్రతైక
లోల మంగలిపనికిని దైలమునకు. 121

క. వినుము సపిండీకరణ,మ్మున నేకోద్దిష్టమునను భోజనవిధి వ
ర్జన మొప్పు నామతింపక, చన దామెతఁ గుడువఁ బోవ సజ్జనవినుతా. 122

క. తల్లికిఁ దండ్రికి సుతులకు, నెల్లవిధంబులను వలయు హితములు సెప్పన్
మల్లుకుఁడు గాక కర్జము, [1]సల్లభ్యము గాఁగఁ జూచి సౌజన్యనిధీ. 123

సీ. క్షత్రియుం డశ్వంబుగజమును రథమును, నెక్కు నేర్పులు గడుబెక్కుగఁ అఱచి
నానాయుధాభ్యాసనైపుణంబునఁ బొల్చి, యుద్ధతంత్రములకు నోహటింప
కుండెడుమదిఁ బేర్చి దండనీతికి బాధ,కం బగునట్టిశాస్త్రంబు మొదలు
గాఁగ గాంధర్వంబుఁ గామతంత్రంబు లో,నగ శాస్త్రముల నెల్లఁదగినభంగి

ఆ. నలవరించి మున్న యధ్యయనంబునఁ, [2]జొరవు గలిగి ధర్మచరణవేది
యై ప్రజాభిరక్ష యధ్వరకరణంబు, వలను మెఱసి నడపవలయు నధిప. 124

క. విను వర్ణాచారంబుల, ననఘ యిచటఁ దెలుపఁ దొడఁగ నైనను మునులీ
పను లాయుర్వృద్ధికరము, లనుటకతన వలసె నీకు నై చెప్పంగన్. 125

సీ. అధిప రజస్వల నంటుట కల్మష, మాచరితస్నాన యైనసతిఁ జ
తుర్థదినంబున దోషాసమయమునఁ, జెందంగఁ దగు నరుడుగొంద భార్య
లేనవనాఁడొంద నింతియు షష్ఠాహ,మునఁ బొంద మగవాఁడుఁబుట్టు వినుము
మఱియును సమవిషమము లగుదివసంబు,లం దోలిఁ బురుషుండునంగనయును

తే. సంభవింతు రిట్టులు షోడశంబుదాఁక, నెల్లనాఁడును బుతుశక్తి మొదలకుండ
నెట్టికార్యము గల్గిన బుతుమతీస,మాగమము దప్ప నీకున్ననాయు వెక్కు.

క. విను మాచార మవశ్యం,బును నడపఁగ వలయు ధర్మమున కది మూలం
బనఘా ధర్మం బాయువుఁ, బెనుచును లక్ష్మిని యశంబుఁ బెం పొందించున్.

తే. ఇన్నియాచారములలోన నెక్కు డండ్రు
సకలభూతంబులందును సదయుఁ డగుట

1. క. గ. చ. సల్లాపము గాఁగ జూపి 2. గ. జొరవ

యాది మును లట్లు గావున నఖిలవర్ణ
ములకు దయకల్మి పెద్దయు వలయు గుణము. 128

క. ఈయాచారాధ్యాయం, బాయుశ్శ్రీకీర్తికారి యగు బాపంబుల్
వాయం జేయును బృథివీ,నాయక సద్భక్తిఁ జదివినను దగ వినినన్ 129

తే. అనినఁ బ్రీతుఁడై పాండునృపాగ్రతనయుఁ
డమరతటినీతనూజుతో నన్నదమ్ము
లేమివిధమునఁ దమలోన నెనచి నడచు
వార లెఱిఁగింపు మనుటయు గారవమున. 130

వ. అతం డతని కి ట్లనియె. 131

క. విను భక్తియు వెలవుఁ గలిగి, యనుజన్ములు పెద్దవాని నారాధింపన్
జనవర యతండుఁ దమ్ములఁ, గొనియాడన్ సిరికిఁ బట్టగుదు రుజ్జ్వలులై. 132

క. అనుజుఁ డొకఁడు వెంగలి యై,నను దప్పెడుఁ గాని పెద్దనకు గార్యజ్ఞా
ననిరూఢి లేక తక్కిన, ననుజన్ములు సిక్కువడుదు రవనీనాథా. 133

చ. జనవర యన్నదమ్ములు ప్రసన్నమతిం గలకల్మి పంచికొ
డ్చిన వినుతించు లోకము శ్రీయుఁ బోరింబోరిఁ బెంపు నొందు లో
భనిరతిఁ బెద్దకాసపడి పాడి దొఱంగిన బ్రాణగొడ్డపుం
బను లగు నవ్విధంబు మనపడ్డది గాదె జగం బెఱుంగఁగన్. 134

తే. తండ్రి పిమ్మట నన్నయ తండ్రి పిన్న,వారలకు నెల్ల నాతనివనిత దల్లి
దల్లి గడచన్న నని చెప్పితాత మఱియు, మనుమనికినిట్టులనునభిమన్యుపౌత్త్రి.

క. మానవనాయక యగ్రజుఁ, డైనను ననుజన్ముఁడేని నన్యాయంబుం
బూని సహోదరులకుఁ గీ, డైన నతఁడు దండ్యుఁ డందు రవనీపతికిన్. 136

వ. అని సహోదర ప్రకారంబు సెప్పి వెండియు. 137

క. విను మప్పఁ దల్లియట్లుగఁ, గొని నడపఁగ వలయుఁ జన్ను గుడిపి పెనిచె నె
వ్వనిత యదియు నాతనికిని, జననీసమ యండ్రు బుధులు సౌజన్యనిధీ. 138

క. జనకుం డధికుఁ డుపాధ్యా,యునకుం బదిమడుగు లెక్క ధుర్వీనాథా
జనకునకు దశగుణంబులు, జనని గురుత్వమున నిది ప్రశస్తము శ్రుతులన్. 139

క. జననీజనకులచే నగు,జననం బాగమము తనువిషయ మని చెప్పన్
విను మాచార్యువలన నొం,దినపు ట్టజరామరంబు దివ్యంబు నగున్. 140

వ. కావున గౌరవంబున నాచార్యుండు సర్వాధికుండు. 141

క. అని యిట్లు సుప్రసంగం,బున గురుజనతారతమ్యములు సెప్పినఁ దా
విని శంతనుతనయున కి, ట్లనుఁ బాండునృపాగ్రతనయుఁ డతులితభక్తిన్. 142

క. భూసురులకు నృపులకు నుప,వాసము దగుఁ గాని యన్యవర్ణులకు దదీ
యాసక్తి గలిమి పెద్దయు, దోసం బని విందు ధర్మధుర్యస్వాంతా. 143

—◆ భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కుపవాసవిధివిశేషంబు సెప్పుట. ◆—

వ. ఉపవాసవిధియోగ్యతయును దత్ఫలవిశేషంబును వినవలతుం జెప్పవే యనుట
యు నప్పురుషవరుం డప్పుడమిఱేనితో దీని నీవు న న్నడిగినట్ల యేనంగిరసు
నడిగిన నమ్మునిపతి నాకుం జెప్పె న త్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి
యి ట్లనియె. 144

క. రాత్రిత్రయంబు బ్రహ్మ, [1]క్షత్త్రియులకు నుపవసింపఁ జనుఁ దదధికమున్
గాత్రస్థితిఁ దప్పింపని, మాత్ర [2]నయిన మేలు కురుకుమారవరేణ్యా. 145

క. విను వైశ్యులకును శూద్రులకును నాలుగుగుడుపు లుడుగు కాలఁదికి మిగులం
జన దుపవసింప నుపవాసనిరూఢత పెంపు కల్మషము వారలకున్. 146

ఆ. పౌర్ణమాసిఁ బూర్వపక్షగతాష్టమీచతుర్దశుల నుభయపక్షవశత వచ్చు
షష్ఠిఁ బంచమిని సునిష్ఠమై నుపవాసమున్న వివిధశుభములాలయునండ్రు.

సీ. ఏకభుక్తవ్రత మెంతయు నిష్ఠ మాసం బెల్ల నడపిన సద్ద్విజుండు
సుభగాకృతియు రూపశోభితాంగనయు సత్సుతులును ధనధాన్యతతులు భోగ
ములు సద్గుణంబులు భూరియశంబును, మొదలైనబహుశుభంబులకుఁ బాత్ర
మగు నేఁడుగాలమయ్యతుల వ్రతమునల్పి, యఖిలభూలోకసౌఖ్యములుఁ ద్రిదివ

తే. మోదమును గంద్రు రెండును మూఁడు నాల్గు
నీక్రమంబున నోపిన లెక్కనట్టి
దినము లెడపెట్టి కుడుచుచు ధృతి నోకేఁడు
నడపువారల తెఱఁగు లేర్పడఁగ వినుము. 148

క. ఎక్కుడుదినముల శుభములు, నెక్కు నఖిలవైభవములు నెక్కుడినమునం
దక్కక యుండెడుకాలము, నెక్కు మహాత్మతయు నెక్కు నిభపురనాథా. 149

తే. వత్సరం బెల్లఁ బక్షోపవాసనియతిఁ గడపినతనికిఁ బుణ్యలోకంబు లెల్ల
వాసభూములుమాసోపవాసవృత్తి, నైన బ్రహ్మలోకంబుసౌఖ్యంబుగలుగు. 150

ఆ. ఎంతనిష్ఠ గలిగెనేనియు మాసంబు, లోనిమెంద మెక్కు దైనదినము
లధిప యుపవసింప నగుఁ గాని మాసాధి, కోపవాసవృత్తి పాప మండ్రు. 151

వ. యుగసామర్థ్యంబుననుం బురుషమహానుభావవిశేషంబుననుం జేసి యుపవాసవ్ర
తంబు మహాధికకాలకృతం బయినను గీడుం జేయక యత్యంతఫలప్రదం బై
యుండు. 152

తే. మాతకును వేదమునకు ధర్మంబులకును
బరము లగుగురుశాస్త్రలాభములు లేవు
తపము లేదుపవాసవ్రతంబుకంటె
నధిక మైనది యండ్రు మహాత్ము లనఘ. 153

1. క. క్షత్త్రియులకు, 2. గ. మయిన మేలు.

తే. పావనంబులలో నెల్ల బ్రాహ్మణుండు, పరమపావన మను శ్రుతి పౌరవేంద్ర
యట్లు గావున భూదేవతార్చనంబు, భక్తిసంభృతముగ నడపంగవలయు. 154

వ. అప్రసక్తం బైనను నీయర్థంబు వినవలయునట్టిది గావునం జెప్పితి నని పలికి వెండియు. 155

చ. అనశననిష్ఠఁ జేసి సురలాదిమునుల్ మహితానుభావు లై
రనఘ సహస్రవర్షసమనంతరకల్పిత మైనయేకభు
క్తనియమతంత్రమున్ నడిపి గాధితనూజుఁడు బ్రాహ్మణత్వముం
గనియె మహోపవాసములఁ గానిఫలంబులు లేవు భూవరా. 156

క. కావున నుపవాసవ్రత,సేవనము శరీరమునకుఁ జిత్తంబునకుం
బావన మైహికమహిమయు, దేవనిలయసుఖము నిర్విధిన్ సమకూరున్. 157

క. పర మగునీవ్రతమున కం,గిరసుఁడు దర్శకుఁడు తత్ప్రగీతవిధమునన్
నరు లెవ్వారు దర్శకు లగు,దురు వారిం బొరయ వేమిదుఃఖములు నృపా. 158

క. ఈ తంత్రంబు పఠించినఁ, బ్రీతి వినిన, బాయు బహుదురితములు తిర్య
గ్జాతులభాష లెఱింగెడు,నాతెలి వగు నపరభవమునందు నరులకున్. 159

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సర్వధర్మజ్ఞానమాననీయునితో యజ్ఞకర్తయగుట మే లని మీరు పెక్కెడలం జెప్పితిరి యజ్ఞంబు ధనధాన్యవిభవసహాయసంపన్నులకుం దక్కం దక్కటివారలకుం జేయ శక్యంబు గామి దెల్లం బెల్లవారికి ననుష్ఠింప నయ్యెడునట్టిపుణ్యకర్మం బెయ్యది యుపదేశింపవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 160

క. నరవర యర్థంబులునుం, బరివారము లేకయును శుభస్థితిఁ జేయన్
[1]దొరకొని యుండుట గని యం,గిరసుం డుపవాసముం బ్రకీర్తించెఁ దగన్. 161

క. ఉపవాసాయాసంబును, నృపముఖ్యా దుస్సహముగ నీవు దలఁచి య
జ్ఞపరత్వము దుర్ఘట మను, నెప మిడి యిట్లడిగి తని మనీషం గంటిన్. 162

వ. అనశనవ్రతంబులందును జులుకని తెఱం గెఱింగించెద. 163

చ. పగలును రేయుఁ గుడ్చి జలపానము లోనుగఁ గుడ్చునష్ట తు
ష్టిగ నొనరించి మర్త్యుఁ డొకటిన్ నడుమన్ మఱి యెప్పు నంట కే
మిగతిని బాపముం బొరయమిం దలకొల్పుచు హోమకార్యముం
దగుమెయిఁ జేయుచున్న విను తంగెటిజు న్నగు నూర్ధ్వలోకముల్. 164

వ. ఇది మేలితెఱంగు గొందఱు దుష్కరంబుగాఁ దలంతు రట్టివారలు దమ యోపినభంగుల నంగిరసుం డుపదేశించినయుపవాసవ్రతవిశేషంబు లనుష్ఠింతు వా రని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముం డయ్యుత్తమబోధనిధికి నమస్కరించి యధ్యాత్మకవిద్యాబోధకప్రకారంబు లగువాక్యసంచయంబులు పెక్కెడలం

1. క. గ. చ. దొరకొనుపని గాఢేయం.

గృష్ణద్వైపాయనాదిమునీంద్రులును గృష్ణుండును నాకర్ణింప నుపన్యసించితిరి [1]కృష్ణశ్రోతృత్వంబు మహార్హతమంబు కృష్ణునియున్నరూ పెఱుంగుటయు నత్యంత సంభావనీయంబు. 165

ఆ. ఎవ్వఁ డెఱుఁగఁబడిన నెఱుఁగంగఁ బాలివి, యైనయెల్లయవియు ననవగతంబు
లగుట యీ పరాశరాత్మజుఁ డాశ్రితకోటి కర్థిఁ గృష్ణుఁ గుఱించి చెప్పె. 166

క. కావున నధ్యాత్మకవా,క్యావలికిం జేరుగడ మహామహిమపదం
బై విలసిల్లెడుఁ గృష్ణుఁడ, యే వినఁగా వలతు నమ్మహితవాక్యంబుల్. 167

వ. అని పలికి యింకను నధ్యాత్మ విద్యావివరణంబు లగువాక్యంబు లనుగ్రహింప వలయు నని సంప్రార్థనంబు సేసిన నప్పార్థివాగ్రగణ్యుతో నక్కురువరేణ్యుండు హరసనత్కుమారసంవాదంబు సెప్పెద నది యధ్యాత్మవిద్యోపకార ప్రకారంబు లైనయుపన్యాసంబుల నొప్పి యుండు విను మని యిట్లనియె. 168

—* హరసనత్కుమారసంవాదప్రకారము. *—

చ. హరుఁడు సనత్కుమారుకడ కర్థి మెయిం జనుదేర నమ్మునీ
శ్వరుఁ డుచితాసనాదు లుపచారవిధిజ్ఞతఁ దా నొనర్చి యా
దరభరితాత్ముఁ డై యభిమతం బగుకార్య మనుగ్రహింపు త
త్పరమతి నిర్వహింతుఁ దగ దానిఁ ద్రిలోచన మృత్యుమోచనా. 169

తే. అనిన నీతోడిగోష్ఠికి నర్థి పుట్టి
యరుగుదెంచితిఁ దమ్ముఁడ యని ప్రమోద
మెసఁగఁ బల్కి యప్పరమేశుఁ డిట్టు లనియె
నఖిలలోకార్చితుం డగుసనతనితోడ. 170

క. ధ్యానమున దర్శనీయం, బైనది యేవస్తు వెన్ని యనఘచరితస
మ్మానితతత్త్వంబులు సం,ఖ్యానము యోగంబు నెట్టిగతులం జెల్లున్. 171

వ. చెప్పుము మఱియు నధ్యాత్మవిషయంబు లగువిశేషంబులును వివరింపు మనుటయు నయ్యంభోజసంభవుం డయ్యభవున కిట్లనియె. 172

క. అరయఁగఁ దత్త్వము లనునవి, యిరువదినా ల్గండ్రు గొందఱిభదనుజహరా
యిరువదిమూఁ డనుటయుఁ గల, దిరువదియే నండ్రు వానినే నెట్లనినన్. 173

క. ఇరువదిమూఁ డనువార, ల్గిరిజేశ్వర ప్రాకృతుల్ మలీమసవిధ మ
త్తెరువు మనోబుద్ధులువా, రరయఁగ నొక్కండ యండ్రది యట్లుండెన్. 174

క. ఇరువదినా ల్గనువారలు, నరసి మనశ్శుద్ధి బుద్ధియనుకాన్పున న
ప్పురుషునఁ బలికెద రేఁ గను, తెరువున విను తత్త్వవిధము దేవస్తుత్యా. 175

తే. పంచవింశ మధిష్ఠానభావ మొంది, విలసనము నిచ్చుఁ దగఁ జతుర్వింశతికిని
దన్నకని తనయందు డిందఁగఁ జేయు, దాన నప్పిండు గలయది లేనియదియు.

1. చ. కృష్ణశాస్త్రత్వంబు. 2. క. వాని.

వ. చతుర్వింశ తత్త్వంబులు వివరించెద. 177
తే. అవధరింపుము భూతంబు * లయిదుఁ దద్గు
ణములుఁ బదియింద్రియములు మనంబు బుద్ధి
యును మహేశ యహంకారమును బ్రకృతియు
నాగ దత్త్వంబు లిరువదినాల్గు వొలుచు. 178
వ. ఆచతుర్వింశతితత్త్వంబుల నధిష్ఠించి యుండుతత్త్వంబు నిర్దేశించెద. 179
క. [1]దేహఁ బనియెడ నెరవున,నూహించును బుధుఁడు దాన * నుండుం గాష్ఠ
స్వాహా ప్రియుక్రియఁ బురుషుఁడు, సోఽహమనినకాన్పురు ద్రయతనిఁగనుటగున్.
క. ఈ నెఱి నిలుచుట గలుగదు, మానేర్పావంతు లైనమానవులకు ని
ష్ఠానూనతపోవర్తకు, లైనను గార్హస్థ్యబహుముఖాత్మకు లగుటన్. 181
వ. శ్రుతి పురుషు నమృతార్థతత్త్వం బనియు బ్రహ్మం బనియు నిర్దేశించి. 182
తే. అన్ని తత్త్వంబులకు నమృతార్థతత్త్వ
మెక్కుడది యీశ్వరంబు ననీశ్వరంబు
సత్యపాకంబు నతిరహస్యంబు దానిఁ
గనిన మృత్యుజాలముచిక్కు * గడవ వచ్చు. 183
క. అనఘ యనులోమమునఁ దోఁపును బ్రతిలోమమున లయముపొందుటయును గ
ల్గును సర్వతత్త్వముల కవి, యెనయక బ్రహ్మమును గలయు నేకత్వమగున్.
తే. ఉత్తమ శ్రద్ధ లేకున్నఁ * జిత్త మేక, ముఖముగాకున్న నింద్రియములజయింప
కున్న వేదంబు సదువక * యున్న నతని, కీపరిజ్ఞాన మీఁదగ * దిద్ధచరిత. 185
వ. అని చెప్పి తదనంతరంబ యధ్యాత్మంబుల నధిభూతంబుల నధిదైవతంబుల
నుపన్యసించె నా సనత్కుమారుండు తత్ప్రపంచంబునారదునకుం జెప్పట యేను
నీకెఱింగించి యప్పరిపాటి నిన్ను మున్న వినిపించితి ధర్మనందనా యమ్మునిపతి
మఱియు నప్పృథుపతితో నిట్లనియె. 186
ఆ. సకలజంతువులకు * సామాన్య మధ్యాత్మ, మాది గాఁగఁ గల్గునంతవట్టు
నిట్లుగాఁగ నెఱుఁగు * టెరుగుట యొండుమై, గనుట యెఱుక గాదు * కామదమన.
క. విను మధ్యాత్మ ప్రభృతులు, గనిరే మున్నమరదనుజగంధర్వాలునుం
గనుటయుఁ గల్గునె బ్రహ్మం,బునయున్ననిజంబు తత్ప్రబోధం [2]బసదే. 188
క. ఓంకారవాచ్యమది యన,హంకారనిరూఢభావనారాధ్యము ని
ష్పంక మశీత మనుష్ణము, శంకర ముఖలంబునకుఁ దృషాహారము శివా. 189
తే. అప్రమేయ మవిజ్ఞేయ * మచల మాది, విరహితంబు నితాంతంబు*విమల మవ్య
యంబు పుండరీకాక్ష మనసుఃవిషయ, మచ్యుతము సదసత్పర * మైక్యభాసి. 190
క. అది నారాయణుఁ డొకనికి, విదిత మతనివలన సురలు * వివిధమునులు ని

1. గ. దేహ మని యెట్టి వెరవున. జ. దేహంబనియెడి వెరవున. 2, క. గ జ. బసుదే.

ర్మదసిద్ధసాధ్యగణములు, మొదలగునర్హులసుబోధకములఘాల మయ్యెన్. 191

వ. అట్లయిన నాతత్త్వంబుదృశ్యంబు నిరూఢంబుగా నెట్లనిన వినుము బంధ
విముక్తుండు గదా కనువాఁడు. 192

చ. స్మరహర పొందు నింద్రియసమాజయుగంబుమనంబు బుద్ధియుం
బరువడిమై నహంకరణబంధము వాసినజీవుఁ డత్సము
త్కరసహితంబుగా నతఁడుదాఁ బరతత్త్వమునందు లీనతం
బొరయును దాని నెవ్వరు ప్రబోధముగాఁ గనువారు సెప్పుమా. 193

క. భూతము లన్నియు నడఁగిన,యాతతిఁ దనుఁదాన కనుచు నంజనరహిత
త్వాతిశయ మెసఁగ వెలిఁగెడు,నాతెలి వాతత్త్వమునకు నమరు మహేశా. 194

ఆ. అని సనత్కుమారుఁ డబ్జభవుతో మఱియు ని,ట్లనియె దేహవర్తులైనదైవ
తముల నెల్ల నాదరమున నాకర్ణింపు, మేర్పరింతు యోగహితము గోరి. 195

సనత్కుమారుఁడు శివునకు దేహాంతర్గతదైవతములం దెలుపుట.

సీ. జిహ్మ సోముఁడు వాణిశిఖి ప్రాణమున గాడ్పు,దానంబునందు శతహ్రదాళి
వ్యానస్తనాంతరవర్తులై పర్జన్య,గగనముల్ బలమునఁ గౌశికుండు
మతి నపానమున సమానంబునందు నీ,శానమిత్రాప్సరస్సమితు లక్షు
లందు సూర్యుఁడు మేన నంఘ్రులఁ జెవి భూమి, ధరణీధరుండు దిక్తతియుఁ బస్థ

తే. మునఁ బ్రజాపతి బుద్ధియం దనఘ బ్రహ్మ
యుండు నింతను బుధ్యమానుం డనంగ
వెలుఁగు నాత్మ యధిష్ఠాత విను ప్రబుద్ధుఁ
డన సబుద్ధుండు నా నొప్పు నతఁడు మఱియు. 196

క. ఈదైవతముల నన్నిటి, నాదరమునఁ గనుచు యోగి యచలితనిష్ఠా
[1]వేదమయా మూర్ధగతుం,డై దక్షతపేర్మి నిలుపుఁ బ్రాణము లచటన్. 197

తే. అప్పుడు బుధ్యమానునిఁ గనునవ్వరిష్ఠ
తత్త్వ మవ్యక్త మండ్రుతద్దర్శి యగుఁ బ్ర
బుద్ధుఁ డాతని నతని నబుద్ధుఁ డెఱుఁగు
చుండు నివి యాత్మదశ లతఁ డొకఁడ యనఘ. 198

క. ఇవ్విధము గాంచుయోగికి, నెవ్వరు సరిగారు యతు లనేకు లచలులై
యవ్వస్తువు గోరుదు రది, దవ్వారులకు యోగితతికిఁ దక్కమహేశా. 199

ఆ. క్షరుఁడు నక్షరుండుఁ బరుఁడును నందు ర,వ్వినుతదశల, బంచవింశకుఁడు ప్ర
బుద్ధనాముఁ డతఁడబుద్ధునిఁ [2]గనుఁబురు,షవిధము గను ప్రకృతిసంగ మెఱుఁగు.

క. విను షడ్వింశుఁ డబుద్ధుం, డనఁ జను వాఙ్మనసములకు నందక యునికిం
దనుఁ గా నాతత్త్వంబుం, గనిన ప్రబుద్ధుండ యతఁడు కామధ్వంసి. 201

1. క. వేదమయోర్ధ్వగతుం డై, ప్రాదక్షత. 2. క. గనియె. బూర్వవిధము.

క. వేఱుగఁ గనినం బ్రకృతికిఁ, జూఱ విడిచినట్లు తనదుసుజ్ఞానము న
కొఱువిడిచి తనకంటెను, మీఱ నొకటి లేమి గాన్పు మెయికొనవలయున్.
వ. అనిచెప్పి. 203
తే. సత్త్వమునఁ గల్గుమూఁడవస్థలను దెల్ల
ముగ భవద్భవ్యసన్నిధి నిగదనమునఁ
గూర్చు టఖిలేశ నీ వెఱుంగుటయు నాకు
నెల్లయోగిజనంబులు నెఱుఁగు టయ్యె. 204
వ. అని పలికి మునిజనకృత్యంబులు వివరించెద నవధరింపు మనుమాటయు సు
వ్యక్తంబుగా నాడి యాక్రీడాతపస్వికి నప్పరమయశస్వి యి ట్లనియె. 205
క. ముని వనమున శూన్యాలయ,మున నైన గుహానికేతమున నేనిని నా
సనబంధధీరుఁ డై మన,మునఁ గొని యింద్రియములవిషయమునఁ బెడబాపున్.
క. గురునుపదేశము నడపుం, బురహర విణ్మూత్రవేగముల నాఁకలితోఁ
బోరయుం డయ్యభ్యసనము, గురువుగ నాహార మెపుడుఁ గొనఁ డేచవులన్.
క. కుడిచినయప్పుడ యోగము, దొడఁగుటయును వలదు మనసు దూలక యుండన్
మృడ వినుము బుద్ధిఁ గొని యొక్కడు నిష్ఠను వలయు దానిఁ గుదియింపంగన్
క. అది గుదిసిన విజ్ఞానము, గదలక నిర్వాతదీపకాంతియుఁ బోలెం
బొదలును జిత్తంబును నుపలదశాసంప్రాప్తి నిశ్చలం బగు దానన్. 209
తే. అనఘ నిర్జననిశ్శబ్ద మైనయట్టి
చోటు హృదయస్థుఁ డగుదేవుఁ జూచుపనికి
వలయు లే కున్న శబ్దసంకలితమేని
సజ్జనాన్వితస్థల మార్యసమ్మతంబు. 210
క. విను తమము నిస్తమముఁ జే, తనారహితచేతనాసుధామయతాస్థా
ననిరూఢము నగుతత్త్వము, గను నిన్నియుఁ గలుగుయోగికరుణామూర్తీ. 211
క. మదనహరా యోగనిరతు, లది గని దుఃఖములఁ దొఱఁగి యజరామరతా
స్పదమగు నెలవున నిలుతురు, పొదలుదు[1]రణిమాదిచయవిభూతిపదమునన్. 212
వ. మఱియును. 213
తే. యక్షగంధర్వసిద్ధసాధ్యాదిభూత
కోటికంటెను మిగిలి యోగులు నిజేచ్ఛఁ
బరఁగుదురు భవ్యయోగతత్పరుల మేము
నిట్టు లగుట యోగీశ నీ యెఱుంగుపనియ. 214
వ. అని నిజసహజన్ము లయినసనకసనందన సనత్సుజాతులం దలఁపించినవాఁ డయి
వెండియు. 215

1. క. రణిమాదివరవిభూతచయమునన్.

తే. యోగధర్మంబుకంటెను నుత్తమంబు
గలుగ నేరదు ధర్మ మొక్కటియు నపున
రాగమం బగుపదమున కరయ నిదియ
మేటినిచ్చెన సంయమికోటి కెల్ల. 216

క. యోగంబు తెఱఁగు సెప్పితి, భోగివరాభరణ సాంఖ్యమును జెప్పెదఁ ద
ద్భాగు లగునైష్ఠికులు భవ,సాగరముం గడతు రైక్యసంబోధమునన్. 217

—♦ సనత్కుమారుఁడు రుద్రునకు సాంఖ్యయోగంబు తెఱం గెఱింగించుట. ♦—

వ. కావున నత్యాదరంబున నాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె. 218

ఆ. ఇంద్రియములకంటె నీశాన మన మహం,కారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కు, డన్నిటికిని బురుషుఁడెక్కుడరయ.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరుదెఱఁగు బాలేందుమౌళి
మన సహంకారబుద్ధు లి ట్లొనరి ప్రకృతిఁ
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశకత్వ మొందు. 220

క. చేతనుఁ డగుపురుషుని ని, శ్చేతన యగు ప్రకృతి వొంది చేతనతా ప్ర
స్ఫీత యగుం బెఱతత్త్వము, లాతత్త్వం బనుమహాబ్ధియందలితరఁగల్. 221

క. గుణములఁ బొందఁడు పురుషుఁడు, గుణమహితా ప్రకృతియిచ్చుగుణముల[1] కేమే
గుణములు దానను గుణు లై, గుణిత్వ మానిర్గుణాత్మకున కొలయించున్. 222

తే. వీని నెల్ల నసత్కోటిఁ గా నెఱింగి
కొనుచుఁ బ్రకృతి నుపేక్షించి తనకుఁ దాన
కాని యొం డెద్దియును లేమి గాంచినపుడు
పురుషుఁ డపగతధూమాగ్నిఁ బోలి వెలుగు. 223

తే. అట్లు గాక యహంకార మావహిల్లి
బ్రకృతి దా నని సృష్టికిఁ బ్రళయమునకుఁ
గర్త యైన వికారాత్మకత్వ మొందుఁ
బ్రకృతివికృతులు గానియా ప్రభువు [2]నపుడు. 224

క. ధృతి వూనమిఁ బ్రకృతికి వశ,గతుఁ డగుచుఁ దమోమయత్వకలితం బగున
వ్వీతతాసుఖత్వమును సుఖ,మతి పురుషుం డనుభవించు మదనధ్వంసీ. 225

క. నేరమి దాని నుపేక్షం, జేరువ షడ్వింశభావసిద్ధిఁ బొరయు గా
రీ రమణ పంచవింశుఁడు. [3]సారామలనిపుణమతిఁ బ్రసన్నాత్మకు డై. 226

క. [4]సత్త్వాశ్రయమునఁ బురుషుఁడు, తత్త్వాశ్రయమునను సత్త్వతత్త్వముల వివే

1. చ. కెలమిన్ 2.జ. నడపు 3.జ. సారామలనిపుణతా ప్ర ♦ సన్నా. 4.క. సత్త్వానాశ్రయ పురుషుడు. సత్త్వాశ్రయుఁడును నసత్త్వ ♦ తత్త్వము లైన.

కిత్త్వాలేపత్త్వములన, విత్త్వము జిత్త్వంబు నొందు విశ్వాధారా. 227

క. నానాత్త్వైకత్వము ల,జ్ఞానజ్ఞానజము లనవసజయు కండ్రు బుధుల్
వాని నవిద్యయువిద్యయు, గా నివి విను పంచవింశకస్థావస్థల్. 228

క. విద్యామయ షడ్వింశుఁడు, విద్యావిద్యావిభేదవిరహితుఁ డజరుం
డాద్యుఁ డనంతుం డచ్యుతుఁ, డద్వతనుఁ డనాది కేవలాత్మకుఁ డరయన్. 229

క. అని యుపన్యసించి యమ్మునిపతి యను, శంభుతోడ మఱియు సాంఖ్యయోగ
శిష్టమానసుల కరిష్టపరిజ్ఞాన, వైభవాతిశయము వలసి యుండు. 230

వ. ఎట్లనిన దృష్టారిష్టవికృతు లయి యాసుకృతు లవిచ్ఛిన్నాత్మానుసంధానంబునం దద్గియదురవస్థం ద్రోవం జాలుదు రరిష్టంబు లవధరింపు మనుపలుకు వలికి వాని నెల్లను వివరించెద నవి పరాశరసంయమీశ్వరుండు శిష్యుల కుపదేశించినవిధంబులై యుండు నంతవట్టును మును నీ వాకర్ణించి తని యమ్మునివరుండు మఱియును మ్మహాదేవుతో నరిష్టంబులంగాంచి యోగిజనంబులుసర్వాంగధారణసహితంబును బరమహితంబుననగున నేకత్వాకలనకృత్యంబునమృత్యువు జయింతురనినిర్దేశించి.

క. జలమున మీను నుదుంబర, ఫలమున మశకములుఁబోలె బ్రకృతిం దా ని
మ్ముల నునికి దెలిసి వేర్పా, టలవఱిచినపురుషుఁ డవ్యయత్వముఁబొందున్. 232

తే. కమలదళమున నున్న జలమువిధమునఁ
బ్రకృతి నుండి తదీయసం బంధవికృతి
లేనితనుఁ గని వెలుఁగు నిర్లేపనిశ్చ
లాజరామరపదవి జీవాహ్వయుండు. 233

ఆ. ప్రకృతి నిట్లు వాసి పంచవింశుండు ష,డ్వింశభావ మొంది విమలశివని
రంజనస్వరూపుఁ డై వెలుఁ గొందు న, త్తెఱఁగు ముక్తి యండ్రు దేవదేవ.

క. ఈ పరిబోధం బభవా, కాపిల మస్మద్గురుండు కపిలుఁ డతనిశి
ష్యోపరిణతి బహుశిష్యులు, వ్యాపితవిజ్ఞాను లైరి దృఢనిశ్చయతన్. 235

క. ఏనును శిష్యుల కీవి,జ్ఞానము పెక్కండ్రకుం బ్రసన్నమతిని గా
ధానూనంబుగఁ దెలిపితి, మానిత మిది దివ్యమునిసమాజముచేతన్. 236

వ. గార్గ్యగౌతమకాత్యాయనాదులు దీవనచేసి దీప్తబోధు లయి వీతాంతకులును విజ్వరులును నిర్లేపులును నిర్భరానందులును నై రని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె.

క. సంగము బంధ మఖిలని,స్సంగత మోక్షంబు బహువిచారము లేలా
పింగజటాజూటకలిత, గంగా బాలేందుమహిత గౌరీసహితా. 238

క. అని యిట్లు శివునకును న,మ్ముని విజ్ఞాపించి గగనమున కెగసి వెసం
జనియె శివుండును నిజది,వ్యనిరర్గళచిత్తపథవిహారుం డయ్యెన్. 239

క. అని చెప్పిన భీష్మున కి,ట్లను ధర్మతనూజుఁ డెక్కు డైనకుచిత్వం
బొనరింపఁ జాలుతీర్థం, బనఘా యెఱిఁగింపవే దయం దెల్లముగన్. 240

సీ. అనవుడు నాతఁ డమ్మనుజవల్లభుతోడ, వినుము తీర్థము లెల్లవియును మేల
సత్యాభిధాన మై శౌచాతిశయముఁ జే,యఁగ, జాలు మానసం బైనతీర్థ
మది ధృతి యనుమహాహ్రదమున శోభిల్లు, దమము రజస్సును దఱియఁద్రోచి
కొనుచుసత్యము నాఁతగొనిచొచ్చియాచరి,తస్నానుఁడై శుచిత్వమునవెలుఁగు
ఆ. పరుఁడు వీతరాగపరిహృతేంద్రియదృఢ,[1] వ్రతలసద్వివేకు లతిశయిల్లు
విమలతీర్థములు సవినయత వారల, జెందుటయును దీర్థసిద్ధి యధిప. 241
క. దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల వానశౌచాతిశయం
బమలగుణ కలుగు రిత్తజ, లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 242
వ. అని వెండియు. 243
క. దొరకొననిదానిఁ గోరక, దొరకొనినందును మమత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక విగతస్పృహులగు, పురుషులు శుచు లేలతీర్థములు వారలకున్. 244
క. అనినఁ బ్రియ మంది తాతకు, మనుమఁడు ప్రణమిల్లి బోధమహితా యేవ
ర్తనమున నుత్తమపదముం, గను నం ద్రది యెఱుఁగ జెప్పుకరుణాదలిర్పన్. 245
వ. మృతుండు మేను విడిచియెయ్యది సహాయంబుగాఁ జను నదియును వినవలతు
నని యడిగిన నమ్మహానుభావుండా భూవల్లభున కి ట్లనియె. 246
క. [2]నీయడిగినగూఢము లగు,నీయర్థము లెఱుఁగ జెప్ప నింద్రగురుఁడు గా
కేయెడల నొరుఁడు గలఁడే, యాయన యిట వచ్చునిపుడ యడుగుము ప్రీతిన్.
క. అనుసమయంబున నయ్యెడ, కనిమిషగురుఁ డరుగుదెంచె నతనికిఁ గుంతీ
తనయాగ్రజుండుఁ దమ్ములు, జనపతులును గేశవుండు సద్భక్తిమెయిన్. 248
వ. ఎదుర్కొని ప్రణామపూర్వకంబుగా సముచితోపచారంబులం బ్రీతాత్ముం జేసి
యాసీనుం డై యున్నెడం గురుపతి యగ్గురునిం గురుపితామహు నడిగినయట్ల
యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 249

— ♦ బృహస్పతి ధర్మజునకు ధర్మవిశేషంబులు సెప్పుట. ♦ —

ఆ. తనకుఁ దాన కలఁడు జననంబునప్పుడు, మరణమునకు సుగతి నరకమునను
దల్లి దండ్రి దక్కునెల్లబంధులు శరీ,రంబు ననుగమించి క్రమ్మఱుదురు. 250
క. ఉత్తమపథంబు ధర్మా,యత్తము ధర్మంబు మృతుల కధిప సహాయం
బెత్తెఱఁగున ధర్మక్రియఁ, జిత్తంబునఁ జేర్పవలయు జీవించుతఱిన్. 251
క. అది లేనివాఁడు నరకా, స్పదుఁడగు నటు గాన ధర్మపరుఁడగుటయు యొ
ప్పిదము మనుజునకు నేఁ, జెప్పెద మఱియును వలయువానిఁ బ్రీతి నడుగుమీ.
వ. అనిన నజ్జనపతి శరీరంబు విడిచి చనియెడుజీవుని ధర్మం బెట్లనుగమించు ననుట
యు నయ్యాంగిరసుండు. 253
తే. భూతపంచకశక్తులు బుద్ధియును స

1. క. వ్రతహాసద్వివేకు. 2. ట. నీయడిగిన రూఢము లగు.

ధర్మకంబుగ జీవుతోఁ దగిలి యరుగు
ననుడు రేతః ప్రకార మెట్లనియె నృపతి
యతని కిట్లని చెప్పె నయ్యమరమంత్రి. 254

తే. దేహగతభూప్రభృతిపంచదేవతలును, మనసు నన్నసంతృప్తిఁ బొందినన్నృపాల
కల్గు రేతస్సు పురుషుండుఁ గామినియును,బొందఁగానదిగర్భత్వ మొందుజువ్వె.

వ. అని చెప్పి మఱియును. 256

తే. పుణ్యపాపానుగుణభంగిఁబుట్టిసౌఖ్య,దుఃఖమయసంసరణమునఁదొడరు నరుఁడు
వినుము కేవలధర్మవర్తన సుఖైక,భాజనత నొందు ధర్మైకపరత మేలు. 257

క. జనవర కృమిగర్దభముఖ,జననంబులఁ బొంది నరకసంవాసముఁ జెం
దు నధికపాపాత్ముం డగు,మనుజుఁడు కర్మసవిశేషమహిమఁ దెలిపెదన్. 258

క. జననీజనక గురులయెడ, నొనరించిన మేలుఁ గీడు నొదవించుసుఖం
బునకును దుఃఖమునకు నిం, తని కొలఁది యిడఁగ వశంబె యజునకునైనన్. 259

క. మాతృపితృగురులు దక్కఁగ, నే తెరువునఁ బాప మొలసెనేనియు దానిం
బాతురు ప్రాయశ్చిత్త,స్థితులు తద్విషయ మైనఁ జెడ దల్పములన్. 260

క. కోలు చపహరించునన్నరుఁ, డెలుకయుఁ బందియును నైనయీదుర్జననం
బులఁ బొందు, నంత పాపము, వొలియక యాతనికిఁ గుక్కపుట్టువుఁ గల్గున్.

క. పరదారగమనదోషము, వరుసన వృక కంక గృధ్ర వలిముఖ శవభు
క్త్రిరతంబు లైనభవములఁ, బొరయించుం గృమియుఁగాగఁబుట్టించుఁ దుదిన్.

సీ. తనయ నొక్కని కిచ్చి మనసు మరలఁబడి,యన్యున కిచ్చినయట్టివాఁడు
కృమి యగు దేవకార్యము సేసి మఱిపైతృ,కంబు సేయక భోజనంబు సేయు
నతఁడు కాకం బగు నన్నఁ దిట్టినఁ గ్రొంచ, మై పుట్టు బ్రహ్మకులాభిజాతఁ
గవసి శూద్రుఁడు నరకపుగుంటపు ర్వాగు, నంతకుకింకరు లంటఁ బట్టి

తే. కట్టికొనిపోయి కోసియుఁ గాల్చియును గృ
తఘ్ను నుగ్రకంటకసముదయముమీఁదఁ
గ్రంద నదిమియు మఱియు దుఃఖములఁ బెట్టు
తెఱఁగు లెన్ని యన్నింటను జఱుతు రధిప. 263

క. ధనవాంఛ నిరాయుధుఁ జం,పిన గాడిద మొదలు గాఁగఁ బెక్కులు తిర్య
గ్జననంబులఁ బొందును శ,స్త్రనిహతిఁ దోడ్తోడ మరణదశ వాటిల్లున్. 264

ఆ. ఆఁడుదానిఁ జంపినతఁ డేకవింశతి,దూష్యనరకవాసదుఃఖ మొందు
నన్నదధిపయోఘృతాపూపహరణముల్, మక్షికాదికీటమయత సేర్చు. 265

ఆ. ఫలము వినుము వెండిఁ బసిడి మ్రుచ్చిలికొన్నఁ
గ్రోఁతి వాయసంబు గ్రువ్వ నీచ
కృమియు నగు సదంబరము హరించిన శశ

జనన మొందు నరుఁడు మనుజనాథ. 266

తే. నమ్మి యిల్లడ వెట్టిన సొమ్ము గొనిన
మీను లోనగు నీచపుయోనులందుఁ
బుట్టు గంధవస్తువులు గొన్నట్టివాఁడు
వినుము మఱుపుట్టువునఁ జుంచుతనము నొందు. 267

తే. వనిత లీపాపములు సేసి వానివాని, పత్ను లై జని యింతురు పాపభీతిఁ
దెరువు దప్పక నడచిన నరులు సౌఖ్య,మందుదురు రెండులోకంబులందు నధిప.

వ. అని చెప్పి యిట్లనియె నేనుం గొన్ని దెఱంగు లెఱింగించితి మఱియు ననేకపదార్థాపహారణంబులకు బహువిధంబు లగుఫలంబులు వాటిల్లు వాని నెల్లను శాస్త్రాంతర శ్రవణంబున నెఱింగెదు గాక యనిన విని యక్కురుపతి బృహస్పతితోఁ బాపంబులం బాపికొను తెఱం గెఱింగింపవె యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె.

క. విను దానంబులఁ బాపము, లనఘా చెడు దానములకు నన్నిటికిని స
జ్జనసేవ్య యన్నదానము, మునులధికం బండ్రు పాపములఁ బాపునెడన్. 270

క. న్యాయార్జిత మగు నన్నము, వేయింటికిఁ బెట్టవలయు విప్రజనము హా
ర్దాయత్తంబుగ దానం, బాయనిపాపములుఁ గలవె పౌరవముఖ్యా. 271

తే. తిరిసియేనియు నన్నంబు దెచ్చి [1]శిథిలు
లైన విప్రులయాఁకలి యపహరించు
పురుషుఁ డూర్ధ్వలోకంబుల పురుషవరుల
కర్చనీయుఁ డై వెలుఁగుచు నంద యుండు. 272

క. వేదాధ్యయనార్థ ప్రతి,పాదమున విప్రవరుఁడు బ్రహ్మావిషయున
ద్యాభిదానంబుల నరపతి, యేమురితము లైనఁ గొరవేశ్వర పాచున్. 273

తే. నేర్చియలజడిఁ బడినవారిజ్యావిధులఁ, బడసి వైశ్యుఁ డన్నంబిడి పడయు సుగతి
సచ్చునంతలు వడి సిరి దెచ్చికొని చ,తుర్థు లన్నంబు వెట్టి కాంతురుదివంబు.

తే. దినము వంధ్యంబు గా కుండఁ దివిరి యన్న
పానదానంబు లొదవిన భంగిఁ జేసి
మఱి భుజించుటఁ బోలెదు మహితధర్మ
కార్య మొం డొకఁ డెందును గలదె యరయ. 275

తే. అన్నదానంబు ధర్మంబు లన్నిటికిని, ముఖ్యమింత యొఱుఁగుఁ గురుముఖ్య యనుచు
ననిమిషాధిపమంత్రి కిన్నమ్మహీశుఁ, డి ట్లనియె భక్తివినయంబు లెసక మెసఁగ.

క. ధ్యానం బింద్రియవృత్తుల, మానించు టహింస గురుసమర్చనవిధిని
ష్ఠానుష్ఠానము తప మను, వీనఁ బరమసేవ్య మెద్ది వినఁగా వలతున్. 277

వ. వినిపింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు. 278

1. క. శిష్టు లైనవిప్రుల.

క. ఈ యాఱును మంచి తెరువు, లై యుండు నహింస యున్నయైదిటికిఁ బవి
త్రాయతన మట్లు గాకయు, నేయుత్తమధర్మములను నిది వెలిఁగించున్. 279

వ. అని పలికి యామంత్రణంబు సేసి వాసవమంత్రి యమరనగరంబునకుం జనియెఁ
దదనంతరంబ. 280

ఆ. ధర్మనందనుఁడు పితామహుతో సర్వ, దేవతలును భూమిదేవతలును
మునివరులు నహింసఁ గొనియాడుదురు దాని, తెఱఁగు సెప్పు నాకుఁ దేటపడఁగ.

వ. అనుటయు నమ్మహానీయుం డమ్మనుజపతిం బరమాదరంబున నాలోకించి. 282

— ♦ భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహింసాస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట. ♦ —

ఆ. దంతియడుగులోనఁ దక్కినజంతుచ, యంబునడుగు లెల్ల నడఁగియుండు
నట్లు ధర్మకోటు లన్నియు లోనగు, నిద్ధగుణ యహింస కింత నిజము. 283

వ. అదియును. 284

క. అరయఁగ నాలుగువిధములఁ, బరఁగు జతుష్పాదవృత్తిఁ బరఁగినగోవృ
దొరయుచు నం దొకఁ డెడలిన, నరవర సద్ధర్మవర్తనము గుంటువడున్. 285

తే. మనసునను వాక్కునను గాయమునను హింస
నడపు మాంసంబు దినుటతో నాలు గయ్యెఁ
దెఱఁగు లవిసువ్యోహింస వర్తింపఁ జేయుఁ
గాన కడుఁ గీడు మాంసభక్షణము దలఁప. 286

క. ఈనాలుగుదెఱఁగులఁ దగ, మానుట యేఁ జెప్పినట్టి మహితాహింసా
నూనచతుర్విధములు మాం, సానేకరుచి ప్రమగ్నుఁ డది యె ట్లుడుగున్. 287

క. కావున మాంసముపైఁ దగు, లేవిధమున నుడుగుటయ యహింసారూపం
బై వెలుఁగుఁ జుమీ భూవర, నావుడు నక్కురువిభుఁడు వినయమయుఁ డగుచున్.

వ. మాంసంబు పితృదేవతలకుం బ్రియంబు శ్రాద్ధంబు మాంసముఖ్యంబుగా నడప
వలయు నని చెప్పుదురు వధింపక మాంసలాభం బెట్లుగలుగు ననుటయు ననిమిష
నదీనందనుం డా నరనాథున కి ట్లనియె. 289

తే. వాజిమేధంబుకంటెను బూజనీయ
కర్మ మందురు మాంసభక్షణమువిడుపు
వినుము సంపుటయును జంపఁ బనుచుటయును
గల్మషంబుల కెల్ల నర్గలము లధిప. 290

క. పితృకార్యయజ్ఞముఖముల, శ్రుతిచోదితహింసఁ గీడు సొర నేరదు వి
శ్రుతగుణ మాంసము చవిఁ గోరి తినం బ్రాణిఁ దెగటార్చు క్రియఁ బాప మగున్.

క. తను నమలినవాని నమలు, నని మాంసము తెఱఁగు సెప్పు నాగమములు గా
వునఁ దద్భక్షణ ముడిగిన, ననఘ తపంబునకుఁ జాలు నది యొక్కండున్. 292

క. జనవర మాంసము చవిఁ గడ, చినచవు లరయంగ లేమిఁ జేపి చవి యెఱిం

గినవాఁ డది యుడిగిన నా,తని దేవసమానుఁ డండ్రు ధర్మవిధిజ్ఞుల్. 293

ఉ. మ్రానను దాతనుం గలదె మాంసము ప్రాణులమేనఁ గాక య
మ్మేనుల నొంచునప్డు దమమేనులు సోఁకినమాత్ర నెట్లగుఁ
దానిఁ దలంపఁగా వలదె తా నది మానిన హింస లన్నియుఁ
మానవె యంచు నుత్తముఁడు మాంసము మాను దయార్ద్రచిత్తుఁ డై. 294

ఆ. మాంస మాన కునికి మనుజేశ ప్రాణివ,ధాభిరతి చొఱంగు టగుటఁ జేసి
యట్టివాని కభయ మఖిలభూతంబుల,వలన నెపుడు నెందుఁ గలిమి నిజము.

క. స్వాయంభువుఁ డనుమనువును, నీయర్థము సెప్పె లోకహితముగ మార్కం
డేయాదులు మాంస ముడుగు, టాయుశ్శ్రీరూపకారి యగు నని రధిపా. 296

క. విను మాంసము గోరునరుఁడు, దనుజుఁడ మావె మును దేవతలు మాంసంబుం
దిను టుడిగి కాదె దానవ,జనితభయముఁ బోవఁ ద్రోవఁ జాలిరి వత్సా. 297

క. దానము ధర్మము తప మి,జ్యానిష్ఠ యనంగఁ గల్గుసత్క్రియ లెల్లన్
మానవనాథ యహింసా, నూనాకృతు లండ్రు శ్రుతుల నూనిన పెద్దల్. 298

క. శతవర్ష దుష్కరతపః,కృతి నంజుడు దినమి నగు సుకృత మవి రెండున్
మతిఁ దలఁప నొక్కరూ పని, శ్రుతివేదులు సెప్పుదురు కురుక్షితినాథా. 299

క. తపముల దానంబుల బ్ర,హ్మపురినివాసంబు దప్ప దన రాదు జనా
ధిప మాంసము నమలనిపు,ణ్యపురుషునకు సులభ మందు రా నెల వార్యుల్. 300

తే. అధిప యాషాఢముఖ్యంబు లైన నెలలు
నాలుగింటను మాంసంబు నమల కుడుగు
టాయురారోగ్యబలకీర్తు లనుఫలములు
నాలుగింటెని నిచ్చు నన్నరున కండ్రు. 301

ఆ. సగరనలదిలీపనృగభగీరథముఖ్య,నృపులు వార్షికంపు నెలలు నాల్గు
మాంసభక్షణంబు మానుట నుభయలో,కంబులందుఁ బెంపు గాంచి రండ్రు.

వ. అనిన విన యుజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతో నిమ్మెయి మహనీయం బయిన మాంసవర్జనంబు వాటించి తక్కినయపూపాదులు ఫలప్రభృతులు నగుభక్ష్యంబు లాచరించి మేల వర్తింప రెల్లజనంబులునను టయు. 302

—* మాంసభక్షణమందలిరుచివిశేషంబు మానుట దుష్కరం బని చెప్పుట. *—

సీ. అతనికి నతఁ డిట్టు లను మాంసములచవి, మరగినవారికి మాన వశమె
యట్లు గాకయు సురతాసక్తునకు బల, మొలయు నధ్వశ్రాంతుఁ డుల్లసిల్లు
క్షతము శీఘ్రమున [1]లోపిత మగుఁ గృశునకుఁ, బుష్టి వేగమ వచ్చు భూపవర్య
విను మాంసభక్షణంబున నపూపఫలాదు,లం దవ్విశేషంబు లరయఁ గలవె

తే. మాంస మానినదోషంబు మహితదాన

1. క. పోషిత మగు.

విధులఁ బాయు దివిజపితృవిధివిశిష్ట
మైనయెఱచి గీడొలయదు యజ్ఞములకుఁ
బహువిధానంబు వేదంబుపనుపు గాన. 304

వ. ఇట్లు గాన నంజుడు నమలుటయు నధికదోషంబులు గానియెడలునుం గలిగి యుండు నగస్త్యుండు రాజులకు వేఁట విధించెం గావునం గుతూహలంబుఁ గోపంబు ననియెడుభావంబులం బొరయక లోకరక్షణార్థంబుగాఁ గ్రూరమృగ వధంబును స్వహస్తవిక్రమార్జితమాంసంబున దేవపితృప్రీణనం బొనర్చుటకుం గాఁ బక్షిమృగమారణంబును జేయుభూనాయకుండు దురితంబులం బొరయకుండు విశేషంబు వినుము. 305

ఆ. అన్యమాంసమున నిజాంగమాంసంబుఁ బో
షింతు ననుటకంటెఁ జెట్ట లేదు
మాంసభక్షణంబు మానుటకంటెను
మేలు లేదు కర్మజాలకమున. 306

తే. మాంసభక్షణదోషంబు మాను దాన
మహిమ ననుటయు మాంసంబు మఱి భుజింప
కున్నఁ జూవె ధర్మము లెవ్వియును దలంప
దయకు సదృశంబు లే కురుధరణినాథ. 307

తే. ఆత్మ సదృశత ప్రాణభయంబునందుఁ
బ్రాణులకు నెల్లఁ గని మాంసభక్షణంబు
మాను దయ నార్ద్రమానసుం డైనపురుషుఁ
డాతనికి బ్రహ్మలోకాదు లాటపట్టు. 308

క. భూతముల కలుగునతనికి, భూతము లఖిలములు నలుగు భూతహితార్థీ
భూతముల కభయ మిచ్చిన,పూతాత్మున కభయమిచ్చు భూతావలియున్

ఆ. దానమును దపంబు ధర్మంబు యజ్ఞంబు, శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధు లహింసరూపములు గాఁగఁ జెప్పుట, నెల్లకల్మిను మ్మహింసకలిమి. 310

క. నరనాథ యహింసాగుణ,పరిగణనము గొంతమాత్ర బలికితి ధర్మో
త్తర యగునహింస మేలిమి, యరయం గడుఁబెద్ద దాని నలవఱుపు మదిన్. 311

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యమ్మహీపతి దాత, కధికభక్తి మ్రొక్కి యస్మదీయ
సంగరంబునందుఁ జచ్చినవారల, కేది గతియొ నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు. 312

క. బ్రదుకును జావును సుఖదుఃఖదములుగా జంతుకోటి కరుణామూర్తీ
మదిఁ దలఁచు బ్రాణలాభము, వదలు టరిది గాన యట్టివారి నడిగితిన్. 313

క. అనుటయు. లెస్సగఁ దలఁచితి, విను మొకకీటంబునకును వేదవ్యాసం
బున లోకహిత మొనర్చిన, మునికి నయినసత్కథనము మునినుత చరితా. 314

వ. దాన నీయడిగినయర్థంబు దెల్లం బగు నని పలికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 315

క. శకటపథంబునఁ గీటం, బొకటి వెసం బాఱఁ గాంచె యోగీంద్రుఁడు జం
తుకలాపమాననదశా, ప్రకారసంవేది బాదరాయణుఁ డధిపా. 316

వ. కాంచి నిరూపించి యా కృష్ణద్వైపాయనుం డక్కీటకంబుతో నీవు భయంబున
రయం బెసఁగం బాఱెదవు కారణం బేమి యని యడిగిన నది యమ్మునీంద్రున
కి ట్లనియె. 317

తే. తెప్పదెరలంగ బండ్లు లేతెంచు చున్న
యవి మహాత్మ తన్నేమి జాతారవములుఁ
గడఁక నెడ్లను దఱిమెడు రొప్పెడు రాలి
యులివు విని యుల్లమునఁ గడునులుకు పుట్టె. 318

వ. బ్రతుకును జావును బరమసుఖంబును నత్యంతదుఃఖంబునుం గాదె కావున. 319

క. క్రందున మేను సిదియు నను, గొందలపా టొంది ప్రాణగొడ్డ మగుటఁ డ
ప్పం దొలఁగఁ బాఱెదను ముని, బృందారక [1]యసదె ప్రాణభీతి దలంపన్. 320

చ. అన విని దాని కిట్టు లను నమ్మహిమాత్మకుఁ డెంతలెస్స నీ
మనికి దలంప నిందియసమాజసుఖంబులఁ బొందఁ గీటము
ల్గను టది లేదు దుఃఖబహుళం బిది యీ యొడ లేల చావు నీ
కనయము సౌఖ్యకారి యగు నత్తెఱఁ గీవు దలంచి చూడుమా. 321

వ. అనుటయు నక్కీటంబు. 322

తే. అనఘ కీటంబులకు విషయజము లైన
సౌఖ్యములఁ బొంద లే దనుచదువు గలదె
వినుము దమతమ తెరువుల ననుభవింపఁ
గలదు చావును భీతికిఁ గారణంబు. 323

వ. నీవు నామనం బరసి తింతియు కాక యింత యెఱుంగవే యది య ట్లుండె నా
తెఱం గవధరింపు మేను దొలుమేన నొక్కశూద్రుండ ధనవంతుండ. 324

సీ. ఆచారహీనత యతిలోభ మన్యథ, నాపేక్షకూరత యవినయంబు
మొదలై నదుర్గుణంబులకు నెల్లను నెల, వై యుండి మాతకు నధికభక్తిఁ
బ్రీతి మెప్పుడునొనరింతుబ్రాహ్మణమాత్రుఁ, డతిథియొక్కరుఁడొకయప్పుడరుగు
దెంచిన నతనిఁ బూజించితి నది కార, ణముగ జాతిస్మరణంబు గలిగె

తే. మంచికర్మము సుఖము నొందించు టెపుడు, గాన వచ్చె మునీశ్వరకరుణనాకు
న త్తెఱం గెఱిఁగింపవే యతివిశదము, గాఁగ ననవుడునాతండుగారవమున. 325

వ. ఆ జంతువుం గనుంగొని నీవు సెప్పనేల దుష్కర్మకోటివలనం గీటంబ వగు
టెఱింగితి భవదాచరితంబు లై నసత్కర్మంబులుం గాంచితి నమ్మేలునకు సంతో

1. క. గ. చ. 'యసుదె'.

షించి కాదె నీతో సంభాషించితి మదీయతపోవిశేషంబుననిదయినకీటత్వం బపన యించెద విషాదం బపనయింపుము తపోబలంబును గడచినబలంబులుం గలవే మనుష్యజన్మంబు నొంది మే లొనర్చెద ననుకోర్కి నీకుం బుట్టుట మేలు మాన వులకుం గర్మభూమికృతంబు లైనసదసత్కర్మంబులం జూవె దేవతలును గీటంబు లు నగుట వాటిల్లెడు నని పలికి వెండియు. 326

క. సుకృతము లమ్మెయిఁ గల్గుట, నకట జనిస్మృతియుఁ గల్గె నస్మత్సంద
ర్శకతయునీకు నొదవెనో,డకు మున్నతోపదము నిచ్చుటకు మెయికొంటిన్. 327

వ. అట్లైఱం గాకర్ణింపుము. 328

—* వేదవ్యాసుఁడు కీటంబునకు నుత్తమజన్మములు గలుగ ననుగ్రహించుట. *—

ఆ. నీచశూద్రవైశ్యనృపజన్మములఁ గ్రమ,వృత్తి నొందు మెపుడుఁజిత్తమునకుఁ
బుట్టువెఱుఁగునట్టిపోఁడిమి నొసఁగితి, ధర్మపరుఁడ వగుదు దానఁజేసి. 329

క. అని సాత్యవతేయుడు కృప, నెనసి సుధాధారఁ బోలునీక్షణముం ద
త్తనువున నిగిడించిన న,మ్మునిపతిఁ గీర్తించె భూతములు ప్రీతములై. 330

క. అక్కీటంబును భక్తిన్, మ్రొక్కి శిరం బతనిపాదములమోపి మనం
బెక్కుడు ప్రమోదమునఁగడుఁ,జొక్కఁగఁదదనంతరమ యసువులం దొఱఁగెన్.

వ. కారుణికత్వధుర్యుం డగు నప్పారాశర్యుం డట్లవలీల మేలొనర్చి కీటంబుఁ గృతా ర్థంబుం జేసి నిజేచ్ఛం జనియె నదియు నమ్మహానుభావుని నిర్దేశించిన తెఱంగునజని యించుచు ననేకపుణ్యంబు లాచరించుచు నృపజన్మంబునం బూజ్యంబైన రా జ్యంబు నొంది. 332

సీ. ఏనుంగు నెక్కి పెక్కేనుంగు లిరుగడ, రాఁ దురంగంబులు[1]రమణ యొప్ప
గొడుగులుం [2]బడగలు ముడివడ గాయక, వందిపాఠకులరవంబు లెసఁగ
భూషణంబులరత్నపుంజంబుదీప్తులు, దిక్కుల నెల్లను దీటుకొనఁగ
సామంతవిజనసీమంతినీముఖ,పరివారవైభవస్ఫురణ మలర

తే. దేవపతివోలె సాత్యవతేయు,నాశ్ర,మమున కేతెంచి తత్పాదకమల మాత్మ
ముకుటసంగతముగఁజాఁగిమ్రొక్కఁగరుణ, నాతఁడెత్తితన్మ స్తకమక్కుఁజేర్చె.

వ. ఇట్లత్యాదరంబున సంభావించి శిష్యజనంబు నియోగించి. 334

క. రాజన్యసముచితం బగు,పూజావిధి యాచరించి పురుషోత్తమ నీ
వీజన్మంబున సన్ముని, రాజికి వెఱఁ గగుతపశ్చరణ మొందవనా. 335

క. గోవులకై యొండెను వి,ప్రావలికై యుండె నిర్భరాహవకేలీ
ప్రావీణ్యము మెఱసి విడువు, నీ వసువులు దాననధికనిర్మలత యగున్. 336

వ. ఇట్లు నిష్కల్మషత్వంబు సిద్ధించిన. 337

క. ధరణీసురజననమహిమ, దొరకొను నీ కని విధించి దుర్దాంతరిపు

1. క. రవణ మొప్ప. 2. క. నుదరిండ్లు.

స్ఫురణాహరణపరిణతు న,న్నరపతి వీడ్కొల్పె మునిజ✽నంబులు వొగడన్. 338
తే. అతఁడు నానందసంభరి✽తాంతరంగుఁ, డగుచు దండప్రణామంబు ✽ లాచరించి
యరిగి యమ్మునిచెప్పిన✽యట్ల చేసి, భూమిసురజన్మలాభంబుఁ✽బొందె నధిప. 339
వ. ఇవ్విధంబున సద్విజుం డై. 340
క. పుణ్యస్థలముల నెల్ల న,గణ్యము లగుయూపములు ప్ర✽కాశములుగఁ గ
ర్మణ్యతయు వివిధరత్నహి,రణ్యాదికదానములను ✽ బ్రస్తుతి కెక్కెన్. 341
తే. అధ్వరంబు లనేకంబు ✽ లాచరించి
యతఁడు మఱియును బాదరా✽యణునిఁ గాంచె
సదయచిత్తత నప్పరా✽శరసుతుండు
వీడుకొలుపంగఁ జని యశో✽విభవ మెసఁగ. 342
క. వ్రతశీలతఁ బరఁగి తుదిన్, శతమఖునకు నగ్గలంపు✽సఖుఁడై యమరా
ర్చితసంస్తుతభవ్యపద,స్థితి నవ్యయపరమసౌఖ్య✽సిద్ధిం దనరెన్. 343
వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 344
క. మనుజేంద్ర కురుక్షేత్రం,బున నద్భుతఘోరసమర✽మున నమ్మాడ్కిం
దనువులు దొఱఁగిననృపులకు, ననంతసుఖగతులు గల్గు✽టనుమానం బే. 345
వ. భవదీయబంధు లాదఱు నూర్ధ్వలోకప్రాప్తుల నీ వేమియు ననుమానింపకు మని పలికినం బాండవాగ్రజుండు పరమసంతోషభరితాంతఃకరణుండై సురసరిత్సూనుతో విద్యాతపోదానంబులలో నెయ్యది విశేషం బెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతి గౌరవంబునం గనుంగొని. 346
తే. వ్యాసమైత్రేయపుణ్యసం✽వాద మనఘ, వినిన నీ ప్రశ్నమున కది ✽ విశదమైన
యుత్తరంబగు నేకాగ్ర✽చిత్తవృత్తి, వగుము నీ వని పల్కె యి✽ట్లనియె నధిప. 347

—* వ్యాసమైత్రేయసంవాదము భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట. *—

సీ. వ్యాసమునీంద్రుండు ✽ వారణాసీపురి, కరిగి మున్ మైత్రేయుఁ ✽ డచట నునికి
నాతనియున్నెడ ✽ కప్రకాశతఁ జన్న, నెఱిఁగి యమ్మహితాత్ముఁ✽ డెఱిఁగి భక్తిఁ
బూజించి యుత్కృష్ట✽భోజనంబునఁ దృప్తు, సేసిన నధికవి✽కాసరుచిర
ముఖుఁడై నయమ్మహా✽మునిఁ జూచి మోదమ,గ్గలమయి మీయందుఁ✽గానఁబడియెఁ
తే. గారణం బేమొకో యని ✽ గారవమున, నాతఁ డడిగిన నతఁ డధి✽కాదరమునఁ
దపము శ్రుత మాదిగాఁ గల✽ధర్మకోటి,లోన నెల్లను నధికంబు ✽ దాన మనియె.
వ. అని మఱియును. 349
క. దానార్హవస్తువులలో, మానిత మన్నంబ యన్న✽మ యము లసువుల్
మేనుఁ దదీయబలంబును, గాన బుధులు దానిఁ దద్ద ✽ గైకొంద్రు మదిన్. 350
క. తపముల్లముకల్మషముల, నపగతములఁ జేయు విద్య ✽ కాస్పద మగు నా
తపసి మహితదానంబున, నుపచిత మగువిద్య తపము ✽ నుత్కర్షించున్. 351

క. కాన తపంబును విద్యయు, దానోదాత్త్యప్రవర్ధితంబులు విద్యా
నూనత్వం బచ్యుతుఁ గను, దానికి దీపంబు సద్వ్రతప్రవణులకున్. 352

ఉ. కావున నన్నదానమునఁ గా కెటు లుండు మహాప్రమోద మ
త్యావిలచిత్తుఁ డైనను మఱిహత్తరదానమునన్ విశుద్ధస
ద్భావత నొందు నిక్క మని పల్కె నరేంద్ర తపంబు విద్యయున్
దైవతపూజనీయములు దానము వానికిఁ బోషకం బగున్. 353

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని కౌంతేయాగ్రజుండు విమలమతీ యం
గనలసమాచారంబులు, వినఁగ నే వలతుఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 354

వ. అనిన నతండు కైకేయీశాండిలీసంవాదంబున నిది యెల్లం బగుం జెప్పెద విను
మని యి ట్లనియె. 355

తే. సుమన యనియెడు కైకేయి సురపురము,నందు శాండిలిఁ గని భవ్యమైనదివ్య
పదవి యేవర్తనమునఁ జొప్పడియె నీకు, నతివ చెప్పుము నా కని యడిగె నధిప.

వ. అని యడిగిన యాయమ కయ్యంగన యి ట్లనియె. 357

సీ. మామకు నత్తకు మ్రొక్కి పూర్వుల్క దేవపిత్రతిథిపూజనములయందు సొలయ
[1]నిలువాడిఁ దలవాకి లెప్పుడు నెక్కఁగక, వెలుచ నవ్వక శుద్ధినెలయు విప్ర
భిక్ష[2]యోపిక గల్గి పెట్టుచు వర్తింతు, వలయుకార్యములకు వెడలి మగఁడు
బతి వచ్చునప్పుడు భక్తియు వేడ్కయుఁ, బొదల నాసనపాద్యములను సుముఖ

ఆ. భావమునను సేవ పాటింతు బిడ్డల, శిశు వదలఁ దిట్టఁ జెట్టఁ గనియు
నాకు వేఱ ప్రియ మఱఁగ లేదు పతి మెచ్చు,వంటకముల చవిగ వండియిడుదు.

చ. వరుఁ డొకవెంట నెన్నఁడు ప్రవాసగతుం డగు నాఁటఁ గోలె న
ప్పురుషుఁడు వచ్చునంతకును బూవులు పూఁతలు మేలిచీర లా
భరణము లెక్కుడుంజవులపాకవిశేషము లాదరింప నె
ప్పురుసునఁ[3] గొల్చుఁ గూడురువబంధులకుం దగ నెమ్మి సల్పుదున్. 359

క. గోవులు మొదలగుతిర్య,గ్జీవులసుఖవృత్తు లరసి చెల్లింతు గృహ
శ్రీవర్తనంబునకుఁ బతి, భావము సంకటపడంగఁ బలుక నొకటియున్. 360

తే. అగ్ని యోపి రక్షింతు రహస్యమైన
దాని వెలిపుచ్చ గర్భంబు దాల్చి యున్న
యపుడు వ్రాచవు లెల్లను నవులఁ బెట్టి
దాని కెయ్యది పథ్యముల్ వానిఁ గొందు. 361

క. అన్ని చెప్పి యట్టి చందం,బున నడచిన సతికి లోకములు రెండును సౌ
ఖ్యనిరూఢి యొసఁగుఁ బొగ డొం,దు నరుంధతివోలె నవ్వధూటి నరేంద్రా. 362

క. నృప యీయాఖ్యానము ప,ర్వపుదినమున భక్తిఁ జదువువారలు విను పు

1. అ. ఇలువడి 2. క. లెక్కటియేనఁ బెట్టుచు. 3. జ. గొల్చి కూడుగురుబంధు.

న్యాపురుషులును నాయుశ్శ్రీ, లపరిమితము లొంది యమరు § లగుదురు పిదపన్.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సర్వశాస్త్రసారం బై శ్రేష్ఠం బగు ననుష్ఠేయం బెయ్యది పితామహా యనుగ్రహింపు మని యభ్యర్థించిన నాపగేయుండు కృపా విధేయుం డై నారదపుండరీకసంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీ యడిగినయర్థంబు దెలియును దీర్ఘపరుండును జపతత్పరుండును బుండరీకాభిధానుండును నైనమహా ద్విజుం డొక్కయెడ నారదమహామునిం గనిభక్తిం బ్రణతుం డై యిత్తెఱంగున నడుగ నతం డతని కిట్లనియె. 364

—* నారదపుండరీకసంవాదం బనుపరమేతిహాసప్రకారము. *—

సీ. పరమేష్ఠి సెప్పినపరమధర్మం బల్వ, ఫణితి మహార్థంబు § భవ్యమతికి
శ్రోతవ్యమును బరి§జ్ఞాతవ్యమును దాని, విను ప్రకృతికిఁ బర § మనఁగఁబడిన
యిరువదే నగుతత్త్వ § మరయంగ జీవాత్ముఁ, డాతండ సర్వభూ§తాత్మకుండు
నరుఁ డన వెలుఁగు న§పపురుషునివలనన, కలిగి నారము లన § వెలసినట్టి
తే. యన్యతత్త్వంబు లతనికి § నయన మగుట
నతఁడు నారాయణుం డన § నతిశయిల్లు
విశ్వమును దనయంద యా§విర్భవింప
విలయ మొంద నద్దేవుండు § విభుతఁ బొల్చు. 365

క. పరమబ్రహ్మం బనగాఁ, బరతత్త్వం బనఁగఁ బరమ§పద మనఁగా నీ
శ్వరుఁ డనవిష్ణుఁ డన జగ,ద్భరితత నారాయణుండు § దా వెలుఁ గొందున్. 366

ఆ. అతఁడు వాసుదేవుఁ§డన నాత్మయనఁగ వే,దాంతవాక్యబోధ్యుఁ § డై వెలుంగు
నరుల కప్పదములు § నామాంతరంబుల, ర్థాంతరంబు లేని§యట్టి వనఘ. 367

ఆ. సర్వశాస్త్రవాక్య§సమితి నాలోకించి, మఱియు దృఢవిచార§మహిమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె § నిష్ఠ నారాయణు, నెపుడుఁ దలఁపవలయు § నిదియొకండ.

వ. కావున. 369

క. పరమానుష్ఠేయం బిది, నరోత్తమా నీవు నెపుడు § నారాయణుఁ ద
త్పరతఁ దలఁపు సొరకు సవి, స్తరశాస్త్రార్థములఁ గ్రందుఁ§దలపోఁతలకున్. 370

క. విను మొకయించుకసే పై,నను నారాయణునిఁ దలఁచి§నను సుగతిఁ గనుఁ
మనుజుఁ డనినమది నెప్పుఁడు, నునిచినయాతనికిఁ బ్రాఁతె § యుత్తమధిషణా. 371

క. ప్రణుత యగునమోనారా,యణాయ యనునక్షరాలి § నంతఃప్రాప్తి
క్షణమున జిహ్వాకుఁ దెచ్చినఁ, బ్రణవార్థం బైనపదము § బడయుదురు నరుల్.

క. నారాయణపదవాక్యం, బారయ బ్రహ్మంబు దాని § ననిశము వినియున్
సారమతిం దలఁచియు నిం, పారఁగఁ బొగడియు రమించు § టతులహిత మగున్.

తే. విండు నారాయణపరాయ§ణుండు పాత, కముల గెలిచి వెలుంగు నె § కాదు దన్ను
నాశ్రయించినవారికి § నతుల మైన, వెలుఁగునొసఁగంగ, జాలుట§వేధచేత. 374

క. చతురాశ్రమములలోపల, నతులమతీ యెందు నిలిచినతనికి భక్తిన్
మతిఁ గేశవుఁ గూర్పక సద్గతి పెఱకర్మముల నేల కల్గఁగ నేర్చున్. 375

క. కను టరిది యెందుమెయి విష్ణుని భక్తిం గనుము నీవు సువ్రత యద్దే
వుని వినుము భక్తవత్సలుఁ, డనునామముగలిమిదృష్ట్యర్థడగు భక్తులకున్. 377

క. అని నారదుఁ డుపదేశించిన నానైష్ఠికుఁడు నియతచిత్తుండై వి
ష్ణుని నర్చించు సభక్తికమననవిశేషమున నెపుడు మనుజాధీశా. 377

తే. శంఖచక్రగదాధరు [1]శార్ఙ్గిఁ బుండరీకదళసన్నిభాక్షుఁ గిరీటకుండ
లాభిరాము శ్రీవత్ససంశోభివక్షుఁ, గౌస్తుభోజ్జ్వలు, గలలోనఁ గను సతంబు.

క. చిరకాలంబున నాతఁడు, తత్కారణంబును గల్గు దానఁ గానని పదముం
బొరయనిశుభముం గలవే, కురువర నీవు నతిభక్తిఁ గొలువుము విష్ణున్. 379

క. అనిన విని హర్షపూరంబునఁ జిత్తము దేల ధర్మపుత్త్రుండాశం
తనుసుతునకుఁ బ్రణమిల్లెం, దనువునఁ బులకాంకుర ప్రతతి బాదుకొనన్. 380

వ. ప్రణమిల్లి యతనితో దాన ప్రియవచనంబుల రెంటియందును నధికరంజనం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు నద్దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లను రెండును మంచితెఱంగుల యెదిరిచందం బెఱింగి నడపునది దానంబు రంజకం బగుట దెలుప వలవదు సామవాదంబుగుణంబు దెల్లం బగునట్టియితిహాసంబు వినుము సెప్పెద బుద్ధిసంపన్నుఁ డగునొక్క బ్రాహ్మణుండు విజనం బగువనంబు నం గార్యవశంబున మెలంగఁ దన్మాంసం బాహారంబు గొనుటకయి దారుణుం డగుదానవుం డతని బట్టికొనిన సాంత్వనభాషణంబులు ప్రయోగించువాఁ డయి యవ్విప్రుండు గలంకయుఁ గొందలంబును లేనిడెందంబుతో నద్దానవు నాననంబు గనుంగొనిన నాధైర్యధుర్యుం గనుంగొని తదీయం బగునుదాత్తత్వంబునం జిత్తంబు రంజిల్లి యద్దనుజుం డద్ధరాదివిజునితో మదీయం బగు ప్రశ్నంబునకు సదుత్తరం బిచ్చితేని నిన్ను విడిచెద ననుపలుకువలికినతనశరీరంబు డయ్యుటకు వెనుకంబాఱుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన నమ్మహీసుర వరుండు వేగిరపడక కొండొక సేపు విచారించి మహాపురుషా నీయట్టికృపాపరుం డడుగందొరఁచిన తెఱంగులం జెప్పుట మేలు గాదె యాకర్ణింపుమని సాముఖ్యంబు నొంది. 381

సీ. చుట్టాల నీదగుచెట్టతనంబునఁ, బాసి పశ్చాత్తాపపరుఁడ వగుట
లేమి గల్గిన దుర్లభామేయధనములు, గోరుట మొగమోట గూరి యొరుని
చేఁ బడ్డనిన్ను గెల్చితి నని యాతఁడు, బ్బుట కృప నుపకారమునకుఁ బాత్ర
ముగ నీవు సేసినఁ బురుషుఁ డామేల్ దన, యలఘుపౌరుషమునఁ గలిగె ననుట

1. జ. జారు, ఫుండ.

ఆ. కుమతిజనులు నీదుగుణములు గొనియాడ, సిగ్గువడుచు బుధులఁ జేతఁ బొగడు
గాన మఱగు చునికి వీనిలో నొక్కటం, గార్శ్యపాండురతలు గలుగు ననఘ.
వ. అని వెండియు. 383
సీ. ఉచితంబుగా నెఱి నుగ్గడించినమాట, సభ యియ్యకొనమి వల్లభకు నీదు
తప్పు తెల్లం బయి తాపంబుఁ బొందంగ, దేర్పంగ నేరక త్రిప్పికొనుట
నీసొమ్మునకు నొరుఁ డాసించు చుండంగ, దానికి, దగరక్ష దలఁచు చునికిఁ
దులువ పిమ్మట నిన్ను దూషించుపలుకులు, కులజులు నిజముగాఁ గొనుట నీవు
తే. మానుషంబుల నడపంగ మాయకానిఁ, గాఁగఁ జెలులుగాంచుట వగలిమి పేర్మి
దాని వెలివుచ్చనోపమి వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.
వ. అని మఱియును. 385
సీ. భార్య పుత్త్రికుఁ డల్లుఁ డార్యవృత్తము లేమిఁ, గ్రుమ్మరించుట జనకుండు దల్లి
సోదరుల్ నవయుట యుర్వీసురుని గోవుఁ, దోలుమేనఁ జంపుట దుష్టబుద్ధి
భూసురదేవార్థములు పుచ్చుకొనుటయ, ర్థము గోలుపోక బాంధవులచావు
బాలిశు మొగమోటఁ బనిగొనఁగాఁ దన, యశమున కంతరాయంబు గలిమి
తే. పెద్దకాలంబు యత్నసంపీడనొంది, చెల్లఁ జేసినపని యొక్కపొల్ల పగకు
చే నసిద్ధతఁ బొందుట వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.
క. అని యిల్లేర్పడఁ జెప్పిన, విని యద్దనుజపతి మెచ్చి విడిచెం గుంతీ
తనయాగ్రజు భూసురు సాం, త్వన మిట్టిది యడుగు మింక వలసినదానిన్. 387
వ. అనిన నజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి మోడ్చినకరంబులు
శిరంబునం గదియించి. 388
తే. మమ్ము సంసారవార్ధి పారమ్ముఁ జేర్చు, యానపాత్రంబు నీకరుణాతిశయము
యఖిలకల్మషములఁ బాపునట్టిదాని, వినఁగఁగోరెద నొకపురావృత్తమనఘ. 389
క. మునిమనుజపతులసన్నిధి, నిను నీకృష్ణుండు మాననీయచరిత వే
డ్క నుపాసించుచు నున్నాఁ, డనుత్తమప్రీతి దాని నాకర్ణింపన్. 390
క. సమ్మోదమ్మున నేనుం, దమ్ములునుం దేల సత్కథాకథనపర
త్వమ్మాదరింపు మునివ, ర్గమ్ము నృపచయముఁ బులకరాజి వహింపన్. 391
వ. అనుటయు భీష్ముండు. 392
క. పుణ్యం బగునితిహాస మ, గణ్యగుణా నీకుఁ జెప్పఁ గనుసుకృతముఁ గా
రుణ్యనిధి సర్వలోకశ, రణ్యుఁడు కృష్ణుండు వినువరంబుఁ బడసితిన్. 393
క. పారాశర్యాదిమునులు, నీరాజన్యులును వినికి [1]యెంతకు లేదీ
గారాము నాకుఁ బరమో, దారపదావాప్తి గాదె ధర్మతనూజా. 394
వ. నీయడిగినయట్టిదానికి నొకయితిహాసంబు గల దది యుమామహేశ్వరసంవాదం

1. క. జ. యెంతయుం లేదీ గారాము.

బనం బరఁగు బౌరవోత్తమా యప్పురావృత్తంబు ప్రవర్తించుటకుం గతంబైన కథ మున్ను సెప్పి మఱి దానిం జెప్పిన నొప్పి యుండుం గావున నప్పరిపాటిం జెప్పెద నవధానపరుండ వయి యాకర్ణింపు మని పలికి హరికిం బరమ భక్తిం బ్రణమిల్లి యప్పాండవముఖ్యముఖచంద్రికం దనవిలోచనచకోరంబు లాన నమ్మానవపతికి నమ్మాననీయమతి యిట్లనియె. 395

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మజునకు శ్రీకృష్ణునిచిత్రచరిత్రంబు సెప్పుట ♦—

క. తనయునిఁ బడయుటకై తప, మొనరింపఁగ రుక్మిణియు సముత్సుకవృత్తిం
దనతోఁ రాఁ దుహినాద్రికిఁ, జనియెం గృష్ణుండు మునులు సంతస మందన్. 396

వ. ఇట్లు సని ద్వాదశవార్షికవ్రతక్లిష్టుండై యున్నకృష్ణుం గాన మునీంద్రులు నారదపర్వతవ్యాసవాల్మీకిదేవలకాశ్యపప్రభృతులు శిష్యవర్గంబుతో వచ్చినవారలం బాద్యాసనాదిసముచితార్చనంబుల సంభావించిన వార లద్దేవునిం బరివేష్టించి పుణ్యగోష్ఠి నడుపుచున్న సమయంబున 397

తే. అతనిముఖమున వెడలి మహాగ్ని యమ్మ,హీధరమువిపినంబుల నేర్చెఁ బక్షి
మృగయుతంబుగ సిద్ధసాధ్యగణములు స,మాకులత్వంబుఁ బొందఁ బెల్లడరి యధిప.

క. ఆ కృష్ణుఁడు నిజసామ్యా,లోకనమున నాశిఖిని మలుగఁ జేసెం బూ
ర్వాకారత నవ్వనము ని,రాకులతం బొల్చె నది మహాద్భుత మయ్యెన్. 399

తే. దానికమ్మునులెల్లఁ జిత్తమున భయము,విస్మయంబును బెనఁగొన వెఱఁగుపాటు
గదిరి చిత్రరూపంబులకరణి నుండ, వారి గన్గొని రుక్మిణీవల్లభుండు. 400

వ. మీ రీయనలంబు తెఱం గేమిగా నెఱింగితి రున్నరూ పెఱింగింప వలయు ననుటయు వారలు సభక్తికంబు లగుచిత్తంబులతోడ. 401

క. దేవా విశ్వము గలుగుట, నీవలనన యడంగుటయును నీయంద భవ
ద్భావాధీనము సకల,స్థావరజంగమసమాహితత్వం బెల్లన్. 402

తే. నీవు మమ్ము బోధింపఁగా నేర్తుగాక, యిమ్మహానలస్ఫురణంబు నిట్టి దనఁగ
నేము నేర్తుమె యేమియో యెఱుఁగ కునికిఁ,గాదె విన్నవపడితిమి కమలనాభ.

వ. అనుటయు భవదీయచేతఃప్రసన్నత గాదె జగంబులవర్తనంబులకు నాధారంబు.

క. కావున మాకుం బ్రియముగ,నీవహ్ని తెఱంగు దెలియ నెఱిఁగించెదఁ జి
త్తావిలత విడువుఁ డని కమ,లావరుఁ డిట్లనియె వారలకుఁ గురువర్యా. 405

క. ఒకదానవుఁడు జగన్నా,శకుఁ డిత్తఱిఁ గలఁడు వానిఁ జంపుట కేఁ బూ
నక మునికి గలిగె వాఁడ,స్త్రకళావిదుఁ డగుట నాకతంబున నగుటన్. 406

క. కడుఁ గ్రొవ్వి వాఁడు లోకము, నుడుకులఁ బెట్టంగ విసివి యుగ్రతపమునం
గొడుకుఁ బడసి యద్దనుజుని, బొడవడఁగింపం దలంచి భూరివ్రతముల్. 407

చ. నడప మదాత్మ యగ్ని యయి నావదనంబున నిర్గమించి యె
క్కుడువడి పద్మగర్భుకడకుం జనె నమ్మహితుండు మన్మథుం

గొడుకుఁ గంచి వేతను [1]మఱఁగుడ్పఁగ వచ్చెఁ గడంగి పోవున
ప్పుడు వన మేర్చె నేను కృపఁ బూర్వవిధం బొడఁగూడఁ జూచితిన్. 409

వ. ఇది యద్దహనంబు తెఱం గని చెప్పి యప్పరమపురుషుం డమ్మునివరులతో మఱి
యును. 409

సీ. లోకత్రయంబున మీకు నవిదితంబు, లేదు త్రికాలసంవేదులార
యుత్తమం బగుపురావృత్తంబు సెప్పి కృతార్థుఁ జేయుండు నన్ననిన వారు
సవినయంబుగఁ గృతాంజలు లయి మ మ్మింత, పెద్దసేయుదె నీవు పెద్దలకును
బెద్దవయత్నసంభృతజగత్ప్రియుఁడవు, విశ్వప్రకారసంవిదుఁడ వేము
తే. నీయెఱుంగనియితిహాస మేయుగమున, నెఱిఁగి చెప్పెదుమనవుడుఁ జిఱుతనగవు
మోమునకుఁ జెన్ను సేయ నమ్మురహరుండు, వారలకు నిట్టులనుఁ గురువంశవర్య.

క. మానుషయోని జనించితిఁ, గాన మదీయ మగుబుద్ధిగౌరవము తదీ
యానుగుణత్వోపహితము, గా నెఱుఁగుదు మీరు సెప్పకత విను టసదే. 411

చ. అనుటయు వార లందఱుఁ బ్రియంబున దానికి నియ్యకొన్న నె
మ్మనములతోడ నీపనికి మాన్యచరిత్రుఁడు నారదుండ త
క్కినపెఱవారు సాలరు ప్రకీర్త్యవివేకుఁడు కృష్ణుఁ డర్థితో
వినఁగఁ బురాతనం బయినవృత్తము నిమ్ముని సెప్ప టొప్పగున్. 412

చ. అని తగ నేకవాక్యతఁ బ్రియంబున నాతనితోడ నీవు ము
గనినది విన్నయట్టిది ప్రకామకుతూహలచిత్తుఁ డైనకృ
ష్ణుని వినిపింపు నావుడు మనోజ్ఞ కథాకథనంబునందు వే
డ్కనిగుడ నమ్మునీంద్రుఁడు వికాసమునన్ మొగ ముల్లసిల్లఁగన్. 413

— * ఉమామహేశ్వరసంవాదం బనునితిహాసము. * —

క. నారాయణసౌహార్దో, దారత్వవిభూతి మున్న తనకుఁ గలిమి న
న్నారాయణునిమనోరథ, మారం బూరించె శంకరాంబికలకథన్. 414

వ. అత్తెఱంగు వివరించెదనట్లు సమస్తసంయమసంఘంబును బ్రస్తుతిపూర్వకంబుగా నియోగింపం బ్రియంబునం బురాతనకథాకథనంబునకుం బూని యద్దేవముని య ద్దేవకీనందనునకు వందనం బాచరించి తదభివందనంబు వడసి యవ్విభున కి ట్లనియె. 41

తే. తీర్థభజనంబునకు నెందుఁ దిరుగు చుండి, యిత్తుషారనగంబున కేను వచ్చి
కంటి రమణీయ మగుకేళికావనంబు, సకలతరువల్లరీగుల్మచారుతలము. 416

క. కోకిలకులగంధర్వా, నీకధ్వను లెనసి బెరసి నిగుడఁగ నమరీ
లోకభ్రమరీమండలి, కాకలకలనాదములును గలసి చెలంగన్. 417

వ. ఒప్పునవ్వనంబునం గనకస్థలంబున శార్దూలచర్మవసనభుజగాభరణభసితాంగరాగ

1. క. గ. చ. ఙ. 'మఱుఁగుడ్చిన వచ్చె'.

విరచితాలంకారచారుదివ్యదేహుండగుమహాదేవుండుసురసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరముని
పుంగవభూతగణపరివృతుండయున్న నప్పేరోలగంబున నేనును సముచితప్రకా
రంబున నయ్యనిరూపణీయప్రకారుం గొల్చి యుండితి నట్టిసమయంబున. 418

సీ. పుణ్యాంగనాకార। ములు దాల్చి పుణ్యన,దీనివహంబులు । దిశలు గొల్వ
చనుదేర శంకర।సదృశపరిష్కార, కల్యాణతను వైన। గౌరి వచ్చి
వెనుకదిక్కున మెలు।పునఁ జేరి మోమున, కలఁతిన వ్రీనుమడి। చెలువు నొసఁగఁ
దమ్మిరేకుల నుల్ల।స మ్మొదుతనమృదు,కరయుగ్మమునను శం।కరునినేత్ర
ఆ. యుగ్మ [1]మల్ల మూసి । యున్నంత లోక మ
నర్కచంద్రతార।కాగ్ని వైమ
హాంధగారమగ్న । మగుటయు సంక్షోభ
మందె భూతసముద।యంబు లెల్ల. 419

ఉ. అప్పుడు ఫాలలోచనము । నప్పరమేశుఁడు విచ్చె విచ్చినం
గప్పెఁ దదగ్నిజిహ్వలు న।గం బఖిలంబును గౌరిదేవి య
ట్లొప్పమి దండ్రి కైనఁ గని । యుల్లము బెగ్గిల నీశునంఘ్రిలం
గప్పఁగ మౌళిభూషణము।కాంతి ప్రణామము సేసెఁ జేసినన్. 420

ఆ. హరుఁడు కరుణఁ జూడ । నాహిమవన్నగ,దాహ ముడిగి శోభి।తత్వ మొలసె
నార్య పరమవిస్మ।యముఁబొంది యా సర్వ, భువనకర్తతో డ।సవినయముగ. 421

సీ. నిటలంబునను దెఱ।చుటకుఁ గారణ మేమి, సర్వేశ యిది రహ।స్యంబు గాక
యున్నేనిఁ జెప్పవే । యన్న నద్దేవుండు, కాంత నీ కెఱిఁగింపఁ । గానియట్టి
పని యెందుఁ గల్గునే । వినుము లోకాత్మ,కత్వము నాకుఁ గల్గుట।వలనఁ జేసి
నన్నేది వొందిన । నన్నిలోకంబుల, నది వొందుఁ గాన నా।యంబకములు
తే. నీవు మూయంగఁ దిమిరంబు । నిఖిలలోక
చయముఁ గప్పిన భూతముల్ । భయముఁ బొందె
నీకరంబులు ద్రోవక । చీఁకటియును
జెఱచుటకు ఫాలనేత్రంబు । దెఱవ వలసె. 422

వ. అనిన విని యంబిక దనకు నడుగవలయునట్టివి యడుగుటకు నది యవసరంబుగాఁ
గనికొని యక్కపర్ది కి ట్లనియె. 422

క. నాలుగుముఖములు నీకు, న్నాలనయున కలుగఁ గార।ణం బేమి [2]మధు
శ్రీలాలిత్యాస్పదవా, క్యాలీకలనమున నాకు । నానతి యీవే. 424

వ. అనిన విని యమ్మహాదేవికి నద్దేవుం డి ట్లను దైత్యులు సుందోపసుందులన
నిర్వురు గలరు వార లవార్యభుజవీర్యశౌర్యసంపన్నులు నస్త్రశస్త్రవిద్యులు

1. చ. మెలమి. 2. క. మృదుశ్రీ.

నై యుండుదురు వారలవినాశంబునకై మఱియుం డు లోకంబులం గలయొప్పులం
దెల్ల నుత్తమసారంబులు తిల ప్రమాణంబు లాహరించియొక్క కామినిం గావించి
తిలోత్తమ యనుపేరిడి నాకడకుం దెచ్చిన నచ్చెలువ నాకుం బ్రదక్షిణంబుగా
వచ్చునెడ నేనిది దేవకార్యంబు సేయ నోపుఁ బో మ్మనుతలంపుతోడ నత్తరుణి
దిరిగినదిక్కున కొక్కొక్క మొగంబు దాల్చి దానిం బరీక్షించితి నాఁటంగోలెఁ
జతుర్ముఖుండ నై యుండుదు. 425

చ. అన విని గౌరి నీకు భువనాధిప కంఠమునందుఁ గప్పు గ
ల్గినకత మేమి నాకు నెఱిఁగింపుము నావుడు దేవదైత్యు లం
బునిధి సుధార్థ మై తరువఁ బుట్టె విషంబు త్రిలోకభీకరం
బనితరసాధ్య మై యొదవినత్తఱిఁ దాల్చితి దానిఁ గుత్తుకన్. 426

తే. అట్లు కంఠంబునందు మహావిషంబు, దాల్ప నీలత గల్గినఁ దాన జేసి
కమలజాదిసురులు నీలకంఠుఁ డనుచు, నన్నుఁ గొనియాడి రప్పుడు నలినవదన. 427

వ. అని చెప్పి శంకరుం డింక నేమి యడుగవలయు నడుగు మనుటయుఁ బినాకం బెల్ల
యాయుధంబులకంటె మెచ్చి పట్టుదు దీనికిం గతం బెయ్యది యని యడిగిన నా
మృడుం డామృడాని కిట్లనియె. 428

సీ. ఆదియుగంబున నబల కణ్వుం డను, సంయమి తపము సుస్థానిరూఢి
మెయిఁ జేయఁ బెరిఁగె వల్మీకంబు తనువు [1]మునుంగ నప్పుట్ట వేణువును బుట్టె
విను లోకసామాన్యఘనత గాకుండ మ, హాద్భుతాయామంబు నధిక మైన
పరిణాహమును గల్గ బ్రహ్మ యమ్మునికిఁ బ్ర, త్యక్షమై వరమిచ్చె నతని మీఁదఁ

ఆ. బెరిఁగియున్న వెదురు గర మర్థిఁ దాఁ బుచ్చి, కొని జగద్ధితంబు గోరి చేసె
నాకు విష్ణునకుఁ బినాకశార్ఙ్గము లగ్ర, ఖండమున నొనర్చె గాండివంబు 429

వ. ఇవ్విధంబున విండ్లు మూఁడు గావించి లోకహితం బాచరించి యవ్విరించి య
మ్మూఁడవవిల్లు దాఁ గైకొని తనలోకంబునకుం జనియె నిది పినాకంబు సంభావ
నీయం బైన తెఱం గని చెప్పిన. 430

క. విని గిరితనూజ పెఱవా, హనముల నొల్లక వృషంబు నఖిలేశ్వర నె
మ్మనమునఁ గైకొని యెక్కుదు, వినఁగా నే వలతుఁ జెప్పవే కారణమున్. 431

వ. అనిన నద్దేవుం డమ్మహాదేవి కిట్లనియె. 432

సీ. హిమవన్నగంబునం దేను లోకహితార్థ, మైనమహాతప మాచరింప
గోవులు సుట్టుఁ దేఁకువ సెడి తిరిగి నన్, సంకటపెట్టినఁ బంకజాక్షి
కోపించి చూడ సంతాపాకులత్వంబుఁ, బొందె గోకుల మరవిందభవుఁడు
నమరులుఁ జనుదెంచి ప్రార్థించి వృషము గా, నిక యిచ్చి కరుణ జనింపఁ బలికి

1. క. ము, సుంగఁ గప్పుటయును వేణువును.

తే. నాకు గోపతి యనియెడునామ మిచ్చి
రపుడు గోబాధ మాన్చి రయ్యమలవృషము
వాహనముఁ గేతువును గా శివప్రచార
మాచరింతు నెల్లెడ నదియాది గాఁగ. 433

వ. అనుటయు నంబిక యప్పరమేశుతో నీవు పరమశుచులును రమణీయంబులు నగు నివాసంబుల వసియింపక యశుచియుఁ గేశాస్థికపాలదుర్గంధదుర్దర్శంబునై నశ్మశానంబున నునికికిఁ గతం బేమి యనిన నతం డి ట్లనియె. 434

—♦ శివుఁడు పార్వతికిఁ దనశ్మశానవాసితకుఁ గారణంబు సెప్పుట. ♦—

ఉ. క్రూరపుభూతముల్ జనుల ఘోరవిధంబుల ముట్టి యెప్పుడుం
మారణ మాచరింపఁగ సమస్తజనంబులు నాశ మొందఁగా
వారిజసంభవుం డెఱిఁగి వచ్చి నను౦ దగఁ గాంచి తత్ప్రతీ
కారము సేతకై వినయగౌరవ మొప్పఁగ వేఁడె వేఁడినన్. 435

వ. నిశ్చితంబుగా నొక్కెడ నుండి లోకంబులు రక్షింప వలయునని తలంచితి నట్టి యెడ. 436

తే. మోక్షపరులు శుచిస్థానముగఁ బ్రశంస, సేయుదురు విజనత్వవిశేష మెఱిఁగి
కాన యింపైశ్మశానంబు మానసమున, నొలసెఁగావున నయ్యెడనునికి గలిగె.

చ. అచటనయుండి లోకముల నన్నిటి నాత్మఁ దలంచి రక్ష సే
యుచు విహరింతు భూతచయ మొక్కటఁ గూడి చరించు చున్కికిం
బ్రచురకుతూహలుండ నయి రాగముఁ బొందుదు నట్లు గాన నా
కచటు నివాస మయ్యె విను మన్యతలంబులు దానిఁ బోలునే. 438

తే. అనిన భసితాంగరాగంబునస్థిఘనధ, రాభరణములుఁ బరశుశూలాయుధములు
నై మహోగ్రత భీకర మైనరూప, మభవ యేల కైకొంటివివనియె గిరిజ. 439

వ. అనుటయు నమ్మహేశ్వరుం డాపరమేశ్వరితోడ. 440

సీ. లోకస్వరూపంబు లోలాక్షి రెండువి, ధమ్ములు శీత ముష్ణమ్ము నాఁగ
జనునివి రెంటను సకలంబు గ్రథిత మై, యుండు సౌమ్యాగ్నేయయోగకలిత
మఖిలజగంబు సౌమ్యము విష్ణుఁ డాగ్నేయ, మేనువహింతు మయ్యిరు దెఱంగు
నెనయుటఁ గొని భరియింతు నే విశ్వంబుఁ, గావున నాగ్నేయభావరూప

తే. మైనయాకృతి లోకహితార్థముగ, వహించినాఁడ నిం కెయ్యది యావునన్ను
నడిగెదడుగుము నావుడునార్య సోముఁ, దలఁ బ్రియంబున నేటికిదాల్చితనియె.

చ. అనవుడు దక్షుయజ్ఞమున కల్గిననాఁడు సురాలి కేను బీ
డన మొనరించుచోట వికటంబుగ సోముని మేను ద్రొక్కఁగా
నను శరణంబు వేఁడిన మనంబున నక్కటికంబు పుట్టిచే
సినదురితంబు సోము నిటు సేయక పోదని మాళిఁ దాల్చితిన్. 442

చ. అన విని కొల్చి యున్నమును లందఱు నీశుదయావిశేషము
నన్మనముల మెచ్చి పొంగి యభినందనపూర్వము గాఁగ భక్తియుక్
వినయము నుల్లసిల్లఁ బఱిపేలవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి ర
య్యనుపమధాము గౌరి సమయం బిది నా కని మోడ్పుఁ గేలితోన్. 443

తే. లోలలోచనదీప్తులు బాలచంద్ర, భూషణునివదనంబునఁ బొలయ మునుల
మానసంబులు సంప్రీతి నూన సాంత్వ,నస్వరంబున నిట్లను నలిననాభ. 444

క. వర్ణాశ్రమధర్మము లభి,వర్ణింపుము వేదనిరతవత్సల యవి నా
కర్ణములతో నఖిలజన,కర్ణంబులఁ బొంది పుణ్యకర్తృత యొసఁగున్ 445

వ. అనిమె నని యిట్లు గౌరి లోకహితార్థంబుగా వర్ణాశ్రమధర్మంబులు పరమేశ్వరు నడుగుటయు నారదమునికృష్ణునకుం జెప్పిన తెఱంగు భీష్ముండు ధర్మజునకుఁ జెప్పు ట యుపన్యసించిన నాకర్ణించి. 446

క. మునివర నా దగుచిత్తం,బునఁ గౌతూహలము సాల మొలతెంచె తలి
ర్పున [1]నెలరారెడు నేర్పడ, వినిపింపుము మీఁదికథ సవిస్తారముగన్. 447

వ. అని యడుగుటయు. 448

మ. [2]స్ఫుటతత్త్వోదయసంభృతైకమధురా భూతైకరక్షాధురా
తటినీపింఛమనోజ్ఞ మౌళిలలితా దాంతాత్మసంకీలితా
త్రుటితాతత్త్వసమున్నతాశ్రితజనా దూరాంజనా సువ్రతో
త్కటశీలావనలోలదివ్యహృదయా [3]ధర్మప్రసన్నోదయా. 449

క. దేహాభిమానసంభృత,మోహాతమోనిరసనాభిముఖభూరివివే
కాహీనమహాతత్త్వస,మాహితచిన్మాత్రరూపమధురిమసుభగా. 450

మాలిని. త్వరితవిహితగాథధ్యాయిసమ్మోదవాదా
స్ఫురదరిదృఢశూలస్ఫూర్తిసంశస్తహస్తా
తరణిశశిమయతోయోదారతాచిత్రనేత్రా
పరమనియతినిష్ఠాభవ్యహృత్పద్మసద్మా. 451

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునయానుశాసనికపర్వంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము. 452

---

1. చ. నలరారెడు. 2. క. స్ఫుటితత్త్వామలసంభృతైక్యమధురా. 3. గ. ధర్మప్రసంబద్ధయా ఘ. ధర్మప్రతీపాలయా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, పంచమాశ్వాసము

కాళీత్వాదరసు
శ్లోకాలోకసవిలాస[1]సుస్థిరభవనా
శోకముదాద్యవధూతి
వ్యాకోశవివేకభవన హరిహరనాథా. 1

—♦ శివుఁడు పార్వతికి వర్ణాశ్రమాచారంబుల తెఱంగెఱింగించుట. ♦—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గంగాత్మజుండు ధర్మాత్మజునకుఁ, జెప్పి యిట్లనుఁ గౌరవశ్రేష్ఠ పద్మ
నాభుతో నవ్విధంబున నారదుండు, పార్వతీదేవి ప్రశ్న ముపన్యసించి. 3

వ. ఇట్లనియె నప్పర్వతరాజపుత్త్రి ప్రార్థించిన నప్పరమేశ్వరుఁడు పరమాదరభరి
తుండై. 4

సీ. అజుఁడు మున్ను లోకహితార్థంబుగా బ్రాహ్మణులను సృజించి రాజులను వైశ్యు
లను శూద్రులను గ్రమంబునరంగఁ గల్పించె, నాజాతులకు నోలి నతని ముఖము
బాహువులు నూరులుఁ బదములు సంభవస్థానంబు లగుటయుఁ దారతమ్య
భాగిను లగు నని పార్వతి కాంతుఁడు, తత్తదాచరణీయధర్మములును

ఆ. వినుము విస్తరించె విప్రులు లోకధారకులు వారియెడఁ బరాభవంబు
సేఁత యెల్ల చేటుఁ జేయు సమ్మానదానములు సకలశోభనము లొనర్చు. 5

చ. ప్రియ మఱి యజ్ఞునేనియు దరిద్రునినేనియుఁ విప్రుఁ గందఁ జేఁ
త యుభయలోకసౌఖ్యములు దవ్వుగఁ జేయుఁ దదీయ మైననిం
దయు నను బెట్టు దిట్టుట యధర్మత నాతనిసొమ్ము పుచ్చికొం
టయును మదర్థముం గొనుట డాపఁక చెప్పితి [2]నిక్క మింతయున్. 6

వ. అని పలికి యిట్లనియె. 7

---

1. క. సుస్థిరభువనా. 2. గ. దోష మింత.

సీ. అధ్యయనంబును యజనంబు దానంబు, నధ్యాపనంబును యాజనముఁ బ్ర
తిగ్రహంబును బ్రశాంతియుఁ దపస్సత్యశౌచంబులు విప్రధర్మంబు లాప
దలఁ దక్క నతనికి వలవదు వాణిజ్య, మగ్నికార్యంబు శూద్రాన్నవర్జ
నము నిజదారసంగమనియమంబును, నిరుప్రొద్దు గుడుపును హింస లేమి
ఆ. యును నివాసశుద్ధియును నతిథిప్రియత్వంబు బ్రాహ్మణులకు వలయుఁ దపము
పేర్మిసాధనముగ ధర్మమూలముగ వారల సృజించెఁ గాదె నలినభవుఁడు. 8
ఆ. క్షత్త్రియులకు విప్రసంరక్ష ముఖ్యధర్మంబు ధరణి వారి రక్షణమునఁ
గాని బ్రదుక దమ్మహానుభావులపాలనంబు సేయ శోభనంబు నొందు. 9
క. రమణీ యధ్యయనము యజనము దానము సాధుపోషణము దుర్జనులన్
దమియించుటయు సముత్సాహముకల్మియు ధృతియు నృపులకగు ధర్మంబుల్.
తే. శస్త్రజీవికయును నర్థషష్ఠభాగ, మాహరించుటయును భృత్యుల నరయుటయును
బ్రజవివాదంబు వినుచోటఁ బక్షపాతి, గామియును రాజులకుఁ గృత్యకర్మకోటి.
సీ. వణిజులు లోకప్రవర్తనంబుల కెల్ల, నుపకారులు కృషియును ననేక
భంగి బేహారంబు పసులఁ బెంచుటయుఁ గృత్యంబులు వారల కధ్యయనము
యజనంబు దానంబు నర్థకర్మంబులు, త్రైవర్ణికద్విజత్వమ్ముకతన
నాతిథ్యములు విధేయములు వారికిఁ దిలగంధరసముల విక్రయము దగదు
తే. మూఁడుజాతుల శుశ్రూష మూలకార్య, గతి తదుపయుక్తి శూద్రుల కలిమి నడచు
వారు శుశ్రూషకులు విప్రవందనంబు, వినయ మక్రూరులగుట తద్విహితకృతులు.
క. తనతనవర్ణంబునకుఁ దగినయాచారంబు నడపి కిల్బిషరహితుం
డనఁ బరఁగు నెల్లవారికి, విను మున్ననుజన్మసౌఖ్యవిభవము గల్గున్. 13
వ. ఇవి వర్ణధర్మప్రకారంబు లింక నాశ్రమధర్మంబులు వివరించెద నాకర్ణింపు మని
పలికి పార్వతికిఁ బరమేశ్వరుం డి ట్లనియె. 14
సీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతపరమనిష్ఠయు గురు, నాశ్రయించుటయు నధ్యయనకృతియు
నగ్నికార్యంబు గురువర్ధసంచారంబు, భైక్షచర్యయుఁ గమలాక్షి బ్రహ్మ
చారిధర్మంబు లాశ్రమముల కెల్ల నాశ్రయణీయ మై గృహస్థత్వ మొప్పు
శౌచంబు నిజదారసంతుష్టియును బంచయజ్ఞంబులును నిగమాభిరతియు
తే. దానహోమదయాతిథిమాననములు, వలయు గృహమేధికిని వనవాసవన్య
భోజనబ్రహ్మచర్యజటాజినప్రధారణములు వానప్రస్థధర్మకోటి. 15
చ. కినియమి సంగవర్జన మకించనభావము దాల్మి విప్రవా
సనము ప్రశాంతి యార్జవము శౌచము సద్వ్రతనిష్ఠ భైక్షభో
జనమిల నిద్ర సేఁత కృప సంతతతత్త్వవిచింతనంబు మా
నిని యతిధర్మముల్ శ్రుతి గణించినభంగిన యేను జెప్పితిన్. 16
వ. అని యిట్లాశ్రమధర్మంబులు సెప్పిన విని యప్పరమేశ్వరుతోఁ బార్వతి తపంబు

తపం బనుచు మునిజనంబు లాచరింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డి ట్లనియె. 17

—* శివుఁడు పార్వతికిఁ దపస్స్వరూపంబు సెప్పుట *—

సీ. భోగార్థులై తపంబునకుఁ జొత్తురు తపం, బనఁగ వానప్రస్థు లాచరించు
ధర్మంబు లింద్రియకర్మనిగ్రహముతో, నుభయకాలములను యోగసేవ
ఫలకాంక్షఁ జేత తపస్స్వరూపంబుగా, నడపి కాలంబైన నాకమునకు
నరిగి తద్భోగంబు లనుభవింతురు పుణ్య, మవసిత మగుడు మర్త్యత్వమొంద
తే. వత్తు రధికనియతి నుపవాసములను, జపముఁ బంచాగ్నిమధ్యవాసంబుఁ గలుగు
తపముఁ గలదప్సరః ప్రియత్వంబొనర్చుఁ, గర్తకది వాఁడుఁదుది వచ్చుఁ గాని మరలి.

వ. అని చెప్పి మఱియు. 19

ఉ. దారయుతంబుగా నడచు తాపసముఖ్యు లహింసపేర్మికై
కారుణికత్వ మగ్గలము గల్గి తలంతురు సర్వజీవులుం
దారును నొక్కరూపుగఁ బ్రదంపడి పుత్త్రికళత్రయుక్తిఁ బెం
పారుదు రూర్ధ్వలోకమున నజ్జనముఖ్య మఱి వచ్చుఁ గ్రమ్మఱన్. 20

వ. అనిన భవాని వనవాస వర్తివిశేషంబులుం దదీయఫల ప్రకారంబులు నేర్పడనాన తీయవే యనుటయు నభవుండు భరితాదరుం డై. 21

సీ. ఉపవాసములు మౌన మూర్వీశయత్వమా, సన మూర్ధ్వబాహుక స్థాపనంబు
నియమితాహారత్వనిష్క్రమంబున, శశిమరుద్వృక్షవాసముల నిలుపు
గంధర్వదేవనాగస్థానముల నునికి, యును బహుసౌఖ్యసంయుతము గాఁగ
నానాసహస్రాబ్దమాననీయంబుగఁ, గావించు సంక్షేపగణనఁ గొన్ని
తే. మహితనియతులు సెప్పితి మఱియు నేమి, వ్రతము సలిపినఁ బాపనిర్వారణమగుటఁ
బుణ్యగతి కల్మి దప్ప దరణ్యవాసి, కడుగు మింకను వలసినయట్టి ననుడు. 22

క. యాయావరుల నమరవం, ద్యా యేర్పడఁ జెప్పు మనియె నంబిక దేవుం
డాయమ కి ట్లనుఁ దీర్థప, రాయణు లుపవాసవిధిసమధికులు వారల్. 23

వ. అది యె ట్లం టేని. 24

క. నానాతీర్థసతతసు, స్నానంబులఁ బల్లలై నజడలును భిక్షా
నూనోపవాసకృశ మగు, మేనులునై వారితపము మిక్కిలి మెఱయున్. 25

క. మానోపవాసవిధులం, జేసి తృణజధాన్యభుక్తి సెల్లింతురు వా
రేసురలకు లేనిసుఖా, వాసమ్ములఁ జరితములను వఱలుదురు దుదిన్. 26

వ. అనిన విని యవ్వనితారత్నంబు వైఖానసులవిధంబు వివరింపు మనుటయు న వ్విరూపాక్షుండు. 27

సీ. వైఖానసులు ఖరవ్రతు లెట్టు లం టేని, శిలఁ దృణధాన్యముల్ సిదుక నడిచి

కొందఱు పండులఁ § గొఱికి కొందఱు[1] గన్నగుఱుములగువ్వలఁ § దెఱఁగు దోఁపఁ
నప్పటికప్పటి § కాననంబున వైచి, కొని కొంద రాకు లెం § డినవి యేఱి
కొని కొంద ఱంబువుల్ § గొనికొంద ఱనిలంబు, గొంద ఱాహారంబు § గొందఱట్లుఁ
తే. గాక యాహారపరులును § గలరు వార
లింద్రునకుఁ బూజనీయులై § యెక్కు డైన
పదవిఁ జిరకాలబహుసౌఖ్య § భాగు లగుదు
రని మహేశ్వరుఁ డుమకు ని § ట్లనియె మఱియు. 28

వ. ఇవి యెల్లను వానప్రస్థనియమనిష్ఠాభేదంబులు తపంబు తపం బని మును లాచ
రింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపు మని నీవు దొల్త నడిగి (నవ్విధంబు) నందొడంగి
నాచెప్పినవిధంబు లన్నియుఁ దపం బనుశబ్దంబున కర్థంబులై యుండు నని చెప్పి
యంగుష్ఠప్రమాణదేహులు మృగాజినవసనులు నిర్ద్వంద్వులు నై వాలఖిల్యు
లనుపేరం బ్రసిద్ధు లగుమునులు దినకరదీప్తులతోడం గూడి వర్తించుచుండుదురు
వారలతపోవైభవంబునం గాదె జగంబులు సుస్థిరంబు లై యున్నయవి యెండు
మెయి దుర్లభంబు లైనట్టివి తపంబున సులభంబు లగుం దపంబు గడచిన
ధర్మంబుఁ గలదే యని పలికి యాదరాతిశయంబున శివుండు శైలేంద్రతనయతో
ధర్మంబులు మఱియు నెఱింగించెద నవహితవై యాకర్ణింపు మని యి
ట్లనియె. 29

ఉ. అంబుజసూతి యేర్పడ గృ § హస్థసమర్థముగాఁ బ్రవృత్తిధ
ర్మంబు నొనర్చె నార్యజన § మాన్యము దాని తెఱంగు సాల సూ
క్ష్మం బతికాంక్ష లేక తగు § కాలమునన్ సమచిత్తవృత్తిని
త్యంబును ధర్మముఖ్యముగ § నర్థముఁ గామముఁ జల్పు టొప్పగున్. 30

చ. అతఁడు నివృత్తిధర్మము ప్ర § యత్నమునన్ వివరించె మోక్షనో
ద్యత మది తత్ప్రకారములు § దాంతియు భూతచయంబుపై దయా
రతియును సత్యదృష్టియు వి § రాగత యింద్రియకోటికిన్ దృఢ
స్థితముగఁ జేసి యోగనిర § తిం బరిశాంతి యొనర్చికొంటయున్. 31

వ, అని మఱియును. 32

తే. క్షుత్పిపాసలచేఁ గడుఁ § గుందినట్టి, యతిథి వచ్చిన బ్రియమున § నతనిడప్పి
వోవునట్లుగ సముచిత § భోజనంబు, వెట్టుటెల్లపుణ్యంబులకుఁ § బెద్ద దలఁప.

క. దీనికి నఖిలాశ్రమసువి, ధానంబులకును గృహస్థ § తయ నెల వగుటన్
దానిపదాఱవ పాలిస, మానము గా దరయ నాశ్ర § మం బెయ్యదియున్. 34

క. అన విని గృహస్థునకు నే, పని ముఖ్యం బనియె గిరిజ § పశుపతి జననీ
జనకారాధన మతనికి, ననుత్తమం బైనధర్మ § మని రూపించెన్. 35

1. క. చ. ముక్కు, చెఱమల గువ్వల

వ. అద్దేవుండు వెండియు. 36

క. పతిభక్తి ముఖ్యధర్మము, సతి కనవుడు దేవి నరుఁడు జననీజనకుల్
మృతులైనను నాతి విగత,పతిత్వ మొందినను జేయుపను లెయ్యవియో. 37

వ. అనుటయు సభవుండు వారివర్తనంబు లెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె. 38

క. దేవాతిథిపితృపూజలు, గావించుట భావశుద్ధికలిమి నరునకున్
దేవీ వలయును నారికి, నేవిధమున బ్రహ్మచర్య మేమఱమి దగున్. 39

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును. 40

ఆ. పంచపర్వసురతపరిహృతితో నిజ,దారతృప్తుఁ డగుచు ధాన్యకోటి
పక్షి యెలుక దినినఁ బ్రదుకుఁ గా కనుగ్రహ,పతికి నశ్వమేధఫలము గలుగు. 41

వ. అని చెప్పి. 42

ఆ. ఎచట మెలఁగె నేమి యె ట్లుండె నేమి దా, నేమి సేసె నేమి [1]యెల్లసంగ
ములును విడిచి కుడుపువలన నియతి గల్గుయతికి మోక్షవీథియాటపట్టు. 43

వ. అనిన విని సంప్రీతయై శైలరాజపుత్త్రి త్రిపురహరునితో రా జనువానికి భోజనం
బులయట్ల శరీరంబును భోజనాదులును నట్ల యుండియు నతం డెల్ల వారలచే
మ్రొక్కుఁ గొనుటకు నిగ్రహానుగ్రహంబులకుం జాలి సర్వాధికత్వంబున శోభిల్లు
దానికిం గారణం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నీశానుం డి ట్లనియె. 44

—♦ శివుఁడు పార్వతికి రాజత్వమహిమాతిశయంబు సెప్పుట. ♦—

సీ. అధికపుఁదపమున నైనది రాజత్వ, మట్లు గావునఁ బేర్మి నతిశయిల్లు
జనములచే మ్రొక్కుఁ గొనుటకు నిగ్రహం,బునకు ననుగ్రహంబునకు శక్తుఁ
డై యుండు నతఁడు తదీయసునీతియ, విను ముదమున రాజు వినయపరునిఁ
జేసి యెల్లజనంబు శిక్షించు నింద్రియ, జయమును నరివర్గజయముఁ బడయు
తే. నెఱిఁగి యుపధావిశుద్ధుల నిడు నమాత్య
పదవి కనురక్తసారవద్బలముఁ బ్రోచు
హితపరుల మిత్త్రులుగఁ గొను నిలకు మే లొ
నర్చు దుర్గంబు రక్షించుఁ గూర్చు ధనము. 45

వ. ఇవ్విధంబున సప్తాంగసంపన్నత్వంబు నొంది. 46

క. చేయఁ డపాత్రవ్యయములు, సేయుం బాత్రవ్యయంబు సేయున్ నిజర
క్షాయత్న మెల్ల తెఱఁగులఁ, బాయక ధర్మంబు సేయుఁ బాపము దొలఁగున్. 47

ఆ. ఆచరించు దండ మక్రోధకాముఁ డై, చారదృష్టిఁ జూచు శత్రుకృత్య
ములను నాత్మదేశపురపరివారవి,ధముల సత్యభాషణముల నెగడు. 48

క. ఉద్యోగము ప్రియవాదిత, విద్యాపరినిష్ఠ సంధివిగ్రహవిహితా
నద్యత దీనానాథవి,పద్యాపన మాజ్ఞ వెరవు పాటించుఁ దగన్. 49

1. క. యెల్లసౌఖ్యములును.

ఆ. కయ్యమునకు నెపుడుఁ గాలుద్రవ్వఁడు దగ, వైనరణము శూరుఁడై యొనర్చు
యజ్ఞదానవిధిపరాయణుఁడై యుండు, నిత్తెఱంగువృత్తి ముత్తమంబు. 50
క. ఈ నీతులకు విరుద్ధము, లైనపనుల నరకములకు నరుగు నృపతి పా
పానీతదుఃఖ మొకతఱి, మాను నొరుల కతని కెపుడు మానక యుండున్. 51
ఆ. భావశుద్ధి గలిగి యీ వినీతులఁ బూని, ప్రజల కెవ్వఁడతులరక్షణంబు
సేయు నట్టివిభుఁడు సిరియును గీర్తియుఁ, గాంచుఁ బుణ్యలోకగతియుఁబడయు.
క. అనుటయు ధర్మరహస్యము, వినఁ గోరెద ననిన శాంభవికి శంభుం డి
ట్లనియె నహింస రహస్యం, బనఁ బరఁగును ధర్మజాత మఖిలమునందున్. 53
వ. అనిన విని యా జగన్మాత యవ్విశ్వధాతతో హింసావర్జనం బేజనులకుం జెల్ల
దని చూచెద నహింస తెఱం గెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డది నీతలంచినట్ల
నేలం బిపీలికా ప్రముఖంబుల నాకసంబున మశకాదుల మఱియుం బేను నల్లి
నీరపేను లోనైనజంతువులం జంపక యెవ్వరికి మాన రా దట్లు గావున. 54
చ. ఫలము దళంబునుం దొడిమఁ బాయుట రాలినవానిఁ గొంచు నాఁ
కలి కెరసేసి గోరసముకార్యము నట్టుల నిర్వహించి బు
ద్ధులు వెలి లేక నిశ్చలతఁ దోయజపత్త్రనిభాక్షి చిత్రరూ
పులొకొ యనంగ నుండుశమపుణ్యులు సూవె యహింసనాత్మకుల్. 55
తే. అదియ శ్రుతిచేత ధర్మరహస్యమనఁగఁ, బడియెనని చెప్పిమఱియును భవుఁడు దేవి
కిట్టు లను నట్లుఁగాక యహింస తెఱఁగు, గలదువినుము విశేషించి కమలనయన.
తే. విధివశంబున మృతిఁ బొందు వివిధజంతు, నిచయ మం దనహంకార నిష్ఠుఁడైనఁ
బురుషుఁ గల్మష మేమియుఁ బొంద నేర, దెట్టు లంటేని విను మదియేర్పరింతు.
సీ. దివియలోఁబడు బుర్వు దివియయెత్తినవారిఁ, బాపంబు వొందునే యోపి దున్న
నాఁగేటిమొనఁ జచ్చు నానావిధప్రాణు, లన్నరుఁ బొందునే యఘమువారు
దమపనుల్ సేయ విధాతృవశమున నా, యువు దెగినట్టిజంతువులు సచ్చు
నేమ సంపితి మని యించుకేనియు నహం, కారంబు వారికిఁ గలుగ దట్లు
ఆ. గాన చూవె వారిఁ గల్మష మొందదు, పుణ్యపాపములకు బుద్ధి మూల
మని శివుండు మఱియు ననుహింసవోలెనై, యధికధర్మమైన విధము వినుము.
క. దైవగతిఁజేసి తమకుం, జావ వలసి గోవు లొండుసా వొల్లక స
ద్భావమున రంతిదేవుని, కావించుమఖమునఁ బశుతఁ గైకొని నెమ్మిన్.
వ. అనేకసహస్రంబు లరుదెంచి. 69
క. తమ విశసించుట కాభూ, రమణుని వేఁడంగ నతఁడు రాజీవాక్షీ
క్రమమున విశసింపఁగఁ జ, ర్మములు దరులు గాఁగఁ బాఱె రక్తము నదియై. 61
క. ఆ చర్మణ్వతి యనునది, గోచరమే వర్ణనమునకుం బ్రియ మగుకం
పై చవి చేయం బొలిచి య, నీచమహితసలిల మయ్యె నెత్తురు సుదతీ.

క. స్నానమునఁ బానమున నా, కానందము సేయు నమ్మహానదీ గోసం
తానము దివికి నరిగె న,మ్మానవపతిఁ జెప్ప నేల మధురాలాపా. 63
క. పరబలము పైనపర్వి నె,త్తురు వఱ్ఱులు వారఁ జంపుదురు దురమున న
ప్పురుసఁదనంబును బుణ్యో, త్తర మని వేదములు సెప్పఁ దనుతరమధ్యా. 64
క. పోరుల యందలిమరణము, మారణముం బుణ్యలోకమహితమహిమకుం
గారణ మెఱుఁగు మహింసా, కారంబిట్టిదని నీవ కమలదళాక్షీ 65
సీ. అని చెప్పి వెండియు హరుఁడు పార్వతితోడ,నిట్లను వేఁటకు నెలయుటఘము
గాదు సస్యములు మృగములచేత నశించు, జగ మెల్ల నిర్మనుష్యంబు గాఁగఁ
గోరు మృగము లది కారణంబుగ మృగ, హతి రాజులకు ధర్మమయ్యెనట్లుఁ
గాక మృగములకుఁ గలుగు సద్గతి రాజు, చేమృతిఁ బొందినఁజెలువ వినుము
తే. దండ్యు దండింప కుండు టదండ్యు దండ,నంబు గూర్చుటవిప్రు మానంబునొచ్చు
నట్టిపని సేఁత నపరాధి యైనయతని,తనువు నొంచుట నూహింప ధరణిపతికి.
వ. అని బోధించి. 67
క. భూసురుల కలుక పుట్టం, జేసి నహుషముఖ్యనృపులు సెడుట ప్రసిద్ధం
బాసురపతి విప్రులఁ, గాసిఁ బడఁడె తెలచి పడసెఁ గాదె నయనముల్. 68
క. కావున విప్రారాధకుఁ,డై వెలయు విభుండు రాష్ట్రి మతనిధనము పై
న్యావలి బంధుత విప్రుల, దీవనలం బొదలు నింత దెల్లము దేవీ 69
వ. అని నిర్దేశించి కపర్దిగారితో వెండియు. 70
ఆ. పరమమంత్రవిధులఁ బశువులు యూపంబు,లందుఁ గట్టఁబడి మహాసుచిత్వ
విభవమొందువిహితవిశసనక్రియ మేను,విడిచి దివ్యసుఖముఁ వడయుఁ బొలఁతి.
క. హోమవిధులఁ దన్మాంసము, లామిషములు గాఁగ నొసఁగి యమరుల నగ్ని
ష్టోమాదులఁ బ్రోవఁగ బర,మామితసౌఖ్యములు గల్గు యజమానులకున్. 72
క. శ్రుతివిహితహింస హింసగ, మతిఁ దలఁపఁగ రాదు మునిసమాజం బిది దు
ష్కృతతతిఁ బాపెడుపరమసు,కృత మనికొనియాడుఁ గాన గీర్వాణనుతా. 73
ఆ. అని యహింస తెఱఁగు లన్నియు నెఱిఁగించి, యింక నేమి వినఁగనిచ్చసేసె
దనిన రుద్రునడిగె నద్రిజ జనులజీ,వనము తెఱఁగు లెల్లవనజనాభ. 74
సీ. అడిగిన నద్దేవి కద్దేవుఁ డిట్లనుఁ, గాంత మానుష్యంబు కర్మభూమి
సుఖదుఃఖమూలముల్ సురతిర్యగాత్మక,త్వంబు ల ట్లగుటవిక్ర త్తంబు వలయు
మనుజుల కెట్లన్న విను ధర్మ కామముల్, విత్తసాధ్యంబులు విద్యవార్త
సేవ కారిత యర్థ సిద్ధికి మూలముల్, విద్యవానికి ననవద్యతయును
ఆ. గర్షకునకు నేల కాల మెఱుంగుట, జట్టికాని కేది సంభవించె
నందువిలువమొదలనగు లాభమును నెడ,వ్యయము గల్గుటయు శివప్రదములు.
క. పసులం బాలించునతఁడు, విసువక యేమఱక వానివిధము లెఱిఁగి ప్రో

చి సమర్థుం డగు వెరవునఁ, బసఁ గను సేవకుఁడు ధనముఁ ‡ బడయుఁ బొగడుతోన్.

క. వంచనయును జాడ్యంబును, నించుకయును లేక ప్రభువు ‡ నిష్ట మెఱిఁగి తాఁ
బంచినపని వెరవునఁ గా,వించినకర్మకరుఁ డొందు ‡ విపులధనంబుల్. 77

వ. అని వెండియు. 78

క. [1]పరధనపరదారల నప,హరింపమియు దేవపితృ ‡ సమారాధనముం
గరుణయు నతిథిసపర్యయు, గిరితనయా యెల్లవారి ‡ కిం గృత్యంబుల్. 79

—♦ శివుఁడు పార్వతికి వర్ణకర్మపరిపాకంబుల తెఱంగెఱింగించుట. ♦—

వ. అనిన విని యపర్ణాదేవి వర్ణంబులకర్మంబులు పాకంబుఁ బొందు ప్రకారంబు సెప్పు
మని యప్పరమేశ్వరు నడిగిన నతం డిట్లనియె. 80

చ. తమతమకర్మముల్ దెరువు ‡ దప్పక చేసినవారు దేవలో
కమున సుఖంబు నొందుదురు ‡ క్రమ్మఱి వచ్చియుఁ బూర్వజాతిజ
న్మమున మహర్ధిఁ బొందుదురు ‡ మానిని యిమ్మెయిఁ దప్పి యెట్టికృ
త్యములఁ జరించి రజ్ఞుల ‡ కట్టికులంబునఁ బుట్టి వాటిలున్. 81

క. ఎంతెంత మేలు సేసిన, [2]నంతంతియు కులము నెక్కు ‡ డై సమకూరుం
గాంతా విప్రుఁ డయిన న,త్యంతానంద మగులోక ‡ మతనికిఁ గలుగున్. 82

వ. అని చెప్పి మఱియును. 83

ఉ. ఆపదఁ దూలపోక సిరి ‡ నంది మదింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
బాపుల గెల్చి యార్జవము ‡ బంధుజనాలికి నార్యకోటికిం
జూపుచు దీనులం గరుణఁ ‡ జూచి తగం గలమాత్రఁ బ్రోచుచుం
గోపము లేక మన్కి గలు ‡ గుర్ దివిజాంశమునర్ జనించినన్. 84

క. అనిన విని గౌరి గొందఱు, మనుజులు సంపద సుఖించి ‡ మనఁ గొందఱు లే
మినలంగి దుఃఖపడుదురె, వినవలతుం గారణంబు ‡ వినిపింపు శివా. 85

చ. అనుటయు శంభుఁ డిట్లను ద ‡ యర్ బలి భిక్షము వెట్టి లేమిఁ గుం
దినచెలిఁ జుట్టముం బిలిచి ‡ దీనత వాపి యపాపవృత్తిఁ జె
ల్లినతొలుబాము గల్గునరు ‡ లెస్సగ [3]మంచు విధాత నిష్కృపా
త్ముని నతిలోభదూషితుని ‡ దుర్గతి దుఃఖితుఁ జేయుఁ బార్వతీ. 86

క. విను మలుకయుఁ గూర్మియు లే,నవద్యా యెజ్ఞనంబు ‡ లందును విధికిఁ
ముసు సేసినకర్మముఫల, మనుభవగోచరము సేయు ‡ నంతియ తఱితోన్. 87

వ. అని యెఱింగించి వెండియు. 88

ఆ. ధనము గలిగి యుండి ‡ ధవళాక్షి కుడువక, కట్టకుండు పరమ ‡ కష్టజనము
లొరువు లొత్తిచెప్ప ‡ నుపకారులై తొలు,పుట్టువందు మనిన ‡ యట్టివారు. 89

ఆ. తమకు ధనము లేక ‡ తగుభోగముల కెవ్వ,రైన నడప మను ‡ సుఖాఢ్యజనులు

1. క. గ. చ. పరధనపరదారము నపహరింప. 2. గ. నంతంతయు. 3. గ. మన్ను విధాత.

దొల్లి పేదవార లుల్ల మర్థుల కెప్డుఁ, బెట్టఁ గోరుచుండినట్టివారు. 90

సీ. ఆయాసపడ కుండ నర్థంబు సేరెడు, వారు పాత్రజనంబుఁ దార పిలిచి
తొలుమేనఁ బెట్టినయలఘుదయాఢ్యులు, ధనసిద్ధి బహులయత్నమునఁ గలుగు
మనుజులు పూర్వజన్మయున నర్థులు దమ్ము, [1]నడుగ దాఁపక యిచ్చినట్టివార
లాయాసమునను విత్తాగమం బెడలెడు, జనులు ముందటిపుట్టువునఁ గృపావి

తే. హీనులై యాచకుల నలయించి పిదప, నిడనిలోభులు ముదిసి ధనేశుఁ డగున
రుంషు ప్రాయంబునాఁ డీకగండడంగి, తొంటిభవమున నీగికిఁదొడఁగినతఁడు.

తే. కలిగి యుండియుఁ దెవుళులకతన భోగ,ములు భుజంపఁగ లేనిమర్త్యులు గిరీంద్ర
తనయ తొలుమేన రోగముల్ దనికి చచ్చు,నపుడు దానంబు సేసినయట్టివారు.

తే. అధిక సౌందర్యములు గలయట్టిజనులు
దొల్లి మాంసభోజనములు గోఱఁగి యున్న
వారు రూపవిహీనులు దారు రూపు
గలిగి తొలుమేనఁ గొనటులఁ బలికినారు. 93

క. విను సౌభాగ్యసమేతుఁడు, మును నిజదారైకపరుఁడు ముందటిజన్మం
బున భార్యకు బ్రీతి యొన,ర్పనిమనుజుఁడు సుభగతావిరహితతఁ బొందున్.

క. అమితజ్ఞానము విజ్ఞా,నముఁ గలిగియుఁ బేదయైననరుఁడు సనిన జ
న్మమున వినికి గలిగియు దా,నము తెరువునఁ బోనివాఁడు నలినదళాక్షీ. 95

క. తగుబుద్ధి లేక సంపద, మిగులఁ గలుగువాఁడు దొంటిమేనఁ గరుణామై
విగత ప్రజ్ఞుం డయ్యును, దగ దీనులఁ బ్రోచినతఁడు దళితాబ్జముఖీ. 96

సీ. మేధావి యై విన్కి మిగిలి విద్యలఁ బొల్చు,నరుఁడు దొల్బ్బమున గురునకధిక
భక్తుఁ డై తన దైన్యపాండిత్య మొరులకుఁ, గావించువేడుక గలుగుసుజనుఁ
డభ్యసింపంగ విద్యాయుక్తి లేకుండు,నాతఁడు దొల్లి విద్యాధికత్వ
మున గర్వియై శిష్టజనులకు సభ భంగ, మొనరించి కుండఁ జేసినయతండు

తే. భార్యయును బిడ్డలును దాను బహుధనముల
భోగులై రోగములు లేక పొల్చువార
లమలినాచారపాత్రదానములు సత్య
కరుణలును దొంటిభవమునఁ గలిగినారు. 97

ఆ. ఆలు బిడ్డ లొఱటు లై లేమిఁ గుందుచుఁ, దెవులుచేతఁ బడుచునవయుజనులు
మున్ను క్రోధలోభముల నాస్తికతఁ బర, పీడనంబు సేసి పేర్చినారు. 98

సీ. కాంతజాత్యంధుడు [2]గన్నులు సెడువాఁడు, దనయొప్పు మెఱయుచుఁ దగిలియొరుని
వనితఁ దొల్మేనఁ జూచినవాఁడు కర్ణరో,గార్తుండు కటుకవాక్యములఁ దొల్లి
శిష్టు నొప్పించినకష్టుండు గడుపున, దెవులైనతఁడు పూర్వభవమునందు

1. గ. నడిగి తాఁకఁగ నిచ్చి. జ. నడిగి తాఱఁగ నిచ్చి. 2. గడు సుందరుం డయి తన,

గరదుండు కోశ మశ్మరినిశర్కరను బాధితుఁ డగునరుఁ డన్యసతిని గన్న

ఆ. మహిషి గోవుఁ దురగి మదనాతురత మున్ను, గవిసినాఁడు శోషి దివిరి యొరువు
లనుభవింపఁ దెచ్చుకొనినమాంసము దొంటి, పుట్టువున హరించినట్టినీచు. 99

ఆ. ఉలుము గొన్నవాఁడు దొలుమేన నాఘాత, బంధనముల నోరుల ప్రసన్నఁదనము
సెఱిచినాఁడు పంగు [1]వాఱవఁగఁ గాలుసే, విఱిచి సాధుజనులఁ బఱచినాఁడు.

క. తిలకాదులఁ [2]గంతులచే, నలమటఁ బడువారు బడియ నడిచియు ముష్టిం
జలమునఁ బొడిచియు సాధులఁ, దొలుబామున నొంచినట్టి దుష్టచరిత్రుల్. 101

ఆ. పాదరోగు లశుచిపదముల దేవాల, యములు మెట్టుటయును నసదువారిఁ
దప్పు లేక క్రొవ్వి తన్నుటయును దొలు, పుట్టువందుఁ గలిగినట్టివారు. 102

చ. జ్వరమున గుల్మపీడ నతిసారమునం బలుపుండులన్ మహో
దరమున వాతపిత్తకఫదారుణరోగములన్ నిరంతరా
తురు లగువారు నిర్దయతఁ దొల్లి వినోదము గాఁగ జీవులం
దర మిడి [3]చంపినారు గురుఁ దల్లడపెట్టినవారు బార్వతీ. 103

తే. గూనివాఁడునుబిచ్చుక కుంటు [4]గుజ్జుఁ, గొలుచులమ్ముచోఁ [5]గ్రచ్చులు గలిపిసరకు
దూఁచిపెట్టెడుచోటులం దూన్కి దరపి, పూర్వభవమునలాభంబుఁ బొందినారు.

సీ. వెజ్జులు దొలుమేన వెడ్డున సాధుజ, నము మోసపుచ్చి ధనంబు గొన్న
జను లనపత్యులు విను తొల్లి పితృకార్య, దూరులు బాలఘాతులును జువ్వ
పొలఁతి నపుంసకుల్ పూర్వభవంబున, నెద్దుఁ బట్టినవారు నేమితప్పఁ
బోరయ కుండఁగఁ గోపమునఁ ద్రికచ్ఛేదంబు, గావించినారును గామసుఖము

ఆ. విఘ్నపఱచినతులువలు విధవ దొంటి
జన్మమునయందు భర్తృవంచన మొనర్చి
ధనము గూర్చినయదియు మదంబు పేర్మి
నోర్తుమగని హరించినయుగ్మలియును. 105

తే. ప్రయతులై పుట్టి యేవంపుఁబనులు గడుపు
బ్రోచికొనువా రహంకారమునను గర్వ
మానమదదంభములఁ దొల్లి మాన్యజనులఁ
బరిభవించినతుచ్ఛులు పద్మనయన. 106

సీ. చానత్వ మొంది యదల్పులఁ దిట్టుల, నాటులఁ బడుచుండునట్టినీచు
లప్పాటఁ దొలుమేన నతిగర్వులై ప్రల్ల, దమ్మునఁ బెక్కండ్రఁ దప్పు లేక
తిట్టియు నడచియుఁ దిరిగిన వార లా, పొలువలపై గృప గలిమి మేలు
ధనికగృహద్వారమునఁ బ్రతీహారి ద, మ్మాఁగంగ నుండి దైన్యమున దుఃఖ

---

1. గ. వఱవంగ-జ. వొఅవైన-గాల్సేయి... బఱిచినాఁడు 2. క. గ. జ. గ్రంతులచే 3. గ. నొంచినారు. 4. క. గ. చ. 'గుఱుకు' 5. గ.. జ. గ్రంచులు.

తే. పడుజనంబులు భోగైక§పరతఁ దొల్లి, మానసీయుల కవసర § మీనివారు
రాజదండితుఁ డకృతాపరాధుఁ గూర్చి,దండదూషితుఁ జేసిన§తండుసూవె. 107
క. విను నష్టసకలధను లగు,జనములు నిక్షేప మిడిన§నరకులు దొలుబా
మున మగుడ నీక నెప మిడి, కొనినట్టియసత్యలోభ§కుత్సితు లతివా. 108
క. తమబంధులుఁ దారును నొ,క్కమరియ తెగటాఱువారు § కరుణారహిత
త్వమునఁ దొలుమేన వెడపఁగ, నమేయనరవధము సేసి§నట్టిదురాత్ముల్. 109
వ. అని యెఱింగించి యీశ్వరుం డీశ్వరితో ని ట్లనియె. 110
సీ. ఇంతి నాచెప్పిన§యిప్పాపకర్మ్ము లం,దఱకును నరకంబు § దప్ప దందుఁ
బడుపాటు లెల్లను § బడి వచ్చి నరు లైన,యప్పుడు వాటెల్లు§నట్టితెఱఁగు
లివి యట్లు గాకయు § నెక్కుడుగాని పా,పంబుల మానుష§భవము గలుగు
[1]నిక్షైన నమ్మేన § నేకర్మమునఫల, మైనను మానవు § లనుభవింప
ఆ. రోసి మునులు దేవ§యోనులు న త్తను,వునన తపముఫలము § లనుభవింతు
రనిన దేవి యెఱుఁగ§నయ్యెమీఁదయఁ బెక్కు, లర్థములు కృతార్థ§నైతిననియె.
వ. అని వెండియు నద్దేవునితో మనుజు లపరజన్మంబున గాని కర్మఫలంబు లను
భవింప రంటిరి తప్పు సేసిననరుల నరపతు లిట్టితప్పున కిట్టిదండం బనునిరూపణం
బున దండించెదరది యక్కర్మంబుఫలంబప్పట్టువునన యనుభవించుటగాదెయనిన
గౌరికి గంగాధరుం డి ట్లనియె. 112
సీ. జనపతుల్ దమరాజ§సంబున దండించి,నారు గా నొల్లక § నరులతప్పు
లకుఁ దగుదండంబు§లన వారిఁ బఱతురు, తక్కొరు లెవ్వరుఁ § దప్పు సేయ
వెఱచుటకై యట్టి§విధి మూడు టది పూర్వ,కర్మంబువలనన § కాని యపుడు
గల్గినతప్పునఁ § గా దన్న నాదేవి, యవనీశదండితుఁ § డైననరున
తే. కఘము వాయునో పాయదో § యనిన నీశ్వ
రుండు నృపదండితుఁడు యమ§దండమునను
బడఁడు లేనితప్పున నరుఁ § బఱచినతనిఁ
బఱుప కున్నాతనిని యమ§బాధ వొందు. 113
వ. అని నిర్దేశించి వెండియు., 114
క. విను తమచేసినకర్మం,బునఫల మెవ్వరికిఁ ద్రోచి§పుచ్చఁగ రా దె
ట్లును గుడువక పో దది యన,విని పార్వతి యిట్టులనియె § విభునకుఁ గృష్ణా. 115
తే. కర్మఫలములు గుడిచినఁ§గాని పోవ, వంటి వానిఁ బ్రాయశ్చిత్త § మపహరించు
నందు రశ్వమేధంబున § నఖిలపాప,ములును జెడుననఁగా విందు§భూతనాథ. 116
వ. అని పలికియిది యెట్లొకో యనుటయు భవుండు. 117

1. చ. నట్లయిన నమ్మేన నాకర్మముల ఫల.

ఆ. అతివ కామకృతము § లైనకర్మంబుల, ఫలము లనుభవింప § వలయు విను మ
కామకృతము సెడుట§గలుగుఁబ్రాయశ్చిత్త, మాచరింప సంశ§యంబు వలదు.
క. కావునఁ గుడువక పోలియదు, దేవాసురమునుల కైన § దేవీ కర్మో
ద్భావితఫల మీయర్థము, నీ వలవఱపుము భవన్మ§నీషఁ దిరముగన్. 119
వ. అని చెప్పి యప్పరమేశుఁడు వెండియు. 120
క. సుకృతముల నరుఁడు నాకము,నకు జను నవి గొంచెమైన § నరుఁడ యగునువా
నికి దివి కేఁగి డిగినయత,నికి మానుషవైభవములు § నెఱయం గల్గున్. 121
వ. అని నిర్దేశించి యుద్దేశరూపంబునం గర్మంబుల తెఱం గెఱింగించి యింక నేమి
యడుగ వల తడుగు మనిన నంబిక కర్మకరణంబు జంతువశంబు గ్రహావశంబు
నా రెండుదెఱంగులం జెప్పుదు రం దెయ్యది దృఢం బని యడుగుటయు మృడుం
డి ట్లనియె. 122
తే. నాతి విను గ్రహచారంబు § హేతువులుగ
నశుభములు శుభములు నరుఁ § డాచరించు
గ్రహము సేయించునే తాన § కాక చేత
కొడయుఁ డతె గాన ఫలములు § గుడువ వలయు. 123
వ. అనినఁ జా వనునది యేమి యని యుమ యడుగ నీశానుం డి ట్లనియె. 124
తే. నిత్యుఁ డాత్ముండు దేహ మ§నిత్య మతఁడు
ముదిమిఁ దెవులున వికృతమై § యది వికలతఁ
బొందుటయు దానిఁ దొఱఁగి తాఁ § బోవునట్టి
దశకు మరణ మన్న రయ్యేఁ § దనులతాంగి. 125
క. జీవుఁడు జీర్ణశరీరము, బో విడిచి నవంబుఁ బొందఁ § బు ట్టనుపేరం
దా వెలయం దద్దశ జీ,వావలి వర్తించు నిటు గ§తాగతపర యై. 127
వ. అనిన విని పార్వతి యీశ్వరునితో బాలురు సచ్చుటకును వృద్ధులు పెద్దకాలంబు
బ్రదుకుటకును గారణం బేమి యనుడు నతండు. 128
తే. మేను జీర్ణముగాఁ జేయుఁ § గాని మరణ
మొందఁ జేయదు విను కాల § మెందు నరుని
పూర్వకర్మంబు లాయువుఁ § బొదలఁ జేయ
సన్నముగఁ జేయ బ్రతుకును § జావుఁ గలుగు. 147
వ. అని చెప్పిన నాయు వేమిటం బెరుఁగు నెద్దానం దఱుఁగు ననిన విని యుమకు
నుమాపతి యి ట్లనియె. 129

—* శివుఁడు పార్వతికి నాయుర్వృద్ధిక్షయంబులకుఁ గారణంబులు సెప్పుట. *—

తే. క్షమయు సత్యంబుఁ గృపయు శౌ§చమును గురుల
వలనిభక్తియు నాయువు§పొలుపు నిచ్చు

నలుక బొంకు క్రూరత శుచితాపగమము
గురువిరోధ మాయువుఁ గడుఁ గుందఁ జేయు. 130

తే. తపమునను బ్రహ్మచర్యవ్రతమున హితమి
తాశనమున రసాయనాభ్యాసమునను
బెరుఁగు నాయు వాక్రియలపై నరుఁడు ప్రీతి
గలుగుటయుఁ బూర్వభవకృతకర్మఫలము. 131

క. తనలావున కధిక మయిన, పని సేయు[1]టయు త్తమును నపథ్యము నగుభో
జనములుహరించునాయువు, వనిత యవియుఁ బూర్వకర్మవశతన కలుగున్. 132

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద. 133

ఆ. సుకృతు లమరలోకశుచివాసులు నిట
దిగి చిరాయువులును నగుదు రితరు
లతిచిరముగ నరకగతు లయి తుది నాయు
వల్ప మగుమనుష్యు లగుట గలుగు. 134

క. నా విని భవాని పురుష, స్త్రీవిధములు రెండు గలవు త్రినయన వానఁ
జీవుఁడు వర్తించు తెఱఁగు, నీ వేర్పడఁ జెప్పవే యనియె గంసారీ. 135

వ. అనిన విని మహాదేవుండు మహీధరతనయ కి ట్లనియె. 136

క. సాత్త్వికము లైనపురుష, స్త్రీత్వంబులు లేవు పార్వతీ జీవున కా
తత్త్వమున కహంకృతిఁ గ, ర్మత్వ మొలసి భావ్యవిధమయి కొను చుండున్. 137

వ. అని మఱియును. 138

ఆ. కర్మములకుఁ గర్త గాఁ డాత్మ్మఁ డతని స, త్త్వము రజస్సుఁ దమము వాతపిత్త
కఫము లెట్లు మర్త్యకాయగతములగు, నట్ల పొందుఁ గర్తలవియ చూవె. 139

తే. సత్యశౌచదయాదులు సాత్త్వికములు
రమణి లోభసంగాదులు రాజసంబు
లనృతహింసాపరత్వభయాలసత్వ
ధైర్యహానినిద్రాదులు తామసములు. 140

క. ఇవి నానాముఖములఁ బురుషు వికారముఁ బొందఁ జేయుచుం బరఁగును హై
మవతీ కావున సర్వం,బు వినుము గుణకృత్య మిట్టిబోధం బొప్పన్. 141

తే. తన్వి సాత్త్విక రాజస తామసాత్మ
లైనవారలఁ బుణ్యలోకానుభవము
మనుజభావంబు నిరయపీడనముఁ బొందు
మోక్షలక్ష్మి నిర్గుణునకు మునుఁగ ముసరు. 142

వ. అని వెండియు. 143

1. చ. ట. యుత్కటము నపథ్య.

సీ. ఎట్టివి కర్మంబు ∮ లట్టివ నరులకు, భాశుభసంప్రాప్తు ∮ లట్లు గాక
పరవిప్రియమున మేల్ ∮ వడయుటయును గల్గు, బతిభృత్యతతిఁ బటు ∮ భ_ర్త్సనముల
నొజ్జ శిష్యులఁ దర్జ ∮ నోక్తుల వెజ్జ రో,గార్తుల నానావి ∮ ధౌషధముల
నలమటఁ బొందింతు ∮ రవ్విధంబులచేత, లన్నియు సుకృతంబు ∮ లై ఫలించు
ఆ. నని మఱియును జెప్ప ∮ నఖిలేంద్రియోపేత, మగు జరాయుజంబు ∮ నండజంబు
నువిద చోఁకు నెఱుఁగు ∮ నుద్భిజ్జములు స్వేద,జముల కదియుఁ జూపు ∮ సంభవించు.
క. నరుఁడు జరాయుజములలోఁ, దరుణీ విను ము_త్తముఁడు శ్రుతము లేకున్నన్
సరి నతఁడు బశువు గావున, వరిష్ఠ మగునట్టివినికి ∮ వలయు నరునకున్. 145
క. ఇరు దెఱఁగు విను తమము శా,ర్వరమును దేహజము శార్వ ∮ రము తేజస్సం
స్ఫురణమునఁ బాయు శ్రుతమునఁ, బరిహృతమగు దేహజంబు ∮ పర్వతపుత్త్రీ. 146
ఆ. బ్రహ్మయాతమంబుఁ ∮ బాపుట కై తపో,వ్యాప్తిఁ బడసె శ్రుతులు ∮ నంగములును
గాన కార్యములు న ∮ కార్యంబులును వానఁ, దెలిసికొనఁగ బుద్ధి ∮ కలఁక దేఱు. 147
తే. క్రోధకామాదు లై నదు ∮ ర్గుణము లెల్ల, వాయుహతి మేఘపటలంబు ∮ వాయు పగిది
శ్రుతముచేఁ బాయు నరులలో ∮ సురలకరణి, శ్రుతయుతులు దేజరిల్లుదు ∮ రతిశయిల్లి.
తే. శ్రుతము నరునిఁ బరిజ్ఞాన ∮ యుతునిఁ జేయు,[1] వాని సుకృతమల్పమును న ∮ నూనఫలము
నిచ్చు నజ్ఞాని సత్కర్మ ∮ మెంతయైన, నఫలమగుఁ గాన శ్రుతవంతుఁ ∮ డగుట వలయు.
వ. అని నిర్దేశించి సర్వేశ్వరితో సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె. 150
సీ. మృతిఁ బొంది వేగ జ ∮ న్మించినఁ బూర్వదై,హికములన్నియు బుద్ధి ∮ నెలయు వాఁడు
జాతిస్మరుం డనఁ ∮ జను నయ్యెఱుక [2]పెద్ద,వాఁడు గాఁగాఁ జెడు ∮ వనిత వినుము
పుట్టెఱుంగుట కల్మి ∮ బోధించు టగు నా_స్తి,కులమును జన్మంబు ∮ గలుగు తెఱఁగుఁ
జచ్చిపోయినవారు ∮ వచ్చియ_త్తను వొంది, మెలఁగుట యొక్కొ_క చోటఁ ∮ గలిగియుండు
తే. నట్టి తెఱఁగు వెంగలు లై న ∮ యమునిదూత
లొరులఁ జని కొనిపోయినఁ ∮ గరుణతోడ
నమ్మహాత్ముండు మగిడి పో ∮ మ్మన్న నరుగు
దెంచు టని నీ వెఱుంగు సం ∮ దియము లేదు. 151

—♦ శివుఁడు పార్వతికి స్వప్నాదుల తెఱం గెఱింగించుట. ♦—

వ. అని తెలిపిన గౌరి కల యనునది యేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు. 152
ఆ. స్వప్న మనఁగ సు_ప్త ∮ జనము మనశ్చేష్ట, [3]యనియుఁ గాంచు మన మ ∮ నాగతములఁ
గాన కలలు సూచ ∮ కము లగు భావిశు,భాశుభోదయములు ∮ కనియుఁ జెప్పె. 153
వ. చెప్పిన విని భవాని భవునితోడ. 154
సీ. దైవంబొ కర్మవ ∮ ర్తనము జనంబును, త్సాహంబొ యనిన న ∮ తండు దైవ
మోపికర్మంబు సే ∮ యుట లేదు దైవసం,కలన ఫలం బిచ్చుఁ ∮ గాని వినుము

1. గ. దాన సుకృత మనల్ప మనూనఫలము 2. గ. పెద్ద, వాఁడు 3. ఆ. యదియు...నొగి వనా...కనుచుఁ జెప్పె.

దేవి పూర్వకృతంబు దైవనామకమునఁ, బరఁగు నప్పటిచేత పౌరుషంబు
కృషివోలె నుండుఁ బౌరుషగతి వర్షస,ద్వాయువులట్ల దైవ ప్రకార
తే. మెఱుఁగు ఖననమథనములనెట్లు జలముఁ, జిచ్చుఁబుట్టు నమ్మెయి పరుచేష్టదైవ
యోగమున సిద్ధిఁబొందు నుద్యోగరహితుఁ, డె త్తెఱంగున దైవసమృద్ధిఁబడయు.
క. కావున నుద్యోగంబును, దైవంబును గారణములు తామరసాక్షీ
యేవిధమునఁ గర్మములఫ,లావాప్తికి దీన సంశయము వలదు సుమీ. 156
తే. అనిన నంబిక గర్భంబు నాత్మఁ డెట్లు, సొచ్చు ననవుడు నభవుఁడుసురతబీజ
రక్తదైవముల్ సూవె కారణము లాత్మ,గర్భసంవేశనమునకుఁగమలనయన.
క. మాయారహితుఁ డహంకా,రాయత్తతఁ జూవె పుట్టు వను చెఱఁ బడి నా
నాయాసంబులఁ బడు నా,జ్ఞాయుతుఁ డై యాత్మఁ డింత చర్చింపుమదిన్. 158
సీ. అని చెప్పి దైవరహస్యంబు వినిపింతు, విను మని పలికి యిట్లనియె శివుఁడు
దొల్లి మనుష్యులు దొలుమేనికర్మంబు, లెఱుఁగఁగాఁ జాలుట నెల్లవారు
మేలు సేయఁగ ననిమిషలోకమున నధి,కం బగుసందడి గాఁగ మనుజు
లమరు లై పేర్చినజుఁడు వేల్పులసంక,టము వాయుటకు నుపాయము దలంచి
తే. మానవుల కయ్యెఱుక కల్మిమాన్చి కామ,రోషములనొలయించినదోషకృతుల
వారు నరకాదిసమ్మర్దకారు లగుదు, నదియుఁ గాదని చింతించి యనువుగాంచి.
క. సరిగా నా రెండెడలకు, నరులు సనుట గోరి మననుమనం గానమియుం
బరలోకవిధము శాస్త్రము, వెరవునఁ గనుటయు నొనర్చెవిధి వారలకున్. 160
వ. అనినం బార్వతి పునర్జన్మంబు గలదు లే దనుసంశయంబుతోన పొట్టుపొర లగు
దురు నరులు దాని తెఱంగు నిశ్చయింపవే యనుటయునంధకారాతి యిట్లనియె.
క. కలవో లేదో యనియెడు, తలపోఁతయ కాని నిశ్చితము గాదు సురా
దులకుఁ బునర్జన్మంబున, కలిమియు లేమియును నరులు గానమి దప్పే. 162
క. కల దది యూరక కానఁగ, నలవియె శ్రుతివాక్యసమితియర్థంబులపై
నిలిచిన శ్రద్ధం గ్రమమునఁ, దెలి వొందినఁ గాక యెట్టిధీమంతులకున్. 163
వ. అనిన విని గౌరి గంగాధరున కిట్లనియె. 164
క. మృతు లైనవారలు నిరా,కృతులై యుండుదురు వారిఁ గీనాశభట
ప్రతతి గొని చనుట యా పితృ,పతి శాసించు టవి యెట్టిభంగులు దేవా. 165
వ. అని యడిగిన నద్దేవుం డి ట్లనియె. 166
సీ. తఱి యైన మనుజులఁ దనువులు విడిపించి, మాయాశరీరసమన్వితులుగ
నొనరించి దూతలు గొని పోదు రందును, ధర్మవర్తుల సుగంధంబు మృదువు
నైనమార్గమున మధ్యపువారి నిర్బాధ,సరణిఁ బాపాత్ములఁ బరుసఁదనము
ముళ్ళకియుఁ గలపథంబున నడపింతు రి,ప్పరుసునఁ జని పితృపతికిఁ జూప
ఆ. నతఁడు పుణ్యలోకగతియును మానవ,త్వంబు ఘోరనరకవాసమును వి

ధించి పృచ్ఛ వారిఁ దెలిచి మన్నించి భర్జించి వరుసతోడఁ జిగురుబోఁడి.

వ. అని చెప్పిన నగేంద్రతనయ చంద్రశేఖరునితోడ. 168

క. నరకం బెట్టిది కల్మష,కరులకు జముఁ డెట్టిభంగిఁ గాఱియఁ బెట్టున్
వరదా చెప్పు మనుడు న,ప్పురహరుఁ డి ట్లనియె వృష్ణిపుంగవ ప్రీతిన్. 169

సీ. రౌరవం బనఁగ ధర్మరాస్థలి క్రింద మ,హారౌరవం బన నవుల దాని
కావల విను కంటకావనం బన నుండు, గ్రమవృత్తిఁ బేర్చు దుఃఖములుగలిగి
యగ్నికుండంబు నాఁ నట పంచకష్టంబు, నాఁ గల ని ట్లున్న నరకతలము
లైదందుఁ బాపకర్మయాతారతమ్యంబు,లూహించి యంతకుం డునుపఁ బనుచు

తే. దగినయెడలఁ బాపాత్ములఁ దద్భటాలి
దహన కర్తనబంధనతాడనములఁ
బఱుప వారలఁ గుక్కలు గఱచుఁ గ్రిములు
దొలుచు గ్రద్దలు నొప్పించుఁ దుండనిహతి. 170

వ. మఱియును యమదూతవ్రాతంబు నానావిధవేదనలం బెట్టి దండించుచుండు. 171

ఉ. అమ్మెయిఁ బాపముల్ వొలియునంతకు దుఃఖము లంది కీటజ
న్మమ్ములఁ బక్షియోనులఁ గ్రమంబునఁ బొంది మృగత్వమానుష
త్వమ్ముల నోలిఁ బొందుదురు వా రినుమెంతయుఁ గ్రాఁగి కల్మష
త్వమ్ము దొఱంగుమాడ్కి నవతామరసప్రతిమానలోచనా. 172

వ. అనిన విని పార్వతి పాపంబు లనునవి యెట్టివి యెఱింగింపవేయనుటయు నీశానుం
డి ట్లనియె. 173

—◆ శివుఁడు పార్వతికి మానసవాచికకాయికము లను త్రివిధపాపములఁ దెల్పుట. ◆—

సీ. మానిని త్రివిధముల్ మానసవాచిక,కాయికంబులఁ బాతకంబు లందుఁ
బరధనాపేక్షణపాపానుమోదధ,ర్మద్వేషముఖములు మానసంబు
లనృతదారుణభాషణాదులు వాచిక,ములు వధంబును బంధమును నభక్ష్య
భక్షణంబును నవ్యభామారతము మద్య,పానంబు మొదలైన పాపకృతులు

తే. కాయికంబులు విను మధికం బపేయ
పాన మది దుష్కృతంబులలోన నెల్లఁ
బానమున నిందతో వచ్చుఁ బ్రాణగొడ్డ
ములును జేటులు నరకాబ్ధి మునుఁగుటలును. 174

క. లోకము నిర్మర్యాద, వ్యాకుల మై చెడదె సజ్జనావలి మధుపా
నాకాంక్ష దొఱఁగ కున్న గు,ణాకల్ప యేమి సేయు దక్కఁడు నరున్. 175

క. కావున నేవిధమున సుర, సేవింపక యుడుగు టొప్పుఁ జెలువ సకలవ
ర్ణావలికి దానఁ గీర్తి, శ్రీవైభవపుణ్యగతులు నేర్చికొన నగున్. 176

క. అన విని యంబిక సుకృతము, లనునవి యెట్టి వని యడుగ నద్దేవికి ని

ట్లనియెం జంద్రార్ధధరుం, డనుమోదోల్లాసి యగుచు నంబుజనాభా. 177

తే. ఔపరమికాభిధానంబు నంబుజాక్షి
నిరుపకరణాఖ్యమును సోపకరణనామ
కంబు నయి లోకమున సుకృతంబు పరఁగుఁ
ద్రివిధముల వానిఁదగ విస్తరింతు వినుము. 178

సీ. ఔపరమిక మనునది పాపవర్జన, మకట కానఁగ నేర రజ్ఞజనులు
యత్నంబువలదు ¹వ్యయంబేమియును లేదు, పరలోకభీతిఁ బాపముల దొఱఁగి
నంతన సుగతిసౌఖ్యం బొడఁగూడెడు, నదియు నాత్మాధీన మట్టిదాని
సుకరత్వ మెఱుఁగక చొత్తురు నరకంబు, వెరవరుల్ శ్రుతమునవృద్ధయోగ

తే. మునను ధృతికల్మి నింద్రియవినియమమున
నది దమకుఁ గలిగింతురు యమ్మ మనంగఁ
బరఁగు నది దాన నాకంబుఁ బడయ వచ్చు
ననినఁ జెప్పంగ నేల ధర్మాభియుక్తి. 179

ఆ. నిరుపకరణమనఁగఁ బరగు శౌచంబు సత్యంబు శాంతి దాంతి యార్జవంబు
వ్రతనిరూఢి సముపవాసంబు బ్రహ్మచర్యంబుకల్మి నియమమంత్రదాని. 180

సీ. అభ్యంతరంబు బాహ్యమునఁగా శౌచ, మిరుదెఱంగై యుండు హృదయసుకృత
మాభ్యంతరము విను మాహారశుద్ధియు, నంగశోధనము బాహ్యంబు సత్య
మన్నది గన్నది విన్నది యున్నరూపున నుక్త మగుట యంభోజవదన
శాంతి బుద్ధీంద్రియసన్నివారణ దాంతి, కర్మేంద్రియముల యోగ్యప్రవృత్తి

తే. యార్జవము కుటిలుఁడు గామి యగు వ్రతంబు
మంచిపని పూని నడపుట యంచితోప
వాస మశననిగ్రహ మనవద్య మైన
బ్రహ్మచర్యంబు కామునిబారిఁ బడమి. 181

ఆ. నాతి తీర్థసేవనంబును నియమవి, శేష మగుట దానిఁ జెప్ప వలయు
సకలనదులఁ దీర్థసంజ్ఞలు గల వబ్ధి, కరుగునట్టి విచ్చు నధికఫలము. 182

తే. వానియందును మునిపదామానసీయ, దేశములు నబ్ధిసంయోగదేశములును
దెలియు మన్యోన్యసంగమదేశములును, బరమతీర్థంబు లగుఁ బద్మపత్రనయన.

క. వనధి మహాతీర్థం బందును సంయమివరులచేతఁ దొల్లి ప్రియమునం
గొనియాడఁబడినచోటులు, విను ముత్తమతీర్థములు వివేకాభరణా. 184

క. వెలి శుచి యై మఱితీర్థంబులు సొచ్చుట మేలు నియమములు దీర్చి తగన్
వెలలినయెడ దేవార్చనములు విప్రార్చన లవశ్యమును గృత్యంబుల్. 185

క. చేరువతీర్థముకంటెను, దూరపుఁదీర్థంబు మేలు తోయజవదనా

1. గ. ప్రయత్న మేమియు.

శారీరాయాసము త,త్కారణ మై వేదవాక్య§గతి యి ట్లుండున్. 186

క. విను సోపకరణ మనునది, ధనధాన్యాదికసమగ్ర§తను గృహమేధుల్
గొనియాడు తెఱఁగు దానం,బున వైదికపైతృకాది§పుణ్యక్రియలన్. 187

సీ. న్యాయార్జితం బైన§యర్థంబు వేదవి,త్తము శాంతి మొద లగు§వరగుణములు
గలవిప్రునకుఁ బుణ్య§కాలపావనదేశ,కలితంబుగా భక్తి§గలిగి యీఁగి
మేలిదానము శక్తి§మిగులుట శక్తికిఁ, దగుట దానికిఁ గడు§దగమి యుత్త
మము మధ్యమము నధ§మము నగు దానివి,ధానంబు విను మిట్లు§దైవికంబుఁ

తే. బైతృకంబును లోనైన§పనులఁ దాను, వేడ్క సేయువస్తువుఁ గోను§విప్రుకోర్కి
కనుగుణం బగునదియును§నర్థి నిచ్చు,టధికతర మైనఫలమిచ్చు§నంబుజాక్షి. 188

తే. చేయు టంతయు మే లైనఁ§జేసి పిదప, వగచినట్టిదానము దనుఁ§బొగడికొన్న
దానవిధి నిష్ఫలంబులు§గాన రెండు, నుడుగుదాత మహాఫల§మొందఁగాంచు.

వ. అనుటయు దాక్షాయణి దాతవ్యంబు లెయ్యవి సెప్పు మనిన భవుం డి ట్లనియె.

—♦ శివుఁడు పార్వతికి దానఫలవిశేషంబుల నెఱిఁగించుట. ♦—

సీ. అన్నంబుఁ దోయంబు§నఖిలజంతువులకుఁ, బ్రాణముల్ గాన య§త్పరమవస్తు
వుల మేలు దాతవ్య§ములలోన నెల్లను, నతిథుల కవి యిచ్చు§టమరలోక
చిరమహాసౌఖ్యంబుఁ§జేయుఁ గాంచన మగ్ని, యగుట నద్దాన మ§త్యంతపావ
నము సర్వకామప్ర§దము గోవు సద్విప్రు,నకు నీఁగి తద్రోమ§నికరసంఖ్య

ఆ. వరుస నాకలోక§వాసంబు గావించు, నందుఁ గపిల నిచ్చు§నాతఁ డిరువ
దొక్క తరము వారి§నూర్ధ్వలోకమునకు, ననుపఁ జాలు వికచ§వనజవదన. 191

క. విను భూమిదానకర్తకు, ననిమిషలోకమున నిలువ§నగు సౌఖ్యంబుల్
దనరుచు నుండఁగ నెఱపెం,పున భూమి గలంతకాల§మును గిరితనయా. 192

ఆ. భూమి నఖిల మగువి§భూతివిశేషజా,తంబు గలుగుఁ గాన§తత్ప్రదాన
మెల్లవస్తువులును§నిచ్చినయ ట్లగు, దానఁ బోనిపాప§తమము లేదు. 193

క. అతివా కన్నియ నిచ్చినఁ, బితృపతి ముద మందు సురలుఁ§బ్రీతు లగుదు రం
చితగతి కర్తకు దొరకును, నతితేజశ్శ్రీయశస్క§ మగు నబ్భవమున్. 194

తే. విద్య యిచ్చుటసత్పాత్ర§విషయ మైన, నవ్యయానందపదముఁ జే§యంగఁ జాలుఁ
దగఁగదక్షిణయిచ్చి పే§దలకువిద్య, యీనియోగించుటయుఁదత్స§మానకృతియ.

సీ. తిలరాశి యిచ్చినఁ§గలుగు నగ్నిష్టోమ,ఫలము వాసోదాన§ఫలము చిరత
రాయువు గోడు గీఁగి§యఖిలపీడలఁ బాపు, దాసదాసీజన§దానమహిమ
కర్మవిమోక్షంబుఁ§గలిగించు దీపదా,నముఫల మాత్మాతి§విమలభావ
మంబు ప్రవాహంబు§నధిగమింపఁగఁ జేతఁ, నిఖిలవ్యసనముల§నిస్తరింపఁ

ఆ. జేయుఁ దెరువు లెస్స§సేయుట సంతాన, మిచ్చు నౌషధంబు§నిచ్చు టెల్ల
తెవులుఁ బాపుసాదుఁ§దెరువరి కునికిప,ట్టొసఁగుఁటొసఁగుఁదనుసు§ఖోదయములు.

వ. అనిన విని యజ్ఞంబు తెఱం గెఱింగింపవే యని పార్వతి ప్రార్థించినం బరమే
శ్వరుం డి ట్లనియె. 197

సీ. విను మింతి వైదికంబును లౌకికంబును, నన రెండు దెఱఁగులు యజ్ఞవిధులు
వర్ణయోగ్యార్జనవర్ధనాంచితధన, ధాన్యముల్ గొని దేవతలకుఁ దృప్తి
యగునట్లుగా ఋత్విగర్చన మొప్పఁగాఁ, గావించునది వైదికంబు దేవ
తలకు మహోత్సవంబులు సేయుటయు గీత, వాద్యనృత్తము లనవద్యములుగ

ఆ. సంఘటించుటయును సద్గంధమాల్యధూ, పప్రదీపభోజ్యభక్ష్యములు స
మాదరంబుతో నివేదించుటయు లౌకి, కంబు రెండు నమరగణహితములు.

తే. ధర్మములు దానములును సద్వ్రతచయంబు
సదృశములు గావు వినుము యజ్ఞమున కరయ
యజ్ఞకర్తలోకోత్తరుం డతని కిచ్చు
టతనిచేఁ గొను టధికపుణ్యములు చెలువ. 199

ఉ. మానసకృత్యముల్ సురసమాజ మెఱుంగఁగఁ జాలుఁ గావునన్
మానస మెక్కుడేనిఁ జన మంచిగఁ జేసిరయేని యజ్ఞముల్
దానము నాదియైనసుకృతంబులు లగ్గ ఫలింప నీదు త
ద్ధ్యానపరత్వపూతసుకృతంబులకుల్ ఫల మిచ్చు మెచ్చుచున్. 200

క. అని చెప్పిన హిమవద్గిరి, తనయ త్రిపురవైరితోడ దైవికవిధు లే
వినఁ గని సంతోషించితి, వినిపింపుము పైతృకంబువిధము వృషాంకా. 201

సీ. అనిన నాసర్వజ్ఞుఁ డద్దేవి కి ట్లను, గయ కురుక్షేత్రంబు గంగ యాది
యగుపుణ్యదేశంబు లతిఫలదంబులు, మాఘభాద్రపదాఖ్యమాసములు బ
హుళపక్ష మపరాహ్ణ ముగ్మలి యమవస, [1]తేరసి నవమాద్యతిథులుఁ దుష్టిఁ
బితృదేవతల కిచ్చుఁ గుతపదౌహిత్రతి, లలు నితాంతపవిత్రములు పితృక్రి

తే. యలకు శౌచ మక్రోధ మవ్యగ్రభావ, మర్హములు శుక్లపక్ష పూర్వాహ్ణయుగ్మ
దివసజన్మదినములు నిందితము లాజ్య, ముద్గపాయసాపూపముల్ ముఖ్యకోటి.

క. శ్రోత్రియు లరోగు లవికల, గాత్రులు పాత్రములు పైతృకములకు సచ్చా
రిత్రత్వము ముఖ్యంబు స, గోత్రు మృతకళత్రు నన్యకులుఁ గొన రతివా. 203

ఆ. గంధపుష్పమాలికాధూపదీపవ, స్త్రముల నర్చ లిచ్చి తగఁగ భోజ
నములు నిర్వహించి క్రమవృత్తిఁ బిండప్ర, దానవిధి యొనర్చుటేను మెత్తు.

వ. అని యెఱింగించిన మేనకాత్మజ మృడునితో ని ట్లనియె. 205

క. మృతిఁ బొంది పునర్జన్మము, నతరక్యగుణ జంతుకోటి యప్పుడ పొందుం
బితృపూజన మని యెవ్వరి, కితవుగఁ జేయుదురు దీని నెఱిఁగింపు శివా. 206

ఆ. అనుడు నచట నున్నమునిజను లెల్లను, నగతనూజ నాత్మఁ బొగడి యభవుఁ

1. అ. బారసి నవమియుఁ బరఁగఁ దుష్టి- చ. దెరశిన నవమాద్యతిథులఁ దుష్టి.

డిచ్చునుత్తరంబు నేర్పడ వినువేడ్కఁ, గదుర నుండి రపుడు కంసదమన. 207

సీ. అంబిక కిట్లను హరుఁడు సందేహింపఁ, దగునది యిది గుహ్యతమము వినుము
దివిజులట్టుల పితృదేవతలును దేవ,బృంద ముత్తరదిశఁ బితృచయంబు
దక్షిణదిశ నుండుఁ దత్పూజనంబులు, వరుసన హవ్యకవ్యంబు లండ్రు
సచ్చినవారికి శ్రాద్ధంబు సేయఁగా, నా పితృసంఘంబు హర్షమొంది
తే. యాయువును శ్రీయుఁ గీర్తియు నాదియైన,యైహికంబులు సుగతియు నాదరమునఁ
గర్త కొసఁగు సురాసురగరుడయక్ష,తతులకును బూజనీయంబు పితృగణంబు.

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 209

క. తమతమసారములకుఁ దగఁ, గమలాక్షీ చేయుదానకల్పనలవిశే
షము నొక్కరూప యగుఁ ద,త్ప్రమాణరూపణము సేసి పలికెదఁ దెలియన్.

క. వినుమొకకుంచెఁడుధాన్యము, తన కాయతి గల్గునతఁడు దాన నొసఁగినఁ గా
ధనకోటి గల్గువాఁ డ,ద్ధన మొసఁగిన నొక్కరూప తత్తత్ఫలముల్. 211

క. పరుషత్వము లేక అంతః,కరణంబున శుద్ధిఁ జాలఁ గలిగి ప్రియము బొం
పిరివోవఁ జేత దానము, పరమోత్కృష్టంబు పద్మపత్త్రనిభాక్షీ. 212

క. అని చెప్పి కొన్ని ధర్మము, లనఘా యెఱిఁగింతు నీకు నవధానముతో
వినుమని పలికి శివుం డి,ట్లను విశదము గాఁగఁ గూర్చి యంబుజనాభా. 213

చ. తెవులులు గొన్నవారి కవి దీఱుట కౌషధ మిూఁగి దుర్గతుల్
దవులుజనాలిఁ బ్రోవు సుపథంబుగఁ దైర్థికకోటి నన్పు బాం
ధవరహితత్వదీనశవదాహము దుఃఖితులైనవారిఁ దే
ర్చ వెరవు నోర్పుఁ గల్మియును బ్రస్తుతికెక్కినమేటి ధర్మముల్. 214

వ. అని పలికినఁ బార్వతీదేవి పరమప్రియంబు నొంది.

—◆ శివుఁడు పార్వతికి ధర్మవిశేషంబుల తెఱంగెఱింగించుట. ◆—

సీ. ధర్మంబు నానావిధంబులఁ బరఁగు నం, ద్రవి యెఱింగింపవే యనుడు హరుఁడు
వితతంబు లగుశ్రుతిస్మృతులచేఁ జెప్పఁగాఁ,బడిన తెఱంగులు పడఁతి వినుము
జాతిధర్మములు దేశజధర్మములుఁ గుల,ధర్మంబులును గణధర్మములును
గాఁనుంబువికృతులఁ గాలపర్యయముల, వచ్చునాపద్ధర్మవర్తనములు
ఆ. గాఁగ నిట్లు ధర్మగతులైదు గల వని, చెప్పుటయును గౌరి శివునితోడఁ
బుణ్యలోకకలితభోగంబు లెట్లుండు, ననిన నిట్టు లనియె హరుఁడు కృష్ణ. 216

సీ. ఎల్లపుష్పంబులు నెక్కాలమును దద్ద, విలసిల్లుఁ గల్పకవృక్షజనిత
మనులేప మాహార మమృత మంబరములు, నిత్యామలినములు నిరుపమాన
భంగి దీప్తంబులాభరణముల్ వాన ర,మించుచు నన్యోన్యమిత్రభావ
మొప్పంగ మేనులయొప్పును మనముల,మార్దవంబును గుణమాన్యతలును
తే. గలిగి పురుషులుఁ గాంతలుఁ గామహర్ష,లీల లెసఁగఁ గ్రోధాదులు లేక రుజయు

జరయు నెఱుఁగక నలిఁ జరింతురు దివంబు,నందు సంతతనిర్భరానంద మొంద.

వ. అనిన విని హైమవతి సుగతిదుర్గతులకుం జనం గలవారింజూచి వీ రిట్టివా రని నిశ్చయింప వచ్చుట స్వామి యెఱింగింపు మనవుడు మృడుండు విను మని యిట్లనియె. 218

చ. జనులకుఁ గీడు సేయక యజస్రము ధర్మరతిం జరించి స
జ్జనగురుపూజనంబులును సత్యహితోక్తులు దీనపోషణం
బును నతిథిప్రియత్వమును భూరిదయార్ద్రితయుం గలట్టివా
రనిమిషలోకగాము లని యాత్మ నెఱుంగుము మేనకాత్మజా. 219

చ. పరుసనిపల్కు బొంకు లగుపల్కులు నన్యధనాభిలాషముం
బరవనితావిలోలతయు బాంధవసజ్జనవిప్రియంబు దు
శ్చరితులతోడిమైత్రియును సంతతధర్మరతాభ్యసూయయుం
గరినిభయాన ఘోరనరకంబున కేఁగెడివారిచిహ్నముల్. 220

క. అని చెప్పిన విని హిమగిరి,తనయ వృషధ్వజునితోడ ధర్మంబులు పె
క్కనుపమమూర్తి పరమం, బనఁ జాలెడుధర్మ మెద్ది యన్నిటిలోనన్. 221

వ. చెప్పు మనిన నప్పరమేశ్వరుం డి ట్లనియె. 222

క. రమణీ వర్గత్రయధ,ర్మము లిచ్చు సుఖములు దుఃఖమయము లచిరముల్
గమనాగమకరములు ని,త్యమహాసౌఖ్యంబు మోక్షధర్మం బిచ్చున్. 223

సీ. కావున విను త్రివర్గంబుకంటెను మేలు,దలపోయ మోక్షంబు దానిఁ బడయు
తెఱఁ గెఱింగించెదఁ దెఱవ గృహస్థధ,ర్మంబున నిల్చి ఋణంబు లెల్ల
బాచి వనమునకుఁ బరమశాంతత నేఁగి, సద్గురుముఖమున సాంఖ్యయోగ
విదుఁ డగునది పంచవింశతి జ్ఞానంబు, సాంఖ్యంబు ధర్మనిశ్చలత యోగ

తే. మానసమాచారయుగళ మేకాధికరణ, మస్ఖలితముగ మది నది యలవరించి
ధ్యానపరుఁ డయి శీతోష్ణహర్షశోక,ముఖము లగువివిధద్వంద్వములఁదొలంగి.

ఉ. శౌచము బ్రహ్మచర్యమును శాంతియు లఘ్వశనంబు నై యిళం
జూచుచు నంతరాత్మునెడ సొచ్చినవిఘ్నవిశేషముల్ ధృతిం
ద్రోచుచు భక్తియుక్తికి గురుండు ప్రమోదమయుండు గాఁగఁ ద
ద్గోచరతం జరింపఁగ నకుంఠితమోక్షసుఖంబు సొప్పడున్. 225

తే. అది సదాభ్యాసకలన నత్యంతనిర్మ,లంబు నవ్యయమును నచలంబు ఘనము
నై జరావ్యాధిమరణజన్మాదిదుఃఖ,బహుళసంసారచక్రంబుఁ బాప నేర్చు. 226

వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 227

క. విను సంసారమునకు విసు,వనిమర్త్యుఁడు శోకమోహవశగతుఁ డై మో
క్షనిరూఢిఁ బడయనేరఁడు, మనము విరక్తముగ విసివి మతి ముక్తిగనున్. 228

వ. అట్టిదశ చింతావివర్జనంబునను భూతాస్థిరత్వపరిజ్ఞానంబునను దృష్ణారాహిత్యం

బునను గాని కలుగదు గావున వానిభంగులు ప్రకటించెద. 229

సీ. ధనములు సెడిన బాంధవులు సచ్చినఁ దదీ,యములగుగుణములయందు మనసు
వెట్టకయున్నది యెట్టన వగచిన, దాపంబు వొందుట దక్క నొండు
గలుగునే సుఖము దుఃఖంబును దోడివ, యవి మార్చి వచ్చుచునరుగుచుండుఁ
గేవలసుఖము లే దావాసవున కైనఁ, జేటు దృశ్యములకు సిద్ధ మగుట

తే. మున్న కనియున్న వగచిత్తమున జనింప, దరయఁ గీడు పరిగ్రహమది సమగ్ర
మైనతడు పొత్తినూలిపుర్వువ్వట్ల తాన,తనకు బంధంబు గావించికొను లతాంగి.

ఆ. విను ధనార్జనంబు ధనరక్షణంబు ధ,నవ్యయంబు ధనవినాశనముఁ బ్ర
గాఢదుఃఖదములు గావున దుఃఖభా,జనము ధనము గాల్పుమనఁగవలయు.

క. రమణీ తృష్ణాసమదుః,ఖమును బరిత్యాగసమసుఖము గలవే కా
యము ముదిసిన ముదియదు ప్రాణము గొనిపోఁజాలు తెవులనం జనుఁదృష్ణన్.

క. కాములు భోగములఁ దెగు,నే మెలఁతుక నేత నాజ్యనే చిచ్చు ధృతిం
గామములఁ దొఱఁగుసౌఖ్యము, నేమెయిసౌఖ్యములుఁ బోలునే యరయంగన్.

క. విచ్చలవిడి నింద్రియముల, నచ్చటి కైనను జనంగ నిచ్చిన నరకం
బచ్చుపడుచుఁ గుదియించినఁ, దెచ్చు సుగతి నదున కది సతీమాళిమణీ. 234

తే. కామరసమున నతితృష్ణుఁ డై మనుష్యుఁ, డర్థతృష్ణాపరీతాంతరంగుఁ డైన
గొఱియ నడవిలోనెత్తెడుకోలుపులియుఁ, బోలెమృత్యువాతనిఁ గొనిపోవు దేవి.

వ. అనిపలికె జరామృత్యువుల ద్రోవం జాలుమే లెయ్యది యంటేనిఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపు మనుపలుకు వలికి యి ట్లనియె. 236

తే. ధనములును దానములుఁదపోధనము వాజి,పేయరాజసూయంబులు వేయనోపి
చేయుటలు గావు మోక్షదర్శిత్వమొకఁడ, మందుజరకు మృత్యువునకు నిందువదన.

తే. జాములును దివసములు మాసములు నేండ్లు
నైనకాల మాయువుఁ గొని యరుగుచుండు
నెల్లి సేయుపనులు నేఁడ యింతి మాపొ
నర్చుపని రేపచేయుట నామతంబు. 238

తే. మేలు గడు వేగ చేయరు కాలపాశ,బద్ధు లై యేమఱుటఁ జేసి పడఁతి మనుజు
లింత యెఱుఁగుటసంసారమెడలఁద్రోచు,నట్టివిసువుటఁ బుట్టించునది హితంబు.

వ. ఇవ్విధంబున. 240

క. ఈ తెరువు లాదరింపఁగఁ, జేతోగతికిని విమర్శసిద్ధి యొదవుఁద
జ్జాతవిరక్తియు ముక్తికి, నా తెరువ సమీపవర్తి యచలేంద్రసుతా. 241

క. వైరాగ్యంబు ప్రశాంతికిఁ, గారణము ప్రశాంతి ముక్తిఁ గను మోక్షానం
దారాము జరామృత్యువు, లేరూపునఁ జేర నేర విద్ధచరిత్రా. 242

క. అని చెప్పి మఱియు శివుఁ డి,ట్లను హిమగిరిసుతకు సాంఖ్యమమలినహృదయా

విను వివరించెద సంసృతి, యనురోగంబునకు వైద్య మది యరయంగన్. 243

—◆ శివుఁడు పార్వతికి సాంఖ్య ప్రకారంబు దెలుపుట ◆—

ఆ. జ్ఞానమున విముక్తి సాంఖ్యులు వడయుదు, రరసి చూడఁగా నిరర్థకంబు
ఘోరతరము సంసృతి శారీర మైనతపంబుఁ బంచవింశభజన మూఁది. 244

సీ. ప్రకృతి కవ్యక్తనామకము గల దందు, మహదహంకారతన్మాత్రలును మ
నమునింద్రియములు భూతములు జన్యములుగా,నోలిన యిరువదినాలుగయ్యెఁ
బంచవింశకతత్త్వభావితక్షేత్ర మా,తత్త్వసంతానంబు సత్త్వమును ర
జస్సుఁ దమస్సు నాఁజనునిజగుణములఁ,బ్రకృతిదాఁ గరణరూపములు గాఁగ

ఆ. గొని సృజించు లోకకోటి నయ్యవ్యక్త, మణువు నిత్య మేక మక్రియంబ
హైతుకంబు చక్షురాదుల కగ్రాహ్య, మది ప్రధాన మనఁగ నతిశయిల్లు. 245

తే. సౌఖ్యతుష్టిప్రకాశముల్ సాత్త్వికములు
మోదఖేదాదికద్వంద్వములు లతాంగి
రాజసములు ప్రకాశసంత్రాసమోహ
ములును దంద్రయుఁ దామసములుగ నెఱుఁగు. 246

క. ధృతివిజ్ఞానశ్రద్ధలు, నతివ యసమ్మోహమును దయయు హర్షము నం
చితసత్త్వవృద్ధిఁ బరివ,ర్ధితంబు లగు సత్త్వ మరుగఁ దెరలుం దారున్. 247

తే. క్రోధలోభకామానృతద్రోహచింత, తాపములకు రజోభివర్ధనము వృద్ధిఁ
జేయు వానికి నెల్ల సంక్షీణభావ, మావహిల్లు రజఃక్షయ మావహిల్ల. 248

తే. సంశయంబు విషాదంబుజడత నిద్ర, విను తమస్సు వర్ధింపఁగా బెనువు నొందు
నది విహీనతఁ బొందిన నవియు హీన, భావ మొందు పికస్వరపక్ష్మనయన. 249

సీ. ఒక్కఁ డొక్కనిచేత నెక్కుచుం దఱుఁగుచుఁ, ద్రిగుణంబులును బ్రవర్తించువీన
జనితంబు లగుప్రీతిసంతాపమోహాదు, లాదవినఁ ద తత్తద్గుణోదయములఁ
గని యుపేక్షించుచు మనము నూఁనఁగనీమి, కార్యంబు ధర్మార్థకామములకు
నమరమనుష్యతిర్యగ్జననములకు, మూలముల్ సత్త్వాదు లోలి నెఱుఁగు

తే. బుద్ధి యనఁగ మహత్తత్త్వమునకు నామ
మది వివేకవిజ్ఞానచిహ్నంబు భూత
జని యహంకారమునకు లక్షణ మహంక
రణము దొఱఁగుట మోక్షకారణము దేవి. 250

ఆ. అన్నియింద్రియములనడరింప మగుడఁ జే,యంగ మనసు సాలు నవియునదియు
భూతతద్వికారములును దేహము తద,న్యుండు దానఁ బరిగి యుండు దేహి. 251

క. విను దేహియు దేహము వే, ఱనునిశ్చయదృష్టి గల్గునాతఁడు సాలుఁ
మనసు మగిడింప నది ని,ర్మనస్కతఁ బొనర్చి మోక్షమార్గముఁ జూపున్. 252

వ. అప్పుడు ప్రకృతిందొఱంగి పంచవింశకుండు వెలుంగు నాతత్త్వంబుపరమహంసుం

డనం బరఁగుఁ దద్విజ్ఞానంబు శాంతిసాధ్యంబును బరమశాంతిప్రదంబు నై యుండు.

మ. రసగంధాదిగుణాలిగామి నవికారత్వంబునన్ సర్వసం
వసనవ్యాప్తి నణుత్వభంగిని మహత్త్వస్ఫూర్తిఁ జక్షుఃప్రభృ
త్యసమాలంబితఁ దేజరిల్లు పరమాత్మాఖ్యంబు షడ్వింశకం
బు సమత్వంబునఁ జూచు శాంతుఁ డతివాఁ డొందున్ విమోక్షస్థితిన్. 254

వ. ఇది కపిలాదిపరమర్షి సేవితం బైన సాంఖ్యధర్మంబు యోగప్రకారంబు వివరించెద.

సీ. విను మింద్రియంబులు మనసును బుద్ధియు నాత్మ యందు నొక్కటి యగుటఁ గాన్పు
యోగపరిజ్ఞాన ముగ్మలి యగ్నిస మారాధనంబును నధికవాగ్వి
వర్జనంబును సత్త్వవత్త్వంబు దానాధ్య, యనములు శౌచసత్యములుఁ బాప
ములఁ బాపుఁ బాపనిర్ముక్తుఁ డై మఱి యోగ మాచరింపఁగ యోగ్యుఁ డగు నరుండు.

తే. మనసు వట్టుట ముఖ్యపుటనువు దాని
కామిషము గాలగాని కెట్లట్ల శుచియు
నజనమును నగుచోట మృదాసనమునఁ
గాయమున కార్జవము భంగిఁ గలుగ నుండి. 256

క. మనమున నైదింద్రియములు, నునిచి మనం బాత్మ నల్ల నొదిఁగింపఁగ నె
క్కొని ప్రాణంబు నపానంబును వశ్యత నిలుచు యోగమునసిద్ధికి నై. 257

తే. అవహితుం డయి తద్దశ యనుభవింపఁగా నపానమిశ్రప్రాణగతికి మూర్ధ
మతివ యమ్మెయి నెలవగు నతఁడు చూవె, జీవుఁ డనఁ బరమాత్మ యందు నావెలుంగు.

వ. అని వెండియు. 259

ఉ. ప్రాణు నపానునందు నపానునిఁ బ్రాణునియందు నిల్పి ని
ర్వాణము గోరి చిత్తము దిరంబుగఁ బట్టఁగఁ బ్రాణసంయమా
క్షీణత దేహమధ్యశిఖిఁ జిమ్మగఁ దత్త్రియ మొంది మూర్ధపా
రీణతఁ గోర్కి సల్పు నపరిచ్యుతిఁ దద్గతుఁ డైన యోగికిన్. 260

వ. అని చెప్పి వెండియు. 261

చ. అలసతయున్ విచిత్తతయు సత్యశనాదరణంబు రోగముం
గలయును లోభమున్ భయముఁ గామముఁ గ్రోధము లౌల్యమున్ విరో
ధులు విను యోగసేవకు నదుష్టతఁ బేర్చిన యోగ మిచ్చ సి
ద్ధు లెనిమిదింట నప్రతిహతుం డయి యోగి చరించు నెల్లెడన్. 262

ఆ. నిద్ర పెంపు నిద్రనిగ్రహించుటయును, గొలఁది మీఱుకుడుపుఁ గుడుపమియును
యోగి కొప్ప వతఁడు యుక్తవర్తనుఁ డైన, నువిద దుఃఖహారి యోగ మొందు.

వ. ఇట్టిది యోగధర్మం బనిన నంబిక సాంఖ్యయోగశ్రవణంబునఁ బరిజ్ఞాతపర
మార్థ నైతి భవదీయసాయుజ్యంబు భక్తు లెట్టిపరిచర్యం బడయుదు రెఱింగింపవే
యని యడిగిన మృడుండు మృడానికి ట్లనియె. 264

—* శివుఁడు పార్వతికి నాత్మసాయుజ్యప్రాప్తిసాధనంబులు దెలుపుట *—

క. విను మవిచింత్యుఁడ సురలకు, మునులకునేనియును యోగ‡మునుసాంఖ్యమునా
యెనరించినయవి యీశుఁడ, సనాతనుఁడ నవ్యయుండ ‡ స త్యాత్ముండన్. 265

క. ఏను బ్రసన్నుఁడ నైనం, గానిది లేదర్చకులకుఁ ‡ గావున మత్ప్రి
ధ్యానస్తుతివందనముఖ,నానాభజనముల వలయు ‡ నైష్ఠికత శివా. 266

ఆ. నాలుగాశ్రమముల ‡ నలువురు విప్రుల, కతివ పాశుపతమ‡హావ్రతంబు
తెఱఁగు లేను దొల్లి ‡ దెలిపితి శిష్యప్ర,శిష్యసరణినదిప్ర‡సిద్ధ మయ్యె. 267

క. మంగళరతశౌచితా,లింగార్చనయోగ్యతలు ఫ‡లించుటకై భూ
తిం గావించితిఁ దల్లి,ప్తాంగులును గపాలధరులు ‡ నై శాంతిమెయిన్. 268

తే. బ్రహ్మచర్యభిక్షాశన‡పరత గలిగి, జటితయొండె ముండితయొండె ‡ సంభరించి
మనసు నాయంద తిరముగా ‡ నునిచి యొండు,వస్తువులదెస నొల్లమి‡వర్తిలంగ.

క. చరియించుభక్తజనులకుఁ, బరమానందైకతాను‡భవ మొసఁగుదు న
వ్వైరవున మత్సాయుజ్యము, దొరకొను వారలకు వికచ‡తోయజవదనా. 270

వ. ఇది సాయుజ్యావాప్తిప్రకారం బని చెప్పి వెండియు. 271

క. శివలింగస్థాపనముఁ ద్రి,భువనములం బరమహిత‡ము పొంటెం గరుణన్
ధవళాక్షి చేసితిం ద,త్ప్రవిమలలింగమున నన్ను ‡ భావించు టుఱున్. 272

చ. కలమెయిఁ బాల నేత నుద‡కంబులనేని వరాభిషేకమం
గళము నొనర్చి భక్తిరతి ‡ గంధము మాల్యము ధూపదీపసం
కలనములున్ నివేద్యమును ‡ గాఢసమర్పణ మొందఁ జేసి లిం
గలసితమూర్తియందు ననుఁ ‡ గాంచి భజించిన ముక్తి సేకుఱున్. 273

క. అని పలికి నీవు దేవాం,గన లాదిగఁ గలత్రిలోక‡కాంతలకును మ్రొ
క్కనకుం బాత్రం బగుపద,వనజంబులు గల్గి యొప్పు‡వరసతివి శివా. 274

క. చతురపు వివేకవిభవో,న్నతచిత్తవు వ్రతవిధాన‡నైష్ఠికతాసం
యుతమతివి లౌకికజ్ఞా,నితామహిమసహజమతి వ‡నిందిత వరయన్. 275

క. కావునఁ గాంతాధర్మము, నీవలనం దెలియువేడ్క ‡ నెమ్మనమున నా
కావిర్భవించెఁ జెప్పం,గా వలయునుదాని వికచ‡కమలదళాక్షి. 276

ఆ. అనిన సిగ్గుతోడ‡నయలఁతిన వ్రాలసిన, చెన్ను మొగము వింత‡చెలువు దాల్ప
వాంచి యెత్తి గౌరి వరునితో నిట్లను, నేను మీకుఁ దెల్ప ‡ నెంతదాన. 277

క. వినను మీరడిగిన మ,న్మానసబోధంబుకొలఁది ‡ మగువల తెఱఁగుల్
పూని వినిపింప కుండుట, దాన తగదు గాన చెప్పె‡దను సర్వజ్ఞా. 278

క. అని పలికి మఱియు నిట్లను, నను నెప్పుడుఁ బాయ కుండు ‡ నదు లెల్లను న
వ్వనితలతోడ సమాలో,చన మొనరించి మఱి చెప్పఁ ‡ జను నితెఱఁగున్. 279

వ. అని విన్నవించి గంగ యమున గోదావరి కౌశికి కావేరి కృష్ణవేణి పెన్న నర్మద

బాహుద రేవ తమస మొదలైననదులు మున్న తనతోడన వచ్చియున్న నన్నా
తులగురించి యీశానుం డిట్లడిగెడు నెట్లు సెప్పెద మనిన గంగాదేవి నీ కంటెనే
నెఱుంగుదుమె నీ వెఱింగిన తెఱంగున నంగనాధర్మం బెఱింగించి పతింబ్రీతుని
జేయు మేము భవదీయవాగమృతంబు వీనుల వినిచెద మనుటయుఁ బార్వతి ప్రి
సన్నచిత్తయై వల్లభువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 280

క. దేవా నీదు ప్రసాద,శ్రీ వచ్చినయెఱుక సుందరీవిధము భవ
ద్భావంబునకుఁ బ్రియంబుగ, సేవాధర్మంబుఁ దెలియఁ జెప్పెద ననియెన్. 281

తే. అనినవిని సురల్ మునులు ప్రియంబుఁబొంది, రమరగంధర్వసిద్ధసాధ్యాంగనాజ
నంబు వినువేడ్కవచ్చియు,న్నలినవదన, వెనుకదెసనుండె దేవకీతనయ యపుడు.

వ. అని చెప్పి యప్పురుషోత్తమువీనులు వికసిల్లు చుండ నారదుం డిట్లనియె. 283

—♦ పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రతాధర్మంబుల తెఱం గెఱింగించుట ♦—

క. వనితలుఁ బురుషులుఁ బ్రియమునఁ, దను వినుతింపంగ శైలతనయ సమాక
ర్ణనకౌతుకి యగునీశా,నునితో మృదురీతి నిట్లనుం గమలేశా. 284

సీ. ఋతుమతి గాక శుద్ధతయుఁ గల్గినయింతి
కన్య తత్పరిణయకరణమునకు
నొడయులు విను తల్లియును దండ్రియును దండ్రి
తోఁబుట్టినతఁడు మాతులుఁడు సోద
రుండును యోగ్యవరునిఁ జూచి వారిలో
నెవరైనను బ్రీతి నిచ్చువారు
పతి యంతనుండియుఁ బ్రభువు దానికి నట్లు
గావున నాతండ దైవ మనుచు

తే. నతనిమతి మీఱదు దేవతాపితృసమర్చ,నములు నతిథిపూజనము సన్మతిసమాచ
రించుచును బతిహితమువాటించి నడపు,సతి పతివ్రత యిహపరసౌఖ్యమహిత.

వ. ఏతద్విషయం బయినయొక్కనిదర్శనం బవధరింపుము. 286

సీ. బ్రాహ్మణుఁ డొకనికి భార్య లిద్దఱు గల, రం దొక భామిని యతని హితము
నడపెడునవధాన మెడలి యాతఁడు పంప,కయుఁ దాన సురపితృకార్యపరత
నడచుఁ దక్కటియింతి నాథుఁ బాటించుచుఁ, దన్మతంబునఁ జేయుధర్మవిధులు
వారు మువ్వురు విధివశమున నొక్కట, మృతిఁ బొంది రాపతివ్రత వరుండు

తే. ననినసుగతికిఁ జనె బెఱవనిత జముఁడు
నీకుఁ బోలేదు మరలుము నీశరీర
మునక యని యాగెఁ నది శోకమున సబాష్ప
యైనఁ గన్గొని యతఁడు దయార్ద్రుఁ డగుచు. 287

క. పతిమతము గొనక ధర్మము, నతివ నడపుటొప్పు దెంక నైనను బతికిఁ

హితము లగువానిఁ జేసిన, నతనిఁ గలయు దనినఁ జనియె నదియును మరలన్.
వ. కావునం బతికి ననువ్రత యగుట గృహిణికి ధర్మం బని పలికి వెండియు. 289
క. లలన యిలు వాడి నాథుఁడు, వలచినచవివంటకములు వండి యిడి తనుం
గలయఁ దలంచిన మెయికొని, యెలమిం గైసేసి హృదయమిూ వలయు శివా.
తే. పనులయెడ మాఱు వలుకక యనవధానుఁ, డైనపతిఁదలఁపించి ధర్మార్థకలిత
కృతులు నడపుచు సవతి గల్గినను బోరి, తంబు లేకొక్కటైయున్కి దగవుసతికి.
క. సవతాలికిఁ బతి వలచిన, నవుఁ గా కని యతనియిచ్ఛకనురూపముగాఁ
దివిరి నడచుసతి దైవము, శివ యది దగు నెల్లజనముచే మ్రొక్కు గొనన్. 292
క. తనచేతికి నిచ్చినవ, స్తునికాయము నిల్లిరువునచొప్పున మగుడం
గొన వచ్చి భార్య పతి దె, మ్మనినప్పుడ యిచ్చుటొప్పు నకపటవృత్తిన్. 293
క. పతిదనకు నేమి యిచ్చిన, నతిముదమునఁ బొందవలయు నాత్మజుఁడైనన్
మతిఁ గొంకక యేకాంత, స్థితి నేకాసనత నున్కి సెట్ట ప్రమదకున్. 294
క. ధని యధనుఁడు రూపసి యొ, ప్పని వాఁడు వివేకి మూఢభావుఁ డరోగుం
డనుగతరోగుఁ డనక యం, గన పతిఁ బాటింప వలయుఁ గామధ్వంసీ. 295
క. బలి భిక్షము గడప కిడ, న్వలయును దేవపితృపూజనంబులకాలం
బులఁ బతి శుభ మందుటఁ ద, త్ఫలంబుగాఁ గోరు టొప్పిదము సతికి శివా.
క. గతి బతియచువ్వె భార్యకు, నతనిఁ గడచినట్టిసత్పరాయణము కృపా
యుత కలదే కావునఁ దా, నతనికి భక్త యగు టిచ్చు నఖిలశుభంబుల్. 297
వ. అని చెప్పి యప్పరమేశ్వరునకుం బార్వతి భార్యలయధర్మంబుల వివరించు
నది యై యి ట్లనియె. 298

పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రత కనర్హంబు లగుధర్మంబులఁ దెలుపుట.

సీ. పరమేశ యాసురి పైశాచి రాక్షసి
యనుపేళ్లు గల వధర్మాంగనలకు
వ్యభిచారతత్పరత్వంబు వారికి నెల్లఁ
గల దసురాంశజ క్రౌర్యనిరత
దనయిచ్ఛఁ బొలియించు ధనధాన్యములు చల
హృదయ భోగపరాత్మ యీర్ష్యగలదు
పైశాచి క్రోధన భర్తృపుత్త్రులయందు
నిఃస్నేహ గృహకార్యనిపుణ గాదు
తే. కలహశీల రాక్షసి సయికంబు లేదు, బొంకు వల్కు నెప్పుడు నిద్రవోవు పీత
లజ్జ యిందఱు నాథుకులంబువారి, దురిత మొందించి పోదురు నరకమునకు. 299
ఆ. ఎఱుక గలిగి పిదప నేనియుఁ బతిభక్తి, గలిగి ధర్మమోపి చలిపి శాంతి
గలిగి యున్న మున్ను గలపాపములు వాసి, పురుషుతోడ దివికిఁ బోవఁగంద్రు.

ఆ. అట్లుఁ గాక పతులయంతిమసమయంబు, నందుఁ జింత దక్కి యనుమరణము
సేసిరేని సుగతి సిద్ధించుఁ బతిసమే, తంబు గాఁగ సన్నితంబినులకు. 301
క. ద్విజభామినికి నధర్మము, ప్రజఁ గాంచినపిదప నయ్యపత్యము శోకో
ద్విజితయుఁ బతిభక్తియు నై, త్యజించి యనుమరణనియత మగుట మహేశా.
క. అని చెప్పి గౌరి పతి కి,ట్లను నాదగుచాపలమున నఖిలేశ్వర నిన్
వినిపించితి నేఁ గొన్నివ, చనముల నీతప్పు నాకు సైఁపుము కరుణన్. 303
క. అని సిగ్గునఁ జెన్నగునా, నన మించుక వాంచి యెత్తునగతనయ శివుం
డును మునులును మునిపత్నులు, వినుతించిరి మధురవాక్యవిభవం బెసఁగన్.
క. సురగంధర్వఖచరకి, న్నరకింపురుషోరగాదినారీజనముల్
పరమప్రీతిని బొగడిరి, పరమేశ్వరి నెలుఁగు లడరఁ బంకజనాభా. 305
క. అని చెప్పి నారదుం డి, ట్లను నగ్గోవిందుతోడ నప్పుడు ప్రియ మా
ననమునఁ బొదలఁగఁ బార్వతిఁ, గనుఁగొని సర్వేశ్వరుండు గారవ మొప్పన్.
క. నానీసంవాదము శుచి, యైనైష్ఠికజనుల కెవ్వఁ డాదర మెసఁగం
గా నలినాక్షీ చెప్పును, వానికి నిత్యామరత్వవైభవ మొదవున్. 307
క. మనసంవాదం బెవ్వరు, వినిరి నియతి నజ్జనులకు విభవముఁ దేజం
బును గీర్తియు నాయువు శ్రీ,యును నారోగ్యంబుఁ గల్గునుత్పలనయనా. 308
క. అని నిర్దేశించి శివుఁడు, సనియె శివయుఁ గొలువుతోన చనె నిద్దెసకుం
జని రన వశమే యద్భుత, మనిరూప్యం బప్రతర్క్య మది శ్రీ రమణా. 309
క. అని పలికి నారదుఁడు నా,వినినకనినయద్భుతంబు వినిపించితి నీ
కనియెం గృష్ణున సభ్యుల,మనంబు లానందపూరమగ్నము లయ్యెన్. 310
వ. అని యిట్లు భీష్ముం డుమామహేశ్వరసంవాదం బనుపుణ్యకథ సెప్పిన ధర్మ
తనయుండు సోదరసహితంబుగాఁ బ్రమోదరసభరితుం డై 311

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బరప్రాప్తిహేతుభూతం బగుజపవిశేషంబు దెలుపుట. ♦—

సీ. అతనికిఁ బ్రణమిల్లి యనఘ పరప్రాప్తి, యెద్దాన సమకూరు నెఱుఁగఁ జెప్పు
మనిన నతండు నారాయణధ్యానపూ, జాస్తుతితత్కథాశ్రవణనిరతి
యమ్మెలు గావించు నధిప విద్వజ్జన, సంరక్షణము కల్మషములఁ బాపు
వేశ్యయొక్కతదొల్లి విద్వాంసు నొకరుని, ముచ్చని తలవరుల్ మోఁద జూచి
తే. యితఁడు మావాఁడు మీరిది యేటి కాగ, డంబు సేసెద రని మోక్షణంబు సేసి
యాసుకృతమున బ్రాహ్మణియై జనించెఁ, దగఁగ నర్చింపు మీవు విద్వజ్జనముల.
వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు దారిద్ర్య వ్యాధిశోకంబులకు శాంతి సంపాదింపం
జాలుజపం బెయ్యది సెప్పవే. యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరులను వినాయకవిశాఖవహ్నివాయుచంద్రాదిత్యులను శక్రవరుణ
యమకుబేరులను సురభిని సముద్రంబులను గంగాదిమహానదులను మరుదశ్వి

వసురుద్రాదిదేవతలను బితృదేవతలను వాలఖిల్యాదిసిద్ధులను వేదవ్యాసవాల్మీకి నారదాగస్త్యగౌతమకశ్యపాత్రికణ్వాదిమహామునులను రంభాద్యప్సరః స్త్రీలను ధర్మతపస్సత్యములను నహోరాత్రంబులను దారాగ్రహంబులను నశ్విన్యాది తారకంబులను మాసర్తువత్సరంబులను వైనతేయకాద్రవేయులను గాశీక్షేత్ర కురుక్షేత్రాదిపుణ్యక్షేత్రంబులను నైమిశారణ్య దండకారణ్యాదిపుణ్యారణ్యంబులను మేరుహిమవత్కైలాసాది ప్రభూతశైలంబులను దిజ్నభోభూములను బుణ్యభూరుహంబులను భూసురులను జక్రవర్తులను రాజులను బరమభక్తిం దలంచి కీర్తించి నమస్కరించి యీసమూహం బంతయు నన్ను రక్షించి నాకు నాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి పరమానందంబు లభినందనపూర్వకంబుగా నిచ్చుంగావుతమని యిచ్చం గోరి యోం నమో భగవతే వాసుదేవాయ నమః పురుషోత్తమాయ నమ స్సర్వలోకగురవే నమ స్సర్వలోకపిత్రే నమ స్సర్వలోకపితామహాయ నమ స్సర్వలోక ప్రపితామహాయ నమ స్సర్వలోక ప్రధానాయ నమ స్సర్వలోకేశ్వరాయ నమ స్సర్వలోకవిశిష్టాయ నమ స్సర్వలోకసుఖ ప్రదాయ నమ స్సర్వలోకకర్త్రే నమ స్సర్వలోకభర్త్రే నమ స్సర్వలోకహర్త్రే నమ స్సర్వలోకనిధయే నమ స్సర్వలోకనిధానాయ నమ స్సర్వలోకహితాయ నమ స్సర్వలోకహితకరాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవకరాయ నమో విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే యని పఠించుట మహాజపంబు. 313

క. పాపంబులును భయంబులు, నాపదలుం బాయు నిమ్మహాజపమున ధా
త్రీపాలోత్తమ శుభములు, ప్రాపించును ధర్మతత్పరత సిద్ధించున్. 314

వ. అని యిట్లు గంగాపుత్త్రుం డజాతశత్రునకు సర్వసిద్ధికరం బయినయిమ్మహాజపంబుపదేశించె నని చెప్పి తదనంతరసత్కథ లాకర్ణింపు మని పలికి జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 315

తే. మనుజనాథ యశేషధర్మములు సర్వ
పావనములు శాంతనవుఁడు బహువిధములఁ
జెప్ప నిమ్మెయి విని యుధిష్ఠిరుఁడు భక్తి
నమ్మహాత్ముని నిట్లని యడిగె మఱియు. 316

చ. అతఁ డొకరుండు లోకముల కన్నిటికిన్ మహనీయమైనదై
వతముఁ బరాయణంబు ననువైభవ మెవ్వని కొప్పు నర్చన
స్తుతిరతి నెవ్వనిం గొనిచి శోభన మొందు జనంబు మేలు నా
నతిశయ మొంది నీకు మత మైచను నెయ్యది ధర్మకోటిలోన్. 317

తే. జపములం దెల్ల నుత్తమజపము నాఁగ, సంచితం బయి తన్ను జపించు జంతు
వునకు జన్మసంసారబంధనము లోపి, పాపు నెయ్యది యొఱఁగింపు పరమభో

వ. అని యడిగిన నా భూపతికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 319

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుమంత్రధ్యానం బవశ్యానుష్ఠేయం బని చెప్పుట. ♦—

సీ. అఖిలజగత్ప్రభు ✽ వగు దేవదేవు న,నంతునిఁ బురుషో ✽ త్తమాభిధాను
నంచితనామసహస్రకంబున సంస్తు,తించుచు సంతతో ✽ త్థితమనస్కుఁ
డై యజమానుఁ డ✽ వ్యయుఁ డైనయాతని, నర్చించుచును దృఢ✽ ధ్యాననిరతుఁ
డగుచు నమస్కృతి ✽ యాచరించుచు ననా,ద్యంతు నవిష్ణు న✽ధ్యక్షు నెల్ల
తే. లోకములకు బ్రహ్మణ్యుఁ ✽ద్రిలోకకీర్తి,వర్ధనుని సర్వధర్మజ్ఞు ✽ వరెదు లోక
నాథు భూతభవోద్భవు✽నమ్మ భక్తిఁ, గొలిచి సర్వదుఃఖంబులఁ ✽దొలఁగఁద్రోచు.
తే. ప్రస్తుతులఁ బుండరీకాక్షుఁ ✽బరమభక్తిఁ, దలఁచి యర్చించుటయ నామ✽తంబు సర్వ
ధర్మములకును సమధిక✽తమము నైన,ధర్మ మింత యెఱుంగుము ✽ధర్మతనయ.
సీ. పరమతేజంబును ✽ బరమపదంబును, బరమైన బ్రహ్మంబుఁ ✽ బరపరాయ
ణముఁ బవిత్రంబులు ✽ నాఁ దగువానికి, నెల్ల బవిత్రంబు ✽ నెల్లమంగ
ళంబులకును మంగ✽ళంబును నెల్లదే,వతలకుఁ బరమదై✽వతము భూత
సమితికి నవ్యయ✽జనకుండు నగునట్టివాఁ డెవ్వఁ డెవ్వాని✽వలనఁ దోఁచు
తే. నాదియుగమునాగమమున ✽ నంత్యవేళ, నడఁగు నెవ్వానియందుఁ జ✽రాచరములు
విశ్వలోకప్రధానుఁ డ✽వ్విష్ణువేయు,భవ్యనామంబులును బాప✽భయహరములు.
తే. భూరిగుణయోగవిఖ్యాత✽ములును ఋషిస
మాజపరిగీతములును నై ✽ మహిమఁ దనరు
నమ్మహాత్మునినామంబు ✽ లధికతరవి
భూతికై చెప్పెదను విను ✽ భూపవర్య. 323
వ. అని పలికి విశ్వంబు విష్ణుండు వషట్కారుండు భూతభవ్యభవత్ప్రభువనునివి మొద
లై రథాంగపాణి యక్షోభ్యుండు సర్వప్రహరణాయుధుండనియెడు నవి తుదగాఁ
గలసహస్రనామంబు లుపన్యసించి. 324
ఆ. కీర్తనీయుఁ డైన✽కేశవుదివ్యనా,మంబు లివి భవద్ధి✽తంబు గోరి
తరతరంబ కీర్తి✽తంబు లయ్యె నశేష,భంగి వేయుఁ గురునృ✽పాలవర్య. 325

—♦ భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణునామప్రభావంబు దెలుపుట. ♦—

సీ. విష్ణునామంబులు ✽ వేయును నిత్యంబు, వినినఁ బఠించిన✽మనుజుఁ డిహము
నందుఁ బరమ్మున ✽ నశుభంబు నొందక, యత్యంతశుభముల ✽ ననుభవించు
విప్రుండు వేదాంత✽విదుఁ డగు రాజు వి,జయ మొందు వైశ్యుఁ డ✽క్షయధనంబు
వడయు శూద్రుఁడు సుఖ✽భాగిత వెలయు ధ,ర్మార్థకామప్రజా✽భ్యర్థితములు
తే. గాంతు రయ్యై తెఱంగు లే✽కాంతభక్తి, శౌచి యై విని కీర్తించి ✽ సారయశము
నచలలక్ష్మియు వంశవ✽ర్యతయు మేలి, పెంపుసొంపును గలిగి శో✽భిల్లు నరుఁడు. 326
పురుషోత్తమునినామ✽ములు వేయుఁ గీర్తించు,నాతఁ డొక్కెడ నుభ✽యంబుఁ బొందఁ

డమితవీర్యమునఁ దేజమునఁ గాంతిని బల,రూపగుణంబుల రూఢి కెక్కు-
రోగబంధాపదార్తులకుఁ బఠనమాత్ర, నయ్యాయిదురితము లడఁగు వాసు
దేవాశ్రయుఁడు వాసుదేవపరాయణుం,డును నచ్యుతుఁ డభివినుతనామ

ఆ. కము లుపన్యసించి కల్మషంబుల నెల్లఁ, దొఱఁగి దుర్గతులకుఁ దొలఁగిజన్మ
మరణములకు రోగజరలకు నందని,పరమ మైన బ్రహ్మపదము నొందు. 327

క. స్మృతిసౌఖ్యక్షాంతి శ్రీ,ధృతికీర్తులు గలుగు దుర్మతియుఁ గ్రోధము లు
బ్ధతయును మాత్సర్యము లే, వతిపుణ్యాత విష్ణుభక్తులైనజనులకున్. 328

సీ. చంద్రార్కనక్షత్రసహిత మైననభంబు
సచరాచరోర్వియు జలనిధులును
సురదైత్యగంధర్వగరుడయక్షోరగ
వ్రజములు హరివశవర్తనములు
బుద్ధియు నింద్రియములును మనంబు స
త్త్వంబును బలముఁ దేజంబు ధృతియు
క్షేత్రంబుఁ దద్గతక్షేత్రజవస్తువు
లరయఁగా వాసుదేవాత్మకంబు

తే. లాగమోదితాచారమయంబు ధర్మ
మచ్యుతుండు తత్ప్రభువు సాంఖ్యమును యోగ
తంత్రమును శిల్పవేదశాస్త్రములుఁ గర్మ
ములు జనార్దనువలన సముద్భవించె. 329

ఆ. విష్ణుఁ డొక్కరుండ విను మహాభూతంబు, దక్కుభూతతతులు పెక్కు గలవు
సరిఁ ద్రిలోకములను బరఁగి విశ్వంబు భూ,తాత్ముఁడమ్మహాత్ముఁ డనుభవించు.

ఆ. వ్యాససంప్రణీత మైనయావిష్ణుస్త,వంబు సకలశోభనంబులను సు
ఖములుఁ గోరుపురుషుఁ డమలినబుద్ధిఁ బ,ఠింపవలయు భక్తి పెంపుతోడ.

క. అజు విశ్వాధీశ్వరు స,ర్వజగత్ప్రభవాప్యయప్రవర్తనకరు నం
బుజలోచను నెవ్వారలు, భజింతురు పరాభవమునఁ బడ రప్పుణ్యుల్. 332

క. కావున విష్ణునివేళ్ళగు, [1]నీవేయుఁ బఠింపు నీకు నెప్పుడు నాయు
శ్శ్రీవిభవారోగ్యంబులు, భూవర సిద్ధించుఁ బరమబోధముఁ గలుగున్. 333

క. అని యిట్లుపదేశించిన, విని మోదము నెమ్మనమున వెల్లిగొనఁగఁ బాం
డునియగ్రసుతుండు గాంగే,యుని కభివందన మొనర్చెయుచితవినయుఁడై. 334

వ. పూజానమస్కారంబులకు నెవ్వరు భాజనంబు లెవ్వరికిఁ జెట్ట సేసినం జేటు
వాటిల్లు నెవ్వారలు సంతోషించిన శుభంబులు సొప్పడుం జెప్పవే యనిన
నతం డతని కిట్లనియె. 335

1. క. చ. జ. 'నీవేయుఁ బఠింపునీవు ♦ నిచ్చలు'.

బ్రాహ్మణపూజానమస్కారంబులు పరమోత్కృష్టంబు లని చెప్పుట.

సీ. పూజానమస్కారశములకుఁ బాత్రములు బ్రా
హ్మణులు వారలకుఁ గీ డాచరించి
పాపవుండును జెడు వారిసంతసమున
నఖలశుభంబులు నావహిల్లు
ధర్మసేతువు లోకధారకం బఖిలశా
స్త్రప్రవర్తకము విప్రవ్రజంబు
తపమును వాక్కును ధనము విప్రుల కొక్క
కుడుపుమాత్రన పాపకోటిఁ బాతు

తే. రమ్మహాత్ములు సొప్పరు లఖిలమార్గ,ములకు విను దేవతలు దేవతలకు బాలుఁ
డజ్ఞుఁ డన లేదు పూజకు నర్హులనిన, నధిప వృద్ధులఁ బ్రాజ్ఞుల నడుగ నేల.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బ్రాహ్మణులఁ బూజించుటవలన విశిష్టం బయిన శుభం బెయ్యది దృష్టం బయ్యె వారలయందు వర్ణనీయం బగువర్తనం బేమి గానంబడియె నీ విట్లు వారలం గొనియాడెదెఱింగింపవేయనుటయు నాపగాపుత్త్రుండు పవనార్జునసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవత్ప్రశ్నంబునకు సదుత్తరం బై యుండు నని పల్కి యజ్ఞపతి కిట్లనియె. 387

పవనకార్తవీర్యార్జునసంవాదంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

సీ. అధిపసహస్రబాహార్జునుఁ డేఁడుదీ,వులు నేలి యద్భుతబలపరాక్ర
మములఁ దనర్చి మత్సమము లెవ్వరును నెందు, లే రని యత్యవలేపయుక్తి
నాడిన నొకభూత మాకాశమున నుండి, యెఱుఁగక పలికెద వెల్లవారి
కధికులు గారె ధరామరు లనవుడు, నతఁడు వారలు రాజ్యనాశ్రయించి

తే. నడపికొందురు మనుగడ పుడమి జేని,కంటె నెట్లుక్కు డై రట్లుఁ గాక యేను
మనుతుఁ గూర్చినఁ జెఱుతునల్గినసమస్త,భూతములనన్న వెఱచియాభూతమరిగె,

వ. అట్టియెడం బవనుండు గగనంబున నుండి తన్నెఱింగించికొనియన్నరపతితోడ.

సీ. భూదేవశక్తిన కాదె రాజులు ప్రజా,రక్ష యొనర్చుట బ్రాహ్మణులకు
నధికులు గలరె యుల్పహల్యాకై యింద్రుండు, గౌతముఁ డలిగిన గాసిఁబడఁడె
కుంభసంభవుచేతనంభోధి యడఁగదె, యనలుండు భృగుశాపహతుఁడు గాఁడె
యన విని మఱుమాటయాడక యున్నయ,ర్జునునకుఁ బవనుఁడిట్లనియెమఱియు

తే. నాంగిరసవంశసంభవుం డగునుచథ్యుఁ
గోరి నిజపుత్త్రి సోముఁడు గారవమున
నిచ్చె నాదంపతులు దమయిచ్చ దనము
నందు వసియించి మునివార్యదయంబు లలర. 340

వ. వర్తించు నెడ నొక్కనాఁ డమ్ముని యమునానదీస్నానంబునకుంజనుటయు మున్న

యవ్వనితం గామించి వేచి తిరుగు వరుణుండు. 341

క. ఎత్తికొని పోయి తనపురి, నత్తామరసాక్షి నునిచె నమ్మునికడకుఁ
మెత్తన చని నారదముని, యత్తెఱఁ గెఱిఁగింప నాతఁ డాతనితోడన్. 342

తే. తాన దిక్పతి దన కిట్లు దగునె యొరుల, భార్యఁ గొని పోవ నీవేగి పలుకు మిట్లు
యనినఁ జని నారదుండు సెప్పినను విడువఁ, డయ్యొగామాంధుఁడై సతి నబ్ధివిభుఁడు.

వ. విడువ కున్న నమ్ముని యుచథ్యుకడకు మగడి వచ్చి. 344

సీ. ఇంతిఁ దా విడువని యంతియ కాదు నన్, బెడతల వట్టి త్రోపించె వరుణుఁ
డని చెప్పుటయు నల్గి యతఁడు సర్వజలంబుఁ, ద్రావిన వరుణపురంబు ధూళి
మయ మైన భయ మంది మానినిఁ గొనివచ్చి, యొప్పించి ప్రణమిల్లి తప్పు వాపి
కొని మునికృప గాంచి చనియె నా దిక్పతి, ధరణీశ రాజులో ధరణిసురులొ

ఆ. యెక్కుడనిన వినియు నక్కిల్బి వడి యున్న, యతనితోడ ననిలుఁ డమరు లసుర
సమితి కోడి వచ్చి శరణు సొచ్చిన నగ, స్త్యుండు విజయలక్ష్మి నొసఁగుటయును.

వ. గంగాతీరంబునం గ్రతువు లొనరించు గీర్వాణులం బూర్వగీర్వాణులు గాసి చేసిన
వసిష్ఠునికడకు వారలు వరియం బాఱుదేగం గోపించిన యత్తాపసోత్తముని
రోషానలజ్వాలలు [1]సాకారంబు లయి యా దైత్యలోకంబు నేర్చుటయు
జెప్పి యక్కుంభసంభవుండును వసిష్ఠుండును శ్రేష్ఠు లగుట రాజుల కోడఁ
బాటు గాదో కదే యనినను బలుక కున్న యన్నరపతితోడం బవమానుండు
మఱియు నిట్లనియె. 346

—* పవనుఁడు కార్తవీర్యార్జునునకు నత్రిప్రభృతులమహిమ సెప్పుట. *—

సీ. ఒకతఱి దేవతలకు దైత్యులకు మహో,రణ మయ్యె నప్పర రాహునస్త్ర
సమితిచే నర్కుండు జంద్రుండు సొలసిన, వెలుఁగడంగుడుఁ దమ మొలసి వెగడు
పడిన యద్దివిజుల వడి నంటఁ దాఁకి య,య్యసురలు నొప్పింప నత్రికడకుఁ
బాఱి మమ్ముం గావు పరమదయాత్మక, యనుడు నతండు చంద్రార్కతనువు

ఆ. లక్షితములు సేసి యసురసైన్యము రూపు,మాపె నిజకటాక్షమాత్రమునన
యతని నృపులకంటె నధికుఁ డందమొ హీనుఁ, డందమో నిజంబ యధిప చెపుము.

సీ. అనిన నూరక యున్న యర్జునుతోడ స,దాగతి యిట్లను ధరణినాథ
సురపతి యాశ్వినుల్ సోమపానంబున, కర్హులు గారన్న నాశ్రయంబు
వాటించి వారికై భార్గవచ్యవనుండు, దనమంత్రములబల్మి ననిమిషులకు
నెగ్గు సేయంగ నయ్యింద్రుండు వోటున, వ్రేటున నాతని గీటడంచు

తే. బుద్ధి నొక శైలమును వజ్రమును రయమునఁ
గొని మహోగ్రతఁ గవియ నమ్మునివరుండు
జలము సల్లిన శైలవజ్రములుఁ దాను

1. క. గ. ట. సాయకాకారంబులై.

[1]ముడుఁగబడి యబ్బలారాతి మూర్ఛవోయి. 348
వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలిసె నంతకునమ్మునివరుండు మదుం డనువాని శతయోజన దీర్ఘసహస్రదంతుని సృజించి పంచిన. 349
ఆ. వాఁడ సురగణంబు వాసవుఁ గబళింప, వారు శరణుశరణు వరమునీంద్ర యనిన వారిఁ గాచె నమ్ముని వారిచ్చి,రపుడు సోమపాన మాశ్వినులకు.350
క. నీ వాచ్యవనుండును ధా,త్రీవరుసరి గామి యెట్లుఁ దెలుప కుడుగుదే నావినియు నొక్కమాటయు, నావిభుఁ డాడండ దాని కలయక మఱియున్.351
వ. వాయుదేవుం డన్నరదేవువలనికరుణంజేసి యతనిచే టొర్వనివాఁడై. 352
సీ. అకట దత్తాత్రేయునకు భక్తి శుశ్రూష, సేసి కాదె యివ్విశిష్టబలప రాక్రమంబుల నొంది రాజుల కెల్లను, నెక్కుడై తాకృత మేల మఱవ విను మీ వొకండవే యనిపాదిసమస్తభూతంబులును వృద్ధిఁబొందు టవని దివిజులకృపన యీ తెఱఁ గెల్లజనములుఁ నెఱిఁగినపని శాంతిఁ గొఱలి విప్ర
తే. కులముదైవస్వరూపం బగుట మనంబు,నందుదృఢముగనిల్పితదాశ్రయమున వెలయువాఁడవై ననుమేలువినుమునాదు, బుద్ధియనవుడునతఁడు ప్రబోధ మొలసి.
క. నీపనుపు సేసి బ్రతికెద, నేపు నహంకృతియు విడచి యెల్లవలన మే లాపాదించుచు విప్రుల,శ్రీపాదము లాశ్రయించి చెందెద శాంతిన్. 354
ఆ. అనిన సంతసిల్లి యనిలుఁ డానృపు బుద్ధి, గలిగి బ్రదుకు మనుచుగారవించి వీడుకొల్పి చనియె విప్రులపెం పెట్టి, దని యెఱుంగు కురుకులాగ్రగణ్య. 355

—* భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గృష్ణుని ప్రభావం బుపన్యసించుట. *—

వ. అనుటయు నవ్విభుండు బ్రాహ్మణమహానుభావం బింకను వినవలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పుడమిఱేనికి భీష్ముండు దనకు నిద్రియంబులును వాఙ్మనసం బులును నపుడు దుర్బలంబు లగుట యెఱింగించి యినుండు దక్షిణాయనంబు తుది సేరుచు వచ్చె దేహన్యాసంబు తడవు లేమి దోఁచు చున్నది.కృష్ణుండునీకు విప్రజనవిశేషంబు వివరించువాఁ డని పలికి యిట్లనియె. 356
తే. ఏను గృష్ణు నెఱుంగుదు మానవేంద్ర,యిత్తెఁ గ్రీడావరాహమైయిద్ధరిత్రి నిది యొకండును జెప్పఁగానేల కృష్ణు,లీలఁ గాదె భూమ్యాదిభూతాలి గలిగె.
వ. కృష్ణుండు. 358
తే. బొడ్డుతామరయం దొక్కపురుషుఁ డుద్భ,వించునట్లుగఁ [2]జేసితద్విరచనాని భమున నఖిలచరాచరప్రభవ మయ్యె, నరయ సామాన్యమే కృష్ణుపరమలీల.
క. విను మెత్తఱి ధర్మంబులు, దనుజులచే బాధఁ బొందుఁ దత్సమయమునన్ జనియించి యద్దురాత్ములఁ, దునుముం గృష్ణుండు ధర్మధుర్యులఁగాచున్.. 360
క. శూలియునుం దాన దిశా, పాలురునుం దాన విశ్వపతియును గురుభూ

1. క. ముడిఁగిపడి 2. జ. జేసె. దద్విరచనావిభవము నఖిల.

పాలవర తాన కృష్ణుఁడు, కాలము దిక్కులును దాన § కలఁ డఖిలములన్. 361
ఆ. అరయఁ గృష్ణుఁ డధ్వ§రాత్మకుఁ డఖిలాగ, [1]మోక్షమంత్రతంత్ర§యుక్తి నతనిఁ
ప్రస్తుతించి మేలు § వడయుదు రధ్వర, కర్తలైనజనులు § కౌరవేంద్ర. 362
క. చయనంబుల ఋగ్వేదం, బయమహితసువర్ణనాముఁ § డగుకృష్ణుగుణో
దయము వినుతించు యజ్ఞ, క్రియానిరతులైన సురలు § ప్రీతిం బొందన్. 363
క. విను ఋగ్వేదము, కృష్ణుని, వినుతించుట యఱదె యఖిల§వేదంబులుఁ ద
జ్జనితవిలాసంబులు వే,దనిరూపితవస్తువునఁ § దాన కుమారా. 364
అగ్నులును యజమానుఁడు § నాహుతులును
యాగఫలరూపమును గృష్ణుఁ § డని యెఱుంగు
మినశశాంకతారకముల § నెసఁగుతేజ
ములును గృష్ణమయంబుల § భూపవర్య. 365
క. పరమజ్యోతి యనఁగ ని,ర్జరామరపదం బనంగ § సత్యం బన భూ
వర యమృత మనఁగ దేవకి,వరసుతుఁడు వెలుంగు వేద§వర్గముతుదలన్. 366
క. అని యిట్లు దేశించిన, విని మోదము నొందు పాండు§విభునగ్రసుతుం
డనిమిషతటినీసుతునకు, వినతుండై నెమ్మనమున § వేడ్కదలిర్పన్. 367

—♦ కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట. ♦—

వ. కృష్ణునకు బ్రణమిల్లి దేవా భూదేవమాహాత్మ్యంబు విన వలతు నానతీయవే
యని వినయసంభృతుం డగుచు బ్రార్థించిన నప్పార్థివునిమీఁదఁ గరుణామృతమ
యం బగునాలోకనం బొలయ నద్దేవుం డాదరభరితుం డై యి ట్లనియె. 368
క. ననుఁ బ్రద్యుమ్నుం డవ్విధ,మున నడిగిన వాని కేను § ముద మందుచు నా
తనిహితము గోరి కుంతీ,తనయాగ్రజ యున్నరూప § తగ ని ట్లంటిన్ 369
సీ. వర్గత్రయము నప§వర్గంబు సాధింప, నమరపితృప్రీతు § లాచరింప
నైహికసుఖములు§పార్జింప వలసిన, వారికి విప్రుల § చేసుగడలు
దివిజుల కైననా§యువు శ్రీయుఁ గీర్తియుఁ, దనరుట తత్ప్రసా§దమునఁ జూవె
యలిగి భస్మము సేయ § వలచి పెం పొసఁగంగ, నవనీసురులు శక్తు§లట్టు లగుట.
తే. వారిఁ గోపింపఁ జేయక § వారలకుఁ బ్రి
యంబుఁ జేయుచు వారు ప్ర§హర్ష మొందఁ
దనకుఁ గలభంగి నిచ్చున§తఁడు రెండు
భువనములయందుఁ బెంపును § బొగడుఁ బడయు. 370

—♦ దుర్వాసుఁడు కృష్ణునిమనశ్శుద్ధి పరీక్షించి యనుగ్రహించిన ప్రకారము. ♦—

వ. నాకనినయాశ్చర్యంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము స్వతంత్రప్రవర్తనుం డగుదుర్వా
సుండు మనమందిరంబునకు వచ్చి మందహాసంబు సేయుచుఁ గోపించుచు సుమ్ము

1. క. చ. జ. మోక్షమంత్రతతులభక్తియుక్తి.

ఖండగుచు విముఖత్వంబు నొందుచుఁ గుడువనొల్లననుచుఁ బెక్కండ్రకుంగావిం చినకూడుగూర దా నొక్కరుండ భుజించుచు సెజ్జ నిద్రించుచు భూమి శయనిం చుచు నెందేనిం బోవుచు మరలి వచ్చుచుఁ బ్రవర్తించుచుండి యొక్కనాఁడు కృష్ణా నాకుం బాయసంబుమీఁద వేడుక పుట్టెడుఁ బెట్టింపవే యనఁ దత్క్షణంబ కావించినం గొంత గుడిచి కొంత దనయొడలం బూయుమనినం బూసితినచ్చేరువ నున్నరుక్మిణిం జూచి కొంత యక్కాంతమేనన్ దాన పూసి రథ్యారూపంబుగా రథంబున నప్పొలఁతిం బూన్చి రథారోహణంబు సేసి వీథికి వెడలి యమ్ముద్ది యనుములుకోలం బొడుచుచు రథంబు నడపింప నాకుం గోపంబు నీర్ష్యయు నించుకయు జనియింప కుండె నేనుం జూచుచుం దోడన నడచితి నప్పుడు యాదవు లాశ్చర్యశోపభయాయత్తచిత్తులై యనేక ప్రకారంబులం దమలోఁబలు కుచుం జేయునది లేక కెలంకుల వచ్చుచుండ. 371

ఆ. రథము దివిచి డస్సి రమణి మేదినిమీఁద, మ్రొగ్గతిలఁగఁ బడిన డిగ్గ నుఱికి దానిమీఁద ధూళి దాఁ జల్లి వెసఁ బాఱె, నమ్మునీశ్వరుండు యామ్యదిశకు.

క. పాఱిన నాతనివెనుకన, పాఱితి సంప్రార్థనా ప్రభాషణములతోఁ దేఱి మరలి యమ్ముని మముఁ, గాఱియ వెట్టితిఁ గదే యకట యనుచుదయన్.

వ. నన్నుం గనుంగొని నీవు కోపంబు జయించితి నీకు వరం బిచ్చెదఁ గైకొనుము.

ఆ. ఎల్లవారుఁ దమకు నెంత గూర్తురు నీకు, నంత గూర్చి నిన్ను ననుసరించు వారుగాత లోకవంద్యుండవై యెందు, మాఱు లేక యతులమహిమమనుము.

వ. అని నిర్దేశించి మఱియు నిట్లనియె. 376

క. నాయంగంబుల నెల్లం, బాయస మతిభక్తిఁ బూసి పాదతలమునం బూయవు గావునఁ గలుగు న,పాయం బఱకాల నీకు నవిలంఘ్యుం డై. 377

క. విను పరమపదప్రాప్తికి, ననుగుణమై యుండుఁ గాన యదియును నశుభం బన రాదు నీవు బ్రాహ్మణ, జనములయెడ నడపు మిట్టిచందము యెపుడున్. 378

వ. అని పలికి రథవహనపరిశ్రాంత యగుమీతల్లి జూచి నీవు సౌందర్యసౌభాగ్యం బుల నప్రతిమాన వై మాననీయత్వంబునం గృష్ణునిషోడశసహస్రాంతఃపుర కాంతలకంటె నెక్కుడగు మని దీవన యిచ్చి యమ్ముని యంతర్హితుం డయ్యె.

ఆ. రుక్మిణియును నేను రుచిరసంపద నప్పు, డతిశయిల్లునస్మదంగకముఁలఁ జూచికొనుచు మిగులఁజోద్యమందుచుఁ బ్రియ, మెడఁద నెలకొనంగనింటికరిగి.

ఆ. అందు వస్తుచయము ముందటికంటెను, బహుళమును మనోజ్ఞభంగికంబు నగుటఁ జూచి యద్భుతాయత్తచిత్తుల, మైతి మిట్టివార లవనిసురులు. 381

క. కావున వారికి భక్తుఁడ, వై వెలయు కుమార యనిన నతఁ డట్టిఁడ యై తా వెలసె నీవు గట్టిఁడ, వై వెలయఁగ వలయుఁ గౌరవాన్వయముఖ్యా. 382

వ. అని చెప్పినం బ్రముదితమానసుం డగుచు నమ్మానవనాథుండు మాధవుతో
దుర్వాసుండు శర్వాంశసంభవుం డని విందు శర్వునిమహిమ వినవలతుం జెప్పవే
యనిన నప్పురుషోత్తముండు భరితాదరుం డై. 383

—♦ కృష్ణుండు ధర్మరాజునకు శివునిమహిమ సెప్పుట. ♦—

ఆ. అడుగవలయు దాని ✽ నడిగితి నీవు న, న్నధిప నామనము ప్రియంబుఁ బొందె
శివునిఁ దలఁచి మ్రొక్కి ✽ శివుదివ్యమహిమ సె, ప్పెద నితాంతవిమల ✽ హృదయకమల.
వ. ఏకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణింపు మని ధర్మజున కిట్లనియె. 385
క. శతరుద్రీయము నేనరుఁ, డతిభక్తిని శివుని మనము ✽ నందు నిలిపి యుం
చితమునఁ బఠించు సులభం, బతనికి సర్వంబు నిందు ✽ నందు నరేంద్రా. 386
వ. అని వెండియు. 387
సీ. అమరు మహాదేవుఁ ✽ డను పేరు శివునకు, నప్పరమునకు మీఁ ✽ దరయ లేదు
తత్రోక్తపదృక్కుల ✽ ధర్మవిరుద్ధపు, జాతుల నెల్లను ✽ సమయఁ జేయు
దేవతల్ మునులు న ✽ తిప్రయత్నంబునఁ, గావించు దక్షయా ✽ గమున శివుని
మఱచిన నయ్యజ్ఞ ✽ మఱవఱలై పోదె, భగనేత్రనాశ మా ✽ దిగ ననేక
తే. భంగములు రావె వారి కా ✽ ప్రభువుచేత, శరణు వేఁడినఁ గావఁడే ✽ కరుణ నట్టి
వారి నీశుపెంపే మన ✽ వచ్చు మఱియు, వినుము తద్దివ్యలీలలు ✽ మనుజనాథ.
సీ. ప్రబలదైత్యులు పుర ✽ త్రయనాయకులు జగ, త్త్రియును నప్రతిమప్ర ✽ తాపలీల
బాధింప దివిజులు ✽ ఫాలలోచనుఁ గాంచి, కావుము కృప దేవ ✽ దేవ మమ్ముఁ
బశువుల మగువారిఁ ✽ బశుపతి వైననీ, వనుచు మహాక్రోశ ✽ మాచరింప
నప్పురంబులు మూఁటి ✽ నస్త్రమొక్కటన భ, స్మముగాఁగఁ జేసి య ✽ మ్మార్గణంబు
తే. నంకమున నిడ నది బాలుఁ ✽ డైన నీతఁ
డెవ్వఁ డని సూప వెఱఁగంది ✽ యెల్లసురలు
వినుతి సేయ బ్రాహ్మణమూర్తి ✽ వెలుఁగు నతని
కిడియె [1]దుర్వాసుఁ డనునామ ✽ మీశ్వరుండు. 389
తే. అతఁడు సూవె మాయింటికి ✽ నరుగుదెంచి, యంత సేసినాఁ డనవుడు ✽ నచ్చెరువును
భక్తియును మదిఁ బెరిఁగొనఁ ✽ బాండునగ్ర, సుతుఁడు నిభృతమై దేవకి ✽ సుతునితోడ.
క. శివముఖ్యనామములు ప్ర, స్తవనకృతిఁ భోగమోక్ష ✽ దము లగునని విం
దు విమలబోధ యెఱింగిం, పవె వాని నిరుక్తి ననినఁ ✽ బరమప్రీతిన్. 391
వ. అతం డిట్లనియె. 392
క. శివదేవు ముట్టఁ గొల్వఁగ, నవనీశ్వర యతని పేళ్ళ ✽ యర్థ మెఱిఁగి సం
స్తవనకృతిఁ గూర్ప నాకైన విధాతకు నైన నరిది ✽ నామదిఁ జూడన్. 393
వ. అయినను. 394

1. చ. దుర్వాసనామ మా ✽ యీశ్వరుండు.

క. నీవిట్లు నన్ను నడిగితి, గావున నాయెఱిఁగినట్టి గతిఁ జెప్పెదన
ద్దేవాదిదేవువరనా,మావలి విను మచల మైన యవధానముతోన్. 395

ఆ. అగ్నివాయువాసవాదిత్యవసుమరు, దాదిదేవతామయాత్ముఁ డైన
శివునిమహిమఁ బ్రీతిఁ జెప్పుట వినుట స,ర్వార్థసాధకంబు లగునృపాల.

— శ్రీకృష్ణుండు ధర్మజునకు శివనామనిర్వచనంబు సెప్పుట. —

క. వినుము నరేంద్ర మహత్త్వం,బున నుండను నీశ్వరత్వమున నఖిలమహా
మునిజనములును మహేశ్వరుఁ, డని కొనియాడ హరుఁడొప్పు నప్రతిముం డై.

సీ. ఉగ్రత్వము బ్రతాపోన్నతి రుద్రనా,మముఁ దాల్చె దేవసంఘమున కెల్ల
మహతి నాఁ బొలు పారుమహనీయదేవత, గావున విను మహాదేవుఁ డయ్యె
నఖిలసత్కర్మఫలాకారశుభములు, సేయువేడుకకల్మి శివుఁ డనంగఁ
జనియె సుస్థిరతేజమున వెలుఁగొందుట, నంచితస్థాణుసమాఖ్యఁ బరఁగె

తే. జంగమస్థావరాత్మకసకలభూత
రూపబహుత నొందుట బహురూపనామ
ధేయుఁ డై యొప్పె ధూమ్రపుంజాయజటల
వలన ధూర్జటి యనుపేరు వఱలె హరుఁడు. 398

ఆ. విన్నుము విశ్వు లనఁగఁ జనుదేవతలు దన,యందఁ బొడమి రట్టు లగుట విశ్వ
రూపనామకమున దీపితుండయ్యె నా, త్రిపురమర్దనుండు నృపవరేణ్య. 399

సీ. బహునేత్రములు మేనఁ బ్రజ్వరిల్లుట సర్వ,తశ్చక్షురాహ్వయోదాత్తకీర్తిఁ
బరఁగు భూతము లెల్లఁ బశువులు దాఁ బతి, గావున బశుపతి నా వెలుంగు
విషమస్థుఁ డై యున్కివృషవాహనుఁడు మృత్యు,వనఁ జనుఁ బ్రాణపాలాఖ్యసమత
నొంది వహించు వేదోక్తాభిధానముల్, మఱియుఁ బెక్కులు వానిమహిమ వేద

ఆ. వేత్త లైనవారు వివరించి యన్యోన్య,బోధకత్వమునఁ బ్రభూతసౌఖ్యు
లగుచు సంతతము శివారామతానిరూ,ఢాత్ము లై చరింతు రధిపముఖ్య. 400

క. ఈ నామనిర్వచనములు, మానవుఁడు పఠించినను సమాహితమతి యై
వీనుల నించినసౌఖ్యము, నానందము నిందు నందు నతనికిఁ గల్గున్. 401

వ. అని చెప్పి మఱియును. 402

క. వ్యాసమహాముని లోకహి,తాసక్తిని శివునివిషయ మై పద్యముగాఁ
జేసె నుపస్థాన మొకటి, యా సమధికపుణ్యవాక్చయము విను మధిపా. 403

సీ. సర్వజగన్నిత్యసాక్షి లోకైకశు,భావహమూర్తి నిరామయుండు
ప్రథమభూతములకుఁ బ్రథమతమంబు ను,దాత్తంబు నైనభూతంబు శివుఁడు
దనముఖంబుననగ్ని జనియించెఁదను సభ, క్తికసమారాధనక్రతుల నియతిఁ
బాటించువారికి భవమోక్షణంబు గా, వించువేడుక మది నించువాఁడు

తే. వితతచతురాత్మకత్వవిశేషస్ఫురతి వహించి, కరుణఁ దత్తత్పదస్థిరాకలనకల్యు
లగుసపర్యారతులకు నక్షయ్యవిధంబు, నీడ్యపదవుల నొసఁగుమహేశ్వరుండు. 404

తే. ఈ యుపస్థాన మచలితస్వహృదయవృత్తి
నరుఁడు శివలింగ సన్నిధానమున వాఙ్మ
రూఢముగఁ జేసి యాయురారోగ్యసకల
కామ్యవైభవైశ్వర్యముల్ గలిగి నెగడు. 405

—* భీష్ముఁడు ధర్మజునకు ధర్మసూక్ష్మప్రకారంబు సెప్పుట. *—

వ. అనిన విని యత్యంతసంతోషంబు నొంది కుంతీతనయాగ్రజుండు శాంతనవుతో ధర్మంబులు బహుప్రకారంబులు గలవు పరమానుష్ఠేయం బగు ప్రకారం బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు నజ్జనపతికి జహ్నవీనందనుం డి ట్లనియె. 406

ఆ. ధర్మములకు సంజ్ఞ దద్వేదు లగుమహాత్ములు దగంగఁ జెప్పుదురు నరేంద్ర
వినుము కాలపాకమున నది యన్యథాత్వంబు గలిగి యవిశదత్వ మొందు. 407

వ. ఎట్లంటేని. 408

క. అనఘ యధర్మము ధర్మం, బనుమతిఁ బుట్టించుఁ దృణసమావృతమై ప్ర
న్ననితలముచందమునఁ దోఁచినసూయుంబోలె సూక్ష్మవిచిత్తత లేమిన్. 409

క. తప్పక కానఁగ లేమిం, జెప్పెడువారలును దద్విశేషము దప్పం
జెప్పఁగ ధర్మంబు తెరువు, దప్పు నది క్రియాపరులకు దైన్యము దెచ్చున్. 410

వ. కావున ధర్మంబుసూక్ష్మప్రకారంబు. 411

క. శ్రుతముఁ బరిత్యాగముఁ గల, మతిమంతుల నడుగు లోభమదమోహసమా
వృతబుద్ధులు గానిసమం, చితచరితులవలనఁ దెలియు శీలనిరూఢా. 412

క. కామార్థంబులు మోహో, ద్దామతకృత్యంబు లని యెఱుఁగని ధర్మ
స్తోమమునఁ దగులుజనముల, చే మేలుగ నెఱిఁగికొనుము సిద్ధవివేకా. 413

తే. అనఘ యంచితస్వాధ్యాయమునను యజ్ఞ
మునసమాచారమున శిష్ట పొనఁగుపడక
యుండు నెవ్వారలకు వారలోపి నడపు
నదియ కనుము ధర్మముసూక్ష్మపదవి గాఁగ. 414

క. అన విని యుధిష్ఠిరుఁడు నా, మన మిప్పుడు మీకు సెప్పుమాటల సందే
హనిరూఢ మయ్యె ధర్మము, గనికొనవలయుటకు బహుముఖత్వముకల్మిన్. 415

క. పారంబు లేనిధర్మా, చారంబున మునుఁగుమాదృశక్షుద్రులకుం
దీరం బిట్టిది యని తెలి, వారఁ భవాదృశుల తగుదు రర్మిలిఁ జెప్పన్. 416

తే. ఆగమోక్తవిధంబుఁ బ్రత్యక్షమును స, మాచరణముఁ బృథగ్విధవ్యాకులములు
ధర్మసూక్ష్మత యిమ్మాటఁ దథ్య మిట్టి, దనఁగ రానియట్లున్నది యనఘచరిత.

వ. అనిన నాపగేయుండు కౌంతేయాగ్రజుతో నిట్లనియె. 418

క. ఇవి మూఁడు దెఱంగులు ధ,ర్మవుసూక్ష్మత నిశ్చయింప ముఖ్యపదంబుల్
దివిరికొని యివియ చూచుట, యవనీశ్వర పూర్వమునులయందుఁ గలుగుటఁగా.

క. అనుమానింపకు మంధుం,డును నిశ్శంకాత్ముఁడును జడుండును బోలెక్
జననాథ యేను బల్కెడ, విని దృఢముగ నూఁదు మింక వేయును నేలా. 420

క. విమలాత్మ యహింసయు దా,నము సత్యముఁ గ్రోధవర్జనంబును విను ము
త్తమధర్మ రాశి యిది ధ,ర్మమునపరమనీను దీని మరవుము మదికిన్. 421

తే. బ్రాహ్మణారాధనమునఁదత్పరుఁడవగుము,తక్కువెుుండువిచారముల్ధర్మపుత్ర
యనిన మానస మానంద మంద నాతఁ, డతని కతిభక్తి వందనంబాచరించి.

వ. ఎవ్వరు ధర్మంబునెడ ననూయ సేయుదు రెవ్వరు దానిని నుపాసింతు రెఱింగింపు
వారి వారిపొందుగతులను వినవలతుం జెప్పు మనిన నప్పౌరవోత్తమునకు న
ప్పురుషసత్తముఁ డి ట్లనియె. 423

సీ. వినుము రజస్తమోవిక్రుతులఁ దగిలిన,మానసంబులు గలమానవులకుఁ
గలుగు ధర్మద్వేషకలనంబు వారలు, నరకవాసార్హులు ధరణినాథ
సత్త్వపరాత్ములు సతతంబు ధర్మ ము,పాసింతు రూర్ధ్వలోకాధివాస
మునకు వా రుక్తులు మునుమును పుట్టిన, సుతుఁడు ధర్మము పద్మజునకుదాని

తే. పాకసంపద సుమతు లుపార్జితగ ను,పాసనము సేయుదురు తియ్యపంటిపరువ
మాదరించి తదుపచార మాచరించు,వెరవు గలయట్టిజనములవిధము దోఁప.

వ. అనినం గాంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతోడ సాధులు నసాధులునన నెట్టివారు
సెప్పు మనుటయు నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 425

—◆ భీష్ముండు ధర్మజునకు సాధ్వసాధుజనుల నిరూపించి చెప్పుట. ◆—

సీ. తమయంత నెఱుఁగరు ధర్మంబు సదుపదే,శమునను గాన రసాధుజనులు
ధర్మబోధం బివ్వి ధంబులు రెంటను, గలిగెడువారు సాధులు తదీయ
చరితంబు విను విడువరు మలమూత్రంబు, లర్వంబు గానిచో నధిప యతిథి
భోజనశిష్టాన్నభోజులు దెరు విచ్చి, తగినవారలకుఁ బ్రదక్షిణముగ

తే. నరుగుదురు నడుపుదురు సత్యార్జవములు
శరణు సొచ్చినఁ గాతురు సురతగుప్తి
పరులు నిజదారతృప్తులు గురువినీతు
లమరహృదయులు సంతోష మారఁ గలరు. 426

వ. అని వెండియు. 427

తే. సాధు లింద్రియ విభ్రాంతి సంహరింతు
రఘము దెలిసి ప్రాయశ్చిత్త మాచరింతు
రప్రకాశంబుగా ధర్మ మాచరింతు

రఖిలభూతదయాళుత్వ ♦ మారఁ గలరు. 423

వ అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రితో నప్రయత్నులకు నర్థంబు సిద్ధించుట గలుగు ధర్మపరులను నీతివిదులునై నబలవంతులుబహుమార్గంబు లగుసము పాయంబుల నర్థంబు లాకాంక్షింప సిద్ధింప కుండెడుఁ గొందఱకుసిద్ధించియు నవి భోగంబుల కుపయోగ్యంబులుగా కుండు శిక్షలు పెద్ద లేకయుం గొన్నిచిత్తంబు లందు విద్య లలవడు శిక్షితు లయ్యును నిర్విద్య్య లగుటయునుం గలుగుఁ దేవుళ్ళు నోసియుం బోట్లం బడియును గొందఱు సావరు పూరిపుడుక దాఁకి బలాధికులు సచ్చుట చూచెద మిట్లు గాఁగతం బేమి మెఱిఁగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 429

—♦ శుభాశుభంబులు పూర్వజన్మకృతపుణ్యపాపంబులచేఁ గల్గు నని చెప్పుట ♦—

క. మొలవం బెట్టనియట్టిది, మొలచునె తొలుమేనిదానకములనానార్థం
బులు సిద్ధించుఁ బ్రయత్నం,బులు లేకయు నింత నిజము ♦ భూపవరేణ్యా. 430

తే. అలఘుతపములు దొలుమేనఁ ♦ గలిగెనేని
వెదకికొని వచ్చు నన్నరు ♦ విపులభోగ
ములు పురాకృతవృద్ధసేవల ఫలించు
బుద్ధికలిమియు విద్యలఁ ♦ బొలుచుటయును. 431

క. తొలుమేన నహింసారుచి, గలిగిన దీర్ఘాయు వొందుఁ ♦ గారణభూతం
బులు భూవర యివి యీ గుణ,ములు లేమియ కీడులకును ♦ మూలం బరయన్. 432

వ. కావున. 433

తే. వినుము దానంబుఁ దపమును ♦ వృద్ధసేవ
నము నహింసయు నియతకృత్యములు సర్వ
జనుల కిమ్మహాగుణములు ♦ మనమునందు
దృఢముగా నిల్పి నడపుము ♦ ధీరవర్య. 434

వ. అని యుపదేశించి యాపగానందనుండు వెండియుఁ బాండవాగ్రజున కిట్లనియె.

సీ. ఎప్పుడు ధర్మంబునెడ నాదరము గల, వానికిఁ గాలంబు ♦ దాన యిచ్చు
ధర్మతత్త్వప్రబోధముఁ బరిస్ఫుటముగాఁ, గావున సుస్థిరభావశుద్ధి
సహితతపశ్శ్రీతస్నానదానజపంబు,లను దేవతాపూజలను నమోఘ
కాలుఁడై వర్తింపఁగా ధర్మయోగంబు, సమకూరు ధర్మంబు ♦ సాధనత్వ

తే. మొంది చేయించుకొని చెప్పఁ ♦ బొందు నిర్మ
లాత్మకుండు సంసారపారాత్మకంబు
సత్యమజరామరము బోధనిత్య మచ్యు
తము పరానంద మగునప్పదంబు ననఘ. 436

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును. 437

తే. కను వెలుంగు వేదవ్యాసమునివరుండు
నధిప కృష్ణుండు నీకుఁ బరాయణంబు
చింత దిగఁద్రావి పాలింపు శాంతవృత్తిఁ
బ్రజల సర్వంబునందును విజయి వగుము. 438

క. అని యిట్లుపదేశించిన, యనిమిషతటినీతనూజునతులవచనముల్
విని మో మలరఁగఁ బులకలు, తనువున జాదుకొన నొప్పె ధర్మజుఁ డధిపా. 439

సీ. అప్పుడు వీక్షించి సత్యవతీసుతుండు శం,తనునందనునితోడ ధర్మజుండు
దెలివొందె భవదుపదేశామృతంబున, ననుజులుఁ గృష్ణుండు నాప్తసకల
రాజన్యులును ధృతరాష్ట్రుండుఁ దానును, దగ నిన్నుపాసించి దయకుఁ బాత్ర
మయ్యె వేడ్కఁ బంపుమీ యవనీశుఁ దఱితోడఁ, గ్రమ్మఱ నితఁడు నీకడకు వచ్చు

ఆ. వాఁడు గాక యనిన వాత్సల్యమున నార్ద్ర,మైన చూడ్కి నమ్మహాత్ముఁ డతని
జూచి పురికిఁ జనుము శుభపరంపరలకు, భాజనంబ వగుము రాజముఖ్య. 440

— భీష్ముండు ధర్మజు నూఱడించి కరిపురంబునకుఁ బంపుట. —

వ. అని యనుజ్ఞ సేసి వెండియు. 441

సీ. నీబుద్ధి ధర్మైకనిష్ఠ గావుత మస,మగ్రదక్షిణబహుయజ్ఞములు య
థాతిచందమున శ్రద్ధాన్వితంబుగఁ జేయు, రాజధర్మంబుగఁ బ్రకృతిరంజ
నము లాచరింపు చుట్టములును జెలులును, బండినవృక్షంబుఁ బక్షికులము
లెట్లట్ల నిన్నాశ్రయించి సుఖించువా, రరుగ నియుత్తరాయణము వచ్చు

తే. టరసికొని యుండి నాకడ కరుగుదెమ్ము
పొమ్ము తల్లియుఁ దమ్ములు భూవరుండు
నీవు సుఖుల రై యుండుఁడు నృపవరేణ్య
యనుడు నానంద మొంది ధర్మాత్మజుండు. 442

వ. అట్లు చేయువాఁడ నని సవినయంబుగాఁ బలికి దేవవ్రతునకు దండప్రణామం
బాచరించి యిట్లు వీడుకొని. 443

క. మును లనుపఁగఁ గృష్ణాదులు, జనుదేరఁగఁ దోడఁ బురికిఁ జనిముదితు లై
జను లెదురుకొనఁగఁ బుణ్యాం,గనలును విప్రులును వచ్చి కని దీవనతోన్. 444

క. సేసలు సల్లఁగ మహిమో,ద్భాసితుఁడై యిట్లు వోయి ధర్మజుఁడు నిజా
వాసంబు సొచ్చి గాంధా,రీసంభావన మొనర్చి ప్రియము దలిర్పన్. 445

ఆ. తల్లి కెఱఁగి ముదము ద్రౌపది కొనరించి, సకలపౌరజనుల జానపదుల
నెలమి నొలయ వీడుకొలిపి భూసురులకు, దానవిధుల సమ్మదం బొనర్చె. 446

వ. విపత్తు లైన సతులకు సమగ్రధనంబు లొసంగి ధృతరాష్ట్రునిం బ్రభూతపూజా
కరణంబునం బరితుష్టునిం జేసె. 447

తే. తమ్ములును గృష్ణుఁడును బ్రమోదమునఁ గేల

సమ్మహీశ్వరుఁ డపుడు రాజ్యాభిషేక
మంగళము నొందినట్లు నెమ్మది దలంచి
గట్టి యైనయూఱటపెంపుఁ గాంచి పొలిచె. 448

వ. అట్లు శోభిల్లి వారల నుచితప్రకారసమాచరణంబులకుం జన నియోగించి యభ్యంతరమందిరంబున కరిగెన ట్లజాతశత్రుండు [1]సమ్యగంగీకృతసామ్రాజ్యుండయి జనసంపూజ్యం బగుచరితంబున సంప్రవర్తిల్లు చుండఁ బంచాశద్వాసరానంతరంబ వాసరపతి యుత్తరాయణగతుం డగుటయు. 449

—♦ ధర్మజుఁడు కృష్ణాదులఁ దోడ్కొని భీష్మునియొద్దకుం బోవుట. ♦—

సీ. అక్కౌరవేశ్వరుం డప్పుడు గదలి గాం,ధారిని ధృతరాష్ట్రధరణివిభుని
గొంతిని మున్నిడుకొని కృష్ణుఁ దమ్ముని,దనతమ్ములను విదురునియుయుత్సు
సంజయులను గృపాచార్య ధౌమ్యుల మంత్ర,కోవిదు లగుయాజకులను దోడఁ
గొని వస్త్రచందనాగురుపుష్పఫలఘృత, కుండముల్ వట్టించుకొని యనేక
తే. రత్నములుఁ గాంచనంబుఁ దోరాఁగ నగ్ని
యంచితంబుగఁ దా సంఘటించి యోగ్య
జనసమానీతముగఁ జేసి సకలపరిజ
నంబుఁ గొల్వ మహావిభవంబు మెఱయ. 450

వ. చని భీష్మునివీరశయనస్థానంబున కనతి దూరంబునం దేరు డిగ్గినం గృష్ణాదులును రథావతరణంబులు సేసిరి తానును వారును బారాశర్యనారద దేవలప్రభృతిపరమసంయమిసముపాస్యమానుం డగునమ్మాననీయుం జేర నరిగి మునిజనంబులకు వినతుం డయి తదభినందితుం డగుచు నాధర్మనందనుం డయ్యమరనదీనందనునకు నభివందనం బాచరించి సమీచీనధ్యానతత్పరుం డైనయద్దేవవ్రతు నుద్దేశించి. 451

తే. అనఘ వచ్చితి ధర్మనందనుఁడఁ బ్రణతి, యాచరించెద నాపలు కవధరింప
నవసరం బేని విను సమయంబు వార్చి, యగ్ని మొదలుగఁ దేఁ దగునట్టివాని. 452

సీ. తెచ్చితి ఋత్విజుల్ వచ్చిరి హరియు నీ,తనయుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడును సమస్త
బంధులుఁ గలమహీపతులు విప్రులుఁ బౌర,జనులు నేతెంచిరి సదయహృదయ
వీరిఁ జూడుము కనువిచ్చి నావుడు నమ్మ,హాత్ముఁ డందఱఁ జూచి యా నృపాలు
కేలు దెమల్చుచు మేలు సేసితి దైవ, యోగంబు గాదె నీ వాదవుటరయ
ఆ. మనుజనాథ [2]మాఘమాసంబుశుక్లప,క్షంబు నామనమున సంప్రమోద
మావహిల్లఁ జేసె నని యభినందించి, యతని కధికహర్ష మావహించె. 453

వ. తదనంతరంబ ధృతరాష్ట్రునితో నిట్లనియె. 454

తే. వేదశాస్త్రపరిజ్ఞానవృద్ధసేవ,నములు గలిగి యశేషధర్మములు నెఱిఁగి

1. గ. సమ్యగ్భంగీకృత. 2. జ. పుణ్య ♦ మాసంబు.

వ్యాసమునిపతి దేవరహస్య మర్థిఁ, జెప్ప విని నిష్కళంకత నొప్పి తనఘ. 455
క. కావున భవితవ్యములకు నీ, వడలఁగవలదు పాండునృపపుత్త్రులు స
ద్భావమునఁ జూడ నేర్చిన, భూవర తగ నీవు గన్న పుత్త్రులు గారే. 456
క. వీరిం బరిపాలింపుము, వీరలశుశ్రూషఁ జిత్తవృత్తి ముదమునం
గూరఁగ ధర్మసుతునిపైఁ, గారుణ్యము గలిగి పనులు గఱపుము నెమ్మిన్. 457
తే. ఏ నెఱుంగుదు నితఁడు నీయెడఁ బ్రియంబు
భక్తియును గల్గి యక్రూరభావుఁ డగుట
నీవు వత్సలత్వమున నీనృపతిఁ బంచి
పనులు గొనుము కౌరవకులభారధుర్య. 458
క. విను నీతనయులు దుర్యోధనాదు లవినీతిపరు లధర్మజ్ఞులు క్రో
ధను లతిలుబ్ధులు వారల, మనమున నిడి వగవవలదు మనుజాధీశా. 459
వ. అని పలికి కృష్ణు నాలోకించి. 460

—◆ భీష్ముఁడు శరీరంబు విడుచుటకు శ్రీకృష్ణుననుజ్ఞ గొనుట. ◆—

తే. దేవదేవ జీవాత్మక దేవవంద్య, శంఖచక్రగదాపద్మచారుహస్త
వాసుదేవ త్రివిక్రమ వరద పరమ, పురుష ప్రణతి యొనర్చెదఁ గరుణఁ జూడు.
వ. అనుచు నమస్కరించి. 462
ఆ. బలము నీవ నాకు భక్తుండ నీయెడ, లాలు బిడ్డ లేనియట్టివాఁడఁ
గావు నన్ను నధికకారుణ్యమున నిమ్మ,నుజ్ఞఁ గమలదళమనోజ్ఞనయన. 463
వ. అని వెండియు. 464
సీ. మాధవ పాండుకుమారవర్గమునకు, గతి నీవ రక్షింపు కరుణ మెఱయ
దుర్బుద్ధి యైనయాదుర్యోధనునితోడఁ, గృష్ణుఁ డెక్కడ నుండు గెలుపు గలుగు
నక్కడ కంటి నేఁ బెక్కుమాఱులు నట్లు, సెప్పఁగా నాపంపు సేయ కతఁడు
దమవారి నెల్లను సమయించి తానును, సమసె నిన్నెఱుఁగుదు నమితమహిమ
తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు నను పరమమునులు
జగము రక్షించుటకుఁ గేలిజన్మ మొంది
సంచరించెద రని పరాశరసుతుండు
నారదుండును జెప్పిరి నాకుఁ దొల్లి. 465
వ. అనిన విని వాసుదేవుండు దేవవ్రతువదనం బత్యాదరంబున నాలోకించి. 466
ఆ. కీ డొకప్డు లేదు కృతపుణ్యుఁడవు తండ్రి, వలనిభక్తి పెంపు గలవు దానఁ
గాదె బంటుఁబోలె గాంగేయ మృత్యువు, నీవశమున నిలిచె నిర్భరముగ. 467

—* భీష్ముఁడు శరీరంబు విడిచి నాకలోకగతుం డగుట. *—

వ. నీకు నే ననుజ్ఞ యిచ్చితి వసువులం బొందు మనినం బరమానందంబునం బొంది
పాండునందనులను ధృతరాష్ట్రునిం దక్కటివారలనుం గనుంగొని మీ చేత

ననుజ్ఞాతుండనకదా యని పలికి యందఱం గౌఁగిలించుకొని యానృశంస్యంబును సత్యంబును నిత్యంబులుగాఁ బాటించి బ్రతుకుఁడని చెప్పి తాను దొల్లి రాజుల గెల్చి తెచ్చిన ధనంబులు విప్రజనంబుల కిచ్చి ధర్మతనయుం జూచి యెల్లబ్రాహ్మణులునుం బూజనీయులు ఋత్విజులు నాచార్యులు వృద్ధులు విశేషించి పూజింప వలయువా రని నిర్దేశించి యూరకుండి ధారణానుక్రమంబున సమహితాత్ముండయి వాయువుల సన్నిరుద్ధంబు సేసిన నవి యూర్ధ్వగతిం గైకొనియె నమ్మహాత్ముం డవయవంబులం బ్రాణంబులు వాపికొనుచు వచ్చునయ్యైచోట్లు శల్యరహితంబు లగుచుండె నట్లగుటం గాంచి కృష్ణాదు లగునఖిలజనంబులు నాశ్చర్యభరితాంతఃకరణు లగుచుం గీర్తించి రా సంయమచతురునిచే సర్వాయతనసన్నిరుద్ధం బై యాత్మ మూర్ధంబు భేదించి మహోల్కాకారంబున నాకసంబున కెగసి కొంత దవ్వరిగి యంత నంతర్హితం బయ్యె నప్పుడు పుష్పవృష్టి గురిసె దేవదుందుభులు మొరసె నంబరంబున సిద్ధులు సాధ్యులుం బొగడుచుం బ్రమోదంబు నొందిరిట్లు దేవవ్రతుండు దివంబునకుం జనుటయు. 468

—♦ పరలోకగతుం డైన భీష్మునకు నగ్ని సంస్కారంబు సేయుట. ♦—

సీ. ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు విదుర యు,యుత్సులు నగురుకాష్ఠోత్కరంబుఁ
జందనదారుసంచయమును గొని సమ,స్థలి సమంచితచితి యలఘుభంగి
విరచించి రయ్యుధిష్ఠిరుఁడును ధృతరాష్ట్రుఁ,డును నమ్మరున్నదీతనయుపుణ్య
గాత్రంబు సుస్నాన కలితంబు విహితాను,లేపంబుఁ బుష్పదామోపశోభి
తే. తంబు నుత్తమక్షౌమావృతంబు నుజ్జ్వ,లాభరణభూషితంబుఁ గా నధికభక్తిఁ
జేసి రప్పుడు సామంబు సెలఁగ హోమ,మాచరించి రీయాజకు లగ్నులలర.

క. కనకములు మణులు భూసుర,జనసంఘంబునకు జాతశత్రుఁడు శ్రద్ధా
వినయప్రీతియుతంబుగ, ననేకములు వేడ్క నొసఁగె నవహితమతియై. 470

వ. తదనంతరంబ. 471

క. తలదిక్కు గవలుఁ బాదం,బుల దెస ధృతరాష్ట్రపాండుభూపాగ్రతనూ
జులుఁ బట్టి యధిక విభవో,జ్జ్వల మగుపాడెపయి నిడిరి నరరత్నంబున్. 472

వ. అమ్మెయి నన్నలువురును వహించిరి భీమసేనార్జునులు ధవళచామరంబు లిడిరి యుయుత్సుం డుత్తమచ్ఛత్త్రంబు వట్టె వృద్ధ లగుకౌరవస్త్రీలాలవట్టంబులు వట్టిరి ధౌమ్యుండు క్రియాకలాపంబు నడపె నట్లు సోద సేర్చి దేవవ్రతుని దేహంబు శ్రౌతాగ్ని కాహుతి సేసి బహుకుండంబు లెత్తి ఘృతంబు ప్రయోగించి ప్రజ్వలింపఁ జేసి రివ్విధంబునం బితృమేధంబు విభవమహితంబును విధివిహితంబునుం గా ననుష్ఠించి యక్కౌరవు లపసవ్యంబుగాఁ దిరిగి కృష్ణద్వైపాయన నారద దేవలప్రభృతు లనుగమింప భాగీరథికిం జని సర్వభరత

భార్యాసమేతంబుగా నగ్గాంగేయునకుఁ దిలోదక ప్రదానంబు లాచరించి రట్టి సమయంబున. 473

— * పుత్రశోకాతురయైనగంగాదేవి కృష్ణాదులం గనుంగొని దుఃఖించుట. * —

సీ. ఉదకంబులందుండి యుత్థితయై శోక, విహ్వలత్వంబున వికలగమన
యగుచు నెమ్మోముపై నశ్రులు గ్రమ్మఁగాఁ, జనుదెంచి కౌరవసమితియెదుర
నిలిచి భాగీరథి యలఘుండు దనకొడు, కిలఁ బరికింపఁగా నెట్టిభంగి
వాఁ డయ్యెఁ జరితంబు పోఁడిమి మీరెల్లఁ, నెఱుఁగుదు రైనను నేను గొంత
తే. సెప్ప వినుఁడు దృఢవ్రతశీలుఁ డమలబుద్ధి రాజవృత్తాఢ్యుఁడు భూరికృపుఁడు
కార్యసంవేది పితృభక్తిధుర్యుఁ డార్యసమ్మతుండు విద్యాపరిశ్రమఘనుండు. 474
తే. కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాఁ బెనంగి, వానిచే గాసి యైరి భూవరులు పలువు
రంబకై పూని వానిమహాబలంబు, జామదగ్న్యుండుఁ దెరలుపఁ జాలకరిగె. 475
వ. అని విలాపంబు సేసి వెండియు. 476
తే. అంతవాఁడు శిఖండిచే నట్టు లగుట
గనియుఁ బెక్కులు పఱియలు గాక యునికి
కతనఁ జేసి వజ్రమయంబు గాఁగ నోపు
నని తలంచెద నాడెంద మన్నలార. 477
వ. అని వగచిన గంగాదేవికి దేవకీనందనుం డి ట్లనియె. 478

—◆ పుత్రమరణదుఃఖిత యగుగంగను గృష్ణద్వైపాయనుం డూఱడించుట. ◆—

తే. నీవు శోకంబు దక్కుము నీసుతుండు, పరమగతి నొందె శాపసంప్రాప్తిఁ జేసి
వసువు మర్త్యుఁడై వర్తించె నసదృశప్ర, భావుఁ డాతఁడు వగ పేల దేవి నీకు.
చ. అతని శిఖండి యేల యమరాధిపుఁడున్ సమయింపఁ జాలునే
యతఁడు నిజేచ్ఛఁ జేసి నరుసంచితదివ్యశరంబు లంగసం
తతములు సేసి పాన్పుగ సుఖస్థితి మృత్యువు మాన్చి యుండి కీ
ర్త్యతిశయ మొంది తా వలచినప్పుడు వోయె విషాద మేటికిన్. 480
వ. అని యూరడిల్లం బలికెఁ గృష్ణద్వైపాయనమునివరుండు నుబరమాదరణీయతత్ప్ర
వచనంబుల నజ్జాహ్నవీదేవికి నానందం బాపాదించెం దదనంతరంబ యాత్మీయసలిల
సాంగత్యంబు నొందునమ్మందాకినిచేతం గృష్ణాదులు నందఱు జనపతులును నను
జ్ఞాతులు నాశీర్వాద ప్రీతులు నై మునులునుం దోడ నడవ నది వెడలి రని యిట్లు
భీష్మనివృత్తాంతంబు వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన నప్పుడమిఱేఁ
డిత్తెఱంగున నత్తాతకు వలయువిధానం బాచరించి చరితార్థుం డైనయప్పార్థివ
ముఖ్యుండు మఱి యెట్టిచందంబునం బ్రవర్తించె మునీంద్రా యెఱింగింపవే యని
యడుగుటయు. 481
మ. సకరుణదివ్యచిత్త పరిశాంతమహాత్త్వవిధానవిత్త ని

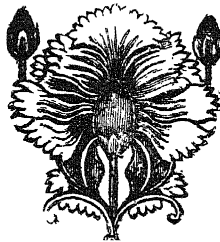
ర్వీకృతవిలాసహృద్య శ్రుతివిస్తరవిస్ఫురణైకవేద్య పా
వకబహుభవ్యనామ పరివర్ధనసంక్షయదూరధామ వి
శ్వకలితతోషణా సుభగసాత్యవతేయవచోవిభూషణా. 482

క. [1]సత్సేవ్యాచరణ సమవ, ద్వాత్సల్యాభరణ ధర్మతత్త్వోద్ధరణా
హృత్సంగతభక్తికదురి, తోత్సారణధుర్యదృజ్మయూఖవిసరణా. 483

మాలిని. స్మయవిరహితపూజ్యా మంత్రగీతాధిరాజ్యా
నయనహిమగుసూర్యా నైష్ఠికక్షేమధుర్యా
దయితభువనరక్షా [2]దాంతిసంపద్యతాక్షా
నియమనికటవర్తీ నిష్కళానందమూర్తీ. 484

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభారతంబునయానుశాసనికపర్వంబు
నందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము. 485

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతమునందలి
యానుశాసనికపర్వము సమాప్తము.

1. క. సత్సేవ్యాచరణ సముద్వాత్సల్యా. 2. గ. దాంతి-సంవిత్సమక్షా - జ. దాంతి సంవత్సమక్షా
దాంతిసిద్ధ్యత్ప్రమోక్షా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము

నాయకపార్వత్యభి
ధానకమాధుర్యధుర్యతత్త్వశ్లేషో
పానీతనిరంతరసాం
ద్రానందప్లావితాత్మ హరిహరనాథా.

—* శోకమగ్నుం డగుధర్మజునిఁ గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట *—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె న ట్లమరనదీనందనున కుదక
కర్మం బాచరించి ధర్మనందనుండు ధృతరాష్ట్రపురస్సరంబుగ భాగీరథి యుత్తరించి
తత్తీరదేశంబున. 2

ఉ. ఉమ్మలికంబునం బొగులు నుల్లముతోఁ బోరి లోచనంబులం
గ్రమ్మఁగ నశ్రువారి ధృతిగౌరవ మేద మహోగ్ర బాణపా
తమ్మున మ్రొగ్గునేనుఁగువిధమ్మున నేలకు వ్రాలఁ బట్టె వే
గమ్మ వృకోదరుండు మురఘస్మరుపంపున నమ్మహీశ్వరున్. 3

ఆ. పట్టి యతఁడు దనదుపైఁ జీర యాస్తరణంబు సేసి భూస్థలంబునందుఁ
బెట్టె మానసములు పెద్దయు నలఁచురి, యర్జునాదిసోదరాలి వొదివె. 4

వ. కృష్ణుం డుచితవచనంబుల నాభూపాలుం బ్రబోధించె నప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు
గదిసి కూర్చుండి యక్కురుపతితోడ. 5

సీ. క్షత్త్రధర్మంబునఁ గైకొంటి మేదిని, యుమ్మలికింపక యెమ్మె వత్స
యనుజవర్గము నీవు ననుభవింపుము శోక, కాలంబు గా దిది మేల వగవ
నని పల్కి విదురహితాలాపములు దన, వినకుండుటయు సుయోధనునికీడు
నద్దుష్టబుద్ధిఁ దా ననుసరింపఁగ ధర్మ, మెడలినక్షతమున నింత వుట్టె

ఆ. ననియుఁ దెలియనాడి ƒ తనకు గాంధారికి, వగలు మిగులఁ బొగులƒవలయుటయును
నుగ్గడించి యమ్ము ƒ నొంటివగ్గులఁ గనుం,గొనుము వంత దీర్పు ƒ మనిమెనధిప.

వ. అనిన విని యూరకున్నం గని శౌరి యక్కౌరవపతితో బంధువులుశోకంబునొం
దిన మృతకోటికిం బరితాపంబు వాటిల్లు నట్లుం గాక భవదీయజ్ఞాతులు సమరం
బున ననివర్తులై యూర్ధ్వలోక వర్తులైరి వారికి శోకింపం బని యేమి శోకిం
చిన వారలు మగిడి వత్తురే యని పలికి వెండియు. 7

క. విన వలయువాని నెల్లను, జననాయక వింటి వీవు ƒ శాంతనవునిచే
వనట యుడుగు మిఁక దుర్మతి,యునుబోలెను వగచు చుండు ƒ టుచితమె నీకున్.

వ. వ్యాసనారదాదులును నిన్ను బోధించిరి వారివాక్యంబు లూహింపుము. 9

చ. అతులితదక్షిణాన్వితమƒహాధ్వరకర్తవు గమ్ము దేవతా
పితృనివహంబులం గరముƒ ప్రీతియు భక్తియు నుల్లసిల్ల న
ర్చితములు సేయు ముర్విఁ బ్రజఁ ƒ జేకొని రక్షఘటింపు బంధుసు
స్థితి లొనరింపు మెప్డు నతిƒథివ్రజపూజ లొనర్పు భూవరా. 10

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సాత్యవతేయు మొగంబు గనుంగొని దేవా భవదీయ
దయాప్రేమంబులు నాపై నెప్పుడు నత్యంతగాఢంబులై యుండు నన్నుఁ బెక్కు
భంగుల రక్షించితి రిటమీఁద వనంబున కరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చుట నాకుం బ్రియం
బరుగనియ ట్లయినం బితామహకర్ణులం జంపినక్రూరకర్మునకు శాంతి యెట్లు
గలుగు నమ్మహాకల్మషం బేమిటం బాయు నయ్యనుష్ఠానంబు విధియింపుం డని
పలుకుటయు నాధర్మధుర్యునకుఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె. 11

సీ. నిష్ఠించి యిబ్భంగి ƒ నీ కేమి సెప్పిన, వాక్యంబు లెల్లను ƒ వఱదఁ గలసి
పోయెనే నీ దగుƒబుద్ధి యిం తొప్పదో, కాక మర్త్యుఁడు గాఁడు ƒ కర్త యీశ్వ
రునినియోగమున మేƒలును గీడు నొనరించుఁ, గాన నీమదిఁ బాపƒకర్మశంక
గలిగెనేనియును యాƒగముల దానంబుల, నది వాపికొన రాదె ƒ యశ్వమేధ

తే. మధికదక్షిణాన్వితముగ ƒ ననఘ చేయు
మంతతో భవదీయచిƒత్తానుతాప
మంతయును బాయు రఘురాముƒనట్లుఁ బూరు
భరతులునుబోలె దానతƒత్పరుఁడ వగుము. 12

చ. అన విని యమ్మునీశ్వరున ƒ కానృపుఁ డి ట్లను నశ్వమేధయా
గనిరతి భూమిపాలు గతƒకల్మషుఁ జేయఁగఁ జాలు నాఁగ వి
న్నను వెడ వింటి సజ్జనమƒనోజ్ఞవచోమహనీయ నీవు సె
ప్పినపలు కూఁది యాక్రతువు ƒ ప్రీతి నొనర్చెద నెల్లభంగులన్. 13

వ. అని పలికి మునీంద్రాయొక్క విన్నపం బవధానంబుతో నవధరింపు మశ్వమేధం
బధికదక్షిణాన్వితంబు గావలయు ననుట దెల్లంబుగా మీరు నాన తిచ్చితిరి నా

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము

నాయకపార్వత్యభి
ధానకమాధుర్యధుర్యతత్త్వశ్లేషో
పానీతనిరంతరసాం
ద్రానందప్లావితాత్మ హరిహరనాథా.

—* శోకమగ్నుం డగుధర్మజునిఁ గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట *—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె న ట్లమరనదీనందనున కుదక
కర్మం బాచరించి ధర్మనందనుండు ధృతరాష్ట్రపురస్సరంబుగ భాగీరథి యుత్తరించి
తత్తీరదేశంబున. 2

ఉ. ఉమ్మలికంబునం బొగుల నుల్లముతోఁ బొరి లోచనంబులం
గ్రమ్మఁగ నశ్రువారి ధృతిగౌరవ మేద మహోగ్ర బాణపా
తమ్మున మ్రొగ్గునేనుఁగువిధమ్మున నేలకు వ్రాలఁ బట్టె వే
గమ్మ వృకోదరుండు మురఘస్మరుపంపున నమ్మహీశ్వరున్. 3

ఆ. పట్టి యతఁడు దనదుపై చీర యాస్తరణంబు సేసి భూస్థలంబునందుఁ
బెట్టె మానసములు పెద్దయు నలఁదురి, యర్జునాదిసోదరాలి వొదివె. 4

వ. కృష్ణుం డుచితవచనంబుల నాభూపాలుం బ్రబోధించె నప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు
గదిసి కూర్చుండి యక్కురుపతితోడ. 5

సీ. క్షత్త్రధర్మంబునఁ గైకొంటి మేదిని, యుమ్మలికింపక లెమ్మ వత్స
యనుజవర్గము నీవు ననుభవింపుము శోక, కాలంబు గా దిది యేల వగవ
నని పల్కి విదురహితాలాపములు దన,వినకుండుటయు సుయోధనునికీడు
నద్దుష్టబుద్ధిఁ దా ననుసరింపఁగ ధర్మ, మెడలినక్షతమున నింత పుట్టె

ఆ. ననియుఁ దెలియనాడి § తనకు గాంధారికి, వగలు మిగులఁ బొగులఁ § వలయుటయును
నుగ్గడించి యమ్ముని § నొంటివగ్గులఁ గనుం,గొనుము వంత దీర్పు § మనియె నధిప.

వ. అనిన విని యూరకున్నం గని శౌరి యక్కౌరవపతితో బంధువులు శోకంబునొం
దిన మృతకోటికిం బరితాపంబు వాటిల్లు నట్లుం గాక భవదీయజ్ఞాతులు సమరం
బున ననివర్తులై యూర్ధ్వలోక వర్తులైరి వారికి శోకింపం బని యేమి శోకిం
చిన వారలు మగిడి వత్తురే యని పలికి వెండియు. 7

క. విన వలయు వాని నెల్లను, జననాయక వింటి వీవు § శాంతనవునిచే
వనట యుడుగు మిఁక దుర్మతి,యును బోలెను వగచు చుండు § టుచితమె నీకున్.

వ. వ్యాసనారదాదులును నిన్ను బోధించిరి వారివాక్యంబు లూహింపుము. 9

చ. అతులితదక్షిణాన్వితమ § హాధ్వరకర్తవు గమ్ము దేవతా
పితృనివహంబులం గరము § ప్రీతియు భక్తియు నుల్లసిల్ల న
ర్చితములు సేయు మర్థిఁ బ్రజఁ § జేకొని రక్షఘటింపు బంధుస
స్థితి నొనరింపు మెప్డు నతి § థివ్రజపూజ లొనర్పు భూవరా. 10

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సాత్యవతేయు మొగంబు గనుంగొని దేవా భవదీయ
దయాప్రేమంబులు నాపై నెప్పుడు నత్యంతగాఢంబులై యుండు నన్నుఁ బెక్కు
భంగుల రక్షించితి రిటమీఁద వనంబున కరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చుట నాకుం బ్రియం
బరుగనియ ట్లయినం బితామహకర్ణులం జంపినక్రూరకర్మునకు శాంతి యెట్లు
గలుగు నమ్మహాకల్మషం బేమిటం బాయు నయ్యనుష్ఠానంబు విధియింపుం డని
పలుకుటయు నాధర్మధుర్యునకుఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె. 11

సీ. నిష్ఠించి యిబ్భంగి § నీ కేమి సెప్పిన, వాక్యంబు లెల్లను § వఱదఁ గలసి
పోయెనే నీ దగు § బుద్ధి యిం తొప్పదో, కాక మర్త్యుఁడు గాఁడు § కర్త యీశ్వ
రునినియోగమున మే § లును గీడు నొనరించుఁ, గాన నీమదిఁ బాప § కర్మశంక
గలిగెనేనియును యా § గముల దానంబుల, నది వాపికొన రాదె § యశ్వమేధ

తే. మధికదక్షిణాన్వితముగ § ననఘ చేయు
మంతతో భవదీయచి § త్తానుతాప
మంతయును బాయు రఘురాము § నట్లుఁ బూరు
భరతులును బోలె దానత § త్పరుఁడ వగుము. 12

చ. అన విని యమ్మునీశ్వరున § కానృపుఁ డి ట్లను నశ్వమేధయా
గనిరతి భూమిపాలు గత § కల్మషుఁ జేయఁగఁ జాలు నాఁగ ము
న్నును వెడ వింటి సజ్జనమ § నోజ్ఞవచోమహనీయ నీవు సె
ప్పినపలు కూఁది యాక్రతువు § ప్రీతి నొనర్చెద నెల్లభంగులన్. 13

వ. అని పలికి మునీంద్రా యొక్క విన్నపం బవధానంబుతో నవధరింపు మశ్వమేధం
బధికదక్షిణాన్వితంబు గావలయు ననుట దెల్లంబుగా మీరు నాన తిచ్చితిరి నా

కర్థంబు లేదు కయ్యంబున మృతులయిననరపతులసుతులు శిశువులును శోకా
క్రాంతులునుం గావున వారలవలన ధనాహరణం బత్యంతాకరణీయంబును దుర్ల
భంబును నైనది దొల్లి దుర్యోధనుండు మాతోడియీసునం జేసి పెక్కండ్రు
రాజులను ముక్కడిమూఁకలనుం గూడఁ బెట్టి ధనంబు వ్యయపెట్టి భూమియు
బండారంబునుం బాడు చేసె నివ్విధంబున నిర్ధనత్వంబు వాటిల్లె ధనార్జనంబునకు
నొండొక వెరవు దొరకొన దిట్టిది కర్తవ్యం బనియెఱుఁగ కున్నవాఁడ మంత్రుల
రై నాకుఁ గార్యం బెఱింగింప వలయు నని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముండమ్మహీపతిం
బరమాదరంబున నాలోకించి కొండొక విచారించి. 14

సీ. అనఘ మరుత్తుండు § యజ్ఞంబు సేసి మ,హాధనరాసుల § నవనిసురుల
కిచ్చి వా రవి గడు § నెక్కుడై యుండుటఁ, ద్రవ్యితండంబులు § దమగృహముల
నిడికొని పెఱధన § మెల్లను నిధియుఁ గా, నిమ్మైననెలవున § నిడుచు నుండి
యందఱు నేకవా§క్యత దీని నెవ్వరు, గనినను నిది వారి§ధనమ యనిరి
ఆ. మానవేంద్ర యమ్మ§హానిధానము దెచ్చి, వలసినట్లు నీవు § వ్యయము సేయు
మనిన ధర్మతనయుఁ § డతఁ డెట్లుపార్జించె, నంతకాంచనము మ§హాత్మ చెపుమ.
క. అనుటయు నాసత్యవతీ,తనయుండు మరుత్తుపుణ్య§తరచరితంబుల్
వినఁ గోరుట మే లెంతయు, వినిపించెద వీను లలర § వినుము నరేంద్రా. 16
వ. అని పలికి యిట్లనియెఁ గృతయుగంబున దండనీతి ప్రవర్తకుం డగుమనువునకుఁ బ్ర
జాని యనుతనయుం డుదయించె నతనికి క్షుతుం డుద్భవించె నాతనికి నిక్ష్వా
కుండు ప్రభవించె నా భూపతికి నూఱ్వురు సుతు లుదయించి రం దగ్రజుం డగు
వింశునకు వివింశుం డుదయించె నప్పుడమిఱేనికిం బదియేవురు గొడుకులు పుట్టిరి
వారిలోనం బెద్దవాఁ డగుఖనీనేత్రుం డధికబలశౌర్యుండును నకార్యపరుండును
నై సోదరులం గలిపికొని నడవక పమనలుపురం జెఱచి సామ్రాజ్యంబుఁ గైకొని
యుండె.
సీ. మంత్రివిద్వేషంబు § మాన్యపరాభవం,బును బ్రజాపీడనం§బులును గలిగి
మొక్కలీఁ డగుటయు § మ్రుచ్చిలి మంత్రు,లాతనిఁ బాపి యతనినం§దనుని రాజ్య
మునకుఁ బట్టము గట్టి§కొని రక్కుమారుండు,దమయయ్య చేటుచి§త్తమునఁ దలఁచి
సచివప్రభృతు లగు§సర్వజనంబుల,యాత్మల ననురాగ§మావహిల్ల
తే. సత్యమును బాడియును నొప్ప § నిత్యధర్మ,పరత వర్తిల్లె నమ్మహీ§శ్వరుఁడు సతత
దానతత్పరుఁ డై కల§ధనము లెల్ల, విప్రులకు నిచ్చి దారిద్ర్య§వికలుఁ డయ్యె. 18
క. దానఁ గడు డస్సెనాతని, సేన యరాతు లది యెఱిఁగి § చెచ్చెర బలసం
తానముతో డంబై కొని, యానరపతి జెఱచి రాతఁ § డా ప్తులుఁ దానున్. 19
క. [1]వనమునకు నేఁగె సంయమి,జనములు నచ్చెరువు నొందు§చందంబున న

1. చ. వనమునకు నేఁగి...చందంబున ను,(గనియతి శోభిల్లం దప.

జ్జనవిభుఁడు నియతి నట తప, మొనరించి మహాప్రభావ । మొంది కడంకన్. 20

క. అమలమతిఁ గరముఁ గ్రాలఁగ, నమరిచి మానితతపోమ।హిమాధికశక్తిన్
ధమనక్రియ యొనరించిన, నమితగుణా చెప్పఁ జిట్ట । లయ్యెను దానన్. 21

వ. ఆకర్ణింపుము. 22

క. భటతురగసామజరథో, ద్భటసేనాసముదయములు । బహుళరుచిసము
త్కటకాంచనరాసులు న,చ్చటఁ బొడమెం జూడ నక్క।జం బగుభంగిన్. 23

వ. ఇట్లు బలంబును ధనంబునుం గల్గుటయును. 24

క. ఆ నరపతి రయమున రిపు,భూనాథులమీఁద నడచి । పోరుల వారిన్
సేనాయుతముగఁ జంపియుఁ, గానలకుం దోలియును బ్ర।కాశత నొందెన్. 25

క. కరధమనంబున నాతఁడు, కరంధముఁడనంగ బరఁగి । గౌరవమున వి
స్ఫురణము విభవము శౌర్యముఁ, గరుణయు ధైర్యంబు వెలయఁ।గా నిలమేలెన్.

తే. శమము దమమును సత్యశౌ।చములుఁ గలిగి, యజనశీలత నశ్వమే।ధాధ్వరంబు
లంగిరసుఁ డుపదర్శకుం।డై నయింపఁ, బెక్కొనర్చె లోకములు సం।ప్రీతిఁ బొగడ.

—* వేదవ్యాసమునీంద్రుండు ధర్మజునకు మరుత్తునిచరితంబు సెప్పుట. *—

క. అతనిమనుమఁడు మరుత్తుం, డతులయశుఁడు విష్ణుసదృశుఁ । డనఁ దగు నాగా
యుతబలుఁడు ధర్మతత్త్వ,స్థితివిదుఁడు సమిద్ధబహుళ।తేజం డధిపా. 28

ఉ. అమ్మనుజేశ్వరుండు విభ।వాతిశయంబు వెలుంగ నశ్వమే
ధమ్మొనరించు చుండి వివి।ధస్ఫురితాలయముల్ ప్రదీప్తభాం
డమ్ములు సత్పదార్థము లి।డం దగుతక్కును గల్గుసిద్ధపా
త్రమ్ములసంఖ్యముల్ పసిఁడిఁ । బ్రస్తుతి కెక్కఁ ఘటించె భూవరా. 29

వ. అట్లు సమకట్టి యతండు. 30

చ. హిమగిరిసానుదేశమున । నెక్కుడువైభవ ముల్లసిల్ల య
జ్ఞము దగఁ జేసి భూమిసుర।సంఘము లెల్లను దృప్తిఁ బొంద హే
మ మొసఁగెఁ గుప్పఁగూరలు స।మగ్రకుతూహలుఁడై కనత్సువ
ర్ణమయగృహక్రియోపకర।ణప్రకరంబులు నిచ్చె భక్తితోన్. 31

వ. అని సెప్పి యిది మరుత్తునియాభిజాత్యంబును దదీయవిత్తవిశేషంబును నెఱింగించుట యవ్విత్తం బతనికి దొరకొనిన తెఱంగును నెఱింగించెదఁ దదంచితక్రతుక్రియాప్రకారంబును జెప్పెద విను మట్లు కరంధముఁ డనం బరఁగి మనువంశదీపకుండై పేర్చినయా భూపతి నిజతపఃప్రభావంబునను మహానుభావుం డగు నంగిరసుండు దన కుపద్రష్ట యయి యనేకాశ్వమేధంబులు సేయించుటం జేసి యావహిల్లినమాహాత్మ్యంబునను మహీపతు లెల్లఁ గొలువం బూజ్యసామ్రాజ్యం బనుభవించి తనవలచినయప్పుడు తనువుతోడ నయూర్ధ్వలోకంబునకుం జనియె నమ్మనుజపతితనయుం డవిక్షిన్నామధేయుండు ధరాభారధౌరేయుండై యతనిన

పోలి ప్రజలం బాలించె. 32

చ. అతనిసుతుండు సూవె మనుజాధిపసత్తమ యమ్మరుత్తుఁ డా
పతి దనతండ్రి పిమ్మటఁ గృతార్థతుఁ డార్యుఁడు దండనీతివి
శ్రుతమతి దానశీలుఁ డన రూఢికి నెక్కెఁ దదీయరాజ్యసు
స్థితి వెలుఁ గొందె వాసవునిఁ జీరికిఁ జేకొనఁ డీసు పెంపునన్. 33

క. వాసవుఁడు నవ్విభునెడ, నీసు గలిగి తన్ను మిగులనీ నని తచ్చిం
తాసక్తుం డై మంత్రిని, వాసమునకుఁ జనియెఁ బూరువంశ ప్రవరా. 34

వ. చని యతనితోడ. 35

సీ. అనఘ మరుత్తుండు నిను వరింపఁదలంచుఁ, దనయజ్ఞమున కుపద్రష్ట గాఁగ
నమరాధిపతి యగునట్టినాకును జేసి, యుపదర్శనం బింక నొక్కమర్త్యు
నకుఁ జేత నీపెంపునకు హాని కాదె నన్, విడిచి యాతనియజ్ఞవిధులు నడపుఁ
డాతనిఁ దొఱఁగి మదాప్తత మెఱయు పె, క్కాఁడంగ నేటికి ననుడు నతని

తే. పలుకులకునవ్వియా బృహస్పతి మహాత్మ, యెఱుఁగనే నిన్ను నన్నునీవింత సెప్ప
నేల సర్వలోకముల కధీశుఁ డైన,నీగురుం డొరు నాశించునే మహేంద్ర. 36

వ. అని వెండియు. 37

ఆ. అగ్నిసల్లనైన నబ్జమిత్త్రుఁడు మైల, పడ్డ నుర్వి వొరలఁ బడిన మేరు
నగము సంచలించినను బొంకు వొరయునే, నాదుపలుకు నెమ్మనమున నమ్ము. 38

క. అన విని ప్రమదంబునఁ దే,లినచిత్తముతోడ సమదలీలం జనియెం
దనమందిరంబునకు సుర, లనురాగముఁ బొంద నింద్రుఁ డమలచరిత్రా. 39

సీ. అది యంతయును విని యమ్మరుత్తుఁడు త్రిద,శాచార్యుకడ కేఁగియతనితోడ
నీకు నెఱింగించి నీపంపునన యేను, సంభారముల నెల్లసంఘటించి
యజ్ఞాచరణమున కమరి యున్నాఁడ నీ, వుపదర్శనంబు సేయుటకు రమ్ము
నావుడు నింద్రుండు నను దనయాగము,నకు మున్న వరియించినాఁడు నాకు

తే. నెట్లు రావచ్చునని యెన్నయింద్రమంత్రి, యట్లు వలికిన మాటాతకనఘునీదు
తండ్రి సంప్రీతితో నుపద్రష్టయయ్యె, నట్లకృపసేయు మని పల్కెనవ్విభుండు.

చ. విని ధిషణుం డమర్త్యులకువిన్నను వొప్పఁ గ్రతుప్రయోగముల్
మనము దలిర్పఁగా నడపి మర్త్యునియాగమునొజ్జఁ గాఁగఁ జా
ల నిది నిజంబ యింక ననుఁలాప మొనర్పక పొమ్ము వేఱ యొ
క్కని నుపదర్శనంబునకుఁ గైకొను మారసి నీవు నావుడున్. 41

వ. అజ్జనపతి లజ్జితుండై మగిడి వచ్చి యెదుర నారదుం గని వినయం బెసంగ వినతుండై నిలిచిన నమ్మునిని యతనిం గనుంగొని యెట వోయి వచ్చె దేల విన్ననై యున్నవాఁడవు నీ తెఱం గెఱింగింపు మెవ్విధంబున నైన నీవిషాదంబు మాన్చెద ననుటయు నమ్మనుజవరుండు మదీయాధ్వరంబునకు నాంగిరసు నుపా

ధ్యాయుంగా వరియింపం బోయితి నద్దేవగురుండు నన్ను దూషించి పరిత్యజించె
నింక నేటి బ్రదుకని పలికిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమితేనితో బృహస్పతి ని
న్నొల్లకున్న నేమి యంగిరసుని పిన్నకొడుకు సంవర్తుం డాధిమణుచేత ధిక్కరింపం
బడి సకలంబును విడిచి వెడలి వైరాగ్యంబు పెంపున దిగంబరుం డయి తిరుగు
చున్నవాఁ డతనిపాలికి నరుగు నమ్మహాత్ముండు భవన్ముఖంబునకు నుపదర్శనం బా
చరించు ననవుడు సంతసిల్లి యా భూవరుం డి ట్లనియె. 42

క. మునివర బ్రదికితి సంవర్తుని నెచ్చటఁ గాంతు నెప్పరుసునం దగ నా
డిన నతఁడు ద్రోిపు సేయక, నను గైకొను నెఱుఁగఁజెప్పనాకుం గరుణన్. 43

వ. అని ప్రార్థించినయప్పార్థివోత్తమునకు నత్తపోధనసత్తముం డి ట్లనియె. 44

సీ. భూపాల యతఁడు కాశీపురిఁ బాయక, వర్తించు నున్మత్తవర్తనమున
నతని నెఱింగెడునట్టియుపాయంబుఁ వినుము పురద్వారమున శవంబు
నిడికొని నీ వుండు మే తెంచి చూచి నివర్తించువాని సంవర్తుఁ గాఁగ
నెఱుఁగుము మరలి యక్లేఁగంగ వెనుకన,పొమ్ము నిశ్చలభక్తిపూర్వకముగ
ఆ. నెచట నైన నీకు నేకాంత మొదవిన, శరణు సొరుము వినయభరితవృత్తి
నాదుగుఱుతు సెప్పినా రెవ్వరనినను, జెంద నారదుండు సెప్పె ననుము. 45

—* మరుత్తుఁడు సంవర్తుని, దనయజ్ఞమున కుపద్రష్టగా వరియించుట. *—

సీ. ఇప్పుడు నారదుం డెం దున్నవాఁ డని, యడిగినయట్లైన నతఁడు నాకు
ని న్నెఱింగించి యగ్నిప్రవేశము సేసె, నను మ శంకింపక యనుడు నమ్మ
హీపతి వారాణసీపురంబున కేఁగి, దిక్కుమాలినపీనుఁ గొక్కచోటఁ
బడి యున్నఁ గని దానిఁ బట్టించికొని పుర,ద్వార ప్రదేశంబు సేర నరిగి
తే యచట నక్కుణపము నిడియంతనంత, వేచికొనియుండఁగా నొక్కవెఱ్ఱివాఁడు
వచ్చి శవముఁ గనుంగొనివాటువడ్డ,పసరమునుబోలెఁ గ్రమ్మఱిపాఱుటయును.

వ. వాని సంవర్తుంగా నెఱింగి యజ్ఞపతి యతనిపజ్జన చనం జన నతండు మరలి
చూచి పైధూళి సల్లి మర...సియు వేఁదుఱుచందంబు భావింప నా భూ
వల్లభుండు. 47

క. వినయముతోఁ గేల్ మొగుచుచు, ననుగమనం బుడుగ కరుగనాతండును ని
ర్జన మగు ప్రదేశమునకుం, జని యొకవటవిటపిసీడఁ జదికిలఁ బడియెన్. 48

వ. డప్పి భావించుకొని యమ్మహాత్ముం డట్లు గూర్చుండుటయు. 49

సీ. ఆ రాజు సేరి సాష్టాంగ ప్రణామంబు,సేసి నిల్చిన నను జెప్పి నిన్ను
ననఘ పుత్తెంచినయతనిపే రెఱిఁగింపు, నిజ మైన సిద్ధించు సీమనోర
థంబు బొంకగు నేనిఁ దలయేఁడు వ్రయ్యలై, పడు దని యమ్మునిపలుకుటయును
నారదుఁ డెఱిఁగించె నాకు నిమ్మని నిజ, మాడిన సంవర్తుఁ డాతఁ డెచట

తే. నేమి తెఱఁగున నున్నవాఁ డెఱుఁగ వలయు
జెప్పు మనుడు మీ తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి నన్ను
నిందు బుత్తెంచునపుడ యయ్యాద్యధర్మ
పరుఁడు సొదఁ జొచ్చె నని చెప్పె నరవరుండు. 50

వ. చెప్పిన నప్పరమముని యప్పుడమిఱేనియాననం బాలోకించి. 51

క. ననుఁ గానఁగ నీవచ్చిన,పని యెయ్యది యనిన నానృపతి నాయజ్ఞం
బునకుఁ గృప మీర నుపద,ర్శనముం జేయంగ వలయు సంయమినాథా. 52

వ. ఏను మరుత్తుం డనువాఁడ భవదీయజనకుం డుపాధ్యాయుండుగాఁ గ్రతుకర్త యైనకరంధమునిపౌత్రుండ ననుటయు సంవర్తుండు సంప్రీతి నాతనితో నీవు నీకార్యంబు నాకుం జెప్పితి నా తెఱంగు వినుము మాయన్న యగు బృహస్పతి దనతపోబలంబున నన్ను నవమానించిన మదీయగృహధనాదివస్తువు లెల్లను విడిచి యిట్లు దిరిగెద ననుబోఁటిపీనుంగు నీ కుపద్రష్టయైన నయ్యేడు పెంపునుం గలదె యమ్మహాత్ము నీవు వరియింపు మట్లు గాక యేన కావలయు ననుతలంపు గలదేని. 53

ఆ. అన్న నాకు మాన్యుఁ డాతండు పనుపంగ, నాచరింతు నీదు యాగమునకు
నొజ్జతనయు వేగ ముర్వీశ యగ్గురుఁ, గని యనుజ్ఞ వడయుమనిన విభుఁడు.

సీ. ఆతని కడకు మున్నరిగితిఁ గృప పుట్టఁ, బలికితి నతఁడు నాపలుకు సరకు
గొనక యమర్త్యయాజనము నసుష్ఠించు, నేను మర్త్యునియొజ్జ నేల యగుదు
ననియె నాతోడియీసున వాసవుఁడుగురు, నుడిపినకతమునఁ గడఁగి గురుఁడు
నను ధిక్కరించె నింకనఘ యందే మని, పోదు మీమాహాత్మ్యమునను వాస

ఆ. వుని నతిక్రమింతు నని నమ్మి యున్నాఁడ, గైకొనంగ వలయుఁ గరుణ వెలయు
ననిన మునియు నట్ల యయ్యెదుఁ గాకని, పలికె మఱియు నానృపాలుతోడ.

వ. ఏను నీయధ్వరంబున కుపదర్శనంబు సేయుచుండ నద్దివస్పతియు బృహస్పతియుఁ బ్రద్వేషించి రోషంబు వాటింతురు దానికి నుల్లికి నీవు సంచలించిన మదీయశాపంబునం గీడువచ్చు నింత దలంచి సుస్థిరనిశ్చయుండవు గావలయు విచారించుకొమ్మనిన నమ్మహానీయునితో నమ్మహీనాథుండు. 56

—* సంవర్తుండు మరుత్తుని యజ్ఞమున కుపద్రష్ట యగుట. *—

సీ. నీకృప గాంచితి నాకు నింకొండువి,చారంబు లేటికి సంయమీంద్ర
యా దివస్పతియు బృహస్పతియును నేల, పశుపతి విద్వేషపరతఁ గలఁచె

"తే. అయ్యెదుం గాక యిపుడు నీ ♦ కనుచు నీవు, సంచలించినయప్పుడ ♦ శాప మిత్తు
నీకుఁ గీడును బాటిల్లు ♦ నింత దలఁచి, సుస్థిరుండవు గావలె ♦ సుజనవర్య".

ఈపద్యము 55 వ పద్యమునకుఁ బర్వాత ముద్రితగ్రంథములో నున్నది. వ్రాఁతప్రతులందుఁ బట్టదు. ప్రక్షిప్తం బని తోఁచెడిని.

నేనియుఁ గలఁగుదు ♦ నే యని పలికి మీ, సంగతి వాసిన ♦ సరసిజాప్త
చంద్రతారకకులా ♦ చలములు గలయంత, కాలంబుఁ బుణ్యలో ♦ కములు లేక
తే. పోవు నని శపథము శుద్ధ ♦ భావవృత్తిఁ
బలుకుటయు మెచ్చి యమ్ముని ♦ పతి మహేంద్రు
కంటె నిను ధనవంతునిఁ ♦ గా నొనర్చి
క్రతువు నడపుదు నని చెప్పి ♦ ప్రమద మెసఁగ. 57

వ. మఱియు నిట్లను నెత్తెఱంగున నేను ధనవంతుఁడ నగుదు నంటేని వినుము హిమవంతంబునుత్తరభాగంబున ముంజవంతం బనుపర్వతంబు గలదందు శివుండు శివాసహాయుండై సురసిద్ధగరుడ గంధర్వాది సమస్తభూతజాలంబు సేవింప విహరించుచుండు. 58

క. మరణజరారోగము ల, [1]గ్గిరియేఁడిరువులను లే వ ♦ ఖిలగుల్మలతా
తరువులఁ గుసుమఫలంబులు, గర మొప్పచు నుండు నెల్ల ♦ కాలములందున్. 59

తే. ఆ నగంబుపార్శ్వంబుల ♦ నరుణకిరణ, రుచివితానంబు ననుకరిం ♦ చుచు వెలుంగు
శుద్ధకాంచనమయశిలా ♦ స్థూలవాలు, కాప్రభాజాల మాశ్చర్య ♦ కారి యగుచు. 60

వ. మన మయ్యెడకుం బోయి. 61

సీ. శ్రీకంఠు రుద్రుని ♦ శివుఁ బూషదంతఘ్ను, హరునిఁ గపర్ది శం ♦ కరుని నంత
కాంతకు వరదుని ♦ నాదిదేవునిఁ ద్రిలో, చను, సహస్రాక్షుని ♦ శాంతమూర్తిఁ
[2]జీరవాసుని ధన్వి ♦ సిద్ధు దండధరు మృ, గవ్యాధు నక్షీణిఁ ♦ గనకబాహుఁ
బశుపతి వృషు భూత ♦ పతి మాతృభక్తుని, నజు నగ్నివక్త్రుని ♦ నభవు భవుని
ఆ. భక్తిఁ బ్రస్తుతించి ♦ ప్రణతులఁ దేల్చి త, త్కరుణ వడసి పసిఁడి ♦ త్రవ్వి తండ
ములు నృపాల పెక్కు ♦ మోపులు దెత్తము, రమ్ము ఘారవహులఁ ♦ దెమ్ము చాల. 62

క. అని పలికి యమ్మహాత్ముఁడు, గొనిపోవఁగఁ బోయి శివున ♦ కుంఠితకరుణం
గనక మసంఖ్యము మోపులు, గొని వచ్చె నతండు మంచు ♦ కొండయివులకున్. 63

వ. ఇట్లు మహాధనవంతుండై మరుత్తుండు సువర్ణమయంబులుగా యజ్ఞవాటంబును భాండప్రముఖసకలక్రియాసాధనంబులును శయ్యాసనాదులుం గావించుకొని తత్ప్రదేశంబున నతిమానుషం బగువిభవం బెసంగ యజనంబున కుపక్రమించుటయు బృహస్పతి యంతయు నెఱింగి యంగంబు కృశంబై వెలఱువారునట్టి వగం బొందిన సంక్రందనుండు నూచి యవ్వాచస్పతి కి ట్లనియె. 64

ఆ. తెలివి వొంది యున్న ♦ దియె నీదుచిత్తంబు, సురల బ్రదుకు తెరువు ♦ లరసి నడపు
చున్నవాఁడవే స ♦ ముత్సాహమున వారు, నీకుఁ బ్రియ మొనర్చి ♦ నేర్చి మండ్రె.

వ. అనుటయు నాచార్యుండు సర్వంబు సంపన్నంబని యనిన ననిమిషపతి యతనితోడ.

క. నీయొడలు డస్సి వెలువెల, నై యున్నది నీకు నిట్టి ♦ యధికపువగపుం

1. క. గ. చ. జ. గ్గిరియం దెయ్యెడల. 2. క. గ. జ. ట. 'చీరవాసుని ధన్వి ♦ బిసదంతు సిద్ధమృగ.

జేయఁగ వెఱవనినీచులఁ, జేయుదు దండితులఁ గాఁగఁ ♦ జెప్పుము వారిన్. 67

వ. అనవుడు నాచార్యుం డట్టిది లేదు మరుత్తుండు మహనీయం బగుమఖంబు బొనరింప నుద్యోగించినవాఁ డతనికి మద్విరోధి యగు సంవర్తుండు యాజకుం డయి యది నడపువాఁ డయ్యెనని వింటి మద్విషాదంబునకు మూలం బిది యట్లు గాకుండం జేయవలయు నజ్జననాయకు నియమించి సంవర్తుని యాజకత్వంబు నవశ్యంబును మాన్పునది యని పలికినం బాకశాసనుండు పార్శ్వంబున నున్న యగ్నిదేవు నాలోకించి నీవు మరుత్తుపాలికిం బొమ్మతండు క్రతుకరణంబున కుత్సహించిన వాఁడు తదీయం బగు నుపదర్శనంబు బృహస్పతి యాచరించువాఁడు గా సంఘటించి రమ్మని నియోగించిన. 68

ఆ. అట్లు సేయువాఁడ ♦ నని యగ్ని నిజతను, స్ఫురణ మతిశయిల్ల ♦ నరుగుటయును
నుల్ల మచ్చెరువున ♦ నూన మరుత్తుండు, ప్రణతి యాచరించి ♦ భక్తితోడ. 69

—♦ అగ్నిదేవుం డింద్రసందేశము మరుత్తున కెఱింగింప వచ్చుట. ♦—

సీ. సంవర్తుఁ బిలిచి యా♦సనపాద్యముఖ్యోప, చరణముల్ నడపించి ♦ పరిసరమున
నున్న నయ్యనలుఁ డ♦య్యుర్వీశ్వరునితోడ, బలవైరి వనుప నీ♦పాలి కనఘ
యరుగుదెంచితి దూత♦నై యన్న నవ్విభుం, డవ్వాసవుండు సౌ♦ఖ్యమున వెలుఁగు
చున్నాఁడె యమరస♦ముత్కరం బతనికిఁ, బ్రియ మాచరించి వ♦ర్తించుచున్నె

ఆ. యాదరంబు గలదె ♦ నాదెస నాసహ, స్రాక్షునెమ్మనంబు♦నందు హవ్య
వాహ యనుఁడు నతఁడు ♦ వసుమతీపతికి ని,ట్లనియెఁ గౌరవాన్వ♦యాగ్రగణ్య.

క. సురనాథుఁడు దద్దయు సుఖి, సుర లాతనికిం బ్రియంబు ♦ [1]సాలయక యొనరిం
తురు నీదెస నాదర మ,ప్పురుషవరున కగ్గలంబు ♦ భూపవరేణ్యా. 71

వ. నావచ్చినపని సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 72

క. నీజన్మమునకు ధిషణుఁడు, యాజకుఁడై మర్త్య నిన్ను ♦ నమరత్వదశా
భ్రాజిష్ణుఁ జేయు నమ్మెయి, రాజితముగ నాచరింపు ♦ క్రతుకార్యంబున్. 73

వ. ఇది యింద్రుండు నీతోడం జెప్పు మన్న కార్యం బనుటయు నమ్మనుజనాథుం డమ్మహాత్మతోడ. 74

ఆ. అనఘ యేఁడు మ్రొక్క♦లాబృహస్పతికి మ్రొ,క్కెద నతండు నన్ను♦నదయవృత్తి
నపహసించి తాను ♦ యాజకత్వమునకు, నెట్టుఁ జొరకయున్న♦నేను బోయి. 75

క. అనుజుం డతనికి ననుపెను, పౌనరినసంవర్తుభక్తి ♦ నొడఁబఱిచి తగం
గొని వచ్చితి మత్క్రతుయా,జన మీయోగీశ్వరుండ ♦ చాలుం జేయన్. 76

ఆ. అనిన నగ్నిదేవుఁ ♦ డమరగురుం డుప,ద్రష్టయైన వజ్ర♦ధరుఁడు నీకు
నలఘుపుణ్యలోక♦ములు సులభ్యములుగ, లీలఁ జేయు నట్లు ♦ మేలు గాదె. 77

క. అనవుడు సంవర్తుఁడు గడుఁ, గనలి యనలుతోడ నిట్టి ♦ గతి నీవింకా

1. క. గ. సాలపక.

డిన మద్దారుణదృష్టిని, నినుఁ గాల్తుఁగా మగుడు మిప్ప § నికిఁ దిరుగకుమీ. 78

చ. అనుటయు భీతి నగ్ని యమ § రాధిపుపాలికిఁ బోయి యే మరు
త్తునిఁ గని నెమ్మినీ దగు క్ర § తుక్రియకుఁ గురు యాజకుండు గాఁ
గొను మని చెప్పితిం విని య § కుంఠితనిశ్చయుఁ డైనయవ్విభుం
డనిమిషమంత్రికిం వెఱతు § నాతనితమ్మునిఁ గోరి తెచ్చితిన్. 79

వ. ఈ యోగీశ్వరుండు మదీయాధ్వరంబునకు యాజకుం డనుపలుకుపలికి సంవర్తుం జూపె నే నంతనిలువక పురుహూతునకుం బ్రియం బొనరించిన నీకుం బుణ్యలోకంబులు సిద్ధించు నట్లు సేసిన మే లని తఱిమి చెప్పినను నప్పుడమిఱేఁ డొడంబడండ. 80

చ. అని విని యింద్రుఁ డి ట్లనియె § నగ్నికి నిమ్మరి వోయి చెప్పు మ
జ్జనపతితోడ నాపలుకు § సమ్మతిఁ జేయక తక్కె నేని నేఁ
బనిచెద వజ్రముం జముని § పాలికి నన్నరసాధు వేగమే
యనుచుట కింతయెల్లిదమె § యాతనికిన్ మనయాజ్ఞ యారయన్. 81

వ. అని పలుకుటయుఁ బావకుండు పాకశాసను నాలోకించి. 82

సీ. ఇంక వచ్చిన దారు § ణేక్షణదగ్ధుఁ గా,వింతుఁ జుమ్మీ యని § విపులకోప
మూర్తియై పలికె సం § వర్తుండు గావున, వెఱతు నే నట వోవ § వేఱొకండు
వోవుఁగా కనవుడు § దేవేంద్రుఁ డన్యుల, నీవు దహింతు గా § కేవిధమున
నొరులు నిన్ను దహింతు § రో పేదమాట యి,ట్లాడు దేయనుటయు § నగ్నిపలుకు

ఆ. మూఁడులోకములును § వాఁడిమగంటిమి, నేలు చున్నవాని § నెట్లు వృత్రుఁ
డాక్రమించె నిన్ను § నదియును గాక ప,ర్జన్య మఱియు వినుము § బ్రహ్మబలము. 83

సీ. సర్యాతి క్రతువున § నయ్యాశ్వినుల సోమ, పానంబు నీ కొడఁ § బాటు గాక
పాయంగఁ బెట్టిన § భార్గవచ్యవనుండు, వారికిఁ గా సుర § వర్గసహిత
ముగ నిన్ను బాధితుం § డుగఁ జేసె నిజమంత్ర,బలమున దాని కీ § వలిగి వజ్ర
మే త్తెఱఁ గొని యమ్ము § నీశ్వరు [1]సాధింపఁ, గడఁగిన నగుచు బె § ట్టడఁచెఁ గాదె

తే. యతఁడు పుడిసెఁడునీరన § యప్పు డతనిఁ, దెలచి సోమమాశ్వినులకుఁ § గలుగఁ జేసి
తరయ నెందును బ్రహ్మబ § లాతిశయముఁ, గడచినట్టిబలంబులు § గలవె యనఘ.

క. అనవుడు బ్రహ్మబలము గడు,ఘన మగు టెఱుఁగుదు మరుత్తుఁ § గాఱియఁ బెట్టం
జనదే నా కని శక్రుఁడు, పనిచెను గంధర్వలోక § పతి ధృతరాష్ట్రున్. 85

వ. పనుచునప్పు డతని కిట్లనియె. 86

తే. నీవు వోయి మరుత్తుని § నెమ్మిఁ గాంచి, గురుని నీకు యాజకుఁడుగఁ § గొనఁగవలయు
నట్లుచేయక యున్న వృ § త్రారి క్రోధ,దీప్తుఁ డై కులిశంబుఁ బు § ర్తెంచు ననుము.

వ. ఈ మాట సంవర్తునిసన్నిధిన యాడు మని పలికిన నా ధృతరాష్ట్రుండియ్యకొని

1. క. ౘ బ్రహరింప.

చని సంవర్తసహితుండై యున్నమరుత్తునిం గని తాను గంధర్వుం డనియును ననిమిషపతిపంపున వచ్చితి ననియునుం జెప్పి యప్పుడమిఱేనితో మఱియు ని ట్లనియె. 88

చ. వినుము మదీయబుద్ధి పృథివీవర యాజకుఁ గాఁగ నీమఖం
బునకు బృహస్పతిం గొనుము పూర్వదిశాపతి కవ్విధంబు ప్రీ
తి నొసఁగు నట్లు సేయ కవధీరణ చేసితి యేని వజ్రముం
బనుచు నతండు నీపయి సభాసదులున్ వినఁ జాటి చెప్పితిన్. 89

సీ. అనిన మరుత్తుఁ డయ్యమరగురుండు నా, యాగంబు నడపుట కాత్మ రోసి
రా కున్న సంవర్తుఁ బ్రార్థించి తెచ్చితి, నింక నట్టులు సేయ కెట్లు వచ్చు
ననఘ మిత్త్రద్రోహ మధికపాపముగాదె, యిది నీ వెఱుంగు దయిందుఁ డెఱుఁగు
సిద్ధసాధ్యాదిప్రసిద్ధులు నెఱుఁగుదు, రిమ్మాట గురునకు నియ్యకోల
తే. యనుడు గంధర్వుఁ డదె వినవయ్య వజ్ర
ఘోరనాదంబు నీ కోర్వఁ గొలఁది యగునొ
కాదొ నీవ యెఱుంగుదు మేదినీశ
యనుటయును నృపుఁ డాలించి విని భయమున. 90

వ. సంవర్తున కెఱింగించి. 91

క. కులిశము వచ్చుచు నున్నది, యలుకొం దెదు నామనంబు ననఘచరిత స
భ్యులు సంత్రాసము నొందిరి, తలకొని రక్షింప వలయు దయ మమ్మెల్లన్. 92

వ. అనిన విని యమ్మహాయోగీశ్వరుండు. 93

సీ. ఇంద్రుని దెస భయం బించు కేనియువల, దతఁడు న న్నెఱుఁగఁ డే యధిపవినుము
సంస్తంభవిద్యాప్రశస్తవైభవమున, వజ్రంబు నతఁడు నవ్వాసవాది
దైవతంబులయాయుధంబులు నాచేతఁ, బ్రతిహతిం బొందు దుష్పవనచండ
వృష్టిప్రముఖమహావికృతులబాధింతు, ననుడు మ్రొయుచుని దే యరుగుదెంచె
ఆ. భిదుర మెవ్విధమున భీతి దొఱంగుదు, ననియె నృపతి యాతఁ డల్ల నగుచు
దాని సరకుగొనకు తగువర మడుగు నా, తపము సేర్మి నిత్తు ధరణినాథ. 94

చ. అనిన మరుత్తుఁ డిట్లనియె నాతనితో భయ మెల్లఁ బాసె నే
నిను వర మర్థి వేఁడెద మఖేష విరోధము దక్కి యధ్వరం
బున కిట వచ్చి దైవతవిభుండు నిజోచితహవ్యభాగముం
గొనియెడునట్లు గాఁగ మునికుంజర చిత్తమునం దలంపవే. 95

క. తమభాగంబులు దక్కిన, యమరులునుం బ్రీతిఁ గొనఁగ యాగంబు ప్రయో
గము సుప్రణీత మయి లో, కమనోజ్ఞము గాఁగ వలయుఁ గారుణ్యనిధీ. 96

క. అనుటయును మదాహ్వానం, బున నింద్రుఁడు సోమపానమున కేతెంచుం
జనుదెంతు రతనితోఁ ద, క్కినయమరులుఁ దొడఁగు యజ్ఞకృతికి నరేంద్రా. 97

—* మరుత్తునియజ్ఞంబున హవిర్భాగంబులు గొన నింద్రాదులు వచ్చుట. *—

వ. అని పలికి దవ్వులన యవ్వజ్రంబు వారించి గంధర్వునకు వీడుకోలు సేయించి యయ్యోగీంద్రుండు దేవేంద్రుని దేవతలనుం బిలిచె నమ్మహాత్ముని మహనీయమంత్ర శక్తి నాహూతులై నయప్పురుహూత ప్రభృతిబృందారకులు ప్రియంబున నరుగుదేర నమ్మనుపతి యజ్ఞనపతి వారల నెదుర్కొను తెఱంగు నడపి తానునుగూడ నడచి వారికి నర్ఘ్యపాద్యాదిపూజనంబులు విధివిహిత ప్రకారంబునం జెల్లించె నమ్మరుత్తుండును మరుత్పతికిం బ్రణమిల్లి దేవా నీవు విజయం చేసి నాజన్నంబు సఫలంబు సేసితి కృతార్థుండనైతిం గృపాధామ నామీఁదియలుక మాని నన్నుం జల్లనిచూడ్కిం జూడు మని ప్రార్థించి సంవర్తుం జూచి యిత్తాపసపతి బృహస్పతి స్వరూపంబు కావునం గ్రతుయాజకుండుగాఁ బ్రతిగ్రహించితి ననివిన్నవించుటయు ననిమిషనాథుండు నీవలనం బ్రీతిం బొందితి నీతం డయ్యమరగురుననుజుం డతని యట్లగుటకు సందియంబేమి యనుచు వికచవదనుం డై కనుంగొనిన నమ్మునివరుం డా దివిజవరునకి ట్లనియె. 98

ఆ. అఖిలలోకభర్త ♦ యమరేంద్ర నీ విట్టు, లాదరమున వచ్చు ♦ టరయ నాత పంబుఫలముగాదె ♦ పావనమూర్తియీ, రాజు క్రతువుఁ బుణ్య ♦ రాశి యయ్యె.

చ. సకలవిధానదక్షుఁడవు ♦ సర్వము నారసి చేయఁ బంపు నీ సకృపవిలోకనంబులను ♦[1] సార్థము లై క్రతుమంత్రతంత్రముల్ వికలత లేక చెల్లు జన ♦ విశ్రుతుఁ డీ నృపుఁడుర్ భవద్దయన్ సుకృతులలోనఁ బెంపు గని ♦ చూడఁ గనుం దగఁ బుణ్యలోకముల్. 100

వ. అని యిట్లు నిభృతుం డై యభివర్ణనపూర్వకంబుగా సంభాషణం బాచరించిన.

సీ. భూరిహర్షంబునఁ ♦ బొంది పురందరుం, డమృతాశనులఁ గల ♦ యంగఁ జూచి యజ్ఞవాటం బుదా ♦ త్తాభిరామంబుగఁ, జేయింపుఁ డప్సర ♦ స్స్త్రీజనంబు నాట గంధర్వుల ♦ పాటఁ జెల్లింపుఁడు, నావుడు వారట్ల ♦ నడపి మఱియు సకలకర్మములకు ♦ సాహాయ్య మాచరిం,పంగ వేఱొకయగ్ని ♦ భంగి వెలిఁగి

తే. లసితసముచితపీఠ మ ♦ లంకరించి, వేడ్క సంవర్తముని హవి ♦ ర్విధి యొనర్ప యాగముజ్జ్వలమును సుప్ర ♦ యోగకంబు, నగుచు నొప్పారె భరతకు ♦ లాగ్రగణ్య.

తే. [2] ప్రీతిఁ బేర్వేరఁ బిలిచి చే ♦ సేత సోమ, యమ్మహాయోనియందిడి ♦ యాసనమ్మి బాన మాచరించి సహస్రనే ♦ త్రాదులైన,యమరు లానందమునఁ దేలి ♦ రధిపముఖ్య

వ. ఇట్లు మరుత్తుండు మరుత్పతికిం బరమతృప్తి గావించి యామంత్రణంబు సేయ నయ్యందఱు నభినందించి నిజనివాసంబులకుం జని రజ్ఞననాథుండు. 104

చ. యజనము సెల్లుకాలము సమాప్తతఁ బొందిన నాఁడు దద్దయ కనక మగుభంగిఁ బ్రస్ఫురిత ♦ కాంచనరాసు లనేకముల్ బహు

1. క. సాధ్యము లై. 2. చ. ప్రీతి రెట్టింపఁ బేర్వేరఁ ♦ బిలిచి సోమ.

ద్విజులకు భక్తియుక్తియును ♦ వేడుకయున్ వినయంబు నొప్ప సం
భజనపరాత్ముఁ డై యొసఁగె ♦ బౌరవవంశపయోధిచంద్రమా. 105

తే. అంతఁ బోవక హేమమయత్వమహిత, యజ్ఞవాటభాండాదిపదార్థములును
బ్రాహ్మణావళి కిచ్చె నప్పాట నతఁడు, హిమగిరిప్రాంతమునఁ గ్రతుపువెలమిఁ జేసి.

వ. సంవర్తునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై నిజపురంబునకు నరుగుదెంచి వార్ధివేష్టితవసుంధ
రావలయంబుం బుణ్యాపరత వెలయం బాలించె బ్రాహ్మణులుఁ దమ యోపినంత
యుం బసిండి ద్రవ్యఖండంబులు దెచ్చుకొని తక్కినదానినచ్చట నొక్కెడనిధిగా
నిక్షేపించి దీనిం గాలాంతరంబున నెవ్వరేనిం గని రిదియక్కినవారిధనంబ యని
రమ్మహాకాంచనసంచయంబు గొని వచ్చి విచ్చలవిడి నశ్వమేధయాగంబున సకల
దేవతలం దృప్తులం జేయు మనియె నట్లు వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పినవచనం
బుల వినియును బంధువిషయశోకంబునం గ్రమ్మఱం దెలివి నొందియు నొందక
ధూమంబు వోదవినయనలంబునుంబోలె నున్న పాండవాగ్రజుంగనుంగొని కమల
నాభుండు. 107

తే. వంక యైనతలం పెల్ల ♦ వసుమతీశ, యరయ మృత్యుపదం బగు ♦ నార్జవాన్వి
తంబు బ్రహ్మపదం బింత ♦ తథ్య మేల, యీఱితాఱితలంపులఁ బిఱువాఱ. 108

క. కర్మానుష్ఠానంబును, నిర్మలముగ నడపఁబడదు ♦ నీచే విను మో
ధర్మతనూభవ వగయును, నిర్మూలము సేయ విది మఱిసిష కలిమియే. 109

వ. వగ [1]నిర్మూలము సేయుమి యెట్లంటేని నీ వంతశ్శత్రుల నెఱుంగవు గాదె కావున
నేతద్విషయం బైనయొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 110

—* శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట. *—

సీ. అవని యెల్లను వృత్రుఁడాక్రమించి తదీయ,గుణ మగుగంధంబు ♦ గొనిన వజ్రి
వానిపై వజ్రంబు ♦ వైవఁ గ్రమంబున, నంబు తేజఃపవనాంబరముల
యందుఁ బ్రవేశించి ♦ యందులరసరూప,సంస్పర్శశబ్దముల్ ♦ చండవిక్ర
ముం డైన యతఁడు సమద్ధతిఁ గొనఁ గొనఁ, దోడ్తోడనమ్మహేంద్రుండు కులిశ

ఆ. నిహతి వెలువరింప ♦ నిర్భరవేగుఁ డై, యతనిలోను సొచ్చె ♦ నసుర దాన
మూర్ఛవోయె దివిజముఖ్యుండు బోధితుఁ, జేసె మంత్రవిధి వసిష్ఠుఁడతని. 111

వ. ఇట్లు వసిష్ఠప్రయుక్తమంత్రశక్తిం బ్రబుద్ధుండై నవ్వృద్ధశ్రవుండుశరీరాంతర్గతుం
డై న వృత్రునదృశ్యం బైనవజ్రంబున వధియించెనవ్యాసవుం డీధర్మరహస్యంబు
తెఱంగు మునుల కెఱింగించె మునులు నాకుం జెప్పిరి మానవేశ్వర దీని నీవు
దెలిసికొను మని పలికి యప్పాండవాగ్రజునితో నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు
ని ట్లనియె. 112

సీ. శారీరమును మానససంబును నా రెండు, దెఱఁగు లై వ్యాధి వర్తించు నందు

1. క. నిర్మూలము సేయు నుడి యెట్లంటేని.

వినువాతమును బిత్తమును శ్లేష్మమును సమత్వంబుఁ బొందినయప్పుడు స్వస్థుఁడగున
రుం డవి మూఁడు నొక్కొండైన వికృతి నొందిన శరీరవ్యాధి యనఁగ బరఁగు
సత్త్వరజస్తమస్సమత సుస్థితి విషమత మనోవ్యాధి యీద్వితయమునకు
ఆ. నొంటి దోఁచు నెపుడు నొదవ దన్యోన్యసంజనకజన్యభావసత్తఁ జేసి
వికృతికాల మొకటనొకటి దోఁచు నది వాతాదులందు గుణములందు నధిప.
వ. ఇది సూక్ష్మకర్మానుష్ఠానప్రకారంబు దీని నీ వలవరింపవు గావునం గర్మానుష్ఠానం
బును నిర్మలంబుగా నడపంబడ దంటి నని పలికి మఱియును. 114
క. వాతాదులందు గుణములు, నీ తెఱువునఁ దక్కువగుట యెక్కుడగుట నీ
[1]చేతఃప్రశక్తిఁ దోఁచి నృపా తెలియఁగ వలయు సమతపరశాంతికినై. 115
సీ. అమ్మయి గాక వాతాదులు సత్త్వముఖ్యములును దివిచినఁ గలఁగు దేని
నది నీస్వభావ మే మనఁ గల దింకను, జెప్పెద నవధాన మొప్ప వినుము
సభ కేకవస్త్ర రజస్వలఁ బాంచాలిఁ, గొని రాక మఱవు కాననములోన
నిడుమలు గుడుచుట నెడ్డఁ జెట్టకు జటాసురసైంధవాదుల దురితకృతులు
తే. దలఁపకుము మాత్స్యపురమున దైన్యపడుట, బుద్ధి సేయకు భీష్మాదియుద్ధతంత్ర
మారయంగ యుద్ధంబు గాదందుఁ బుట్టు కీడు మే లేమియును జిత్తగింపకుండు.
వ. దాని నెట్లు యుద్ధంబు గా దనియె దం టేని నది మిథ్యాయుద్ధంబు సత్యయుద్ధం
బాకర్ణింపుము. 117
ఉ. అమ్మయి బంధుమిత్త్రులసహాయతకల్మి ప్రయోజనంబు లే
దమ్మహనీయయుద్ధమున కాత్మయ తోడు మనంబు శత్రుఁ డీ
వెమ్మయి నైన శాంతి ఘటియింపుము లోఁ బగఁ దీర్పు మందు శాం
తమ్మ చుమీ మనోవిజయతన్ వెలు గొందుము శాంతబుద్ధివై. 118
తే. అంతరం బగునిక్కయ్య మధిప గెలువ, కిట్ల యేగతిఁ బోయెదో యెఱుఁగ దీని
నీవ కనిగొని సద్బుద్ధినిశ్చయప్ర, వీణుఁడవు గమ్ము మాటలు వేయు నేల. 119
వ. అని చెప్పి కౌంతేయాగ్రజునితోఁ గృష్ణుండు వెండియు నిట్లను రెండక్షరంబులు
మృత్యువు మూఁడక్షరంబులు బ్రహ్మం బవి యెయ్యవి యం టేని వినుము మమ
యనునవియును నమమ యనునవియును నై యుండు భూతంబులచేతం గానంబడక
యాబ్రహ్మమృత్యువులు పోరు చుండు. 120
క. తత్త్వ మనశ్వర మశరీరత్వంబునఁ దరఁగు భూతరాశి నియతనా
శిత్వంబు హింసకత్వము, తాత్త్విక మై లేదు దేహదళనమున నృపా. 121
క. శరధిపరివేష్టితక్షితిఁ, బరిపాలించినను దానిపై దృఢమమతం
బొరయక వర్తించిన న, ప్పురుషుని దురితంబు లెట్లు పొందఁగ నేర్చున్. 122
క. వనమున వన్యాహారంబున వర్తించిన, బదార్థములపై మమతన్

1. గ. చేతః ప్రసక్తి. దోఁచి నృపా తెలుఁ గెఱుఁగ నగు సమత.

మనమున విడ కుండిన న,మ్మనుజుఁడు మృత్యుముఖవర్తి మనుజాధీశా. 123
క. వెలిపగఱగెలువు గెలుపే, యలఘుమతిన్ గెలువవలయు నభ్యంతరశ
త్రులఁ దద్విజయము మోక్షము, నలవఱుపం జాలు నొంట నమ్మెలఁగునే. 124
క. విను మంతశ్శత్రులలో, ఘనుఁ డగుఁ గాముఁడు నిరస్తకామం బగువ
ర్తనము విరళ మధ్యయనయ,జనదానంబులును గామసహితములు గదా. 125
వ. ఇవ్విషయంబునం గామగీత లనువాక్యంబులు గలవు వాని నాకర్ణింపుము
కాముండు లోకంబు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 126
క. అనపాయుం డగునెవ్వం,డును నను బాధింపఁ జాలఁడు ప్రయత్నము నా
ధన మగునె వేదవేద్యుం,డ నయి పరఁగుచున్ననాయెడను విహతికి నై. 127
క. [1]ధృతి నెవ్వఁడు నన్నుం బ్రవి,హతుఁ జేయఁగఁ జూచు [2]భావ మగుదునతని కే
నతఁ డది యెఱుఁగడు గాన వి,హతి బొంకై పోవఁగా జయము లేకుండున్.
క. ననుఁ దపమున, బ్రహరించెద, నని యెవ్వఁడు దొడఁగు నతని కాతపముఫలం
బునదెసఁ గోరిక నై యే, జనియింతుం జెఱుపఁగా వశమె యెవ్వనికిన్. 129
క. నను మోక్ష మూఁది చెఱచెద, నని యెవ్వఁడు దలఁచు వానియం దే మోక్షా
ర్థనమై యునికి నవధ్యుఁడ, సనాతనుఁడఁ ద్రోవ నొకఁడుఁ జాలఁడు నన్నున్. 130
క. అని యివ్విధమునఁ గాముఁడు, దనుఁ జెఱుపఁగ రామిఁ జెప్పెఁ దలఁపొందిన చె
ప్పినభంగి నెదను దోఁచెను, విను మవధానమునఁ బాండవేయప్రవరా. 131
చ. పనివడి పూఁచి పట్టమి సుబంధురధైర్యము నిర్వహింతు నే
ననుమతి పొన్ప కుండుట సమగ్రతపంబునతత్ఫలేచ్ఛ లే
కునికి విమోక్షతృష్ణ భర మొందమి కాము నడంచుఁ గాన యి
య్యనువులు లేమి సువ్వె యనపాయత గా నతఁ డాడె భూవరా. 132
క. విను పెక్కు లేల కోరిక, మనమునఁ జొరనీక యున్న మడియుం గాముం
డనవద్య యశ్వమేధం, బొనరింపుము గోర కుండు మొక్కటియు మదిన్. 133
ఆ. అశ్వమేధమఖమునం దట్ల యనఘ య,లోలుపత్వగుణవిశాలబుద్ధి
శాలి వై ఫలాభిసంధి లేక కార్యము, ధర్మఁగాఁ బొనర్పు ధర్మతనయ. 134
క. చచ్చినబంధులఁ గొని రా వచ్చునె తలఁపకుము నీవు వారిం గ్రతువుల్
విచ్చలవిడిఁ జేయుము నిను, మెచ్చు జగంబు సమకూరు మీఁదసుగతియున్.
వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు సెప్పెఁ బారాశర్యుండు బోధించె దేవస్థానుండు నారదుం
డును హితవచనంబు లుపదేశించిరి భీమాదులు నలువురును ద్రౌపదియును దగిన
మాటలు సెప్పిరి శాస్త్రచక్షుర్మహితు లైనమహీసురులు యోగ్యవచనంబు
లుపన్యసించి రివ్విధంబున నందఱవాక్యంబులు నాకర్ణించి శోకంబు విడిచి
యా భూకాంతుండు ధరణీపాలనాధ్వరకరణంబుల కియ్యకొని యనుచితనివృత్తి

1. గ. ధృతిమెయి నెవ్వఁడు ననుఁ బ్రతి. 2. భావ మగుదు.

కై గంగాతీరంబునఁ గొన్నిదినంబులు నిలుచువాఁడయి మునివర్గంబునకుఁ బ్రద
క్షిణంబును బ్రణామంబునుం జేసి. 136

క. మీకారుణ్యంబున నా, శోకం బంతయును బాసె § సుమనస్కృత సు
శ్లోకాత్ములార కలిగెన్, నాకున్ విచ్చేయుఁ డింక § ననుమఱవకుఁడీ. 137

—♦ వ్యాసనారదాదిమునులు ధర్మజు వీడ్కొని స్వస్థానములకుఁ బోవుట. ♦—

వ. అని పలికి విశేషించి వేదవ్యాసమునివరుపాదంబుల కెఱఁగి భవత్ప్రసాదంబునం గందువ గనిన కనకమ్ము మిమ్ముం బురస్కరించుకొనిపోయి చేకొనం గలవాఁడ నప్పటికి సన్నిధి సేయవలయు నప్పెన్నిధికి నాశ్రయంబైనహిమగిరి మహీధరంబులలోన నెల్లను బరమాశ్చర్యనిధి యని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి నాపై బెక్కులు కల్యాణకరణకల్యంబు లగుమాట లాడితిరి మహాభాగ్యవంతులకుఁ గాక యిట్టివారికారుణ్యంబు దొరకొనునె మీకరుణయ నన్ను భాగ్యవంతుండని తెలిపెడు నని [1]బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతి సేసె నట్లామంత్రితులై యమ్మహాత్ము లందఱుఁ గృష్ణార్జునామంత్రణంబు గైకొని యంతర్ధానంబు సేసిరి పదంపడి భీష్మునకుం బరలోకక్రియలు ధృతరాష్ట్రసహితుం డై యాచరించి కర్ణప్రభృతికురుప్రకరంబునకు నూర్ధ్వలోకసాంద్రసౌఖ్యసిద్ధ్యర్థంబుగా నానావిధదానవిధులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుండై కతిపయదినంబుల కచ్చోటు గదలి పాండవాగ్రజుండు పాండునృపాగ్రజు నగ్రసరుం గావించుకొని కరినగరంబున కరిగి యతనిం బూజించి తదనుజ్ఞాశోభితుం డగుచుఁ గృష్ణుండును భీమాద్యనుజులును మోదంబు నొంద జనులు నభినందింపఁ బెం పారి[2]వసుంధరాపరిపాలనధురంధరుం డయ్యె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనునకి ట్లనియె. 138

— ♦ ధర్మజుఁడు ధరణిం బాలించునపుడు కృష్ణార్జునుల వర్తించువిధము. ♦ —

తే. ఇవ్విధంబున ధర్మజుం § డెలమి ధరణి, పాలనము సేయుఁగాఁ గృష్ణ§పార్థు లెట్టి
తెఱఁగువారలై యెచట వ§ర్తించి రెఱుఁగఁ, జెప్పవే నాకు సజ్జన§సేవనీయ. 139

వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 140

సీ. ధర్మజుం డిమ్మెయి § ధరణిఁ బాలింపంగ, ననఘ యింద్రప్రస్థ§మున వసించి
కృష్ణుండుఁ గ్రీడియుఁ § గ్రీడాపరత సరి, త్కాననపర్వత§సానుదేశ
ములఁ జరించుచు విప్ర§పూజలఁ బుణ్యక, థాశ్రవణముల స§త్కావ్యగోష్ఠిఁ
బ్రొద్దు పుచ్చుచుఁ దమ§పూర్వవృత్తములైన, సమరతంత్రప్రము§ఖములఁ జెప్పి

తే. కొనుచునుండుదు రాత్మీయ§తనయ నరుఁడు, దలఁచివగచినశోకంబు§దలఁగునట్టి
వాక్యసంతతి నావృష్ణి§వరుఁడు దేర్చు, సముచితోక్తుల ధర్మజు§శాంతి వొగడు.

క. [3]విను మయకృతసభఁ గ్రొత్తగఁ, గనియచ్చో నొక్కయెడ స§కౌతుకనానా

1. క. నూన్నతప్రస్తుతి సేసె. 2. ట. పృథివిం బాలించె నని చెప్పిన వి. 3. జ. విను మామయుసభ

జనపరివృతు లై యుండుదు, రసానవిభవమునఁ బ్రమద ǂ మారఁగ వారల్.142
వ. ఒక్కనాఁ డప్పుండరీకాక్షుండు గాండీవితో ని ట్లనియె. 143
సీ. సమరంబు ధర్మవిǂజయపరికీ ర్త్యంబు,గాఁ జేసి భూమి నిǂష్కంటకముగఁ
బాలించుచున్నాఁడు ǂ ప్రజ ప్రీతి నొందంగ. విద్వజ్జనంబులు ǂ వివిధసుఖము
లనుభవించుచుఁ దన్ను ǂ వినుతింప నెగడెడు, శాంతియు సమతయుǂసకలజనము
గొని యాడు సిద్ధులు ǂ మునులు సేవింతురు, ధర్మనందనుఁడి ట్లుǂదాత్తుఁడగునె
తే. యతని కున్నతి గావించి ǂరనిలజుండుఁ, గవలు నెంతయునీచేతిǂగాండివంబు
లీల గల్గి మహాధర్మǂశాలి సత్య,నిత్యుఁ డమ్మహీపతి కృతǂకృత్యుఁ డయ్యె. 144
వ. అని యగ్గించి యతనియాననం బాలోకించి. 145
ఉ. నీవలనన్ మహాత్మ విను ǂ నిర్భరచిత్తుఁడ నైతిఁ జూడఁగాఁ
బోవుతలంపు పుట్టెడుఁ బ్రǂభూతగుణున్ బలదేవు వత్సలన్
దేవకి నార్ద్రచిత్తు వసుǂదేవుని మద్గతరాగసాంద్రస
ద్భావుల సర్వయాదవులఁ ǂ బార్థ నను౦ దగ నన్పి పుచ్చవే.
క. ద్వారకకుఁ బోయి వచ్చెదఁ, గారవపతి కిత్తెఱంగు ǂ [1]కార్యజ్ఞానో
దారుఁడ వగునీ వౌచి, త్యారూఢము గాఁగఁ జెప్పు ǂ మగుసమయమునన్.147
తే. అవ్విభుఁడు వోయి వత్తు గాǂకనక పోను
మేనుఁ బ్రాణంబుఁ దనయులు ǂ మిత్త్రగణము
బంధులును నర్థచయము నǂప్పార్థివేంద్రు
సొమ్ము తదనువర్తనము వ్రǂతమ్ము నాకు. 148
వ. కావున. 149
క. మనము కరినగరమునకుం, జని పుణ్యాత్ముని నజాతǂశత్రుని నెలమిం
గని తగునవసరమున ని,ప్పని విజ్ఞాపించి యతనిǂపనిచినభంగిన్. 150
క. నడతము పోదమనుడుఁ గ,వ్వడి గొండొకవడి విచారǂవన్మానసుఁడై
కడు మేలటు సేయుద మని, యొడఁ బాటుంబలుకు వలికి ǂ యొయ్యనపిదపన్.
వ. అమ్మహాత్ముతో ని ట్లనియె. 152
చ. అనికిఁ దొడంగునప్పుడు మǂహాత్మ కలంగినఁ గొన్ని తత్త్వబో
ధనమహనీయవాక్యములుǂదాత్తకృపం దగ నీవు సెప్పితే
మనమున వానియర్థములు ǂ మాధవ నిల్పఁగఁ జాలనైతి న
వ్వినుతవచస్సుధారసము ǂ వీనుల నిం కొకమాఱు నింపవే. 153
క. అనిన నగుచు నొకకేల న,తనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి బుద్ధిǂతత్త్వవిహీనుం
డును శ్రద్ధారహితుఁడు నై, తని దూఱి ముకుందుఁ డిట్టుǂలను నాతనితోన్.
తే. [2]బ్రహ్మపదవేదనమునకుǂబరమహేతు

1. గ. కార్యవిధిజ్ఞోదారుఁడ. 2. చ. బ్రహ్మపదవిత్త్వమునకును.

భూతములు నాఁటివాక్యముల్ బుద్ధిఁ దన్మ
హార్థములు నిల్పవైతి శక్యంబె యింక
నవ్వచనములు సెప్పంగ నలఘుశౌర్య. 155

—♦ శ్రీకృష్ణుం డర్జునునకుఁ దత్త్వజ్ఞానస్థిరీకరణము సేయుట ♦—

వ. తద్విషయం బగునది యొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము నాకడకు నొక్క విప్రోత్తముండు వచ్చిన నేనును దత్త్వజ్ఞానము తెఱం గుపదేశింపవే యనుటయు నతండు కాశ్యపనామధేయుం డగునొక్క ధరామరుం డొక్కెడ విజితేంద్రియుం డును జ్ఞానవిజ్ఞానశాలియుఁ ద్యక్తసంసారపరిగ్రహుండును బ్రబుద్ధసేవితుండును నగునొక్క సిద్ధునిం గాంచి సంభృతవినయుండై శిష్యత్వంబున భక్తి నాశ్రయిం చిన నమ్మహాద్విజునకు నమ్మహనీయుండు సెప్పినవాక్యంబులు సెప్పెదనవధానం బుతో విను మని పల్కి మదీయవదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యిట్లనియె. 156

ఆ. అట్లు భక్తిఁ దన్ను నాశ్రయించిన శుచి,త్వాధికుండు నిర్మలాత్మకుండు
నతులవినయపరుఁడు నగువిప్రవరుని వీక్షించి యిట్టులనియె సిద్ధవరుఁడు. 157

సీ. పుణ్యంబు లగుకర్మముల నెప్పుడును జేసి, యింపారు చుండు నైహికసుఖంబుఁ
ద్రిదివంబుఁ బడసితి ధీయుత యత్యంత,యత్నలబ్ధం బైనయట్టిపదము
పదపడి యొకమాత్ర భ్రంశంబు నొంది కా,మక్రోధముఖచిత్తములవిశేష
ములఁ బొరిఁబొరి జన్మమును మరణంబును, గలుగంగ నేను దల్లులను దండ్రు
తే. లను సహోదరులను బుత్రులను ననేక,జాతికలితులఁ గాంచితిఁ జన్నుఁబాలు
వివిధభంగులదానిఁ ద్రావితి సుహృద్వి,యోగధననాశదుర్దశ లొందఁ బెక్కు.

క. మానసశారీరము లగు, నానావేదనల వివిధనరకగతుల దుః
ఖానేకత్వ మొనర్చువి,మాననవధబంధనప్రమర్దనకృతులన్. 159

వ. అనుభవించుచు నుండి విసివి లోకతంత్రంబు పరిత్యజించితిఁ బదంపడి యాత్మ ప్రసాదంబున నిట్టిసిద్ధి వడసితి నింక లోకంబుల నాలోకింప నాకుం బ్రజాసర్గంబు గలయంతకాలంబును శుభంబ నిరంతరం బై కలుగుచుండు నే నంతకంతకు నెక్కుడులెస్స యగుదశలన పొందుదు బ్రహ్మానందంబు సులభంబ యని పలికి మఱియును. 160

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీదెసఁ బరిస్ఫుటభంగిని జెప్ప మొద్ది నా
చేత నుపాస్తిమైఁ బడయఁ జేరితి నీ కది గల్గునట్లుగాఁ
జూతు నవశ్యమున్ వినయసుందర నన్ను నెఱింగి వచ్చి తీ
వీతెలి వస్మదీయమతి కించిన నిన్నుఁ బరిగ్రహించితిన్. 161

క. అనుడు నతఁడు హర్షించుచు, ననుఁ బరతత్త్వప్రబోధనమునఁ గృతార్థా
త్మునిఁ జేసి జన్మమృతిదుః,ఖనిరాస మొనర్ప పరమకారుణ్యనిధీ. 162

వ. అనుచుం దచ్చరణంబులు గరంబుల నవలంబించి ప్రణతి యాచరించి కేలు
మొగిచి యున్న నయ్యుర్వీసురోత్తముతో నాసిద్ధసత్తముండు నీకుం బరిపాటిం
జెప్పెద సావధానమానసుండ వై యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 163

ఆ. ధర్మసాధనంబు § దనువు ధర్మము పరి,జ్ఞానదాయియట్లు § గాన తనువు
నోమ వలయు మర్త్యు § డేమిట నేమఱ, కాత్మహితము గోరి § యనఘచరిత. 164

వ. ఏమఱుటల తెఱంగు వివరించెద. 165

సీ. తనసత్త్వమును బలం§బును దన కయ్యెడు, కాలంబు నారయఁ§గాఁ దలంపఁ
డాహారములు గొను § నవియును నగునవి, గానివి యనువివే§కంబు బుద్ధిఁ
జొనుపఁడు బహుళభో§జన మొకమరి సేయు, నొకమరి దుర్నిష్ఠ § నుపవసించు
గతకాలమును నప§క్వంబును గురుదుష్ట, [1]విషమవిరుద్ధము § విపులరసము
తే. నైనయన్నము దా నర§యక భుజించుఁ
గుడువుపై గుడ్చు దిననిద్ర § గూరు సురత
పరత నొందుఁ బెల్లాయాస§పడు విమూఢుఁ
డతని బాధించు దోషత్ర§యంబుఁ గెరలి. 166

వ. అని చెప్పి. 167

—♦ శ్లేష్మాదిరోగవికారంబుల నిరూపించుట. ♦—

ఆ. అర్హకర్మలోప § మవచయ మొనరించు, ననఘ దేహమున క§నర్హ వేగ
ధారణములు రోగ§తతి జనింపఁగఁ జేయు, గామరోషములన్న§గాయ మెడలు.

క. అత్యంత ప్రబలంబులు, పైత్యవికారములు రేఁగి § ప్రాణములకు శీ
ఘ్రాత్యయముం జేయు మహో,ద్ధత్యంబున నెలవు వెడలఁ§దఱిమి సుచరితా. 169

తే. అవ్వికారంబు లెక్కుడై § యడరి యెచ్చ
టెచటు భిన్నంబు సేయు న§య్యెడలు మర్మ
నామకంబులు మర్మభి§న్నత్వ మెట్లు
సేయ కుండుఁ బరిచ్యుతి § జీవమునకు. 170

క. వినుము తెలియంగ శ్లేష్మం, బనుదోషం బారఁ బరఁగి § యవయవములు జా
డ్యనిరూఢంబులుగాఁ జే,యును లోపలిబయలు లెల్ల § నొయ్యన కప్పున్. 171

వ. పదంపడి. 172

క. కుత్తుకకు నడ్డపడు న,వ్వొత్తిలి పోనీక యాఁగు § నూర్ధ్వశ్వాసం
బెత్తఁగఁ జేయును జీవుం, డత్తనువున నుండ నేర § కంతట వెడలున్. 173

క. స్రోతోమార్గంబులఁ జూ, వే తమ కర్హంబు లైన§విషయంబులఁ బ్ర
స్ఫీతమతిం జాతురో్య,పేతము లై యింద్రియంబు § లేనును బుట్టున్. 174

క. స్రోతోమార్గములు కఫము, చేత నిరుద్ధంబు లైనఁ § జెడు నింద్రియజా

1. గ. విషమవిరోధుల ♦ విపులరసము.

తాతతశక్తులు దానను, వీతము లగుఁ జేష్టితములు ♦ విను మనుజులకున్. 175

తే. వాయు వంగంబులందు దు♦ర్వ్యాప్తిఁ గదిరి
నొవ్వఁ దెవులును బుట్టించు♦గ్రొవ్వ సెఱచు
సంధు లెడలించుఁ గ్రమమున ♦ నెందుఁ బరఁగి
తనువు [1]మ్రానుగఁ జేసి జీ♦వుని వెలార్చు. 176

క. నాలుక యాడుట గేలుం, గాలు ముడుఁపఁ జాఁప నగుట ♦ కాయంబునయం
దీలీలలు వాయుగతుల్, [2]మే లే నివి గలుగుఁ దక్క♦మే లమలాత్మా. 177

క. ఎక్కటి యిట్టివి దోషము, లొక్కొకమరి రెండుమూఁడు♦నొదవి బెరయుఁ దా
నక్కడ సన్నిపాతం, బక్కజముగఁ దనువుఁ బాపునది ♦ జీవాత్మున్. 178

క. ఈ విధమున వెడలి చనిన, జీవుఁడు నిజకర్మజాల♦సిద్ధగతులకుం
బోవుం దద్భవసుఖదుః, ఖావేశముఁ బొందు చుండు ♦ నవ్యోమెడలన్. 179

క. కృతకర్మఫలము దెగఁ గుడి, చి తనకుఁ దగినట్టిపుట్టు ♦ సెందు మగుడ ని
ట్టి తెఱంగున జీవాత్ముఁడు, గతాగతము లనుభవించుఁ ♦ గల్మషరహితా. 180

క. పాపాత్ములు నరకముఁ బు, ణ్యోపేతులు దివము విధిని♦యుక్తినశతం
బ్రాపింతురు గావున ని, ర్లేపం బగు మోక్ష మొంద ♦ లే రట్టిజనుల్. 181

తే. ఊర్ధ్వగతి కేఁగుమానవు ♦ లుండునట్టి, నెలవు లార్యులు శాస్త్రసు♦నిశ్చయమున
గని యెఱింగింతు రవి నీవు♦వినుము నీకుఁ, దెలియునట్లుగఁ జెప్పెద ♦ ధీసమగ్ర.

తే. సోముఁడనఁ దారకములన♦సూర్యుఁడనఁగఁ, గలుగు తేజస్విమూర్తుల♦నెలవులందు
ధర్మపరులుండుదురు తార♦తమ్యములకు, మనసు లెరియునట్టివి గడు♦మంచివగును.

క. అదియును గాక ఫలంబులు, తుది ముట్టఁగఁ గుడిచి వెడలఁ ♦ ద్రోవఁ బడుదు ర
ట్టిది సౌఖ్యమగు నె శాశ్వత, పదంబు మోక్షంబ కాక ♦ భవ్యవిచారా. 184

వ. అని చెప్పి గర్భావాప్తిప్రకారం బెఱింగించెద వినుమని పలికి సిద్ధుం డా భూసురున
కి ట్లనియె. 185

తే. అశుభములును శుభమ్ములు ♦ నైనకర్మ, ములఫలంబులు గుడువక♦పోవఁ గాదు
మన్యువశగతమైనయ♦య్యాత్మకు నుదాత్త, చరిత యదికారణమును వ్వో♦జన్మమునకు.

క. ఎనయఁగ శుక్లముశోణిత, మును బెరసి వెలందిగర్భ♦మున నెలకొను న
ప్పుని బ్రహ్మశక్తి బీజ, త్వనిరూఢిం బొనరు నవి వొ♦దలుఁ బిండం బై. 187

క. విను మాబీజము పిండము, తనువునఁ జైతన్యరూప♦తం బరఁగి శిరం
బును గేలుఁ గాలు నుదరం, బు నురము వెన్ను ననునంగ♦ముల నేర్పఱచున్. 188

వ. అని చెప్పి. 189

క. జననార్హవేళ వెలువడి, తనతొల్లిటికర్మములకుఁ ♦ దగిన వివిధవ
ర్తనములఁ బొందు నవి దెగినఁ, జని మఱియుం బుట్టుఁ గర్మ♦సంతతి కీఁదగన్. 190

---

1. గ. మానుగ. 2. చ. త్మే లైనన్ గలుగు దక్క ♦ లే శమలాత్మా.

క. నరుఁ డెంతకాలమేనిం, బరమం బగుముక్తిపదముఁ § బడయక యుండుం
బురుషవర యంతకాలముఁ, బొరిఁబొరి నిబ్బంగిఁ జావుఁ§బుట్టువు నొందున్. 191

సీ. కావున ముక్తికిఁ§గారణం బగుదాని, నేర్పడఁ జెప్పెద § నెఱిఁగికొనుము
దానంబు శమమును § దమమును బ్రహ్మచ,ర్యంబును వ్రతపరి§రక్షణంబు
దయయును బరధన§దారవర్జనమును, నియమయమేంద్రి య§నిగ్రహములు[1]
జననీ జనక గురు§జనపూజలును దేవ,తాతిథి పితృదేవ§తార్చనములు
తే. సత్యమును శౌచమును శుభ§సంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును క్రౌర్య§నిరసనమ్ము
గలిమి పుణ్యవృత్తం బిది § గలుగునరుఁడు
మొనయు దీని నూఁతగఁ గొని § మోక్షమునకు. 192

క. పదపడి ధర్మాచరణము, వొదలుం దత్సూక్ష్మవిధము § బుధజనులకడం
గదలక నిలిచి యెఱిఁగికొన, విదితం బగు వారిశీల§వృత్తములఁ గడున్. 193

క. వారలు సెప్పెడిశాంతో,దారవచనసమితి వినఁగఁ § దద్గతబహుగం
భీరార్థము లంతఃకర,ణారూఢము లైన బొరయు § వాపద లెందున్. 194

సీ. వ్రతపరినిష్ఠమై § వర్తించు చుండియుం, బ్రియవిజయమును శాం§తియును గలిగి
బ్రహ్మైకభజనత§త్పరుఁ డగు చుండెడు, నతనికి బ్రహ్మంబు § హుతవహుండు
సంస్తరంబును యోగ్య§సమిధలు జలమును, మంత్రంబు గురుఁడు బ్ర§హ్మంబయిట్టి
సచ్చరణంబు సూ§క్ష్మబ్రహ్మచర్యంబు, దీనియందుత్తమ§స్థిరతగలుగు
తే. వాఁడు హర్షశోకోద్దామ§వాయుహతుఁడు
గాఁడు మేదురమోహాంధ§కారమున వె
డంగువడఁడు సంసారని§స్సంగసిద్ధిఁ
బొందుఁ గాలక్రమమున న§ప్పురుషవరుఁడు. 195

వ. అని చెప్పి మఱియును. 196

—♦ తత్త్వజ్ఞానవిశేషప్రదర్శనము. ♦—

సీ. ఆదిసృష్టిఁ బ్రధాన § మనుతత్త్వ మంబుజా, సనుఁడు గల్పించి చే§తన మొనర్చె
క్షర మండ్రు దానిఁద§త్పర మగుతత్త్వంబు, నక్షర మనియును § నమృత మనియు
నార్యులు సెప్పుదు § రమ్మిథునంబున, యందు సంపన్నంబు § లఖిలభూత
జాలంబులకును సం§జనకంబు లైనబీ,జము లిది శ్రుతివాక్య§సంభృతార్థ
తే. మతఁడు గలిగించె గమనము § నాగమనము
జీవరాశికిఁ గావున § నావిధమున
నిది భ్రమించుచు నుండుఁ బు§ణ్యాతిశయము
కతన జీవాత్ముఁ డొకఁడు దన్ § గాంచినపుడు. 197

1. క. యమంబు నింద్రియ♦నిగ్రహంబు.

క. విను సుఖదుఃఖము లచిరము, లనియుం దను వశుచి యనియు § నఖిలపదార్థం
బును నశ్వర మనియుం గ్రమనిరూఢత జాడ్య మనియు § మదినూహించున్.
క. ఊహించి తన్నుఁ గప్పెడు, మోహావేశంబు ద్రోచి § మోక్షపదప్రా
ప్తిహాను సంసారాబ్ధ్యవగాహనముం జేయ కుండు § గతకల్మషుఁడై. 199
వ. అని పలికి వెండియు. 200
క. కనిరుగ్జరామరణములు, గని ప్రకృతివిధంబు లెస్సగా నెఱుఁగుటఁ ద
జ్జనితక్లేశమునకు విసి, వినమర్త్యులు పరమపదము § వెదకుదు రనఘా. 201
సీ. అట్టివా రిట్టివా § రగుట మేల్ గనుకొని, యజనంబుఁ బూతంబు § నైనచోట
నాసీనుఁ డై హృదయంబున నొకచింత, యును లేక యాఱడియుండి యడరి
తోఁచుతోఁపుల నెల్లఁ దోడ్తో నడంచి ని, రాలంబనుం డై నయతఁ డొకండు
సర్వమిత్త్రుండును § సర్వసహుండును, నిర్జితేంద్రియుఁడును § నిర్భయుఁడును
తే. గామకోపహీనుఁడు శమఘనుఁడు నైన
యతఁ డొకండు మానాభిమానాపగమము
సర్వభూతాత్మకత్వదర్శనముఁ గలుగు
నతఁ డొకండు వీరలు గందు § రనఘ ముక్తి. 202
సీ. ఒలయులాభాలాభములుఁ బ్రియద్వేషంబు, లును సుఖదుఃఖములును సమంబు
లై యుండు నెవ్వని § కాసపాటును నవ, జ్ఞతయు నెందును లేక § సర్వధర్మ
తంత్రలోలుండును § ధర్మశీలుండుఁ గాఁ, డెవ్వఁడు గూర్చువా § రొవ్వకుండు
వా రని తనకు నెవ్వరును గల్గక త్రివ, ర్గేచ్ఛ యెవ్వనిచేత § నీడ విడువఁ
తే. బడు నకర్మభావంబుఁ దాపత్రయాప
గమము వైరాగ్యసుస్థిరత్వమును గల్గు
నరయ నెవ్వనియందేని § నతఁడు నతఁడు
నతఁడు నతఁడును గందు రవ్యయపదంబు. 203
క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహిత మగుణ ము
ల్లసితగుణ మగు వెలుఁగు న, భ్యసననియతిపరుఁ డొకండు § వడయుంబుత్త్రా. 204
తే. సర్వసంకల్పవర్జనశాలి యగుచుఁ, బరమశాంతి చిత్తంబునఁ § బట్టుకొల్పు
నతఁ డనింధనానలమునట్లల్లఁ బొందు, వికృతవర్జితమైననిర్వృతి కృతాత్మ. 205
వ. అని నిర్దేశించి యోగిజనానుభావ్యంబైననెల వెఱింగించెద నని పలికి యోగులు
దాని నాత్మదర్శనానందంబు నొందుదు రవధానంబున నాకర్ణింపు మని యి
ట్లనియె. 206
ఆ. అనఘ ముంజగర్భ § మగునిషీక నిదర్శ, నంబు గాఁగఁ గనుఁగొనంగ వలయుఁ
దనువు ముంజ మాత్మ § తనిషీకనిష్కర్ష, విధము సుమ్ము యోగవిదుని వెరవు.
క. తనువుపలన నిష్కర్షం, బొనర్చి జీవాత్మఁ గాంచు § యోగివరుండ

య్యాను వొందని యట్లు దన్నుం,గనినప్పుడు జననమరణగతులం దొఱఁగున్. 208

క. ముక్తుండు జరామరణవి,యుక్తుండై హర్షశోకయోగ మెడలి స
ద్భక్తులకును నప్పద మీ, శక్తుం డగుఁజువ్వె బ్రహ్మచర్యము పేర్మిన్. 209

ఆ. ఒడలుయస్థిరత్వ మూహించి యాత్మయం, దధికనిష్ఠ గలుగు నతఁడు సకల
భూతకోటివలనఁ బొందఁడు భయము రా,గాదిదుఃఖములకు నగపడండు. 210

క. వినుయోగముక్తునకు శ,స్త్రహతి జలబాధ యగ్నిదాహము మొదలై
చనునవ్వికారములు లే, వనఘ నతఁడు గోరఁ డైంద్రమగుపద మైనన్. 211

క. తనయంద తన్ను లెస్సగఁ, గనుటం గడచినసుఖంబు గలుగదు లోకం
బున నెందు దాని కయ్యెడు,వినుతానుష్ఠానమునకు విసువమివలయున్. 212

వ. అయ్యనుష్ఠానం బెట్టి దన్నిన. 213

క. తనయెఱిఁగిన తెరువున నె,మ్మన మంతర్వర్తిఁ జేసి మఱి బాహ్యగతిం
జననీ కుండఁగ నది యెం,దనువునఁ బడు నిలుప వలయు నచ్చట దానిన్. 214

వ. అది యె ట్లనిన. 215

తే. దంతములు జిహ్వ ఘుత్తుక తాలుతలము
కంఠనాళంబు హృదయంబు గణ్యచరిత
మఱియు [1]లోపల నెచటికి మనసు మెలఁగెఁ
దాఁ గదల్పక యచటన యాఁగవలయు. 216

వ. అని చెప్పె నని నాతో శిష్యుం డని మఱపునంబలికి తలంచుకొని కొండొక నవ్వుచు నవ్విప్రుండు నామొగంబుసూచి యచ్యుతా యా సిద్ధుం డనువాఁడ నేన కదా నీయెఱుంగనిదియెదియును గలదె మఱియు నక్కాశ్యపనామధేయుండడిగిన తెఱఁగు దానికి నుత్తరంబు నాయిచ్చినవిధంబును విను మని యి ట్లనియె. 217

ఆ. కేలు మొగిచి వినయశాలి యమ్మేధావి, విశదకరుణఁ జెప్పవే మహాత్మ
పరమమోక్షకరణపరిణతం బైనయు,దాత్తసూక్ష్మసుకరధర్మ మనియె. 218

వ. అనిన నవహితుండ వై యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లంటి. 219

ఆ. పాలకడవ పెక్కుపనులలోడించిన,యాతఁ డెట్లు దాని నరసికొనుచు
నుండునట్లు లోన నునిచిమనసు నేమఱక యాత్మ వెదకు తెఱఁగు మేలు. 220

క. ఈతెఱఁగున నుద్యుక్తుం, డై తెలివొందినమనంబు నతులవివేక
ఖ్యాతి మరగించి శశ్వ,ద్ద్యోతిత మగుబ్రహ్మముం జతురయోగి గనున్. 221

తే. అయ్యనాదితత్త్వముచక్షురాదికంబు,లైన యింద్రియములకు గ్రాహ్యంబుగాదు
సకలమలనిరాసాజ్యప్రసన్నతరమ,నఃప్రదీపంబు తద్దర్శనం బొనర్చు. 222

క. కలయంగ నెల్లయెడలం, దలలును లోచనములును బదంబులు హస్తం
బులు నై యాతత్త్వం బుజ్జ్వలభంగి వెలుంగ యోగవంతుఁడు గాంచున్. 323

1. ద. లోపట్ల...మలఁగె.

క. తను నేర్వరించి కేవల,మును శాంతము నైనతత్త్వమును సంతతముం
గనుచున్నఁ దన్ను నెఱుంగం, గను జీకటిఁ బాపువెలుఁగు గలుగుం బుత్రా!

వ. బ్రహ్మవిద్యారహస్యంబు సర్వంబు నీకుం జెప్పితి నీ వింక సుఖివి గమ్ము మహాత్మ నేనుం బోయెద నని యామంత్రణంబు సేసిన నపాస్తసంశయుం డయి యా శిష్యుం డరిగె నిట నిన్ను దర్శింప వచ్చితి నని పలికి యమ్మహాద్విజుం డంతర్హితుం డయ్యెం బరమహితం బైనయీవాక్యసంతానంబు సమవధానంబున వినం బడితె నే పాండవమధ్యమా నాఁడు రథస్థుండ వయిన నిన్ను నేతదీయం బయిన యర్థజాతంబు వినిపించితి నని యప్పురుషవరుతోడం బురుషోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె. 225

సీ. వ్యామిశ్రమతి యగునతనికి నకృతాత్ముఁ, డైనవానికి నవధానరహిత
చేతస్కునకు నిది సెప్పఁగా దేఁ దొల్లి, దెలియంగఁ జెప్పితి దేవతలకు
గాండివి నీవు దక్కఁగ నిది మర్త్యులా, కర్ణింపఁ దగువారు గలరె యొరులు
పరమరహస్య మీపరిపాటి దీన న,య్యమృతవస్తువు గని యఖిలదుఃఖ
ఆ. ములుఁ దొఱంగి నిత్యముక్తత వెలుఁ గొందు,నరుఁడు వైశ్యులైననాతులైన
శూద్రులైనఁ గంద్రు సువ్వె యిమ్మెయి ముక్తి, బ్రాఁతె బ్రాహ్మణులకు రాజులకును.

క. వినిపించితి నిను బోధం,బునకు నుపాయంబు ఫలసముదయము మోక్షం
బును సౌఖ్యనిర్ణయము ని,క్కనుట గడవ సుఖము లొందుఁ గలవే యరయన్.

ఆ. శ్రద్ధ గలిగి లోకసంగ్రహాసంగంబు, నీడ విడిచి యెవ్వఁ డీయుపాయ
ముల భజించువాఁడు మోక్షలక్ష్మికిం బతి, యగు నొకింతసందియంబువలదు.

క. చెప్పం గలయది యెల్లను, జెప్పితి నీకింత గడవఁ జెప్ప నొకఁడు లే
దిప్పాట నెలల నాఱిటఁ, జొప్పడు యోగంబు నియతిశుద్ధాత్మునకున్. 229

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణునకు నధ్యాత్మవిద్యావిషయంబు లగువాక్యంబులు సెప్పె నని చెప్పిన వినియన్నరనారాయణులు మఱియు నెవ్విధంబున వర్తించిరని యడుగుటయు. 230

చ. గుణసమతానుభూతిహృతికోవిదసారవివేకభవ్య చా
రణసురసిద్ధసాధ్యఖచరప్రముఖాఖిలభూతసేవ్య వీ
క్షణకలనాకృతార్థమునిసార్థబహుస్తుతివాక్యరత్నభూ
షణమహనీయఖేలన నిసర్గకృపాకృతలోకపాలనా. 231

క. నవ్యత్వపురాణత్వద,శావ్యపనయదుర్నిరూపసౌందర్యా వే
దవ్యాసవాక్ప్రశంసిత,దివ్యధురాధుర్య యోగిధీసత్కార్యా. 232

మాలిని. భువనభవనదీపస్ఫూర్తితేజోవిలాసా
సవితృశశిమయత్వస్ఫారచక్షుర్వికాసా

వివిధనిగమవిద్యాశ్రవేద్యసూక్ష్మప్రభాసా
పవనవిజయలీలాశ్రప్రౌఢచేతోనివాసా. 233

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభారతంబునయశ్వమేధపర్వంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 234

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము

సుఖనిష్పాదనకే
లీసక్తపదారవిందలీలా సతతా
భ్యాసవికాసిసమాధిస
మాసాదితశాంతిలోల హరిహరనాథా. 1

—♦ బ్రాహ్మణగీతలు ♦—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

ఆ. అట్లు శౌరి పార్థు నంచితబ్రహ్మవి,ద్యాప్రబోధకంబు లైనయట్టి
వినుతవాక్యములు సవిస్తరముగ విని,పించి యతనివలని ప్రీతిజేసి. 3

వ. వెండియు నిట్లని బోధించు. 4

సీ. భర్తృభార్యాకృతభవ్యసంవాదంబు, నభయనామకము నై యతిశయిల్లు
నట్టిది యొక యితిహాసంబు విను పార్థ, జననుతసమధికజ్ఞానవర్ణి
తాత్మకుఁ డైనమహాద్విజుఁ డొకఁడు వి;విక్తప్రదేశసేవిత్వనిరతి
నున్నెడ నల్ల నాసన్న యై వినయంబు, భక్తియు నెసఁగఁ దత్పత్ని ప్రణతి

తే. యాచరించి మహాత్మ యధ్యాత్మబోధ,భరితఁగాఁ జేయవే నన్నుఁ గరుణ పల్ల
వింప నని దయ వుట్టంగ వేఁడుటయును,మందహాసవిభాసియై మగువఁ జూచి.

క. ఈ మాటకుఁ జారుముఖీ, నామది ముద మందెఁ గాన నాతికి నిది యే
లా మేటితలం పనుత్రో, వేమియు లే దోపి వినుము హితవచనంబుల్. 6

వ. నాయెఱింగినభంగిఁ జెప్పెద నని పలికి యయ్యతులవ్రతుండా పతివ్రత కిట్లనియె.

సీ. వినను గానను జేయ వెర వైనయవికర్మ,ములు వానిఁ గర్మకర్తలు సమస్త
సిద్ధిప్రదము లని చెప్పుదు రజ్ఞాన,తిమిరాంధులై విను ధీరచిత్త
జగమున లేదు నిష్కర్మత్వ మెందేనిఁ, గలిగె నేనియును మార్ఖ్యముగ దాని
నిందింతు రెక్కుడు నెల వది యాత్మ నేఁ, గందు బ్రహ్మంబు నిష్కళత నందు

తే. వెలుఁగు నగ్నితో సోముండు ◆ గలసి మిథున
ధర్మమం దెప్డు నడపి భూతములఁ దాల్చు
నజుఁడు మొదలుగ నక్షరోపాస్తి యందుఁ
జేయుదురు శాంతి నింద్రియజిత్వ మొంది. 8

వ. అక్షరంబు తెఱం గెఱింగించెద. 9

సీ. స్పర్శంబు రసము రూపంబును శబ్దంబు, గంధంబుఁ గా కున్కి ◆ కారణముగఁ
ద్వక్కున జిహ్వనేత్రమున శ్రోత్రంబున, ఘ్రాణంబునను బరిగ్రహవిధాన
మాచరించుటకు లో ◆ నై యుండ దాత్మ్వ, [1]మమలినబుద్ధ్యవగమము దానిఁ
బ్రాపించుఁ బ్రాణాదిపంచవాయువులును, విను దానివలన వర్తనముఁ బొందు
తే. నంద డిందుఁ బ్రాణంబు నపానమును స
మాననామకవ్యానమధ్యమున నడచు
మెలఁగుచుండుఁ బ్రాణాపానములకు నడిమి
దెస నుదానంబు శ్రుతి యిట్లు ◆ దేటపఱిచె. 10

క. నెలకొని ప్రాణాపానం,బులఁ బురుషుఁడు సుప్తుఁడైనఁ ◆ బొలఁతి విలీనం
బు లగు సమానవ్యానం,బులు యోగులు సంశయంబుఁ ◆ బొందరు దీనన్. 11

క. విను తెలియంగ నుదానం,బున సుప్తుం డైనఁ బ్రాణము నపానంబున్
వనజనిభలోచనా పురు,షుని విడువవు యోగిజనులచూపి ట్లుండున్. 12

—◆ అంతర్యాగప్రకారంబు నిరూపించి చెప్పుట ◆—

వ. ఇవ్వాయువు లేనును మనంబును బుద్ధియుం గూడ నీయేఁడును వైశ్వానరునకు జిహ్వలు వైశ్వానరుం డనఁ బ్రాణులదేహంబులం దగ్నిరూపంబున వెలుంగుచున్న యాత్ముండు మేయంబును భక్ష్యంబును దృశ్యంబును స్పృశ్యంబును శ్రావ్యంబును మంతవ్యంబును బోద్ధవ్యంబును నగునీసప్తసంఖ్య సమిధలు ఘ్రాతయు భక్షయితయు ద్రష్టయు స్ప్రష్టయు శ్రోతయు మంతయు బోద్ధయు నయిన యీయేఁడ్వురును వరుసను మేయాదు లయినహవిస్సు లేఁడింటిని వేల్చుచుఋత్విజు లిది సప్తహోతృవిధానప్రకారంబు వైశ్వానరువదనంబులు పదియు [2]దిగ్వాయుసూర్యచంద్రపృథివీపావకశక్రవిష్ణుప్రజాపతిమిత్రాత్మకంబులు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధవక్తవ్యకర్తవ్యగంతవ్యవిసర్గానందంబులు హవిస్సు లీపదింటిని గ్రమంబున నాహుతులు సేయుహోతలు శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు లయినదశేంద్రియంబులిత్తెఱంగు దశహోతృవిధి యీరెంటిని నెఱింగియుం దేవిధంబుననేనియు జీవాత్ముం డుపద్రష్టగా నంతర్యాగంబు నడపుయోగిజనంబులు జననమరణవిముక్తులగుదురు బహిర్యజ్ఞపరులు గమనాగమనభ్రమణంబులం బొందు చుండుదు రని చెప్పి వెండియు. 13

1. గ. మమలినబుద్ధ్యుపగమము, 2. చ. దిగాకాశసూర్య.

క. విను ప్రణవాదికరూప, త్వనిరూఢిం బుట్టు వాక్కు దాని వెనుచనున్
మనము పురుషార్థబుద్ధిం, [1]బనుపడి యని చెప్పె సతికి బ్రాహ్మణుఁ డనఘా. 14

క. విని యా విప్రునితో ని, ట్లను నయ్యేలనాగ మన మ్మనఘ ప్రేరేపం
గ నెగయు వాక్కు తదనువ, ర్తనము మనంబునకు నెవ్విధంబునఁ గలుగున్. 15

వ. అనవుడు నతండు. 16

చ. మనసు నుదానవాయువును మానిని గూడి వెలార్చు వాక్కు నా
త్మనివలనన్ భవద్వచనక్రమున్ జనతానుభవంబుచొప్ప యై
నను విను కార్యమున్ గుఱిచినం దగ వాగనువర్తనంబు సే
యన వలసెన్ మనంబునకు నెమ్మెయి గల్గుట నట్లు సెప్పితిన్. 17

వ. అని పలికి మఱియు నమ్మహీసురోత్తముం డిట్లనియె. 18

క. మనసును [2]వాక్కును మాలో, ననఘచరిత యెక్కు డెవ్వ రని యంభోజా
సను నడిగిన నతఁ డెక్కుడు, మన మనవుడు వాణి యక్కమలభవుతోడన్, 19

వ. ఏను నీకుం గామదోహిని నయి యుండ న న్నెట్లు దక్కువగాఁ బలికి తనిన నతండు స్థావరంబును జంగమంబును నన నాకు రెండుమనస్సులు గల వందు స్థావరంబు నాయొద్దను జంగమంబు నీకడను నిలుచు భవద్గోచరత్వంబునం బరఁగువర్ణంబు మంత్రంబు స్వరంబు జంగమమనస్సుగా నెగడు దానికంటె నీ వెక్కుడు నీకంటె నెక్కుడు స్థావరమనస్సు గావున నిమ్మాట యాడం గల దానవు గా వని నిర్దేశించె. 20

క. విను మమ్మెయినిర్దేశం, బున నవ్వాగ్దేవి మూర్ఛ వోయినయ ట్లే
మిని బలుక కుండి పదపడి, వినయంబున నజుని శరణు వేఁడె లతాంగీ. 21

వ. అనిన బ్రాహ్మణి పతితో బ్రహ్మమాటకుం గొఱవోయినవాణి యేమిటం దేఱె నని యడిగిన బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. 22

క. ప్రాణాపానంబులయెడ, వాణి నిలుచుఁ గాన ప్రాణవాయు వొదవి త
త్క్షీణత్వ ముడిపె నది గీ, ర్వాణజ్యేష్ఠప్రభావవాసిత యగుటన్. 23

వ. ఇట్టి వని వాఙ్మనసప్రకారంబు లెఱుంగుట మోక్షంబునకు మూలం బింకను వాణీమనస్సుల తెఱంగు సెప్పెద వినుము. 24

తే. ప్రాణుఁ బొదువుట వాణి యపానుఁ జెంది
తా నుదానభూతాత్మయై తనువు విడచి
వ్యానచేష్టిత సర్వసం వ్యాప్తి నొంద
మనసు సుస్థితి నొందు సమానునందు. 25

వ. మనసు సుస్థితిం బొందుట ముక్తికిం గారణం బని చెప్పి వెండియు. 26

సీ. ఘోషిణి నాఁగ నఘోషిణి యన రెండు, తెఱఁగులు గలిగి వాగ్దేవి వరఁగు

1. క. బనుపడ వని. 2. గ. వాకును దమలో.

నం దఘోషిణి గరీయసి యుత్తమరసంబు, గోవుచందంబునఁ గురియుచుండు
నవ్యయరూపదివ్య ప్రభావోజ్జ్వల, బ్రహ్మవాదిని యిట్లు బ్రాహ్మివిధము
గనుట మహానందకర మని చెప్పి య,వ్విప్రుండు మఱియు నవ్వేలఁదితోడ

తే. వినుము ఘ్రాణాదికము లైదు మనసు బుద్ధి
యొక యధిష్ఠానమున నుండియును నెఱుంగ
వబల యొం డొంటివిషయంబు నలమికొనఁగ
ననిన వివరింపు మా తెఱం గనియె నింతి. 27

వ. అనుటయు నయ్యవనీదేవుం డయ్యువిద కి ట్లనియె. 28

సీ. గంధంబు ఘ్రాణంబ కాని తక్కినయాఱు, నధిగమింపఁగ నోప వధిగమించు
రసము జిహ్వయ యితరము లాపనికిఁ గావు,రూపంబుఁ జక్షుస్స యోపు నెఱుఁగఁ
బెఱయవి యెఱుఁగవు తెఱవ సంస్పర్శంబుఁ,గాంచుఁ జర్మంబ తక్కటివి గానఁ
జాలవు శబ్దంబుఁ జాలుఁ బట్టంగ శ్రోత్రంబ యన్యమును దత్కారణమునకు

తే. వెరవు లేవు సంశయితసంవేదనంబు
మనసుకృత్యంబ యికార్యమునకు నొండ్లు
సొరవు నిష్ఠ బుద్ధిన యగుఁ జొరఁగ నేర
వి త్తెఱంగున కపరంబు తెఱిఁగికొనుము. 29

—* ఇంద్రియమనఃపరస్పరసంవాద ప్రకారము *—

వ. అని చెప్పి మనస్సునకు నింద్రియంబులకుం దొల్లి గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మింద్రియంబులు మనస్సుతో నేము నీవు నొక్కరూప యనుటయు
మనస్సు వాని కి ట్లనియె. 30

చ. చన దిటు లంట గం పెఱుఁగఁ జాలదు నాసిక జిహ్వయుం జవుల్
గొన వెర లేదు రూపు గనుఁగొంటకుఁ గన్ను వలంతి గాదు స్పో
కు నెఱుఁగుశక్తి చర్మమునకుం బ్రభవింపదు శబ్దజాతము
న్వినఁ జెవి కల్ప మేనియును నే ర్పొడఁగూడదు నేఁ దొఱంగినన్. 31

వ. నిజంబుగా నేను దొఱంగితినేని. 32

ఆ. అప్రయోజనంబు లై యుండు నాఱిన,సిప్పలట్లు శూన్యనిలయములును
బోలె మీస్వరూపములు గాన మనలోన, నెక్కుడేన చూవె యింతనిజము.

వ. అనిన విని యింద్రియంబులు మనంబున కి ట్లనియె. 34

సీ. ఇంతవ ట్టెట్టిద యిట్లైనయంతన, కలుగు నేర్చునె యధికత్వ మేము
వెలి గాఁగ నీ వొకవిషయంబు నేనియు, ననుభవించితి యేని నధిక మగుట
గానంగ వచ్చు మాలో నొకం డడఁగిన,ననుభవింపుమ తదీయార్థ మట్లు

1. గ. జిహ్వతుం జవుల్ గొన వెర లేదు.

గాక ఘ్రాణంబున గంధంబు జిహ్వ, రసంబు చక్షువున రూపంబు వినుము
ఆ. చర్మశక్తిఁ జేసి సంస్పర్శవిషయంబు, శ్రోత్రయుక్తి శబ్దమాత్రకంబు
కాని యొంట నొంటిఁ గబళింపఁజాల వె, ట్లధికతానిరూఢి గానపడితి. 35
క. మును మే మాలంబించిన, వెనుకఁ గదా నీకు ననుభవింప వశం బో
మనసా [1]నీ వెంగిలి కా, దనుమా యవ్విషయ మెక్కడ దయ్యెడు మనలోన్. 36
క. నీ వడఁగిననుం బ్రాణముఁ, గావఁగ మాయంద బోధకం బగు ద్రవ్యం
బావర్తింపఁగఁ జేయుట, గావించును నీకుఁ దెలివుఁ గనికొను మిదియున్. 37
సీ. అట్లు గా దిట్లని యనుశాసనము సేయఁ, గడు నేర్చు శిష్యులకడకుఁ బోయి
వినిపింపఁ దొడఁగి యవ్వీను తార్థములు వార, లుగ్గడింపఁగఁ గను నొజ్జ పోలె
మముఁ గొని విషయోత్కరము నీవు భోగ్యంబు, గాఁ జేసికొందు నీకలలు గన్న
యప్పుడు మా లేమి నవ్విషయంబు బొం, కైన వాకిలి లేనియాలయంబుఁ
ఆ. జెంది మరలినట్లు సేడ్పాటు వొరయుదు, గాక సత్యభుక్తి గలదె నీకు
నింతవట్టుఁ గాన్ప మేమును నీవును, గలసి పరఁగ భోగకలన గలుగు. 38
వ. అని యివ్విధంబున మనంబును నింద్రియంబులును సంవాదంబు సేసె నని య
ప్పురుషవరుం డావరవర్ణినితో వే ఱొక్కరుండు విను మని యి ట్లనియె. 39
సీ. ప్రాణప్రభృతు లగుపవను లంభోరుహ, గర్భుని నొక్కటఁ గానఁ బోయి
యెక్కుడు మాలోన నెవ్వఁడు నావుడు, నవ్విభుం డెవ్వార లడఁగ నడఁగు
దురు వెడలవార లెవ్వరికిఁ బ్రవర్తన, మొందిన నెల్లవారును జరింతు
రధికు లందఱకును నట్టివారలు మీరు, నను డని పలికినఁ జనక నిలిచి
ఆ. ప్రాణుఁ డాది గాఁగ [2]నందఱుఁ దమతమ, వలన నవ్విధంబు గలుగఁ దెలుప
నాతఁ డే నెఱుంగ నాయది యట్టిద, వినుఁడు మీ విశేషవృత్తిభంగి. 40
తే. ఎప్పు డెవ్వరివలన నేచొప్పు గలుగు
నపుడ వా రెక్కుడగుదు రన్యోన్యమైత్రి
భావమునఁ దాల్చుఁ డొండొరుఁ బవనులార
పొరిఁ బరస్పరభావనాపరుల రగుఁడు. 41
వ. ఇత్తెఱంగున మీకు భద్రం బగుం బొం డని పుచ్చె నట్లుపదేశించిన బ్రహ్మ
వాక్యంబుల వాయువులు సమత నొందె నని చెప్పి వాయువిషయం బైన యది
నారద దేవమతసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణి
కి ట్లనియె. 42
తే. దేవమతుఁ డనువిప్రుండు దేవమునివ, రేణ్యుఁ డగునారదుని నొక్కపుణ్యభూమిఁ
గాంచి వినతుఁడై యాతనికరుణ వడసి, భక్తిరసము పొంగారఁ దత్ప్రాంతమునకు.
సీ. అల్లనఁ జననాతఁ డాదరంబున నిందు, రమ్ము రం డనుచుఁ గరమునఁ జూపు

1. అ. 'నీవ యొఱఁగి కాదనుమా'. 2. గ. బవనులం దమతమ.

నెడ సమానీనుఁ డై - కడు వినయంబున, హస్తముల్ మొగిచి దయాసమగ్ర
యొఱిఁగింపు పవనంబు లేనింటియందును, జాయమానం బగు జంతువునకుఁ
దొలితొలి యెద్ది దాఁ దొడఁగు వర్తింపఁగ, ననవుడు నారదుం డతనితోడ
తే. వాయు వెయ్యది గర్భసంవాసమునకుఁ, జొనుపు జీవునిఁ దజ్జంతుజననవేళఁ
దొలుత దాని కనంతరకలితమైన, మారుతంబు ప్రవర్తించుమఱియు వినుము.
తే. పురుషునందు సమానంబుఁ బొలఁతియందుఁ
వ్యానమునుజువ్వ పొడమించుఁ వరుస ననఘ
శుక్లమును శోణితంబును జాలు గల్గు
నయ్యుగంబును విధిచెయ్యినమరఁ బొంద. 45
క. విను సృష్టశోణితంబున, బనుగొనుశుక్లంబువలనఁ బ్రాణుఁడు దగ వ
ర్తన మొందుఁ బ్రాణశుక్లము, లనూన హేతువులుగా నపానుఁడునడచున్. 46
క. చనుఁ బ్రాణుఁ డధోగతి నూర్ధ్వనిరూఢి నపానుఁ డివ్విధము గలయిారెం
టను నగ్నిమయోదానం, బును వ్యానంబును సమానమును వర్తించున్. 47
ఆ. పావకుండు సర్వదేవాత్మకుండు ప్రాణంబునకు నపాననామమునకు
నంతరమున వెలుఁగునా భవ్యమూర్తియు, దానరూప మండ్రుతద్జ్ఞజనులు. 48
సీ. విను మహోరాత్రంబులును శుభాశుభములు
సత్యానృతంబులు సదసదాహ్వ
యములును నైన ద్వంద్వములు ప్రాణాపాన
ములకు నామాంతరంబులు తదీయ
మధ్యవర్తిత నొప్పుమహనీయవహ్ని యు
దానంబు దాని నిర్ద్వంద్వభావ
మాంతరయోగవిద్యా ప్రవీణులు గండ్రు
పరమశాంతి యనంగ బ్రహ్మ మనఁగ
తే. నరయ భేదంబు లే దన్నయట్టులుండు, నమ్మహావస్తువును నుదానాకృతియ య
నంగఁ జెవి యార విందుమునలినగర్భు, చేతనిదిదివ్యముని యిట్లుసెప్పెఁగరుణ.
వ. అనిచెప్పియింద్రియమనఃపవనంబులభంగులు గనుంగొనుట యాత్త్వంబులకుఁ
బరమం బయినతత్త్వంబు గనుటకుఁ గతం బై యుండు నని పలికి యుద్ధరామరుం
డా రామారత్నంబును సదయంబుగా నవలోకించి యుత్తమరహస్యంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 50

—* జీవాత్మ స్వరూపనిరూపణప్రకారము * —

సీ. కరణంబు కర్మంబు కర్త యన్నెతద్వి, రాజితకారకత్రయముచేత
నఖిలంబుసంవ్యాప్తమైయుండుఘ్రాణాదు, లునుమనంబునుబుద్ధియును బ్రవరులు
కరణహేతువు లండ్రు గంధాదివిషయసం, తతియు మంతవ్యబోద్ధవ్యములును

మును [1]ప్రకారభేదమున నెఱింగించితి, నవి [2]సదుత్తరంబులనఘులార. 125

క. స్రోతస్సన [3]జీవగమన, హేతు వగుదశావిశేష మీగుణమునఁ దా
నీ తెరువు నొందు నని కనుఁ, డాతతమతులార కరణమగు నదిత్రోవన్. 126

వ. గుణత్రయంబునం ద్రోచుటమే లది ద్రోపువడునట్టివితృష్ణత్వంబు లే కుండు నేని. 127

క. సాత్త్వికులకు దివము రజో,మత్త్వకలితవర్తనులకు మధ్యభువనవా
సత్త్వముఁ దామసులకు నీ,చత్వకరాధోజగంబు సంప్రాప్త మగున్. 128

క. ధర్మార్థకామగోచర, కర్మములకు సాత్త్వికాదికప్రకరవికా
రోర్ములు హేతువు లగు ని,ష్కర్మత కేతద్విధూతి కారణము సుఁడీ. 129

క. క్రమమునఁ బ్రాణంబు నపా,నము సత్త్వంబును [4]రజస్సు నాకుం జూడఁ
యమివరులార యుదానము,తమ మిట్టుల శ్రుతియు సువిదితంబుగఁ జెప్పన్. 130

క. జపమును దానము యజ్ఞముఁ, దపమును గర్తృజనచిత్తదశలను సత్త్వా
ద్యుపహితములగుటనడచుం, ద్రిపథంబుల సాత్త్వికపుగతియ మేలెందున్. 131

క. వినుఁ డెక్కువ దక్కువ లే, కనయము నెనసినగుణత్రయంబునుజూరే
వినుతావ్యక్తం బనఁగా, జనుసత్త్వము శివ మచలము శాశ్వతమరయన్. 132

క. సదత్ప్రకారనిత్యం, బది దాని తెఱం గెఱుంగు నాతఁడు విజ్ఞా
నదశావధూతగుఁడై, యదీనగతిఁ బొందఁ గను నిరామయపదమున్. 133

వ. అని యుపదేశించి విరించి వెండియు. 134

—* మనోబుద్ధ్యహంకారాదితత్త్వప్రకారము. *—

సీ. అవ్యక్తమునను మహత్తత్త్వ ముదయించు, నది బుద్ధి మతి ధృతిఖ్యాతి సంవి
దుపలబ్ధినామంబు లొంది యెందును గని, విని చని కావించి విభుత నొప్పు
దాన నహంకారతత్త్వంబునకుఁ గల్గుఁ, బ్రభవంబు వినుఁడు తద్భావితాత్మ
కంబై ప్రవర్తించుఁ గార్యనీతుల లోక, మఖిలంబు వర్ణత్రయప్రజనితు
తే. లధ్యయనమును వ్రతమును నధ్వరంబుఁ
దపము మొదలైనక్రియ లందుఁ దగిలి నడచు
నెల్లఁ దద్వ్యాప్తిఁ జేసియ తెల్ల మింత
జగము రంజిల్లు దాని తేజంబువలన. 135

క. వినుఁ డాతత్త్వంబుల సం,జనితము లగు మేదినియును జలమును దేజం
బును వాయువు నాకాశము, ననఁగ మహాభూతములు నిరతిశయమహిమన్. 136

తే. తద్గుణంబులు సూరె గంధంబు రసము
రూపసంస్పర్శశబ్దముల్ రూఢభంగిఁ
బరఁగునవ్విషయములఁ బాల్పడ్డమనసు
గలుగుజంతువు మోహాంధకార మొందు. 137

1. గ. ప్రకాశభేదములనెఱిం 2. గ. సుదుస్తరంబు 3. చ. త్రిదివగమన. 4. గ. రజస్సునకుఁ జూడఁగ సంయమి.

క. దీన సకలజంతువులును, లీనము లగు చుండుఁ దమమ లీనస్మృతిధై
ర్యానూనం బగునిర్మల,మానసమునఁ బొరయనీరు మహితార్యజనుల్. 138
క. విషయంబులు నశ్వరములు, విషసన్నిభములు సమగ్రవికృతిజనకముల్
ధిషణాగుణముల నెల్లఁ గ,లుషములుగాఁ జేయు మోహలోభకరము లై. 139
ఆ. మాంసశోణితాస్థిమయశరీరంబులఁ, దారు గాఁగ [1]లగ్గతలఁచునట్టి
కృపణజనులు వీనికీడు గానఁగ లేక, చిక్కి చెడుదు రింత నిక్కువంబు. 140
వ. పండితులు వీనిచేతం జెడ రని పలికి పద్మసంభవుండు వెండియు. 141
తే. అంతరాత్మ యనంగఁ బ్రాణాదిపంచ,కమును వాఙ్మనోబుద్ధులుఁగా నిరూఢి
గలుగు నీయష్టకంబు లోకమున కెల్లఁ, దా నుపాదానకారణత్వము వహించు.
వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుట బోధంబునకు నిదానంబు. 143
సీ. వినుఁ డహంకారసంజనితంబు లగుచక్షు,రాదికబుద్ధీంద్రియములుఁ బాయు
ముఖకర్మేంద్రియములును మనంబును, నేకాదశేంద్రియానీక మీక
డిందిసందడిఁ బడి [2]కుందక యుం డెది, యింపేనిఁ దనవంక కిడ్వఁ జాలు
బుద్ధితత్త్వము గల్గుశుద్ధాత్మకుఁడు పర,తత్త్వంబు గనుటకుఁ దా వలంతి
తే. యనియెఱింగించి మఱియునిట్లను నజుండు, స్వేద ముద్భిద మండమ్ము నీనఁబుట్టు
నధమమధ్యమోత్తమదశలైన భూత, రాసులత్త్యుత్తమములు జరాయుజములు.
వ. భూతతారతమ్యజ్ఞానంబు మాననీయంబగుటనిట్లు సెప్పితినధ్యాత్మాదులం జెప్పెదఁ
దద్వేదిత్వంబు విద్యామూలంబై యుండు నవధానంబుతో వినుండు. 145
క. అంబర మాది యనిల తే,జోంబుధరలు వరుసతోడ నగుఁ జూరె ద్వితీ
యంబుఁ దృతీయంబుఁ జతు,ర్థంబును బంచమము భూతతతి యట్లుండున్. 146
వ. అధ్యాత్మాదులు భూతాధిష్ఠానంబులు గావున భూతంబులమున్నుపన్యసించితి. 147
సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు సూరె శబ్దం బధి,భూతంబు దిశలు ప్రబుద్ధులార
యధిదైవతము చర్మ మధ్యాత్మ మందలి,సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు విద్యుత్తు నే,త్రంబు దా నధ్యాత్మికంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ,యధ్యాత్మకము రసమారయంగ
తే. దానియధిభూత ముదుపతి తదధిదైవ,తంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మంచితాధిభూతము తదీయాధిదైవ,తంబు మారుతమండ్రు విద్వజ్జనములు. 148
వ. ఇది బుద్ధీంద్రియ ప్రపంచంబు. 149
సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు, కర్మేంద్రియములు సత్కర్మలార
యధ్యాత్మములు వాని కగునధిభూతముల్, గంతవ్యమునువిసర్గమును శుక్ర
మును గ్రమవృత్తిమై వినుఁడు కర్తవ్యవ, క్తవ్యంబులును నధిదైవతములు
బభ్రుమిత్త్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు, మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

1. క. నాత్మఁదల 2. జ. క్రుందక యొడగిలి యిన్నింటిఁ దన; ట. కుందక యొడగిలి యింపనిన త.

తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమాన [1]మంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవతము [2]రుద్రుఁ డమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ మిది వేదవాక్యనిర్ణయము తెఱఁగు. 150

ఆ. ఇట్లు దెలియనెఱిఁగి యింద్రియంబుల యింద్రియార్థములను భూతసార్థమును దె
మల్చి చిట్ల కుండ మనసున నొదిఁగించు, టనఘులార భవనిరాసకంబు. 151

వ. అని నిర్దేశించి నీరజాసనుం డా సంయమివరులతో సూక్ష్మభావత్వసంపాదినియు
శివయు నగునివృత్తి తెఱం గెఱింగించెద ననుమాట మున్నాడి యిట్లనియె. 152

సీ. కమఠంబు దనయంగకముల నెట్లట్లు కా, మముల విద్వాంసుండు మరలఁ దివుచుఁ
గామంబుల మరల్చఁగా నోపు ధీరుండు, విరజస్కుఁడై ముక్తి తెరువు గాంచు
నింద్రియంబులు పదియింటిని గుదియించు, టెక్కుడు వెరవది యింధనముగ
నాత్మాగ్ని వెలుఁగు భూతావలి నాత్మఁ గాంచిన సూక్ష్మతత్త్వదర్శనము గలుగు

తే. భూతపంచకజలధి రోగాతిశోక, సహితభోగలవాంశకాశ్రయము దీని
విభులు కాముండుఁ గ్రోధుండు వీరి గెల్వ, వచ్చినప్పుడ యది కడవంగవచ్చు.

ఆ. మనసు మనసునందు మడఁచి యాత్మని నాత్మ, యందు గాంచునట్టి యతఁడు సర్వ
విదుఁడు సకలభూతవితతియందును దనుఁ, గనుచు నుండు నిర్వికల్పకముగ. 154

తే. ఆత్మతత్త్వ మేకంబ దీపాంతరములఁ
[3]గలుగఁ జేయు ప్రదీపంబు కరణి నావ
హించు రూపాంతరముల నయ్యోలమియును బు
ధుండు గనుఁగొని బ్రమయక యుండు నొకట. 155

తే. ఆ పరంజ్యోతి పేళ్ళు నర్యముఁడు వరుణుఁ
డనిలుఁ డగ్ని సోముఁడు విష్ణుఁ డజుఁడు శివుఁ డ
నంగఁ బరఁగు శబ్దములు సన్మతులు దానిఁ
బ్రయతు లయి భజియింతురు నియతులార. 156

వ. అని చెప్పి యచ్చతురాననుం డమ్మాననీయులతో మఱియు నిట్లను ధర్మంబునకు
నహింస లక్షణం బధర్మంబునకు హింసయు దేవతలకుఁ బ్రకాశత్వంబును
మనుష్యులకుఁ గర్మంబును నాకాశంబునకు శబ్దమును వాయువునకు స్పర్శం
బును జ్యోతిస్సునకు రూపంబును జలంబునకు రసంబును బృథివికి గంధంబును
భారతికి శబ్దంబును మనంబునకుఁ జింతయు బుద్ధికి వ్యవసాయంబును దదీయ
మహత్తత్త్వస్వరూపంబునకు ధ్యానంబును నవ్యక్తంబునకు [4]సాధుత్వంబును
యోగంబునకుఁ [5]బ్రవృత్తియును జ్ఞానంబునకు సన్న్యాస[illegible] లక్షణంబులు
లక్షణజ్ఞానంబు పరతత్త్వపరిజ్ఞానంబునకు హేతుభూతంబు [illegible] ప్రవృత్తిమమత. 157

1. గ. సంకల్పములును 2 గ. వేధయమృత 3. చ. గనఁగఁజేయు 4. చ. సమత్వ[illegible] [illegible]వృత్తంబును

ఆ. జ్ఞానపూర్వమైన సన్న్యాసకలనంబు, పరమగతి నొనర్చు భవ్యులార
ద్వంద్వరహితుఁ డై నతని జరామృత్యుని, స్తరణకరణ మైన ధర్మ మొందు. 148

— * అవ్యక్తనామతత్త్వనిరూపణప్రకారము * —

సీ. అవ్యక్తనామకం బగుతత్త్వ మరయ స,లింగంబు పురుషుఁ డలింగుఁ డతఁడు
క్షేత్రంబు నెఱుఁగుట క్షేత్రజ్ఞుఁడనఁ జను, క్షేత్రంబు నాఁగఁ బ్రకృతియనఁగ
నవ్యక్తమునకు నామాంతరంబు గుణ, ప్రభవమాతత్త్వమా ప్రభువు గుణము
నెఱుఁగవు చేతనాహీనముల్ గాన య,య్యంతరాత్ముఁడు తత్క్రియాప్రపంచ

ఆ. మెఱుఁగు నిట్టు లగుట మెఱిఁగి గుణమ్ముల, విడిచి నిలిచి తత్త్వవేది యంత
రాత్మవేశనమున నచలనిరామయా,వ్యయపదంబు నందు ననఘులార. 159

వ. అని వెండియు. 160

సీ. జ్యోతిస్సులందు వర్యుఁడు రవి భూతంబు,లం దగ్ని వరుఁడు విద్యలఁ బ్రధాన
సావిత్రి దేవతాసమితిఁ బ్రజాపతి, ఘనుఁడు వేదముల ముఖ్యంబు ప్రణవ
మనిలచయమ్మునఁ బ్రాణ [1]మగ్ర్యము ఛంద,ములకు గాయత్రి యగ్గలము పశువు
లకు మేటి యజ మఖిలచతుష్పదములకు, ధేనువు మిక్కిలి మానవులకు

తే. బ్రాహ్మణుండు వరిష్ఠుండు పక్షులందు, శ్యేన మధికంబు యజ్ఞవిధానములహు
తంబు పెద్ద యుగములఁ గృతంబు మేలు, ధాతువర్గములోన నుత్తమము పసిఁడి.

సీ. యవ లోషధులలోన నన్నంబు భక్ష్యభో,జ్యములందు జలము పేయములలోన
నమరాచలము పర్వతములలోఁ బ్లక్షంబు, తరువులలోన నూర్ధ్వంబు దిశల
జాహ్నవి నదులందు సాగరంబు సరస్సు,లందు గృహస్థత్వ మాశ్రమముల
నెక్కు డారయ నెక్కుఁ డేను బ్రజాపతు,లం దచింత్యాత్మకుం డైన యట్టి

తే. విష్ణుఁ డెక్కుడు నాకంటె వినుఁడు తెలియ,నీశ్వరుఁడు దేవతావలి కెల్ల నెక్కు
డతఁడు నా నే ననఁగ విష్ణుఁ డనఁగ వస్తు,వొకఁడ మూర్తిత్రయంబున నుల్లసిల్లు.

క. నెఱయఁ బ్రధానపదార్థము, లెఱుఁగుట పరిబోధమూల మెఱుకల కెల్లన్
మెఱుఁ గిడుట మమ్ము మువ్వుర, గుఱుకొని యొకఁడుగ నెఱింగికొనుట దలంపన్.

క. దివసము రాత్రియునుం బోరిఁ, బ్రవర్తనముఁ బొందుచుండు పగిదిని సుఖసం
భవదుఃఖజననములు జం,తువులకుఁ గలుగు వల దుబ్బ [2]దురపిల్లంగన్. 164

తే. పొదలుఁ దఱుఁగుట కై పొడ [3]వొదవుఁబడుట
కై [4]కడను జేరుఁ బాయుట కై జనించుఁ
బొలియుటకు నై సుఖంబును బొందు దుఃఖ
మందుటకు నై పదార్థము లఖిలములును. 165

క. జ్ఞానము సవివేకస్థితి, దానికి నాశంబు లేదు దానిఁ దెలియుటన్
మానాహంకప్రజాపతిబు, మానిననిర్మలుఁడు మోక్షమార్గముఁ గాంచున్. 166

1. చ. మాద్యము. 2. గ. దురపిల్లంగన్. 3. జ. వెదుగ. 4. గ. కడుం జేరు.

వ. అని వివరించి యాసమంచితాచారులతోడ నాక్రమప్రకారంబు లెఱింగించెద
నని పలికి యి ట్లని యుపన్యసించె. 167

సీ. గురునకుఁ బ్రియహితకరుఁ డయి వేదాధ్య,యన మొనరించుచు [1]నశన మమల
భిక్ష [2]నొనర్చుచు బిల్వపలాశదం,డములలో నొకటి ధార్యముగఁ జేసి
స్నానశీలుఁడు బ్రహ్మచర్యపరుండును, నియమితేంద్రియుఁడును నిత్యశుచియు
యజ్ఞోపవీతియు నబహుభాషియు మేఖ,లాఢ్యుండు నై శయనాసనప్ర
తే. చారవిధములు సముచితా[3]చరితములుగ,సత్యధర్మనిరూఢుఁడై శాంతి గలిగి
వేల్మియిరుప్రొద్దు నడపుచుఁ గల్మషంపుఁ,బనుల, కెలయక వర్తించు బ్రహ్మచారి

సీ. అర్హప్రకారసమావర్తనుం డయి, నిజదారనిరతుండు నిర్మలప్ర
చారుండుఁ బంచయజ్ఞపరుండు నతిథిశి,ష్టాశియు శుక్లవస్త్రాన్వితుండు
శక్త్యనుగుణదానశాలియు నపచలేం,ద్రియుఁడును శుచియు మైత్త్రీపరుండు
స్వాధ్యాయశీలుండు సద్వ్రతనిష్ఠుండు, నై యాజనంబు నధ్యాపనంబు
ఆ. శక్యమైనఁ జల్పి క్షమ గల్గి సత్ప్రీతి, గ్రహ మొనర్చి మిత్త్రులహితు లనక
మాటకార్యమునను మధ్యస్థుఁడై గృహ,స్థుండు నడచు దురితదూరుఁడగుచు.

సీ. గ్రామంబు దొఱఁగి యరణ్యస్థలంబునఁ
బర్ణశాలావాసపరత నొంది
స్నానతంత్రము రెండుసంధ్యల నడపుచు
బ్రహ్మచర్యవ్రతభాసి యగుచుఁ
బూరిపంటలు ఫలంబులు మూలములు శాక
సముదయంబును నశనముగఁ గొనుచు
నజినంబు వల్కల మంబరంబుగఁ గొని
శయనకృత్యంబు భూస్థలి నొనర్చి
తే. యతిథులకు నెడ మిచ్చి యాహారములను
భక్తి నాత్మీయములలోనఁ బంచి పెట్టి
యధ్యయనహోమశీలుఁడై యన్ని యింద్రి
యముల గెలిచి వానప్రస్థుఁ డతిశయిల్లు. 170

క. ఈ మూఁడాశ్రమములలో, నేమిటవర్తించువారలేనియు ముక్తిం
గామించినఁ జొరఁ దగు వి,ద్యామూలాచార మైనయత్యాశ్రమమున్. 171

సీ. సర్వభూతదయానుషంగంబు గలిగి య,తీతవస్తువులఁ జింతింప కెద న
నాగతంబులమీఁద నాస సేయక వర్త,మానలబ్ధము లుపేక్షానిరూఢిఁ
గూర్చు చంగంబులఁ గూర్మ మొట్లట్ల యిం,ద్రియముల లోనికిఁ దిగిచికొనుచు
సముచితకాలభిక్షాచర్య దొరకొన్న, యంతన నిజదే[illegible] నడపి

1. చ. నన్నమమల. 2. చ. జరించుచు. 3. గ. చారములుగ, నాచరించుచు స్త్రీజనత్యాగ మొంది. వేల్మి

తే. గ్రాస మాచ్ఛాదనంబు దక్కంగ నెవ్వఁ, డర్థి నెయ్యది యిచ్చిన నంద కేక
వారభోజి యగుచు నమస్కారసఖ్య,నుతినిరాకృతిరహితుఁడై యతి వెలుంగు.

క. అనసూయయు నక్రోధం,బును దమమును బ్రహ్మచర్యమును ఋజుభావం
బును సత్యంబు నపైశున, ము నహింసయుఁ జూవె యతికి ముఖ్యవ్రతముల్.

తే. వృక్షమూలనదీతీరవిజననిలయ, విపినగిరిగుహానిత్యవివిక్తదేవ
సదనవాసియై కౌటిల్య[1]సాధ్యవస్తు,సంచయనము లుడిగి యతి సంచరించు.

క. తనమేలు ప్రకాశింపక, తనుఁ గనుఁగొనునట్టిజను లుదాసీనతమై
నునికికిఁ దగియెడుచందం,బున వర్తించుయతి సర్వముక్తత నొందున్. 175

వ. అని యెఱింగించి మఱియును. 176

సీ. సన్న్యాస మనఁ దపశ్చరణంబుపేరు త,పోజ్ఞానముక్తిప్రబుద్ధులైన
జనము లచింత్యం బజర మమృతంబు నా, వెలుఁగుతత్త్వము గండ్రుపీతతామ
సము నవధూతరాజసము నై శుద్ధస,త్త్వాశ్రయం బగుహృదయంబు గలుగు
వారు తపోవృత్తివలన సుక్షేమమా,ర్గంబున నడతు రేకత్వశోభి

తే. మహితనానాత్వ మనఁగ సమస్తభూత
సముదయస్థమై యున్నతత్త్వము ప్రకాశ
మగుట నఖిలగతులఁ దోఁచునవ్విధంబు
గలుగుబుధుఁడు నిర్ద్వంద్వుఁడై కాంచు ముక్తి. 177

వ. అవ్యక్తప్రభవంబును బుద్ధిస్కంధంబును నహంకారవిటపంబును మహాభూతో
పశాఖంబును నింద్రియకోటరంబును [2]సంతతాశాపల్లవంబును శుభాశుభఫలం
బును నై సంసారవృక్షం బొప్పుచుండు. 178

క. జ్ఞానాసి నది నఱకి యభి, మానాహంకారదూరమతి యగుపురుషుం
డానంత్యము ప్రస్ఫుటముగఁ,గానంగా నేర్చు విగతకల్మషులారా. 179

ఆ. అనిమిషమైనఁ బరమనియతి నాత్మని నాత్మ
యందె కనినఁ దెలివు [3]నారఁ బడసి
బోధమహితములు పొందునవ్యయగతిఁ
బొందఁ గండ్రు ప్రకృతిపొందు దొఱఁగి. 180

ఆ. పరమనియతి యనఁగఁ బ్రాణసంయమనంబ, యది క్రమాభివృద్ధి నలవరింప
గాఁ బ్రసాదసిద్ధి గలిమి ధ్రువం బవ్వి, శేషకలన మిష్టసిద్ధిఁ జేర్చు. 181

క. అవ్యక్తతత్త్వజాతము, భవ్యము తత్త్వంబుదురితపంకహరం బై
యవ్యయ మమృత మనింద్రియ, భావ్యం బగుతత్త్వ మొందఁ బ్రాఁకగుఁజుండీ.

వ. కావున. 183

తే. సత్త్వభావప్రజాపతిఁ బ్రశస్తమైన,కృత్య మరయంగ లేదండ్రు నిత్యవస్తు

1. గ. శాత్త్వవస్తు. 2. గ. సంతతపర్ణపుష్పంబును; చ. సంతతశాద్వలంబును. 3. గ. నలరివారు.

సమ్యగధిగమసిద్ధికి సంయమ ప్రసిద్ధు లాగమతంత్ర ప్రసిద్ధులార. 184

క. వినుఁడీ సత్త్వస్థుఁ బురుషుఁ, గనుఁగొను టనుమానకలనఁ గాని మనము ద
క్కిన తెఱఁ గేమిట నైనం, గనుఁగొనియెద మనుట వెరవు గాకుండుఁ జుఁడీ.

సీ. ఇట్లగు పెట్లనియెదరేని సత్యంబు, సంతోషమును నహింసయును ధృతియు
క్షమయు నార్జవమును సన్న్యాసమును బరి, త్యాగంబు విజ్ఞానయోగదశయు
సాత్త్వికంబులు గాన తత్త్వవిజ్ఞనము లీ,యనుమానమునఁ బురుషాధిగమముఁ
బడయుట యొప్పెడుపదమండ్రు సత్త్వంబుఁ,బురుషుండు నొకఁడను బుద్ధి గొంద

తే. ఱార్యు లూఁదుదు రట్లెల యగు నుదుంబ
రమున మశకమ్ము వారి మీనము వసించు
నట్లు సత్త్వంబునం దంతరాత్ముఁ డుండుఁ
గాక యనియెడువారు పెక్కండ్రు గలరు. 186

వ. అనిన విని యమ్మలమ్మహితాత్ములితో ధర్మంబు లనేకవిధంబులువీనిలోనెవ్వం
డెయ్యది యవలంబించె నదియ వాఁడు మేలను నే మన్నింటిమీఁదనుంబరఁగిన
బుద్ధులు గలిగి యనిశ్చయదర్శనుల మయి యుండుదు మిది ప్రధానానుష్ఠేయం
బని యుపదేశింపవలయు సత్త్వపురుషసంబంధ ప్రకారంబును బ్రస్ఫుటంబుగా
నెఱింగింపు మనుటయు వారికి వారిజాసనుం డి ట్లనియె. 187

—* సత్త్వం బవశ్యానుష్ఠేయంబుగా నిరూపించుట. *—

సీ. సకలధర్మములలో సర్వభూతాహింస, మేటి యహింసాసమేతుఁ డైన
వానికి నుత్తమజ్ఞానోదయం బగు, నది మోక్ష మొసరించు ననఘులార
కోరిక మెయిఁ గర్మ కారి యయ్యెడువాఁడు, పొందు గతాగతంబుల ఫలాభి
లాషంబు లేక నిర్దోషత మే లాచరించిన ముక్తి సిద్ధించు వినుడు

తే. విషయి పురుషుండు సత్త్వంబు విషయ మిట్లు
భోక్తృభోజ్యత్వసంబంధమునఁ బొసంగి
యుండియును బద్మపత్త్రిపయోలవంబు
కరణి నతఁడు తత్సంగంబుఁ బొరయ కుండు. 188

క. సత్త్వము ప్రదీప మాపర,తత్త్వముఁ గాంచుటకుఁ గాన తత్సాధనతా
[1]తత్త్వము వదలక చిత్తసు,ఖత్వాకలిత మగు నెలవు గండ్రు కృతాత్ముల్. 189

చ. అది సదుపాయ మెందును నుపాయసమగ్రత లేమి నేర్ప ద
భ్యుదయము దూరమార్గమునఁ బొందెడుభద్రము వాహనాధ్యుఁడుఁ గా
నది నెఱి నుత్తరించి కనునందము నౌసహితుండుఁ గాంచునో
ప్పిదము విసాధనుం డయిన చే లెటు లొందఁగ నేర్చుఁ జెప్పఁడా. 190

ఆ. ఇట్టు లగుట యొఱిఁగి యెఱిఁగియేనియును నెఱుంగ కేని బలిమి నొచ్చు గడిగి

1. గ. సత్త్వము...చిత్త్వసుఖ.

చేయుపని ఫలంబుసిద్ధింప కుండుట, కొలఁదిఁ బోక దుఃఖములును గలుగు. 191

క. స్థలపథమునఁ బోతమ్ము, న్జలమార్గంబునందు వాహనము వినియోజ్యం
బులు గా విమ్మెయి సాధన, కలనవిభాగజ్ఞుఁ డైనఁ గడచు దురితముల్. 192

వ. అని చెప్పి. 193

తే. తటినిఁ దగ నుత్తరించునంతకును బోత
మాదరించి తక్కొల్లనియట్టు పురుషు
దర్శనము సంభవించునంతకును సత్త్వ
మూఁది పిదపఁ దత్సంబంధ ముడుగుఁ డనియె. 194

వ. ఇట్లుపదేశించి మఱియు నిట్లను నవ్యక్తంబుగుణంబు మహత్తత్త్వంబు మహత్తత్త్వగుణం బహంకారం బహంకారగుణంబులు మహాభూతంబులు మహాభూతగుణంబులు శబ్దాదు లం దాకాశంబునకు శబ్దంబు గుణంబు వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులు గుణంబులు తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూపంబులు గుణంబులు జలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులు గుణంబులు పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులు గుణంబులు శబ్దంబు మృదుఖరాదిబహువిధభేదంబులు గలిగి యుండు స్పర్శంబు శీతోష్ణముఖ్యవివిధప్రకారంబులం బరఁగు రూపంబు శుక్లకష్ణప్రభృతినానావిధంబులం జను రసంబు మధురతిక్తాదిప్రచురభంగుల నడచు గంధంబు సురభితీక్ష్ణప్రముఖానేకవిశేషంబుల వర్తించు నిట్లు పెక్కుచందంబులం జెల్లువిషయంబుల తెఱం గెఱుంగుట వానిఁ దొఱంగుటకుం దోడ్పడం జాల నని చెప్పి వెండియు. 195

ఆ. భూమిముఖచతుష్కమునకంటె దివి యహం, కారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కు, డన్నిటికిని బురుషుఁ డధికుఁ డరయ. 196

క. భూతముల తారతమ్యము, చేతోగత మైనయట్టిశిష్టజనము ప్ర
ద్యోతితుఁ డగుపురుషుఁ గని ని, రాతంకావ్యయపదంబు ప్రాప్తింపఁ గనున్.

సీ. పంచభూతంబులఁ బరఁగింపఁ గుదియింపఁ, జాలుదక్షత వాని నేలు ప్రభుతఁ
దనరు మనంబు రథ్యముల సారథి యట్టు, లట్టింద్రియంబుల నాఁగ నడప
నదియ వలంతి భూతాత్మకంబును బుద్ధి, సన్నాహమును మనస్సారథికము
నింద్రియాశ్వము నైనయీదేహరథంబున, నభిమతగతి నంతరాత్ముఁ డెందు

తే. నెలమివర్తించునిట్లగు టెఱుఁగుబుధుఁడు, ఘోరసంసారమోహవాగురకులోను
గాక నిర్గుణపథమునఁ గ్రాలి కను స్థి, రామయము నవ్యయంబును నగుపదంబు.

వ. అని పలికి మఱియును. 199

క. శరనిధితరఁగలభంగిం, బొరిఁబొరి నవ్యక్తమునను బుట్టు నడంగున్
సురనరధరణీరుహముఖ, చరాచరానేక భూతజాలము లెల్లన్. 200

క. అవ్యక్తాదికసకలము, నవ్యయుఁ డగుపురుషుఁ డాశ్రయంబుగఁ బరగున్

సువ్యక్తంబుగ నిది గను, భవ్యులు వడయుదురు మోహబంధవిముక్తిన్. 201

క. వినుఁ డక్కనుటకు మూలం, బనఘుం బగుదపము యగుట నతినిష్ఠఁ దపో
ధనసమ్యగ్విధసముపార్జనం బవశ్యంబు వలయు సన్మతులారా. 202

సీ. భూరితపంబునఁ బూరె ప్రజాపతుల్, బహువిధవృష్టినిర్వాహణనిపుణు
లైరి వన్యంబు లాహారంబులుగఁ దప, మాదరంబునఁ జేసి కాదె మునులు
కాలత్రయంబు లోకత్రితయంబును, గాంతురు విద్యల గౌరవంబు
లాదవుఁ దపంబున నొండువిధంబులఁ, బడయంగ రానియక్కడుపదంబు

తే. లచ్చు మైనతపంబున వచ్చుఁ బడయ, బ్రహ్మవధమద్యపానాదిపాతకంబు
లెల్లఁ బాయు దపఃకృతి నిద్ధతపము, పేర్మి సర్వభూతంబులుఁ బ్రీతిఁబొందు.

క. మమతాహంకృతిసహితత, పమునఁ బ్రజాపతిసమీపభవ్యపదము సం
యమి పొందు నిందు సందేహ మొకింతయు లేదు నిర్మలాత్మకులారా. 204

క. మమతాహంకారవిముక్తము శుద్ధము నైనయచలితధ్యానముతో
సమవేతం బగుతపమున, యమి గను సకలోత్తరావ్యయపదప్రాప్తిన్. 205

వ. అని చెప్పి వెండియు. 206

క. తమము రజస్సుఁ దొఱఁగి స, త్త్వమునసన రమియించి యగుణతత్త్వము గని స
త్త్వమును దిగవిడుచు వైరాగ్యమహితుఁ డగు మునివరుం డకల్మషులారా. 207

క. పరమం బనంగ వేదాం, తరహస్యాత్మత వెలుంగుతత్త్వము నిక్కం
బరయఁగ క్షేత్రజ్ఞుఁడ యను, పరిణతి గలయతఁడు సర్వపదవిదుఁడు సుడీ. 208

క. వృత్తివిశేషమునఁ జనిన, చిత్తము వెనుకఁ జని యందుఁ జేర్చి మనసు దా
నె త్తెఱఁగునకుం దివియమి, యుత్తమపురహస్య మండ్రు యోగమున మునుల్.

క. వినుఁ డవ్యక్తాంతం బగు, పని యెల్ల నవిద్య నొలయు బంధము మమతం
బనుపడిన మృత్యు వమృతం, బనఁ జనునది నిర్మమత్వ మారఁ గలిగినన్. 210

సీ. కర్మముల్ మేలండ్రు కర్మతత్పరులు బు, ద్ధాత్ములు విద్య వర్యత నుతింతు
రవి షోడశవికార యగుమూర్తిఁ గల్పించు, నది నిత్యుఁ డగ్రాహ్యుఁ డన వెలుంగు
పురుషునిఁ [1]దోఁచించు నరయంగఁ గర్మము, యత్త్వంబు లేమి విద్యామయత్వ
మతనికి నైజమై యతిశయిల్లుట శ్రుతి, సాటు నిత్తెఱఁగును జ్ఞానమే మ

తే. హాత్మునకుఁ గల్గి యుండు నయ్యార్యవర్యుఁ
డఖిలసంకల్పములఁ బాచి యాత్మ నాత్మ
యంద కాంచి యనామయ మజర మమృత
మనుపదమ్ముఁ బ్రాపించుఁ గృతాత్ములార. 211

వ. [2] (అని యిట్లు కమలగర్భుండు.) 212

క. జ్ఞానపరినిష్ఠితాత్మకు, లైనవిముక్తిపదనిర్ణయజ్ఞులచే స

1. తోఁచెంచు 2. ఈ వచనము పెక్కిటఁ గానరాదు.

మ్మానిత యగుగతి యిది [1]కర్మానుగతివిరక్తజనసమంచితసుండీ. 213

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 214

క. కోరికలకుఁ జోరక యసంగారూఢత గలిగి యెల్లయందును సమతం
గూరినచిత్తంబులు గల సారాత్మకు లీ పథమునఁ జనుటకు శక్తుల్. 215

క. చెప్పితి సర్వంబును నీ, [2]చొప్పున నడవుఁ డెడ నొందు సారనీకుఁడు మీ
లొప్పెడు తెరు విది దీనం, దప్పుదు పరమపదసిద్ధి ధార్మికులారా. 216

క. అని యిట్లు కమలగర్భుఁడు, మునులకుఁ దత్త్వోపదేశము జేసిన వా
రనవద్యసమాధికులై, యనితరసులభ మగుసౌఖ్య మందిరి వత్సా. 217

వ. అని పలికి గురుం డా శిష్యునితోడ. 218

క. నీవును నివ్వాక్యంబులు, భావంబున నెలవుకొలిపి [3]పరమసమాధి
శ్రీ వాటింపుము నిత్యపదావాప్తి ఫలించు నీ కనాయాసమునన్. 219

క. అని గురుఁడు ప్రబోధించిన, మనమునఁ దెలి వొంది తత్సమంచితమార్గం
బున నడచి పొందె శిష్యుం, డనామయం బజర మమృత మనియెడుపదమున్.

చ. అని వసుదేవసూనుఁడు సమాదరమేదురచిత్తవృత్తిఁ జె
ప్పిన విని వారియుల్లములపెం పిటు లుండునె వార లెవ్వరో
వినుటకు నాదుడెందమున వేడ్క జనించె నెఱుంగఁ జెప్పవే
యనుటయుఁ బార్థమోహముఁ గృప నమ్మహితాత్ముఁడు సూచినవ్వుచున్. 221

క. అనఘ విను మే గురుఁడ నా, మనంబు శిష్యుండ విమలమానస నీపైఁ
బనుపడు ప్రీతిం జెప్పితి, ననితరసులభాతిగుహ్య మగునిప్పదమున్. 222

క. విమలము నచలము నగుచిత్తము నా దెసనేకభక్తితత్పరముగఁ జే
యుము నిత్యము నీయధ్యాత్మము నను సంధింపు పాసెదవు దురితములన్. 223

క. సమరమునప్పుడు నీ కి, యమృతపదప్రాప్తిహేతు వగుసమ్యగ్బో
ధము వివరించితి నచలత, రమింపు మిం దెపుడు శమధురాధుర్యుఁడవై. 224

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణున కధ్యాత్మవిద్య వివరించె నని చెప్పినఁ బరమగురుం
డును విశిష్టశిష్యుండును నగునప్పురుషవరులు మఱియు నెవ్విధంబునం బ్రవర్తించి
రాకర్ణించుకౌతుకంబు నామనంబున నెసకం బెసంగెడు మునీంద్రా యెఱింగిం
పవే యని యడుగుటయు. 225

చ. పరమదయావిధేయ పరిపాలితవేదకలాప [4]పక్వని
ర్భరశమసూక్ష్మతాతనువిభాసిత పన్నగతల్పభూషణా
దరభరితా పవిత్రపదతామరసస్మరణా పరాపర
త్వరహిత పద్మజాదిసురవందిత పశ్చిమనాళనందితా. 226

1. గ. కర్మానుమతివిరక్తి. 2. గ. చొప్పునడపుఁడెడఁదనొందు 3. జ. పరమసమాధిన్, (శ్రీ 4. గ. పక్వనిర్భర.

సీ. పుండరీకాక్ష యీ§పుడమి యంతయును భ,వత్పాదపంక్తిసం§వ్యాప్త మయ్యె
నంబరం బెల్లను § నావృత మయ్యె నీ,మహితసముజ్జ్వల§మస్తకముల
నంతరిక్షము దావ§కాద్భుతకుక్షిదే,శంబులచేత సం§ఛన్న మయ్యె
భవదీయమహనీయ§బాహార్గళానిచ,యాపిహితము లయ్యె § నన్నిదిశలు
తే. బహుచరణముల బహుశిరో§భాగములను
బహుజఠరముల బహుభుజా§ప్రకరములను
దేవ యిట్లు సర్వంబును § నీవ యై త
నర్చి తిది నాదుకన్ను మ§నంబుఁ దనిపె. 50

వ. విశ్వరూపా యీ రూపం బుపసంహరించి నీ దగునెప్పటియాకారంబు గైకొనవే యనిన నప్పరమేశ్వరుండు వరంబు గోరు మని యానతిచ్చిన నమ్మహాత్ముండు సంశ్రితార్తిహర నీమూర్తిఁ గంటి నింతకంటె మిక్కిలివరంబులును గలవే యనుటయు. 51

క. ఆదేవుఁ డతనితో నటు, గాదు ననుం గనుట శుభము § గావింపక పో
దేది ప్రియ మడుగు మిత్తుఁ బ్ర,మోదంబుగ నీకు ననిన § ముని యిట్లనియెన్.

వ. అవశ్యంబును నా కట్లు గావలయు నని యవధరించితేని దేవా యిది మరుదేశం బిచ్చట జలంబు దుర్లభంబు నాకు జలసన్నిధి యెప్పుడు గలుగఁ బ్రసాదింపుము. 53

క. అనుటయు నంబుజనాభుఁడు, దనయెప్పటిలలితమూర్తి § ధరియించి మునీం
ద్రునితోడ నన్ను, దలఁపఁగ, ననఘా దొరకును జలంబు § లని పలికి తగన్. 54

వ. వీడ్కొని చనియెం బదంపడి యాభృగువంశవరుం డొక్కెడ మెలంగు చుండి తృషితుం డయి హృషీకేశుం దలంచిన. 55

సీ. కుక్కలు సుట్టి రా § నొక్కమాతంగుండు, బాణబాణాసన§పాణియును ది
గంబరుండును మలి§నాంగుండు నగువాఁడు,దోఁచె నచ్ఛజలంబు§దొరఁగుచుండ
మేనితో నమ్ముని § వానిఁ దప్పక చూడ, వాఁ డోయుదంక యి§వ్వారి డప్పి
వోఁ ద్రావుమనుడు నా§భూసురాగ్రణియొల్ల,నని పల్కెఁ బల్కెన§విను మునీవు
ఆ. నీరువట్టు శ్రమముఁ § గూరిన నీమీఁది,కరుణ వచ్చినాఁడఁ § గాదు నాక
యర్థి ద్రావు టొప్పు § ననియె నాచండాలు, నలుకమెయి నదల్చె § నత్తపస్వి. 56

వ. అదల్చిన నతండు సారమేయంబులుం దాను నంతర్ధానంబు సేసె నాసంయమి వెఱఁగుపడియొక్కింతవిచారించియిక్కపట ప్రచారంబు కృష్ణసంపాదితంబుగావలయు నని యూహించుసమయంబున నయ్యెడకుం గృష్ణుం డరుగుదెంచుటయుం గనుంగొని యమ్మహాత్మునితోడ నమ్మునివరుండు. 57

క. జలము నినుఁ దలఁపఁగా నిటు, గలుగు నె చండాలునొడలఁ § గాఱెడు నీ రే
నలఘుగుణ త్రావుదు నె యే,కొలఁది శ్రమం బైన వరము § గుచ్చితమయ్యెన్.

చ. అనవుఁడు గృష్ణుఁ డిట్టు లను ✽ నాఱడిఁబోయెఁ బ్రయత్న మెల్ల నీ
వనఘ యెఱుంగవైతి సమ ✽ యం బొకఁ డిమ్మెయిఁ గల్గె నేర్పడ
న్వినుము నిలింపవల్లభుని ✽ నీకయి వేఁడితి నే సుధారసం
బనితరసాధ్య మైనశుభ ✽ మయ్యెడుభూతి దొలంగ నక్కటా. 59

వ. అది యె ట్లంటేని. 60

క. ఏను సుధ యడుగుటయు హరి, మానవులకు నేల యగు న ✽ మర్త్యత్వము మే
లైన తెఱఁ గొంటు గోరుము, దానిం దగ నిచ్చెదన్ ము ✽ దం బారంగన్. 61

వ. అనిన నయ్యనిమిషపతియానసం బాలోకించి. 62

క. నిను వేఁడుట మోఘముగాఁ, జను నే యెట్లైన నాదు ✽ వచనవు సెఱప క
మ్మునిపతికి నమృతరస మి, మ్మని ప్రార్థించిన మహాత్మ ✽ యాతఁడు నాతోన్. 63

వ. సమయంబు సేసికొని వచ్చె నత్తెఱం గాకర్ణింపు మమ్మహితసౌజన్యధన్యుండు. 64

శా. మాతంగత్వము దాల్చి యే నరిగి స ✽ మ్మానించి యా భార్గవుం
బ్రీతుం జేసెద నట్టు లిచ్చిన సుధన్ ✽ హ్రీదూషితస్వాంతుఁ డై
యాతం డొల్లక యున్న నేమి విను నా ✽ కన్యాయవృత్తంబు గా
దీ తంత్రంబున కీవ సాక్షి యని తా ✽ నేతెంచి నిన్ గానఁగన్. 65

వ. నీవు ప్రత్యాఖ్యానంబు చేసిన నతం డంతర్ధానంబు సేసెం గానిమ్ము దాని కేమి సేయ వచ్చు నాయిచ్చినవరంబు బొంకు గా కుండ నీకు జలం బెప్పుడుం గలుగ జేసెద. 66

చ. అనఘ జలంబు నీవలసి ✽ నప్పుడ మేఘము లీమరుస్థలం
బున నొసఁగున్ భవద్యశము ✽ పొంపిరివోవ నుదంక మేఘనా
మనుతవిహారముల్ గలిగి ✽ మాన్యత నెప్పుడు నియ్యెడం జరిం
చును జలదంబు లింత నను ✽ సువ్రత దూఱకు పోయివచ్చెదన్. 67

క. అనినం బ్రీతుం డయ్యెను, ముని యంతర్ధానకలన ✽ మునఁ గృష్ణుండుం
జనియె నని చెప్పి మఱియును, జనమేజయనృపతితోడ ✽ సంప్రీతిమెయిన్. 68

వ. వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 69

ఆ. మనుజనాథ యెప్పు ✽ డును మరుదేశంబు,నందు నియతవృత్తి ✽ నద్భుతంబు
దలకొనంగ నయ్యు ✽ దంక మేఘంబు లొ,క్కొక్క పుణ్యాతిథుల ✽ నోలసి కురియు. 70

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మునీంద్రా యుపేంద్రుని శపించుటకు నుత్సహించిన యుదంకుం డేమివిధంబు తపంబున నమ్మహానుభావంబు నొందె నెఱింగింపవే యనుడు నా విభునకు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె.

—♦ జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁ డుదంకుని చరిత్రంబు సెప్పుట. ♦—

సీ. అతనికి గురుభక్తి ✽ కతనఁ జొప్పడియె న, త్తెఱఁగు పెంపది విను ✽ తెలియ నతఁడు

దనగురుం డైనగౌతమునకు శుశ్రూష, నియతిమైఁ జేయు సస్నేహభక్తి
కంబుగఁ బెద్దయుఁగాలంబు సనిన నా,సంయమిపతి శిష్యసమితి కెల్ల
వివిధవరము లిచ్చి వీడ్కొల్పి పుచ్చి యు,దంకునిదిక్కును దలఁపకుండె
ఆ. నత్తపఃపరాత్ముఁ డతినిష్ఠఁ బరిచర్య, నడుపు చొక్కనాఁడు గడుసు వ్రేఁగు
గలుగునట్టివంటకట్టియమోపట్టు, గుదియ మోచి తెచ్చెఁ గురువరేణ్య. 72
క. అటు మోచి తెచ్చియందొక,జట పెద్దయుఁ దగిలి యుండ సరభసముగ వై
చుటయుఁ దెగి మోపుతో ముం,దట నది పడియెనుజరాసితచ్ఛవి మెఱయన్. 73
సీ. దాన నన్నియతుండు దనవయఃపాకంబు, నెఱిఁగి శోకంబున నేడ్వ నమ్మ
హాముని యశ్రువు లంజలిఁ బట్టంగ, నిజపుత్త్రిఁ బనిచె నస్నిరజాక్షి
రయమునఁ బట్టి కరంబులు వేఁడిమి, నెరిసిన విడిచిన ధరయుఁ దలరె
నమ్మౌని యా శిష్యు రమ్మని చేరంగఁ, బిలిచి నీ వేటికి నలఁతఁ బొందె
ఆ. దనిన నతఁడు శిష్యు లందఱపైఁ గల,కరుణ మీకుఁ బెద్దకాలమేని
మునివరేణ్య నావలన లేద దానికి, నుమ్మలింప కెట్టులుండవచ్చు. 74
వ. అనుటయుఁ గృప చిగురొత్తు చిత్తంబుతోడ. 75
క. ఎలప్రాయ మిచ్చితిని నీ, కలఘుమతీ యిచ్చెదను మదాత్మజ నుల్లం
బలరఁగఁ బెండిలి గమ్మని, పలికి మఱియు నా తపస్విపతి యిట్లనియెన్. 76
క. నీ తేజంబు సహింపఁగ, నీతామరసాక్షి దక్క నెవ్వరికిఁ దప
స్సీస్ఫీతా శక్యము గా దిది, చేతోగతిఁ జూచి తగవు సిద్ధించుటకై. 77
వ. ఇమ్ముద్దియకును. 78
క. తను వొండుగఁ జేసెద నది, జననాంతర మెట్టు లట్ల సజ్జననుత నీ
వనుఃహూనము దక్కము యా,వనమును గైకొనుము కన్య వరియింపు తగన్.
వ. అధర్మము గాకుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నని యనుగ్రహించి యక్కన్యకా
రత్నంబునకును. 80
చ. తనులత యొండు సేసిన నుదంకుఁడు యౌవనలక్ష్మిఁ దాల్చి య
వ్వనిత వివాహ మయ్యె నృపవర్య పదంపడి యమ్మునీంద్రుతో
ననుఁ బని గొండు మీరలు మనంబున నెద్ది దలంచి వేడ్క సే
సిన నది దెత్తు మీకరుణఁ జేసియ కల్గెడు నాకు శక్తియున్. 81
క. అని విన్నపంబు సేసిన, విని దక్షిణఁ బ్రీతి యగుట వే ఱొరులకుఁ గా
కనఘ భవదీయచరితం,బునఁ జూవే నాకు ననియె ముని మనుజేంద్రా. 82
తే. అంత నిలువక మునిపత్నికతఁడు భక్తి, నెఱఁగి తల్లి మీ రానతియిండు మీకు
వలయునట్టిపదార్థ మవశ్యమును స,మాహరింతు నే ననుటయు నయ్యహల్య.
చ. వలవదు లాఁతివాఁడ వె భవద్గుణతోషితగౌతమాంచితో
క్తులు మది నూఁదు మన్నను నకుంఠితచిత్తత నొత్తె పల్క న

య్యాలఘుతపస్వి యాసతి ప్రియయంబున మిత్రసహాఖ్యుదేవికిం
డలములు దెమ్మ నాకుఁ బ్రకటంబుగఁ బెంపువహింపు తమ్ముఁడా. 84

వ. అని యిట్లు వనిచిన నాతండు ప్రీతుం డయి యప్పనికిం జనియెఁ బదంపడి గౌతముం డుదంకునిం బోడగాన మెచట నున్నవాఁ డని యహల్య నడిగిన నా భృగువంశవరుం డరిగిన తెఱం గెఱింగించిన నద్దయాళుం డద్దేవియానవం బాలోకించి. 85

క. ఆ సౌదాసనరేంద్రుం, డా సురచరితుండు శాప యీ మాతని నటు గాఁ
జేసినయది మానుషమాం,సాసక్తుం డగు టెఱుంగఁ యీ డమ్మని యతనిన్. 86

సీ. [1]అకటయెట్లగునొక్కొ యనుపల్కు కృపదోఁప, బలికినసమ్మద్గ భయముగొనుచు
నెఱుఁగ నిట్లగుట మునీశ్వర నామీఁది,దయ చిగు రొత్త నాతనికిఁ గీడు
రా కుండునట్లుగాఁ యీ జేకొని కావవే, యనిన నాసంయమి యీ యంత వెఱవ
నేల యే నతనికి యీ నెడరు రానీ నని, తగ నూఱడించె నుదంకుఁ డరిగి

ఆ. మనుజరక్తసిక్తతనువును గోరమీ,సములు వృత్తలోచనములు నైన
యుగ్రమూర్తితోడ యీ నొక్కశూన్యాటవి, నెలమి నున్నయన్నరేంద్రుఁగాంచె.

క. ముని యట్లు నెమ్మిఁ గాంచినఁ, గని యతఁ డాఁకొనుటఁజేసి యీ గాసిలి యెచ్చోఁ
గనువాఁడనో తగుభక్ష్యం, బనుచుండఁగ వచ్చితివి ప్రియంబుగ ననుడున్. 88

వ. ఉదంకుం డతని కి ట్లనియె. 89

క. గురుకార్యంబునకై భూ,వర నిన్నుం గాన నేను యీ వచ్చితి గుర్వ
ర్థరతులు హింస్యులు గా రి,ట్లరయక యాడుదె యధర్మ యీ మగుమాట నృపా.

వ. అనుటయు. 91

క. దినమున మూఁడవయామం,బునయపరార్ధంబు యోగ్యమగ నాహారం
బునకుంగల్పించిరి నా, కనిమిషు లటు గాన మాన యీ నాఁకలి పుత్తున్. 92

సీ. అని పల్కె సౌదాసుఁ యీ డమ్మని యట్లేని, నధిప మద్గురుకార్య యీ మాచరించి
వచ్చెద మగుడ నవశ్యంబు నామాట, నమృతంబు పొరదు నీ యీ వర్థికోటి
కిష్టపదార్థంబు యీ లిత్తు పాత్రమ యేను, గురులకుఁ గాఁగ నాకోరుకోర్కి
నీవ తీర్తని కృతనిశ్చయత్వంబున, నరుగుదెంచినవాఁడ యీ ననుడు నృపతి

ఆ. యట్లు కాక యేమి యీ యర్థించి వచ్చితి, చెప్పు మనిన నతఁడు యీ చిత్త మలర
ననఘ నీదుపత్ని యీ యర్థిమై ధరియించు,కుండలంబు లని యతండు సెప్పె. 93

---

1. 'వ. అక్కట యె ట్లయ్యెడునే యనుచుం బలికిన సమ్మద్దియ భయంబు గొనుచు.
సీ. ఎఱుఁగ ని ట్లగుట... మనుజాశిరక్తంపుఁ•దనువును గోర,మీసములును వృత్తలోచనము లైన
ఆ. యుగ్రమూర్తితోడ • నొక్కశూన్యాటవి, నెలమి నున్న యన్న • రేంద్రుఁ గాంచె
ఘోరవికృతభయద•ఘూకవిరావ మై, ప్రచుర మైనకోప రాశి యనఁగ."
యని పాఠాంతరము కొన్నిటఁ గానఁబడెడి.

వ. చెప్పిన విని యమ్మనుజవరుం డొరులధనం బిచ్చువారలుం గలరె కుండలంబు
లడుగ కొం డెద్దేనియు నడుగు మనుటయు నాసంయమి నీవు నెపం బిడి
త్రోవం గలవాఁడవు గా వే నన్యవస్తువు లొల్ల నని పలికిన నాభూవల్లభుం
డమ్మాట కియ్యకొని యన్నాతి యున్నచోటికిం జను మేఁ బుత్తెంచితి నని
చెప్పి నీవాంఛితం బెఱింగింపు మని నియోగించిన నమ్ముని యద్దేవి యచ్చోట
నున్నయది యని యడిగిన నప్పుడమిఱేఁ డల్లదె తన్నివాసప్రదేశం బని
చూపినం బోయి. 94

సీ. అద్దేవిఁ గని యతం డట్ల చెప్పిన మునివల్లభనా కానవాలు దెమ్ము
నృపుపాల ననియె నతన్నెలఁత యుదంకుండు, సనుదెంచి విభు నభిజ్ఞాన మడిగె
నాతఁ డీగతి సేమ మగు నని నిష్ఠింప,గా దిది వెలి గాఁగ లేదు వేఱ
గతియును ననుపలు కతివకు నాయిచ్చు,వర్ణితాభిజ్ఞాననిర్ణయముగఁ

ఆ. జెప్పు మని సంతసిల్లి యమ్మదయంతి,కడకు నరిగి తత్ప్రకారమునన
పలుకుటయును భర్త పనుపున నిచ్చెదఁ, గుండలములు నీకుగురుహితార్థి.95

వ. అని యక్కొమ్మ యమ్మహితాత్మునితో మఱియును. 96

సీ. సురలు గంధర్వులు నురగులు నిక్కుండ,లములకుఁ బెక్కుపాయముల వేచి
తిరుగుదు రెంగిలి నొరసిన నేమఱి, నీవు నిద్రించిన నేల నిడిన
నపహరింతురు భక్తి నర్చించి యివి దాల్పు, నాఁకలి నీరువ ట్టగ్నిభయము
విషవికారము భూతభేతాళబాధలు, వొరయవు వినుము బాలురకు నైనఁ

ఆ. బెద్దవారి కైనఁ బెట్టిన నయ్యాయి,కొలఁది నమరి యుండుఁ గురియుఁ బసిఁడి
ననిన నప్రమత్తవృత్తిమైఁ గొని చను,మయ్యగురులు నిన్ను నభినుతింప. 97

—♦ ఉదంకుండు మదయంతివలనఁ గుండలంబులు పుచ్చికొనుట. ♦—

వ. అని చెప్పి యప్పరమపతివ్రత భక్తిప్రీతివినయములు మనంబున నంకురింప
నుదంకునకు నక్కుండలంబు లొసంగినం బ్రమోదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు
సేసి యా సంయమివరు డబ్భామచేత నామంత్రితుండై భూమీశ్వరుపాలికి
వికాసలసితవదనారవిందుం డగుచు నేతెంచి యక్కుండలలాభంబు ప్రకటించి
దీవించి దేనా నీవలనం గృతార్థుండ నైతి నని పలికి నా కానవాలుగా నీవు
సెప్పినవాక్యం బత్యంతగూఢంబు తదభిప్రాయంబు నెఱుంగవలతుం జెప్పం
దగి యుండు నేనిం జెప్పు మని యడిగిన నతం డతనితోడ. 98

సీ. బ్రాహ్మణజనముల రాజులు పూజింతు, రటు గాన యేను విప్రార్చనంబు
సేయుదు విప్రునిచేతన యిట్లైతి, వెడదప్పు నన యొండువెరవు నాకు
దురితంబు వాపంగ దొరకొన దది కార,ణముగ భూసురపూజనంబు దుష్క
రము దీన మేలు గందు మనంగ రాదిది, గాదన్న వేఱొండు గలదె మార్గ

తే. మని యభిజ్ఞానముగ మదయంతి కపుడు, సెప్పి పుచ్చితి నిట్లువిశిష్టరత్న
మయమహాకుండలము లిచ్చి మాన్తుఁగీడు, నీకతన ననుతలఁపున లోకవంద్య. 99

వ. అనియె నాభృగువంశవరేణ్యునిపుణ్యసన్నిధిం జేసి యా సౌదాసనరేంద్రునకు [1]సంప్రాప్తసమాధాననూతనసత్త్వంబు గలుగుటకతంబునం గార్యదర్శనంబును గుండలదానశ్రద్ధయు శాంతవచనంబునుం గలిగెఁ దదీయవచనశ్రవణానంతరంబ యుదంకుం డతనితో మిత్త్రిత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధం బగుట బోధవృద్ధులు సెప్పుదు రేను నీవలనం గృతార్థుండ నైతిఁ బోవుచున్నవాఁడ మగిడి వచ్చెద నని పలికితి బొంకు వడ కుండ వత్తు ననినఁ జిత్తంబు కృపాయత్తంబగుచుండ నాభూపతి యత్తాపసోత్తమునాననం బాలోకించి. 100

ఉ. చంపెదునట్టినాకడకు సంయమివల్లభ వత్తురయ్య నీ
పెంపును నిక్కముం దెలిసెఁ బ్రీతుఁడ నైతి మదార్తి నీతప
స్సంపదఁ జేసి పాపు మని సంస్తుతిఁ బల్కిన వీనులందుఁ బే
రింపొలయం బ్రసన్నత వహింపఁగఁ జిత్త ముదంకుఁ డిట్లనున్. 101

ఉ. ఏమిట నైన నొప్పమి నరేంద్ర సుచిత్తులఁ బొందెనేనియున్
వేమరలుం భవద్గుణము వీతకళంకునిఁ జేసె నిన్ను సాం
ద్రామలకీర్తిగౌతమమహాముని సల్లనిచిత్తవృత్తి నీ
పై మలఁగించెఁ గావలయుఁ బార్థివసత్తమ పొందు మున్నటిన్. 102

క. అని పలికి మఱియు బలుదీ, వన లిచ్చి యతండు గౌరవమున నతనిమేన్
దనకరముల నివిరి ప్రియం, బొనర్చె నిర్దరితుఁ డైన యుర్వీపతియున్. 103

వ. భక్తివినయసంభరితుం డయి యప్పరమముని బ్రస్తుతించి నమస్కరించి యామంత్రణంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు కుండలంబులు కృష్ణాజినంబునం బదిలంబుగా ముడిచికొని గౌతమాశ్రమంబునకు రయంబునం బోయిపోయి పక్వఫలంబులం బెరిఁగినబిల్వంబుం గని యాఁకటి పెల్లునం దదీయవిటపంబున సకుండలం బగునయ్యజినంబు దగిల్చి యమ్మహీరుహం బెక్కి ఫలంబులు గోసికొను చుండె. 104

సీ. గాలి నవ్విటప మాలోల మగుచుఁ దగు, లెడలి యయ్యజినంబు పుడమిఁ బడినఁ
గనియొక్కనాగంబు గ్రక్కునఁ జనుదెంచి, వెసఁ బుచ్చికొని కడువేగపఱవ
గాంచి యుదంకుండు గ్రమ్మన దిగదాఁటి, వెనుకొనునంతకుఁ గనపుట్టఁ
జొచ్చెనయ్యురగమా సువ్రతపరుఁడుతీ, వ్రముఖకాష్ఠముగొని త్రవ్వఁదొడఁగె
తే. దాని సైరింపఁ జాలక ధరణి దలరె, విప్రుఁడై వచ్చి గీర్వాణవిభుఁడు గొయ్య
కోలఁ ద్రవ్వినమాత్రఁ బాతాళయాన, మేలసిద్ధింప నేర్చు మునీంద్రవినుము.

వ. పాతాళభువనం బిచ్చటికి [2]సహస్రయోజనంబుల నున్నది కుండలంబులు గొని

1. క. సంప్రాప్తసమాధానసత్త్వంబు. 2. గ. చ. జ. 'సహస్రయోజనంబు లున్నది.'

పోయినభుజంగం బైరావతాపత్యం బనిన విని యమ్మునిశిష్యుండు. 106

క. తాపాళంబున నున్నను, వే తెత్తుం గుండలములు ♦ విను మప్పని నా చేతం గా కున్న నను, వ్రాతము విడువంబడు నిది ధ్రువం బని పలికెన్. 107

చ. పలికిన న త్తపస్విదృఢ♦భావ మెఱింగి సురేంద్రుఁ డొండుప లుకులపని నిల్పి కాష్ఠమున♦కుం గులిశంబునఁ గల్గు వాఁడియుఁ బలువును నిల్చి వజ్రి సనె ♦ బాంధవ మేర్పడ జెప్పి భీతిమై నిల దెరు విచ్చె నమ్మునియు ♦ నే డ్తెఱఁ జొచ్చె భుజంగలోకమున్. 108

వ. చొచ్చి యనేక ప్రకారప్రాకారపరిరక్షితంబును బహురత్నదీప్తిజాలదేదీప్యమానంబును నైనయమ్మహనీయలోకం బాలోకించి దశయోజనాయామంబునుం బంచయోజనవిస్తారంబును నగుతద్ద్వారంబు గని యతండు కుండలాహరణంబు దుర్లభం బనుతలంపున డిల్లపడియె నయ్యెడ నరుణవదనంబును నసితాంగంబును సితవాలంబును నై వెలుంగుతురంగం బతని కి ట్లనియె. 109

ఉ. ఆతత మైననాదగుణ♦పానము నూఁదు మొకింతయుఁ జగు ప్పాతురవృత్తి నీదుహృద♦యంబునఁ జొన్పకు లోకవంద్యుఁ డ గ్గౌతమునాశ్రమంబున న♦ఖండితభక్తి నుపాస్తి సేసి నన్ బ్రీతునిఁ జేసినాఁడవు వ♦రిష్ఠతపోధన యట్లు గావునన్. 110

వ. నీకుం బాడసూపి యైరాతవతసుతుండపహరించినసమంచితకుండలంబులుమగుడం జేరెడునుపాయం బుపదేశించితి ననిన నుదంకుం డేను నిన్ను నెఱుంగ నుపాసించుట యెట్లు గలిగెఁ దెలుపు మనుడు నయ్యశ్వం బితనితోడ భవద్గురునకు గురుండం బావకుండ నీవు శుచివయి సభక్తికంబుగా నిత్యంబును నన్నునియతిం బూజించి తత్తెఱం గెఱుంగవే యని పలికినం బ్రీతి నొంది యతండు తదీయోపదిష్టప్రకారం బాచరించిన. 111

సీ. ఘోటకోత్తమరోమ♦కూపంబులం దెల్ల, నొక్కట ఘనధూమ ♦ ముద్గమించి కవిసి పాతాళలో♦కం బంతయును గప్పె, వాసుకిప్రభృతిని♦వాసభూము లుపరుద్ధభావంబు ♦ నొందె నైరావతా, వాసంబు హాహార♦వంబుతోడ నాకులం బయ్యె న ♦ ట్లతిదారుణం బైన, పెనుఁబొగ నెంతయు ♦ భీతి నొంది

ఆ. యమ్మునీంద్రుకడకు ♦ నహివరుల్ రయమున, వచ్చిభక్తి నర్చ ♦ లిచ్చి వినతు లై తదీయకార్య ♦ మడిగి యెఱింగివే, తెచ్చికుండలంబు ♦ లిచ్చి రధిప. 112

—* ఉదంకుండు గుండలంబు లిచ్చి యహల్యను సంతోషపఱచుట. *—

చ. అతఁడును వారిఁ బో బనిచి ♦ యగ్నికి భక్తిఁ బ్రదక్షిణంబు సే సి తగ నమస్కరించి విల♦సిల్లఁగఁ దేజము ప్రీతచిత్తుఁ డై యతలము నిర్గమించి రయ ♦ మారఁగ వచ్చి యహల్యఁ గాంచి తె చ్చితి నివె కుండలంబు లని ♦ చే నిడి భూస్థలిఁ జాఁగి మ్రొక్కినన్. 113

తే. ఆ యమయు గౌతముండు నర్థ్యాదరమునఁ, గౌఁగిలించుచు దీవించి గారవింప
నతఁడు నమ్మునిపతికినిర్థనయ్యామకును, పెక్కుమాఱులు భక్తిమైమ్రొక్కి నిలిచి.
క. మీకరుణఁ గాక తగుమెయి, నీకుండలములు పరిగ్రహించుట నడుమఁగ
వైకృత మొలసినఁ దలఁగుట, నాకొలఁదియె యనియె వినయనమ్రుండగుచున్.
వ. అనిన విని వార లత్యంతసంతుష్టాంతరంగులై రగ్గౌతముం డతని కిట్లనియె. 116
ఉ. నీచరితంబు చిత్రమహనీయము మిత్రసహాక్షితీశ్వరుఁ
నీచతఁ బాప నాగ మపనీతము సేసినకుండలద్వయం
బా చతురత్వ మా బలిమి యా దృఢనిశ్చయ మట్లు లొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁ దేర నొరుఁ డోపున యేను నిజంబ పల్కితిన్. 117
వ. అనియె నయ్యుదంకుం డిట్లు దనమహాతపంబుబలిమిం బరాక్రమించి యనన్య
సులభంబు లగుకుండలంబు లాహరించి గురుజనమనోరథసిద్ధి గావించె నా
భృగువంశమహత్తరుమహానుభావంబిట్టిదనిన వినిజనమేజయుం డమ్మహాత్మునకు
వరంబొసంగి చనినవాసుదేవుననంతరవృత్తాంతంబు మునిసత్తమా యెఱింగింపవే
యని యడగిన నవ్విభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 113
సీ. ఆ భార్గవోత్తము నట్లు వీడ్కొని కృష్ణుఁ, డరిగి యలంకృతమైననిజపు
రము సొచ్చునప్పుడు రైవతకాచల, యాత్రామహోత్సవ మఖిలజనులుఁ
గొనియాడు చుండి యగ్గోవిందుసందర్శనంబున నుత్సవోన్నత్తభావ
మిమ్మడి యై ప్రమోదమ్మునం దేలి ర, ద్దేవదేవుఁడు వసుదేవుఁ గాంచి
తే. దేవకీదేవి బలభద్రదేవుఁ దక్కఁ, గలుగువృద్ధబాంధవులను గని వినీతిఁ
దత్తదుచితమనోజ్ఞవిధాసమంచి, తాచరణములు నడపెఁ బ్రియం బెలర్ప.
వ. వార లందఱకు ధర్మనందనుచెప్పినచొప్పునఁ బ్రణామాదియోగ్యోపచారంబు
లాచరించె ననుజతనుజామాత్యభృత్యులు దన్నుం గనిన బ్రీతివాత్సల్యసంభా
వనాబహుమానంబులు మెఱయ నాదరించె సాత్యకిసుభద్రలం దగు తెఱంగులం
దగినవారలం గానిపించె నట్లు సకలజనప్రమోదాపాది యైనదామోదరునత్యంత
సమీపాసీనుం జేసికొని వసుదేవుండు భారతరణప్రకారంబు యాతాయాతజనం
బులచేత వింటిం బ్రస్ఫుటంబుగా విన వలతుం జెప్పవేయని యడిగిన నచ్యుతుం
డతని కిట్లనియె. 120
క. అది యతివిస్తారము పెక్కుదినంబులు సెప్పఁ బట్టు, గొంత దగం జె
ప్పెదనేఁ బ్రధానపురుషస, ముదయసమరవిధము లఘుతరోక్తులఁ దెలియన్.
సీ. కౌరవసైన్య మేకాదశాక్షౌహిణీ, కలితంబు దానికిఁ గట్టె వీర
పట్టంబు భీష్ముఁ డా ప్రభువున కెదు రొడ్డి, రెలమిమైఁ బాండుపుత్త్రులు శిఖండి
నక్కడ సప్తసంఖ్యాక్షౌహిణీక మ,నీక మిమ్మాడ్కిఁ బన్నినబలద్వ
యంబును ఖేచరు లచ్చెరువడఁ బోరెఁ, గాండీవి దోడ్పడఁగా శిఖండి

తే. యన్నదీనందనునిఁ బదియవుదినంబు నందుఁ గూలిచె నుత్తరాయణమువచ్చు
నంతకును మృతిఁబొందక యాతఁ డుండె, నధిప శరతల్పమునఁ గడు నద్భుతముగ.

క. గురుఁడైదుదివసములు ని,ర్భరసమర మొనర్చి యతనిఁ బరిమార్పఁగ నా
పెరవున నర్జునుప్రాపున, దొరకొనియె హుతాగ్నిభవుఁడు ద్రుపదసుతునకున్.

క. దండున రాధాతనయుఁడు, రెండుదినంబులు పెనంగి గ్రీష్మసమయసూ
ర్యుండుంబోలె వెలింగెడు, గాండివధరుశరకరోష్మఁ గ్రాఁగె నరేంద్రా. 124

చ. విను మఱునాఁడు శల్యుఁ డతివిక్రమతన్ సమరం బొనర్చి య
ద్దినము సగంబు సెల్లఁగ యుధిష్ఠిరుచేఁ దెగుడుఁ బలంబు గై
కొని యని సేయఁగా శకునిఁ గూల్చె వడిన్ సహదేవుఁ డంతతో
మనమునఁ జేవ దక్కి తనమానము డిగ్గఁగఁ ద్రావి హీనుఁడై. 125

వ. దుర్యోధనుండు దనతమ్ముల భీమసేనుండు సంగ్రామంబునం దెగటార్చి యుండ భంగంబున నోర్చి పలపలనిమూఁక విడిచి గద చేతం గొని పాదచారి యయి యొక్కరుండునుం బాఱి యొక్కమడువు సొచ్చి నీళ్ళు (పాషాణమయముగా) మంత్రించికొని డాఁగియుండెఁ బాండవు లెఱింగిపోయి పొదివికొని మర్మభేదంబు లగుదూషణభాషణంబుల నొప్పించిన. 126

ఆ. అతఁడు మడువు వెడలి యనిలనందనుతోడఁ, దగఁ బెనంగి తద్గదా వినిహతిఁ
దొడలు విఱిగి కూలి విడిచెఁ బ్రాణంబు లి,బ్భంగి జయముగొనిరి పాండుసుతులు.

క. గురుసుతుఁడు పాండుతనయశి,బిర మారే యడరి పొదివి భీషణవృత్తిం
బొరిగొనియెం గరిఘోటక;నరనిచయము నెల్ల నేమనం గల దధిపా. 128

వ. ఆ రాత్రి యేనును బాండుసుతులు నచ్చట లేమి నంత వుట్టె నిట్లు పదునెనిమిది దివసంబులు సెల్లినసంగ్రామంబున నే మాఱ్వురము సాత్యకియునుం దక్క మా దిక్కున సమస్తజనంబులు నస్తమించిరి కౌరవులదెసనశ్వత్థామకృపకృతవర్మలు మువ్వురు బ్రతికిరి యుయుత్సుండు మున్న పాండవుల నాశ్రయించుటం జేసి చావునకుం దప్పె నిది భారతరణప్రకారంబు. 129

క. అని చెప్పెఁ గాని యభిమ,న్యునిచా వేర్పడఁగఁ జెప్ప నొల్లఁడ వసుదే
వునకు వగ మిగులుటకు నె,మ్మనమునఁ దా నోర్వకునికి మాధవుఁ డధిపా.

వ. దాని నెఱింగి సుభద్ర గద్గదస్వరంబున గోవిందునితోడ నీయల్లుం డభిమన్యుండు దెగుట మీతండ్రికిం జెవులారం జెప్పు మన్నా యని వసుదేవుండు వినంబలుకుచుం బుడమింబడిన వసుదేవాదియాదవజనంబులు మనంబులం గదిరినక్రొత్త నెవ్వగలం బలవించినం బద్మనాభుండు వారల నెల్ల నూరార్చి వారణపురంబున సుభద్రయు నుత్తరయు నభిమన్యునిదెస నెత్తినశోకంబున నాకులత్వంబు నొందినచందంబున గొంతి దగుమాటల వారిఁ దేర్చిన తెఱంగును నెఱింగించి పాండవు లేవురును వేర్వేఱ యభిమన్యునకై మఱి కాంచనగవాదివస్తువులు

విప్రప్రకరంబుల కొసంగుటయు మఱియుం దటాకకరణాదిధర్మంబులాచరించుట యునుం జెప్పి మఱియు దురంబునం దెరలక మరలక యా సౌభద్రుండు రౌద్ర మూర్తియై దుర్యోధన ద్రోణ కృప ద్రౌణి కృతవర్మ కర్ణాదివీరవ్రాతంబుఁ గలంచి యనేకనృపలోకంబు జములోకంబున కనిచి యనిమిషులు వొగడ నుత్త మలోకంబున కరిగి సుఖి యై యున్నవాఁడు వానికి వగవ నేల యనియుం బలికి యి ట్లుపశాంతి గావించి. 131

ఆ. బంధులోకమునకుఁ బరమప్రియం బైన, యుచితవర్తనమున నుండెఁ గృష్ణుఁ
డని సవిస్తరంబు లగువాక్యములఁ బ్రీతి, సిగురు లొత్త నిట్లు సెప్పి మఱియు.

వ. కరిపురంబునం బుట్టినవిశేషంబులు విను మని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజ యున కి ట్లనియె. 138

—* వ్యాసుఁడు పాండవుల నశ్వమేధయాగోన్ముఖులఁ జేయుట. *—

సీ. చుఱచుఱఁ దనచెవుల్ సూఁడినయట్లుగ, నభిమన్యుసంస్తుతి యైనవాక్చ
యము ప్రసంగాధీనమై బంధుజనులందుఁ, బొడముటయును ధృతియెడలి తలరి
యుత్తర విలపింప నత్తన్వియలమట, గనుఁగొని పాండునందనులు వనటఁ
గూరిన నచటికిఁ గారుణ్యమూర్తి వేదవ్యాసుఁ డేతెంచి తగినమాట

తే. లాడి వారలవగ మాన్చి యశ్వమేధ, విషయవిధులు ప్రసంగించి వేగతొడఁగుఁ
డని నియోగించి వారెల్ల నట్ల కాక, యనిన నాతఁ డంతర్హితుం డయ్యె నధిప.

క. అన విని జనమేజయుఁ డమ్ముని యిట్లు హితోపదేశముం జేసినఁ బాం
డునృపాగ్రతనయుఁ డెమ్మెయి,ననఘు తొడఁగె నశ్వమేధయాగంబునకున్.

క. అని యడిగిన వైశంపా,యనుఁ డాతని కిట్టు లనియె నప్పుడు కుంతీ
తనయాగ్రజుండు దమ్ములఁ, గనుగొని యుత్సాహలక్ష్మిఁ గనుఁగవ నొప్పన్.

సీ. వ్యాసమహాముని వత్సలత్వంబున, నానతి యిచ్చిన మాననీయ
వాక్యంబు వింటిరె వసుధ యిత్తఱి వసు, హీన యై యున్నది దానఁ జేసి
భూదేవనిహితధనాదాన మావశ్య,కం బయ్యె దానిశక్యత్వమును హి
మాచలయాత్రాసమాచరణప్రకా,రమును విచారణీయములు గావె

ఆ. యనుఁడు బవనతనయుఁ డతనితో నీశ్వరుఁ, బరమనియతిఁ గొలిచి కరుణ వడసి
ప్రమథగణము నెల్ల భక్తిఁ బూజించి య,త్తలమునందు భూతబలు లొనర్చి.

క. తెత్తము గాక నరేంద్ర మ,రుత్తకలిత మైనదానరూపము సుమహా
దాత్తస్థితి నున్నకనక, మిత్తఱి నిలదెసఁ దలంప నేటికి మనకున్. 138

వ. అప్పనికి సముచితసైన్యసమేతంబుగా దేవర విజయంచేయ వలయు ననిన నర్జునుండును గవలును నట్ల పలికిరి దానికి ధర్మనందనుండు ప్రియం బంది కృతనిశ్చయుం డయి ధృతరాష్ట్రు కడకుం జని యశ్వమేధయాగోపక్రమోత్సవ శ్రవణంబునం బుత్త్రులం దలంచి శోకసంతాపసమాక్రాంతుం డయి యున్న

యున్నరపతిచరణంబుల కెఱంగి వేదవ్యాసువచనంబులు గాంధారియు వినుచుండ నతనికిం జెప్పి యతని నయ్యాజ్ఞాచరణంబునకు ననుజ్ఞ వడసి య య్యిరువురను దండప్రణామపూర్వకంబుగా వీడ్కొని గొంతిపాలికిం బోయి సంతోషవికచ వదన యయి యున్నయద్దేవి యధ్వరవిధానంబునకు ననుమతిసేయం దదీయ పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి తదామంత్రితుం డై యాస్థానమండపంబునకు నరు గుదెంచి యుయుత్సు రావించి కార్యంబు తెఱం గెఱింగించి నీవు నగరరక్షకుండై నిలువు మని నెయ్యం బలర విదురసమేతంబుగా నిలిపి బలంబుల సంఘటింపం బడవాళ్ళం బనిచి నియతుం డయి సురపితృపూజనంబులు దీర్చి మహేంద్రార్చనం బొనర్చి మహితావధానుం డై. 139

క. నానావిధబహుళాంచిత, దానము లొనరించి యర్చితం బగునగ్నిన్
దానియధికారి ధౌమ్యుం, డాను బ్రదక్షిణవిధాయితం గొలిచి తగన్. 140

క. సితలేపనసితభూషణ,సితమాల్యసితాంబరములఁ జెన్నుగ సమలం
కృతుఁ డై సితాతపత్ర, ప్రతతి మెఱయఁబూర్ణ చంద్రుపగిది వెలుఁగుచున్. 141

వ. షోడశశ్వేతాశ్వవ్యూఢరథారూఢుం డై. 142

క. భూదైవతదత్తాశీ,ర్వాదంబులు బుణ్యగానరవములు రోదో
మేదురమంగళతూర్యని,నాదంబులుఁ జెలఁగ బుధజనస్తుతు లెసఁగన్. 143

చ. వెడలుడు నమ్మహీవిభునివెద్ద యెఱింగి వృకోదరుండుఁ గ
వ్వడియును బిన్నతమ్ములును వైభవ మొప్ప నలంకరించి యొ
క్కెడు మెఱయం బ్రధానభటఘోటకదంతిరథప్రతానముల్
[1]దడిగలుఁ గుంచెలున్ గొడుగులుం డముల్ విలసిల్ల వచ్చినన్. 144

క. కని యా నృపుఁ డలఁతినగవు, నిను పారెడిచూడ్కి వారిసెమ్మొగములపైఁ
దను పారుచుఁ బోలయం జనఁ, జన రాజులు గూడుకొనిరి సైన్యంబులతోన్.

వ. ఇవ్విధంబున నరిగి యక్కురువంశవరుండు సముచితప్రయాణంబుల గిరిసరిదరణ్యం బులు గడచి హిమశైలంబు సేరి ధౌమ్యాదిపురోహితులఁ బురస్కరించుకొని తదీ యతలం బధిష్ఠించి యొక్కయుచితప్రదేశంబున విడిసె నట్టియెడ. 146

—♦ వ్యాసుఁడు హిమవత్పర్వతంబున నున్న పాండవులకడకు వచ్చుట. ♦—

శా. బాలార్కద్యుతిపుంజపింజరజటాభారంబుఁ బ్రావృడ్ఘన
శ్రీలీలం బ్రహసించు నంగమును రోచిస్స్ఫారదండంబు ను
న్నిర్మలస్నిగ్ధమృగాజినాంబరము నై నిర్వాణదానక్రియా
శీలుం డై నపరాశరాత్మజుఁడు విచ్చేసెం గృపాలోలుఁ డై. 147

వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డయిన వేదవ్యాసమునీశ్వరునకుం బాండవులు పరమభక్తిం బ్ర ణామపూర్వకంబుగాఁ బూజించి కర్తవ్యం బెయ్యది యాన తిం డనిన నమ్మౌన

1. గ. ఎ. జ. 'దడి గుడిగుంచెలున్'.

నీయుం డెల్లి మీరెల్లవారును త్ర్యంబకపూజలు సెల్లింపవలయు నేఁటిరాత్రి
నియతులై దర్భసంస్తరణంబుల శయనించునది యని నియోగించిన. 148

ఆ. రమ్యమైనచప్పరంబుల దర్భసం, స్తరణములను యోగసదనమునఁ బ్ర
భాసమానము లగుపంచాగ్నులునుబోలె, నమ్మహాత్ము లుండి రధిపముఖ్య. 149

వ. అట్లుండి యవనీసురాశీర్వాదంబుల నాదరించుచు నారేయి గడపి కల్యం బగుటయుం గాలోచితకరణీయంబులునిర్వర్తించిసర్వక్రియాకలాప నిర్వాహణధుర్యుండగుపారాశర్యుండు వనుప ధౌమ్యప్రముఖపురోహితసహాయమహనీయ సమాచారు లగుపాండవేయులు పరమస్థండిలంబునం బార్వతీపతి నావహించి యుత్కృష్టంబులును బహుళంబులు నగుగంధపుష్పధూపదీపంబులం బూజించి సముచితమనోహరిభూరిపాయసాది [1]భవ్యద్రవ్యభారమహోదారం బగునైవేద్యంబుసమర్పించి వేఱువేఱ ప్రధానప్రమథులకుఁ దద్గణంబులకు నర్చ లిచ్చి కుబేరమాణిభద్రప్రభృతిభూతయక్షజనంబులను సభక్తికావాహనకలితుం గావించి పూజనంబు లాచరించి. 150

క. రక్షాకరమంత్రకలన,దక్షాత్మకులైనయట్టిధౌమ్యముఖోదా
త్తక్షోణీసురులు బెరయ, నక్షయపుణ్యుఁ డగుకౌరవాధిపుఁ డెలమిన్. 151

క. అనుజులుఁ దానుఁ బరాశర,తనయపురస్సరముగా నిధానస్థలికిం
జని యరుణగంధకుసుమము,లను మాంసాపూపములను లాజములుఁ దగన్. 152

ఆ. భూతతృప్తిఁ జేసి భూరిబలాఢ్యులఁ, బరిజనములఁ ద్రవ్వ బనుచుటయును
నతికుతూహలమున నార్చి వారలు ద్రవ్వి, రన్నిధాన దేశ మధిపముఖ్య. 153

క. త్రవ్వినఁ బ్రభ లెల్లదెసల, నివ్వటిలఁగ వెలుఁగుచుండె నిధి యనిలజుఁడుం
గవ్వడియుఁ గవలు నలరఁగ, నవ్వసుధాధిపుఁడు దాని కర్చన లిచ్చెన్. 154

వ. అట్లు వివిధవిద్యానిధి యగువేదవ్యాసుండు సన్నిధిసేసి యప్పెన్నిధి సాధించిననాధర్మనందనుఁ డాపరాశరనందనుపాదంబులకు దండప్రణామంబు సేసి నిలిచి కేలు మొగిడ్చి ఫాలతలంబునం గదియించి వినయావనతుం డై యున్న నన్నరేంద్రు నమ్మునీంద్రుం డాలింగనాశీర్వాదంబుల నాదరించి యామంత్రణంబుసేసి యంతర్హితుం డయ్యె నమ్మానవనాథుండు. 155

సీ. శకటఖరోష్ట్రఘోటకకుంజరంబు ల,నేకసహస్రంబు లెలమి సంఘ
టించి భారంబు లెత్తించి భారవహత్వ,దక్షజనుల్ పెక్కు లక్ష లర్థిఁ
గదిసి యే నే నని కడఁగి మోపఁగ యాగ, నిలయంబుఁ గలపయుఁ గలశములును
నలఁకులుఁ గాఁగులు నాదిగాఁగలభాండ,ములును బీఠములు శయ్యలును జోళ్ళు
తే. రోఁకళులుఁజట్టువంబులు స్రుక్స్రువాజ్య, పాత్రదండకమండలు[2]దాత్రములును
లోనుగాఁ గల్గువస్తువు లుద్ధహేమ, మయము లొక్కట నడపించె మనుజనాథ.

1. ట. భక్ష్యద్రవ్యభారమహోదాత్తంబగు 2. క. వేత్రములును,నివియును లోనుగాఁగలిగిన యుద్ధహేమ.

చ. మఱియును సన్నిధిం గలసమంచితకాంచనరాశి బండులం
బెఱికల మోపులం గొలఁది వెట్టఁగఁ బెక్కుగుబారువుల్ జనుల్
వెఱఁగుపడంగ ఖేచరులు వెక్కస మందఁగ శత్రుకోటికిన్
వెఱ పొనరించువార్త పృథివిం బరఁగన్ నడపించె భూవరా. 158

ఆ. ఏరునేలకొలఁది నెడనెడ విడియుచుఁ, బోవ వలసి యుండె భూరిభార
వహులడప్పి యొఱుఁగు వాఁ డగునాధర్మ,నందనునకు ధరణినాథవర్య. 158

వ. అంత నక్కడఁ గృష్ణుండు. 159

తే. ద్వారకానగరమునకుఁ దన్నుఁ బుచ్చు, నపుడు ధర్మజుఁడశ్వమేధాధ్వరంబు
సమయమగుట ప్రతీక్షించిసకలబంధు, యుక్తముగరమ్మనినమధురోక్తియూఁది.

— కృష్ణుండు సకలబంధుసహితుం డైకరినగరంబునకు వచ్చుట. —

వ. అరసికొని యుండి యప్పాండవాగ్రజుండు యాగంబున కుద్యోగంబు సేయుట చారులు సెప్ప నాకర్ణించి కుతూహలోన్నిద్రుం డై బలభద్రసాత్యకికృతవర్మ ప్రద్యుమ్నచారుదేష్ణసాంబాదియాదవసమేతంబుగావసుదేవదేవకీసమనుజ్ఞాతుం డై సుభద్రం దోడ్కొని కరినగరంబున కరుగుదెంచిన ధృతరాష్ట్రుండును గాంధారియు గొంతియుం బనుప నుత్సుకుం డై యుయుత్సుండు విదురుం బురస్కరించికొని యప్పాంచజన్యధరు నెదుర్కొని పరమభక్తిం దోడ్కొని వచ్చిన. 161

తే. మున్ను ధృతరాష్ట్రుకడకు నావెన్నుఁ డేఁగి
యతని గాంధారిఁ బ్రణతిపూర్వాతిమధుర
వాక్యములఁ బ్రీతి నొందించి వచ్చిగొంతిఁ
గాంచి ప్రణమిల్ల నద్దేవి గౌఁగిలించి. 162

వ. పెక్కుభంగులఁ దీవించె బలదేవాదులుం దగిన తెఱంగున నప్పాండు రాజమహిషిం గని రక్కులపాలికాతిలకంబు పులకంబులం బెరఁగిన మేనితో మాననీయచరిత్రుం డగునద్దేవకీపుత్త్రు సంభావించి. 163

క. ప్రమద మెసఁగ విదురుఁ బనిచి, సముచిత మగునర్చనంబు సంకర్షణపూ
ర్వము గాఁగ నడపి యదునిక,రమునర్చులు సంభృతాదరంబున నడపెన్. 164

వ. సుభద్ర దన్నుం గనినం బరమప్రియంబున గారవించి యభ్యంతరమందిరంబునకుం బుచ్చెఁ బద్మనాభప్రభృతు లగునాబంధుజనంబు నెల్లను నగరిచేరువ శోభిల్లుమందిరంబుల విడియింప యుయుత్సు నియోగించె న ట్లయ్యెందఱు నభినందితు లై యున్నసమయంబున. 165

ఉ. ఉత్తరపుణ్యగర్భమునఁనుండి భవజ్జనకుండు పూరువం
శోత్తరుఁ డాదిరాజగుణయోగి పరీక్షితుఁ డుద్భవించినం
జిత్త మెలర్పఁ బుత్త్రుఁ డని చెప్పిరి వెల్పరివారి కింటిలో
న త్తఱి నున్నవృద్ధసతు లార్చె జనం బఖిలంబు నుబ్బునన్. 166

క. బాలుఁడు మృతజాతుం డని, యాలోనన యేడ్పు బెరయ నలమట నచ్చో
నా లలన లుగ్గడించినఁ, దెలిరి శోకమున జనులు ధీరవిచారా. 167

వ. అ త్తఱి రోదనధ్వనులు గలయం జెలంగిన విషాదవేదనాయత్తంబు లయిన చిత్తాంగంబులతో శౌరి సాత్యకి యనుగమనంబు సేయ సత్వరంబుగా గొంతి యున్నెడకుం జనుదెంచె నప్పు డాకుంతిభోజనందనయు ద్రౌపతియు సుభద్రయు నార్తనాదంబు లెసంగం దనకడకు రయంబున రా నెదుర నయ్యాదువీరుండు గాంచి శోకసమాకులమానసుం డయ్యె నప్పాండురాజపత్ని పురుషోత్తమునితో డగ్గుత్తిక నెలుంగు దగుల ని ట్లనియె. 168

—♦ పరీక్షిత్ప్రాణదానంబునకై కుంతీసుభద్రలు కృష్ణుఁ బ్రార్థించుట. ♦—

క. గతి నీవె నాకు మత్సం,తతికిని నీయల్లుఁగుఱ్ఱతనయుఁడు పుట్టెన్
మృతుఁడై క్రూరుం డగుగురు,సుతునియిషీకాస్త్రవహ్నిఁ జూడినకతనన్. 169

సీ. దేవకీపుత్త్ర సంజీవితుఁ జేయవే, యబ్బాలు నద్దారుణాస్త్రసంప్ర
యోగంబునపుడు కృపాగరిష్ఠుండవై, చేసితి ప్రతిన గాచెద నవశ్య
మును నుత్తరాగర్భజనితు నే ననిబాలు,బ్రదుకుతోడిద నాదుబ్రదుకుద్రుపద
తనయాసుభద్రలు ధర్మజుం డనుజు లా,శిశువు సంజీవితుఁ జేయ కున్న

ఆ. బ్రదుక రన్వయమున కుదకపిండప్రదా,నంబు లెడలు మత్స్యనందనయును
నూఱడింపఁబడియె నొకనాఁడు నీచేత, దానియార్తి కరుణఁదలఁగవయ్య. 170

వ. దేవా నీ విక్కులంబు గలిగించినవాఁడ వింకను నీవ వీని బ్రతికింపవే యని పల్కుచుం బుడమిం బడిన గొంతి నగ్గోవిందుం డనునయవచనంబుల నూరార్చి యెత్తె నట్టియెడ సుభద్ర యమ్మహాత్మునితో ని ట్లనియె. 171

క. గురుసుతుఁడు భీమునకునై, పరమాస్త్రం బెత్తె దానిఫల మందంగా
నరుఁడును దత్పత్నియుఁ గాం,చిరి తుదినే నీకు నేమి సెప్పుదుఁ బ్రభువా. 172

క. నీమఱఁది యాకొడుకునపైఁ, బ్రేమం [1]బెప్పడును బెంపఁ బ్రేలెడి మనుమం
డీమెయి వమ్మయి పోయిన, నేమి యగునొ యెఱుఁగ నీవ యెఱుఁగుదు దీనిన్.

సీ. ధర్మజుం డెమ్మెయి [2]ధరియించు నెవ్వగ, పవననందనుఁడును గవలు నేమి
వెరవున నుపశమింతురు దీని విను దేవ, యస్త్రప్రయోగంబునపుడు నీవు
గురుసుతు నదలించి కుచ్చిత నిను మో,ఘాస్త్రునిఁ జేసెద నంటి దాన
నూఱడి యుండుదు ముజ్జ్వలతేజ నీ, మహితానుభావత మాకు నెల్లఁ

ఆ. దెలిసి యుండుఁ గాన [3]యులుకము సత్యద, యాశ్రితాభిరక్ష లనఘ నీకు
నైజములు శిరః ప్రణతి నేను వేఁడెదఁ, గరుణ నిక్కులంబుఁ గాచికొనుము. 174

తే. ఏవిధంబునఁ గోలుపోనీవు నీవు, పాండవుల నీదుసన్నిధిఁ బాపకర్మ
శీలుఁడైనయశ్వత్థామ గోలుపుచ్చె, వాని నే మనఁగలదు దుర్వారతేజ. 175

1. క. బెడ్డుఁ వంగపు బెంప. 2. గ. జరియించు. 3. చ. యులుకము.

వ. అని వెండియు. 176

చ. భువనము లొక్క-పెట్టమృతి ꣸ బొందిన జీవము లావహింప నే
ర్తు వలచినట్టు లైన గుణ꣸రూఢుఁడు మేనమఱందిపౌత్త్రుఁ జా
వ విడుతె వంతపెంపున న꣸వారణ నీమొదుకం బ్రలాపముల్
వివిధము లే మొనర్చితిమి ꣸ వెజ్జుల మై యిటు భక్తవత్సలా. 177

తే. అనినఁ గృపయును శోకంబు ꣸ నగ్గలింప, వనజనాభుండు జను లర్థి꣸వినఁగఁ బిన్న
వాని బ్రతికింతు వగవంగ꣸వలవదనియె, నెలుఁగుజలదస్వనమ్ముగ꣸ జెలుసక మెసఁగ.

వ. ఎల్లవారును బ్రమోదంబు నొంద నట్లు పలికి సూతికాగృహంబునకుం గుంతీ
ప్రిభృతులు దోడ రా నతండు వోవునప్పు డది ధవళకుసుమసితసర్ష పలాజపూర్ణ
కుంభప్రముఖమంగళవస్తువులను బ్రజ్వలితపావక ప్రదీప్తశస్త్రపిచుమందపల్లవాది
భూతపరిహారకపదార్థంబులను జతురవృద్ధాంగనాచికిత్సకదక్ష పరిచారికాముఖ్య
హితకారిపరివారజనప్రవర్తనంబులను బరిశోభితంబయి యుండెనమ్మందిరంబా
గోవిందుండు ప్రవేశించె నట్టియెడ నంతకుమున్న. 179

సీ. కడచి ద్రౌపది సని ꣸ యడలునఁ బడి యున్న, మాత్స్యనందనతోడ꣸మాధవుండు
సను దెంచె వీఁడె స꣸వినయంబుగాఁ గను, మనవుడు నుత్థిత ꣸ యై వికీర్ణ
వేణీభరంబుతో ꣸ వినతి యొనర్చి భ, ర్తార్తి వాపుట నీకు ꣸ నతిదృఢవ్ర
తంబు కదే దేవ ꣸ దయ వెలయంగ నీ, శిశువు సంజీవితుఁ ꣸ జేయవయ్య

తే. నీవు గూర్తేని మేనల్లు꣸నికిఁ దదీయ పుత్త్రుఁ ద్రోణుని పుత్త్రుండు ꣸ బొలియఁజేయు
వాఁడె పతిహీన యగుపాప꣸వతికిఁబుత్త్రి, హీనతయును బాటిల్లిన꣸నెట్లు బ్రదుకు. 180

ఉ. నందనుచావు నిక్క- మయి꣸నం జను టప్పుడ కల్గు దేవకీ
నందన యెల్లభంగి నర꣸నందనుపాలికి [1]నాజి కేచి పో
వం[2]దనతోడి తెంపునకు ꣸ వారక యిచ్చినబాస దప్పె నిం
కం దనుఁ గన్న దెప్పు నోడి꣸కాఁ డని కొంకెదఁ గాని యచ్యుతా. 181

తే. పద్మనాభుండు వచ్చిన꣸బాలుఁజంకఁ, బెట్టికొనిపోయిమ్రొక్కెంతుఁ ꣸బ్రీతి యెసఁగ
నని తలంచుచునుండితి꣸నమ్మనోర, థంబు విఫలంబుగాఁ జేసె ꣸ద్రౌణి పేర్చి. 182

వ. అని యంత నిలువనివలవంతపెంపున బాలశవంబు నెత్తికొని యంకతలంబున నిడి
కొని తదాననం బాలోకించి. 183

ఆ. తాత లోకగురుడు꣸దామోదరుఁడు వచ్చి, యుండ లేచి మ్రొక్క- ꣸ వుజ్జ్వలాంగ
ధర్మవేది యైన꣸తండ్రికిఁ బుట్టి యు, ధర్మపరుఁడ వగుట ꣸ తగునె నీకు. 184

క. కను విచ్చి గొంతిఁ జూడుము, ననుఁ జూడుము ద్రుపదనృపత꣸నయఁ జూడుము నీ
జనకునితల్లి సుభద్రం, దనయా చూడు తల యెత్తి ꣸ దరహాసముతోన్. 185

చ. అని పలవించి యాసరసి꣸జానన మూర్ఛ మునింగి నేల వ్రా

1. క. నాటి కేఁచి. 2. క. ధనతోడి పెంపునకు.

లినఁ గరుణంబు పెంపున విలీనతఁ బొందుమనంబులుఁ సబా
ష్పనయనయుగ్మకంబులును బాడఱుమోములు నైనకౌరవాం
గనలయలంతఁ గాంచిన పగల్ మిగులుం బగవారి కేనియున్. 186

వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలివొంది విరాటనందన ధరాతలంబునం బడి యున్న భంగిన ఘాలతలంబునం గేలు మొగిచి గోపాలదేవునకు మ్రొక్కుచు వెక్కుచు శరణు శరణని పలికిన నప్పరమకృపాపరుం డోడ కోడకు మనుచుఁ బాద ప్రక్షాళనోపస్పర్శనంబు లాచరించి యశ్వత్థామ ప్రయుక్తంబును బ్రహ్మశిరోనామకంబును నగున మ్మహాస్త్రం బుపసంహరించి యబ్బాలశవంబు శయ్యాతలంబునం బెట్టం బనిచి దరోల్లసితు లైనయెల్లవారలం గలయం గనుగొని. 188

—♦ కృష్ణుఁడు మృతజాతుం డైనపరీక్షితు లబ్ధజీవితుం జేయుట. ♦—

తే. మీఁదఁబొంకగుమాటయేమీరువినఁగ,నాడ నిబ్బాలు బ్రదికింతుఁ జూడుఁ డఖిల
జనులు నిప్పుడ తేలుండు సంతసమున, దీని విని పాండవులు ప్రీతినూనువారు.

వ. అని ప్రతిజ్ఞ సేసి యి ట్లనియె. 189

తే. పగఱయెడనైన నే బొంకువలుకనేని, సమరముఖమున నెన్నఁడుఁ జలితవృత్తిఁ
బిఱుఁదికడు గిడనేని నిప్పిన్నవాని, యంగమున జీవ మీప్రొద్దయావహిల్లు. 190

క. ధరణీసురకులము నెడం, గర మెక్కుడుప్రియము నాకుఁ గలదేని సధ
ర్మరతుఁడనయేని నియ్యు, త్తరాసుతుఁడు లబ్ధజీవితత్వము నొందున్. 191

క. నరునియెడ నామనంబున, విరోధ మెన్నఁడును నేమివిధమున నైనం
బొరయమి నిజమేనియు సు,స్థిరముగ నిబ్బాలు మేన జీవము సెందున్. 192

క. నిక్కపుధర్మవునన మే, నక్కంసాదుల వధించు టారసి చూడన్
నిక్కవ మై యార్యజనుల, కెక్కెనయేని నసువర్గ మీశిశువు గనున్. 193

తే. మహితసత్యంబుఁ బరమధర్మంబు గాఢ,నిర్మల,బ్రహ్మచర్యంబు నిత్యసుప్ర
తిష్ఠితంబు లై నాయందుఁ దేజరిల్లు, నేని నిబ్బాలునకు జీవ మిపుడ వచ్చు.

వ. అని యి ట్లప్పురుషోత్తముండు పలికిన. 195

సీ. బాలునిమేనికిఁ బ్రాణముల్ వచ్చిన, నల్లన కదలెఁ దదంగకములు
మఱి కను విచ్చె నత్తెఱఁగు దెల్లంబుగాఁ గని గొంతి మొదలైనకౌరవాంగ
నలు మనంబులు నిండి [1]యలువులఁ బాఱెడు, నానందపూరంబులనఁగఁ బొల్చు
హర్ష బాష్పములు రోమాంచకంచుకితదేహంబులు నై యలరార నఖిల

తే. జనసమూహమ్ములును సంతసమునఁ దేల, గగనమున దివ్యవాణి యక్కమలనాభు
బొగడె మీతండ్రి యున్నయప్పుణ్యగృహము, గరము శోభిల్లె నప్పుడు కౌరవేంద్ర.

ఉ. ఉత్తర బిడ్డ నెత్తికొని యొయ్యన మోము మలరంగ వచ్చి [2]య
త్యుత్తమతేజుఁ డైన పురుషోత్తమునంఘ్రులపొంత భూస్థలిం

1. క. యలవుల దిగఁబాఱు నానంద 2. గ. 'యయ్యుత్తమతేజుఁ డై నపురుషోత్తము' వని పెక్కుప్రతులు.

జిత్త మెలర్పఁగా దనదు • చెన్నగు ఫాలము సేర్చి సర్వ ముదా
యుత్తమనస్కుఁడై యతఁడు • సాదరభాషల గారవించుచున్. 197

క. వినుతబహురత్నవిస్ఫుర, దనేకభూషణనికాయ • మబ్జాలున కి
చ్చినఁ దక్కటియదువీరులు, జననాయక మొసఁగి రక్క • జంబుసుతోడవుల్. 198

వ. అప్పుడు. 199

తే. ఆత్మకులము పరిక్షీణ • మైన జనన, మొందెఁ గాన యియ్యభిమన్యు • నందనునకు
నర్థ్వమగుఁ బరీక్షిన్నామ • మని మెఁ గృష్ణుఁ, డఖిలజనములు వినఁ బౌర • వాధినాథ.

వ. అట్లు పుండరీకాక్షుండు పాండవసంతానంబు గలిగించె నట్లప్పరమపురుషుచేతం బ్రత్యుజ్జీవితుం డైనభవజ్జనకుం డేకమాసవయస్కుం డగుకొలంది నొక్కపుణ్యా దివసంబున. 201

సీ. ధర్మసుతుండును • దమ్ములు నమ్మహా, కనక మర్త్తించి • కొని యుదాత్త
వైభవ మెసఁగంగ • వచ్చినఁ గృష్ణని, యుక్తులై విదురయు • యుత్సు లర్థిఁ
గస్తూరినీళ్ల • కలయంపులను గప్పు, రంపు ముగ్గుల బహు • రత్నతోర
ణములఁ దోరపుము • త్తెయముల నొనర్చిన, ప్రాలంబమాలికా • పంక్తులను బ

తే. సిండిపూర్ణకుంభముల వి • శిష్టమరక, తప్రకరమయకదళికా • స్తంభములను
గరము దోరంబు జిత్ర రే • ఖంబుగా న, లంకరించిరి పురముఁ గు • లప్రదీప. 202

వ. సకలజనంబులుం గయిసేసి కలయం బొలయ నప్పు డప్పురంబు చంద్రోదయ ఘూర్ణమానం బయినయర్ణవంబు ననుకరించె నయ్యచ్యుతుండును బలదేవ సాత్యకిప్రద్యుమ్నప్రముఖులు ప్రమోదంబునం బొంపిరివోవుచుం బెంపారు నలంకారంబుల నభినవోదారచారుత్వంబు వహించి యెదురుచని పాండవు లం గని రయ్యెరుదెఱంగులవారలును సౌహార్ద్రంబును సౌముఖ్యంబును సౌజన్యం బును నత్యంతంబును మెఱయ నర్హ్వంబు లగునాచారంబులు నడపి రట్లు కృష్ణ సమేతు లై మీ తాతలు హర్షోల్లాసభాసమానులు లగుచు నాసమగ్ర కాంచన సంచయంబుఁ బురస్కరించుకొని పురప్రవేశం బాచరించి. 203

క. తొలుత ధృతరాష్ట్రగాంధా, రులఁ గని మఱి గొంతిఁ గాంచి • ప్రోస్మలచ్ఛ
క్షులుఁ బ్రమదసంభరితచి, త్తులు నయినయుయుత్సునిఁ వి • దురునిం బ్రీతిన్. 204

వ. కానిపించికొని సంభావించి సంభృతాహ్లాదు లగుచుం గృష్ణాదియాదవలోకంబు నుం దారు నొకరమ్యమండపంబున నుండి రట్టియెడ. 205

—* వ్యాసుఁడు కృష్ణసహితు లై యున్నపాండవులయొద్దకు వచ్చుట. *—

సీ. తగువారిఁ గాంచి య • త్యద్భుతం బగుభవ, జ్జనకు తెఱంగు వి • స్తార మొప్పఁ
జెప్పిన వారల • చ్చెరువాటు సంతసం, బును నెమ్మనంబులఁ • బెనఁగొనంగఁ
బద్మనాభు ననేక • భంగుల వినుతించి, యిట్టివి వింత లే • మెల్లనాఁడు
నిట్టుల కాక మా • యెడ నీదుకరుణ పెం, పని యభినందించి • రట్లు గలసి.

తే. నెమ్మిఁ దారును గృష్ణుండు ‡ సమ్మదమున, నుచితవర్తనకలితులై ‡ యుండఁ గొన్ని
దివసములకు సంప్రీతి నేఁ ‡ తెంచె బోధ, భాసితుం డైనసత్యవ ‡ తీసుతుండు. 206

క. ఏతెంచిన గోవిందస, మేతంబుగ నెదురుకొని మ ‡ హితపూజాసం
ప్రీతునిఁ గావించి యతని, మీఁ తాతలు గొలిచి యుండి ‡ మృదువచనములన్. 207

వ. సముచితగోష్ఠి నడపి రప్పాండవాగ్రజుండు మునిజనాగ్రణితో భవత్ప్రసాదం బునం బడిసినయమ్మహాధనంబు మహనీయంబుగా నశ్వమేధయాగంబునం దుప యోగంబు నొందింపఁ గోరెద ననుజ్ఞ యీవే యనిన సంతసిల్లి యాసంయమి వరుం డిట్లనియె. 208

ఆ. తురగమేధ మఖిల ‡ దుష్కృతహరము నీ, వది సమగ్ర దక్షి ‡ ణాన్వితముగఁ
జేసి నిర్మలత్వ ‡ భాసమానుండ వై, వెలయు మమృతకిరణ ‡ కులవరేణ్య. 209

చ. అనవుడుఁ బ్రీతి నొంది యతఁ ‡ డచ్యుతుఁ గన్గొని భవ్యమైనయి
ప్పని దగ నిట్లు సేయు మని ‡ పన్పుము తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుం
డును సచివుండు నిష్టసఖుఁ ‡ డుం గరుణాకర నీవ మాకు నీ
యనుపమముఖ్యవృత్తి జగ ‡ మంతటికిం గతి వేయు నేటికిన్. 210

వ. అనిన విని యంబుజనాభుం డతని కిట్లనియె. 211

ఉ. వ్యాసులు పంచినట్ల నియ ‡ మాఢ్యతఁ జేయుద మశ్వమేధముం
జేసి కృతార్థతం బొరసి ‡ చిత్తము నెవ్వగఁ యెల్లఁ బాచి కో
మ్మాసుకృతంబు ధర్మనిచ ‡ యప్రవరం బని యేన చెప్పి కా
దే సుగుణాభిరామ నిను ‡ దీనికిఁ బొన్పితి మున్ దృఢంబుగన్. 212

చ. అనుమతి యింక వేఱపడ ‡ యం దలఁ పేటికిఁ గౌరవేంద్ర న
న్ననుపుము వాజిమేధకర ‡ ణంబున కేపని సేయువాఁడ నీ
యనుజులు నల్వురే నొకఁడ ‡ నధ్వరకార్యము లెల్ల నీదునె
మ్మనమున కెక్కఁ జేయుదుము ‡ మాన్యచరిత్ర తొడంగు మర్థితోన్. 213

సీ. అన విని సమ్మోద ‡ మారినచిత్తంబుతో నభినందించి ‡ యా నరేంద్ర
వరుఁడు పారాశర్య ‡ వలను గనుంగొని, దీక్షకు నయ్యెడు ‡ దినము మీరు
సూచి యా సంస్కార ‡ మాచరింపుఁడు దయ, ననవుడు నమ్ముని ‡ యాజ్ఞవల్క్యుఁ
బేర్కొని పైలునిఁ ‡ బ్రీతి నెఱింగించి, వారును నేనును ‡ వసుమతీశ

ఆ. నడపవలయు పనులు ‡ నడపువారము చైత్ర, మాసకలితపౌర్ణ ‡ మాసి నిప్పు
డరయఁ బనుపు మేధ్య ‡ మగు తురంగముఁ దదజ్ఞు, లైనయట్టిజనుల ‡ సంచితాత్మ.

క. వేదోక్తవిధిసహితభ, వ్యాదరమున విడువఁ బడిన ‡ యయ్యశ్వం బీ
మేదినిఁ గలయం దిరుగును, నీ దగునిర్మలయశంబు ‡ నెఱయ మెఱయఁగన్. 215

వ. సర్వసంభారంబులును సమకట్టింపుము స్రుక్స్రువాది క్రతుసాధనంబులు గ్రొత్త

లుగాఁ కనకంబునం గావింపం బనుపు మని చెప్పిన నప్పుడమిఱేఁడు. 216
క. తురగపరీక్షావిదు లగు, పురుషులఁ బిలిపించి యశ్వపుంగవుఁ గని తెం
డరయుఁడు మనకాదమలలో, నిరుపమలక్షణముఁ గీర్తనీయంబునుగాన్. 217
వ. అని పలికి కర్మాధికారులం గలయం గనుంగొని యజ్ఞంబునకు వలయునట్టిభాండ ప్రముఖంబు లయినసాధనంబులును స్రుక్స్రువాద్యుపకరణంబులును సువర్ణ మయంబులుగా వేగంబ చేయింపవలయు నని నియోగించిన నట్ల కాక యని చని వారును బదంపడి. 218
క. తురగంబును సంభారో, త్కరమును గొని వచ్చి చూప ధర్మజుఁడు పరా
శరసుతునకు వాని వినయ, పరత సమర్పించెఁ గురునృపాలవరేణ్యా. 219
క. ముని యశ్వముఁ జూచి కరం, బనురాగముఁ బొంది మేధ్య మగు నిది దీనిన్
వినుతవిధానమున విడుత, మనవుడు నతఁ డతనితోడ నాదర మలరన్. 220
తే. దీని రక్షింప నర్హుండు మానసీయ, బోధ యెవ్వండు నీదు సద్బుద్ధి నరసి
యిట్టివాఁ డని యానతి యిమ్ము నాకు, ననినఁ బమ్మునినాథుఁ డయ్యధిపుతోడ.
క. దివ్యాస్త్రవిదుఁడు ధిషణా, భవ్యుఁడు శౌర్యోత్తముండు పార్థుఁడు దగు న
శ్వవ్యాపనక్రియకు నితఁ, డవ్యాహతి నాచరించు నక్కార్యంబున్. 222
వ. భీమసేనుండును నకులుండును మనరాష్ట్రంబు రక్షించువారు భవదీయకుటుంబ కార్యంబులు సహదేవుండు నడపువాఁ డని నిర్దేశించిన. 223

—♦ ధర్మజుం డర్జును యజ్ఞాశ్వరక్షణంబునకు నియోగించుట. ♦—

సీ. అమ్మహీవల్లభుఁ డర్జునుఁ బిలిచి య, ధ్వరయుక్తమైనయత్తురగరత్న
మనఘ సంరక్షణీయంబు నీ కీరులకు, నిప్పని శక్యంబె యెల్ల భంగి
నికార్యమునకు నీ వేఁగంగవలయు నీ, యంచితాశ్వము చరియించుచుండ
నెడనెడ రాజుల కే నశ్వమేధదీ, క్షితుఁడ నై యుండుట సెప్పు ముచిత
తే. కరణనియతి నిరోధంబు గాకయుండ, నడపు మని చెప్పి భీమునినకులురాష్ట్ర
గోపనమునకు సహదేవుఁ గులకుటుంబ, సమితిరక్షకుఁబనిచియుత్సాహ మెసఁగ.
వ. మఱియు నఁ గలయలంతిపనుల కర్త్వజనంబులనియోగించి గాంధారీధృతరాష్ట్రుల యనుమతి వడసి కుంతీసమనుజ్ఞాతుం డయి యశ్వమేధమఖంబున కున్ముఖుం డయ్యెనని యిట్లు ధర్మపుత్త్రపుణ్యచరిత్రంబు సెప్పిన నప్పరమధార్మికుండు సకల లోకమనోజ్ఞం బగు యజ్ఞం బెవ్విధంబున నిర్వహించె విను వేడ్కనాచిత్తంబునం జిగురొత్తెడుఁ జెప్పవే యనుటయు. 225

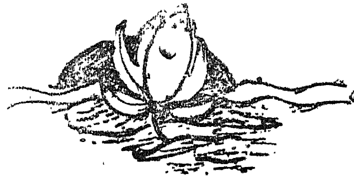
ఉ. మానమదాదిదోషపరిమార్జననిర్మలచిత్త భక్త స
న్మానసలోల వీతపరిమాణవిభూతివిశాల శాంతతా
హీనవిదూర విశ్వహితహేలవిచార నిరామయాన్వయ

స్థానకసిద్ధిమంగళవిధాయక[1] వేదసఖ్యైకనాయకా. 226

క. అనపేక్షితఫలతాశో, ఘనమహనీయక్రియావిపాకాత్మకరూ
ప నితాంతధూతసంశ్రిత,జనపాపా పరమమిత్రసత్యాలాపా. 227

మాలిని. తరుణజరఠభావద్రావణోదారమూర్తీ
హరణకరణనిర్మ్మూలానతాభ్యంతరార్తీ
మరణజననదుఃఖోన్మాదహృత్పుణ్యకీర్తీ
చరణకమలపూజాశాలిచిత్తానువర్తీ. 228

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునయశ్వమేధపర్వంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 229

1. గ. వేదముఖ్యైకనాయకా జ. వేదసదేకనాయకా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము

విద్యాశాంతకృతీ
ప్రావీణ్యా [1]నిరూఢిగణ్యా ! పాదసతతసం
సేవనతత్పరహృత్కా
లావాసకృతప్రమోద ! హరిహరనాథా. 1

—♦ ధర్మజుం డశ్వమేధదీక్షం బూని హయంబుం బుడమిం దిరుగ విడుచుట ♦—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె న ట్లశ్వమేధయాగోద్యోగ ప్రద్యోతితుం డయినపాండవాగ్రజుదీక్షకు నర్హం బయినదినంబు సంప్రాప్తం బగుటయు మాహూర్తికదత్తశుభముహూర్తంబునం గృష్ణద్వైపాయనాదులైన ఋత్విజులు వేదవిహితవిధానసహితంబుగ నక్కురుక్షితిపతి దీక్షితుం జేసి రవ్వసుంధరావల్లభుండు సంవీతక్షౌమకృష్ణాజినుండును దండపాణియు నయి ఋత్విగ్గణంబులు బలయం బరమసంయమిపరివృత ప్రజాపతిప్రఖ్యుండును గన త్కాంచనాభరణభూషితుండు నయి బహుళప్రభలు నిగుడ సందీప్తపావకసన్ని భుండును నగుచు వెలింగెం దత్తుల్యాకల్పకల్పనంబున ఋత్విగ్జనసమాజంబునుం దేజరిల్లె నావేదవ్యాసమహామునిచేత శాస్త్రోక్తప్రకారంబున ముక్తం బయి హయోత్తమంబు వెడలె నప్పుడు. 2

సీ. విధ్యుక్తమార్గనిర్ణయవంతముగ ధర్మనందను నామంత్రణంబు వడసి గాండివపాణి యై ! కవచోనల్ ధరియించి, తేజోవిశేషంబు ! రాజితముగ నయ్యశ్వరత్నంబు ! ననుసరింపంగం బ్రజ, బాలురు వృద్ధులు ! భామినులును లోనుగాం బఱతెంచి ! లోలత [2]నతనినా, హయమును గనుగొనుకనప్పు డగ్గ

తే. లంపుసందడి సూమ్మఁజనింప నాజనంబు లర్జునునకు దీవనలం బొగడ్త లను బ్రమోద మొనర్చిరిశవనధిరవము, ననుకరించెనయ్యాలివు నృపాగ్రగణ్య. 3

1. క. నిరూఢగణ్యపాతీపతతి, 2. గ. నతని వా,హమును గనుంగొను.

వ. ఇవ్విధంబునం జను నా కవ్వడితోడ యజ్ఞకర్మకుశలుం డైన యాజ్ఞవల్క్యశిష్యుం డర్హవిధానంబులకయి మాననీయవిప్రజనసహితంబుగాఁ జనియె నప్పరమ తురంగంబు ధరణిం బ్రదక్షిణరూపంబునం దిరిగి యుత్తరాభిముఖం బై యల్ల నల్లన యరుగుచుండ నర్జునుం డనుసరించి పాలనపరుం డగుచు బ్రవర్తింపం ద్రిగర్తదేశంబునందు. 4

—♦ అర్జునుతోఁ ద్రిగర్తదేశాధిపతులు యుద్ధము సేయుట. ♦—

సీ. ఉద్ధతులై త్రిగర్తోర్వరాపతిపుత్త్రపౌత్త్రు లయ్యశ్వంబుఁ బట్టువారు
గాఁ బూని తేరులు గడురయంబునఁ దోలి కొని యడ్డముగ వచ్చు కోలుతలకు
నలుగక నరుఁ డన్న యానతి దలఁచియా రాజకుమారవర్గంబుతోడ
ధర్మజునశ్వమేధంబున కపకార మాచరించుట పాప మదియుఁ గాక
తే. యేము మీరును బాంధవ మెసక మెసఁగ నడచుటొప్పదె పగయేల నంగ వారు
సూర్యవర్మనామకుఁ డగుశూరతమకు మారుఁ డగ్రణి గాఁగ నుదారలీల. 5

చ. కవిసిన వారితో మఱియుఁ గవ్వడి యిట్టు లనుం దయాధురా
ప్రవణుఁ డజాతశత్త్రుఁడు తురంగమరక్షకు నంపునప్డు భూ
పవితతి యెల్లనుం దెగియె భారతయుద్ధమునందు బాలురం
దివిరి వధింపఁ గాదు కృపఁ దిన్నఁదనం బెసఁగం జరింపుమీ. 6

చ. అవినయవృత్తి నశ్వమున కడ్డము వచ్చిర యేని నీవు బాం
ధవము దలిర్పఁ బల్కు యనిఁ దప్పఁగఁ ద్రోవుము కిన్క మాను మ
న్నవచనవృత్తి నా దగుమనంబున నెక్కొని యున్కిఁ జేసి యా
హవమున కొల్లనయ్యెదఁ బ్రియంబులు గావొకొ మీకుఁ బ్రాణముల్. 7

చ. వలపదు పొందనంగ నిలువం బడ కేపున సూర్యవర్మ య
బ్బలియుని మీఁదఁ గ్రూరశరపంక్తి నిగిడ్చినఁ ద్రుంచెఁ జిప్పయ
మ్ముల నది యెట్టనవ్వ తనమో మనుతమ్మికి లేఁతయెండ యై
[1]చెలువము చెన్ను వింతలుగఁ జేయఁగ నావిజయుండు భూవరా. 8

వ. అట్టియెడ. 9

తే. సూర్యవర్మనితమ్ముండు శూరవరుఁడు కేతువర్మ గాండీవిపై శాతబాణ
వృష్టిఁ గురియుచు నుద్ధురవేగ మొప్ప నన్నఁ గడచి బెట్టడరిన నన్నరుండు. 10

చ. అతని నొదుంగ నేయుటయు నాతనితమ్ముఁడు చండవిక్రమో
ద్ధతి ధృతవర్మ నాముఁ డతిదారుణసాయకపంక్తి సత్వరా
తతగతిఁ బర్వఁ జేయుచుఁ బృథాసుతుఁ దాఁకిన మెచ్చు వచ్చి య
య్యతిరథవర్యుఁ డప్పుడు తదంగము లేయఁగ నొల్ల కుండుటన్. 11

చ. శరములు ద్రుంప నాతఁడు వెసన్ బలునారసముల్ నిగిడ్చె న

1. 1. చెలువముఁ జెన్ను.

న్నరుపయినాబలిష్ఠుఁడు మనంబునఁ గొండొక యల్క వుట్టి యు
న్నరవరసూతి పేరురమునం బదితూఁపులు గ్రుచ్చి దానికిం
దెరలక యక్కుమారుఁడును దీవ్రశరంబులఁ జేయి నొంచినన్. 12

ఆ. ముష్టి సడలి చోద్యముగను గాండివ మిలఁ, బడిన నాత్రిగర్తబలము దెసలు
సెలఁగనార్చె [1]నందుఁజేయంగఁగలయోధు,లక్కుమారవర్యునవులఁద్రోచి. 13

తే. ఇంద్రధనువుచందంబున నెసక మెసఁగు
గాండివముపాటు గంటిరే చండవిక్ర
మాభిరాముండు గాండీవి యన్నపలుకు
లకు మహోగ్రత సూపనొల్లండు గాక. 14

ఉ. నిక్క పుఁగిన్క వచ్చిన ననిన్ నొసలం గను సూపు [2]వింటిపా
టక్కట రిత్త వోవునె నృపాత్మజులం దెగటార్చు నీతఁ డిం
దొక్కఁడుఁ ద్రిక్కు కుండ మన మొప్పమి సూడఁగ నేల మున్న వే
రుక్కునఁ దాఁకు టొప్పు నని యొక్కట నర్జును నాక్రమించినన్. 15

క. అట మున్న గాండివం బు,త్కటరయమున నెత్తి కోపదహనుం డత్యు
ద్భటమూర్తిఁ దాల్చె నన మి,క్కుట మైకడగంటికెంపు గొమరారంగన్. 16

వ. ఆ బీభత్సుండు. 17

క. పిడుగులు వడిఁ బెక్కొక్కటఁ, బడియెడు ననఁ దొరఁగఁ జేసెఁ బటువిశిఖముల
ప్పుడు మేదిని దోఁపద చె, ప్పెడుకొలఁదియె రథికవరులపీనుఁగుఁబెంటల్. 18

శా. ఆ యుగ్రోద్ధతి సూచి వెల్కుఱి త్రిగర్తానీకముల్ నల్గడం
బాయం బాఱెఁ దదాప్త లేము దగ నీపం పోపి సద్భక్తిమైఁ
జేయంగాఁ బనిగొమ్ము పేర్మిగ మముం జేకొమ్ము సమ్యగ్దయా
శ్రీయుక్తా యనినన్ ధనంజయుఁడు గాచెన్ వారి నెల్లం గృపన్. 19

వ. అట్లు వెనుకొనక నిలిచి యెలుం గెత్తి వారలతో మీరిట్లు ప్రాణంబులు గాచి
కొనుండు నాపంచినపని సేయం బూని బుద్ధి గలిగి సుఖుల రై యుండుం డని
వలికి యయ్యశ్వంబు ననుసరించె నది క్రమగతిం బ్రాగ్జ్యోతిషపురపరిసరంబునకుం
బోయిన దాని తెఱం గాకర్ణించి. 20

సీ. భగదత్తతనయుండు బాహుగర్వంబున, బాల్యసిద్ధం బగులౌల్యమునను
బురినిర్గమించి యత్తురగంబు వెలిపించి,కొనిపోవఁ గాంచి యర్జునుఁడు గాండి
వముసజ్యముగఁ జేసి వాలమ్ములొక్కట,నక్కుమారునిమీఁద బెక్కుగురియ
నవ్వజ్రదత్తుండు నొవ్వ దన్కిన దాని, నచ్చుట దిగఁ ద్రావి చొచ్చె బురము

తే. సత్వరంబుగనటుసొచ్చి సామజంబుఁ, బన్నఁగాఁ బంచి వెస నెక్కి బలముఁ జలము
వీఁకయును నొప్ప నన్నరుఁ దాఁకి శాత,ఘనశరంబులు వరఁగించెఁ గౌరవేంద్ర.

1. గ. నందు సేయంగ. 2. జ. వింటివాఁ డక్కట.

క. నడుమన వానిం బార్థుఁడు, పొడిగా నేయంగఁ గనలి భూపకుమారుం
డడరించెఁ దోమరంబులు, గడుఁ బెక్కు విమిడుతకముపుగతిఁ గవియంగన్. 22
ఆ. అనలశిఖలువోని యమ్ములగమి వాని, రూపు మాపి యన్నరుండు వాఁడి
లేనిదొడ్డతూపు లేనింటిఁ దొడి రాచ, కొడుకు నేసెఁ దూలి పుడమిఁ గూల. 23
క. కూలియు నీడంబోవక, బాలుఁడు రయ మార దంతిపైకిం జని దో
ర్లీల మెఱయ నరుఁ బటుశర, జాలంబులఁ బొదివె గగనచరు లగ్గింపన్. 24
చ. అతఁడును దీవ్రబాణముల నా భగదత్తతనూజుదంతి నా
వృతముగఁ జేసె నట్లు పృథివీవరనందన యేమి సెప్పుదున్
శతమఖపుత్త్రుతోడ [1]దివసత్రయ ముగ్రరణం బొనర్చెన
ద్భుత మెసఁగం జతుర్థదినముం దెగునంతకుఁ బోరె ధీరతన్. 25
వ. [2](తెగియెడుసమయంబున). 26
ఆ. అక్కుమారుఁ డేచి యర్జున యర్జున, యేను గలుగ నీకు నెందుఁబోవ
వచ్చు వృద్ధుఁ డైనవాఁడు గావునఁ దండ్రి, సమసె నట్లు నన్ను [3]సమతె బేల.
వ. అని యదల్చి. 28
క. పెనుసెలయేఱులు వారఁగఁ, దనరుగిరియుఁబోలె బహుమదంబుల దొరఁగం
గనుపట్టుకుంజరము సిం, హనిభుం డగుపార్థుఁ నడరం జేసెన్. 29
క. అది [4]ఫూత్కారము సేసిన, నొదవినకరశీకరముల నుర్వీవర యం
బుదముక్తసలిలధారలు, వొదివినగిరివోలె నింద్రపుత్త్రుం డొప్పెన్. 30
చ. కరి యిటు లేపునం గవియఁగా భగదత్తసుతుండు దీప్తని
ష్ఠురశరపంక్తి నాహవపటుత్వము సూపిన నల్పకోపసుం
దరుఁ డగుచుం నరుండు శతధారనిభం బగునారసంబు భీ
కరగతి నేయఁ గూలె నది కౌరవనాయక పర్వతాకృతిన్. 31
క. కూలిన నేలకు వచ్చిన, బాలుం గని నాకలోకపతిసుతుఁడు దయా
లోలుం డై మార్దవహృ, ద్యాలాపము లొప్పనిట్టు లను నాతనితోన్. 32
వ. ధర్మతనయుం డశ్వమేధదీక్షితుం డయి యత్తురంగంబుపజ్జ నన్నుం బుత్తెంచు
నప్పుడు. 33
క. చంపకుమీ రాజుల నను, కంపాతిశయంబు మెఱయఁగా నడపుము నీ
పెం పనుకుసుమమునకు నా, పం పొనరించుటయ సౌరభముగ నెఱుఁగుమీ. 34
క. అనియెం గావున నీపైఁ, గినుక వొడమ దలుక విడువు గీతయశం డా
జనపతియాగంబునకుం, జనుదేరఁగవలయు బంధుజనములు నీవున్. 35
ఆ. అధిపతనయ నిన్ను నామంత్రితునిఁ జేసి, పోవుచున్నవాఁడ నీవు హాస్తి
పురికిభావిచైత్రమునఁ బున్నమకు ముద, మొదవ నరుగుదెంచు టొప్పఁ జేయు.

1. క. చ. ట. దివసద్వయ... దృతీయదినముం. 2. ఇది పెక్కిటలేదు. 3. గ. సని తె, 4. చ. ఘీంకారము.

క. అనిన నతఁ డట్ల గా కని, వినతుం డగుటయును బ్రీతి విజయుం డభినం
దన మాచరించి యశ్వము, వెనుకఁ జనియెఁ బూరుకులపవిత్ర చరిత్రా. 37

—* అర్జునుఁడు సింధుదేశాధీశులతోడ యుద్ధంబు సేయుట. *—

వ. అది సింధుదేశవర్తియగుటయు భారతరణహతు లయినసైంధవయోధులపుత్త్రపౌత్త్రులు పూర్వవైరంబు వాటించి యాటోపంబున ననేకసహస్రసంఖ్యలరథికులు రాజనందనులుం గూడుకొని క్రీడిపై నడచి రట్టియెడ. 38

సీ. అరుణాంబుదంబులు వరఁగి పెన్నెత్తురుఁ, గండలుఁ గురిసె మార్తాండబింబ
మసితారుణచ్ఛాయ మయ్యె నుల్కాతతు, లెల్లదిక్కులఁ బెల్లు డుల్లె నశ్వ
సహితంబుగా సవ్యసాచిఁ జుట్టును ముట్టి, యతనిపై నయ్యోధవితతి యొక్క
పెట్ట శస్త్రాస్త్రముల్ బెట్టుగాఁ గురిసిన, నప్పాండవుఁడు పెనుదప్పి సోలె
తే. నేమి సెప్పుదు నీకు నుద్దామవిక్ర
మాభిరాముండు నాఁ జనునక్కిరీటి
కరము కరము బెం డగుటయు గాండివంబు
వడియెఁ బుడమిపైఁ గురునరపతివరేణ్య. 39

చ. అనిమిషులున్ మునీశ్వరులు నప్పుడు శోకమునన్ మునింగి య
ర్జునజయకాంక్షులై నియతి శుద్ధి [1]వహించి సవీర్యమంత్రసా
ధనపరులైరి తెప్పిఱి యతండు ధనుర్ధరుఁడున్ సముల్లస
త్తనువిభవోజ్జ్వలుండు సముదగ్రమనస్కుఁడు నయ్యె భూవరా. 40

వ. ఇట్లు తెలి వొంది విజృంభించి. 41

శా. నారాచప్రముఖాస్త్రజాలపటువిన్యాసంబు తీవ్రత్వరా
ఘోరంబై విలసిల్లఁ జేయ సమరక్షోణీతలం బంతయున్
వైరివ్రాతశవావృతం బగుడు గీర్వాణుల్ మునుల్ సిద్ధు ల
వ్వీరుం బ్రస్తుతి సేయుచుం బొదలి రుద్వేలప్రమోదంబునన్. 42

వ. హతశేషం బైన యాసింధురాజకుమారసైన్యంబు దైన్యంబు నొంది నలుదిక్కుల విచ్చియు నొచ్చియు వివ్వచ్చుండు రణధరణిం బొలిచి నిలుచుటఁ జూచి మాత్సర్యధుర్యం బై మగుడం బోరికిం బూని యడరిన నప్పురందరనందనుం డందలి రథికముఖ్యులతోడం దమయన్న సెప్పినవాక్యంబు లుపన్యసించి మీ రేల్ల జాలిం బడియెదరు ప్రాణంబులు మీకింత సేఁ దయ్యెనే యని పలికినను నిలువక పైపయి వా రురవణించిన. 43

క. నవ్వుచు నానాశరముల, నవ్వీరులఁ బొలియఁ జేయ నంతయు విని తా
నెవ్వగతో దుస్సల యా, కవ్వడిఁ బౌత్త్రాన్వితముగఁ గానఁగ వచ్చెన్. 44

సీ. వచ్చి కన్నీళ్ళు వదనంబుపై వెల్లి,గొన రోదనంబు సేసిన నతండు

1. గ. వహించిన. వీర్యమంత్ర.

దయ నిలనిడియెఁ । గోదండ మప్పుడఁతుక, పౌత్త్రునిఁ జూపి యి । బ్బాలుఁ గావు
మితఁడు మీయల్లుని । సుతుఁ డన్న నప్పార్థుఁ, డిప్పుడు నాయల్లుఁ । డెచట నున్న
వాఁ డని యడిగిన । వనిత వెక్కుచు నతం, డాత్మీయజనకుఁ దు । గ్రాహవమున
తే. ననఘునీచేతఁ దెగుట దా । విని నితాంత, శోకమగ్నుఁడై యుండి నీ । రాక బిట్టు
వినుట బెగ్గిలిప్రాణముల్ । విడిచెననుచు, నెలుఁగు గడలుకొనంగఁ [1]బెల్లేడ్చె నధిప.
వ. అప్పుడు శోకాక్రాంతుం డయి గాండీవి వదనంబు వాంచి యుండ నయ్యుగ్మలి
యతని నుద్దేశించి. 46
సీ. ధార్తరాష్ట్రులకీడు । దలఁపక సైంధవు, కొఱఁగాము లెల్లను । మఱచి తండ్రి
లేనియీశిశువుపై । మానితం బైననీ, యక్కటికంపుఁజూ । పడరఁ జేయు
మాశ్రితవత్సల । యనుచు నబ్బాలునిఁ, జరణానతునిఁ జేసి । శరణు శరణు
కృప నన్ను రక్షింపు । కీర్తియు ధర్మంబుఁ, జేకొను మనవుడుఁ । జిత్త [2]మెడల
తే. రాచకొల మిదిగాల్పనే । కౌర్యమూల, మని తలంచుచు నాతఁడ । య్యతివతోడ
నధమవృత్తిసుయోధనుం । డంతకంటె, నేముఁ గొఱఁగాము మాచేత । నింతవుట్టె.
క. అనుపలుకు వలికి బహుసాంత్వనముల నూరార్చి యాసు । దతిమస్తకముం
దనయక్కునఁ జేర్చి యబల, చనుము వగపు దక్కి యని ప్ర । సాదభరితుఁడై. 48
వ. వీడ్కొలిపిన దుస్సల దనమనుమనిం దమబలంబులం గొని ప్రియంబునం జనియె
నయ్యనిమిషపతిసుతుండును క్రతువిషయంబు అయి 'వలయుననుష్ఠానంబులు విధి
వంతంబులుగాఁ జలుపుచుఁ దురంగంబు వెనుకం దా రా మృగానుసారి యయిన
పినాకపాణియుంబోలెఁ బోవు చుండ నదియును నిజేచ్ఛ నఖిలదేశంబుల సుఖ
సంచారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుఁ గ్రమంబున [3]మణిపూరపురంబునుపాంతంబున
కరిగిన నన్నగరంబుపతి యైనబభ్రువాహనుండు నిజజనకుండయిన యర్జునురాక
యాకర్ణించి. 49
ఆ. వినయమెసఁగ నార్య । జనసమేతంబుగా, నరుగుదెంచియతని । చరణములకుఁ
బ్రీతి నెఱఁగ నక్కి । రీటి యన్నరపతి, నాదరింప కుండె । మేదినీశ. 50
వ. అట్లుండి తనయునాదరంబునకుం గారణంబెఱుంగక సవిచారుండై యూరకున్న
యక్కుమారునితో ధనంజయుం డి ట్లనియె. 51
ఉ. యాగవిముక్తమై చనుహ । యంబున కడ్డము వచ్చి పట్టి కా
కీగతి మెత్తఁబాటు దగు । నే నృపధర్మవిహీనతన్ రణో
ద్యోగము లేక తక్కి భయ । ముల్లముఁ జేరఁగ నిచ్చు రాజు రా
జే గుణహీన పొమ్మనిన । నేమియుఁ బల్క కతండు గ్రమ్మఱన్. 52
సీ. అరిగి పట్టణవీథి । నల్లన చనుచుండ, నర్జునుం డతనితో । నాడినట్టి

1. క. గ. చ. బెట్టేడ్చె. 2. ట. మురిలి. మరియు 3., జ. మూలముననుదెనుఁగుననుు 'మణలూరపుర' మనియు 'మణిపూరపుర' మనియు రెండుపాఠము లున్నవి.

తెలియఁ గల్గఁ దన దగుదివ్యబోధంబునఁ గని భుజంగోత్తమతనయ సదయ
వృత్తిఁ బాతాళంబు వెలువడి యన్నరాధిపునిపాలికిఁ జనుదెంచి యేను
మీతల్లి నాగేంద్రసూతి నులూపి నా పేరు హితంబు సెప్పెదు మనీష
తే. నరుగుదెంచితి వినుము మీయయ్య పనుపు
దలకొనుము రాజులకు నర్హధర్మ మైన
యని యొనర్పుము దనతోడఁ బెనఁగు టధిక
సమ్మదము సేయు నక్కురుసత్తమునకు. 53
క. అనిన సభక్తికముగ నవ్వనితకుఁ బ్రణమిల్లి యాహవము జనకునితోఁ
జనునె యొనర్పఁగ నని యప్పనికిఁ జొరక వచ్చితిని శుభప్రదమూర్తీ. 54
క. నీ వింత దెలిపి పలికెద, వా విభుఁడును మున్న నన్ను ననుమతుఁ జేసెం
గావునఁ దల్లీ మీకుం, గావించెద నిద్దఱకు నఖండప్రియమున్. 55

—* బభ్రువాహనుం డర్జునునితో యుద్ధంబు సేయుట. *—

చ. అని నిజమందిరంబునకు నయ్యెలనాగఁ దగంగఁ బుచ్చి య
మ్మనుజవరుండు సాధనసమంచిత మైనరథం బుదాత్తరే
ఖ నెఱయ నెక్కి యర్హపరికల్పితభూషణలేపనాంబరం
బును సమరోత్సవోద్ధతవిభూతియు నై తనమే నెలర్పఁగన్. 56
ఆ. ఎక్కి హంసకేతు వేత్తెఱఁ గ్రాలంగ, నరిగి యశ్వమునకు నడ్డపడఁగఁ
జూచి మెచ్చి సవ్యసాచి మార్కొనుటయుఁ, గురిసె నతఁడు నిశితశరచయంబు.
శా. వానిం దా నవలీలమైఁ దునిమి దుర్వారోద్యముం డద్రిభి
త్సూనుం డొక్కటనాత్మసూనునొడలం దూపుల్ నిగిడ్చెం బదా
ఱా నిశ్శంకుఁడు బాహుసారమద మేపాఱంగ నవ్వీరు మేన్
వే నారాచము లైదునాలుగులు పృథ్వీనాథ నాటించినన్. 58
చ. మది గొనియాడి యారిపువిమర్దనుఁ డంచసిడంబు ద్రుంచి యే
పొదవఁగ మేను నొంప నచలోద్ధతి నాతనిజత్రు వేసె బె
ట్టిద మగునారసంబునఁ గడింది మగం డగుబభ్రువాహనుం
డది వడి పేర్మి శోణితజలార్ద్రిత నొందక యుచ్చిపోయినన్. 59
క. అమ్మేటిమగఁడు దనచాపమ్మూఁతగ నిల్చి సోలి పదపడి తెలివు
ల్లమ్మున నొలసిన నౌరా యిమ్మడి యని పొగడెఁ గొడుకు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.
తే. పొగడి యేఁ దీవ్రశరములు నిగుడఁ జేయు
నుద్ధతికి మంచిబంట వై యోర్వ వలయుఁ
జుమ్ము రా యని పలికి వాలమ్ము లధిక
రయము మెఱయంగ బరఁగించె రాజముఖ్య. 61
ఆ. మొనసి వాని నతఁడు ముత్తునియలు గాఁగఁ, జేయ మత్సరంబు చిత్తవృత్తిఁ

దనికి సత్వరముగఁ దద్గాత్రమున నించె, నరుఁడు పెక్కుమెఱుఁగునారసములు.

ఉ. దానికి నీడఁబోవక యుదగ్రపరాక్రమ మొప్పవజ్రకీ
లానిభతీక్ష్ణ మెఱుంగులవిలాసము నింగి వెలుంగ నుద్భటుం
డై నిగిడించెఁ బార్థుహృదయస్థలి నారస మస్త్రశస్త్రవి
ద్యానిపుణత్వశాలి యగు నన్నరపాలసుతుండు భూవరా. 63

—◆ అర్జునుఁడు బభ్రువాహనునిశరంబుచేతఁ బుడమిం ద్రెళ్ళుట. ◆—

క. వడి నది వీపున వెడలినఁ, బడియెఁ బుడమి నర్జునుండు పదపడి త్రెళ్లెం
గొడుకును మున్నతఁ డేసిన, బెడిదపుటేటులయలంతఁ బృథ్వీనాథా. 64

వ. అట్లు దనపతియును సుతుండును భండనంబునం బడుట విని శోకాక్రాంత యగు
చుఁ జిత్రాంగద యులూపియుం దోడన చనుదేర నచ్చటికి వచ్చె నట్లు వచ్చి
యచ్చెలువయయ్యిరువురం గనుంగొని యుల్లంబు జల్లనఁ దల్లడిల్ల మూర్ఛమునింగి
మేదినిం బడి కొంతవడికిం దెలిసి యులూపి నాలోకించి. 65

సీ. నీకతంబునఁ బతి నాకుమారునిచేత, ననిఁబడి యున్నవాఁ డతివ కంటె
నీవు పతివ్రత గావె ధర్మజ్ఞవు, గానిదానవె యేమికారణమున
నిది కార్యముగఁ జెప్పి తీపిన్నవానికిఁ, గొడుకుదిక్కున నాకు నడలు లేదు
వరుఁ జూచి పొక్కెద వామాక్షి నీ దెసఁ, దప్పు సేసినను నీతనిఁ గృపార్ద్ర

తే. చిత్తవై యెల్లభంగి సంజీవితుఁడుగఁ, జేయవమ్మ యక్కట నాథు నేయఁబనిచి
నావు సూచియు వగవవు సాహసమున, గొలఁదిలేదు నిన్నేమందుఁ గులవరేణ్య.

వ. అని పలికి పార్థుం జేరం బోయి. 67

ఆ. మహితకీర్తిలోల మత్ప్రాణవల్లభ, యన్యజనుల ప్రాణ మరసి కావఁ
జాలునట్టినీకు నేల ప్రాణంబుల, నిట్లు వదలి పోవ నిచ్చియుండ. 68

సీ. నాథ నీ వెప్పుడు నన్ను మన్నింతువు, కను విచ్చి చూడక యునికి దగునె
హాయమున కెవ్వరు నడ్డంబు రా కుండ, [1]నాఁగితి వగ్రజు నధ్వరంబు
వమ్మయి పో కుండ లెమ్మి త్తురంగంబు, వెనుకొన వలవదే యనఘ నీకు
నని యార్తిఁ బలవించి యహిపుత్రి దెసఁ జూచి, సుతుఁ డెట్టులుండినఁ బతికి నిమ్మ

తే. జీవ మాండ్రుఁ బెక్కండ్రఁ జేసికొనుట
పురుషులకుఁ దప్పె భార్యలిత్తెరువునందు
[2]నడవరే యోర్చి నీదు మనమున నింత
యెఱిఁగి కలిగింపు వరు వేయ నేల తల్లి. 69

వ. అని యంత నిలువక. 70

ఆ. కొడుకుచేతఁ జచ్చి పడి యున్న యుక్కరు, కులవరేణ్యుఁ గరుణ గూరి నీవు
బ్రదుకఁ జేయ కున్నఁ బ్రాయోపవేశన, మాచరింతు నహికులాగ్రగణ్య. 71

1. క. నాఁగి నీయగ్రజునధ్వరంబు. 2. గ. నడతురే.

వ. అని పలికి పతిచరణంబులు శిరంబునం సోఁకం బ్రణమిల్లి యాసీన యై యూరకుండె నట్టియెడ బభ్రువాహనుండు దెప్పిఱి లేచి యప్పొలఁతిం జూచి. 72

చ. ఇంచుకయేనియుం గనట నెన్నఁడుఁ బొందనితల్లి నేఁడు నా
మంచితనంబునం బిలుకు మాలిననాథుని నుగ్రశత్రులన్
మంచు నినుండువోలెఁ బరిమార్చుమహాబలుఁ జూచి యిట్లు దుః
ఖించుచు నుండఁ జూచితి నకిల్బిషచిత్తున కింత పెద్దయే. 73

క. గాదిలితనయుఁడ నగునే, గా దన కిక్కురుకులాగ్రగణ్యుని నిమ్మై
మేదినిఁ గూల్చితి మణికిర,ణోదాత్తం బైనమకుట ముర్విం బొందన్. 74

వ. అని విలాపంబు సేసి విన్వచ్చుతోడం గూడ యజ్ఞతురంగానుసారులై వచ్చిన యాజ్ఞవల్క్యశిష్యప్రభృతిబ్రాహ్మణజనంబులు నయనపథప్రాప్తు లగుటయు. 75

సీ. అధ్వరహయవిహరయంబుగా వీ రేమి,పని సేయువారొకో పార్థుఁ డిట్లు
పడియున్నవాఁ డని పలవింప జనకుని, నిట్లు సేసినపాపుఁ డెవ్విధమున
నాచరించునొకో ప్రాయశ్చిత్తమనిపల్క, పండ్రెండువర్షముల్ భైక్షవృత్తి
నిమ్మహాత్మునికపాలమ్మున నడపంగ, వలయుఁ గాకొం డెద్ది గలుగ నేర్చు
ఆ. నని యులూపిదిక్కు గనుఁగొని నీవు వ,న్నంగఁ దండ్రి నట్లు భండనమున
విగతజీవితుఁడుగఁ దెగఁ జేసితిని నింక, నెలమిఁ బొందు భరతకులపవిత్ర. 76

వ. అని వెండియు. 77

క. జనకునిఁ దెగటార్చినపా,పునకుం బ్రాణంబుతోడి[1]పొత్తు మనంగా
మనమునఁ దాలిమి గలుగునె, చనుఁగాక యతండు సనినసద్గతిక తగన్. 78

వ. అని యుగ్గడించిస్థావరంబులుజంగమంబులు నగుభూతంబులువినభుజంగపుత్త్రియు నాకర్ణింపఁ జెప్పి [2]వ్రతంబు నిష్ఠం బూనెద మాతండ్రి లే కునికి నిజం బగునేని బ్రాయోపవేశంబ యుత్తమ కృత్యంబు వీరవధంబు పాపం బంతకంటెను రాజవధం బెక్కుండంతకంటెఁ గడునగ్గలంబు ధార్మికవధంబు జనకవధపాతకం బింతయని కొలంది యిడ రా దిట్టుండ వీరుండును రాజును ధార్మికుండును జనకుండు నైన యిమ్మహితాత్ముని వధియించినమహాపాతకుని కేతద్వ్రతానుష్ఠానంబుదక్కనొం డుమెయి నిష్కృతి గల్గునే దీని నడపెద నని పలికి యప్పురమనియతుండుపస్పర్శనం బాచరించి పలుకు లుడిగి కూర్చుండె నప్పుడు. 79

— ఉలూపి సంజీవనమణిచేత నర్జునుం బ్రతికించుట. —

ఆ. అట్లు దెంపు సేసి యాసీనులైన,యాతల్లిఁ గొడుకు నవనిఁ ద్రెళ్ళి యున్న
విజయుఁ జూచి పాఁపవెలఁది సంజీవన, మణి దలంచెఁ గురుసమాజముఖ్య. 80

వ. తలంచిన భుజంగమంబులకుం బరాయణం బైనయమ్మణి యమ్మహాభాగహస్త

1. క. 'పొత్తున మనఁగా' అని కొన్ని ప్రతులు. 2. గ. వ్రతం బనుష్ఠింపం.

తలంబునకు వచ్చిన నాభామిని బభ్రువాహనునాననం బాలోకించి. 81

సీ. విజయుండు నచ్చునే § వేఁడుఁబులార యిం,ద్రునిచేత నైన నీ§తనికి నొక్క
ప్రియము సేయంగఁ గో§రియునీకొలఁదియా,రయుబుద్ధినీతండు§రణ మొనర్పఁ
దలఁచిన నవ్వీరు§తలఁపు సిద్ధింపంగఁ, జేయుటయును నింత § సేయ వలసె
నాకుఁ గావున మోహ§నం బగుమాయాప్ర,యోగంబు నడపితి § నుజ్జ్వలాత్మ

తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు మహా§త్తరము సువ్వొ,యితని తేజమెవ్వరికిని§నెట్లుదాని
నార్పవచ్చుమీవగ పెల్లఁ § దీర్ప నిపుడ,యుత్థితుం డగునీకౌర§వోత్తముండు. 82

వ. మాయాప్రయోగంబ వేఱొండు గాదు నీకు మీతండ్రితోడ భండనంబు సేయ
బుద్ధి పుట్టించితి నింతమాత్ర మని తత్ప్రదేశంబున నున్నయెల్ల జనంబులు నుల్లం
బున నానందంబు నొందఁ బలికి యమ్మణిపూరపురపతికరతలంబున నమ్మణియిడి
దీని నిమ్మహాత్ముని హృదయదేశంబున మోపు మనవుడు నతం డట్ల చేయుటయుం
బార్థుండు ప్రత్యుజ్జీవితుం డై. 83

తే. లేచి కూర్చుండి కలయంగఁ § జూచి యెట్టి
సెరలకాంతియు దంతరు§చియును బెరయ
నతిమనోహరముగఁ దన§సుతునితోడ
మనుజనాయక కుశలమే § యనుడు నతఁడు. 84

సీ. వినయ మారంగ నా§తనిచరణంబుల, కెఱఁగి భవత్పుణ్య§వీక్షణమున
నఖిలంబుఁ గుశలంబ § యనిన నిజ్జనముల, మొగములయం దెల్ల § వగపుదోఁచి
యచ్చెరువాటును § హర్షంబుఁ గదిరెడు, నిది యేమి సెప్పవే § యనుఁగుదేవి
నాచెప్పినట్ల ర§ణంబున కేతెంచి, తీవు చిత్రాంగద § యేల వచ్చె

ఆ. నిచ్చటికి నులూపి § [1]యేమిటి కిపుడు స
న్దెంచె ననుడు భ§క్తినిర్భరముగ
నతఁడు సాఁగి మ్రొక్కి § హస్తముల్ మొగిచి య
య్యహితనూజుఁ జూపి § యతనితోడ. 85

వ. అంతయు నిమ్మహానుభావ నడుగుం డనిన గాండీవి యాయింతివదనం బాలో
కించి కురువంశనిస్తారకా నీరాకకుం గారణం బేమి యిమ్మణిపూరపురనాథుని
దెస నావలన భవదీయచిత్తంబు ప్రసన్నం బయి యున్నయదియె యన్నరపతి
యును నేనును జిత్రాంగదయును నీకేమియు నపరాధంబు సేయము గదా
యనుటయును. 86

—* ఉలూపి యర్జునునితో వసువులకోప ప్రసాదంబుల నెఱింగించుట. *—

సీ. అల్లన నవ్వుచు § నయ్యింతి యతనితో, నాథ నీయందొక§నాఁడు నెగ్గు
గలదె నాపుత్త్రుని§వలనఁ గీ డెక్కడి,యది వినీతాత్మ చి§త్రాంగదయును

1. గ. యేటికిఁ జనుదెంచె, ననుడు నచలభక్తివినయగతుల.

గినియెక విను మేను ॥ వినుతోత్తమాంగ నై, చెప్పెద నీసుతు(చేత నీకు
నావహిల్లె నశుభ ॥ మాహవంబున నీవు, గంగాతనూజు శిఖండి నెపము
తే. గా(గ(దెగటార్చి తది పాతకంబు దాని, కనఘ నిష్కృతి సేయక తనువు విడిచి
తేని నరకవాసమునకు(బోవ వలయు(, గాన నిష్కృతి సేసితి(గడ(గి వచ్చి. 87
వ. అది యెట్లంటేని నాకర్ణింపు మే నొక్కనాడు సఖీసమేతంబుగా సురనదీ స్నానంబునకు వచ్చి యుండ వసువు లక్కడ కేతెంచి యింత నంత నొక్క రేవునం దో(చి కృతస్నానులై నిజరూపంబున సన్నిహిత యైన గంగాదేవితోడ గాండీవధరుండు శిఖండిం బురస్కరించుకొని గాంగేయుం డేయు కుండం బరమ సాయకంబుల నతనిం గూల్చె నట్లు కుత్సితజయార్జనం బొనర్చిన యయ్యర్జును నేము శాపసంతాపితుం జేయుదు మని చెప్పిన నప్పరమానుభావయు దాని కొడంబడిన పలుకు వలికె నంతయు విని తత్క్షణంబ. 88
సీ. అరిగి యే(దండ్రికి ॥ నత్తెఱం గంతయు, నెఱి(గించుటయు నతం డెడసక మెస(గ
భయమున రయమున(॥ బఱతెంచి వసువుల(, బెక్కువిధంబుల(॥ బ్రియముపుట్ట
దెలిచి ప్రార్థించిన ॥ నలుక వో విడిచి వా, రతనితో విను సమయం బొకండు
నీసెద మనిలోన ॥ వాసవి(దత్సూను(, డగుబభ్రువాహనుం ॥ డస్త్రవితతి(
ఆ. బఱపి కూల్చెనేని(॥ బాయు నక్కల్మిష, మనిన మగిడి వచ్చి ॥ యాభుజంగ
నాథు(డెల్ల(జెప్పె ॥ నాకు నిప్పని దగ, నిట్లు దీర్చితిని సమిద్ధ తేజ. 89
వ. తీర్చిన తెఱంగు నెఱింగించెద నని పలికి బభ్రువాహను నుపలక్షించి యి క్కుమారుండు బోవు సమరంబు సేయ నొల్లక నీకు నమస్కరించి మరలి మందిరమునకుం బోవు చున్కి బుద్ధిం గని సమయకార్యంబునకు నిది యవ సరం బని యూహించి రయంబున నితనికడకు వచ్చి రణంబు మీతండ్రికి బ్రియంబును ధర్మంబు నని చెప్పి యితనిం బోరికి బురికొల్పి యివ్వీరునియందు వసువులు సెప్పినవిధంబు గలుగునట్లుగా విక్రమవిశేషం బావహించితి. 90
క. అనిన(బ్రియ మంది దేవీ, యనఘుం బగునీచరిత్ర ॥ మస్మత్కులవ
ర్ధనకారి యగుట యెప్పుడు, గనినది గాదె యని పలికె ॥ గాండీవి నృపా. 91
ఆ. పలికి సాదరముగ ॥ బభ్రువాహను(జూచి, మానితాగమిష్యమాణచైత్ర
మాసపౌర్ణమాసి ॥ మహితాశ్వమేధకా,లంబు దానిదెస(దలంపు గలిగి. 92
క. నీవును దల్లులు బంధుజ,నావళియుం బరిజనములు ॥ హస్తినగరికిన్
రావలయు ధర్మజునిసం, భావనముం బడయు టొనగు(బరమశుభంబున్. 93
చ. అనవుడు నట్ల సేసెద నుదాత్తచరిత్రపురంబు సొచ్చి యి
వ్వనితలు నీవు నావలనివత్సలతన్ గొనియాడు చియ్యెడన్
మన మలరంగి నిల్చి జనసమాన్యుని(గా ననుఁజేసి ప్రీతి నే
ననుపగ వచ్చి చేయు మనయానము యజ్ఞతురంగరక్షకై. 94

వ. అనుచుం బ్రణతుండై బభ్రువాహనుండు ప్రార్థించినం బార్థుం డప్పార్థివుతో నేను దీక్షితుండ నగుట యెఱుంగవే నాకుం బురప్రవేశంబు సేయం జనదు పోయి వచ్చెద మీరును సుఖుల రయి యుండుం డనిన నట్ల కాక యని యతం డుచితప్రకారంబునం బూజించి యామంత్రణంబు సేయ నబ్బాములచేత నను జ్ఞాతుం డై యమ్మహాత్ముండు యజ్ఞాశ్వంబు ననుసరించె నదియు నిజేచ్ఛ నఖిల దేశంబులం బ్రవర్తిల్లె నట్టియెడ. 95

క. రాజగృహపురముకడ న, వ్వాజి యరుగు టెఱిఁగి యాహవమునకుఁ బిలిచెన్
రాజత్కీర్తిధనుం డగు, నాజిష్ణుని మేఘసంధి యనురా జధిపా. 96

వ. అట్టు లప్పురంబుపతి యగుజరాసంధపౌత్త్రుండు బాల్యంబునం దన్ను నెదిరి నెఱుంగమిం గవ్వడిం గయ్యంబునకుం బిలిచి పుచ్చి తోడన కల్పితరథారూఢుం డై వెడలి యవ్వాసవికి నడ్డపడి. 97

సీ. వనితలలోపలం జనియెదుచాడ్పున, నివ్వాజిఁ గొని యించుకేని శంక
లేక పోయెదవు పోనీక యేఁ బట్టెద, దీని గయ్యము సేసెదేనిఁ జేయు
మనుడు నవ్వుచు నతం డమ్మగధేశుతో, విఘ్నకర్తల నేను వెరవుతోడ
మాన్పింతు వినుము నాశమనమునఁ గిన్క లే, దది యెట్లు లనిన మదగ్రజుండు
తే. [1]సామమునన కర్జము నీవు సక్కఁబెట్టి, కొందుగాని యెవ్వరియెడ గ్రూరవృత్తి
వలవ దని నాకుఁ జెప్పిన వాఁడు గాన, యట్లు సేయుదు నీయిష్టమాచరింపు.

అర్జునుఁడు జరాసంధపౌత్త్రునితో యుద్ధంబు సేసి యోడించుట.

చ. అనవుడు నేమియుం బలుక కాన్నృపపుత్త్రుఁడు నిర్జరేంద్రపు
త్త్రునిపయి నుజ్జ్వలంబు లగుతూపుగముల్ వఱఁగింప వాని నె
ల్ల నతఁడు శాతభల్లతతులం దునుమాడియు నొల్లఁడయ్యెఁ ద
త్తను వొకబాణ మేనియును దాఁకఁగ నేయ నరేశ్వరోత్తమా. 99

వ. అగ్గాండీవికృప యే మని చెప్పుదు. 100

క. తనమీఁద మగధుఁ డేయఁగ, జననాయక రథ్యములను సారథి నైనన్
గొనకొని నొప్పింపక యల్లన శరనికరంబు పై గలయ నిగిడించెన్. 101

క. అది బలహీనతగాఁ గొని, మద మేపారంగ నక్కుమారుఁడు లీలం
గదిసి బలునారసంబులు, తదంగమున గ్రుచ్చె నతఁడు దాన నలిగియున్. 102

వ. ఆ సహదేవపుత్త్రుగాత్రంబు దాఁక కుండునట్లుగా శరంబు నిగిడించి. 103

ఉ. సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి రథంబుఁ బగిల్చి కేతువుం
జీరి శరాసనంబుఁ బొడి చేసిన నమ్మగధుండు ధీరతో
దారగతిన్ సముజ్జ్వలగదాభ్రమణంబున బాహు వొప్ప న
వ్వీరవరేణ్యుపైఁ గవిసె విక్రమ మాకృతి దాల్చి పొల్చె నాన్. 104

1. క. చ. జ. 'సామమునఁ గర్జమున నీవు'.

వ. అట్లు గవియుటయు. 105

తే. అప్పుడును మత్సరంబున § గతఁడు భాజ
నంబు గా కుండెఁ గాన యయ్యన్నరుఁడు వెడఁద
వాఁడియమ్ముల గద పలు§వ్రయ్యలై మ
హీతలంబునఁ దొరఁగంగ § నేసె నధిప. 106

వ. అట్లేసిన. 107

సీ. నివ్వెఱపడినయా§నృపనందనుని తోడ, నయ్యతిబలుఁడు మా§యన్న యొకని
ప్రాణంబునకును ద§ప్పకు మయ్య యని [1]యాన, తిచ్చినకతన నే § నేయ కున్న
నీ వింతవడి పోర § నిలువఁ జాలితి విను, మది యట్టు లుండె రా§జార్హ మైన
ధర్మంబు పాటించి § తాఁకితి నన్ను నిం,తియ చాలు నింక శాం§తియ నరేంద్ర

తే. తగినయది యని పల్కె న§తండు నిజము, నట్లకా కని యూహించి§యమ్మహాత్ము
పాదపరిసరమున భక్తిఁ§బ్రణతుఁ డైన, గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి య§క్కురువిభుండు.

వ. వచ్చుచైత్రమాసంబునం బున్నమనాఁడు పాండవాగ్రజునశ్వమేధం బనుసంధిం
చుటకై బంధులు నీవును రావలయు ననిన నవ్వసుమతీపతి యట్ల చేసెద నని
యత్యంతవినయంబున నవ్విజయుం బ్రియపూర్వకంబుగాఁ బూజించి యామంత్రి
తుం జేసిన నాతండు ప్రీతుం డయి యభినందించి యమ్మగధపతిం బురంబునకుం
బోవం బనిచి యశ్వరత్నంబు ననుసరించె నదియును వంగ పుండ్ర మ్లేచ్ఛదేశం
బులం జరియింప నయ్యైరాజులు సెనకినం దేజోధనుం డగునాధనంజయుండు
జయించుచుఁ జన నత్తురంగంబు. 109

సీ. చేదిదేశంబు సొ§చ్చిన శిశుపాలుని, తనయుండు శరభుండు § దనదుశక్తి
పురము వెల్వడి యుద్ధ§పూర్వకంబుగఁ జేరి, యమ్మహావీరున § కర్చలిచ్చె
నతని వీడ్కొలిపి య§య్యతుల తేజుఁడు ఘో§ట,కము వెన్కఁ జనుచుఁ డెం§కణకిరాత
ముఖదేశనృపతులు § ముట్టినఁ దగ గెల్చి, గొనుచుఁ గ్రమంబునఁ§గోసలులను

ఆ. గాశులను జయించెఁ § గ్రమ్మఱి యత్తురం,గము దశార్ణదేశ§గామి యయ్యె
జిష్ణుఁ డనుసరింపఁ § జిత్రాంగదుం డని, సేసి యోడి పూజ § సేసె నధిప. 110

వ. ఇట్లు దశార్ణపతి పార్థునిం బూజించి యాతనియాదరణంబు వడసి పోయెఁ బదంపడి
తురంగంబు నిషాదాధీశ దేశంబునకుం జనిన నేకలవ్యనందనుండు పాకశాసననందను
మీఁద నైషాదసేనాసమేతుం డై తోఁతెంచిన. 111

చ. అతనిబలంబుఁ గ్రూరవిశి§ఖార్చుల నేర్చిన బాహుసారగ
ర్వితుఁ డగునన్నిషాదపతి § వీఁక నెదుర్కొనినం గిరీటి యా
తతపటుబాణదీధితులఁ§దన్మదసంతమసం బడంచె వాఁ
డతివినయంబునన్ వినతుఁ§డై తగ నర్చితుఁ జేసె నాతనిన్. 112

1. గ. యప్పగించినకతన నేఁ ♦ గినియకున్న.

వ. అశ్లేకలవ్యనందనుం దనవశంబు సేసికొని ధనంజయుండు హయంబు ననుగమించె
నది మరలి మఱియును దక్షిణాభిముఖం బయి చని తిరుగఁ బౌండ్రాంధ్ర ద్రవిళ
కేరళకర్ణాట దేశాధీశులననాయాసంబునవశగతులంగావించికొని యెఁ గ్రమంబున
సౌరాష్ట్రంబు సొచ్చి గోకర్ణసమీపంబునం బ్రవర్తించి పదంపడి. 113

సీ. ద్వారకానగరంబుఁ జేరువ ఘోటక, మరుగంగఁ బ్రీతులై । యదుకుమారు
లాలపుటాలంబులనువున నయ్యింద్ర, నందనుఁ గని పూజనం బొనర్ప
నభినందనము సేసె । నవ్వీరుఁ డపరాబ్ధి, తీరదేశంబులఁ । దిరిగి పంచ
నదముపైఁ జని మావు । నరనాథ గాంధార, దేశంబు సొచ్చి వర్తింప శకుని

తే. నందనుఁడు బాల్యకలితదుర్నయము పేర్మిఁ
దనదు సేనలఁ గూర్చి యుద్దామగతిఁ గి
రీటిఁ దాఁకిన నతఁడు వారించి పాండ
వాగ్రజునియాజ్ఞ దెలుపంగ । నంతఁ బోక. 114

క. పొదివినఁ గనుఁగవ వెడ కెం, పొదవఁగఁ జతురంగముల శరోత్కరములఁ దాఁ
బొదివె విజయుఁ డవి వడియుం, జెదరియు సన్నంబులై నఁజిత్తములోనన్. 115

ఉ. మత్సర మెక్కఁగా సుబలుమన్మఁడు దుర్దమలీలఁ గిట్టి బీ
భత్సునిపై నిశాతశరపంక్తి నిగుడ్పఁ దదీయబాహుసం
పత్సముదీర్ణతం దనదుభావమునం గొనియాడి యెంతయున్
వత్సలుఁ డై నయన్నరుఁడు । వానికి నిట్లనుఁ గౌరవోత్తమా. 116

క. రాజులఁ జంపకు మని మా, రాజానతి యిచ్చె నుద్ధురత నే నని న
వ్యాజ విడిచిన ట్లైనఁ బ, రాజితుఁగా నన్ను నధరాపతి దలఁచున్. 117

—♦ అర్జునుఁడు గాంధారదేశాధీశుతో యుద్ధంబు సేసి జయించుట. ♦—

ఉ. కావున నేఁ గడంగ విను । కయ్యము నీ కిది యేల తమ్ముఁడా
నావిని యుగ్ర వడిన్ శకునినందనుఁ డయ్యమరేంద్రనందనుం
దా విశిఖంబులం బొదివె । దానికి [2]నవ్వుచు వానిశీర్షకం
బా విజయుండు బల్విడఁ దయమ్మున నేను బడంగఁ జేసినన్. 118

వ. అచ్చిత్రము సూచి యచ్చోటం గలయట్టి. 119

క. ఎల్లజనులు నివ్వెరఁ, డొల్లఁడు గా కుత్తమాంగ । మూర్వి నిటుల వే
డొల్లగ నేయఁడె వలసిన, జెల్లంబో యితనికరుణ చెలు విట్లున్నే. 120

వ. అనుచు నక్కుమారుం జేరి యతని తేరు మరల్చికొని పోవం బోవ. 121

తే. దురభిమానము పేర్మి నతన్నరవరుండు
మరలి నరుమీఁద నడవ ముగ్ర । తెరలి చనిన

1. జ. మాన్య నరనాథ. 2. జ. నప్పుడు తచ్ఛిరస్త్రికం.

బలము గ్రమ్మఱి యయ్యింద్రసుపట్టిఁ జుట్టు
బలసి శస్త్రాస్త్రచయములు • పఱపఁగఁ జేయ. 122

చ. అని నిశితాస్త్రపంక్తిఁ దునుమాడి రయం బెసఁగంగఁ గప్పె నా
హవతల మంతయుం దలర • నప్పటువిక్రమశాలి యమ్మహో
గ్రవిహరణంబునం గలఁగి • కన్కనిఁ బాఱె బలంబు లక్కుమా
రవరునిఁ గాచికొంటకు ధ•రావర మంత్రులు వానితల్లియున్. 123

వ. అర్ఘ్యంబు గొని రయంబున శరణు శరణనుచు వచ్చిన నవ్వీరవ్యూహంబును నవ్వే లంది నభినందించి మంత్రులకు మాననీయవచనంబులం బ్రియంబొనర్చి [1]యబ్బాలు నితో సాంత్వనస్వరంబున నిట్లనియె. 124

ఉ. నీ విటు వన్ని నాపయి న•నింద్యపరాక్రమ రాక సూచి మ
ద్భావము ఖేద మొందుటయు • ధర్మజుపంపిది రాజకోటి నే
నేవిధి నైనఁ జంప నని • యెల్లజనంబు వినంగఁ జెప్పనే
కావున నీబలంబులన • కాని నినుం దెగటార్ప కుండితిన్. 125

వ. విశేషించి గాంధారీధృతరాష్ట్రులం దలంచి నాకు నీదెస నిట్లు గావలసియుండె.

ఆ. అట్టు లగుటఁ జేసి • యవనీశనందన, యింత ప్రొద్దుఁ బోరి • తింక శాంతిఁ
బొందు టొప్పు ధర్మ•పుత్త్రునితోడిపొం, దొప్పదయ్యె నీకు • నుదితశౌర్య. 127

వ. అని చెప్పి యాగామి యయినచైత్రంబుపున్నమనాఁ డన్నరేంద్రచంద్రునశ్వమేధయాగంబున కనురాగం బెసంగ రమ్మా యనియునుం బలికి యప్పాండవమధ్యముండు మేధ్యాశ్వంబు ననుసరింప నది కరిపురంబుదిక్కు మొగం బయి యరుగం జొచ్చె నట్టియెడ నతండు వివిధదేశంబులం దిరిగిన తెఱం గెల్లనుం జారులచేతవిని యజాతశత్రుం డప్పురుహూతపుత్త్రుం డశ్వరక్షణం బట్లు ధర్మప్రకారంబున నిర్వహించుటకుం బ్రీతి వహించె నద్దివసంబు. 128

ఆ. మాఘమాసపౌర్ణ•మాసి యై యుండె నా, ధర్మనందనుండు • పేర్మి వెలయ
నెలమి మిగులఁ బెద్ద•కొలువున నుండి త, మ్ముల సగౌరవముగఁ • బిలువఁబనిచి. 129

వ. అనిలనందనునాననం బాలోకించి. 130

క. సీతమ్ముఁడు తురగముఁ గొని, యే తెంచుట వింటిఁ జైత్ర • మింకఁ దడవు లే
దీతఱి మునులను నృపసం, ఘాతంబును బిలువఁ బంపఁ•గా వలయుఁ దగన్. 131

వ. యాగశాలయు శిల్పిజనులం గొని కల్పింపుము తగువారలకు విడియం దగియెడు వివిధగృహంబుల నొనరింపు మని పనిచిన నతండు. 132

ఆ. యజ్ఞవాటమును జ•నాధిపులకు ముని, వ్రాతములకు విడియ • వలయునట్టి
మందిరములుఁ గనక•మణిమయంబులు దా నొ, నర్చెఁ దద్దమగుజ•నంబు వొగడ.

---

1. క. యబ్బాలుని సాంత్వవచనంబుల.

క. ధరణీసురులను బనిచెను, ధర నెంమును దిరిగి మునుల ధాత్రీశుల న
ధ్వరమునకుఁ బిలువుఁ డని య,మ్మరుత్సుతుఁడు వారుఁ జని సమంచితభక్తిన్.
చ. పిలిచిన రాజులున్ మునులుఁ బ్రీతి యెలర్ప బలోత్కరంబు శి
ష్యులుఁ దమతోడ రా మనము లువ్విళు లూరఁగ యజ్ఞవర్తనం
బులు గనుఁగొంటకై సకలభూవలయంబునఁ గల్గునట్టివా
రలు సనుదెంచినం గురుధరాపతి చిత్తము వేడ్క నూనఁగన్. 135
క. ఎదురుకొని విడుఁబట్లకు, ముద మారఁగ దాన యనిచి మొక్కలములు నిం
పొదవించునట్టివియుఁ గాఁ, బదార్థములు[1] ప్రజ దలమునఁ బాటించితగన్. 136
క. భోజనశయనాసనములు, రాజిల్లెడునట్లు గాఁగ రాజుల కెల్లం
దేజోధనుఁ డాధర్మత,నూజుం డిడఁ బనుచుఁ జనవినుతసుచరిత్రా. 137
చ. మునులకు నెల్లఁ గందములు మూలములున్ ఫలకోట్లునుం బ్రియం
బొనరఁగఁ దాన పోయి మధురోక్తులతోడ సమర్పణంబు సే
యు నిటుల సంవిధానము లనూనము లై విలసిల్లఁ జేయు న
య్యనిమిషనాథవైభవుఁ డహంకృతివర్జనసంస్తుతంబుగన్. 138
తే. యజ్ఞవాటంబుఁ దక్కటియాలయములు
లలితభంగి రమ్యములు సలక్షణములుఁ
గా నొనర్చినశిల్పినికాయమునకుఁ
బసదనం బిచ్చె సంతసం బెసక మెసఁగ. 139
సీ. పాండవాగ్రజుఁ డట్లు పవననందనుఁ బంచి, యజ్ఞశాలాకరణాదు లైన
కృత్యముల్ నడపుటఁ గృష్ణుండు గనుఁగొని, కడుఁ బ్రీతిఁ బొందె నాగతనృపాలు
రచ్చెరు వొంది రయ్యమృతాంశువంశని,స్తారకుం డర్థిమైఁ దేర బనుప
ననవద్యపశువుల నఖిలజాతులవానిఁ, గొని వచ్చి రత్యంతకుశలపరిజ
ఆ. నంబు లన్నపర్వతంబులు నాజ్యవా,హినులుఁ గల్గి విప్రజనపరంప
రలు భుజించుపేర్మియొలసి యాగారంభ,సమయమద్భుతప్రజనకమయ్యె. 140
క. విను లక్షభూసురులు గుడి,చిన నొకమరిమ్రోయుభేరి సెలఁగుచు నుండున్
జననాయక యెప్పుడు నే, మని చెప్పుదు నశ్వమేధయజ్ఞవిభూతిన్. 141
చ. శరధిపరీతభూమిఁ గలసర్వజనంబును దోఁచె నమ్మహా
ధ్వరమున భూపతుల్ మకుటపంక్తులు భూషణరాజిఁ జక్కఁగాఁ
బొరిఁబొరిఁ ద్రోచికొంచు మదిఁ బొంపిరి వోయెడు వేడుకం బనుల్
వెరవులు లావులున్ మెఱయ వేయువిధంబులఁ జేయు టొప్పఁగన్. 142
సీ. కలయంగ రాజులఁ గనుగొని ధర్మనం,దనుఁడు భీమునిఁ బిల్చి మనుజపతుల
కెల్లను వే పూజ లిమ్మన్న నమ్మరు,త్తనయుండు దగఁ దనతమ్ముఁదోయి

1. అ. పసదనములఁ.

నెలమిఁ గూర్చుకొని మహీశుల సబహుమానంబుగఁ బూజించె నలిననాభుఁ
డప్పుడ సీరిసాత్యకిముఖయాదవసహితంబు గాఁగఁ బ్రసన్నవదన
తే. కమల మొప్పంగఁ బాండవాగ్రజునికడకు
వచ్చుడును బ్రియ మలర నవ్వసుమతీశుఁ
డా బలుండును నతఁడును నాదిగా స
మస్తయాదవులకు నధికార్చ లిచ్చె. 143
వ. నారాయణుండు నరునిం బ్రసంగించి పాండవాగ్రజుమొగంబు గనుంగొని ద్వారవతినుండి యా పుత్రుండును విచక్షణుండును నగువాఁ డొక్కరుండు వచ్చె వివ్వచ్చుం డప్పురంబుపరిసరంబునఁ బోవం జూచితి ననియె వివిధసంగరంబులం దదంగంబు కృశం బై యున్నయది యనియుం జెప్పె నప్పార్థుండు సేరువకు నరుగు దెంచెం గాలోచితక్రియాకలాపంబునకుం దొడంగు మనవుడు నప్పుడమి ఱేఁ డప్పురుషోత్తమునితోడ. 144
క. నీపంపునఁ బోవుట నుద్దీపితబలశౌర్యధైర్యతేజోయుతుఁ డై
యా పార్థుఁడు యోగక్షేమోపేతుం డయ్యె నడపు ముచితంపుఁబనుల్. 145

—* కృష్ణుఁడు ధర్మజునితో నర్జునిసందేశంబు సెప్పుట. *—

వ. అనిన నవ్వారిజనాభుండు ద్వారకనుండి వచ్చినవాఁ డగ్గాండీవి దనతోడం జెప్పె నని చెప్పినమాటల తెఱం గాకర్ణింపుము. 146
ఆ. నాదువిన్నపముగ నరనాథునకు విన్నవింపు రాజు లెల్ల వేడ్కతోడ
జన్నమునకు వచ్చుచున్నారు ము న్నట్టి వార లైనఁ బూజ లలయు ననుము. 147
వ. విశేషించి మదీయపుత్త్రుండు. 148
క. మణిపూరపురాధీశుఁడు, గుణగణవిభ్రాజితుండు గురుహితుఁడు విచ
క్షణపరుఁడు బభ్రువాహను, డణుమాత్త్రముఁ గీడు లేనియట్టిం డెందున్. 149
క. మీచరణసరసిజంబులు, సూచుట కై రాక దనకు సువ్రతముగ ముం
దేచి యునికి వచ్చుఁ గృపాగోచర మగుచేతకుం దగును మీ కనుమీ. 150
వ. అని చెప్పెననిన విని యవ్వాక్యంబు లభినందించి ధర్మనందనుండు గోవిందుని తోడ. 151
సీ. ఏ వింటి విజయుఁ డనేక యుద్ధంబుల, నలజడి వడుట య ట్లతఁడు నాఁడు
నక్కట ద్రోణభీష్మాదులతోడియెక్కుడుఁబోర నిడుమలఁ బడియె నేఁడు
ని త్తెఱంగునఁ బడియెడు నాకుఁగా నన్నిపాటులు వడు నెయ్యప్పరమసౌఖ్య
యోగ్యదేహుండు ని న్నొక్కటి నడిగెద, నతనిమేను సులక్షణాన్వితంబు
తే. నామదికి నెక్క నీవు గ న్గొనిపి కన్న,యిట్టికీడు తదీయంబు లై నయవయ
వముల నెందేనిఁ గలిగెనే యమితదుఃఖభాగి యగుటకు మూల మై పద్మనాభ.
క. తెలుపఁ దగు నేనిఁ గరుణం, దెలుపుము నా కనుడు వాసుదేవుఁడు నీకుం

దెలుపుటయుఁ గృత్యమే విను, తెలిపెదఁ గలమాత్ర వసుమ✽తీవరముఖ్యా. 153

తే. సర్వగాత్రంబులందును ✽ సవ్యసాచి
కధికశుభలక్షణంబుల ✽ యతిశయిల్లుఁ
దనువుమాత్రకు నించుక ✽ ధరణినాథ
యెక్కుడై యుండుఁ జఱుదొడ ✽ లిదియ కొఱఁత. 154

క. అలజఱ్ఱ దీనివలనం, గలిగెడునో కాని తక్కు ✽ గలుగ దరిష్టం
బలఘుశుభలక్షణాన్విత, విలసితతనుఁ డైన గాండి✽వికి నెయ్యెడలన్. 155

వ. అట్లు నన్నరూపు సెప్పిన నెన్నునివచనంబులు విని యవ్వసుంధరావల్లభుం డతని యాననం బాలోకించి యది యట్లు కాక యని పలికె నప్పుడు పాంచాలి పద్మనాభుం బ్రీతిస్మితం బగుచూడ్కి నాలోకించిన నాలోకనాథుం డది యర్జునవిషయం[1]బైన ప్రణీతంబు తెఱంగనుట యెఱింగికొనియె నట్టియెడ భీమాదులును యాదవకుమారులును నక్కిరిటిగుణంబు లగ్గించుచు నాప్రొద్దున కదియ గోష్ఠిగ సల్లాపంబు సేయుచుండ నగ్గాండీవిపాలనుండి కాలరి సనుదెంచి. 156

సీ. పాండవాగ్రజునకుఁ ✽ బ్రణతి యొనర్చి వి,వ్వచ్చుఁ డిప్పారి సేర ✽ వచ్చె నెల్లి
వచ్చు మీ శ్రీపాద✽వనజంబులకు మ్రొక్క,ననవుడు హర్షాశ్రు ✽ లడరఁ బులకి
తాంగుఁడై వానికి ✽ నన్న రేంద్రుఁడు పస,దన మాభరణవస్త్ర✽కనకములు స
మగ్రంబుగా నిచ్చె ✽ నందఱు నానంద,రసమునఁ దేలి యా✽రాత్రి పార్థుఁ

ఆ. జూచువేడ్క నూను✽చును వేగు టెప్పుడో
యనుచు నుండ నుదయ ✽ మయ్యె నినుఁడు
కిరీటి సమయవిహిత✽కృత్యముల్ సలిపి హ
యంబు మున్న గాఁగ ✽ నరుగుదెంచె. 157

వ. అప్పుడు. 158

— ♦ అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వంబుతోడ హస్తిపురంబునకువచ్చుట. ♦ —

క. విను మింద్రతురగసముఖే,లనమున నవ్వాజి జనము✽లకు నెల్లను లో
చనపర్వ మయ్యె వారివ,దనముల సంతోషమధుర✽తరభాషణముల్. 159

సీ. కలయంగ నిట్లని ✽ చెలగె నిగ్గాండీవి, దక్క నిమ్మాడ్కి నొం✽డొక్కరునకు
నశ్వంబు దనయిచ్చ ✽ నఖిలదేశములకు, నరుగంగ ధరణీశు ✽ లచట నచట
బలములతో వచ్చి ✽ బలసి తదీయరో,ధం బాచరింప దృ✽ణంబు గాఁగఁ
గొని లీలమై గెల్చి ✽ గనుచోట్ల నుగ్రత, వాటింప కగ్రజు✽పలుక యెట్టి

తే. దశలనైనను బాటింప ✽ తా నొకండ, ననుతలం పెద్ద నుల్లంబు✽నందు లేక
తనువు గవుసెనబెట్టి పు✽చ్చినవిధమున, [2]నరుగుదేవచ్చునే యిది ✽ యక్కజంబు

క. సగరాదులఁ జెప్ప వినమె, మగఁటిమియును బలము నిట్ల✽మానుషభంగిన్

1. గ. బైనప్రణయంబు తెఱం 2. చ. నరుగుదెంచు నె యిది గడు ♦ నక్క.

నెగడునె యింకను బుట్టరు, జగతిని[1] గాండీవితోడ సరివచ్చుమగల్. 161

క. మానుషము దైవమును సరి, నే నేనని కార్యసిద్ధి నెలయింపఁగ ని
త్యానందుఁ డయ్యె ధర్మజుఁ, డీ నిర్మలభాగ్యమహిమ యేరికిఁ గలదే. 162

క. విను మట్లు సెలంగఁగ ఘూర్ణన మొందినయర్ణవం బనఁగఁ బొంగారెన్
జననికురుంబం బాపెం, పనఘా చూడ వినఁ బడయ మఖిలజగములన్. 163

వ. మఱియును. 164

సీ. నృపు లోహటింప జంత్రపుమీను నేసి చే,కొనియెఁ బాంచాలునికూఁతు నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరు గెల్చి భుజగర్వ, మేపాఱ ఖాండవం బేర్చె నితఁడె
యెక్కటిబవరాన నీశాను మెప్పించి, పాశుపతాస్త్రంబుఁ బడసె నితఁడె
యొంటిమై భీష్మాదియోధుల కురుపతి,ధృతిఁ బాపి గోవులఁ[2] దెచ్చె నితఁడె.

తే. ప్రతిన నేసి విషమసమరమునఁ బ్రొద్దు
గ్రుంక నీ కాఁగి సైంధవుఁ గూల్చె నితఁడె
యనుచు సందడిగాఁ గ్రమ్మి యఱ్ఱు లెత్తి
చూచె జనలోక మాసవ్యసాచిఁ బ్రీతి. 165

క. ఆ వాక్యము లెల్ల వినుచు, భావ మలర నర్జునుండు భాసుర మగున
మ్మావగ్రేసరముగ యజ్ఞావాసంబునకు వచ్చె నంచితలీలన్. 166

వ. అట్టియెడ ధర్మనందనుండును భీమాదులును గృష్ణుండును బలదేవప్రభృతులును
ధృతరాష్ట్రుం బురస్కరించికొనుచు నప్పార్థు నెదుర్కొని రతండు వారల నెల్ల
సముచితాచారసంప్రీతులం గావించి గాంధారిని గుంతినిం గాంచి యాఁతకోఁడు
తీరంబు గనినచందంబు నొంది యందఱు నభినందించుచుం బొదివికొని యుండ
నొక్కరమ్యప్రదేశంబున నుండె నాసమయంబున. 167

సీ. బభ్రువాహనుఁడు వైభవ మొప్పఁ జిత్రాంగ
దయు నులూపియుఁ బ్రమదంబుతోడఁ
దోడ రా ధర్మపుత్త్రునిమందిరమునకు
నరుగుదెంచుటయు నక్కురువరేణ్యుఁ
డును దమ్ములును గృష్ణుఁడును బలభద్రాది
యాదవులును బ్రీతులై తదీయ
సందర్శనము సర్వసత్కారచరితార్థ
ముగఁ జేసి రతఁడును దగినవిధుల

తే. నందఱకుఁ బ్రియ మొనరించి యాంబికేయు
నతనిభార్యను గని నమస్కృతు లొనర్చి
గొంతిఁ గాంచి యా యమయదుగులకు నెఱఁగి

1. క. సరివచ్చుమగలు ♦ శతమఘజునకున్. 2. గ. దెల్పె.

[1]పలుదెఱంగుదీవనలు గొఁగిలియుఁ బడసి. 168

వ. ధర్మపుత్త్రుం గొలిచి కూర్చుండ నతని కతండును ననుజులును వేర్వేఱ సర్వరత్న రాజీవిరాజితంబు లగుభూషణంబులును బరమాంబరంబులును నొసంగిరి సీరపాణి శౌరి ప్రభృతులు ప్రభూతాభరణంబులను భాసురవాసోవిశేషంబులను నతని నర్చించి రయ్యవసరంబున. 169

సీ. చిత్రాంగదయు నాగపుత్త్రియుఁ దొలితొలి, గాంధారికిని గొంతికిఁ గాంచి రెలమి దీవించి గాఢసంభావనఁ గౌఁగిట, జేర్చి యద్దేవి రత్నార్ఘ్య లెసఁగు తొడవుల నర్చించె ద్రోవదియును సుభ, ద్రయు వారుఁ దమ్ముఁ జిత ప్రకార మునఁ గన్న నమ్మెయి వినుతపూజనముల, నతులసమ్మోదము నావహించి

ఆ. యోగ్యపీఠములను నునిచి తత్సల్లాప, సౌఖ్య మొంది రట్లు సకలవర్త నముల నశ్వమేధసముపక్రమం బుదాత్తాభిరామ మయ్యె నధిపముఖ్య. 170

వ. పదంపడి యర్హదివసంబు సంప్రాప్తం బగుటయు సాత్యవతేయమునిపతి కురుపతి పాలికిం జనుదెంచి నేఁడు యజనంబునకుం దొడంగుము యాజ్ఞికులు శుభ ముహూర్తం బాసన్నం బయ్యె నను చున్నవారు నీమఖంబు మహనీయంబు నీవు మహాధనవంతుండ వైతి దక్షిణలు ముమ్మడుంగులుగా నిడి మూఁడుమఖంబుల ఫలంబు నొందు మశ్వమేధావభృథంబు పరమపావనంబు సమస్తదురితపరిహరణ నిపుణంబు నీకు భారతరణకృతజ్ఞాతివధంబు పాతకం బను మెరమెర మనంబునం గలిగియుండు నట్టివి యెల్లను దీన నిస్తుషంబు లగు సమస్తశుభంబులు నావహిల్లు నని యాజ్ఞాపనంబు సేయుటయుఁ బ్రాజ్ఞప్రవరుం డైనయా భూవరుండు. 171

—◆ ధర్మరా జశ్వమేధయాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జేయుట. ◆—

క. ప్రయతుం డై హయమేధ, క్రియాకలాపంబునకుఁ బ్రకీర్త్యముగాఁ జొ చ్చె యుదాత్తభంగి జనమే,జయభూవర నడపెఁ గాథసంప్రీతిమెయిన్. 172

క. క్రమయుక్తయు యుక్తముఁగా, నమరగురుప్రతిము లైనయాజ్ఞికులు క్రియా సముదయము నడపఁగా స్థలి,తము లేక పహుతము సారకతత్క్రతువొప్పెన్.

చ. అవహితులై ప్రవర్గ్యము బుధాభిమతంబుగఁ జేసి ఋత్విజుల్ సవనము లుక్తమార్గము ప్రశంసకు నెక్క నయించి వేదవా క్యవిహితవృత్తిమై నభినవాభ్యుదయం బొనరించి రర్థి మా ధవుఁ గొనియాటలం దమకృతంబులకుం మెఱుఁ గిడ్డయట్లుగన్. 174

వ. అట్టియెడ. 175

సీ. [2]వివిధభోజ్యపదార్థవిభవంబువలనను, సంతృప్తిఁ బొందక చనునరుండు ధనధాన్యవస్త్రసంతతిలబ్ధి దారిద్ర్య, మపనయింపక యేఁగునట్టివాఁడు గోరి యెయ్యది యైన గారవ మొసఁగంగఁ, బడయక రిత్తవోయెడుమనుష్యుఁ

---

1. గ. పలుదెఱంగుదీవనయును. 2. గ. సారాన్నముల మనోహారిపానములను.

డెద్దియేనియు దుఃఖ మెలసినఁ జనుదెంచి, యది విస్తరింపక యరుగునతఁడు
తే. మందునకు [1]వెదకినను లేఁడంధ మొంద నరసికుఁడువ్వుఁడు కట్టుఁడిచ్చాచ్ఛనురూప
వస్తువులు గైకొనుఁడు దురవస్థ దెలిపి, పాపికొనుఁడని భీముండు వలుకుచునికి.
ఉ. ఆ యతులాధ్వరంబున వ్రతాభిరతత్వము లేనివాఁ డుపా
ధ్యాయుఁడు గానివాఁడు నిగమాంగకషట్కము లేనివాఁడు లేఁ
డేమెడఁ జూచినన్ సభ నరేశ్వర యట్టి సదస్యు లమ్మరు
న్నాయకుకొల్వు దివ్యమునినాథులు దక్కఁగఁ గల్గ రెచ్చటన్. 177
వ. అట్లుం గాక. 178
సీ. కనుఁగొను కౌతుకంబునఁ గూడి చనుదెంచి, దివ్యమునీంద్రు లతిప్రియమున
నభినందనము సేయ నఖిలగంధర్వులు, నానందనము లగుగానములను
నప్సరఃస్త్రీలు హృద్యము లైన నృత్యవి, శేషంబులను నుల్లసిల్లుచుండ
సిద్ధవిప్రజనంబు సేసలు సల్లుచు, బహువిధాశీర్వాదపరతఁ బరఁగ
తే. నాద్యులై పేరు గలుగు పదార్యు రవని
వరులయాగంబులకు సరివచ్చు మిగులుఁ
గాని యిది వట్రవడ దనఁగా వెలుంగు
ధర్మతనయుని యశ్వమేధము నరేంద్ర. 179
వ. పసిఁడియిట్టికలం జతుశ్చిత్యంబు నష్టాదశకరాత్మకంబు గరుడాకృతియును గా
యజనం బొనర్చి మహనీయం బై యొప్పుచుండు యూపక్రియాసమయంబున
ఖాదిరంబు లాఱును బైల్వంబు లాఱును బాలాశంబు లాఱును దేవదారు
మయంబులు రెండును శ్లేష్మాంతకతరుకల్పితం బొకండును గా నిరువదియొక్క
యూపంబులును దక్కను శోభనార్థంబుగా ననేక కాంచనయూపసంచయంబును
శాస్త్రోక్తప్రకారంబున యాజకులు నిలిపి వానియందు. 180
క. నలుగాలివానిఁ బక్షుల, జలచరముల విధియుతముగ సంయోజింపం
బొలిచెం బశువులు మున్నా, జలఘుయశోమహిత యమ్మహాయజనమునన్. 181
క. వరయూపసుయోజిత మగు, తురంగముచుట్టుఁ బశుతతుల నిల్పిన సుం
దరభావము దక్షమఖ, స్ఫురణం బిట్టి దని చూపుపోలిక మెఱసెన్. 182
తే. ఆగమోక్తంబు దర్శనీయంబు నైన, యాసుతంత్రంబు నొనరించుయాజకోత్త
మావలికిఁ దా నలంకారమై పరాశ, రాత్మజునిశిష్యకోటి యొప్పారె నధిప. 183

—* ధర్మరాజు వ్యాసునకు యజ్ఞదక్షిణగాఁ దనరాజ్యం బంతయు నిచ్చుట *—

వ. సర్వపశు[2] శ్రవణంబు లాచరించి ఋత్విగ్జనంబు లశ్వాలంభసమయంబున
యాజ్ఞసేని సన్నిహితం జేసి యశ్వంబునవయవంబులమాంసంబు లయ్యై దేవత
లకు నాహుతు లిడునప్పు డమ్మహాదేవి నిజహస్తంబునం జేయం దగియెడు

1. క. వెదకిన లేఁడు ♦ నంధ. 2. గ. విశసనంబు లాచరించి.

హుతంబులు సేయించిరి తదనంతరంబ యశ్వవపాహోమంబునం బరఁగు
గంధం బాఘ్రాణించి ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దానును బరమానందంబునం
బొందె శేషించిన యశ్వావయవంబు లర్థప్రకారంబున యాజకులు వేల్చి రిట్లు
సాత్యవతేయుండు యుధిష్ఠిరునశ్వమేధం బఖిలలోకహితంబుగా నిర్వహించి
యాతనిఁగుఱించి యుదాత్తనాదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు సేసె సమస్తదేవ
మునులును దీవన లిచ్చి రప్పుడు కౌరవవంశపావనుం డగు భూవరుండు. 184

తే. అలఘుభక్తిసదస్యుల। కెలమి యొసఁగ, మొసఁగఁ గోటివేల్ నిష్కము। లిచ్చి తనదు
వసుధయంతయు నొసఁగె ది। వ్యప్రబోధ,ఘనత నొప్పు వేదవ్యాస। మునివరునకు.

క. విను ఋత్విగాఢ్యుఁ డగు న,మ్మునిపతి యట్లు కురువంశ। ముఖ్యుఁ డొసఁగ మే
దిని సంప్రమోదమునఁ గై, కొని యిట్లను నానరేంద్ర। కుంజరుతోడన్. 186

ఆ. జగతి ఋత్విగర్థ। ముగ నిచ్చి తేము వి, ప్రస్వభావకలనఁ। బసిఁడిఁ గొనఁగఁ
గోరెదము కరంబు। గారవంబున బ్రాహ్మ,ణాభిలషితదాయి। వగుట మేలు. 187

వ. అని వెండియు. 188

క. ఇలకు వెలగా హిరణ్యం, బలఘుమతీ మాకు నొసఁగు। మనుటయు ధరణీ
శులు వినఁగా నప్పౌరవ,కులపతి యావేదరక్ష। కున కిట్లనియెన్. 189

ఆ. అశ్వమేధమునకు। నార్యులు దక్షిణ, ధరణి యండ్రు గాన। నరునిచేత
విజితమైన ధరణి। ప్రజనితప్రీతిమై, ఋత్విగర్చనముగ। నిచ్చినాఁడ. 190

వ. అని మఱియును. 191

చ. వనమున కేఁగి యందు సుఖవాసత నుండఁగలాఁడఁ గాక యే
ననఘవిచార బ్రహ్మధన। మక్కట కొందునె యన్నఁ బ్రీతిమై
ననుజులు యాజ్ఞసేనియును। నట్టిద యాపని యొండు సెప్ప కుం
డనుటయు హర్షబాష్పపుల। కాంకురముల్ ధరియించి రందఱున్. 192

వ. అప్పుడు. 193

తే. దివ్యవాణి కీర్తించెఁ గౌరవ్యవరుని
నఖిలజనములుఁ బ్రస్తుతి। ముఖరు లైరి
తానుఁ బొగడి వేదవ్యాసుఁ। డానరేంద్ర
చంద్రునకు నిట్టు లను విప్ర। చయము వినఁగ. 194

క. ఏ మమ్మెద మనినఁ బృథివి, యోమనుజాధీశ కొనుట। యొప్పెడు తెరు విం
దేమియును నెగ్గు లేదీ, భూమిసురులకోర్కి దీర్చి। పుచ్చుము ప్రీతిన్. 195

క. అని పలికినఁ గృష్ణుం డీ, మ్మునినాయకుపనుపు సేయు। ము నరేశ్వర నీ
వని చెప్పిన నొడఁబడి తన, యనుజులతో నట్ల కాక। యని యతఁ డర్థిన్.

తే. కోటికోటులుమాడలు। గుప్పవోసి, ధరణివెల యని చెప్పి య। ప్పరమసంయ
మాపతికి సమర్పించె న। తఁడు ఋత్వి,గావలికి బంచిపెట్టె న। య్యతులధనము.

వ. మఱియును. 198

తే. అతులకనకమయములైన యజ్ఞవాట, వేదికాయూపతోరణవివిధభాండ
దండశయ్యాసనాదుల ధరణినాథుఁ, డొసఁగె విప్రచయంబుల కుల్లమలర. 199

తే. అట్లు విప్రుల కిచ్చి యనంతరంబ
రాజులకు వైశ్యులకు శూద్ర రాజకన్య
జాతులకును మ్లేచ్ఛులకును బ్రభూతధనము
ప్రవిభజించి యిచ్చె నా ధరణివిభుఁడు. 200

క. ఇమ్మెయి సకలజనులు హే,మమ్మునఁ బరితృప్తులై యమందమ్మగు మో
దమ్మునఁ దేలుచు నిజవా, సమ్ములకుం జని రజాతశత్రుఁ బొగడుచున్. 201

క. రెండవమరుత్తుఁ డై యి, ప్పాండవముఖ్యుండు సేయు పరమవితరణం
బొం డొకయెడఁ గల్గునె యె,న్నండును జూడ విన సజ్జనస్తుతచరితా. 202

క. తన యంశమైన కనకము, విను కుంతీదేవి కిచ్చె వేదవ్యాసుం
డనఘా యదియంతయు స,వ్వినుతచరిత ధర్మకృతుల వినియోగించెన్. 203

తే. సకలబాంధవభూపతిసంయుతముగ, నానరేశ్వరుఁ డవభృథ స్నానపూత
గాత్రుఁడై చిత్తగతసర్వకల్మషములఁ, బాచి నిర్జితస్వర్గత్వభాసి యయ్యె. 204

వ. అట్లొప్పి యప్పుడమిఱేఁడు పరాశరనందను చరణారవిందంబులు దన వెడంద నొసలు సోఁక జాఁగి మ్రొక్కి యక్కులపతిం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించి యామంత్రితుం జేసిన నా మునిశ్రేష్ఠుండు శిష్యసంఘసహితంబుగా నంతర్ధానంబు సేసె నట్టియెడ. 205

—♦ ధర్మజుఁడు యజ్ఞంబులకు వచ్చిన రాజుల నెల్ల సత్కరించి పంపుట ♦—

క. అనుజులు నఖిలనృపాలురు, దనుఁ బరివేష్టింప నొప్పె దారలలోనం
బెనుపొందు చంద్రుగతి న,మ్మనుజాధీశ్వరుఁడు కురుకుమారప్రవరా. 206

తే. క్రతువుఁ జూడ నేతెంచిన రాజవరుల, కందఱకు మణిభూషణ హస్తివాజి
వారకాంతాచయముల నవ్వసుమతీశుఁ, డొసఁగె ధనదునికైవడి నెసక మెసఁగ.

ఆ. బభ్రువాహనునకుఁ బరమవిశేషంబు, మెఱయ గారవించి మేలివస్తు
కోటు లొసఁగి ప్రీతి గూరిన మనముతో, నతనిఁ దత్పురమున కరుగఁ బనిచె.

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, వృత్రారితనూజుపాల విభవమహితములై
గోత్రావర నిలువఁగ న,ద్ధాత్రీశుఁడు సనిచె సమ్మదం బెలరారన్. 209

తే. మున్న చనుదెంచి ప్రీతిమై నున్నయట్టి
దుస్సలకుఁ బెంపు గలుగఁ దత్పౌత్రిపుత్రు
సింధుదేశంబునకు నభిషిక్తుఁ జేసె
దోహలమున నజాతశత్రుఁడు నరేంద్ర. 210

క. తమతమదేశంబుల భూ,రమణుల నెల్లను విభక్తరాజ్యులుగా [1]నె
య్యము నెఱయ నిలిపె బాండు,క్షమారమణుపెద్దకొడుకు కౌరవముఖ్యా. 211

వ. ఇత్తెఱంగున నెల్ల రాజులయుల్లంబులు ప్రమదంబునం బొందం జేసి వీడుకొలిపి కృష్ణునకు నత్యుత్తమవస్తువిస్తారమహోదాగంబగు నుపహారం బిచ్చి దేవోప చారంబుల నారాధించి కృతార్థత్వంబు నొంది యప్పార్థివోత్తముండు బల భద్రునకు భక్తియుక్తంబును వివిధరత్నవిరాజితంబును నగు పూజావిశేషంబునం బరమసంతోషం బావహించి సాత్యకిప్రభృతి యాదవలోకంబున కతిలోకంబు లగు నానావివిధపదార్థంబు లొసంగి యయ్యందఱుం దనచేతనుచితప్రకారంబుల నామంత్రితులై ద్వారకానగరంబున కరుగం దాను మఱియు ననేక దేశాగతు లైన జనంబుల నన్నపానంబులం గనకవస్త్రాదిదానంబుల ననురక్తులం గావించి మహారావంబున దిశలు పిక్కటిల్లం జెలంగు మంగళతూర్యంబులు మొరయం బుణ్యపాఠకరవంబులు నానందనగానంబులు వినుచు మందిరంబునకుం జనుదెంచె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. 212

ఆ. అనఘ మత్పితామహునియశ్వమేధయా,గంబుసమయమునఁ గరంబు విస్మ
యంబుఁ జేయఁజాలునట్టిది యే మేనిఁ, గలిగెనేని వినఁగ వలతుఁ జెపుమ. 213

వ. అని యడిగిన యమ్మహీనాయకునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 214

క. అమ్మెయిఁ బ్రభూతధనలా,భమ్మున భూమిఁ గలయట్టిబ్రాహ్మణు లెల్లన్
సమ్మద మొందఁగ హయమే,ధ మ్మోజ్జ్వలభంగి నొప్పెఁదత్సమయమునన్. 215

తే. అఖిలజనములు నచ్చెరువందఁ ధర్మ,నందనుని మానసమున నానందమొలయ
నతనిపై మకరందధారాభిశోభి, కుసుమవర్షంబు పెల్లుగఁ గురిసె నధిప. 216

వ. అట్టియెడ. 217

—♦ సక్తుప్రస్థచరిత్రంబు నకులంబు బ్రాహ్మణునకుం జెప్పుట ♦—

సీ. ఒక్కబిలంబుననుండి వెల్వడి యొక్క,నకులంబు విప్రజనంబునడుమ
నిలిచి సక్తుప్రస్థనలఘుధర్మంబు నే,మియుఁ బోల దీయశ్వమేధ మనిన
నవ్విప్రు లతివిస్మయం బంది యమ్ముంగిఁ, గనుఁగొని మంత్రవర్తనముఁదంత్ర
గమనికయును వివిధము లైన దానవి,ధులు బహుళత్యాగములును లోక

తే. సంస్తుతము లయ్యె భక్తియు శ్రద్ధయును బ్రి
యంబు వినయంబు సురమునిహర్ష మావ
హిల్లఁ జేసె నీ వేమిట నిమ్మహాధ్వ
రంబుఁ గీ డంటి చెప్పుము ప్రస్ఫుటముగ. 218

వ. అనుటయు నన్నకులంబు వారి కిట్లనియె. 219

సీ. వినుఁడు ధర్మక్షేత్ర మన రూఢ మైన కు

1. క. నెయ్యమున నిలిపెఁ బాండుతన్మ,రమణుని పెద్దకొడుకు కురురాజపువరా.

రుక్షేత్రమునయందు గ్రోధ కామ
విరహితుం డొక మహాద్విజుఁ డుంఛవృత్తిమై
నుండు భార్యయుఁ దనయుండు నతని
పత్నియు సహచరభావంబు నొంది వ
ర్తింతు రట్టులు తపశ్శ్రీ వెలుంగ
మున్నెడఁ [1]బలుపంట లన్నియు నత్యంత
వికలంబు గా ననావృష్టిదోష

తే. మావహిల్లిన నతని కాహార మొనరఁ
జేసికొనుట దుర్ఘటమయి చెల్లుచుండఁ
దారు నలువురుఁ జని తృణధాన్య మల్ప
మేఱి కొని వత్తు రాఁకలి దీఱ కుండ. 220

వ. అట్టి యెడ నొక్కనాఁ డయ్యందఱును రేపు దొడంగి పడమటిజామునకు వెదకి తెచ్చినపూరికొలుచు ప్రస్థమాత్రంబు సక్తు వయ్యెం గర్తవ్యానుష్ఠానంబులు నడపి యనంతరంబ యా కుంచెఁడు పేలపిండియుఁ జెఱి మానెండు (నలువురును సమంబుగాఁ) బంచికొని యుపయోగించువారై యున్న సమయంబున. 221

—* యముఁడు సక్తుప్రస్థునికడ కతిథియై వచ్చుట *—

తే. అతిథియొక్కధరామరుం డరుగుదెంచెఁ
గని ప్రియంబున వారెదురొక్కని సభక్తి
కముగఁ బర్ణశాలాభ్యంతరమున కతనిఁ
దోడికొనిపోయి యాసనస్థుఁడుగఁ జేసి. 222

చ. అడుగులు గడ్గి ప్రీతి యొసలారఁగ దద్దయు నెమ్మిఁబల్కర
ప్పుడు మది పల్లవింప మునిపుంగవుఁ డాతనిఁ కాత్మభాగ మొ
క్కఁ డగు వినీతిఁ జూచి బుధకుంజర నిర్ధరితార్జనంబునం
బడసినయట్టి సక్తువు కృపారతి నాఁకలి దీనఁ దీర్పవే. 223

వ. అని సమర్పణంబుసేసినయమ్మహీసురోత్తముండాసక్తు వుపయోగించెదానంతండు తృప్తింబొంద కునికి యమ్మునిగనుంగొని యేమిట నితండు తృప్తుండగు నెట్లు సేయుదునునొకో యను విచారంబు వొడమి డోలాయమానమానసుం డయ్యెం దదీయభార్య తదింగితం బూహించి యతనితోడ. 224

క. నాపాలిసక్తు విచ్చెద, నీపురుషునిఁ దృప్తుఁ జేయు మీ వనిన నతం
డాపొలఁతిడప్పియును సం,దీపితజఠరాగ్ని యైనతెఱఁగును గనుచున్. 225

వ. ఇట్లనియె. 226

1. క. బలుపంట.

క. మృగములుఁ బక్షులు లోనుగఁ, దగు నాహారములు దెచ్చి తమ ప్రియులకు నిం
పుగ నిచ్చు నాఁకఁగొనఁగాఁ దగునె భవద్భోజ్యమైన ద్రవ్యము సాధ్వీ. 227

క. స్త్రీ సంతోషించు తెఱం, గాసపడని మనసు గలుగునట్టి యధముఁ డి
చ్చో సడిఁ గనుఁ జని యచ్చో, గాసింబడు జమునిభటులు గాఱియవెట్టన్. 228

వ. అనిన విని యవ్వనిత యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 229

తే. పతియ చుట్టంబు బక్కంబుఁ బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియు దండ్రియుఁ బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున నతనిపని యొ
నర్చుటయ కావె ధర్మంబు నాతి కరయ. 230

వ. అట్లుం గాక. 231

క. మానితగుణ నీవాఁకలి,తో నుండఁగ నేటిపాలు దోషం బిది యి
ట్లే నాహారము గొందునె, యీనిర్మలమతికి దీని ని మ్ముచితవిధిన్. 232

చ. అని తన సక్తువిచ్చినఁ బ్రియమ్మున నమ్మని యమ్మహాద్విజుం
గనుగొని డప్పి వో దిదియు గైకొను మన్న నతండు ప్రీతి నె
క్కొన భుజియించి వెండియును గూరఁడ తృప్తిఁ దదంతరంగముం
గనుఁగొని యత్తపస్విపతి గ్రమ్మఱ నెమ్మదిఁ జింత నొందినన్. 233

వ. తదీయతనయుండు తద్దశావిశేషం బెఱింగి. 234

సీ. తనపాలిసక్తువుఁ దండ్రికిఁ జూపి యీ, యతిథిఁ దృప్తునిఁ జేయు మనఘ దీనఁ
దనయుండు దండ్రిచిత్తమున నెక్కొనినకృత్యం బాచరించుట యర్హధర్మ
మన విని యమ్మహాముని యెంతప్రాయంబు, ననినను విను జనకునకు సుతుఁడు
బాలుండ యాఁకలి బాలుర కగ్గల, మట్లు గావున నిది యనుచితంబు

తే. నావుడును దాన పుత్త్రుఁ డనంగ విందు
నన్నుఁ గాచుట యరయంగ నిన్నుఁ గాచి
కొనుట యిప్పిండి యిమ్మహాత్మునకు నిచ్చి
కావవే నన్నుఁ గారుణ్యభావితాత్మ. 235

వ. అనినం గొడుకుమాటలకు నమ్మహితాత్ముండు ప్రీతాత్ముండై యాసక్తు వాయతిథి
కిచ్చినం బుచ్చుకొని యతం డుపయోగించె దానను నాఁకలి వోని తెఱంగు దోఁచిన
నయ్యుంఛవ్రతుని డెందంబు గుందు నొందినం గోడలు తదాకారప్రకారంబు
గని తనయంశం బైన పిండి మామముందటికిం దెచ్చి. 236

సీ. ఇదియును నతిథికి నిం డన్న నక్కట, యాఁకటఁ దలరి నీ యంగకములు
శిథిలంబు లై నవి సేడ్పడి యున్నది, చిత్తంబు దీనిఁ బుచ్చికొని నిన్ను
డప్పితో నుండంగ నెప్పాట జూడఁగ, లాఁడ నేననుడు నా లలన మీరు
మద్గురుగురులరు మహితశుశ్రూషకుఁ, గాదె ప్రాణములు సంగములుఁ గలిమి

తే. విహిత మిటు సేఁత నాకను వృత్తిశీలఁ
గాఁగఁ జేయుండు నన్ను మీకరుణ యలర
ననిన సంయమివరుఁ డియ్యకొని యతనికి
నచ్చెలువపాలి సక్తువు నర్థి నిచ్చె. 237

ఉ. ఇచ్చినఁ బ్రీతిఁ బుచ్చికొని యింపెసలార భుజించి తృప్తిమై
నచ్చుపడంగ మెచ్చున ముఖాంబురుహం బలరంగ నిట్లనుం
[1]బొచ్చెము లేక యయ్యతిథి భూరిగుణోత్తర నిన్నుఁ జూడఁగా
వచ్చితి నేను ధర్ముఁడ భవద్వ్రతశీలతఁ జూచి మెచ్చితిన్. 238

క. భక్తియు వినయము శ్రద్ధా, ముక్తియునుం దాల్మితోడి యొప్పును గరుణా
సక్తియు నతిథులయెడ నను,రక్తియు నీయంద సుస్థిరత్వముఁ బొందెన్. 239

క. నీదానంబున విస్మితు, లై దైవతముఖ్యసిద్ధు లభివర్ణన మ
త్యాదరమునఁ జేసెద రిదె, రోదసిసమ్మర్దముగ నరుగుదెంచి తగన్. 240

క. అని చూపి పల్కునవసర, మునఁ బర్జన్యుండు గురిసెఁ బుష్పాసారం
బనవద్యహృద్యనాదం,బున మ్రోసెను దేవదుందుభులు గగనమునన్. 241

వ. అప్పు డయ్యతిథి వెండియు. 242

—* యముఁడు సక్తుప్రస్థుని బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బో నియోగించుట. *—

క. నినుఁ జూచువేడ్క నేఁడ్వురు, మునులమనంబుల సమగ్రమునఁ గదిరెడు స
జ్జనకీర్తనీయ దివికిం, జనుదెమ్ము ప్రియాసుతస్నుషాసహితముగన్. 243

తే. క్షుధ హరించుఁ బ్రజ్ఞాపరిశోభనతలఁ, దృష్ణగుందించు గృప నీవు దెలిసి వాని
ననఘ నిర్జించి తాలుబిడ్డనక యతిథి, పూజనం బిట్లు నడిపినపుణ్యమునకు. 244

క. తగు ప్రియమున సకుటుంబం, బుగఁ దన సభ [2]కీవు రాక బుద్ధిం గని బ్ర
హ్మ గడుఁక వేడ్క విమానం,బు గుఱ వ్రతశీల శీఘ్రమునఁ బుత్తెంచున్. 245

చ. వినుము ప్రభూతదానములు విశ్రుతయజ్ఞములున్ సధర్మతా
వినుతికి నెక్కఁ జాలవు వివేకనిధీ పరిశుద్ధిశోభితా
ర్జనమునఁ దెచ్చికొన్నది వరం బగుఁ బాత్రము నర్హకాలముం
గని లఘువస్తువేని నొసఁగంగను నుజ్జ్వలధర్మ మారయన్. 246

క. అని పలుకుచు దివ్యంబగు, తనయాకారంబు సూపె ధర్ముండు గన
త్కనకమణిమయవిమానము, వినువీథిం దోఁచె మునులు విస్మయ మందన్. 247

వ. అప్పుడు సక్తుప్రస్థుండు పరమప్రీతిం దానును దనవారును ధర్మదేవతకు దండ
ప్రణామంబు సేసి నిలిచిన. 248

తే. ధర్మదేవత యతనితో ధర్మనిరత
కంటె బ్రహ్మ పుత్తెంచిన ఘనవిమాన

1. క. గ. జ. ట. 'బొచ్చము' 2. గ. కిపుడ రాక.

మనఁగ నది భూమి కవతరింపఁజేసినఁ బ్రమోద
మెసఁగ నాధర్ముఁ డాతని కిట్టు లనియె. 249

క. వేడుక నాలుం గొడుకును, గోడలు నీవును బ్రభూతిగుణ యొక్కము సం
క్రీడమెయి నీ విమానము, నీడితగతి బ్రహ్మసభకు నేఁగఁగ వలయున్. 250

క. అనవుడు సక్తుప్రస్థుఁడు, దనవారును దాను నెక్కి ధర్ముం డనుపం
జనియె నది యంతయును నేఁ, గనుఁగొనుచు బిలంబు వెడలఁగా నామేనన్. 251

— సక్తుప్రస్థుఁడు సకుటుంబముగా బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బోవుట —

వ. ఆసక్తువు గంధంబును నతిథిపాద్యజలక్లేదంబునుం బొరసి సక్తుప్రస్థకృతం బైన పరమధర్మంబుమహిమం జేసి మదీయమస్తకంబును నొక్క పార్శ్వంబునుం గనక మయంబు లయ్యె నాఁడు దొడంగి యేను దానవిధిస్థలంబులకును బుణ్యాశ్రమ భూములకును వివిధాధ్వరప్రదేశంబులకుం జనుచుండుదుఁ దక్కటివ్రక్క పసిండి యగు ననుతలంపున నెన్నిచోట్లకుఁ బోయిననుం గా కుండు లోకోత్తరచరితుం డజాతశత్రుం డశ్వమేధంబు సేయుచున్నవాఁ డయ్యెడ నాకోర్కి సిద్ధించునని పెద్దయునాసతో నరుగుదెంచితి నించుకవిశేషణంబునుం గాన వినుం డది కారణం బుగా నయ్యుంఛవృత్తి విప్రునిధర్మంబు నీయజ్ఞంబు వోల దంటి నని పలికి య న్నకులంబు దా నెక్కడ బోవుటయు నెఱుంగకుండం బోయెఁ బాండుకులపవిత్ర యమ్మఖంబునం గలిగినయాశ్చర్యంబు తెఱం గెఱింగించితి ననిన విని జనమేజ యుండు. 252

సీ. జన్నంబునందు రాజన్యులుఁ దపమున, మునిజనంబులు శాంతి ననఘ విప్రు లాసక్తు లగుదు ర ట్లగుటఁ గాకే పల్వు, రవనీశ్వరులు దొల్లి యాగకృతుల నతులకీర్తులను సద్గతులను బడసిరి, ధర్మనందనుఁ డత్యుదాత్తభంగిఁ దొంటిభూనాథులకంటె సత్యమునను, శౌచమునను భక్తి శ్రద్ధ [1]సిరి

తే. నతిశయిల్లె వేదవ్యాసుఁ డాదిగాఁగఁ, గలుగు నార్యజనులచిత్తములకు నెక్క నమరవల్లభుచంద మందముగఁ జేసె, నశ్వమేధంబు మెచ్చులకాకరముగ. 253

వ. అట్టి పరమధర్మం బానకులంబుచేత గర్హితం బగుటం గారణం బేమి యని యడిగిన వైశంపాయనుండు ధర్మపుత్త్రునధ్వరంబు నీ చెప్పినయట్టిద యైనను నొక్కటి సెప్పెద నవహితుండ వగు మన్నకులంబు హింసాత్మకం బైన పశు యజ్ఞంబుకంటె [2]నహింసామహితం బైన తపోమయయజ్ఞం బధికం బని చెప్పిన యది యయ్యెరిత్త చెప్పుటగాక తనశిరంబును శరీరార్ధంబును సువర్ణమయంబు లై నకతంబునుం బలికెం గాన దానివచనంబులు ద్రోపువడ వేతద్విషయం బైనది యొక్క యితిహాసంబు గల దది యాకర్ణింపు మని యమ్మనుజనాథున కిట్లనియె. 254

1. క. గలిగి యతి. 2. గ. నహింసతదభినుతం బైన.

సీ. అమరాధిపతి దొల్లి ♦ యాగంబు సేయంగఁ
దొడఁగ మహాముని ♦ స్తోమములును
సురసంఘములుఁ గూడి ♦ కురుముఖ్య ఋత్విగ్గ
ణముల నేర్పఱిచి సాం ♦ పమర వేది
గల్పించి తగ నగ్ని ♦ కార్యంబు నడపంగ
నర్వాలు పశునిచ ♦ యంబుఁ దేర
నమ్మునుల్ గనుఁగొని ♦ యధికదయార్ద్రంబు
లగు చిత్తములతోడ ♦ నమ్మహేంద్రు

ఆ. నాసనంబు సూచి ♦ యక్కట హింస ధ,ర్మంబు గాదు కృతయు♦గంబు సొచ్చె
ననఘ వత్సరత్రి♦తయము ప్రాఁతగిలినబీ,జంబు లిపుడు యజన♦సాధనములు. 255

క. వేదోదితప్రకారం, బాదర మెసఁగంగ నడపు♦మది యుత్తమ ధ
ర్మోదయము సేయు నీకు ద,యాదృష్టిం జూచు పశుగ♦ణార్తి మహాత్మా. 256

ఆ. అనిన వారిమాట♦లాదరింపక యుండె, వాసవుండు దాన♦వాదు పుట్టె
నమ్మునీశ్వరులకు ♦ నతనికి సురసంఘ, మతనిఁగూడ వాద♦మతిశయిల్లె. 257

వ. అట్టియెడం గర్మకాండవిదుం డగు నుపరిచరవసువు సన్నిహితుం డగుటయు నయ్యిరుదెఱంగులవారును నా రాజన్యుని సాక్షిగాఁ గోరిన నతండు దేవతాపక్షపాతంబున బశువిశసనంబు కర్తవ్యం బని పలికి యధఃపాతంబు ప్రాపించెం గావున హింసారహితంబయిన యజనంబు పూజనీయం బగుటకు సంశయింప వలవ దట్లుం గాక. 258

ఆ. ఉంఛవృత్తి యైన ♦ యుర్వీసురోత్తముం, డట్లు ప్రాణరక్ష ♦ కై ఘటించి
స్వజనములును దాను♦భుజియింప నుండి యా,సక్తు వతిథి కిచ్చెఁ ♦ జనదె పొగడ.

వ. అనిన విని జనమేజయుం డది యట్టిద మునీంద్రా నీవచనంబుల కొడంబడితి ధర్మమార్గగతంబైన ద్రవ్యం బింత భవ్యంబు గదే యవ్వస్తువు దానంబునకుం బ్రధానం బగుట యింకనుం బ్రస్ఫుటంగాఁ బ్రకీర్తింపు మనవుడు నాసంయమి యవ్వాసవపౌత్త్రిపౌత్త్రు నాలోకించి యిట్లనియె. 260

—* అగస్త్యమహాముని ద్వాదశవార్షికయజ్ఞప్రభావము *—

సీ. ఇవ్విషయంబున ♦ నెందుఁ బ్రసిద్ధతం, బరఁగెడునట్టిది ♦ ధరణినాథ
విను తేతిహాసంబు ♦ వినుము చెప్పెద నగ,స్త్యుండు పండ్రెండేండ్లు ♦ సువ్రతాభి
రతిఁ జేయుమహితాధ్వ♦రమునకు దివ్యాను, భావంబు గలయట్టి♦పరమమునులు
వేడ్క ఋత్విజు లయి ♦ వెలయ నిజప్రౌఢి, నఖిలతంత్రంబులు ♦ నాచరింప

తే. నాసమయమున వర్షింపఁ♦డయ్యె నింద్రుఁ, డోషధులు వికలత్వంబు ♦ నొందె దానిఁ
జూచి యత్తపోధను లగ♦స్త్యునకు నన్న, దానవిధు లెట్లు సెల్లునో♦తగువిధమున

వ. ఇతండు ద్వాదశవార్షికంబైన దీక్షావిశేషంబు నొందినవాఁడు ధర్మమార్గాగతంబయిన ద్రవ్యంబు దక్క నొండు వినియోగింపఁడు వానయుం గురియదని మెచ్చి తమలోఁ [1]బలుకుపలుకులు ప్రతాపదీపితుం డగునక్కుంభసంభవుం డాలించి వారలతో నిట్లనియె. 262

ఉ. న్యాయము గల్గి యధ్వరములందు విఘాతము పుట్టకుండఁ దాఁ
దోయదకోటిఁ బన్చి హరి తుష్టిగ వృష్టి యొనర్పకున్న నే
[2]నా యమరేంద్రతం గొని మహాద్భుతవృత్తి జగంబుఁ బ్రోచెదన్
మీ యెడఁ జింత దక్కుఁడు సమిద్ధతపఃపరులార నా దెసన్. 263

క. కాదేనిఁ ద్రిజగముల బహు,ళోదార ద్రవ్యకోటు లున్నయునికి మీ
పాదములపరిసరమునకుఁ, దే దొరకొను నశ్రమమునఁ దెచ్చెద వానిన్. 264

తే. అంత సేయంగ వలయునే యన్న ననఘు
లార యుత్తరకురుభూము లారఁ బండి
యున్నయవి యాగకాలోచి తాన్నమునకు
వలయు ధాన్యముల్ దలఁపున వచ్చు నిందు. 265

వ. అని పలికి వెండియు. 266

క. ఆజాలి యేల నిర్మల,బీజహావిస్తంత్ర మేను బ్రీతి నొనర్పం
గా జగతి వఱపునం జెడు, నే జన్నము విఘ్నపడునె యేటికి వగవన్. 267

సీ. అన విని నీవు ధర్మాగతి సంసిద్ధ, వస్తుదాయివి నిరవద్యతపము
వ్యయముగా నీ కేల వాసవుపై కిన్క, నఖిల జగద్ధన మాహరించి
కొననేల యుత్తరకురుభూములందలి,ధాన్యంబు లేల సన్మాన్య బీజ
హుతములందె ఫలేచ్ఛ యోజింపనేల మా,కై యిన్ని దెఱఁగులయందుఁ బాఱె

తే. నీదు చిత్తంబు దీని వినిశ్చయముగఁ
జేసి సుఖి వగు మేము మా చేసినట్టి
సుకృతములఁ దెచ్చికొందుము సులభములుగ
వలయు నాహారములు లోకవందనీయ. 268

మ. అని సల్లాపము సేయుచుండఁగ ననేకాంభోదజాలంబులం
బనిచెం బెల్లుగ వర్షముల్ గురియఁగాఁ బర్జన్యుఁ డా ప్రౌఢ తా
నును నాచార్యుఁ బురస్కరించుకొని నన్నుం గావవే యంచు న
మ్మునిశార్దూలుని గాన వచ్చె వినయంబున్ భక్తియుం దోఁపఁగన్. 269

ఉ. వచ్చిన గారవించి యనవద్యపుటర్చన లిచ్చి సంయము
ల్మెచ్చఁగ శాంతసద్వచనలీలఁ బ్రమోద మొనర్చి యాతనిం
బుచ్చె సురేజ్యయుక్తముగఁ [3]బోఁడిగఁ గ్రమ్మఱ వేల్పువీటి కా

1. క. బలుకుబలుకులకుఁ బ్రతా...సంభవుండు రోషించి. 2. గ. నాయమరేంద్రురీతిని 3. గ. బ్రోదిగ

సచ్చరితుండు లోకమును సంతస మందె వెలింగె జన్నమున్ 270

తే. క్రతుసమాప్తిసమయమున నతఁడు వినయ
భరితుఁడై యోగ్యభంగి నప్పరమమునుల
నర్చ లిచ్చి యామంత్రణ మాచరింప
వారు బ్రీతి నేఁగిరి నిజావాసములకు. 271

— జమదగ్నిమహాముని పితృదేవతలశాపంబున నకులంబై పుట్టిన కథ —

వ. ఇవ్విధంబున హింసారహితంబుగా మహితయాగంబు సుప్రయోగంబు సేసి యగస్త్యుండు పరమప్రశస్తి నుజ్జ్వలుఁ డయి వెలింగెం గావున ధర్మమార్గాగత ద్రవ్యకృతంబై తపోమయంబగు యజ్ఞంబు ప్రాజ్ఞజనమనోజ్ఞంబై వెలయు నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డిట్లనియె. 272

తే. అనఘ నకులరూపంబున నట్లు దోఁచి
బ్రాహ్మణులతోడ మానవ భాషణముల
నెవ్వఁడేనియు నొక్క యహీనబోధ
ఘనుఁడు సల్లాప మొనరించె నని తలంచి. 273

తే. ఆతఁ డెవ్వఁడో యని నిన్ను నడుగఁ జూచి
వెండియును బ్రస్తుతోక్తుల విందు ననుమ
నంబుతో నూరకుండితి నాకు నతనిఁ
జెప్పఁ దగునేని బోధనశీల చెపుమ. 274

క. అనుటయు వైశంపాయనుఁ, డనూనపుణ్యప్రదీప్తుఁ డగు నీ కెందున్
వినఁదగనియదియుఁ గలదే, వినిపించెద ముంగివిధము విను తెలియంగన్. 275

సీ. జమదగ్ని పితృకార్యసంకల్ప మత్యంత,నియతాత్ముఁడై చేసె నిష్ఠ యొప్పఁ
జారునూతనకలశంబున హోమధే,నువుఁ దాన పిదికి గౌరవముతోడ
నిమ్మైనయెడఁ బదిలమ్ముగా డించిన, నతనిచిత్తము తెలియం గరయు బుద్ధి
కాసారవృత్తిఁ గ్రోధాధిదైవము వచ్చి, ప్రామాదికం బనుభంగి దోఁపఁ

ఆ. గుండతోటిపాలు గూల్చినఁ గినియక, యూరకుండె నాసముజ్జ్వలాత్ముఁ
డప్పు డాత్మ మెచ్చి యద్దైవ మతనికి, నిట్టు లనియెఁ గురుమహీశవర్య. 276

క. భృగువులు క్రోధను లనఁగా, జగతిఁ బరగు వాద మది [1]మృషాపరికలితం
బగుట దెలిసె నోడితి నీ, కగణిత మగునీతపమున కలిగెద ననఘా. 277

వ. అని వెండియు. 278

క. నాదెసఁ బ్రసన్నుఁడవు గ, మ్మాదరమునఁ జూడు సైఁపు మపరాధము వి
ద్యాదయిత యనిన నమ్ముని, యాదైవముఁ జూచి శాంతియలవడ నెమ్మిన్. 279

వ. నాయెడ నిప్పుడు. 280

1. క. మృషాపరికల్పం బగుట.

క. నీ వేమితప్పు సేసితి, క్రోధము శంకాభయంబు దొలఁగఁగ సంక
ల్పావిలతకు నలుగుట పితృ, దేవతలకుఁ గలుగుఁ బొమ్ము దిగ్గున ననుడున్. 281

వ. భీతి నాభూతం బంతర్ధానంబు సేసెం దదనంతరంబ యా జమదగ్నిం బితృదేవతలు కోపించి పొడసూపి యతనితో నీవు శ్రాద్ధంబునకు సంకల్పించి యుండి తద్వైకల్యంబు పుట్టిన నూరకుండి తని పలికి ముంగివయి పుట్టుమని శపించిన నతండు వారలకు దండప్రమాణంబు సేసి తపస్వికి నలుగం దగదని [1]యపరాధంబు గనియుం గ్రోధాధిదైవంబునకు నలుగ నైతి. 283

తే. తప్పు సైఁచి నను దయఁ జూచి శాపమోక్షము ననుగ్రహింపుఁ డమితతేజు
లార యని వినీతిలంపటుం డగుచుఁ బ్రార్థించుటయును వారు దెలివి నొంది.

వ. విదగ్ధవిప్రసమూహం బొడంబడు నట్టి యుచితవాక్యంబుల నీ వెన్నఁడేని మహాధర్మంబు గీ డని యాడితి నాఁడు నీకు శాపమోక్షం బగు నని నిర్దేశించి రన్నకులంబును సక్తుప్రస్థునికతంబునం దగినమాటలనా తెఱంగున సదస్యులతో ధర్మనందనునశ్వమేధంబునధిక్షేపించి విగతశాపత్వానందంబుపొందియంతర్హితం బయ్యె నని యిట్లు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు పాండవాగ్రజు నశ్వమేధంబువిధంబు విస్తారప్రస్తవనీయంబుగా వివరించుటయు. 284

శా. భక్తిస్మేరమునీంద్రచిత్తకమలప్రస్ఫీతసౌరభ్యసం
యుక్తా[2]రూఢతరప్రకాశతనురూపోల్లాస రాగాదిని
ర్ముక్తైకాంతిజనైకతారసిక చిన్ముద్రాసదోన్నిద్ర ధీ
శక్తిస్వైరవిహారదూర లలితా సద్భావనోన్మీలితా. 285

క. అజరామరపదకరపద, భజనా సంసారజలధిపారీణస్తో
తృజనా స్వమూర్తివైదిక,యజనా పాశ్చాత్యనాడికార్ద్రివ్యజనా. 286

మాలిని. త్రియుగకమలవీథీదీప్తసంచారలీలా
నియమితపవనాత్మాగ్నిప్రభాస్నిగ్ధసంగా
స్మయవికచమహాబ్జస్వైరమాధ్వీకధారో
దయమయ [3]మధురాత్మా దర్శితానందవర్త్మా. 287

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజితిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబునందు సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము. 288

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి
యశ్వమేధపర్వము సమాప్తము.

1. క. నపరాధం బల్పంబనియుఁ గ్రోధా. 2. గ. గూఢతరప్రకాశతమరూపోల్లాస—చ. రూఢతరప్రకాశితమహాప్రోల్లాస. జ. రూఢతరప్రకాశతమహాసోల్లాస. 3. క. గ. చ. మధురతాద్వదర్శిత.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము

సాధనపదపద్మో
పాసనవిద్యా శమైక పరతానిత్యా
భ్యాసజనహృద్య వేద
వ్యాసవచోవిభవవేద్య హరిహరనాథా. 1

—* యుధిష్ఠిరాదులును గాంధారీధృతరాష్ట్రులును నొండొరులయెడల నడచికొన్న ప్రవర్తనము *—

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె నట్లు పితృపితామహక్రమ
ప్రాప్తంబయిన సామ్రాజ్యంబు జగత్పూజ్యప్రకారంబునం గైకొని మహాధ్వర
ప్రముఖధర్మకార్యధుర్యులును సముపాసితార్యులును దయావిధేయులునగు పాండ
వేయులు ధృతరాష్ట్రువలన నెవ్విధంబువారై నడచిరి హతపుత్త్రమిత్త్రామాత్యుం
డును గతైశ్వర్యుండు నగురాజును యశోమహిత యగు గాంధారియు నెట్టిభంగి
వర్తించి రత్తెఱంగు నా కెఱింగింపుము. 2

సీ. అనవుడు నమ్ముని యమ్మహీపతికి ని, ట్లనుఁ బాండునందను లాంబికేయు
నెడ భక్తివినయంబు లెసఁగంగ వర్తింతు, రతనియోగక్షేమ మరసి యెపుడుఁ
దత్సమీపంబునఁ దగ నిల్చి తమకు నె,య్యది యైన నెఱిఁగించుఁ నట్లుగాఁగ
నుందురు విదుర యుయుత్సు సంజయులు దా,రును నిత్యమును వచ్చి వినతిఁ జేసి

తే. కొలిచి కూర్చుండి యానృపు నలఘుకార్య
విధము లేర్పడ నడిగి యవ్విభుని చెప్పి
నట్ల చేయుదు రతఁడును నాదరంబు
గాఢవత్సలత్వంబును గలిగి యుండు. 3

ఉ. కౌరవనాథ కుంతియును గౌరవ మొప్పఁగ వచ్చి కొల్చు గాం
ధారి నతిప్రయత్నమున ద్రౌపది తాను సుభద్రయుఁ ముదం

బారఁగ నిత్యముం [1]గొలుచు నక్కురువంశమహత్తరల్ మహో
దారము లైన వస్తువు లుదాత్తత నిత్తురు వార లందఱున్. 4

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, ధాత్రీశ్వర వత్తు రెపుడు ద్రౌపదితోడన్
గాత్రములు భూరివినయా, మత్రములుగ సుబలసుతఁ బ్రపదమునఁ గొలువన్.

క. ఆతల్లికిఁ దండ్రికి సం, ప్రీతి యలరఁ గుడువఁ గట్టఁ బెట్ట నుదాత్త
స్ఫీతంబు లైన వస్తువ్రాతంబుల నిచ్చు ధర్మరా జనుదినమున్. 6

తే. గుళ్ళుఁ జెఱువులుఁ గట్టించుఁ గోరి యూళ్ళు
లగ్రహారముల్ గావించు నాంబికేయుఁ
డధిప ధర్మతనూజుఁ డత్యంతహర్ష
చిత్తవృత్తియై యనుమతి సేయుచుండ. 7

క. జనవర ధర్మజుఁ గొలువం, జనుదెంచినయట్టి వివిధజనపతు లెల్లన్
మును ధృతరాష్ట్రునిఁ గొలుతురు, విను మాకొడుకుమది పల్లవించునుదానన్. 8

క. సూనులు లేమిం గలిగెడు,దీనత్వము దోఁప కుండఁ దేజస్సౌఖ్యా
నూనులుగఁ జేయు ధర్మజుఁ, డానరపతి నతని దేవి నతులితభక్తిన్. 9

సీ. వంశవృద్ధులు పుత్త్రవర్గపియుక్తులై, యున్నవా రేమిట నుమ్మలింతు
రో యనుపుయిలోట నాయుధిష్ఠిరుఁడు ద,మ్ములకును దగు నమాత్యులకు నిష్ట
భృత్యులకును మీరు ప్రీతియు భక్తియు, నాంబికేయుని దెస నతిశయిల్ల
నారాజు పంచినయట్లు చేసి చరింపుఁ, డతని నారాధించు టస్మదీయ

ఆ. చిత్తమునకుఁ బ్రియము సేయుట యతనికి, మనసు గానియట్టిపని యొనర్చు
టగ్గలంపుదుఃఖ మావహించుట యని, యనుదినంబు జెప్పుమనుజనాథ. 10

క. విను మెల్లవారు నతనివ,చనములు మది నూఁది యట్ల చరియింప మరు
త్తనయుండును నమ్మెయి వ,ర్తనము నడపుచుండు మనసుదద్దయు నెరియన్.

క. ద్యూతంబున దుర్యోధను, చేతం దమపడినపాటు చిత్తంబున క
త్యాతురతఁ జేయుచుండుట,నాతఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ జూచి యలుగు మనమునన్.

తే. శ్రాద్ధదివసంబులందుఁ బుత్త్రవ్రజమున
కాంబికేయుండు గోకనకాదిదాన
కీర్త్యముగఁ బారలౌకిక క్రియలు సేయ
నట్లుగా సంఘటించు ధర్మాత్మజుండు. 13

సీ. అతులభోగంబును నంచితత్యాగంబుఁ, దొల్లింటియట్టుల చెల్లఁ జేయు
ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మసుతుఁడు గాంధారికిఁ, బూర్వప్రకారసం పూజ్యదాన
[2]నిరతిఁ జెల్లించు నక్కురువృద్ధుఁ డిమ్మెయిఁ, బాండుపుత్త్రులు దన్నుఁ బరమభక్తి
శిష్యవర్తనమున సేవింపఁ దానును, గురునట్ల వాత్సల్యపరత నెపుడు

1. గ. గొలుతు రక్కురువంశమహత్తరన్. 2. చ. నిరతిఁ జెల్లించును నిష్ఠ నక్కురువృద్ధు, పాండు.

తే. వారలకు శ్రీయు నాయువు వైరిజయము
మానసమున నాశాసించు మానవేంద్రు
యతని తొంటివర్తనముఁ దత్సుతునికీడు
నాత్మఁ దలఁపఁ డెన్నండు ధర్మాత్మజుండు. 14

క. విను మతని తెఱఁగెఱిఁగి పరి,జనములతో నాంబికేయు చరితము దుర్యో
ధనుకొఱగామియు నెవ్వా,రును వాక్రువ్వంగ వెఱతురు కురుప్రవరా. 15

సీ. రాజ్యాధిపత్యసంపూజ్యత్వమున ధృత,రాష్ట్రపాండుసుతాంతరంబు గాన
రాకళులు జానపదోత్కరమునఁ బౌర,వర్గంబునందును వసుమతీశ
యమ్మెయి నడపెడుపాండవాగ్రజు,వలన నిజాత్మజులవలనికంటె
నక్కురురాజు ప్రియం బంద నట్లున్న, యక్కాలమునఁ బవనాత్మజుండు

తే. సన్నిహితుఁడైనయప్పు డజ్జనవిభుండు
దన తనూజులఁ దలఁచి సంతాప మందు
నతనిఁ గనుఁగొని యబ్భీముఁ డతని సుతులు
దమ్ముఁ బఱచినపాటులు దలఁచి యలుగు. 16

తే. హృదయముల నొండొరులదెస నిట్టివార
లయ్యు నతఁడు నతండు నన్యోన్యభాష
ణముల యప్పుడు మృదులవిన్యాస మొప్ప
నాడుదురు చుట్టములు మెచ్చునట్లు గాఁగ. 17

వ. ధృతరాష్ట్రుం డేకతంబ యున్నయెడ వృకోదరుం డతనికి నింత నంత నుండి
గాంధారియు వినుచుండ. 18

సీ. అంధునికొడుకులయం దొక్కరునిఁ దప్పి,పోనీక త్రుంచితి భూరిశక్తి
దర్పితంబైనమద్బాహుపంజరము సొ,చ్చిన రిపురాజన్యసింహములకు
వెడలంగ వచ్చునే వెంగలులై వారు, గయ్యంబు సేసిరి గాక నన్ను
నెఱిఁగినఁ దొడరుదు రెట్టులు దుర్యోధ,నాదుల ననిఁ దెగటార్చినట్టి

తే. నాదుదోర్దండములఁ జందనం బలంది
కుసుమదామముల్ సుట్టి మ్రొక్కుఁడు మహోప
కారు లరయంగ దైవముల్ గావె యనుఁ ద
[1]దీయమర్మంబు లెల్ల భేదిల్ల నధిప. 19

వ. దీని ధర్మనందనుండు ధనంజయుండునుం గుంతియు ద్రౌపదియు నెఱుంగరు గవలొక్కొక్కమాఱిమ్మాటలు వినిసంతసిల్లుదురు ధర్మనందను తెఱంగెఱుంగుటం జేసి పుయిలోడి తా రేమియు నాడరు ధృతరాష్ట్రగాంధారులుం గాలపర్యాయంబు గనికొని డెందంబులు గంద నూరకుండుదు రట్టిభంగిఁ బంచదశ

1. గ. దీయమర్మమర్మములు భేదిల్ల.

వత్సరంబులు సనియె నంత నొక్కనాఁ డయ్యంధనృపతి బంధుజనంబులం గూర్చి ధర్మనందను రావించి యతండు వినుచుండ గద్గదకంఠుండగుచు వారల తోడ. 20

— ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునితోఁ దనమనోరథంబు దెలుపుట —

సీ. నా కతంబునఁ జేసి యా కౌరవులకు నాశంబు వాటిలుట దెల్లంబు మీకు
జడుఁ గ్రూరు నతిలోభి జ్ఞాతిజనద్రోహ,కరు రాజుఁ జేసితిఁ గురుధరిత్రి
కచ్యుతు చెప్పిన యమలవాక్యంబులు, విన నేరనైతి నాతనయువలని
ఘనతరస్నేహంబునను మొగమోటను, దగియెడుమాటల. దఱిమి యొత్తి
తే. యాడ కుండితి భీష్ముండు నస్త్రగురుఁడు
విదురుఁడును సంజయుండును వేవిధముల
నాకుఁ జెప్పిరి గాంధారి నన్ను దూఱి
చెప్పె నమ్మాట లేఁ బెడ చెవుల నిడితి. 21
వ. ఇత్తెఱం గంతరంగంబున శల్యంబై యున్నయది యని చెప్పి వెండియు. 22
క. సుతులు సమరమునఁ దిరుగక, మృతులై సద్గతికిఁ జనిరమేలిమి యస్మ
న్మతిఁ దలఁచి వరక్షత్త్రచ,రిత మని యప్పనికి వగవఁ బ్రీతియు కలుగున్.
వ. అని పలికి పాండవాగ్రజు జేరం బిలిచి యతనితోడ. 24
సీ. నీ వరయంగ సుఖావాప్తిఁ గొఱఁత లే, కుండితిఁ జనవును నుజ్జ్వలంపుఁ
దేజంబుఁ గలిగి వర్తించితి దానంబు, లంచితములుగఁ బెక్కాచరింపఁ
గంటి శ్రాద్ధంబులు గాంధారిసుతులకుఁ, బలుమాఱుఁ జేసితిఁ బరమధర్మ
శీలపాంచాలికిఁ జెడ్డ సేసి రగణ్య,పుణ్యుండవగు నీదు భూరిలక్ష్మి
తే. నపహరించి రద్దుర్యోధనాదు లట్టి
కష్టచరితులఁ బాడిమై గయ్యమునన
నిహతులుగఁ జేసి తక్కురునికర మూర్ధ్వ
భువనగతిఁ గాంచి సుఖ మందె భూపవర్య. 25
ఆ. కావున నేమియుఁ జేయం,గా వలవదు వారికయి యకారణకరుణా
శ్రీవిలసితుఁ డగు నీతో,నా విధముం జెప్పవలసె నరవరముఖ్యా. 26
సీ. ఏకార్యమైనను నెవ్వఁడేనియుఁ జేయఁ. దొడఁగునప్పుడు వినుపుడమిఱేని
చే ననుజ్ఞాతుఁడై కాని దొడంగఁగా, దట్లు గావున వార్ధకాభిలీఢ
మైనమదీయకార్యమునకు సంస్కార, మాచరింపఁగఁ దప మాచరించు
పనికి భూపాల నీయనుమతి వడయంగ, వలసి చెప్పెద రాజవంశజునకు
ఆ. సమరమరణమొండె విమలతపమునకుఁ, జొచ్చి యందు నిలిచి చచ్చుటొండె
వలయు నస్మదీయకులముఖ్యు లిట్టుల, సడపి రనుపు నన్ను నడవి కనఘ. 27
క. రాజు గురుఁ డెల్లవారికి, రాజోత్తమ గురునియాజ్ఞ రంజిల్లఁగఁ జే

రోజం జేసినకృత్యము,సూ జగములు రెంటియందు ౹ శోభన మిచ్చున్. 28

తే. ఏను గాంధారియును దపో౹మానసీయ,మునులచేరువ వల్కల౹ములు ధరించి
కందమూలఫలముల నాఁ౹కలి హరించి, నిన్ను దీవించుచుండెద ౹ ఘనున నతఁడు.

క. ధరణీరాజ్యమునాకును, నరవర సౌఖ్యంబుఁ జేయు౹నా నీ విమ్మై
దురపిల్లి దుష్కరం బగు, నరణ్యవాసమున కేఁగి౹నట్టిద యైనన్. 30

తే. గూఢబుద్ధివై నమ్మించి ౹ కురువరేణ్య, యేనెఱుంగక యుండంగ ౹ నిట్లు శోక
వనధిఁ దేలుచునుండి తి౹వ్వనట గంటి,నింక రాజ్యంబు నాకెట్టు౹లించుఁ జెపుమ.

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుక్ గురుఁడు ౹ దైవము నా కరయంగ నీవ భూ
వల్లభ నీవు కాననని౹వాసము గోరి చనంగ నెట్టు లే
నుల్లము వట్టి హస్తిపురి ౹ నుండఁగ నేర్తు యుయుత్సుఁ బెంపు శో
భిల్లఁగ రాజుఁ జేయు నినుఁ ౹ బ్రీతి యెలర్పఁగఁ గొల్చివచ్చెదన్. 32

క. అతఁ డౌరసుండు నీకీ,క్షితి కొడయుఁడు దుర్యశంబు౹చేఁ గుందుట భూ
పతివర [1]కని కని దూఱి, ట్లతిమాత్రము సేయఁదగునె౹యకటనాకున్. 33

సీ. నీవు రాజవు గాక ౹ నీ కేను రాజనే, గురుని మహారాజుఁ ౹ గురువరేణ్యు
నిటు సేయుమని పంప ౹ నేనొడయుండనే, దుర్యోధనాదుల౹దుష్కృతములు
నామదిలో నిల్ప ౹ నేమును వారును, [2]విధిమోహమునవైన ౹ విరసభావ
మావహిల్లినఁ బుట్టె ౹ నంతలు పనులు గాం,ధారియు గొంతియు ౹ గారవమున

ఆ. నాకు నొక్కరూప ౹ మీకుఁ గాననవాస, మెల్లభంగిఁ గలుగు౹నేని నేనుఁ
దగిలి తోనవత్తుఁ౹దగుమాటగా నాట, గాదు నామహృదయ౹గతియు నిట్ల. 34

క. పలికెద నే సత్యము నా, కిల ప్రీతిం జేయ దధిప ౹ యీ వి ట్లయినం
గులముకలఁక దైవకృతం, బలఘుమతీ విడువు శోక ౹ మరయుము నన్నున్. 35

తే. నీకు శుశ్రూష యొనరించి౹నృపవరేణ్య, చిత్తతాపంబు మానంగఁ ౹ జేసికొందు
ననితలంచునన్ విడువంగ౹నగునె యవన,తుండనై నిన్ను వేఁడెదఁ౹దొఱగు వగలు.

క. అనుచు నతని చరణంబులు, దనఫాలతలంబు సేర్చె ౹ ధర్మతనయుఁడా
తని గ్రుచ్చి యెత్తి కౌఁగిట, నెనయంగాఁ జేర్చి యాతఁ ౹ డిట్లను నధిపా. 37

తే. నీవు శుశ్రూష చిరకాల౹నియతిఁ జేసి, తేను వృద్ధుండ నైతి నా౹కింక దపము
వలవ దయ్యె రాజును బాలి౹వాఁడ యెవ్వ,రేమి సేసినఫలముల౹యెడనృపాల.38

వ. అని పలికి విదురకృపసంజయుల నుద్దేశించి తనకు ముఖశోషయుం దనుగ్లానియుం గలిమి నుగ్గడించి నాలుకదొట్రువడ వారలతో మీర లనునయవచనంబులనజాతశత్రుం దెలివొందం జేయుం డని చెప్పి డప్పి యెక్కుడు గదిరిన గాంధారితనువున మేను సేర్చి మూర్ఛిల్లుటయు నార్తి నొంది యక్కుంతీనందనాగ్రజుం డిట్లని పలవించె.

1. క. కనికని – మీరిట్లతి; అ. కనుకనిఁ దుది ని ట్లతి. 2. ×. విధిమోహితుల మయి విరస.

క. కరిదశసహస్రబలవి,స్ఫురితుఁ డగువిచిత్రవీర్యు§పుత్త్రుఁ డొకతలో
దరి నూఁతగొనియె విధి యె,వ్వరి హీనులఁ జేయఁ డకట § వక్రుం డైనన్. 40
చ. అనిలజుమేనిచంద మగు§నాయసరూపము చూర్ణితంబు సే
సినబలమానసీయుఁ డొక§చేడియ నక్కట యాశ్రయించె నే
మనఁ గల దవ్విధాత్రు నని § [1]యాతనికీడును మానసంబునం
జొనపమి లావ పేరుకొని § శోకము ధర్మజుఁ డొందె భూవరా. 41
సీ. అప్పుడు గాంధారి § యల్లన ధర్మజు,తోడ మీతండ్రి యు§తులతపంబు
తోడిసంతతచింతఁ § గూడు దొఱంగి తా, నుండుటఁ గూర్చుండ § నోపకునికి
నిట్లయ్యె ననవుడు § నెవ్వానికతమున, నిమ్మహాత్మున కిట్టి§యెడరు పుట్టె
[2]నట్టినామనువు నే § మనఁగల దంచు నా,తఁడు శీతజలము హ§స్తమునఁ బుచ్చి
తే. కొని యతనిమోమునందు న§క్కున విదిర్చి
సమయమున విదురుండును § సంజయుండు
నఖిలభరతభార్యలు నేడ్చి § రవ్విభుండు
నివిరెఁజలికేల నానృపు§నవయవములు. 42
క. నివురంగఁ దెలిసి యతనిఁ, గవుఁగిటిలోఁ జేర్చి మస్త§కము మూర్కొను కౌ
రవవృద్ధు నతఁడు నాశ్లే,షవిశేషంబున నొనర్చె § సంప్రీతునిఁగన్. 43
వ. అట్లు దెలివొంది ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మరాజుతో నా కెట్లునుం దపంబునకయి కాననంబుకుం బోవవలయు ననిన నజ్జనపతి నీ వారగింపు మప్పని మఱి సెప్పెదనని తో్రిపుమాటగాఁ బలికిన నయ్యాంబికేయుండు పెక్కు మాటలాడ శక్తి లేదు నన్నింక నలజడిఁ బెట్టకుము తపశ్చరణంబునకు నీయాజ్ఞ వడసి కాని కుడువ ననియె నయ్యవసరంబున సాత్యవతేయుండు కృపావిధేయుం డై యచ్చటికి వచ్చి సకలజనంబులవినతులు గైకొని దీవన లిచ్చి యా ధర్మతనయునాననం బాలోకించు. 44

—♦ వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రువనవాసంబున కనుజ్ఞ యిచ్చుట ♦—

సీ. అంబికేయుఁడు సెప్పి§నట్టుల చేయుము, వృద్ధుఁడు నాత్మజ§విరహితుండు
నైన యీతఁడు తప § మాచరింపఁగఁ గోర, కున్న గాంధారి శో§కోపశమము
దాలిమి నొదవి యుం§దాకఁ బ్రవర్తించె, నింక నిమ్ముదుకకును§నిదియె తలఁపు
గావున నీకు నీ§కార్యంబు సెప్పంగ, వచ్చితి వీరిఁ బో§నిచ్చు టొప్పు
తే. ననఘ పూర్వరాజన్యులు § సనినయట్టి, సౌఖ్యపథమున నీరాజు § సనుట మేలు
గాన యీతని కానన§గమనమునకు, నిమ్మనుజ్ఞ విచారంబు § లెల్లఁ దక్కి. 45
క. నీవినయము భక్తియు సం,భావనమును వీరివగలఁ § బాపఁగ శుశ్రూ
షావశవర్తిత నడచితి, భూవర చిరకాల మింకఁ § బోనిమ్ము తగన్. 46

1. గ. యాతనికిం దనమానసం. 2. చ. నట్టినామనము సేమమనఁ.

చ. అన విని యాకురుప్రవరుఁ డప్పుడు నివ్వెఱఁబాటుతో యుధిష్ఠిరుఁ జూచి యి
ట్లను మహాత్మ మాకు గురుఁ డన్నను ధర్మవిధోపదేష్ట య
న్నను బరదైవ మన్నను మహాప్రియ కార్యకలాపకర్త య
న్నను విను నీవ నీదువచనంబున కడ్డము పల్కువాఁడనే. 47

ఆ. అనిన నమ్మహాత్ముఁ డను రాజులకు రణ, మరణ మొండె దృఢసమాధిఁ దనువు
విడుచు టొండెఁ గాక వృద్ధులై రోగతల్పమునఁ జావు మేలె భరతముఖ్య. 48

వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డొండు వలుకక వెఱచి యి ట్లనియె. 49

క. అనఘా యిక్కురుముఖ్యున, కనుజ్ఞ యే నిచ్చితిని మహాత్తరమగు మీ
యనుమతి యిట్టు బడసె జనుఁ గా, క నిజేచ్ఛను నాకు విఘ్నకరణము దగునే. 50

సీ. అనుటయుఁ బ్రియమందె యమ్మహామునియమ్మ, హీశ్వరుతోఁ బాండుసుతుఁడీనృపాలు
గద్దియ నిడికొని క్రతువులు సేయించి, యవిరళభోగానుభవము నడపి
యాతనివారలఁ బ్రీతి నీక్షించి తా, శిష్యుండపోలె సంసేవనంబు
భక్తిమై నొనరించెఁ బదపడి నీవును, దిగ్విజయాదులఁ దేజ మితని

తే. నొందునట్లుగఁ జేసితి వొకటఁ బిదపఁ, బాన పదునాఁడువర్షముల్ ధరణియేలె
నీవు శుశ్రూష [1]యిత్తఱి నియతి నడపి, తితనిమది లేదు కలఁక యొక్కింతయేని.

క. కేవలతపఃక్రియాసం, సేవనతాత్పర్య మిపుడు చిత్తంబున యం
దావేశించినయది యీ, భూవరునకు నితని నని విపుచ్చు మడవికిన్. 52

ఆ. అనిన ధర్మతనయుఁ డట్టుల కాకని, పలికె దక్షిణంబ పరమ యోగి
వంద్యుఁ డయిన సత్యవతి కొడుకాత్మత, పోవనమున కరిగె భూపవర్య. 53

సీ. తదనంతరమ ధర్మతనయుండు ధృతరాష్ట్రు, తోడ నీకెట్టులు సూడఁ బోలె
విదురుండుఁ గృపుఁడు నెయ్యదికృత్యమని విని, శ్చయ మొనరించిరి సంజయుని యు
యుత్సునిమనముల నొలసినకర్తవ్య, మెద్ది దానిన చేయు టెంతయేని
నాకుఁ బ్రియంబు భూనాథ యానతుఁడనై, వేఁడెద నొకటి నీవిశదబుద్ధి

ఆ. నేమి సేయఁ దలంచితేని నీ వక్కట, యారగించి చేయుమయ్య యనుడు
నరిగె నానృపాలు డభ్యంతరావాస, మునకుఁ దోన సుబలతనయ సనఁగ. 54

వ. ఇట్లు కురువృద్ధుండు వృద్ధసామజంబుచందంబునం జనునప్పుడు విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును సంజయుండును వెనుకన చని రజనపతి దివసకృత్యంబు లాచరించి భూమిసురులం బూజించి యాహారతంత్రంబు నిర్వర్తించె గాంధారియుం గుంతీప్రముఖభరతభార్య లనునయింప భోజనవిధి యొనర్చెం దదనంతరంబ విదురాదులుం బాండవేయులును వనితాజనంబులుం గృతాహారు లయి యావైచిత్రవీర్యుఁ బరివేష్టించి యుండఁ బాండవాగ్రజు నప్పాండునృపాగ్రజుం డేకాంతస్థానంబునకుం దోడ్కొని పోయి యతనితోడ

1. చ. తఱి నెప్పు నియతి.

సప్తాంగంబయిన రాజ్యంబు బూజ్యంబగు ధర్మంబుతో నెనయ నడపుట
దుష్కరంబు గావున నాయెఱింగినంత బోధించెద నాకర్ణింపు మని పలికి యి
ట్లనియె. 55

— ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు రాజనీతివిశేషంబులు సెప్పుట. —

సీ. నీవు నిచ్చలును విద్యావృద్ధజనములఁ, దగ నుపాసింపు మర్థముల వారి
ప్రీతులఁ జేయుము నీతులు వా రుప, దేశింప వాని నూఁదినమనంబు
గలిగి [1]వర్తింపుము కార్యంబు నింద్రియం,బుల రాజ్యతంత్రంబు బోలె నరసి
రక్షింపు మప్పిండు రక్షితం బైన శు,భంబులం గావించి భావశుద్ధి
ఆ. ధామములును బితృపితామహక్రమసమా,గతులు విశదమతులుఁ గాఁగవలయు
సచివు లతివిదగ్ధచారులఁ బనుపుము, పరులయాప్తజనుల భంగు లరయ. 56
క. పురరక్షణము దృఢంబుగ, నరవర చేయంగ వలయు నమ్మఁగలుగు స
త్పురుషుల నిడఁదగుఁ గుడుపుని,దుర మొదలగు లోనిపనులతోఁడరువుఁ రయన్.
సీ. ఆప్తవృద్ధులఁ బెట్టు మంగనాజనుల సం,రక్షకు నెల్ల కార్యముల మంత్రి
జనములతోడ విచారించి చేయంగ, వలయును గుప్తనివాస మొండె
మాడుపుమీఁదొండె మాటు లేనియరణ్య,తల మొండె మంత్రవిధానమునకు
నర్హముల్ కేవల [2]మైనట్టిమంత్రంబు, గోపనం బొందినఁ గురువరేణ్య
ఆ. యఖిలకర్మములు ఫలావాప్తి నొప్పఁ బం,గ్వంధజడులు చీకు లైన నీర
హాస్యభాషణములయిప్పుడు సేరువ, నునికి యొప్ప దార్యవినుతచరిత. 58
క. విను మంత్రభేదమున వ,చ్చినకీడున కనఘ శాంతి సేయు టరిది గా
వున మంత్రులతో మంత్రా,వననియమం బూఁది చెప్ప వలయుం జుమ్మీ. 59
సీ. వ్యవహారములు శుచు లైన విద్వాంసులఁ, దోడుగఁ గొని తీర్పు దుష్టజనుల
దండించునెడ వారితప్పులకొలఁదులు, మదిఁ [3]దూఁచి చూచి తన్మాత్రదండ
మాచరింపుము విను మాయవ్యయములు సం,క్షేపరూపంబున రేపకడలు
దానికి మును దేవతాపూజనము భూసు,రార్చనమును జేయు మమలబుద్ధి
తే. ప్రొద్దు సాలంగ నెక్కినప్పుడు సమర్హ,భోజనక్రియ నిర్వహింపుము సుశీల
మాన్యతదనంతరము గంధమాల్యభూష,ణాంబరములు నిజేచ్ఛ మై ననుభవింపు. 60
క. కొలు విమ్ము మాపుకడ యో,ధుల కెల్లను సంధ్య వడ్డ దూతలనుం జా
రుల సంభావింపుము రా,త్రులఁ గాంతాభోగతత్పరుఁడ వగుము నృపా. 61
తే. ఏమి గ్రొత్తగఁ బుట్టిన నించు కేని, నలసుఁడవు గాక దాన నీ వరసి తీర్పు
[4]మిట్టి తెఱఁగుల కీప్రొద్దు లింతవట్టు, నర్హములు కౌరవక్షితిపాగ్రగణ్య. 62
క. న్యాయంబుతోడ వివిధో,పాయంబుల నర్థముల నుపార్జింపుము భూ
నాయక రాజ్యవిఘాతము, సేయుజనుల నెఱిఁగి చంపఁ జెఱుపన వలయున్. 63

1.గ.నిర్వర్తింపు కార్యంబు. 2.చ.మాప్తమంత్రంబులు. 3.జ.నూఁది. 4.అ.మిదితెఱఁగుగ నీప్రొద్దు నింతవట్టు.

క. పనులయెడ మేలు గాంచిన, మనుగడ యగ్గలము సేసి ♦ మన్నింపుము రా
జనయజ్ఞ భృత్యకోటిం, గొనియాడుము సేత పేరు ♦ గుఱిచ్చి కొలువునన్. 64

క. నీవలనను భక్తిస్నేహావేశము గలిగి శూరుఁ ♦ డైయలజడికిం
దావిసువనిసత్కులజుం, గావింపుము సైన్యవిభునిఁ ♦ గాఁ గురుముఖ్యా. 65

సీ. ఆత్మరంధ్రము లించు ♦ కైనను నొరులకు, నెఱుఁగ రాకుండఁగ ♦ మఱువు సేయు
మన్యరంధ్రంబుల ♦ నారసి కనుము శ,త్రులకడ బుద్ధియు ♦ బలుపుఁ గలుగు
వారల నెఱిఁగి భూ♦వర యొక్కమై నీగి, మన్నన నెఱపి త♦న్మానసములు
నీయెడ నార్ద్రంబు ♦ లై యుండఁ జేయుము, చేరువనృపులకు ♦ వైరబంధ
ఆ. మెట్లు గలుగు దాని ♦ నేమఱ కుండుము, వారియపుల నున్న ♦ వారు మిత్రు
లగుదు రెల్లభంగి ♦ నధిప యుదాసీను, లట సమీపవర్తు ♦ లైనవిభులు. 66

క. వీరలసప్తాంగంబులు, నారసికొని యునికి కార్య ♦ మవనీశ సదృ
క్సారబలుఁడైననృపుతోఁ, గారవమున సంధి సేయఁ ♦ గా వలయుఁ దగన్. 67

తే. దైవ మానుష బలములు ♦ దఱిఁగి యుండు
నెవ్వరికి నెప్పు డప్పుడ ♦ యొసక మొసఁగ
వైర మతనితోఁ బాటింప ♦ వలయుఁ జెఱచు
టప్పనము గొను టర్హత్వ ♦ మరసి నడపు. 68

క. నడపునఁ గొల్పువచ్చగ నగు, నెడయు విడిసి యుండి చెఱచు ♦ నిక్కయు నీ వే
ర్పడఁ గనుఁగొని యందర్థము, నడపుము నిజసైన్యరక్ష ♦ ణము వలయుఁజుమీ. 69

క. పైగడలమనసులు విరసము, లగుగతి నడపు రిపురాజ్య ♦ మరసి విభిన్నం
బుగఁ జేసి కలఁచి పైకొని, జగతీవర కొనఁగవలయు ♦ సౌకర్యమునన్. 70

ఆ. బలము లెసఁగ దైవ♦బలమును కలిగిలోఁ, గుట్టుచేటు లేని♦యట్టినృపతి
వలన మత్సరంబు ♦ వలదాశ్రయంబుచం, దంబుపొందు వడయఁ ♦ దగునృపాల. 71

—♦ ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మరాజునకు శత్రురాజుల జయించు తెఱంగు సెప్పుట. ♦—

ఆ. కుడువ నిచ్చుతఱియుఁ ♦ గురువర [1] క్రక్కించు, నవసరంబు నెఱిఁగి ♦ యరినృపాలు
నీవు ధీరవృత్తి♦నిడుఁ ద్రాటఁ బోనిమ్ము, క్రమ్మ కపిల యనఁగ ♦ గ్రమ్మి [2] చెఱుపు.

సీ. ఉత్సాహశక్తియు ♦ నుర్వీశ మంత్రశ, క్తియుఁ బ్రభుశక్తియుఁ ♦ గెలనివాని
కిని నీకు నిట్టివి ♦ యని తారతమ్యముల్, వెరవునఁ బరికించి ♦ వేర మెత్త
వలయుట నెఱి గల్గి ♦ పలుకక యుండంగఁ, దగుట యూహించు టు♦త్తమవిధంబు
మూలబలంబును ♦ మొత్తాలవారును, మిత్రబలంబును ♦ శత్రుబలముఁ
ఆ. గాననంబుబలముఁ ♦ గైజీతగాండ్రును, నైనయట్టిబలము ♦ లాఱు నరసి
యుచితకాలదేశ♦యుక్తంబులుగఁ బన్ని, కొనఁగవలయువాని, ♦ కొలఁదు లెఱిఁగి. 73

తే. సంపదల నాపదల నొక్క♦చంద మగుట

1. క. శంకించు. 2. గ. చెఱుము.

వికృతి నొందుట యాబలవితతులందుఁ
గాంచి యెల్లప్పుడును హితకారి యైన
బలము నెక్కుడుగాఁ బ్రోవు భరతముఖ్య. 74

క. [1]పరుల గెలిచి నిర్భయముగ, ధరణిఁ బ్రజం గాచువెరవు ధర్మపథమునం
బరిపాలించిన వెలయుం, గురువర కృపపెంపు వదలకుము ప్రజలయెడన్. 75

క. వినికి గలిగి రక్షించుచు, ననువున దయతోడిపాడి నాయతు లెల్లం
గొనుచుఁ దగ నేలి పొగ డొం,దినరాజున కుర్వి కామధేనువ కాదే. 76

సీ. ధర్మమార్గంబున ధరణిఁ బాలించిన, నైహికసుఖములు నగ్గలంపుఁ
బాగడును బరలోకభూరిసౌఖ్యములును, సిద్ధించు విపులదక్షిణలు వెట్టి
యశ్వమేధ ప్రముఖాధ్వరంబులు పెక్కు, లాచరించుటకంటె నధిక మండ్రు
మేదినిప్రజల సత్యాదరంబును గరు,ణాతిశయంబు మధ్యస్థతయును

తే. గలిగి బిడ్డల నరసినకరణి గాఢ, రక్షణం బొనరించుట రాజవర్య
వినుము తమ్ములనీగి మన్ననల ననుది,నంబు గొనియాడు మానందనంబుగాగ.

చ. నరవర రాజనీతులు జనస్తుతుఁ డైన నదీతనూజుఁడున్
హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదిగఁ గల్గిన పెద్దలెల్ల నీ
కరయఁగఁ బెక్కు చెప్పిరి మదాత్మయు నీదెసఁ బ్రీతి [2]పెద్దయుం
బొరయుట నేనుఁ గొన్ని యటు వోలినభంగి నెఱుంగఁ జెప్పితిన్. 78

క. [3]నిత్యవిధిసద్వివేకము, సత్యవ్రతశీల ధర్మ సారజ్ఞ భవ
న్మత్యాకలితమ యైనను, నిత్యంబును వృద్ధసేవ నిష్ఠఁ జలుపుమీ. 79

సీ. అన విని ధర్మజుం డంబికాపుత్త్రితో, నాపగాసుతుఁడు లేఁ డబ్జనాభుఁ
డాత్మపురంబున కరిగె [4]వాత్సల్యత, నీవు దక్కఁగ నాకు హితము సెప్ప
నొడయఁ డెవ్వఁడు భవదుపదిష్టపథమున నిష్ఠమై నడచెద నెమ్మనమున
నీవు ప్రీతిని బొందు నృపముఖ్య నావుడు, నాతఁడు సంతస మంది యతని

ఆ. నధిప విశ్రమింపు మధిక శ్రమంబు నా,తనువునందుఁ జెందె నని తగంగఁ
బోనఁ జెప్పి బాంధవావళి కభిముఖుఁ, డయి నిజాలయముల కరుగఁబనిచి. 80

వ. తాను నభ్యంతరగృహంబున కరిగి సుఖాసీనుం డై యున్న నమ్మానవనాథుతో
గాంధారి దేవా వనంబున కెపుడు విచ్చేయువాఁడ వని యడిగిన నాభూవల్లభుం
డద్దేవి కి ట్లనియె. 81

క. మాతండ్రి పరాశరసుతు,చేతం బడసితి ననుజ్ఞ శీలపరత్వో
పేతుఁ డగుధర్మతనయుఁడు, బ్రీతి నొడంబడియె బంధుబృందయుతముగన్. 82

ఆ. ఇంకఁ దడయ నేల యింతి వేవెడలుద, మట్లు గల్లజూద మాడి పాప

---

1. గ. అరుల. 2. క. బద్ధముం-ట. బంధముం. 3. గ. నిత్యము వినికి వివేకము-జ. నిత్యవినీతి వివేకము. 4. ట. వత్సలనీవు, దక్కంగ నాకుహితంబు సెప్ప.

భాగు లైన నీదు।[1]పట్టుల సుగతికి ననుచువాఁడఁ దపము।నతిశయమున. 83

—* ధృతరాష్ట్రుండు వనవాసంబునకుం బురజనులచే ననుజ్ఞఁగొనుట *—

వ. అని పలికి యమ్మగువదిక్కు మొగంబయి వారికి సుగతి గల్గునట్లుగా నిష్టాదును గొన్నిపుణ్యక్రియ లజాతశత్రు ననుమతితో నాచరించి పోదము గాక యని నిశ్చయించి తనకుం దపోవనగమనంబునకై పౌరులయనుజ్ఞఁ గొనవలయు నని పాండవాగ్రజునకుం జెప్పం బనిచిన నతండు దగు పురజనుల నెల్లను [2]బడి సేసి వెలార్చికొనుచు నఖిలబంధుమిత్త్రులునుం దానును వచ్చి ధృతరాష్ట్రుమందిర ద్వారపురోభాగంబున నిలిచె నయ్యాంబికేయుండు గాంధారియును దోడరా వెడలి వారిసన్నిధికిం జని బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యశూద్రసంకులంబైనయన్నగరజనప్రక రంబు నుద్దేశించి. 84

సీ. కౌరవకోటియు । మీరుఁ బెద్దయుఁ గాల, మనఁగి పెనంగి యన్యోన్యసంభృ తాధికస్నేహుల । రై ప్రవర్తించితి, రనఘవర్తనులార । వినుఁడు నాదు పలుకు వృద్ధునకుఁ దపశ్చరణంబున, కై వనంబున కేఁగు । టర్హకర్మ ముచితకృత్యంబుల।యోజ మీ రెఱిఁగిన, యదియ కా మది ముద।మార మీర

ఆ. లెల్ల నాకనుజ్ఞ । యిచ్చి కానకుఁ బుచ్చుఁ, డనుడు సర్వజనులు । నశ్రుపిహిత దృష్టు లగుచు గద్గ।దిక నెలుం గెసలఁగ, నార్తి దోఁప నేడ్చి । రధిపముఖ్య. 85

వ. విని ధృతరాష్ట్రుండు వారి కిట్లనియె. 86

సీ. ప్రజ ముద మొందంగఁ । బాలించెఁ బుడమి శం
తనుఁ డనంతరమ శాం।తనవుచేత
రక్షితుఁ డగుచు మీ।రలు ప్రీతిఁ బొదల వి
చిత్రవీర్యుండు ని।ర్ధాత్రి యేలెఁ
బదపడి పాండునృ।పాలుండు మీరు హ
ర్షింపంగ భూమి ర।క్షించెఁ బిదప
ధర్మనందనుని చం।దము మీ యెఱింగిన
యది సత్యధర్మాత్ముఁ । డైన యితని

తే. ననుసరింపక యన్యాయ।మాచరించి, దుర్ణయంబున నిల యేలి।త్రుంచెఁ గులము నుర్విఁ గల భూపతులను దు।ర్యోధనుండు, వానిదుశ్చేష్టలకు మూల।మేనకాదె. 87

వ. అది మీ మనంబులం బెట్టక. 88

క. మహి లెస్సగ రక్షించిన, మహితగుణులయన్న కొడుకు । మనుమం డని నా కు హితంబు గోరి కరుణా,సహితుల రై యిం డనుజ్ఞ । సద్వ్రతమునకున్. 89

వ. అని యప్పౌరజనంబుల మనంబు లేఁ కున్నను దనకీల్గుడించి యరణ్యాగమనాను జ్ఞాకరణంబునకుం బార్థించి యవ్విభుండు వెండియు. 90

1. గ. సద్గతికిని. 2. చ. బిండు సేసికొని వెలార్చి.

ఆ. వృద్ధ కృపణ పుత్త్ర § విరహిత గాంధారి, యీనెలంతఁ జూచి § యైన మీర
లకట కాననమున § కరుగుట మే లని, మా కనుజ్ఞ యిందు § మాన్యులార. 91

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూపి. 92

సీ. తమ్ములనడుమ నీ § తండు దిక్పాలక [1]మధ్యభాసితుఁ డైన § మఘవుఁబోలి
మహనీయవిభవస § మగ్రత వెలిఁగెడు, నేమిట నేమఱ § కెపుడు మీర
లీతనిఁ బొదివి సం § ప్రీతిగ వర్తింపుఁ, డయ్యా యిల్లడ యిమ్మ § హానుభావు
నిడితి మీకడ మిమ్ము § నెల్లభంగులఁ దన, పరిపాలనంబునఁ § బరమసుఖులు
ఆ. గా నొనర్చువాఁడు § గా నప్పగించిన, వాఁడ నేను మీకు § వేఁడి దాఁకు
నట్లుగాఁ జరింప § నస్మత్కులీనుల, కధికదుఃఖకారి § నైతిఁ గాని. 93

క. ఆరయ నెన్నం డైనను, మీరలు నా కెగ్గు గాఁక § మెలఁగుట లే దో
పౌరవరులార నన్నున్, గారవమున ననుప రయ్య § కాననమునకున్. 94

వ. అనినం బౌరజనంబు లేడ్పులు మ్రింగికొని యొండొరులం జూచుచు నూరకున్న నమ్మహీశ్వరుండు మఱియును. 95

సీ. సాధుచరిత్రయు § శాంతయు నైన యి, గ్గాంధారియును నేను § గాఢవినయ
మార మీ తెలి విట్లు § గోరుచు నున్నార, మఖిలధర్మాభిజ్ఞుఁ § డగు పరాశ
రాత్మజుండును ధార్మి § కాగ్రణి పాండవా, గ్రజుఁడును నాకు న § రణ్యగమన
మునకు నిచ్చి రనుజ్ఞ § మోడ్పుఁగేలొఁదల, గదియించి మిమ్ము వే § డెదఁ గృపాఢ్యు
తే. లార యనుమతి సేయుఁడు § మీరు ననుడు, వార లుత్తరీయంబులు § వదనవినిహి
తములుగాఁ జేసికొని రోద § నము రవంబు, లెసఁగఁ జేసిరి విను ధర § ణీశవర్య. 96

వ. అ ట్లేడ్చి యుడిగి తమయంతవట్టునుం గూడికొని కార్యవచనంబు లార్యచరితుండును జతురాలాపకల్యుండును నగు [2]శంబు వనువిప్రోత్తమునకుం జెప్పి యుత్తెఱంగున ధృతరాష్ట్రునితో నాడు మని నియోగించిన నాతం డారాజు నగ్రభాగంబున జేరి సవినయంబుగా ని ట్లనియె. 97

—♦ ధృతరాష్ట్రునితో శంబు వనువిప్రుఁడు పౌరజనసమ్మతి సెప్పుట ♦—

సీ. భరతవంశోత్తమ § పౌరజనంబులు, దమమాటలుగ భవ § త్సన్నిధాన
మున న న్నుపన్యాస § మొనరింపఁ బంచిన, యట్టిభాషణము లే § కాగ్రబుద్ధి
నవధరింపుము మీమ § హాన్వయంబునమహీ; విభులయం దొప్పమి § వెదకి యైనఁ
గానము మము మీరు § గన్నట్టిప్రజల నెట్లట్ల రక్షించితి § రాదరమున
తే. వినుము దుర్యోధనుండు సే § సినయనర్హ
మొక్కటియు లేదు నినుఁ ద్రిలో § కోత్తరుండు
సత్యవతికొడు కే మని § సమ్మతించి
పంచె దానిన చేయుము § పరమనియతి.

1. గ. మధ్యభాసితశత♦మఖుఁడుబోలె. 2. క. చ. ట. శాకల్యుం డను.

క. అడ లెడఁబడఁగా మమ్మును, విడిచితి గురువై నశోక । వేదన యే మిం
కుడిపికొనునప్పటికిఁ దో,డ్పడు నీ దగు సద్గుణములు । బంధులువోలెన్. 99

ఆ. ధాత్రి శంతనుఁడు వి।చిత్రవీర్యుఁడుఁ బాండు, రాజు నెట్టు లట్ల । రాజరాజు
ప్రజకు సంతసముగఁ । బాలించె నీయందు, నతనియందుఁ గలదె । యధిప యెగ్గు.

వ. భీష్మద్రోణకృప ద్రౌణికర్ణ కృతవర్మశల్యు లొక్కదిక్కును భీమార్జుననకులసహదేవ ద్రుపదవిరాటసాత్యకు లొక్కదెసయు నై విధిప్రేరణంబునం బోరిరి వారివలన నఖిలక్షత్త్రియసంక్షయం బావహిల్లె నది యొక్కదుర్యోధనుచేతన యయ్యె నె యట్లుంగాక రణంబు రాజుల కుత్తమధర్మంబ కాదె యందుల మరణంబును సుగతికరణకల్యంబు నీసుతుండు సహాయులుం దానునుం బుణ్యలోకసౌఖ్యం బునం బొంది యున్నవాఁడు ధర్మాచరణశాలి వగు నీకును సుగతిప్రాప్తి సులభంబ యగు నిట మీఁదటికి మాభాగ్యంబునం జేసి పరమకృపాభరితు లైన పాండవులు మాకు రక్షకులుగాఁ బడసితి మాకర్ణింపుము. 101

తే. స్వర్గమైనను బాలింపఁ । జాలువారు, వీరలకు భూమిపాలన । విధి యనంగ
నెంతపని వీరిచేతికి । నిచ్చితిపుడు, మమ్ము నెల్లవిధంబుల । మనిచి తధిప. 102

సీ. ధర్మపుత్త్రుఁడు దీర్ఘ।దర్శి మహోదాత్త, సచివుండు బంధుర।క్షణపరుండు
రిపునెడ నైనను । గృప పెద్ద భావసం, శుద్ధియుఁ బ్రతిభయు । సువ్రతంబు
నితనికి వెన్నతో । నిడినవి యొరులను, దనయట్ల కాఁ జూచుఁ।దమ్ము లెల్ల
సన్నుతి కెక్కిన । సకలగుణముల ని,మ్మహితాత్ము చందాన । మమ్ముఁ బ్రోచు

తే. మాత్రయే దేవవిషయస।మంచితాగ్ర, హారసజ్జనమాన్యంబు । లైన గ్రామ
ములు దగంగ రక్షింతురు।వెలయఁ దారు, నిత్తురూళ్ళులు దేవమ।హీసురులకు.

క. మృదువులకుఁ జాలమృదువులు, విదితయశా వినుము పాండ।వేయులు గడుబె
ట్టిదులు బెడిదంపువారికి, మదలోభిత్వములు లేవు । మందున కైనన్. 104

క, శూరులు శాంతస్వాంతులు, పౌరజన ప్రకరజాన।పదచయనిత్యా
పారప్రమదాపాదన, పారగు లతుల గురుభక్తి । పరతంత్రాత్మల్. 105

తే. గొంతిదేవికిఁ గోడండ్ర।కును మనముల, గరుణ యగ్గలమై యుండు । ధరణినాథ
పౌరులందును జనపద।ప్రజలయెడను, నాడుదురు మేలు దమ కగ్గ।మైనయపుడు.

తే. వీర లెప్పుడు మము నీవు । గారవించు
టెఱిఁగి మన్నింతు రమలిన।హృదయ కలఁక
దక్కి ధర్మజుపై రాజ్య।తంత్రభార
మిడి మనంబున నూఱడి । యిచ్చ సలుపు. 107

వ. అని చెప్పి నిట్లు విప్రముఖంబునం బౌరులభాషణంబులు విని ధృతరాష్ట్రుండు ప్రీతుండయి సముచితప్రకారంబుల నజ్జనంబులం గ్రమంబున వీడుకొలిపి కౌంతేయాది బంధువులను మిత్త్రులను నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి

గాంధారీసమేతుండై యభ్యంతరమందిరంబున కరిగి యద్దినశేషంబును రాత్రి
యుం దగు వర్తనంబులఁ గడపి మఱునాఁడు విదురుని రావించి మృతు లయిన
బాంధవుల కెల్లను సవిశేష శ్రాద్ధంబులు సేయుతలంపు పుట్టి కొన్నిదినంబులు
పయనంబు మానితి మానితమాననీయచరిత్రుం డగు ధర్మపుత్త్రుపాలికిం బోయి
నీ విక్కార్యంబు సంఘటింపు మని పనిచిన నతం డట్ల చేసెద నని చని యనుజ
సహితుం డై యున్నయన్నరేంద్రునిం గాంచి. 108

సీ. మీతండ్రి సురనదీసూతిబాహ్లికులకు, సోమదత్తునకుఁ దత్సూనునకును
దుర్యోధనాదిసుతులకును దక్కను, గలుగు బంధులకు నుత్కర్ష మెసఁగ
శ్రాద్ధముల్ సేయువిచారంబు దోఁచిన, మసలెఁ గార్తికపౌర్ణమాసిదాఁక
వనమున కరుగఁ డప్పని నీకుఁ బోలిన, యట్టులు గావింపు మనిన నాతఁ

తే. డెంతయును వేడ్క నమ్మాట కియ్యకొనియె
నర్జునుండును బ్రీతుఁ డై యర్హ మనియె
భీముఁ డపుడు [1]గమర్చినమోముతోడ
విదురువదనంబు సూచుచుఁ బెదవు లదర. 109

వ. ఏమేనిం బలుకం జూచిన బీభత్సుండు మెలుపున నతని వారించి యల్లన యి
ట్లనియె. 110

సీ. రాజు వృద్ధుఁడు ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మము,ఖ్యజ్ఞాతులకు శ్రాద్ధకర్మ మాచ
రింపఁ దలంచి యర్థించె భవజ్జిత,ధనధాన్యములు నీవు దాని కియ్య
కొనమి యశంబునకును ధర్మమునకు వి,ధ్వంసంబు సేయదే ధర్మతనయు
తలఁచినపని విఘ్నితము సేయఁ దగునయ్య, మనకు నయ్యంబికాతనయుఁ డొల్లి

ఆ. వేఁడికొండు మతఁడు వేఁడెడుఁ గానకుఁ నేఁగు చుండి మనల నిప్పు డింత
నూఁడ వలదె యొండు లాడక యిప్పని, సలుపు టొప్పు బాహుశాలినీకు. 111

క. అని చెప్పఁగ జెవి [2]దారిచి, విని ధర్మతనూజుఁ డంత విజయునిఁ బొగడెన్
మనమున నమ్మాటల కయ్యనిలతనయుఁ డిట్టు లనియె నన్నరుతోడన్. 112

—♦ భీముఁ డర్జునునితో ధృతరాష్ట్రుమద్యోగంబునకుఁ బ్రతికూలించి చెప్పుట. ♦—

క. మును చేసినయవి సాలవె, విను గాంగేయాదిబంధువితతికిఁ దగ నిం
కను శ్రాద్ధంబులు వలసిన, మనము దగమె చేయ దుష్టమతి యతఁ డేలా. 113

క. మఱచితె యాతఁడు మనలం, బఱచినబన్నములు భీష్మబాహ్లికముఖు ల
త్తఱి నెట వోయిరి వారల, నెఱుఁగమె మన మట్టిబంధు లేటికి మనకున్. 114

వ. వారివిషయం బైనమేలునకు మాటాడుట యెగ్గు గా దాకర్ణింపుము. 115

తే. కర్ణునకుఁ జేయవలసినగారవమున, గొంతి యింకను శ్రాద్ధ మత్యంతవిభవ
ముల్లసిల్లంగఁ జేయుఁ గాకుచితనిరతి,యావిధమునకు మాటాడసూవె యెగ్గు.

1. క. గనలిన. 2. క. వాలిచి.

వ. అని పలికి వెండియు. 117

సీ. పాంచాలి నవమానపఱచిన తెఱఁగును, నయ్యింతి వెనుక రా నడవిఁ గలయ
ధర్మజుచన్నచందంబును మది గీఱి, [1]యుండక మఱపెట్టు లోలసె నీకు
నాంబికేయుఁడుదండ్రియగుట నాఁడెట వోయె, భీష్ముండు మొదలగుపెద్దవారి
బాంధవం బే మయ్యెఁ బార్థ యీవిదురుఁ డెఱుంగఁడే వారలభంగి యసిన
ఆ. ధర్మజుండు భీముఁ దగువచనముల న,దల్చె నరుఁడు మఱియుఁ దగఁడె పూజ
కాంబికేయుఁ డిట్టు లనకుము మనకు న,గ్రజునిపనుపుసేత వ్రతము గాదె.

క. అని భీము నదిమి విదురుని, గనుఁగొని మాతండ్రి పుణ్యకర్మము లెమ్మెఁ
దనబంధులకై చేయఁగ, మనంబునం దలఁచె నా సముంచితభంగిన్. 119

క. నాయింటిధనము గైకొని, చేయఁగలాఁ డమ్మహీశుచిత్తము సంతో
షాయత్తంబుగ వేగమ, పోయి యనఘు చెప్పు మవ్విభుఁడు ప్రియమందన్. 120

చ. అన విని మెచ్చి ధర్మసుతుఁ డర్జునునిం గొనియాడి యాదరం
బున విదురుం గనుంగొని ప్రభూతవిధానములన్ నిజేచ్ఛ నా
ధనమును నర్జునార్థమును దాఁ గొని శ్రాద్ధము లాచరించువాఁ
డనఘ కురూద్వహుం డిది మదాత్మకు నిం పని విన్నవింపుమీ. 121

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 122

క. వనవాసాయాసంబుల, ననయంబును నలఁగి దాని నాత్మ నిడి మరు
త్తనయుండు పెక్కులాడెఁ ద,గనిమాటల దీన రాజ గనలకు మనుమీ. 123

క. ఇతఁ డేమి యన్న నే మగు, ధృతరాష్ట్రుఁడు మాకుఁ బరమదేవత విను స
మ్మతిఁ దత్ప్రసాదముం బడసితి మేమును దత్కృతాభిషిక్తుల మనఘా. 124

వ. అని పలికి యప్పుడమిఱేఁడు వికచవదనుం డగుచు. 125

క. మాతండ్రి నిష్టవిధములఁ, బైతృకవిధు లాచరింపఁ బంపుము [2]రథ్య
వ్రాతకనకగోగజములఁ, జేతి కొదవ నర్జునుండుఁ జేర్చుచు వచ్చున్. 126

క. గ్రామములు దేవతలకును, భూమిసురులకును గురుప్రభువు నిమ్మనుమీ
పో మసలితి చెపు మాతని, కీమాటలు వలయుపనుల కీవు మెలఁగుమీ. 127

క. అనినఁ బ్రియ మంది విదురుఁడు, సని యానృపుతో నజాతశత్రుకడకు నీ
పనిచినపనికిం బోయితి, వినిపించితిఁ దెఱఁగతండు విని మోదమునన్. 128

క. నరువలను సూచె నతఁడుం, బరమప్రియభరితుఁ డయ్యెఁ బార్థివవర య
య్యిరువురుఁ బ్రాణంబులు డాఁ,పరు నీకును ధనము డాఁచుపని గలిగెడినే. 129

క. చేయుము విచ్చలవిడి గాం,గేయప్రముఖులు నిరస్తకిల్బిషులై మో
దాయత్తచిత్తులుగ భూ,నాయక శ్రాద్ధములు జగమునం బొగ డెసఁగన్. 130

చ. కనకము మేలిరత్నములు గ్రామములున్ హయగోవ్రజంబులుం

1. జ. యుండఁగ. 2. ట. రత్నవ్రాతకనకగోహయములఁ, జేతోరతి నర్జునుండు.

దనియఁగ నిమ్ము సర్వవసుధాసురకోటులకుఁ నిజేచ్ఛ నీ
తనయులు పుణ్యలోకసుఖధామము లై విలసిల్లునట్లుగా
ననుటయు నాంబికేయుహృదయంబున మోద మెలర్చె భూవరా. 131

చ. పదపడి భీముమాట లోకభంగి నెఱుంగఁగఁ జెప్పి వాఁడు దు
ర్మదుఁ డవి పాటి గావు కురురాజమహత్తర పెట్ట కుండు నీ
హృదయమునందు వాని నని యేర్పడ ధర్మజుపార్థువాక్యముల్
విదురుఁడు సెప్పె సంతసము వెల్లిగొనంగ ననేకభంగులన్. 132

ఆ. అట్లు సంతసిల్లి యధిప కార్తికపౌర్ణ, మాసి నవ్విభుండు మహిత భూమి
దేవకోటి నెల్ల రావించి యంచిత, శ్రద్ధఁ జేయఁ దొడఁగె శ్రాద్ధవిధులు. 133

సీ. కనకాదివస్తువుల్ గడువేడ్క ధర్మసం,దనుఁడు పుత్త్రేర నుదాత్తభంగి
బాహ్లికునకు గంగపట్టికి సోమద,త్తునకుఁ దదీయపుత్త్రునకుఁ దొలుత
[1]నంచితశ్రాద్ధంబు లాచరించె సుయోధ,నాదికుమారుల కందఱకును
వేర్వేరఁ గ్రియ[2]లు నీప్సితవిధంబులఁ దగ, నొనరించె సింధురాజునకుఁ దక్కఁ

ఆ. గలుగుబంధులకును వలయురాజులకును, ద్రోణునకును బుద్ధిఁ దోఁచినట్టి
యిష్టజనములకు నహీనభవ్యప్రకా,రములఁ బారలౌకికము లొనర్చి. 134

చ. అతులిత రత్నకాంచనగవాశ్వవిభూషణవస్త్రకన్యకా
క్షితిముఖవస్తుదానములు కీర్తన కెక్కఁగ నవ్విభుండు సు
వ్రతుఁడయి చేసెఁ బంచదశవాసరముల్ నిజదానలౌల్య మ
ప్రతిహతవృత్తిఁ జెల్ల విని పాండుసుతాగ్రణి ప్రీతిఁ బొందఁగన్. 135

ఆ. భూమిదానవిధులు భూవర యొకమాత్ర, నంబికాతనూజుఁ డాచరింప
నంతఁ బోక యూళు లగ్రజన్ములకు నీ,నతని బనిచెఁ బాండవాగ్రజుండు. 136

—♦ ధృతరాష్ట్రుండు గాంధారీసహితుం డై వనంబునకుఁ బోవుట. ♦—

వ. పనిచినం బ్రియంబు పెంపున హృదయంబు పల్లవింప నాభూవల్లభుం డనేక గ్రామంబు లగ్రహారంబులు గావించె గాంధారరాజు మొదలయిన నిజబంధువులకు బహుళదక్షిణలుఁ గాఁ బారలౌకిక క్రియలు సేసె నిట్లు ధృతరాష్ట్రుండు ఘోరతరణంబున మరణంబు నొందిన బంధులోకంబునకుం బుణ్యలోకసౌఖ్యాతిశయపదంబు లగు పరమశ్రాద్ధంబులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుండై సర్వకృత్యంబులుం జలిపి పాడ్యమినాఁడు రేపకడ ఋత్విక్సమేతుం డై యిష్టి నడపి పాండవులను తక్కటిబంధువులను మిత్త్రులను రావించి వనవాసంబునకు సంకల్పంబు సేసి సకలభృత్యజనంబులకు నర్వాధనంబు లిచ్చి గాంధారీసమన్వితుం డై వల్కలాజినంబులు ధరియించి యక్షతగంధపుష్పంబుల గృహంబుఁ బూజించి సర్వపదార్థంబులు బరిత్యజించి యద్దేవియుఁ గదిసి నడవ యాజకు

1. క. నర్థిమై శ్రాద్ధంబు. 2. జ. లతిస్ఫీతవిధంబుల నొనరించె.

లగ్నులు నుపకరణంబులును ధరియించి ముందటం జేరువ నరుగ వెడలె నట్టియెడ నేతెంచి. 137

క. గొంతి మొదలైనకౌరవ, కాంతాజను లెల్ల నెవ్వగలఁ బొగులుచుఁ బ
ఙ్క్తిమంతంబుల బాష్పసలిల,సంతానము లురలఁ దోన చనుదేరంగన్. 138

వ. అజ్జనపతి సనుచుండె. 139

తే. పాండవాగ్రజుఁ డక్కురుభర్తవలను, శోకదీనుఁ డై తప్పక చూచి యేడ్చి
హామహారాజముఖ్య యెందరిగెదనుచు, నొడలు కంపింపఁ జదికిలఁబడియెనధిప.

క. నరుఁ డనునయించె వెస న,న్నరపతి నెత్తుచును దా నయనయముఁ వనటం
బురపురఁ బొక్కెం గురుభూ, వర యద్దెస తెఱఁగు రాదు వాక్రువ్వంగన్. 141

వ. భీమసేననకులసహదేవులును గృపయుయుత్సుసంజయులును ధౌమ్యాదిధరణీసురులును శోకవ్యాకులత్వంబు నొందిరి గొంతి యడలుచు గాంధారికరంబు నిజస్కంధంబున నిడికొని నడవ నయ్యంధనృపతి గాంధారీస్కంధభాగకలితబాహుం డై పోవుచుండె నప్పుడు పాంచాలియు సుభద్రయుఁ జిత్రాంగదయు నులూపియు సపుత్త్రియగు నుత్తరయు మఱియుం గలయట్టి మగువలుం గురరీనిచయనాదంబులచందంబు దోఁప నాక్రందనంబు సేసి రయ్యవస్థ జూదంబునాఁడు పాండవులు పురంబు వెలువడినప్పటిదశం బోలియుండె నట్లు ధృతరాష్ట్రు కాననగమనంబు నిశ్చితంబగుటయు నాబాలవృద్ధంబుగాఁ బురజనంబు గనుంగొనం జనుదెంచిన. 142

ఆ. వచ్చి రెండకన్నువానకన్నును నెఱుం, గనిపురంధ్రు లెల్లఁ గరము వంతఁ
దలరు నంతరంగములతోడ నక్కురు, వృద్ధుఁ జూడ నార్తివికలగతుల. 143

క. నేలను హర్మ్యంబులపై, నోలి నిలిచి చూచుమానవోత్కరములశో
కాలాపవిలాపంబులు, నేలకు మింటికిని నడుమ నిండి చెలంగెన్. 144

వ. ధృతరాష్ట్రుండును బురద్వారంబు నిర్గమించుచుండి సకలపౌరజనంబుల నిలువం బనిచె విదురుం డక్కురువృద్ధునితోడ వనంబున కరుగుట దృఢనిశ్చయుం డై పలికె సంజయుండు నవ్విధంబువాఁ డయ్యెఁ గృపాచార్యుండును యుయుత్సుఁడు నత్తెఱంగుమాటలాడిన నాంబికేయుండు వారిని వారించిధర్మనందనునకప్పగించి నిలిపి కోడండ్ర నెల్లను సముచితవచనంబుల మరల నియమించిన వార లాపై చిత్రవీర్యునకు గాంధారికిం బ్రణమిల్లి బాష్పంబులు వదనంబున వెల్లిగొనుచుండ వీడ్కొనియును బాండురాజమహిషిం జూచికొని వెనుకం జనుచుండి రాసమయంబున నజాతశత్రుం డాగొంతి కిట్లనియె. 145

క. మాయయ్య కాననమునకుఁ, బోయెడు నే నితనితోడఁ బోయెద శుశ్రూ
షాయత్తుఁడనై యుండెద, నీయువిదలఁ గొనుచు మగిడి యేఁగుము తల్లీ. 146

చ. అనుటయు గొంతి యక్కురుకులాగ్రణి కిట్లను నీవు దోడఁగా

వనమున కేఁగుదెంచుట జనసంస్తవనీయ చరిత్రుఁ డివ్విభుం
డనుమతి సేయునే యుడుగు మాపని యియ్యమ యత్త నాకు నీ
మనుజవిభుండు మామ గరిమంబుగ వీరలఁ గొల్చి పోయెదన్. 147

తే. ఇతని కియ్యమకును విను మేన చువ్వొ, వలఁతి శుశ్రూషసేయుంగవత్స మీర
లాపనికి నేర్తురే వీర లడవి కరుగ, నింట నుండంగ నామన మియ్యకొనునె.

వ. అనిన నాధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు నుచితవచనంబుల వేఁడికొనిన నద్దేవియగ్ర
తనయుం గనుంగొని. 149

క. వీరలయెడఁ గొడుకా, [1]యపచారంబులు వలుకుదునె విచారము విడు మే
నేరూపంబున నిలువన, గారవమున నిది వ్రతంబు గాఁ గైకొంటిన్. 150

వ. అని పలికిన నిజస్కంధంబున నున్నగాంధారికరంబుఁ గరంబు నయంబునం బాపి
యతనిదిక్కు మొగంబై. 151

క. నీ వేమియు ననకుము సహ,దేవుని నేమఱక యరయు దినకరసుతునిన్.
భావమునఁ దలఁపు మే నా,దేవసమునిపుట్టు వడఁచి తింగపటమునన్. 152

క. అది పాపము దానికి నా,మది నెప్పుడు వగతు విమలమానస యక్కొ
డు దొలంగునట్లుగా స,త్ప్రదార్థదానములు సేయు తాత్పర్యమునన్. 153

ఆ. అవ్విధమునఁ గర్ణుఁ డాజిడిఁ బోయిన, నాదుమానసంబు వోదు నూఱు
పఱియలై తలంప బలుతూఁతఁ జేసిన,వారు గాఁగ వలయు వంశవర్య. 154

క. నీవును దమ్ములు భక్తిభ,రావేశముతోడఁ దలఁపుఁ డమ్మహితాత్మున్
ద్రోవది నెప్పుడు దృఢసం,భావన మన్నింపు మయ్య పౌరవముఖ్యా. 155

క. భీమార్జుననకులమనః,కామంబులు సఫలతా ప్రకాశంబులు గా
భూమీశ యరసి యొనరుపు, మేమిట నేమఱకు ధర్మమిల యరయు నెడన్. 156

వ. అని పలికి నానిశ్చయంబు శిథిలంబు గాదు మీరు మరలుం డని పలికినం బాండ
వాగ్రజుండు విషాదం బంది యూరకుండె భీమాదులు డెందంబులు గొందలం
బంద నశ్రు లొలుకం దలలు వాంచి రిట్లు మొక్కత్తంబుగమనంబు [2]గుదివడుచు
మందంబై చెల్ల ధృతరాష్ట్రుండు [3]గొండొకయెడ గలుగం జనియె నాధర్మతన
యుండు తల్లియాననం బాలోకించి. 157

—♦ ధర్మరాజు కుంతిని వనంబునకుఁ బోవలదని ప్రార్థించుట. ♦—

సీ. ఇది యేమి సేయంగ నెత్తికొంటివమ్మ యెట, యాడకు మేను ని న్నడవికేఁగఁ
బనుతునే మముఁ దొల్లి పనిచి పనుల్ గొను, భంగిన సామ్రాజ్యభారనిర్వ
హణము తెఱంగును నప్పటికప్పటి, కిట్లని యానతి యిచ్చినడపఁ
బంపక యున్న నొప్పమి రాదె మాకు ము,న్నీవును గృష్ణుండు నేవిధమున

తే. నడపితిరి కార్య మెఱుఁగవే యడలు వెల్లి

1. క. యుపచారంబులు. 2. గ. సుడివడుచు. 3. గ. గొండుకయెడ.

మమ్ముఁ బాంచాలి నిటు ముంచి * యమ్మ యడవి
నెట్లు యుండెద వనఁగ న*య్యింతి బాష్ప
పూర్ణనయన యై యూరక * పోవుచుండె. 158

ఉ. అయ్యమలాత్మతోడఁ బవ*నాత్మజుఁ డి ట్లను ధర్మపుత్త్రు నీ
వెయ్యది యుక్తహేతువుగ * నెమ్మెయిఁ బాసెదు నీదుపన్నునం
గయ్యము సేసి భూపతిని*కాయములం బరిమార్చెఁ దల్లి నీ
కియ్యన లక్ష్మి నూఁది [1]చరి*యింపఁగ యిప్పుడు వాయ బాడియే. 159

క. మనమునఁ దోఁచినదానము, లనుదినమును జేయుచును స*మాశ్రితజనులం
బెనుచుచు బంధులఁ బ్రోచుచు, జననుతచరితమున బరఁగు * సౌజన్యనిధీ. 160

క. వనమున మాద్రీపుత్త్రులు, [2]వెనుఁబడుటకుఁ దలరి తట్లు * విక్రమమునకుఱ
గొనగొల్పి తిట్లు వీరల, ననూనదుఃఖముల ముంచి * యరుగం దగునే. 161

వ. అనియె నట్టియెడ. 162

క. ద్రోవదియు సుభద్రయు శో, కావేశం బడర మోము * లశ్రులఁ దోఁగం
గా వెక్కి వెక్కి యేడ్చిరి, భూవర పాండుక్షితీశ*పుత్త్రులు నేడ్వన్. 163

క. పరిజనములు గన్నీళ్లులు, దొరఁగఁగ [3]నడ లొంది వారి*తోడం జని రి
ప్పురుసునఁ దనదుతనూజులు,మరలమికిం బాండురాజ*మహిషి మఱుఁగుచున్.164

వ. తెగనాడ కున్నఁ బోవ రని కన్నీరుదుడిచికొని వారలం గలయం గనుంగొని వా
రలు వినుచుండం దత్పరిజనంబులతోడ. 165

సీ. దుర్ద్యూతమునఁ దారు * దూలపోవుటయును, నాసభ నపకీర్తి * యగు తెఱంగు
వాటిల్లుటయుఁ బెక్కు*భంగుల నడవుల, నిడుమలఁ బడుటయు * నే సహింపఁ
జాలక కార్యంబు * చర్చించి సంధిమై, నొవ్వనివా రెల్ల * నవ్వఁ దలలు
వంచి కౌరవులలో * వర్తింప నే లని, హరితోడ నాడితి * నవ్విధమున

ఆ. మానసీయు ధర్మ*సూను నాగాయుత,బలుని భీము శత్రు*భంజనైక
శీలు బార్థు శౌర్య*లోలురఁ గవల దైన్యంబు నొందఁ జూచు * టర్హ మగునె.

వ. అని ధర్మతనయువదనంబు వీక్షించి పాంచాలిం జూపి. 167

సీ. గారవంబున సుకు*మారత్వమున నొప్పు, నిప్పొత్తిఁ దల వట్టి * యీడ్చి తెచ్చి
సభలోన నట్లు దు*శ్శాసనుం డవమాన, పెట్టంగ నచ్చటి*పెద్ద లెల్లఁ
బలుకక యుండ న*బ్బన్నంబునకు నోర్వ, వలసె మీ కప్పటి * కలఘుతేజ
నీ తేజ మట్టులు * నీ ఱయిఁ బోయినఁ, బాండునికులము సె*ప్పంగఁ జూప

తే. లేక [4]పోదె యబ్భంగిఁ బ*ల్కితిముకుందు,తోడ నేను మీ రెమ్మెయి*రూఢికెక్కి
వెలుఁగఁ గోరుటకతమున*దలఁచిదాని, ననిలసుతుఁడె త్తిపెట్టె నే*మనఁగఁగలదు.

---

1. గ. చరియింపఁగ నిప్పుడు. 2. క. చ. ట. 'వెనుఁబడుటకు...విక్రమము మెయింగొనివచ్చి తిపుడు వీరల'. 3. గ. నడ లాడ వారి. 4. గ. పోక కబ్భంగి.

వ. అనిన విని ధర్మసుతుండును భీముండును సిగ్గువడి రిట్లు పలికి గొంతియిమ్మాటకు
భీముచిత్తం బెట్లగునో యనుతలంపున ధర్మసుతుని కతనిం జూపి. 169

ఉ. నామది నొందు లేదు విను ♦ సవిత్రి సీతనితోడ సీదు ల
క్ష్మీమహిమార్గ మనం బలరఁ ♦ జేసితి నుత్తమదానముల్ జన
స్తోమనుతంబుగా నడపఁ ♦ జూచితి జన్నము గన్నులార నిం
కేమికొఱంత నా కుడుగఁ ♦ నెట్లును బోదు నరణ్యావృత్తికిన్. 170

తే. రాజ్యఫలము గావింపఁ బు♦త్త్రి సమగ్ర, తపమునకు ఫలమైనయు♦త్తమగతిప్ర
సిద్ధి గోరుదు నది గల్గఁ♦జేఁత కిట్టి, తోడు మఱి నాకుఁ గలుగునే ♦ దురితదూర.

క. కురురాజునకును దేవికిఁ బరిచర్య లొనర్చుచుం ద♦పంబునఁ గృశితం
బొరయుతనువుతోఁ గడపెదఁ, గరము నియతి నింకఁ గలుగు♦కాలము వత్సా. 172

వ. మీరు మరలుం డనియె నట్టియెడ నప్పాండురాజమహిషి దమతోడ వనవాసం
బున కై వచ్చుటకుం గడంగుటయు దాని కొడంబడక పాండవులు దగు పలు
కులం బ్రార్థించుటయు నెఱుంగుం గావున ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మతనయుం డెట్లు
సెప్పె నట్లు సేయు మని విదురసంజయులచేత నద్దేవికిఁ జెప్పిపుత్తెంచి వార లే
తెంచి యబ్బంగి సెప్పినను వదలక వారిపలుకు లాయమ విచారించి దృఢనిశ్చ
యంబునఁ గొడుకులఁ గోడండ్రను దక్కటిబంధుజనులను సర్వభరతభార్యలను
బరిజనంబులను గలయం గనుంగొని యిల్లేల వచ్చెదరు నిలువుండు సుఖుల రై
యుండుం డనుటయు. 173

క. హృదయములు దలర నందఱుఁ, బ్రదక్షిణము గాఁగ నేడ్పు♦గందు పెలుంగు లె
ల్ల దెసలఁ జెలఁగఁ దిరిగి, తత్పదంబులకు నెఱఁగి వంత ♦ దనువులు దూలన్.

వ. నిలిచి రందుఁ బాండవు లేవురుం బాండురాజమహిషి ననుప మఱియుం జని
యాయమను ధృతరాష్ట్రగాంధారులను గలపి వారల నిరువుర నుద్దేశించి మీరు
వనంబునకుం బోయి తాను లే కున్న మా కెల్లు కాలంబు గడపవచ్చు నను
తలంపునం దన్ను నెంత ప్రార్థించినను గొంతి నిలుచుట కొడంబడ దయ్యె నీసా
ధ్వికి బుద్ధిసెప్పికొనుచుం బరిచర్య సేయించుకొండని యప్పగించి యా రాజునకు
నద్దేవికిం గుంతికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి దండప్రణామంబులాచరించిన దీవించి వా
రామంత్రణంబు సేయ నాధర్మపుత్త్రాదు లశ్రుప్లావితంబులగు వదనంబులతోడ
మరలి వనితాజనంబులం దోడ్కొని. 175

తే. పొగులుచును నల్లనల్లన ♦ పురికి నరిగి
[1]రదియు నుమ్మలికంబు ప్రో ♦ వైనయట్లు
సూడఁ జూడక యుండంగఁ ♦ జొచ్చి రాత్మ
మందిరము లందఱును బుధ♦మాన్యచరిత, 176

1. గ. వ్యథయు నుమ్మలికంబు.

వ. అట్లు పురప్రవేశంబు సేసి ధర్మనందనుండును దమ్ములుం దగినవర్తనంబుల నుండి
రట యక్కురువృద్ధుండు నిశ్చింతుండై గాంధారియుం గుంతియు విదురసంజ
యులు నగ్నిహోత్రంబునకు వలయుఋత్విగ్జనంబులతోడ నరుగుదేర నలయక
భాగీరథీతీరంబునకుం బోయి యొక్కయోగ్యప్రదేశంబున విడిసెఁ దదనంతరంబ
యతండు. 177

క. స్నానాదికవిహితానుష్ఠానంబులు నడపి శ్రుతివిశారదభూదే
వానీక ప్రణయనమున, మానితరుచి వెలుఁగు చున్నసమహితాగ్నులకున్. 178

తే. అర్చలిచ్చి హోమంబు సమంచితముగఁ, జలిపి యెల్లవారలకుభోజనముసంఘ
టించి యాహారవిధి యాచరించి విదుర,సంజయులయొనర్చినదర్భశయ్యనుండె.

—♦ ధృతరాష్ట్రుఁడు శతయూపరాజర్షి యాశ్రమంబున వసియించుట ♦—

వ. ఆ శయ్యకు ననతిదూరంబునం గల్పితం బైనతల్పంబున గాంధారియుం దదనంతర
సన్నిహితశయనంబున గొంతియు నింతనంత విదురసంజయులును జుట్లం దమకుఁ
జూడం బోలినచోటుల యాజకజనంబును విశ్రమించిర ట్లద్దిన శేషంబు సనిన సా
యంతనకృత్యంబులు సలిపి రయ్యామిని యచ్చటఁ గడపి సూర్యోదయసమయం
బునం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి యాంబికేయుండు దనవారును దా
నును గంగానది యుత్తరించి చని కురుక్షేత్రంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కపుణ్యా
శ్రమంబునుపాంతంబునం దరుచ్ఛాయాశీతలం బైన సికతాతలంబున నాసీనుం
డయ్యె నట్లక్కురురాజు నిజాశ్రమప్రదేశంబునకు వచ్చుట శతయూపనామ
ధేయుండును గేకయవంశవర్యుండును దపోధుర్యుండు నైనరాజర్షిసత్తముండు
విని యయ్యెడకు వచ్చి. 180

క. కని గారవంబునం దోడ్కొని చని యర్ఘ్యాదివిధు లకుంఠితవినయం
బున నడపిన నయ్యాశ్రమ, మున నతఁడు వసింపఁ గోరె భూపవరేణ్యా. 181

క. కోరిన విదురాదులు నా, కౌరవపతితలఁపు మేలుగాఁ గొని తగ న
చ్చేరువను బర్ణశాలలు, వే రచియించి రుచితంపువిధమున నధిపా. 182

వ. అం దక్కురువిభుండు దానును గాంధారియుఁ జీరాజినవసనులును సువ్రతపరులు
నగుచుఁ గుంతీవిదురసంజయులతో వసియించి తపం బాచరింప యాజకులు నిజ
కృత్యంబులు నడపుచుండి రిట్లు నియమనిష్ఠ లతిశయిల్ల నాభూవల్లభుం డచ్చటి
మును ల(చ్చెరువంద న)చ్చెరువ నతితీవ్రతపశ్చరణంబున నిజాంగంబు నిర్మాంస
త్వంబునం జర్మాస్థులు గదియునట్టికార్శ్యంబు దనకు నొప్పుగా వర్తిల్లె నని యిట్లు
ధృతరాష్ట్రు వృత్తాంతంబు సెప్పిన వినియ వ్విచిత్రవీర్యనందనుం డుపదంపడి యెట్టి
వాఁ డయ్యె మునీంద్రా యెఱిఁగింపు మనుటయు. 183

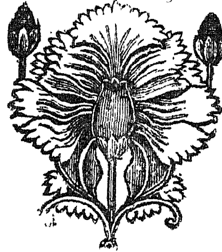
శా. ఆశాపాశవిమోచనోపకరణవ్యాకోచహృద్ధామ సం
క్లేశోత్సారకదివ్యనామ వరదృగ్లీలాప్తనిస్సీమ ల

క్ష్మీమ్రశుంభత్సురలోక చక్రపరశుచ్ఛిన్నాసురానీక వి
ద్యాశోభాస్ఫురణాకృతీ శమదమాద్యనంతర్యభాస్వీకృతీ. 184

క. మునిహృదయనిలయపాదా, వినతజనావనవినోద ꞔ విద్యావిద్యా
ఘనచింతాంతికదూర ల,సనపీతస్ఫీతసామజత్వగ్వసనా. 185

మాలిని. అపరిమితవిభూతీ ꞔ యప్రమత్తానుయాతీ
[1]లపననిభృతవేదాద్యలక్షణాస్వైరనాదా
జపపరవరదాయీ ꞔ సర్వవిద్యావిధాయీ
విపులకృపకటాక్షా ꞔ విశ్వసంహ్లాదదక్షా. 186

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యాశ్రమవాసపర్వంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 187

1. క. లపనవిస్మృతవేదా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆశ్రమవాస పర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము

సంబంధాయుర్గురు
తాసిద్ధిదచరణపద్మ దాంత్యాసీమల
ధీసద్మ శాంతిసేవ్యా
వ్యాసాదిమునీంద్రభావ్య హరిహరనాథా. 1

—* ధృతరాష్ట్రుపాలికి నారదుండు మునులతో వచ్చి యత్తపోవనమహిమ చెప్పుట. *—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు వైచిత్రవీర్యుండు పరమ తపోధుర్యుం డయి యుండె నంత నొక్కనాఁడు నారద పర్వత దేవల మాంజా యను లమ్మహీనాయకుం జూచు వేడ్క నయ్యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచిన. 2

క. శతయూపుఁడు నయ్యెడకుం, గుతుకంబున వచ్చె వారిఁ గుంతి వినయసం
భృత యై యందఱను సమర్చితులుగఁ జేసినఁ బ్రహృష్టచేతసు లగుచున్. 3

వ. ధృతరాష్ట్రుకడకుం బోయిన నతండు వినయసంభ్రమంబులతో వినతుం డైన దీవన లిచ్చి యతని పెట్టించినదర్భాసనంబుల నాసీను లై యుచితసల్లాపంబులు సేయుసమయంబున నారదుం డన్నరనాథుతో [1]శతయూపనామధేయుం డయిన ధరాధిపుపితామహుం డగు సహస్రచిత్యుఁ డనుమహారాజు దనపెద్దకొడు కైన శతచిత్యునందు రాజ్యభారం బిడి యియ్యాశ్రమంబునకు వచ్చి తపశ్చరణంబున దుశ్చ్యవనసఖత్వంబు వడసె మఱియును బృషధ్రుండును శైలాలయుండును బురుకుత్సుండు నిందుఁ దపంబు సేసి యింద్రలోకంబు వడసి రాజర్షిసత్తముల నెల్లను నే నీలోకంబున మెలంగుచుండి యియ్యెడం గంటి నయ్యెడం జూచితి నిది యితరదుష్ప్రాప్యం బయినపుణ్యప్రదేశంబు నీకుం గృష్ణద్వైపాయను ప్రసాదంబున నిచ్చట వసియింప సంభవించె నని పలికి వెండియు. 4

సీ. ధరణీశ యిచ్చటి తపమున నీవు నా, నృపులయట్టుల విశిష్టపుఁబదంబుఁ

---

1. జ. శతజిన్నామ...ధరాధిపునప్త యగుసహస్ర.

గందు నీతోడన ‡ గాంధారియును వచ్చు, మీరు శుశ్రూష య‡మేయభక్తిఁ
జేసి కుంతియుఁ బతిఁ ‡ జేరంగ నరుగు న,ప్పాండుభూపతి సుర‡పతిసమీప
మున నుండి యెప్పుడు ‡ నినుఁ దలంచు నతండు, పోఁడిమి సేయఁ గ‡లాఁడు నీకు
ఆ. ధర్మమూర్తియైన‡ధర్మసూనుఁడు దన, యాత్మ గాన విదురుఁ ‡ డన్నరేంద్ర
వినుతతనువుఁ దగఁ బ్ర‡వేశించు సంజయుఁ, డతులనాకలోక‡గతి వెలుంగు. 5
వ. అనిన విని యాంబికేయుండు గాంధారీకుంతీసమేతంబుగా సంతోషంబు నొందె నచ్చటియందఱును బ్రీతాత్ములై రప్పుడు. 6
క. శతయూపుఁడు నారదుతో, నతులజ్ఞానాభిరామ ‡ యడిగెద నిన్నుం
గుతుకంబున నొక్కటి నీ,వితతకృపం దెలియఁ జెప్ప‡వే నా కనుడున్. 7
వ. ఆదేవముని నీయడుగఁ దలంచినది యెయ్యది యడుగు మనిన నతం డక్కురుపతిఁ సుగతి గను నని నిర్దేశించితి తద్విశేషంబు వినవలతు వివరింపు మనుటయు. 8

—♦ నారదుఁడు శతయూపునితో ధృతరాష్ట్రాదులు సుగతిఁ బొందెడు తెఱంగు సెప్పుట ♦—

సీ. ఆ సంయమీశ్వరుం ‡ డాతని కిట్లను, నిచ్చలు నేను మ‡హేంద్రుకడకు
నరిగి సంభాషణ ‡ మాచరించుచు నుండ, నాసభ నిక్కౌ‡రవాధినాథు
వలనివార్తలు పుట్టి ‡ యలఘుతపోవృత్తి, నిష్ఠాతిశయము వ‡ర్ణించి రప్పు
డవ్వాసవుఁడు సెప్పె ‡ ననఘ నాతో ముని,జాతుఁడు ధృతరాష్ట్ర‡జనవిభుండు
తే. తపము మూఁడేఁడులొనరించి‡తానుసతియు, దేహముల్విడ్చి చనిధనా‡ధీశుచెలిమి
నతిశయిల్లు దివ్యాభర‡ణాభిరాముఁ, డై విమానవిహారి హృ‡ష్టాత్ముఁడగుచు. 9
క. అని పాండునిమది ప్రమదం,బునఁ దేలఁగఁ జెప్పె ననుడు ‡ మోదము ధృతరా
ష్ట్రుని నెమ్మనమున నిండా,రె నఖిలజనచిత్తములను ‡ బ్రియము దలిర్చెన్. 10
వ. ఇట్లు సద్గోష్ఠి నడపి యత్తాపసోత్తము లక్కురుపతిసత్తము నభినందించి యామంత్రణంబు సేసి నిజనివాసంబులకుం జని రక్కాలంబున. 11
సీ. పాండుపుత్త్రులు దల్లిఁ ‡ బలుమఱుఁ దలఁచుచు,నగతురు ధృతరాష్ట్రు‡వలనసుబల
నందనదెసను మ‡నం బిడి చింతింతు, రట్ల పౌరులు వంత ‡ నారఁ గూరి
వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్ర‡విభుఁడు సుఖార్హుఁడు, విగతజనం బైన‡విపినభూమి
నెత్తెఱంగున వసి‡యించు గాంధారియుఁ, గుంతియు నత్యంత‡కోమలాంగు
తే. లడవి నుండంగ నెట్లోర్తు ‡ రకట యిట్టి
కొడుకులను రాజ్యసౌఖ్యంబు ‡ విడిచి యట్లు
సనునె యక్కుంతిభోజుని‡తనయ జనని
దొఱఁగి పోవుట కెంత గుం‡దుదురొ వీరు. 12
క. ఆయాసంబున విదురుని,కాయము సంజయుని మేనుఁ ‡ గందక యున్నె
పోయిరి ధృతరాష్ట్రమహీ,నాయకుపై భక్తిఁ గాన‡నమున వసింపన్. 13
క. అని యొండొరువులతోడ, న్వనట యెసఁగఁ బలుకుదురు మ‡నంబులఁ గుంతీ

తనయులు మాతృవియుక్తత, కనయము నడలుదురు కౌరవాన్వయముఖ్యా. 14
సీ. ధర్మపుత్త్రుఁడు లంకఁదలఁ నొక్కచో నుండి, ధృతరాష్ట్రునాతని దేవిఁ బేరు
కొని వారికొఁడుకు లెక్కల్లను ద్రుంగి రని వార, లతివృద్ధులెమ్మెయి నడవిఁగలసి
యున్నా రనియు నింక నెన్నాళ్ళు లుండెడి, గొంతి వనంబునఁ గూరదినుచు
ననియును బంధుల నదయతఁ దునిమితి, మలుక ధైర్యంబున నడఁపమైతి
తే. మనియు నభిమన్యు వీరుని నతనితమ్ముఁ
గుఱ్ఱలను గర్ణు నాఁడిఁ గోలుపోయి
యొంటి వడితి మనియుఁ గడు నుమ్మలంపు
మాట లాడుదు ర్వరిజనుల్ మఱుఁగుచుండ. 15
వ. ఇట్లనుదినంబును ఘనచింతాక్రాంతులై యలంత నొందుదురు. 16
చ. విదురుని సంజయుం దలఁచి వేదనఁ బొందుదు రట్లు నెవ్వగల్
హృదయముఁ గుందఁ జేయఁ జెలు వేది మనోజ్ఞము లైనభోగము
ల్వదలి వినోదముల్ సలుపులాలసితం బెడఁ బాసి రాజ్యసం
పద నరయం దలం పెడలి పాడటి యుండుదు రేమి సెప్పుదున్. 17
క. ద్రౌపదియు సుభద్రయు సం,తాపం బందుదురు పాండుతనయులు దలరన్
భూపాల భవజ్జనకుని,చూపందఱమానసముల శోకము నదుమున్. 18
ఆ. పరమధీరులైనపాండుతనూభవు, లిట్లుధైర్యసార మెడలి వికల
బుద్ధు లగుచు నుండి పోవం గడంగి ర,య్యంధనృపతిఁ జూడ నధిపముఖ్య. 19
వ. అట్టియెడ సహదేవుండు పాండవాగ్రజునకుం బ్రణమిల్లి భరితవినయుండై. 20
క. ఏను మును చెప్ప వెఱచితిఁ, గాని యధిప గొంతిఁజూడఁగాఁ జనుట ర్థాం
బైనపని యింత కేదెస, దా నొందునొ విపినవాసదాస్స్థిత్యమునన్. 21
తే. గొంతిప్రాణంబుతో నుండుఁ గురువరేణ్య
యచ్చటికిఁ జని యొకమరి యమ్మహాను
భావదర్శింప వలవదె బావ నప్ప
ననుసరించుచు నెట్లున్నయదియొ సాధ్వి. 22
క. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారియు, నతిమృదులాంగకులు వల్కలాజినధరులై
వ్రతచర్యల వన్యాహా,రత నలఁగుచు నున్నవారు రాజవరేణ్యా. 23
ఉ. వారలఁ జూడఁ బోఁ దగు నవశ్యము దుర్దశ పుట్ట కుండ ముఁ
మీరని చెప్ప నప్పుడు సమీపమునం జెవి దార్చి నెవ్వగం
గూరుచు నున్నద్రౌపది యగుం గరణీయము బంధుదుఃఖసం
తారక మీకు నీతఁ [1]డుచితంబుగఁ జెప్పినకార్య మెమ్మెయిన్. 24
తే. గొంతికోడండ్రు రెల్లను గురువరేణ్య, యెత్తినడుగుల నున్నవారర త్తపస్వి

1. గ. డుచితజ్ఞత.

నీవరిష్ఠ దర్శింపంగఁ బోవఁ గోరి, యనియె నట్టు లయ్యిరువురు నాడుటయును

—◆ పాండవులు బంధుసహితంబుగా ధృతరాష్ట్రుఁ జూడఁ బోవుట ◆—

వ. అమ్మానవనాథుండు కాననగమనంబు నిశ్చయించి పడవాళ్ళం బిలిపించి ధృతరాష్ట్రు దర్శింప బోద మనతిబహుళంబును బ్రధానచతురంగసముదీర్ణ భంగికంబునుం గా బలంబుల సమకట్టుం డందలంబులునుం బాటబండ్లునుం గాఁ బెక్కాయితంబు సేయుం డనేకశకటంబులుం బటకుటీర ప్రకరంబును నానావిధభక్ష్యభోజ్యంబులునుం గొనివచ్చునట్లుగా నిపుణపరిచారకుల నియమింపుఁడు పౌరజనంబు లారాజుం జూచువేడ్క నెవ్వరు వచ్చినను వారలయోగక్షేమంబు లరసి సురక్షితంబుగా నడపింపఁ దగువారి నియోగింపుం డెల్లి పయనం బని చాటింపుం డని పనిచిన వార లటు సేయ మఱునాఁడు యుయుత్సునిం గృపాచార్యుని ధౌమ్యుని రావించి మీరు పురరక్షణంబునకు నిలువుం డని యత్యాదరంబునం జెప్పి. 26

సీ. [1]ఏనికగములతో నేతెమ్మనీవని, బాహుదర్పోజ్జ్వలుఁ బవనతనయుఁ
దేరులగమి సెలువారు నీచే నని, దేవసమాను గాండీవధరుని
గుఱ్ఱపుదళములకొమరు నీ కలవడు, నని చాగుతనుమనోహరు నకులుఁ
గాల్బల మమరు నీకలసివచ్చుట నని, సన్నుతచేష్టితుఁ బిన్నతమ్ముఁ

తే. బనిచె వార లమ్మెయిఁ దూర్యనినద మెసఁగ, నాతపత్త్రావళిధ్వజవ్రాతకలిత
రత్నరోచులు రోదోంతరంబు నిండ, నరుగుదెంచిరి వైభవ మతిశయిల్ల. 27

వ. ద్రౌపదీప్రముఖవధూజనంబులనుం దక్కునుం గలభరతభార్యల నందలంబులను [2]గునకంబుబండ్లను నిడికొని రం డని యంతఃపురాధికారుల నబ్బూరమణుండు నియమించిన వార లట్ల చేసిరి తానును మణిభాసమానంబును నీలవాలశోభితషోడశ శ్వేతాశ్వవ్యూఢంబును నైనరథం బెక్కి మౌక్తిక ప్రాలంబమాలికాద్యోతితంబు లగునాతపత్త్రంబు లుల్లసిల్ల. 28

తే. వేణువీణారవంబును వివిధగాన,నాదములుఁ బాఠకారావమేదురంబు
లగుచు వందిబృందములవాక్యావలిఁ బెరసి, దిశలు దీటుకొనంగఁ బ్రదీప్తలీల. 29

వ. వెడలి వివిధవాహనారూఢు లయి పౌరు లప్పూరువంశవరు ననుగమించి రిత్తెఱంగున మెఱయుమహిమ నుజ్జ్వలుఁ డగుచుం జని భాగీరథి యుత్తరించి పాండవోత్తముండు కురుక్షేత్రంబు ప్రవేశించి చనుచుండ. 30

సీ. సంయమివరుఁ డైనశతయూపమునిపతి,యాశ్రమంబునఁ దనుపాంతభాగ
మునఁ గదళీశోభియును మృగాకీర్ణంబు, నగుధృతరాష్ట్రునియాశ్రమంబు
నెఱిఁగినవారదె యిదియంచుఁ బేర్కొని, చూపి చెప్పిన ధర్మసుతుఁడు దేరు
డిగిన భీమాదులు డిగ్గిరి వాహనం,బులు సర్వజనులు నప్పురుషవరుల

1. క. ఏనికఘటలతో. 2. క. జ. ట. బాటబండ్లను.

ఆ. ననుసరించి రజ్జనాధిపుఁ డయ్యాంబి, కేయునాశ్రమంబు ♦ డాయఁ జనుచు
నచటిజనుల [1]నడిగె ♦ నయ్య వేఁడీ యని, గద్గదిక నెలుంగు ♦ గడలుకొనఁగ. 31

వ. అడిగిన వార లప్పుడమిఱేనితోడ. 32

క. యమునాస్నానంబునకును, సుమతోయాహరణమునకు ♦ సువ్రతుఁడాసం
యమి సనియె ననుచుఁ దన్మార్గము సెప్పిరి నెమ్మిఁ దెలియఁ♦గ గౌరవముఖ్యా 33

—♦ పాండవులు కురుక్షేత్రంబున నున్న ధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతుల దర్శించుట. ♦—

సీ. చెప్పినఁ బాండవు ♦ లప్పథంబున భక్తి, నరుగుచు నెదురుగ ♦ నరుగుదెంచు
నంబికానందనుఁ ♦ డాదిగాఁ గలవారిఁ, గని రప్పు డన్నలఁ ♦ గడచి శీఘ్ర
గామియై చని తల్లి ♦ కాళ్ళపైఁ బడి యేడ్చె, సహదేవుఁ డధిక బా♦ష్పప్లుతాస్య
యగుచు నబ్బామిని ♦ వగచుచు నాతని, నెత్తి తాఁ గౌఁగిటి ♦ నిఱియఁజేర్చె

తే. పేరుకొని చెప్పె నతని గాం♦ధారి కంతఁ
గూడి యతఁడును దారు న♦క్కుఱుకుమారు
లక్కుఱూద్వహు నన్నియ♦తాత్మదేవిఁ
గాంచి రనుజీవు లెఱిఁగింపఁ ♦ గౌరవేంద్ర. 34

చ. కని మఱి తల్లి పాదములఁ ♦ గ్రందుగఁ జేర్చిరి మస్తకంబు ల
వ్వనితయు నందఱం బొదివి ♦ వత్సలతన్ మన మార్ద్రభావ మొం
ద నురలునశ్రుబిందువుల♦దందడిఁ జిక్కగ గౌఁగిలించి వా
రినయనవారి చేఁ దుడిచి ♦ ప్రీతిగ దీవన లిచ్చె భూవరా. 35

తే. అట్టియెడఁ బాండవాగ్రజు♦నధికవినయ, భరితుఁడై కాంచిభీమునిఁ♦బార్థుఁగవలఁ
గనియు సంజయుఁ డెంతయు♦గౌరవమున, నాదరించిర య్యేవురు ♦ నతనిఁ బ్రీతి. 36

సీ. ద్రోవదిఁ దొట్టివ♦ధూజనంబులుఁదక్కఁ, గలయట్టిభరతభా♦ర్యలుఁ గ్రమమునఁ
గాంచిరి కురువృద్ధు ♦ గాంధారి గొంతిని, వారలు గొని వచ్చు♦వారికలశ
ములు పాండురాజపు♦త్త్రులు పుచ్చుకొని భరి,యించిరి పురజను♦లెల్ల నధిక
వినయత నమ్మువ్వు♦రను గని రవ్వేళ, నందఱు ముద మంది ♦ రట్లుదగిన

ఆ. వారు బలసి యునికి ♦ వారణపురమున, నున్నయట్లు గాఁగఁ ♦ దన్నుఁ దలఁచె
మదిఁ గులోద్వహుండు ♦ తదనంతరంబ ని,జాశ్రమమున కెలమి♦నరుగుదెంచి

ఉ. తారకశోభితాంబరవి♦ధంబునఁ బొల్పెసఁగంగ నాశ్రమో
దారతలంబు బంధుజన♦తాకలనంబునఁ దాను జంద్రునో
ప్పార వహించి విస్ఫురితుఁ ♦ డై తనరెం గురుభర్త వచ్చి ర
చ్చేరువ గల్గుతాపసులు ♦ సెచ్చెరఁ బార్థులఁ జూచువేడుకన్. 38

వ. వచ్చినం గని వారల నెల్లను సవినయప్రణామంబులం బ్రీతులం జేసి పాండవు
లలరుమొగంబులతో ధృతరాష్ట్రుం బరివేష్టించి యుండిరి వనితాజనంబులు

1. గ. నడిగె ♦ నయ్యయేఁడీ యని; నయ్య ♦ యెచట నున్నాఁడని.

నొక్కవలన నిలిచి రుచితాసనంబుల నున్నయమ్మనుజులు సంజయు నాలోకించి
ధృతరాష్ట్రబంధుజనంబుల నందఱం బేరువేర నేర్పడ మా కెఱింగింపవే యని
యడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. 39

సీ. జాంబూనదచ్ఛాయచందంబువర్ణంబు, గలిగినపలుచనిగనపమేను
నుచితదీర్ఘత్వసమున్నతఘ్రాణంబు, నిడుద లైనవిశాలనేత్రములును
గంభీరవంబు రేఖయు నొప్పఁజూడ్కికి, నెంతయు వ్రేఁ గైనయతఁడు ధర్మ
తనయుఁ డెబ్బఁదనంబుఁ దనరినమూఁపులు, నాయతస్ఫీతంబు లైనబాహు
తే. వులును వెడఁదయురంబు నై పొలుచునితఁడు
భీముఁ డుజ్జ్వలసుందరశ్యామతనువు
వారణేంద్రుకైవడియును వారిజముల
యట్టికనుదోయిఁ గలయితం డర్జునుండు. 40
తే. సుందరాకారమునఁ దమ కెందు సదృశు
లోరులు లేమి దెల్లం బగు చుండ గొంతి
యుభయపార్శ్వంబులందుఁ గూర్చున్నవిష్ణు
శతమఖోపముల్ వినయభూషితులు గవలు. 41
సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయఁ బోలుమైచాయయు, నవపద్మదళములఁ దేవడు మెఱుఁగుఁ
గనుదోయి మధ్యత్వమునకుఁ బ్రవేశించు, ప్రాయంబు నత్యభిరామమూర్తి
యలవడఁ గైకొన్నయతులితసంపద, చందంబు దోఁపించుచారుగౌర
వంబును గలుగునివ్వనిత పాంచాలి యి, య్యింతిపార్శ్వమునఁ గట్టెబ్బుమేను
తే. వనజసన్నిభముఖమునై యునునిమహిమ, యుజ్జ్వలాకృతి దాల్చినట్లున్న యాల
తాంగి నారాయణునిచెలియలు సుభద్ర, నరునివల్లభ సంయమినాథులార. 42
ఆ. వీరికెలనఁ గనకగౌరమధూకాభ
తనువు లొప్పుచున్నవనిత లుఱగ
పాండ్యసుతలు నరునిభార్య లులూపి చి
త్రాంగద యనఁ బరఁగు నాహ్వాయములు. 43
సీ. ఇందీవరచ్ఛాయ కెన యైనచాయ నొ,ప్పినమేను గలుగునీభీతహరిణ
నయన భీమునిభార్య నవ్యచంపకదామ, గౌరాంగి యైనయీకమలవదన
సహదేవుగృహిణి మేచకనవకువలయ, వర్ణంబునకు సరివచ్చుకాంతి
జెలు వైనతనువునఁ బొలుచునిన్నలినాయ, తాక్షి మాద్రీదేవియగ్రతనయు
తే. పత్ని వీరలకెలనఁ బాపటలు లేక, ధౌతసితవస్త్రపరిధాన లైతనువుల
నిభృతిదోఁపఁగనున్నయన్నెలఁతలాంబి, కేయుకోడండ్రు కరుణావిధేయులార. 44
తే. వీరిచందంబ యైకడుగౌరవమునఁ, దను సుభద్ర వోదువ నున్నతరుణి ద్రోణ

1, జ. కదిసి వీరికెలనఁ ♦ గనకమధూకాభ.

కర్ణముఖయోధవీరులఁ గలఁచి తెగిన, యట్టియభిమన్యుప్రియ యుత్తరాభిధాన.
వ. అని చూపి చెప్పె నప్పు డాంబికేయుండు కౌంతేయాగ్రజున కిట్లనియె. 46
సీ. కుశలివై యుండుదే కురువంశసత్తమ, పౌరజనులు జానపదులుఁ దెఱఁగు
తో నిన్ను ననుసరింతురె తమ్ములందఱు, సుఖముండురే నీదు సఖులు సుఖులె
బంధులు సంతోషభరితులే యిష్టభృ,త్యులు దమ కైనకోర్కులు ఫలింపఁ
గ్రాలుదురే హర్షలీలలఁ బూర్వరా,జన్యుని నడవడి సలుపఁబడునె
ఆ. నయముతోడి యప్పనముల భండారంబుఁ, బెనుతె యగ్రహారజనులమీఁద
గాలి యైన సుడియఁగానీక యరయుదే, యనఘ పుణ్యకీర్తు లతిశయిల్ల. 47
క. మిత్రనరపతుల శాత్రవ,ధాత్రీశుల నెమ్మిఁ బరుసఁదనమున వశతా
పాత్రములుగఁ జేయుదె సుచ,రిత్ర యుదాసీననృపపరీక్ష నడచునె. 48
క. దేవతల నతిథులకుఁ బితృ,దేవతలకుఁ బూజనములఁ దృప్తి యొనర్తే
యీవసుధఁ జతుర్వర్ణజ,నావలులు నిజోచిత క్రియలఁ దగ మనునే. 49
తే. బాలురకును దుర్బలులకు భామినులకు, వృద్ధులకును మనంబుల వెఱపు లేని
యట్టిమెలఁకువ గలిగెడునట్లుగాఁగ, నడచునే యాజ్ఞ పురమునఁ బుడమియందు.
క. అనిన విని యానృపతి య,జ్జనపతితో నిట్టు లనియె జగతీశ్వర నీ
వినుతోపదేశమున భవ,దనుయుక్తము లెల్ల నడచు నవికలభంగిన్. 51
వ. అని పలికి యిట్లనియె. 52
క. ఆయాసము సైరింపని, మీయొడలు తపఃక్రియలకు మెయికొనియెనె భూ
నాయక శుశ్రూషదగం, జేయునొకో గొంతి దప్పిఁ జెందక మీకున్. 53
క. మా పెద్దతల్లి యలజడి, కోపి తపోవృత్తి గడపుచున్నదియె సుత
వ్యాపాదనకారుల మముఁ, బాపాత్ములఁ దలఁచి యెట్లు వలుకునొ మీతోన్.
ఆ. సంజయుండు తపముజాలికిఁ జాలి వ,ర్తిల్లుచున్నవాఁడె ధీరచిత్తుఁ
డిచట లేఁడు విదురుఁ డెచటి కేఁగినవాఁడొ, యతనిఁ జూడవలయు నధిపనాకు.
వ. అనుటయు ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మతనయుతోడ. 56
సీ. ఏఁదపంబున కోర్తు నెంతయు శుశ్రూష, యలయక గొంతి మా కాచరించు
వినుము గాంధారియు ననఘచరిత్ర త,పోనిష్ఠ కొర్చు నిర్మాననీయ
మిమ్ముఁ దలంచినయప్పుడు మెచ్చి దీవించు సం,జయుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు తపశ్చరణమునకు
విసువఁడు మముఁ బాసి విదురుఁ డెచ్చటనేనిఁ, జరియించు మునిజనాశ్చర్యకారి
ఆ. యగుచు జలము లనిల మాహారముగఁ గొను
నవియు నదియుఁ గొనక యయిన నుండు
శూన్యవిపినమున విదైన్యస్వతంత్రసం
చారియై వసించుఁ గౌరవేంద్ర. 57
క. ఒక్కొకమరి డబ్బాటీ,చక్కటిఁ గాన నగు ననియె జనవర తోఁచెన్

గ్రక్కున నప్పుడ విదురుం, డకొ్కంతేయాగ్రజున కననతిదూరమునన్. 58

వ. కాంతారధూళిమలినాంగుండును జటీభూతకేశపాశుండును దిగంబరుండును నగు విదురుం డట్లు డోఁచి యయ్యాశ్రమంబున నున్నజనంబులం గని మగిడి పోవం జూచి ధర్మతనయుండు దనయనుచరుల నిలువుం డనుచుఁ దా నొక్కరుండును సత్వరంబుగా నవ్వినుత ప్రభావునివెనుకం జనియె నతండు గుల్మాంతరితుం డగుచుం దోఁచుచుఁ బోవం బోవ నప్పాండవాగ్రజుం డెలుం గెత్తి యోవిదుర యోవిదుర నిలు నిలు మేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నుఁ గాన వచ్చితి నని పలుకుచుం బాఱిన నమ్మహాత్ముండు మరలి కనుంగొని వివిక్తప్రదేశంబున నొక్కపాదపంబు సేరి నిలిచిన. 59

—* విదురుఁడు యోగమార్గంబున ధర్మరాజునందుఁ గలియుట. *—

సీ. ధర్మతనూజుండు తత్సమీపంబున, కేఁగి యయ్యోగికి నెదుర నిలిచి
యాతండు నయనంబు లర్థమీలితము లై, యుండంగ నూరకయున్నఁగాంచి
నిర్మలాత్మక యేను ధర్మసూనుండ నన్నుఁ,గను విచ్చి చూడవే యనుడు నతఁడు
ఱెప్పల నెగయించి యప్పాండవో త్తముఁ, దప్పక చూచి యుదాత్తయోగ

తే. బలము గైకొని యింద్రియములను బ్రాణ
ములను నింద్రియములుఁ బ్రాణములును గలపి
నిజశరీరంబు విడిచి యానృపతితనువు
సొచ్చె దేజోమయత్వవిస్ఫూర్తి మెఱయ. 60

ఆ. వినుము ధర్మపుత్త్రిత తనువునఁ గాంతియు, లావు నప్పు డగ్గలంబులయ్యె
నొలసె బుద్ధి యధికబల మట్టు లగు టతఁ, డెఱిఁగి చోద్యమంది మెలమినొందె

క. తదనంతరంబ యప్పతి, విదురశవము మ్రాను సెంది వికృతిరహిత మై
నిదురమెయి నొఱగి యున్నప, గిది నుండం జూచి యగ్నికృత్యము నడపన్. 62

చ. తలఁచిన మింట నొక్కెలుఁగు ధర్మతనూజ యతిత్వగౌరవో
జ్జ్వలునికళేబరంబునకు వహ్నివిధాన మొనర్చు టర్హ మే
వల దని మ్రోసె నమ్మనుజవల్లభుఁ డప్పని దక్కి పోయి భ్రా
తలకును దండ్రికిన్ సువిదితంబుగ నంతయునుం గ్రమంబునన్. 63

వ. ఎల్లవారును వినుచుండం జెప్పిన నందఱు నద్భుతరసంబున మునింగిరి పదంపడి ధృతరాష్ట్రుం డామంత్రణంబు సేయ మునిజనులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ యాంబికేయుండు ధర్మనందనునితోడ. 64

సీ. భరతకులోత్తమ ఫలమూలముల నుప,యోగింపు మొసఁగెద మొదవితమకు
నెయ్యది యాహార మయ్యె నాతిథ్యంబు, దానన నడపుట ధర్మసరణి
యనవుడు నిట్ల కాకని ఫలంబులు మూల,ములు నుపయోగించె మోదభరితుఁ
డగుచునప్పాండుసుతాగ్రణి యబ్బంగి, నఖిలజనములు నాహారకలన

తే. మాచరించి రయ్యందఱు నవనిశయన
మొంది యారాత్రి నిద్రించి రుదితసూర్య
కాల మగుటయు సముచితకర్మకరణ
మనుజులును దాను నడపె నమ్మనుజవిభుఁడు. 65

వ. అట్లు కాలోచితకృత్యంబులు నడపి సహోదరసహితుండును దారోపేతుండును సర్వపరివారానుగతుండును నై యాశ్రమపథంబు గలయ మెలంగి పావనస్నానపావకార్చనజపధ్యానాదితాపసధర్మచర్యావిధంబులునానామృగనిర్భయసంచారప్రకారంబులువివిధపక్షికులనిశ్శంక [1]కేళీవిభవంబులు నాలోకించి కృతప్రాతస్సవనకరణీయుం డై యున్నకురువృద్ధుకడకు వచ్చి వందనాభినందనవచనంబుల నతనియుల్లంబు పల్లవింపం జేసి యతండు వనుపఁ బవిత్రాసనోపవిష్టుం డై. 66

చ. అనుజులుఁ దాను భక్తిమెయి నమ్మహనీయునిఁ గొల్చి యుండ న
య్యునికిఁ గనుంగొనంగఁ గర ముత్సుకత న్శతయూపుఁ డాదిగా
మునివరు లేఁగుదెంచినఁ బ్రమోదమునం గుశపీఠరాజిపై
నునుపఁగఁ బంచె గాఢవినయోక్తుల నాధృతరాష్ట్రుఁ డందఱన్. 67

వ. అట్లున్నయమ్మునిజనంబులును బాండుపుత్త్రులునుం బరమధర్మమయసంభాషణంబులు సేయుచుండ దినుండు నభోమధ్యగతుం డయ్యె నప్పు డాంబికేయుండు సవినయంబుగా నత్తాపసోత్తములతో మీకు మధ్యందినకృత్యంబు లాచరింపవలయు విజయంచేయుం డనిన వారలు నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ కౌంతేయుల మాధ్యాహ్నికకరణీయంబులు నిర్వర్తించుట కరుగుం డని పనిచె నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డప్పాండవేయు లవ్విధంబున వనంబున నెన్నిదినంబులు వసియించి రని యడిగిన వైశంపాయనుం డతని కిట్లనియె. 68

సీ. ధరణీశ పాండునందను లట్లు సాంతఃపు,రంబును సపరివారంబుఁ గాఁగ
నడవికి నేఁగి యయ్యాంబికానందనుఁ, గాంచినదినమునఁ గరమునియతి
ఫలమూలసమితి నాఁకలి వుచ్చి భూమిశ,యనమున నిద్రించి రా గరిష్ఠుఁ
డమ్మహితాత్ముల కర్థితో మఱునాఁ డ,నుజ్ఞ యిచ్చిన సుమనోజ్ఞములును

ఆ. సన్నుతములు నైనయన్నపానాదుల, ననుభవించి మృదులహారితల్ప
ముల శయించి రట్లు నెలనాళ్లు లయ్యెడ, నతనిఁ గొల్చి యుండి రధిపముఖ్య.

వ. పదంపడి యొక్కనాఁ డెప్పటియట్ల పాండుపుత్త్రులు గాంధారీకుంతీసముపాసితుం డయి యున్నవిచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ బరివేష్టించి యుండ నవ్విశిష్టగోష్ఠికై శతయూపప్రభృతిమునివరులు సనుదెంచిన నక్కురువృద్ధుం డర్హంబు లగునాసనంబులు

1. గ. కేళీభంగులు.

వెట్టించి సంభావించిన. 70

—* వేదవ్యాసుఁడు పాండవసహితుం డైనధృతరాష్ట్రునాశ్రమంబునకు వచ్చుట *—

సీ. సముచితంబులు సత్కర్మములును నైనస,ల్లాపముల్ సెల్ల నుల్లంబు లలర
వార లున్నెడ సత్యవతికొడు కందుల, కేతేర నందఱు నెదురువోయి
వినతు లై భక్తిఁ దోడ్కొని వచ్చి [1]యతులకృష్ణాజినదర్భోత్తరాసనమున
నునిచి యమ్మునివరుననుమతిఁ దమతమ,యాసనంబుల నుండి రమ్మహాత్ము
ఆ. నర్చితునిఁగఁ జేసె నాంబికేయుఁడు తద,నంతరంబ సమధికాదరమున
నతఁడు మధురమృదువిధాక్షరంబుగ నమ్మ,హీశముఖ్యుతోడ నిట్టు లనియె. 71

సీ. వనవాసమున నీకు మన మలవడియెనే, నియతిమైఁ దాపసక్రియల కోర్చి
నడపెదవే పుత్త్రనాశజ మైనశో,కము భవదంతరంగంబునందు
లేదు గదా ధర్మవేదిని గాంధారి, యుమ్మలికంబు లే కున్నయదియె
నీకుఁ బరిజ్ఞాననిష్ఠ గల్గెనె గొంతి, శుశ్రూష మీ కొనర్చునె తగంగ
తే. రాజ్య మొల్లక వచ్చె నరణ్యవాస,మునకు నీయమ మీరు రాఁ దనకు నింక
నిలువఁ దగ దని యిమ్మేలు నీదుబుద్ధి, నొలసి యుండునె కౌరవకులపవిత్ర. 72

చ. అనఘ యజాతశత్రునెడ నాదరణాతిశయాన్వితంబె నీ
మనము వృకోదరుం నరుని మాద్రితనూజుల సత్ప్రియాభినం
దనముల గారవింతె వినుతస్థితిఁ దద్దయు నిర్మలత్వ మొం
దెనె భవదీయచిత్తమున ధీమహితా దృఢశాంతిమూల మై. 73

వ. అని యంత నిలువక. 74

ఆ. వినుము దీర్ఘవైరవృత్తియుఁ గ్రోధచిం,తనము లేక వాక్కు మనము నొక్క-
చంద మగుట సకలజనముల కనుబద్ధ,సంపదాప్తిపరమసాధనంబు. 75

వ. అని చెప్పి వెండియు. 76

సీ. విదురుండు దేహంబు విడిచిన తెఱఁ గెల్ల, నెఱిఁగితే మాండవ్యుఁ డిచ్చినట్టి
పటుశాపమున శూద్రభావంబు నొందిన, ధర్మదేవత బోధనిర్మలాత్ముఁ
డైనయమ్మహానీయుఁ డట్లగు టంబుజా,సనునియాజ్ఞాపనమున విచిత్ర
వీర్యనృపాధీనవిశ్రుతక్షేత్రంబు,నం దేఁ బ్రవర్తింప నధిప కలిగె
తే. ధర్మదేవతమాఱటతనువు సూవె
యీయుధిష్ఠిరునుజ్జ్వలకాయ మింత
యెఱిఁగి కాదె యమ్మహితయోగీశ్వరుఁడు స
మాఢ్యయోగబలంబున నితనిఁ గలసె. 77

ఆ. అట్లు దేవతామయాత్మకుఁ డైనయి,వ్విభుఁడు నిన్నుఁ బ్రోవ్యవృత్తి నిట్లు
గొలిచి యునికి బుద్ధిఁ దలపోసి సంతస, మంది యుండుదే కులాగ్రగణ్య. 78

1. క. చేలకృష్ణా.

వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుం డప్పారాశర్యునకుఁ బరమవినయంబున ని ట్లనియె. 79

సీ. వనవాస మించుకయును నాకు దుఃఖంబు, సేయదు దేహంబుఁ జిత్తమును ద
పఃక్రియలకుఁ బనుపడియున్నయవి నన్ను, గాంధారి బుత్రశోకం బొకింత
యేనియుఁ బొందంగనీఁడు సభక్తిక, మైనవృత్తమున ధర్మాత్మజుండు
మునివర యితనిపైననుజులమీఁద వత్సలము నాహృదయ మిద్ధరణివిభుఁడు

ఆ. దేవతాత్ముఁ డగుట దెల్ల మై యునికి మ
ద్వచనవర్తనములవలన నితఁడ
యెఱిఁగి యుండు గొంతితెఱఁగు శుశ్రూషయు
నద్భుతంబు ముదము నావహించు. 80

వ. నాకుం బరిజ్ఞానంబును మానసనిర్మలత్వంబును భవత్ప్రసాదంబునం గలిగెడుఁ
గాక యనియె నాసమయంబున ద్రౌపదీసుభద్రలును దక్కనుం గల్గునంగనా
జనంబులును బారాశర్యసందర్శనప్రవణత్వంబునం జనుదెంచి సభక్తిక ప్రణా
మంబు లాచరించి యంతంత నిలిచి రయ్యలఘుజ్ఞానమానసీయుండు ధృత
రాష్ట్రుతోడ. 81

ఉ. మీయెడచింత వాయఁగ సమీహితబుద్ధి యొనర్పఁ గోరి యే
నీయెడ కిప్డు వచ్చితి నభీష్టము వేఁడుము శంక దక్కి భూ
నాయక యెల్లభంగిని మనఃప్రియముం దగ నిత్తు నన్నఁ గాం
తేయు లెలర్చి రవ్వసుమతీపతి మోదము నొందె నెంతయున్. 82

వ. వ్యాసుండు వెండియు. 83

చ. అనఘ యమానుషం బయినయట్టిద యైనను నాతపంబుపెం
పునకు మునీంద్రు లద్భుతముఁ బొందఁగ మీ కవలీల నిత్తునే
ననుటయు నాకురుక్షితిపుఁ డాదటఁ గోరఁగ మీర లిందు వ
చ్చినకరుణామయాదరవిశేషముకంటెను మేలు గల్గునే. 84

క. మానుష మైన నమానుష, మైనను బ్రార్థనకు విషయ మైనది భవదీ
యానూనకృపకు నెక్కుడు,గా నొక్కఁడుఁ గాన నేను గారుణ్యనిధీ. 85

ఆ. సంయమీంద్ర నాదుజన్మంబు సఫలతఁ, బొందె మీరు విమలబుద్ధి నింత
యాదరించినపుడ లే దింకఁ బరలోక,భీతి ధన్యతముఁడ నైతి నేను. 86

వ. అ ట్లయినను మీరొక్కటి గోరు మనిన నామనంబున నెప్పుడుం గలయది
యెఱింగింప వలసె విన్నవించెద. 87

సీ. దుష్టచిత్తుం డగుదుర్యోధనుండు ని,ష్పాపస్వభావులఁ బాండుసుతులఁ
బరిభవించి సమస్తనరనాథు లనిఁ గరి, తురగ యుతంబుగాఁ దుంగఁ జేసి
ధరణిరాజ్యము గోరి గురుభీష్మకర్ణాది,సత్పురుషుల నెల్లఁజంపికొనియె
నన్నిచునకుఁగా మహారాజు లాండ్రను, బిడ్డల విడిచి యుద్ధైర్య

తే. వృత్తిరణమృతిఁ బొంది రక్షవిభుల కేది
గతియొ యిమ్మెయి మూఢు లై కలనఁ బడిన
[1]కురుకుమారకు లెల్లరో పరమబోధ
మహిత యెఱుఁగనివగ పెద్ద మాన్పు మనియె. 88

వ. అనుటయు నప్పృథ్వీశుపలుకులు విని గాంధారికిం గుంతికిం బాంచాలికి సుభద్రకు మఱియు నుం గలయంగనలకుం జిత్తంబుల నెవ్వగలు గ్రొత్తలయ్యె నప్పుడా సుబల నందన పట్టావృతలోచనత్వంబునన చూచి దయాధాముం డై యున్నయామామ నుద్దేశించి మోడ్చినచేతు లద్దెసకు నిగిడ్చి యిట్లనియె. 89

సీ. మునినాథ యీరాజుతనయు లందఱును గ, య్యంబునఁ దెగినది యాదిగాఁ బ
దాఱేండ్లు వగలపా లగుచుఁ దత్సన్నిధి, గల్గుట గోరు లోకంబు లెన్ని
యన్నియుఁ జూపంగ నైనను జాలుదు, నిర్మలతపమున వేర్మి నీవు
పుత్త్రసాన్నిధ్య మీభూపతి కొనరించు, టెంతటిపని నీకు గొంతిద్రుపద

తే. రాజపుత్త్రి సుభద్ర కౌరవకుమార, శతముభార్యలు నూర్వురు సౌమదత్తి
పత్నియత్తన్వియత్తయప్పడఁతియత్త, గోరుదురు యుద్ధమృతబంధుకోటిఁ జూడ.

వ. అంతయును భవదీయదివ్యబోధంబు గనుచుండు. 91

క. పరమమునీంద్ర సమరమృత, కురువీరుల మామనములఁ గోడుడుగ భవ
త్కరుణ వెలయ లోకంబ, చ్చెరు వందఁగఁ జూపవే విచిత్రపుమహిమన్. 92

చ. అనునెడ గొంతి వాడువదనాబ్జముతోడ మదిం దలంచెఁ గ
ర్ణుని నది యత్తపోధనవరుం డెదఁ గాంచి దయానురక్తి న
వ్వనితగుఱించి యిట్లను భవన్మతి నొందినకోర్కి సెప్పు మే
ననఘచరిత్ర దానిఫల మందఁగఁ జేసి యలంతఁ బాపెదన్. 93

వ. అనిన విని యక్కుంతి సంతసిల్లి యాసంయమివల్లభునకు దండప్రణామంబు సేసి చేతులు మోడ్చి లజ్జాసహితం బగునంతరంగంబుతో వినయనమ్ర యగుచు నిట్లనియె. 94

—♦ కుంతి వేదవ్యాసునితోఁ గర్ణుఁడు దనకు జన్మించినతెఱం గెఱిఁగించుట. ♦—

సీ. దేవతలకు నీవ దేవత విట్టిని, న్మామగాఁ బడసితిఁ మహితకరుణ
ననుఁ జూచి నాదువిన్నప మాదరింపు మేఁ, గన్యాత్వదశ నుండఁగా మదీయ
జనకునికడకుఁ గోపనుఁ డైనదుర్వాసుఁ, డన్మహాముని వచ్చె నతని సవిన
యార్చనకలనాసమారాధితుండుగాఁ, జేసితిఁ బ్రీతుఁ డై చెలువ నీకు

ఆ. నిత్తు వరము వేఁడు మెయ్యది కోరికి, యనియె నతఁడు మీప్రియంబుకంటె
ననఘ మిగులుకోర్కి యును గలదె నాకు నంటిఁ గాని యొకఁడు నడుగ నైతి. 95

1. క. కురుకుమారుల కెల్లొ పరమ.

వ. అమ్మాట దనమనంబునకు రానిచందంబు మొగంబునం దోఁప నత్తాపసవరుండు వరం బెల్లభంగి నొసంగక పోవ నడుగు మనుటయు వెఱచియు నామువేడ్క తెఱం గట్లు యగుటకును బుత్త్రిం గోరితిఁ గోరిన నమ్మునిపతి యొకమంత్రం బనుగ్రహించి దీని నీ వావహించినదేవతలు భవద్వశగతు లై సుతజన్మంబులు గలిగింతురు విశేషించి ధర్మవునకుఁ దల్లివి గాఁ గలదాన వని పలికి యంతర్ధానంబు సేసిన. 96

ఆ. అద్భుతమునఁ బొంది యమ్మంత్రరూపము, ల్లమున నెప్పుడునుదలంతు నొక్క నాఁడు మేడమీఁదఁబోఁడిమి నే నుండి, కంటిఁ బొడుచుచున్నకమలమిత్రు. 97

క. కని యిది కన్యకు దోషం, బని తలఁపక బాల్యసంభృతాజ్ఞానము వే డ్క నొనర్ప నావహించితి, మునిమంత్రబలమున సూర్యుమునినాథవరా.

తే. ఆవహించిన నద్దేవుఁ డాకసమున, నాత్మమూర్తివర్తింప మూర్త్యంతరంబు దాల్చి నాకడ కేతెంచెఁదత్క్షణంబ,నాదుచిత్త మాశ్చర్యమగ్నంబు గాఁగ.99

వ. ఇట్లు సనుదెంచి. 100

సీ. అడుగు మిచ్చెద వరం బనిన వడంకుచుఁ, గేలు మొగిడ్చి పొందేల యిచట
ననిన వృథాహ్వాన మాచరించుట దప్పు, నిన్నును నెవ్వఁడు నీకు మంత్ర
మిచ్చె నాతని శపియింతుఁ జుమ్మీ యని,పలికె నయ్యర్కుఁడే నలికి గురుని
నిరపరాధుని శాపనిహతుఁ గాఁ జేయుట, కోర్వక పుత్త్రిక నొసఁగు దేవ

తే. కృప భవత్సము ననిన నయ్యపరిమేయ
తేజుఁ డాత్మతేజమునఁ నాదృష్ట్యఖేంద్రి
యములు మనసును సమ్మోహితములు సేసి
యపుడు తనయందు పుట్టెడు మనియెఁ బిదప. 101

వ. అని నిర్దేశించి. 102

తే. నీకుఁ గన్యాత్వవికలత గాక యుండ, వరము నిచ్చితి ననుచు దివమునకరిగె
జనకముఖబంధుచిత్తవంచనమునడపి,గూఢమందిరాంతరమునఁగొడుకుఁగంటి.

క. కని యేటిలో నిడితిఁ గలఁ, గనిన ట్లయి యుండెఁ దత్ప్రకారం బిది మీ
కనినయది దివ్యబోధం,బున నత్తెఱఁ [1]గంతరంగమునఁ గొని కాలున్. 104

తే. పాప మయ్యెఁ గా కుండె నప్పనిఁ దలంచి
యళుకు చుండును మద్భయ మపనయింపుఁ
డతులకరుణ నిక్కురువృద్ధునభిమతమును
సఫలముగఁ జేయుఁ డివి నాకు సద్వరములు. 105

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డమ్మానిని కి ట్లనియె. 106

సీ. నీచెప్పినది యెల్ల నిక్కంబు కోడల, యెగ్గు నీయందు లే దేల వెఱవ

1. క. గంతరంగముం గొని కొల్చును.

[1]సుర లద్భుతాపాద । చరితులు కర్ణున, కట్లు గా నున్నది । యగుటఁ జేసి
యేటిలో నాతని । నిడి తీవు కన్యాత్వ,హాని లే కున్కి గు । లాగ్రగణ్య
వైతి భవద్వృత్త । మమలిన మగుటకు, ననుమాన మించుక । యైన వలవ
ఆ. దనుచు నాదరార్ద్రుఁ । డయి పల్కి గాంధారి,తోడ నీవు సుతుల । దోడఁబుట్టు
వులను గాంతు నీదు । చెలియలు గొంతియుఁ, గర్ణుఁ జూడఁ గాంచు । గణ్యచరిత.
ఉ. ద్రౌపదియున్ సుభద్రయును । దక్కటికాంతలు భ్రాతృపుత్త్రిపౌ
త్త్రీపవిలోకనోత్సవము । నొందుదు రిచ్చటి కిప్డు వచ్చు టే
నీపని యాచరించుటకు । నిమ్మునిజేంద్రుఁడు నీవు గొంతి చిం
తాపరితాపనోదనవి । ధంబుగఁ గోరితి రట్లు సేసెదన్. 108
క. నీకొడుకులకు మనుమలకు, శోకింపఁగ వలదు వారు । శూరత వెలయం
జేకొనిరి రణమరణమున, నాకభువనసుఖము సద్గు । ణ స్తవనీయా. 109
ఆ. భామ విను మవశ్య । భవితవ్య మైనభా,రతరణంబు పొంటె । నతులమహిమ
మాననీయదేవ । యోనులు జననంబు, నొంది రిందు మనుజ । యోనులందు. 110
సీ. ధృతరాష్ట్రుఁ డనఁగ వ । ర్తిల్లెడు మేటిగం,ధర్వుఁ డీధృతరాష్ట్ర । ధరణివిభుఁడు
తన్వి పాండుఁడు మరు । ద్గణమయ్యె జని ధర్మ,దేవత సూవె యు । ధిష్ఠిరుండు
పవనుండు భీముఁ డై । ప్రభవించె నరుఁ డను, ముని యర్జునుం డయి । జననమొందె
నారాయణుఁడు కృష్ణ । నాముఁ డై జనియించెఁ, గనుగొను కవలనా । శ్వినులు గాఁగ
తే. ద్వాపరంబుగ నెఱుఁగు గాం । ధార రాజుఁ,గలిసుయోధనుఁ డయ్యె రా । క్షసులు పుట్టి
రతనియనుజులై కర్ణుని । నరుణకిరణుఁ,గాఁగ నభిమన్యుఁ జంద్రుని । గాఁగఁ గనుము.
క. అనలుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుం, డన ద్రౌపదితోడఁ బుట్టె । ననిలునియంశం
బున జనియించె శిఖండియు, ననిమిషగురుఁ డుద్భవించె । నస్త్రగురుం డై. 112
తే. వినుము వసుశక్తి గాంగేయుఁ । డనఁగ జనన
మొందె రుద్రాంశమున ద్రోణి । యుదయ మయ్యెఁ
దెలియఁ జెప్పితిఁ గొందఱు । గలరు మఱియు
నిర్జరాసురాంశమున జ । న్మించినారు. 113
క. అని పలికి మీమనంబుల, వనట సమస్తంబుఁ బుచ్చి । వైచెద నాతోఁ
జను దెంచు మీరు గంగకుఁ, గని యెద రనిఁ దెగినబంధు । గణముల నచటన్. 114
తే. అనుచు నుత్థితుఁ డగుటయు । నార్పు వెలుఁగు
లాకసం బంద ధృతరాష్ట్రుఁ । డాది గాఁగఁ
గలుగునాసర్వజనులు నొ । క్కటఁ గడంగి
యరిగి రమ్మునినాథుతోఁ । గురువరేణ్య. 115
క. అరుగఁగ మునిజనములు న,చ్చెరు వందుచు నమ్మునీంద్రు । సేవించి మరు

1. అ. సతు లద్భుతాపాదిచరితలు.

త్సరిదుపకంఠతలమునకు, నరిగిరి కౌతుకము మనము§లందు నెలకొనన్. 116

వ. అట్లు పౌరజానపదసహితు లై సకలజనంబులుం జని సాత్యవతేయుండు వనుప భాగీరథీతీరంబున విడిసి రవ్విచిత్రచరిత్రుండు దనచేయంబూనినపని మఱునాఁడు రేపకడ సేయువాఁడుగాఁ బలికిన నయ్యందఱు నద్దినశేషంబు నాయామినియును శతసంవత్సరంబులుంబోలె నుండ సూర్యోదయసమయం బగుటయుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధృతరాష్ట్రుండు బాండుతనయులుం దపోధనులు నప్పారాశర్యుపాలికి నరిగి యమ్మునివరుం బరివేష్టించిరి గాంధారీప్రముఖభామినులు నేతెంచి యొక్కవలన నతనిం గొలిచి యుండిరి సర్వజనులు నఱ్ఱు లెత్తికొని యంత నిలిచిరి తదనంతరంబ. 117

—♦ వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతులఁ రావించి చూపుట. —♦

సీ. సాత్యవతేయుండు § జాహ్నవీసలిలావ,గాహన మొనరించి § గారవమున
నింపారు నెలుఁగున § నిందు రం డనవుఁడు,నీ కేమి సెప్పుదు § నీటియందు
రవ మగ్గలముగ రా§రాజుఁ దమ్ములుఁ దత్కు,మారవర్గము నభి§మన్యుఁ డాది
యగుపాండుపౌత్త్రులు § నర్కజుండును బాహ్లి,క ప్రముఖాఖిల§కౌరవులును

తే. ద్రుపదమాత్స్యులు వారిబం§ధులును శకుని
యును దదీయానుజులును నా§తని తనూజ
రాజియును భీష్మగురులుఁ బు§రస్కరించి
కొనుచుఁ దమదివ్యదేహముల్ § గొమరు మిగుల. 118

ఆ. దివ్యమాల్యములును § దివ్యాంబరంబులు
దివ్యభూషణములు § దివ్యలేప
నములుఁ జెన్నుఁ జేయఁ § దమమిత్త్రసుభటసం
దోహములును దారుఁ § దోఁచి రధిప. 119

వ. అట్టియెడ. 120

క. తగ నా కురువృద్ధునకు నొ,సఁగె నాఁటికి దివ్యదృష్టి § సాత్యవతేయుం
డగణితతపఃప్రభావం,బు గని యధికవిస్మయంబుఁ § బొందఁగ జనముల్. 121

వ. అవ్విశేషంబు విని యద్భుతప్రమదభరిత యై నిజనయనంబుల బంధించినపట్టం బపనయించి గాంధారియును గనుంగొనుచుండ. 122

క. అవ్విధమునఁ దోఁచిన మఱి, నవ్వుచుఁ దెగడుచును బెరసి § నరవర పగ లే
కవ్వీరవరులు నెయ్యము, నివ్వటిలఁగ విలసనములు § నెఱయ మెఱయఁగన్. 123

తే. చతురగంధర్వు లప్సరో§జనులు గాన
ములఁ బ్రమోద మొనర్పంగఁ § బొగడ వంది
సమితి నిరహంకృతులు హృద§యములఁ గార
వములు దెల్లంబు సేయంగ § వచ్చి రొప్పి. 124

వ. ఇట్లు వచ్చి సకలబంధుజనంబులకుం బరమప్రమోదం బావహిల్లం గలసి
సముచితాచారంబులు నడపి రారెండుదెఱంగులవారలు సర్వప్రకారంబులం
బితామహాచార్య శిష్య మాతృ మాతామహ పితృ పితామహ భ్రాతృ
జామాతృపుత్త్రి పుత్త్రిభగినీ పౌత్ర దౌహిత్ర శ్వశురశ్వశ్రూస్నుషామాతుల
స్యాలక ప్రియ ప్రియామిత్త్రసమాగమసుఖంబు లనుభవించుచు. 125

తే. అనఁగి పెనఁగి నాఁ డెల్ల నిచ్ఛానురూప
వృత్తి వర్తిల్లు చుండి ర వ్విధము సకల
జనుల నద్భుతరసమున మునుఁగఁ జేసె
నే మనఁగ వచ్చు నాసంయమీంద్రుమహిమ. 126

వ. మఱునాఁడు రేపకడ యప్పారాశర్యుండు వనుప నయ్యిరుదెఱంగులవారలుం బర
స్పరామంత్రణంబు సేసి రాశూరజనంబులు దమతమలోకంబులకుం జనువా
రై జాహ్నవీజలంబులం బ్రవేశింప నన్నిలింపవందనీయుండు దానును జొచ్చి
యచ్చటనుండి పతుల ననుగమింప వలసినయంగనలు గంగాతోయంబులం
గ్రుంకుటకు రం డనిన విని విధవ లగువీరభార్య లెల్లను ధృతరాష్ట్రగాంధారీ
కుంతీధర్మనందనులయనుజ్ఞలు గొని రయంబునం జని భాగీరథీసలిలమగ్నలై
మానుషదేహంబులు విడిచి దేవతనువులు దాల్చి దివ్యాలంకారసమలంకృత
మూర్తులై మగలం గలసి రవ్విశేషంబు సూచి సర్వజనులు నత్యంతాశ్చర్య
సంతోషాధీనమానసులై రని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయునకిట్లనియె.

సీ. జననాథ యీప్రియసంగమోత్సవకథ, వినినఁ బఠించిన వేవిధములఁ
[1]బరమప్రియము లిందుఁ బరలోకమున సంభ,వించు మనమ్మున కించుభంగి
బాంధవయోగశోభనము వర్తిల్లు న,నాయాసమున నామయాపగమము
గలుగు భూదేవనికాయంబునకు దీనిఁ, దగ వినిపించినధార్మికులకు
తే. నవ్యయానందసంప్రాప్తి యావహిల్లుఁ, దత్పరతఁ గొనియాడిన దైవతములు
నీచదశఁ బొంద కుండంగఁ గాచి తిరిగి, మేలొనర్తురు భరతభూపాలవర్య. 128

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో ధృతరాష్ట్రుం డట్లు కృష్ణద్వైపా
యనప్రసాదలబ్ధం బైన తత్కాలకలితదృష్టివిశేషంబున బంధులోకంబు నాలో
కించి మఱి యేమివర్తనంబున నుండెఁ బాండవు లెట్లు వర్తించి రెఱింగింపవే
యనుటయు నతనికి నతం డిట్లనియె. 129

— ధృతరాష్ట్రుండు భాగీరథీతీరంబుననుండి నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించుట. —

సీ. అయ్యద్భుతపువృత్త మమ్మెయిఁ జెల్లిన, ధృతరాష్ట్రమేదినీపతి తపస్వి
గణము సవినయంబుగా నిజస్థానయా,నమునకు నామంత్రితముగఁ జేసి
యాశ్రమభూమికి నరిగెఁ దోడన పాండు,రాజనందనులును రా నుదాత్త

1. గ. బరమప్రియము లొందుఁ బరమలోకమును సంభవించు మనమ్మున.

తేజు సత్యవతీత§నూజు మున్నిడికొని, యప్పు డమ్మునిపతి § యతనితోడ
తే. నీవు వేదశాస్త్రార్థముల్ § భావితాత్మ, లగుమునీంద్రులచేఁ జెప్ప§లార వింటి
కంటితనయుల నీకన్న§కం బెనొప్పి,యుండుదురు వారు దివిసౌఖ్య§యోగ మెసఁగ.
ఉ. కావున నింక వారికయి § కౌరవసత్తమ యుమ్మలింప కా
త్మావిలభావముం దపము§నగ్గలికం బెడఁబాపు నిన్ను సం
భావనఁ గొల్చి యొక్కెడల § పాండవముఖ్యుఁడు నిల్చె నిష్ఠమై
నీవనభూమి నీవసుమ§తీశ్వరుఁ బొమ్మనఁ గాదె వీటికిన్. 131
వ. అని చెప్పిన నప్పారవోత్తముండట్ల చేసెద నని పలికి యమ్మునిసత్తమునకుం బ్రణ
మిల్లి భవదీయకృపావిశేషంబునం గృతార్థుండ నైతి నని యతనినామంత్రితుం
జేసినం బాండవులుం దగ నప్పరమముని వీడ్కొని రయ్యందఱను దీవించి యమ్మ
హాత్ముం డతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 132
సీ. ఆంబికేయుండు ధ§ర్మాత్మజుఁ జిత్తసం, ప్రీతి మోమునఁ దోఁప§బేరఁ బిలిచి
వసుమతీకార్యని§ర్వాహణంబు పెద్దకొ,లువున నుండి నీ వను§దినము నడప
నునికి కర్తవ్యమే § వినుకులు భీష్మాది,మహితులచేత స§మగ్రభావ
మొందినయవి యింక § నుపదేశ మేమియుఁ, వలవదు రంధ్రి మొ§వ్వానిజనంబు
తే. వేచు ననుజానుగతుండ వై§వేగ పొమ్ము, దారయుతముగఁ బురికి ను§దారచరిత
నీకతంబున మున్ననా§శోక మెల్లఁ, బాసెఁ దేజంబుసౌఖ్యాను§భవముఁగంటి. 133
చ. తపమునెడఁ మదీయమతి § తత్పర గావున దాని కోర్తు నీ
వపగతఖేదమానసుఁడ § వై నను నిం దతినిష్ఠ నొందఁ బం
చి పురజనంబు సమ్మదముఁ § జెందఁగ సైనికు లుల్లసిల్లఁగా
నృపవర యేఁగి రాజ్యభర§నిర్వహణం బొనరింపు నావుడున్. 134
సీ. ధర్మతనూజుఁ డా§తనితోడ!ని ట్లను, నధిప భీమాదుల § నరుగఁ బనుపు
పుకమి రక్షింప § నీయడుగులకడ నేను, నిలిచి మాతల్లుల § నిన్నుఁ గొలిచి
యంచితతపమున § కనుగుణం బైనట్టి,శుశ్రూషణము సేయు§చును దపోని
యతితోడ నుండెద § ననవుడు గాంధారి, యి ట్లనఁ దగునన్న § యీవ కాదె
తే. కురుకులమునకు సంరక్ష§కుఁడవు నీవు
దండ్రులకుఁ బిండ మొసఁగఁ గ§ర్తవు భవజ్జ
నకునిపంపు సేయుము భూజ§నము దలంక
కుండఁ బొమ్మది ప్రియము మా§యుల్లములకు. 135
వ. అని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రజమహిషితో ని ట్లనియె. 136
ఆ. ఇట్లు మీరు నన్ను § నెంతయుఁ దఱిమిన
విపినభూమి మిమ్ము § విడిచి పోవ
నియ్యకొనదు నాదు§హృదయంబు మునుపోలెఁ

గలుగ దిపుడు రాజ్యకాంక్ష నాకు. 137
క. విను పాంచాలురు మాత్స్యులు, వనితాజనశేషు లైరి వారలు లేమిఁ
జననీశూన్యం బైతోఁచినయది రాజ్యంబు నాదుచిత్తంబునకున్. 138
వ. అట్లుం గాక. 139
క. సమరము దీఱినగోలెను, శమనిరతా నామనంబు సారతపమునన్
రమియింపఁ గోరు యుష్మత్సమధికతపమునకు నేను సందడి సేయన్. 140
సీ. అన విని సహదేవుఁ డతనితో నేఁ దప, మాచరించెద వీర లందఱకును
శుశ్రూషసేయుచియ్యాశ్రమంబున నన్న,నక్కుమారునిఁ గుంతియక్కుఁ జేర్చి
వలవదు మీరు రా వలఁతు లై మామీఁది, భక్తినిం బెసఁగ నీపలుకు లిట్లు
వలుక మీయునికి తపమునకు విఘ్నంబ, కాక యేకాగ్రత గలుగు నెట్లు
ఆ. మాకు నియమవిధిసమాచరణములపై, నింత యెఱిఁగి మీర లెల్లభంగి
నరుగుటొప్పుఁ గాని కురుకులోద్వహుమాట, గొనక యునికి సనదు తనయులార.
వ. మీకు సర్వకార్యంబులయెడను శుభంబు లయ్యెడును బోయి రం డని నజాత
శత్రుండు మఱి యొండు వలుకం బుయిలోడి ధృతరాష్ట్రునితోడం దపోమహా
నీయు లైనమిమ్ముం గొలిచి గతకల్మషుండ నైతి మీయాజ్ఞాపనంబు దల నిడి
కొని పురంబునకుం బోయి వచ్చెద ననుటయు నక్కురువృద్ధుం డతని దీవిం
చుచు నాలింగనంబు సేసి భీమసేను సాంత్వనవచనంబులం బ్రీతుం గావించి
కౌఁగిలించుకొని గాండీవిం గొనియాడి సంశ్లేషం బాచరించి కవల సంభావించి
పరిరంభణంబు నిర్వర్తించిన నయ్యేవురు నతనిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యాశీ
ర్వాదంబులు వడసి. 142
సీ. అతిభక్తి గాంధారియడుగుల కెఱఁగిన, నద్దేవి వారల నక్కుఁ జేర్చి
దీవించె వారుఁ గుంతీచరణంబులు, ఫాలముల్ సోఁకంగఁ బ్రణతు లైనఁ
దప్పక క్రుచ్చి యంతదఱ నొక్కకౌఁగిటఁ,బొదివి యాశీర్వాదములు క్రమమున
నర్మిలి పెంపున నలరుమనంబుతో, వేర్వేఱ యిచ్చె నావీరజనని
తే. ద్రుపదపుత్త్రి కాప్రభృతివధూజనములు,దగు తెఱంగుల మామ నత్తలను వీడు
కొనిరి వారును వారు నగ్గురుజనముల, నల్ల వలగొని చనిరి నృపాగ్రగణ్య. 143
క. చని పరిజనములుఁ బౌరులు, ననుమోదముతోడఁ గొలువ నరిగిరి నగరం
బునకుం గన్నులపండువు, జనపదముజనం బొనర్ప జనసంస్తుత్యా. 144
వ. అరిగి సముచితవర్తనంబుల నుండిరి కొంతకాలంబు సనిన నొక్కనాఁడు
నారదమునీంద్రుం డనుజసహితుం డై యున్నధర్మతనయుకడకుఁ జనుదెంచిన
నజ్జననాథుండు దమ్ములుం దానును నమ్మహాత్మునకు భక్తిం బ్రణమిల్లి యాస
నార్ఘ్యపాద్యాదిసత్కారంబు లొనర్చి తదీయసమీపంబున నాసీనులై
రతనివదనంబు విలోకించి వినయం బెసంగ నమ్మహీపతి మహాభాగ యెందుండి

రాక యేదేశంబులఁ జరించితి నేను మీకు నేమిపని సేయుదుఁ జెప్పుం డనిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమితేనితోడ. 145

—* నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదులనిర్యాణంబు సెప్పుట. *—

సీ. భూపవరేణ్య తపోవనంబుననుండి, వచ్చితిఁ దీర్థసేవాపరత్వ
మున నేను బహుదేశములఁ జరించితి నినుఁ, గని పెద్దకాలంబు గాన చూడఁ
దివిరి యిందులకు నేతెంచితి ధృతరాష్ట్రు, చరితంబు జాహ్నవీపరిసరంబు
జనముల చే వింటి ననిన నజ్జనపతి, యారాజవరుఁడు గాంధారి గొంతి
తే. సంజయుండు సమాధానసహితులై శ,రీరములవింత వుట్ట కున్నారె యనియె
ననుడు నద్దేవముని వారియఖిలవ,ర్తనంబువినుముసుస్థిరహృదయంబుతోడ. 146

వ. అనిపలికి యిట్లను మీరు పోయి కాంతారంబున నక్కురువృద్ధుం గొలిచి యుండి యతం డనుమతి సేయ నిట వచ్చితిరి మఱికొన్నిదినంబులకు. 147

సీ. ఆరాజు నియతి గాంధారియు గొంతియు, సంజయుండును దోనచనఁగ నగ్ని
హోత్రంబు గొని యాజకోత్కరంబగ్రేస,రం బయి పో నిజాశ్రమము విడిచి
యరిగె గంగాద్వారపరిసరారణ్యభా,గమునకు నందు దుష్కరతపంబు
వాయుభక్షుతఁ బూని చేయఁ దొడంగె గాం,ధారియు నీళ్ళనాహారకలన
తే. మోపియొనరించెగొంతిమాసోపవాస,నియమమూఁదివర్తించెసంజయుఁడుసప్త
భోజనాంతరితం బగుభోజనంబు, వ్రతముగాఁగఁ జరించెఁ గౌరవ్యముఖ్య. 148
తే. యాజకులు దారయక్కురురాజుభక్తి,యుక్తినొద్దనుండఁగనగ్నిహోత్రహోమ
మాచరింతు రొక్కొకమరి యతఁడుపర్ణ,శాల వెడలిశూన్యాటవిసంచరించు.

వ. విషమప్రదేశంబుల నవ్విభునకు సంజయుండును గాంధారికిఁ గుంతియుం గన్నై మెలంగుదు రొక్కనాఁడు వార లందఱు గంగాద్వారంబునఁ గృతస్నానులై యాశ్రమంబునకు వచ్చుచుండ మహావాతోద్ధూతం బై. 150

సీ. పటుతరం బగుఛటచ్ఛటరవ మెసఁగంగ,మ్రాఁకులుఁ బొదలునుగ్రాఁచికొనుచుఁ
గమరును నార్తనాదములును బెల్లుగ, నఖిలమృగంబుల నాఁగికొనుచు
లాఁగలఁ బుట్టల లోఁగినశిఖల భు,జంగమకులముల మ్రింగికొనుచు
వెగడొందియఱచుచునెగయుబల్పులుఁగులఁ, బొగ నూర్ధ్వకీలలఁబొదివికొనుచు
తే. దెసల నన్నిటఁ దనసముద్దీర్ణగతులు, దారుణస్ఫురణమున విస్తార మొంద
ఖేచరులకును భయముగ నేచిపరఁగె, నద్భుతోద్భవంబైనమహానలంబు.151

వ. ఇట్లొరగలిచిచ్చు గవిసి చుట్టుముట్టిన నమ్మనుజనాథుండును నన్నాతులునిరాహారులై యునికిం జేసి యొక్కచోటఁ దఱియ నుఱికి తొలంగి పోవ లావులేరై రట్టియెడ నారాజర్షిసత్తముండు సంజయుతోడ. 152

సీ. ఒక్కింత దెఱపి నీవెక్కడనైనను, గనుఁగొని పొమ్మగ్ని దనుక కుండ
నని చెప్పితలఁగి పోఁ దనకు గాంధారికిఁ, గుంతిభోజాత్మజకును నశక్య

మగుటయుఁ జెప్పిన§నడ లొంది యాసూత,సుతుఁడు నీరాయను నొక§చోట వెడలి
పోవుట గలిగినఁ § బోదుఁ గా కే దవా,గ్నికి మిమ్ము నెర సేసి § యకట పోదు
ఆ. నే మహాత్మ యనుచు § నిలు వాసి యిట్లున్న,జనుల కివ్విధమున § సమయు టెగ్గు
గాదు నీకుఁ బోవఁ§గా వచ్చి యుండంగఁ, బోవ కునికి పాప§మునకుఁ బట్టు. 153
వ. అనిపలికి యతనిం బోవ నొడంబఱిచి యప్పౌరవసత్తముండు సమాహితచిత్తుం
డై ప్రాఙ్ముఖాసీనుం డయ్యె గాంధారియుం గుంతియు నవ్విధంబునం గూర్చుండి
రప్పుడు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునితో యోగయుక్తుండవు గమ్మనియె నతండు నట్లు
సేసెఁ దదనంతరంబ. 154
ఆ. ఒక్క తెఱపి సంజ§యుఁడు సని హిమశైల, మెక్కె నంత వారి § నెల్ల నగ్ని
వొదివికొనియె నిట్లు § వోయి రమ్మువ్వురుఁ, బుణ్యలోకమునకు§భూపవర్య. 155
సీ. పదపడి నృప యేను § భాగీరథీతీర,మున వచ్చు చుండి య§చ్యానముదివ్య
మునులచే మీ రట § సని క్రమ్మఱంగ వ,చ్చినది యాదిగ నయ్య§శేషవృత్త
ము నేర్పడఁగ వింటి § మూఁడుకళేబర,ములుఁ గంటి నక్కు§రుపుంగవుండు
భార్యయుఁ బాండుని§పత్నియు సద్గతి, నొందిరి నీ వింక § నుమ్మలింప
ఆ. కుండు మనిన శోక§మొదవి యాతఁడు బాహు,లెత్తి యెలుఁగు సెలఁగ§నేడ్వ దమ్ము
లడలు గదిరి యేడ్చి § రవ్వార్త నంతఃపు,రమున రోదనార్త§రవము లెసఁగ. 156
వ. అవ్విశేషంబు. 157
క. విని పౌరజనసమూహము, లనయంబును వనట మునిఁగి § హాహారవముల్
వినువీథి ముట్ట రోదన, మొనరిచె నవ్వేళఁ గరుణ § ముత్కటమయ్యెన్. 158
క. నారదుఁ డుపశమఘణితులఁ, గౌరవసత్తమునిఁ దేర్పఁ § గ్రమమున నాక్రం
దారవము లుడిగె బంధుజ,నారబ్ధములై నయనున§యాలాపములన్. 159

—* ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రప్రభృతులు మృతు లగుటకు శోకించుట. *—

వ. అట్లు సమస్తజనంబులును విగతరోదను లై రప్పుడ కౌరవనాథుండు నారదముని
యాననం బాలోకించి యిట్లనియె 160
సీ. ఎఱుఁగంగ వచ్చునే § యెవ్వరి కెత్తఱి, నేదెస యగునో ము§నీంద్ర యేను
గలుగంగ దెస లేని§పులుమానిసికిఁ బోలె, నక్కురువృద్ధున § కట్టిచావు
వాటిల్లె సముదీర్ణ§బాహుదర్పోజ్జ్వలు, లైనపుత్రులు నూర్వు § రట్లు గలిగి
బలము నాగాయుత§ప్రాణసమం బగు,నమ్మహారాజు జిట్టె § యడవిచిచ్చు
తే. వలనఁ దెగటాఱె నేమనఁ§గలదు కమల,ముఖుల తాలవృంతానిల§ములసుఖించు
ప్రభువె కంకగృధ్రావలీ§పక్షవాయు, వడర నిలఁ బడి యున్న వాఁ§డకటకట.
క. కలమృదుమాగధగానం,బుల మేల్కను రాజు గృధ్ర§ములునుం గాకం
బులు నఱవఁగ నిడుదనిదుర, నొలసి తెలుప దిక్కుమాలి§యున్నాఁడు గదే. 162
సీ. వల్లభుం డొక్క స§ద్వ్రతముఁ బూనినఁ దానుఁ, దద్వ్రత మూని గాం§ధారియతని

పోయినగతిఁ బోయె ◆ నాయమ్మకై యంత, వగవఁ బుత్త్రులరాజ్యవైభవంబు
విడిచి [1]మే మోమక ◆ యడవికిఁ బోయిన,తల్లికి వగచెద ◆ ధర్మసుతుఁడు
భీమసేనుండును ◆ బీభత్సుఁడును దన,కడుపునఁ బుట్టినకొడుకులట్టి
తే. [2]యెగ్గతంబునఁ దానుఁ గాఱగ్గిఁ గాలె,నకట యనాథ యై దీనికి ◆ నంతరంగ
మలఁదురకతల్లడిల్లక ◆ యూరటమున,నుడుక కలమటఁబడక యెట్లుండుఁ జెపుమ.
క. విను ఖాండవదహనంబునఁ, దనకుఁ బ్రమోదంబు శక్రతనయుఁ డొసఁగె నా
తనితల్లిఁ గాల్ప దగునే, యనలునకుం గడుఁ గృతఘ్నుఁ డయ్యె మునీంద్రా. 164
సీ. మఱియొక్క నెవ్వగ ◆ మనమున జనియించె, నాంబికేయుండు గాఱగ్గి నెరిసె
దానికి నెయ్యది ◆ యేను జేయుదునొక్కొ, యనవుడు నారదుం ◆ డానృపాలు
తోడ నబ్భరతవృద్ధుఁడు శాంతి యెక్కుడై, సవిశేష మైనపూజావిధాన
మున నుపాసించి తగినయిష్టి నేసి యు,గ్నులఁదొలునాఁడ వీడ్కొనియె ననియు
తే. నపుడు యాజక జనములయ్యగ్నిచయము
నడవిలోన నుద్వాసించి ◆ [3]యరిగె ననియుఁ
బేర్చి యది యవ్వనం బెల్ల ◆ నేర్చె ననియు
వింటి నాత్మాగ్నిఁ గాలె నావిభుఁడు వత్స. 165
ఉ. కావున నెవ్వగం బొరయఁగాఁ బని లేదు నరేంద్ర గొంతియుఁ
బావకు నప్పకుం గరము ◆ భక్తిఁ దగం బరిచర్య నేసి దే
వావలి ప్రస్తుతింపఁగ నిరామయలోకము నొందె వారికిన్
నీ వుదకంబు లీ వలయు ◆ నిష్ఠ మెయిన్ దిలసంయుతంబుగన్. 166

—* యుధిష్ఠిరుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ దిలోదకప్రదానంబు సేయుట *—

క. అనుజన్ములు నంతఃపుర,వనితాజనములును నీవు ◆ వసుధేశ్వర వే
చని నడపుఁ డుదకవిధి నీ,జనకునకును జననులకును ◆ జాహ్నవిలోనన్. 167
ఆ. అనిన లెస్సగాక ◆ యని ధర్మసుతుఁ డేక, వస్త్రధరణనియతి ◆ వఱల నెల్ల
వారునట్ల యేఁగుదేరఁ గఁ బొ[illegible]సం బలసి చనఁగఁ జనియెఁ ◆ బౌరవేంద్ర. 168
వ. ఇట్లు సని గంగాస్నానం బాచరించి యమ్మహీపతి మొదలగు సర్వజనంబులు ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిం గుంతికిం దిలోదక ప్రదానంబులు నిర్వర్తించి నివృత్తులై యనుచితం బపనయించుటకుం బురబహిరంగణంబునఁ బటకుటీర ప్రకరంబుల వసియించి రట్టియెడ. 169
సీ. ఆంబికేయాదులయస్థిపుంజముల గం,గాద్వారసలిలసంగమవిశిష్ట
సంస్కారమునఁ గూర్పఁ ◆ జాలెడుసంశుద్ధ,జనముల రావించి ◆ సబహుమాన
ఫణితుల వారి కప్పని యేర్పడఁగఁ జెప్పి, పనిచె నక్కౌరవజనవిభుండు
శ్రాద్ధార్హ దినమున ◆ వృద్ధానుమతి నతం, డక్కురువృద్ధున ◆ కతనిపతికి

1. చ. మెయ్యాడక ◆ యడవికి. 2. గ. యనదతనమునఁ దాను. 3. గ. యరిగి రనియు.

తే. గౌంతికిని రత్నకాంచన గోతురంగ,హస్తికన్యాధరిత్రీగృహాదిదాన
విధుల సర్వజనంబులువిస్మితులుగ, నియతిమెయిఁ బారలౌకిక క్రియలొనర్చె.

ఆ. మునిజనములు వచ్చి యనుమోద మందంగ, సకలబంధుజనులు సంతసిల్ల
నన్న పర్వతముల నాజ్యనదులఁ బెత్తృ,మేధ ముల్లసిల్లె మేదినీశ. 171

క. ద్వాదశదినములు నారదుఁ, డాదరమున నొద్ద నుండి యంతయుఁ గనిస
మ్మోదంబుతోడ నాశీ[1]ర్వాదం బొనరించెఁ బాండవప్రవరునకున్. 172

వ. అమ్మునీంద్రునిం దక్కనుం గలుగుతపస్విసత్తముల సమర్చితులం గావించి
యుధిష్ఠిరుం డామంత్రితులం జేసిన నాసంయమివరులు నిజనివాసంబులకుం
జని రానృపకుంజరుండు బంధుమిత్త్రసహితుండై కుంజరపురంబు ప్రవేశించె
నిత్తెఱంగున నాంబికేయునకు భారతరణంబుపిదప దానాదిపుణ్యక్రియాకలాప
కరణంబులం బురంబునం బదియేనును దపోనియమంబున వనంబున మూఁడు
నుంగాఁ బదునెనిమిదిసంవత్సరంబులు సనియె నివ్విధంబున వైచిత్రవీర్యుని[2]సంసే
వన సమస్త ప్రకారంబుల సంఘటించి కృతార్థతానందంబు నొంది ధర్మనంద
నుండు జనంబు లభినందించుచందంబున సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించె నని
యిట్లు ధృతరాష్ట్రునియాశ్రమవాసంబువిషయం బైనవర్తనంబు వైశంపాయనుం
డు సెప్పిన విని జనమేజయుండు మహాత్మ యిట్లు కృతకృత్యతం బొందినపాండ
వాగ్రజుండు భూభారంబు నిర్వహించు చుండఁ బదంపడి పుట్టినవిశేషంబు
లెఱింగింపవే యనుటయు. 173

శా. కారుణ్యాత్మకదృక్ప్రచార గతసంకల్పాంతరంగస్థితి
స్మేరాకార పతంగమధ్యమమరీచివ్యాప్తిమూర్ఛత్సుధా
ధారారూపవిహార నిర్మితజగ[3]త్సంసార నానాగమ
క్షీరోద్యన్నవనీతలాలసిత నిశ్చిత్తత్త్వ[4]సంభాసితా. 174

క. నిర్మలసంవిదుపాస్యా,[5]ధర్మకరణదుర్వికాస్త్ర దైత్యశ్రేణీ
నిర్మథన కేళినిర్జర, శర్మకృతివిహారశీల రమిలోలా. 175

మాలిని. సమదవిమదదూరాసన్నరక్షాప్రసన్నా
శమశుభమయమూర్తిస్ఫార దుర్లక్షసాగా
దమవిభవసముద్యద్ధామ నిస్సీమభూమా
సమహృదయలసత్సంసర్గసానందవర్గా. 176

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధన విరాజి
తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నాశ్రమవాసపర్వంబు
నందు సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము. 177

---

1. క. ర్వాదంబుల నొసఁగెఁ. 2. గ. సమస్తప్రకారంబుల నారాధించి కృతా. 3. గ. త్సంహారనానా. 4. క. సంభావితా. 5. గ. ధర్మాన్వితదుర్వికారదైత్య. 6. చ, సమ్యక్త్రివర్గా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మౌసలపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

ధర్మక్షమాహృదయస
మాధానాధానకారణాంఘ్రిసరోజా
బోధఘనధ్యానపరస
మాధిసమాలీఢతేజ హరిహరనాథా. 1

—◆ ధర్మజురాజ్యంబున నుత్పాతంబులు దోఁచుట. ◆—

క. దేవా జనమేజయధా,త్రీవల్లభునకు నుదాత్తతేజోదీప్తుం
డా వైశంపాయనుఁడు ప్రి,యావేశస్మేర చిత్తుఁడై యిట్లనియెన్. 2

సీ. భారతసంగ్రామపారీణుఁడై జయ,రమ యుల్లసిల్ల సామ్రాజ్యమునకుఁ
బాండవముఖ్యునిఁ బట్టంబు గట్టిన,యది గాఁగ ముప్పదియు నైదు
సంవత్సరంబులు సన ననంతరవత్స,రంబునఁ బ్రజకు భయంబు వొనర్చు
నుత్పాతములు వుట్టె నుర్వీశ విను మహా,వాయువు శర్కరావర్షి యగుచు
ఆ. వీచు నర్కునుదయవేళల బింబంబు, బలసి తోఁచు ఘనకబంధసమితి
నీరదములు లేక నిర్ఘాతపాతముల్, గలుగు నుల్క లెల్లకడల డుల్లు. 3

క. పరివేషము లినరజనీ,కరులకు నతిరూక్షరుచులు గలిగి కలుగు నం
బర మెల్లఁ గప్పి వేసవిఁ, బరఁగుం బెనుమూడమంచు పౌరవముఖ్యా. 4

సీ. ఇట్లనుదినమును నెన్నియేనియును మ,హోత్పాతములు పుట్టుచుండఁ గొంత
కాలంబు వోవంగఁ గాంతేయముఖ్యుండు, వినియె నొండొరులతోఁ బెనఁగి సర్వ
యాదవులును దెగి రంబుజనాభుండు, హలధరుండును దక్క నని నరేంద్ర
విని భీమసేనుని వివ్వచ్చు నకులుని, సహదేవు రావించి సంభృతార్తి
తే. యగుచు నవ్వార్త యెఱింగించె నందఱకును, వార లేవురు నెవ్వగ గూరు మాన
సములు గలఁగ నత్యంతవిషణ్ణులైరి, సకలజనకోటులును శోకజలధి మునుఁగ. 5

తే. అనిన విని యమ్మహీపతి యాదవులకుఁ, బోరు దమలోనఁ గలిగిన కారణంబు
వారివృత్తాంతమును విన వలతుఁ జెప్పు, మనుడు నమ్ముని యిట్లను నతనితోడ. 6
క. ద్వారవతికిఁ గణ్వుండును, నారదమునివరుఁడు గాధినందనుఁడును బెం
పారంగఁ దొల్లి వచ్చిరి, నారాయణుఁ జూచువేడ్క నరవరముఖ్యా. 7
సీ. చనుదెంచి పురవీథిఁ జనునవసరమున, వృష్ణికుమారులు విధివశమున
మనముల నవినీతి జనియింప సాంబున, కంగనాలంకార మమరఁ జేసి
కొని వచ్చి యమ్మహామునివర్గమునకు మ్రొక్కి, వినయమున వందన మొనర్చి
నిభృతులై కారుణ్యనియతాత్ములార యీ, భామిని బభ్రునిభార్య ప్రజలఁ
తే. గనునె యిది యని యడిగినఁ గౌరవేంద్ర, యత్తపోధనవర్యు లయ్యాగడమున
నాత్మలందుఁ గ్రోధానలమగ్గలముగ, నెలయ నక్కుమారులతోడ నిట్టులనిరి.
క. అంబుజనాభునికొడు కీ, సాంబుఁడు గను యాదవక్షయాపాదనక
ల్యాం బగుముసలము మావచనంబున కనృతంబు లేదు నమ్ముఁడు మీరల్. 9
సీ. దామోదరుఁడు హలధరుఁడును దక్కఁగ, యాదవు లెల్లను నమ్ముసలము
నద్భుతశక్తిఁ గీటడఁగుదు రబ్బల, దేవుండు దన దైన దేహ మధిక
నిష్ఠమై విడిచి వార్నిధిఁ బ్రవేశించు, భూశయ్య నుండంగ నాచక్రధరుని
జర యనురాక్షసి వెరవునఁ బట్టి క్రమించుఁ బొం డని చెప్పి మెచ్చుగాదు
ఆ. మనము కృష్ణు నింకఁ గను టనియెడుబుద్ధి, నమ్మహామునీంద్రులపుడు మరలి
యాత్మవాసములకు నరిగిరి తదనంతరంబ కృష్ణుఁ డవ్విధంబు వినియె. 10
క. విని కాలవేది యగుట, న్వనజాక్షుఁడు నియతి నగునవస్థకుఁ దలఁపం
జన దన్యథాత్వకరణం, బని యూహించుచు నుపేక్షయాత్మనొలయఁగన్. 11
క. తనచుట్లు నున్నబంధులఁ, గనుఁగొని యిట్టిది విధాతృకరణీయం బి
ప్పని మనవారలయొప్పని, తనమున మూఁడె నని వంతఁ దలపోయకుఁడీ. 12

—* మునిశాపంబున సాంబునికడుపున ముసలంబు పుట్టుట. *—

సీ. అని పల్కి యభ్యంతరావాసమున కేఁగె, మఱునాఁడు సాంబకుమారుకడుపు
లోనుండి జముదూత వోనిభయంకర, నిష్ఠురముసలంబు నిర్గమించె
దానికి నత్యద్భుతంబును భయమును, గదురంగ వసుదేవుకడకుఁ బాఱి
బంధు లయ్యాదవపతి కెఱిఁగించిన, నలఁదురి వెలువెల్ల నగుచుఁ గొంత
తే. ప్రొద్దు నివ్వెఱఁ గంది యాభూవరుండు, కడురయంబున రోఁకలి పొడిగఁ జేసి
వనధిలోపలఁ జల్లంగ వారిఁ బనిచె, వారలును నట్ల చేసిరి కౌరవేంద్ర. 13
క. మునిశాపశక్తి మానుష, మునఁ ద్రోవఁగ రామి యుల్లములఁ దలఁపక య
జ్జనపతియు బాంధవులు న, ట్లొన్నర్చి యూఱడిలి యుండి రుర్వీనాథా. 14
క. పదపడి ధృతరాష్ట్రమహిషి, యదయహృదయ యై సమస్తయాదవులకు బె

ట్టిద మగుశాపం బిచ్చుట, విదిత మయిన సజ్జనములు ♦ వెఱచుచు నుండన్. 15
క. కాలం బగుటయుఁ గురుభూ,పాలోత్తమ యాదవేంద్రు♦పట్టణమున హ
త్కాలుష్యసమాపాదన, శాలిమహోత్పాతముల్ ప్ర♦జాతము లయ్యెన్. 16
తే. అరుణములు ఘూర్ణితంబులు ♦ నైనలోచ
నములు మెఱయ మహోగ్రదం♦డము ధరించి
తిరుగు నొక్కొక్కచోటను ♦ దృశ్యుఁ డగుచు
నంతకుం డిదె యదె తోఁచె ♦ ననఁగ నధిప. 17

—* ద్వారకాపురంబున మహోత్పాతము లనేకములు పుట్టుట. *—

తే. నీలపింగళ దేహ యా♦భీలభంగి, కముగ నమ్మోయి వర్తించు ♦ జముఁడు సకల
వృష్ణిభోజాంధకోత్పాది♦విహరణమున, మునులశాపంబు ప్రేరేప ♦ మనుజనాథ.
సీ. చిలుకలు గూబల♦యెలుఁగులచందంబు, దోఁపంగ నఱచు రా♦త్రులను దివము
లందును నక్కల♦యట్లు మేఁకలు గూయు, మొదవుపిందునకు గా♦డిదలు వుట్టు
ముంగుల కుదయించు ♦ మూషికంబులు గుక్క, లెల్లను బిల్లుల ♦ నీను బలుఁడు
హరియును దక్కఁగ ♦ యాదవనివహంబు, బ్రాహ్మణప్రతతికి ♦ బాధ సేయు
తే. గురుల కవమాన మొనరించుఁ ♦ దిరుగు లజ్జ
విడిచి యభిలాషములవెంట ♦ విభులపంపు
సేయ కున్మార్గములఁ దమ♦చిత్తములకు
వచ్చినట్ల వర్తింతురు ♦ వనిత లధిప. 19
క. అనలములు హోమకాలం,బున నానాభూతవర్ణ♦ములతోడ శిఖల్
మనుజేశ్వర వామావ,ర్తన మొందఁగ నుగ్రగంధ♦రౌద్రంబు లగున్. 20
క. విను కూడుగూరపాకము, గనుఁగొని ప్రాయి వాపి డింపఁ♦గా నప్పుడు సం
జనితములై పువ్వులు గల,గౌన మిలమిల మెదలునందుఁ ♦ గురుకులముఖ్యా. 21
సీ. అనుదినంబును నిట్టు ♦ లశుభసూచకములు, దోఁపంగ సర్వవి♦దుండు కృష్ణుఁ
డంతరంగమున స♦మాలోచనము సేసి, గాంధారి పుత్త్రశో♦కమునఁ జేసి
కోపంబు గదిరిన ♦ శాపంబు ముప్పది,యాఱవునేఁ డెల్ల♦యాదవులకు
నాశ [1]మన్యోన్యహ♦ననమున నగుటకు, నిచ్చె నిష్టించి యు♦య్యేఁడు వచ్చెఁ
ఆ. దప్ప దది ఫలించు ♦ దానికిఁ దీర్థస,మీపభూమి యైన ♦ మేలు గాదె
యని నరేంద్ర యమ్మ♦హాత్ముఁడీభంగినూ,హించి తెఱఁగునిశ్చ♦యించెఁదివిరి. 22
ఆ. అట్లు నిశ్చయించి ♦ యాదవనివహాక్షు,యంబు దివ్యబుద్ధి ♦ నరసి యపర
దివసకలిత మగుటఁ ♦ దెల్లంబుగాఁ గని,కొని యతండు పెద్ద♦కొలువులోన. 23
ఉ. జాతర సేయఁగా వలయు ♦ సర్వజనంబులు నంబురాశికిన్
బ్రాతిగ భక్తితోడ నని ♦ బంధుల కెల్లను జెప్పి వీట వి

1. క. మన్యోన్యహ♦నన మగుటకు నిచ్చె, నిష్టించి యయ్యేఁడు ♦ నేఁడు వచ్చె.

ఖ్యాతిగ నప్డు సాటుటకు నర్హునిఁ బంచిన ఘంటికాస్వనో
పేతము గాఁగ నాఁ డెలమిఁ బెద్దయెలుంగునఁ జాటె నెల్లెడన్. 24

సీ. ఆరేయి గల నెల్లవారును గోరదాఁ, డలును నల్లని మేను గలనెలంత
యొక్కట యిలు సొచ్చి యువిదల నీడిచి, కొనిపోవ శస్త్రాస్త్రకోటి కేతు
చయమును భూషణసమితియు రాత్రియు, లపహరింపఁగఁ గని రపరదినము
నం దగ్నిదత్తంబు నబ్జనాభంబును, నైనకృష్ణుని చక్ర మద్భుతముగ
ఆ. నెగసి యఖిలజనులు నీక్షింప దివమున, కరిగె నమ్మహాత్ము గరుడకేత
నంబుఁ దోన చనియె నరవర రోహిణీ, తనయుతాటిసిడము ననుసరించె. 25

తే. వినుము సుగ్రీవమును శైబ్యమును వలాహ, కంబు మేఘపుష్పంబు నాఁగ నలుగునట్టి
వాహనంబులతోఁ గూడ వాసుదేవు, తేరు తదవసరంబున దివికి నరిగె. 26

క. వెడలుం డు తీర్థయాత్రకుఁ, గడువేగం బనిరి సురలు గగనంబున న
ప్పుడు సువ్యక్తముగా నెక్కుడు లెలుంగులు సెలఁగ రాజకులమౌళిమణీ 27

క. అవి గనియు వినియు నులుకక, నవరణ లొప్పార నపు డసంభ్రములై యా
దవులు మనోజ్ఞము లగు శీధువులును మాంసములు వేడ్కతో నింటింటన్. 38

—* యాదవు లందఱుఁ గృష్ణసహితులై సముద్రతీరమునకుఁ బోవుట. * —

సీ. సమకట్టికొనుచు భోజ్యములు భక్ష్యంబులుఁ, నానావిధముల నొనర్చికొనుచు
క్షీరశర్కరలును ఘృతబహుభంగిక, వ్యంజనంబులు వివిధాన్నపాన
ములును నక్షతగంధములును బుష్పంబులు, గావించుకొని బలుగావళులును
తలమోపులును బండ్లఁదమతోడ నొప్పారి, చనుదేఁ గరులు నశ్వములు నరద
తే. ములు నలంకారవిరచనములు నుదాత్త
లలితరేఖంబు లగుమాల్యములును భూష
ణములు నాలేపనములు వస్త్రములు వింత
చెన్ను సేయఁ జేట్టలు విలసిల్లుచుండ.

క. తనరథము లేమి నొండొక, ఘనరథమును దారుకుండు గైకొని యెలమిం
గొని రా వెడవెడ గైసే, సినకృష్ణుఁడు నిర్వికారచిత్తత వెడలెన్. 30

ఆ. తొడవు చీర పూఁత తొంటియట్టులు గాఁగ, నేమివాహనంబు నెక్కకించు
కేని వికృతి లేనిహృదయంబు మిత్రిసం, భాషణంబు గలిగి బలుఁడు వెడలె 31

క. ఆందోళికాదివాహన, సందోహంబున నితాంతచారుత్వము చె
న్నొందఁగ సమలంకృత లగు, సుందరు లేతేర విభవశోభితభంగిన్. 32

చ. వెలువడి లీల నేఁగి మును వేడ్క నొనర్చిన మేటి చప్పరం
బుల నెలమిన్ మహార్ణవము పొంత వసించిన నుద్ధవుండు దా
నలఘుతపం బొనర్చుటకు నై విపినంబున కేఁగువాఁడు గాఁ
బలికిన దాని కొండొకడుఁ బల్కఁడ కృష్ణుఁడు కాలవేదితన్. 33

వ. *అంత బలుండును బోవ నిశ్చయించి చెప్పిన. 34

చ. పలుకక మ్రొక్కి వీడుకొలుపంగ వనంబున కప్పురోహితుం
డలఘువినిశ్చయంబు వగపంతయు మాన్పఁగఁ బోమె నాతనిన్
హలధరుఁ డన్పఁ బోయి వినయంబును భక్తియుఁ దోఁప నయ్యనా
కులు నట వుచ్చి యొక్కెడ నకుంఠితనిర్ణయశాంతచిత్తుఁ డై. 35

క. విను మొక్కఁడు నొకభూరుహ, మునమూలంబున నిరస్తమోహాంధత్వం
బున వెలుఁగుబుద్ధివిజ్ఞే,యనిరూఢతఁ జేసి యుండె నాసీనుం డై. 36

ఉ. భూమిసురావళీమహితభోజనతంత్రముఁ దీర్పఁ బూని హృ
ద్యామలరాజితంబు లగున ట్లొనరించినకూడుగూర లా
కోమలు లాఁగఁగాఁ గడఁగి క్రోఁతుల కన్నియుఁ బంచి వెట్టి రు
ద్దామవిహారలీల వసుధావర యాదవు లేమి సెప్పుదున్. 37

చ. పదపడి గీతవాద్యగతిబంధురనృత్యము లుల్లసిల్లఁగా
నుదధికి నంచితాక్షతమహోత్తరగంధవిశిష్టపుష్పసం
పదలు బహుప్రకారములఁ బ్రస్తుతి కెక్కఁగఁ బూజసేసి పెం
పొదవ నివేద్య మిచ్చిరి సముజ్జ్వలహృద్యపదార్థకోటులన్. 38

చ. విను తదనంతరంబ మదవిహ్వలభావము సేయఁ జాలి యిం
పొనరినయాసవంబులు సముత్సుకతం గనకంపుఁగోరలం
గొని హరిసన్నిధానమునఁ గ్రోలిరి యాదవు లంతరంగమో
దనకరణంబు లైనయుపదంశములం గొనుచున్ మహీశ్వరా. 39

తే. సాత్యకియుఁ గృతవర్మయుఁ జారుదేష్ణుఁ
డును గదుండును బ్రద్యుమ్నుఁడును మొదలుగఁ
గలుగుయాదవు లెల్లను గాంక్షఁ బాన
విధి యొనర్చిరి పెల్లుగ విధివశమున. 40

*తే. వృష్ణిభోజాంధకులు కురువీర యిట్లు, రేఁగి మద్యపానం బొనరించి మదముఁ
బొంది కేకిసలాడుచుఁ బొందు వడని, పలుకు లెసఁగంగఁ దిరిగి నవ్వులు సెలంగ.

—* సాత్యకికృతవర్మలకు రోషజనకంబుగాఁ గలిగినసంవాదము. *—

సీ. ఉన్మార్గవర్తు లై యుండిరి విను మట్టి, యవసరంబున ఘూర్ణితారుణంబు
లయిననేత్రముల సాత్యకి కృతవర్మని, వదనంబు గనుఁగొని మద మెలర్ప
నొద్ద నిల్చున్నప్రద్యుమ్నుచే సఱచుచు, నవమాన మేర్పడునట్టిభంగిఁ
బెలుచ నవ్వి యరాతిబృందంబు నిద్రావ, శత్వంబుఁ బొందుటఁ జావువోని

తే. దుష్టదశ నొంది యుండంగఁ దుచ్ఛుఁ డేని
నడరి వధియింపఁగాఁ జొరఁ డనిన రాజ

* ఈ వచనము వ్రాఁతప్రతులఁ గానిపింపదు.

తనయుఁ డంతపాపంబు సేసియు నె యితండు
పొడిచెనటె యిస్సిరో యిట్టిపోటుఁ బోటె. 42
తే. అనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డిది నీచు లయినవారి, తెరవు వృష్ణివంశోత్తమ దీనినిట్లు
నీకు వాక్రువ్వ నేటికిఁ బోవ విడువు, జను లితనిఁ బ్రువ్వఁ దిట్టుట సాలదెట్లు.
చ. అన విని రోషచిహ్నవికృతాననుఁ డై కృతవర్మ సాత్యకిం
గనుఁగొని సిగ్గు లేక యొరుకయ్యము నీకిటు లుగ్గడింపఁగాఁ
జనునె కిరీటి చే నఱక శాంతత నొందినసోమదత్తనం
దనుతల ద్రుంపవే మఱచితా యిసిరో యిది పోరిపాడియే. 44
సీ. అనియె దానికి హరి యాభోజపతిమీఁదఁ, గడునెఱ్ఱనైనక్రేఁగంటిచూడ్కి
నిగిడించి సక్రోధ మగుమానసంబుతో, నఖిలభోజులఁ గలయంగఁ జూచె
నప్పుడు సాత్యకి హరితోడఁ గృతవర్మ, యనుజుండు శతధన్వుఁ డనుచితోద్య
మమున సత్రాజిత్తు మహితాత్ము మాననీ,యుని శమంతకమణికిని వధించెఁ
తే. గాదె యని వారి దెసఁ గీడు గానుపింపఁ
బలికె నవ్వాదు విని సత్యభామ కోప
మడరి వనితాస్వభావోద్గతాశ్రుపూర
యగుచు హరియగ్రతలమున గరుగుదెంచె. 46
క. కనుఁగొని హరి కతిరోషము, జనియించెను దానిఁ జూచి సాత్యకి యుద్దే
వునకును దేవికినిం బ్రియ, మొనరించెద నని తలంచి యుద్వృత్తుం డై. 46
మ. కృతవర్మం బటుదృష్టిఁ జూచి కినుకం గెంపారువక్త్రంబుతో
నితఁ డాచార్యసుతుండు దోడ్పడఁగ రే యెల్లన్ వడిం గిట్టి క
ష్టతరోత్సాహత ద్రౌపదేయులను ధృష్టద్యుమ్నుఁ దత్సోదర
ప్రతతిం జంపిననీచు వారలగతిం బ్రాకించు టర్హం బగున్. 47

—♦ మద్యపానమత్తుఁ డైనసాత్యకి కృతవర్మతల నఱకుట. ♦—

మ. అనుచున్ సంయమిశాపజాతముసలాత్యంతాద్భుతస్ఫీతశ
క్తినిరూఢంబుగ నూనినట్టినిజనిస్త్రింశంబు శీఘ్రంబునం
గొని తద్దీధితిరాజిచే నతనిచూడ్కుల్ విహ్వలత్వంబు నొం
ద నుదగ్రోద్ధతిఁ ద్రుంచెఁ దద్గళము రక్తాంబుప్రసారంబుగన్. 48
తే. అట్లు కృతవర్మఁ దెగటార్చి యాతఁ డంత
నిలువ కుద్ధతుఁ డయి భోజకులముమీఁదఁ
గవిసె బాహావిలాసంబు [2]ఖడ్గదీప్తి
చయము మెఱయంగ సంరంభసత్వరముగ.
చ. కవిసినఁ జూచి యాఁగుటకుఁ గా నలినాక్షుఁడు పోవునంత నా

1. గ. రక్తంబుల్ ప్రసారంబుగన్. 2. గ. ఖచరదృష్టి చయము నొదిఁగిలు.

హావఖురులై నభోజులును § నంధకవీరులు నొక్కఁడై దెసల్
సెవుడు వడంగ నార్చి యతి § శీఘ్రత సాత్యకిఁ జుట్టుముట్టి ర
ష్డు విమలబోధుఁ డాహరి కరుడుంగన లొందియుఁ గాల వేదితన్. 50

ఉ. తమ్ముని గాచునట్టిసముద్ర దగ్రతఁ గైకొన నొల్లఁ డయ్యె వే
గమ్మున రుక్మిణీసుతుఁ డఖండపరాక్రమ మొప్పఁ గిట్టి శౌ
ర్యమ్ము భుజాబలమ్ము మెఱయం గని సాత్యకి సంతసిల్లి ద
ర్పమ్మునఁ బేర్చె మెచ్చెలసి § ప్రస్తుతి సేసిరి చూచుఖేచరుల్. 51

చ. కనుఁగొని వృష్ణివీరులు ని § కామసముజ్జ్వలరోషవహ్ని నె
మ్మనమున నుత్థితంబుగ స § మత్సరశౌర్యము విక్రమోద్ధతిం
బెనుపఁగ వార లిద్దఱకుఁ § బ్రీతి యెలర్పఁగ సింహనాదము
ల్ఘనపథ మెల్ల నిండఁగ బ § లంబుఁ జలంబును నుల్లసిల్లఁగన్. 52

క. భోజాంధకసంగమనవి, రాజిత మగునబ్బలంబును § రాదోద్రేక
భ్రాజితు లయి తాఁకి పెనఁగి, రేజాలియు లేక కృష్ణుఁ § డీక్షింపంగన్. 53

క. అయ్యిరుదెఱఁగున కప్పుడు, కయ్యమునకుఁ బరమసాధకంబుగఁ గలిగెన్
ముయ్యంచుతుంగ యచ్చట, దయ్యమునేర్పు విను సెప్పెదం గురునాథా. 54

చ. మునివరశాపసంభవదమోఘగతిన్ ముసలంబు సాద్భుతం
బును నతిదారుణంబు నగు § భూరిసముద్భటశక్తిఖేలనం
బున ముసలత్వవిస్ఫురణముం గలిగించెఁ బ్రవేశలీలఁ గై
కొని సమర ప్రవర్తనము § ఘోరతరంబుగ నెల్లతుంగలన్. 55

క. పొడి గాఁగఁ జేసి యమ్మెయి, జడనిధిలో వృష్ణివరుఁడు § సల్లించినను౦
జెడ దయ్యె మునివరులమొ,కుడుశక్తిని ముసలశక్తి § కురువంశవరా. 56

సీ. యాదవవీరుల § కాసమయంబున, మద్యపానోద్భూతమదము పేర్మి
మునివరామోఘవచనదివ్యశక్తిని, జేసి కల్గద తుంగ § ప్రేసినంత
టన ప్రతిభటునకుఁ § దనుపీడ గలుగునే, యనువివేకము దానిఁ § గొనివిరోధి
నడిచినయప్పుడు § మిడుక లేకిలఁ బడఁ, గని యిది యెట్లొకో § యని తలంచు

తే. టయును గావున సమర మిట్టలపుభంగిఁ, జెల్లెఁ గృత్రిమముసలచంద్రోల్లసనము
లతిశయిల్లంగ వారి కన్యోన్యవధవి,హారదుర్వారసంచారఘోర మగుచు. 57

ఆ. తండ్రి పుత్త్రుఁ డన్న § దమ్ముఁడు నాక య,య్యిరుదెఱంగు వారు § నేపు రేఁగి
మడియ మోఁద గాలిఁబడుమ్రాఁకుగముల తె,ఱంగు దోఁచె నేమనంగఁగలదు.

క. మునిశాపము వారలమది, ననయము నన మెక్కుఁ జేయ § నం దొకఁ డైనన్
విను మరలుట దెరలుట లే,కని బెట్టుగఁ జేసి రధిపయూర్పులు సెలఁగన్. 59

తే. అట్టియెడ విను భోజులు § నంధకులును
జాలఁ గలుగుటఁ బ్రబలుండు § సాత్యకియు స

మగ్రశక్తి ప్రద్యుమ్నుఁడు నాది గాఁగ
మడిసె వారిచే వృష్ణిసమాజ మెల్ల. 60

సీ. అనిరుద్ధుఁ బ్రద్యుమ్ను సాంబుని సాత్యకి, గదునిని మఱియును గలుగువృష్ణి
వరుల నంధకభోజవర్గపరాక్రమ,క్రీడల సమసి యాక్షితితలమునఁ
బడియుండఁ గనుఁగొని పరమమునీంద్రశా,పంబుమహాశక్తిఁ బద్మనాభుఁ
డును దీవ్రకోపాగ్ని దనదుచిత్తమున నుద్ధురమై జనింపంగ దురములోనఁ

తే. బడక శేషించి మెఱసినప్రతిభటాళి,మీఁదఁ గవిసి తుంగలఁగొనిమోఁదినిరవ
శేషముగఁ జేసె నిట్టు లశేషయాద,వులును మౌసలవిస్ఫూర్తిఁబొలిసి రధిప.

క. నారాయణుఁ డప్పుడు గాం,ధారీవాక్యంబు దెలఁగు దలఁచి మనమునం
బారంబుఁ బొందెనే యిది, యారూపున ననుచు సంగరావని నొకఁడున్. 62

క. నిలుచున్నఁ జూచి రణసం,కులతఁ బడకయున్నదారుకుఁడు బభ్రుఁడు న
జ్జలరుహనాభుసమీప,స్థలికిం జని యిట్టు లని రతనితోడ నృపా. 63

తే. అఖిలజనమును సంహృతమయ్యె నిచట, నేల బలభద్రదేవుఁడున్నెడ ముకుంద
యరసికొనిపోయి యాతనిచరితమునకు,ననుగుణంబైనవర్తనమాచరింపు. 64

చ. అనుటయు నట్ల కాక యని యంబుజనాభుఁడు బభ్రుదారుకు
ల్మనములు దల్లడిల్లఁగఁ గొలంకుల రా బలభద్రదేవుపో
యినదెసనాదరంబెసఁగ నేఁగి కురుక్షితిపాగ్రగణ్య యా
ఘనతరమూర్తి నవ్వలనఁ గాంచె మహీజముపొంత నుండఁగన్. 65

—◆ యాదవు లెల్ల మడిసినపిదపఁ గృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్తేర దారుకుం బంపుట. ◆—

సీ. కాంచి దారుకుదెసఁ గనుఁగొని నీవు వే, పాండుతనూజులపాలి కరిగి
వారికి యాదవవర్గసంక్షయవిధ, మెఱిఁగించి యర్జును నిందుఁ దెమ్ము
నావుడు నతఁడు మహావేగవంతంబు, లగురథ్యములఁ బట్టి యలంతియరద
మునఁ బూన్చికొని రయంబుననేఁగె నప్పుడ,మ్మురవైరి బభ్రునిమోముఁ జూచి

ఆ. యతివపిండుఁ గుంజరాదులఁ బురిఁ జేర్చి, యరుగుదెమ్ము వేగ మనిన నాతఁ
డట్ల చేయుపనికి నయి చన నొకబోయ, త్రుంగఁ జేసె నతనిఁ దుంగ వ్రేసి.

ఆ. హరికిఁ గానవచ్చునంతదవ్వుల నట్లు, పడిమె బభ్రుఁడతనిపాటుఁ జూచి
సంయమీంద్రశాపశక్తికి నద్భుత, మంది యమ్ముకుందుఁ డన్నతోడ. 67

క. సామజరథతురగములను, రామలఁ బురి సేర్చి యే మరలి వచ్చెద నీ
భూమిజముకడన నిలువు ద,యామయ నారాక వార్చి యనియె నరేంద్రా. 68

సీ. అని గజాదుల నింతులను గొని పురి కేఁగి, వసుదేవుఁ గాంచి యవ్వసుమతీశు
తోఁ దగ ని ట్లనుఁ దొల్లి కౌరవకుల,క్షయము సూచితి నేఁడు సకలయాద
వులనాశమును గంటి నలఘుతేజోధన, యఖిలబాంధవహీన మయినయిచటి
ఘనువున వర్తింప మనసు గొల్పదు మున్న, యన్న కాననమున కరిగినాఁడు

తే. భవ్యతపమున నాబలభద్రుఁ గూడి, యేను దప మాచరించెద నింక మీర
లరసికొనుఁడు సర్వంబును నరుఁడు వచ్చి, నిందు మీపంపుసేఁతకై యెల్లి నేఁడు.

క. అనుచు నతని పాదంబులు, దనఫాలతలంబు సోఁకఁ దాత్పర్యమునన్
వినతి నడపె నంతకమును, వినియె జనులచేత సమరవిధ మతఁ డధిపా. 70

చ. విని బలుజీవి వోయి మది విహ్వలుఁడై మెయి ప్రానుపాటు నొం
ద నునికి మీఁదఁ గేశవుఁడు దానును రాముఁడు నిల్లు వాసి కా
ననమున నుండువార మని నైష్ఠికతం బలుకంగ నున్నచే
తనయు నడంగఁ జేష్టితము దక్కి శవాకృతి నుండె నత్తఱిన్. 71

క. తనమాటలు సజ్జనసా,ధునవస్థయు వినియుఁ గనియు దురపిల్లి సతీ
జను లొక్కటఁ బెల్లాక్రం,దన మొనరించిన మురారి దయమది నొలయన్. 72

సీ. అందఱ నూరార్చి యర్జునుం డిప్పాడ, వచ్చు నిచ్చటికి మీ రవంత యెల్లఁ
దీర్చు నక్కురుకులదీపకుం డని యుప, శమవాక్యములఁ దేర్చి జనకుపాల
నాసీనుఁ డయి తదీయాంఘ్రిపద్మంబులు, దనచారుపాణిపద్మముల మెత్త
మెత్తనయొత్తుచు మెలుపొందఁ గర్జంపుఁ,బలుకులఁ జిత్తవిభ్రమము మాన్చి

తే. మఱియుఁ బార్థునిరాక పల్మఱును జెప్పి
యన్నయాధ్యుఁడు పని సేయ నున్నవారిఁ
గరితురంగాదికముల మీ రరసికొనుఁడు
వినుఁడు కర్తవ్య మిట్టిది వేయు నేల.

క. అని తగఁ బలికి యతని వీఁ,డ్కొని రామునికడకుఁ జన్నయకుంఠితభక్తిన్
వినతుం డయి మనజనకుని, యనుమతి వచ్చితి మహాత్మ యనియె నరేంద్రా. 74

బలరాముఁడు శరీరంబు విడిచి యనంతునియందుఁ గలయుట.

సీ. తదనంతరంబ యద్దామోదరుఁడు రాము,వదనసరోజంబువలన వెడలఁ
గనియె మహాభుజంగము నరుణచ్ఛాయ, మై పొల్చువక్త్రసహస్రకంబు
మణుల వెలింగెడుఫణములుఁ దెలుపారి, పర్వతాభోగనిభంబు నైన
మేనిపెంపును గలదాని నట్లాబల, భద్రుండు నిజయోగబలముపేర్మి

ఆ. దనదుతనువు విడిచి చనియె వియద్వీథి, నంబునిధికి నమ్మహాత్ము నెదురు
కొనియె వరుణుఁ డధికవినయంబుతో నాగ,కులము లెల్లవచ్చి కొలిచె భక్తి.

ఆ. అహికులాగ్రగణ్యుఁ డైనవాసుకియుఁ గ,ర్కోటకుండుఁ దక్షకుండు వారు
ణుండుఁ గుంజరుండును గుముదుండును, దుర్ముఖుండునుం బృథుశ్రవుండు. 76

తే. హ్రాదుఁడును వక్రదంతుండుఁ గ్రోధనాము
కుండు శంఖుండుఁ బుండరీకుండు మిశ్రి
యుఁడు నజేయుండు ధృతరాష్ట్రుఁడును మొదలుగ
నరుగుదెంచిరి యద్దేవు నర్థిఁ గొలువ. 77

ఆ. పరమకౌతుకంబు § భవ్యభక్తియు నొల,యంగ వచ్చి కొలిచె § నాఫణీంద్రు
గంగ యాది గాఁగఁ § గలమహానదులు స, ముజ్జ్వలాభిరామ§మూర్తులొంది.

క. అంతయును దివ్యదృష్టిఁ, గ్రాంతి యగుమురాంతకుండు § గనుఁగొన నమ్మూ
ర్త్యంతరము గలపికొనియె న,నంతుఁడు దనపరమమూర్తి§యందు నరేంద్రా. 79

సీ. అట్లగ్రజుఁడు చన్న § నచ్చటు వాసి యం
తంతఁ గ్రుమ్మరుచు ముర§రారి సకల
లోకపాలనకు భూ§లోకంబునందుఁ దాఁ
బుట్టంగ వలసిన§యట్టిమేటి
పను లెల్లఁ దీఱుట § మనమునఁ దలపోసి
తనువిముక్తికి నిమి§త్తంబు దలఁచి
మునులవాక్యము తెఱం§గును దొల్లి దుర్వాసు
నవయువసమితిఁ బా§యసము పూయు

తే. నప్పు డఱకాలఁ బూయమి § నత్తపస్వి
యచట [1]నవిలంఘ్య మై యపా§యంబు గలుగు
ననినమాటయుఁ జర్చించి § మనసు నింద్రి
యములు నడఁగించి గాఢస§మాధి నొంది. 80

క. జలనిధిశయనుండు మహీ,స్థలశయనుం డయ్యె నట్టి§సమయమునం దా
నలుకుచుఁ దత్కాంతార, స్థలి కల్లన నరుగుదెంచె § జర కురుముఖ్యా. 81

ఆ. అరుగుదెంచి యచటి§ దిరిగెడునొకవేఁట,కానిఁ గాంచి వాఁడు § కమలనాభు
నొడలు నూఁచి యెంకి § నన్ను [2]యేణం బను, నట్లు సేసి మాయ § యావహించె.

మ. ధరణీనాథ యతండు శాతశర ము§ద్యద్వృత్తి సంధించి యు
ద్ధురభంగిం దెగ నిండఁగా దిగిచి [3]య§త్యుగ్రంబుగా సేసె నా
హరిశ్రీపాదతలంబుఁ దూరఁ గొని య§త్యస్త్రంబు మీఁగాల ని
ష్ఠురవేగంబున నుచ్చిపోయె వెస వాఁ§డుం జేరఁ గైకొంటకున్. 83

క. చేరి తెలియఁ గనుఁగొని పెం,పారుపురుషుఁ డగు టెఱింగి § యత్యంతార్తిం
గూరి వడఁకి తచ్చరణాం,భోరుహములఁ దనశిరంబు § వొందం బడియెన్. 84

క. పడి మ్రొక్కినఁ గృష్ణుఁడు దగు,నొడువుల నూరార్చి మనము§నోరథ మిమ్మై
నొడఁగూడిన మానుష మగు,నొడలువిడిచి నిజపదంబు § నొందుట కరిగెన్. 89

—* శ్రీకృష్ణుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమపదంబునకుఁ బోవుట. *—

సీ. ఊర్ధ్వలోకమునకు § నూర్జితతేజస్కుఁ, డగుగృష్ణుఁ డరిగిన § నచటిదివ్య
మునివరులును సిద్ధ§లును రుద్రవసుమరు,దాదిత్యవిశ్వముఖా§మరులును
సక్రందనుండును § సంభృతసంభ్రము,లగుచు భక్తియు వినయంబు నెఱయఁ

1క.నవిలంఘ్యమగునపాయంబు.2.గ.యేణమనవియట్ల.జ.యేణమునపుడనట్ల.3.క.యత్యుగ్రంపుటేటెచె

గానెఱుఁగొని చరణానతులై పర, మస్తుతివాక్యముల్ విస్తరిల్ల

ఆ. బలసి రందు దేవపతి యల్లఁ జేరి క,రములు మొగిచి ధర్మరక్షణమున
కై దయావిధేయ మగుఖేలనంబున, నవని నవతరించి తాదిపురుష. 86

ఆ. అవతరించి కంసుఁ డాదిగాఁ గలదేవ,శత్రుకోటి నెల్ల సమయఁజేసి
భరతకులముకసటు వాపి సంశుద్ధప్ర,తిష్ఠఁ గూర్చి యరుగుదెంచితీశ. 87

క. అమృతం బజరం బవ్యయ, మమలం బవితర్క్యమచల మాగమగమ్యం
బు మహాత్మ భవత్పద మ,య్యమేయతత్త్వంబుఁ బొందు మనిరూప్యగతిన్. 88

క. కృప నిట్లు యవతరింపుము, ప్రపన్నులగువారియార్తిఁ బాపుట కైయ
జ్ఞపురుష యుగయుగమున న,త్యపరిమితగుణాఢ్యరూప మభినుతి నొందన్. 89

క. అని సంభృతిఁ బలుకఁగ సువ,చనముల నత్యాదరం బెసఁగ వినినముకుం
దునిపైఁ బెల్లు గురిసె న,య్యనిమిషపతి పుష్పవర్ష మతులితభక్తిన్. 90

ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మ వచ్చి హరియంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి భక్తిమైఁ
దప్పక చూచుచున్ మది ముదంబునఁ దేల సలక్షణస్వరం
బొప్పి చెలంగ నాగమికసూక్తులఁ బ్రస్తుతి సేసెఁ బ్రీతుఁడై
యప్పురుషోత్తముండు కరుణార్ద్రనిరీక్షణమున్ నిగుడ్పఁగన్. 91

సీ. అప్పరమేశ్వరుం డయ్యండజును జూచి, యనిరుద్ధనామకం బైనయదియుఁ
ప్రద్యుమ్నతా ప్రతిభాసమానమును సం,కర్షణభావ[1]వికాసితంబు
వాసుదేవాత్మక[2]వరరూపమున నేక, తావిభవత్సమాధానసిద్ధి
నొందించుకొంటి నానందబోధనిరంజ,నామేయమత్పదప్రాప్తి పరమ

ఆ. మంగళానుభూతి నంగీకరించెద, సుఖుల రగుఁడు మీరు సుకృతులార
యనినవచనసమితి యతిమృదుమధురత, నింపు నొసఁగ నలరి రెల్లవారు. 92

క. ఆదేవదేవుఁ డత్యం,తాదరసంభాషణంబు లమ్మెయి బ్రహ్మేం
ద్రాదులతోడ నొనర్చియు,నాదినిరవసాననిజపదాస్థితుఁ డయ్యెన్. 93

తే. ఇంద్రియాగోచరుం డైనయీశు నపుడు
బుద్ధిఁ జూచుచు నిర్భరాద్భుతకరంబు
లగుతదీయగుణమ్ముల నభినుతించు
చరిగి రాత్మవాసముల కజాదు లెల్ల. 94

— దారుకుఁడు పాండవులకు సకలయాదవక్షయంబు సెప్పుట. —

సీ. అవనీశ విను మంత నద్దారుకుఁడు సని, పాండవేయులఁ గని పరమమునులు
యాదవకులముఁ బేరలుకమైఁ దొల్లి శ,పించుట మును దలఁపించి పిదప
జలధితీరమున నాసవపానమత్తులై, వృష్ణిభోజాంధకవీరు లెల్ల
మునివరనిర్దిష్టముసలాత్మకము లైన,ముయ్యంచుతుంగల మోఁదులాటఁ

1. గ. వికాసతయును. 2. గ. నరరూపమును నేక,వితాభవత్స మాధానసిద్ధి.

తే. బేర్చి యొండొరువులఁ బరిమార్చుటయును
రామకృష్ణులయునికియు నామురారి
దన్నుఁ బుత్తెంచుటయు సవిస్తారభంగిఁ
జెప్పి వారలు వెనువగఁ జేడ్పడంగ. 95

తే. సర్వయాదవసంఘంబుచావు విన్న
ద్రౌపదీప్రముఖాఖిలాంతఃపురాంగ
నలును శోకించి యాక్రందనములు సేసి
రతికరుణముగఁ బురజను లార్తిఁ బొంద. 96

సీ. దారుకుం డత్యంతధర్మవినీతి మై, నర్జునుతో నన్ను నచ్యుతుండు
నినుఁ దోడి తెమ్మని పనిచిన వచ్చితి, నని చెప్పెఁ జెప్పిన నతనిఁ జూచి
యాదవకులవిషయం బైనయొప్పని, పలుకు నావీనులఁ జిలుకునట్టై
యచటికి వేగంబ యరుగక యిచటఁ గా,ల్దన్ని యుండెడునట్టిధైర్య మెందుఁ
ఆ. గలదు నాకు నీవు పిలువ నేలని పల్కి, యన్నతోఁ దగంగ నాడి యాతఁ
డకుటిలాగ్రగణ్యు ననుమతితో ద్వార,వతికి నరిగె శీఘ్రగతి నరేంద్ర. 97

చ. అరిగి మగండు సచ్చినకులాంగనయున్ శశి గ్రుంకినట్టిశ
ర్వరియును బోల్పఁ బట్టగుచుఁ వారిజనాభుఁడు లేనిదీనతం
బొరసి కృపైకభాజనతఁ బొందినయప్పురిఁ జూచి మానసం
బెరియఁగఁ జొచ్చె నేటి కెదు రీదినచాడ్పున నేమి సెప్పుదున్. 98

క. దారుకుఁడు దోడఁ జనుదేఁ, బౌరజనము లంతఁ దన్నుఁ బరమాశ్వాసం
బారెడుమనములతోడను, గారవమునఁ జూడఁగా నగరికిం జనియెన్. 99

చ. చనుటయుఁ గ్రొత్తపేరడలు సైఁపఁగ లేక మురాంతకప్రియాం
గనలు పదాఱువేలును మొగంబులఁ గప్పఁగ బాష్పవారిరో
దనరవముల్ సెలంగఁగఁ బదంబులు దొట్రువడంగ దైన్యముల్
తనువులు దాల్చినట్టు దెరలం జనుదెంచిరి పార్థుపాలికిన్. 100

ఉ. వారలఁ గాంచి శోక మనివారణఁ జిత్తము పెల్లగింప న
క్కౌరవసత్తముం డెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచుం
దే రొకభంగి డిగ్గి యిలఁ ద్రెళ్ళినయద్దురవస్థ జూచినన్
వైరుల కైన డెందములు వ్రయ్యలుగా వగ దాఁకు భూవరా. 101

తే. రోదనధ్వను లెసఁగంగ రుక్మిణియును, సత్యభామయు నప్పుడాసవ్యసాచి
కడకు నేతెంచి పుడమిపైఁబడిరి వనట,వెల్లిమునిఁగి యుల్లంబులు వెగడునొంద.

క. తక్కను గలమహిషీజను, లక్కుంతీతనయుచుట్టు నవని నొఱిగి లో
నెక్కొనినవగలఁ బొగిలిరి, దిక్కెవ్వరు మాకు ననుచు దీనత దోఁపన్. 103

క. వినుము ధనంజయుఁ డప్పుడు, దనుఁ దాఁ దేర్చికొని యెల్లతరుణుల నూరా

ర్చె నతనిఁ దోడ్కొని హరిజనకునికడకుం జనియె దారుకుం డట్టియెడన్. 104
సీ. యాదవుల్ సమసిన నయ్యుదు నడలుచుం, దమ కాక యిర్వనితాజనంబు
నందు దైన్యముతోడ యత్యంతశోకస, మాకులత్వముఁ దోఁచె నస్మదీయ
మగుచిత్తమునఁ బేరియాతురత్వము గన్న, యంతన కొందల మతిశయిల్లెఁ
గాని విశేషంబు గల్గదు కృష్ణుని, దశ యెట్టిదో యనుతల్లడంబు
ఆ. నెవ్వరొక్కొ దీని నెఱిఁగించువా రను, నెవ్వగయును గదిరెఁ గవ్వడికిని
నధిప దారుకునకు న ట్లయ్యు నానృపు, కడ నెఱుంగువారు గాఁగఁ దారు. 105

—♦ అర్జునుఁడు సకలస్వజనక్షయదుఃఖితుం డగు వసుదేవునిం గాంచుట. ♦—

క. తలఁకుచుఁ జని యతనిం గనఁ, బలువగలం బొగిలి సెజ్జపై మే నిడి య
శ్రులు గ్రమ్మనున్న యవ్విభుఁ, డలమట గ్రొత్తయి మనసు నలమికొనంగన్.
ఆ. లేచి యడలి సవ్యసాచిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి, గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ
నడరి పెలుచ నేడ్చె నాఱడిఁ బోయిన, ప్రజలఁ బేరు గ్రుచ్చి పనవి పనవి. 107
క. మనుజాధిపుఁ డమ్మెయి రో, దన మటు సేయంగ నరుఁ డతని నూరార్చెన్
విను మవ్వసుదేవుం డి, ట్లను నాలుక దొట్రువడఁగ నాతనితోడన్. 108
చ. మనుజులమాత్ర గాక సురమాన్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
దనుజులఁ దాఁకి గీటడఁచు దర్పమునం బెను పొంది మాఱు లే
క నెగడి రట్టిబిడ్డల కకారణరోషమునం బరస్పరా
హననము కల్గి [1]చావలసె నందఱు కక్కట దైవ మల్గినన్. 109
క. విను నీశిష్యులు సాత్యకి, యును బ్రద్యుమ్నుండు నిమ్మహోగ్రపుసమరం
బునఁ దోలుపీనుఁగులై రని, వినియు బ్రదికినాఁడ నేన పేరుఁడ జగతిన్. 110
క. తొలితొలి సాత్యకికృతవ, ర్మలు రేఁపఁగఁ బుట్టె సంగరము దానను వా
రల దూఱ నేల మునిముఖ్యులశాపం బిట్టిచేఁతకుం [2]దగి యుండన్. 111
చ. వలసిన నెట్టికార్యమును వావిరి నట్టుగ నైనఁ జేయఁగా
వలఁతి మృతుం బరిక్షితుని వత్సలతన్ బ్రతికించె శౌరి యె
క్కలమున యాదవుల్ పెనఁగఁగాఁ గని మాన్పఁ డుపేక్ష సేసె నీ
పొలియు టవశ్యభావ్య మని బుద్ధిఁ దలంచుట గాన నయ్యెడన్. 112
క. ఇది విధివశత్వమున నై, నది యని శోకంబు దొరఁగు సట్టివివేకం
బొదవదు ఫల్గున యారడి, యదువంశం బెల్ల సమసె ననువగ పేర్మిన్. 113

—* వసుదేవుఁ డర్జునునకు యాదవనాశనంబు తెఱఁ గెఱింగించుట. *—

క. అను నెడఁ గ్రీడి యితఁడు కృ, ష్ణు నుపేక్షయ చెప్పెఁ గాని శోక మడరియుం
బనవఁడు కృష్ణునిఁ గావున, ననుమానము వలవ [3]దమ్మహాత్మునికిన్. 114
సీ. అని మదిఁ జర్చించె నప్పు డవ్వసుదేవుఁ, డతనితో ననియె సమస్తయాద

1. క. చా వొలసె నందఱు నొక్కట 2. ఆ. దెగియుండన్. 3. గ. దమ్మహాత్మునిగతికిన్.

వులును మహామునీంద్రులఘోరశాపంబు, ఘనశక్తి నుద్భవించినమహోగ్ర
ముసలంబువిలసనమున ముసలాయమా,నము లైనతుంగల సమదవృత్తి
నన్యోన్యవినిహతి యాచరించి గతాసు, లగుటయు నొక్కఁడు నతివపిందుః
ఆ. గరులఁ దురగములను నరదంబులను గొని, యరుగుదెంచెఁ గృష్ణుఁడనిననాథ
నంజయుండు దనమనంబు దల్లడపడ, నమ్మ్రకుండుఁ డెచటి కరిగె నధిప. 115
క. అని యడిగిన వసుదేవుఁ డ,తని కిట్లను నట్లు వచ్చి దామోదరుఁ డే
వనటం బొందుచు నుండఁగ, నను నూరార్చుటకుఁ గాఁగ నరవర నాతోన్. 116
సీ. విధివశంబునఁ జేసి వృష్ణిభోజాంధక,నాశంబు వాటిల్లె నరున కేను
జెప్పిపుచ్చినవాఁడ నిప్పుడ యక్కూర,వాగ్రణి యిప్పురి కరుగుదెంచు
నీయెడ భక్తుండు నినుఁ గొల్చి యుండెడుఁ, బనిచినపని యొనర్పంగ వలఁతి
యమ్మహాభుజుఁడు కార్యజ్ఞుండు శౌర్యస,మగ్రుండు విక్రమసహితుఁ డతఁడు
ఆ. నాఁగ నే ననంగ నరనాథ భేద మిం,చుకయు లేదు విడువు శోక మతనిఁ
జేతఁ బట్టి నీవు మాతంగతురగాది,కములబంధుజనులఁ గాచికొనుము. 117
క. అతఁడు వనితలను బాలుర, నతిప్రయత్నమున నరసి యాపద బాపున్
ధృతిసారమహిత యంబుధి, కతిపయదినములను ముంపఁ గల దిప్పురమున్. 118
సీ. యాదవుల్ దమలోన నాహవం బొనరింప, కటమున్న బలదేవుఁ డడవి కరిగి
యత్యంత నియతిమై నధికతపోవర్త,నంబునఁ దగిలి యున్నాఁడు నాకు
నదియ యొప్పెడుతెరు వై యుండుఁ గర్తవ్య, మిట్టిది వేయునునేల యింక
నొండువిచారంబు లుడిగి దయాలోల, యనుమతిసేయు మప్పనికి నన్ను
తే. నా ధనంజయు చెప్పినయట్ల సకల
కార్యజాతంబు నడపి నెగడు మతండ
సమరమృతయాదవుల కెల్ల సముచిత ప్ర
కారమునఁ జేయు నగ్నిసంస్కార మనియె. 119
క. ఆతఁడు కాలాంతరమున, బ్రాఁతిగ భవదీయభవ్యపరలోకవిధుల్
చేతోగతి భక్తిపరి,స్ఫీతములుగఁ జేయుననియుఁ జెప్పెఁ గుమారా. 120
క. చెప్పిన నేను నొడంబడి, యప్పురుషోత్తముని నెమ్మి ననిచితి నిట నీ
చెప్పినయట్టులు సేయుట, యొప్పైనను గలదు నీకు నొక్కఁడు సెప్పన్. 121
ఉ. పీనుఁగుపెంటగాఁ బడినబిడ్డల నెల్లఁ దలంచు చెప్పుడున్
మానఁగ రామి తెల్ల మిది మానసముం గలఁగింప నన్నముం
బానము నెమ్మెయిన్ రుచికిఁ బట్టగు నట్లును గాక యిద్దెసం
దాను [1]సహించి యేమిగతిఁ [2]దావుకొనన్ మెయిఁ బ్రాణ మర్జునా. 122
క. ఈ వనితలఁ బ్రజలను దం,తావళముఖవస్తువులను దగుచందమునన్

1. గ. వహించి. 2. క. గ. చ. దావికొనున్.

నీ వరసికొనుము బాహు, శ్రీవిస్ఫురిత కృష్ణుపనుపు § చెల్లింపవనా. 123

సీ. అన విని ఫల్గునుం § డావృష్ణిపతిహృద,యము దేహనిరపేక్ష § మగు టెఱింగి
డెందంబు నెవ్వగఁ § బొంద నమ్మేదినీ,రమణుతోఁ గృష్ణవిరహిత మైన
యుద్దేశమున వసి § యింపంగ నాకుఁ జి,త్తము గొల్పునే ధర్మ § తనయభీము
లును నేను మాద్రినం § దనులును బాంచాలి,యును నేకచిత్తుల § మనఘ వినుము

తే. ధర్మతనయుఁ డికార్యంబు § దలఁచి యున్న
నిశ్చయించి బాలకులను § నెలఁతపిండుఁ
దగుధనమును నింద్రప్రస్థ § నగరమునకుఁ
జేర్పవలయుట మాకెల్లఁ § జెప్పినాఁడు. 124

ఉ. కావున నప్పురంబున సు § ఖస్థితి నుండెడునట్లు గాఁగ బ్ర
ధ్వీవర సంప్రయత్నమున § వీరల నందఱ నంద పెట్టెదన్
నీవు పురస్సరుండ వయి § నెమ్మిఁ జనం గొనిపోయెదర్ భవ
ద్భావమునుమ్మలంబుఁ బెడఁ § బాపుము తప్పనె దైవకృత్యముల్. 125

క. అని పలికి దారుకునిఁ గనుఁ,గొని యాతనిచిత్తవృత్తి § గుందుట బుద్ధిం
గని యిట్లనుఁ గృష్ణునిపో,యినవంక నెఱింగి పోద § మేనును నీవున్. 126

ఉ. ఇచ్చటికార్యముల్ నడపుఁ డి § ట్లని నెమ్మి నమాత్యకోటికిం
బొచ్చెము లేక చెప్పి మఱి § వోవుట యుక్తము నిల్చివారలం
దెచ్చుట కీవ పొమ్మనిన § దిగ్గన నాఁతఁడు వోయి యందఱం
దెచ్చె సుధర్మ యన్సభకు § దేవపతిప్రియసూనుఁ డుండఁగన్. 127

సీ. అమ్మండపమ్మున § కరిగినయమ్మంత్రి,వర్యులకౌరవ § వంశవర్యు
వినయ మారఁగఁ బరి § వేష్టించి రమ్మహా,త్మాత్ముండుఁ గరమును § నార్ద్రుఁడగుచు
గారవంబున వారిఁ § గలయఁ గనుంగొని, యంతరంగంబు § శోకాగ్ని నెరియ
వారలతో నిష్ఠు § పౌరజనంబుల, నెల్లను బిలిపింపుఁ § డేను మీకు

తే. వారికిని నెఱిఁగింపంగ § వలయునట్టి,పనులు గల వని చెప్పిన § విని రయమున
వారు బ్రాహ్మణక్షత్రియ § వైశ్యశూద్రు, లాదిగాఁ బ్రజ రావించి § రధిపముఖ్య.

తే. అరుగుదెంచి యాప్రజ లుచి § తాసనమున
నున్నయయ్యైంద్రనందనుఁ § గన్న నతఁడు
గరము నెమ్మి నయ్యందఱఁ § గలయఁ జూచి
యిట్లనియె మోమునను దైన్య § మెసక మెసఁగ. 129

క. వననిధి నేఁటికి నేఁడవ,దినమున నిప్పురము ముంచు § దివిజులు గగనం
బుననుండి చెప్పఁగానే, వినినది యిది వెడలవలయు § వేగమ మనకున్. 130

క. వినుఁ డింద్రప్రస్థపురం,బునకు నధీశుఁడుగ వజ్రుఁ § బోఁడిమితోనే
నునిచెద మీరెల్ల నతఁడు, మనుపంగాఁదొంటియట్ల § మనుఁ డచ్చోటన్. 131

క. సరకులు భారవహులకును, భరియింపఁగఁ గొలఁది యయిన§భంగిని మోపుల్
వెరవుపడఁగఁ గట్టుఁడు సె,చ్చెర శకటములాయితంబు§సేయుఁడు మీరల్. 132

ఆ. వాహనములు వాని§[1]వానిముట్లులు నొక్క,వంకగా నొనర్చి § వలసినపుడ
కట్టి వెడలి పోవు§నట్టితెఱంగున్న, కనువు గాఁగఁ జేసి§కొనుఁడు వేగ. 133

క. ఈదేశము ప్రజ ధర్మజు,నాదరసంభావనముల § నాజ్ఞానిరతిన్
యాదవవీరుల కలనాఁ, డేది తెఱం గట్టిమనికి § యొసకం బారున్. 134

క. అని చెప్పి పురజనులఁ బోఁ, బనిచి సచివకోటితో ని§భము లాదిగ వా
హనముల సవరణ బెరయం, గొని రాఁ దగినపరిచార§కుల మునుముట్టన్. 135

క. నియమింపుఁడు నగరిసరకు, లయినవి యిట్టిట్టిభంగి § నక్షీణము లై
యొయిదం గలవారలఁ గని, పయనము తెఱఁగు సమకట్టు§పని మఱవకుఁడీ. 136

క. సుందరులకు బాలురకును, నందలములు వేసడములు § నాయితములుగాఁ
గందక కుందక చనువిధ, మొందఁగ సమకట్టుఁ[2]డెడల§కుండుఁడు తాల్మిన్. 137

తే. గతము లయినకార్యంబులు § గ్రమ్మఱింప, రాదుగాని మనకుధర్మ§రాజుగలఁడు
శేషజనరక్ష కొడయనిఁ § జేయవచ్చు, వాసుదేవునిమనుమని § వజ్రదేవు. 138

క. అని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి మదిని వగలు మిగులఁ § బార్థుం డారే
యనవద్యచరిత కృష్ణుస,దనమున వసియించె సముచి§తప్రవృత్తమునన్. 139

చ. తెలతెల వేగునప్డు వసు§దేవుఁడు నిర్మలయోగనిష్ఠ మే
నిల నిడి వర్ణనీయగతి § కేఁగినఁ దత్సదనాంతరంబునం
జెలఁగె ననేకరోదనవి§శేషము లవ్వసుదేవవల్లభల్
నలువురు నెమ్మిఁ గూడి మర§ణంబున కై కయిసేసి రత్తఱిన్. 140

—* వసుదేవుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమగతికిఁ బోవుట *—

సీ. ఆసమయంబున§నర్జునుఁ డచటికి, నేతెంచి వైభవ § మెసక మెసఁగఁ
బ్రాలంబమాలికా§పంక్తులఁ గదళికా, స్తంభంబులను శాత§కుంభకలశ
శిఖరంబులను బెంపుఁ § జెలువును విలసిల్ల, యానంబు గల్పించి § యాదవేంద్రు
శవము సుస్నాతంబుఁ § జందనచర్చాస, మేతంబుఁ జీనాంబ§రాతిశోభి

తే. తంబు నాభరణస్ఫురి§తంబు మాల్య,యోజితంబును గాఁ జేసి § యాజకప్ర
యుక్తమంత్రతంత్రస్ఫుట§యోగమింపొ,నర్ప నేతెంచె సామగా§నంబు సెలఁగ.

క. విను దేవకియును రోహిణి,యును భద్రయు మదిరయును స§ముచితవిధానం
బున నొనరించినయానము, లనూనపరికర్మరుచిర § లయి యెక్కి తగన్. 142

క. చెలులుం జుట్టలు దాపట, వలపట నేతేరఁ దెలివు § వదనసరోజం
బుల నొప్పం దగియెడుమా,టల వారలవగలు మాన్ప§టలు నుతికెక్కెన్. 143

క. ఆనృపునివల్లభలు శవ,యానంబుపిఱుంద నిట్లు § యరిగిరి విధి స

1. గ. వావిముట్లును నొక్క 2. జ. డోఁడ•కుండుఁడు.

న్మానితగతి ముందట విప్రానీకము సనియె నుజ్జ్వలాగ్నులు గొంచున్. 144

తే. ద్వారకావాసు లెల్లను దల్లడంబు, నుల్లములఁ గప్ప మోములు కనుగుల బాష్ప
ధార లతికరుణమున హాహారవంబు, లెసఁగ నేఁగిరి [1]వెనుక నిరుదెసలను. 145

సీ. ఇమ్మెయిఁ గొని చని యమ్మహీశుఁడు వేడ్క, మెలఁగెడుతోఁటలో ఫలసమగ్ర
చందనాగురుకాష్ఠచయముల మున్న కావించినసాదకు సద్విధియుతముగ
నవ్వాడె సేర్పించి యర్జునుఁ డయ్యాద, వేంద్రునిపితృమేధ మెల్లజనులు
నభినుతి సేయంగ నచ్చితిపుం దాశవంబు నారోపింపఁ బనిచి యగ్ని

తే. దీప్త మగునట్లు సేయింప దేవకీప్రముఖులు నలువురు నప్డు డాశిఖిఁ బ్రవేశ
లీల నంగీకరించి రాబాలవృద్ధ, మైనసకలజనంబులు నార్తినొంద. 146

క. ఘృతములు పైఁ జల్లఁగ నచ్చితి బేర్చినసప్తజిహ్వశిఖలరవము నూ
ర్జితసామగాననాదో, ద్ధతియును హాహారవంబుఁ గలసి చెలంగన్. 147

క. తదనంతరంబ వజ్రుఁడు, మొద లగుపురుషులు సతీసమూహముఁ దగుమై
నుదక ప్రదానవిధి యయ్యదుముఖ్యున కాచరించి రన్వయముఖ్యా. 148

తే. అప్డు డందఱు బంధులనాదరమునఁ, దనదుసముచితాలాపసంతానకలన
ననునయించి పురంబునకరిగెఁ దాను, వారు వగ మదిఁ గదుర వివ్వచ్చుఁ డధిప.

తే. ఇత్తెఱంగున సత్క్రియా[2]యత్తుఁడైన, యర్జునుఁడుపితృమేధమునభినుతముగఁ
జలిపి వృష్ణిభోజాంధకసమరధరణి, తలమునకు బుధజనసహితంబు గాఁగ .150

సీ. అపరదినంబున నరిగె నప్పుడు వృద్ధ, బాలకాంతాజన ప్రకరములకు
నని నిర్గత ప్రాణులై పడి యున్నభోజులను నంధకుల వృష్ణులను గలయఁ
జూడంగ నుత్కటశోకంబు గదిరిన, నఱిముఱి మేదిని నొఱగువారు
విప్రలాపంబు నానాప్రకారంబులఁ, జేయువారును నిరుచేయు నెత్తి

తే. యలఁత నాక్రందనములు హాహారవముల
తో నొనర్చువారును నైన నానరుండు
దద్ద యడలి దారుకుభాషితములఁ జేటి
యఖిలజనులకు నుపశమ మావహించె. 151

క. తదనంతరంబ రణమృత, యదుసంఘములకు సముంచితానలసంస్కా
రదశాపూతత్వము నా, విదితయశుఁ డొనర్చె విప్రవితతిఘటకుఁ డై. 152

ఆ. నిఖిలబంధుజనుల కఖిలమృతులకును, దగఁ దిలోదక ప్రదాన మాచ
రించునట్లు గాఁగఁ బంచి యలుప్తక్రియత్వ మొనర నడపె నక్కిరీటి. 153

క. ఇవ్విధమున విస్రుతముగఁ, గవ్వడి నియతుఁ డయి బంధుకార్యము లెల్లన్
నెవ్వగలు దనమనంబున, నివ్వటిలఁగ నాచరించె నృపసంసేవ్యా. 154

1. క. వెనుక నిర్దెసల నధిప. 2. క. వృత్తుఁడైన.

—* అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల వెదకుచు వనంబునకుఁ బోవుట. *—

సీ. పదపడి యాదవస్త్రీభామినీబాలక, వృద్ధజనంబు నాప్తశుద్ధబుద్ధి
గలయంగఁ గనుఁగొని పలుకుల మార్దవ, మారఁ బురంబున కరుగఁ జెప్పి
రామకృష్ణులు తపోరతులై ప్రవర్తించు వనభూమి యారసికొని తదీయ
సందర్శనమునకుఁ జనియెద నని వారి, నామంత్రితులఁ జేసి యేమి యనుచు
ఆ. టకును శోకమార్పు కటకును దారుకుఁ డాది, యయిన తగినవారి నర్థ్యవచన
రచన మెఱయఁ బనిచి యుచితాప్తకతిపయ, జనులు దోడ రాఁగఁ జనియె నధిప.

క. చనిచని మనమున నిట్లను, ననుఁ బిలువఁగఁ బనిచి జనకునకుఁ గావలి గా
నునిచినవాఁ డయి నెమ్మదిఁ, జనినహరికిఁ జావు సెప్పఁ జనియెద నకటా. 156

సీ. ఆరాజు సచ్చుట నారాయణున కేల, సెప్పఁ దపోనిష్ఠఁ జెంది యున్న
యమ్మహాత్మునిహృదయము నకు మెరమెర, వుట్టింప నేటికిఁ బోయి కాంచి
పంచినపని యాచరించెదఁ గాక సవినయభక్తికముగ ననుచు మఱియు
వివిధచింతారూపవిధులు చిత్తమ్మునఁ, బాఱ గాంధారిశాపంబు తెలఁగుఁ
తే. దలఁచి యయ్యవ్వ యతఁ [1]డెగ్గతంపుఁజోట
నరయ దిక్కెవ్వరును లేనియట్టి తెగుట
నొందఁ గలవాఁడుగాఁ బల్కు నొద్ద నుండి
వింటి నకట నిప్పును జెడ లంటు నొక్క. 157

క. అనుచుఁ బెనుఁగలఁక నొందిన, మనంబుతో వలయుదిక్కు మతి నరయక వే
చను చుండె నొండుదెస కే, మనఁ గలదు విధాతచేత కడ్డముగలదే. 158

క. విను మనుచరు లాతనిమో, మునఁ దోఁచువిషాదభావముం గని వెగడొం
దినకతన నట్లుగా ది, ట్లని చనియెడువంక సాల రై రెఱిఁగింపన్. 159

ఆ. అట్లు దిక్కు దప్పి యడవిలోపలఁ గొన్ని, దినము లిట్టు నట్టుఁ దిరుగ నొక్క
బోయ సూచి యెందుఁ బోయెద రనవుడు, హరి తపంబు సేయు నచటి కనిరి.

క. అన విని యొక్కనాఁడొక్కెడఁ, గనుఁగొంటిం గృష్ణుఁ జూపఁగా వచ్చెద నా
వనభూమి నాతఁ డింతకుఁ, జనునో నిలుచునో యెఱుంగఁ జను దెండనుచున్. 161

తే. అక్కిరాతుండు సన వాని ననుగమించి
వెన్నరుచిరదేహము పడి యున్నచోటు
సేరి తెలియంగఁ జూచి మూర్ఛిల్లి పుడమిఁ
బడియెఁ గవ్వడి యనుచరు లడలు నొంద. 163

—* అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల కళేబరంబులు సూచి పలవరించుట. *—

క. మఱి కొంతసేపునకుఁ దె, ప్పిఱి లేచి ముకుందుమేను పెద్దయునుం బ్రొ
ద్దిఱియం గౌఁగిటఁ జేర్చెం, బఱివోయినతాల్మి నూష్మబాష్పము లురులన్.

1. క.'డగ్గఱతంపుఁజోట' అని పెక్కుప్రతులు.

క. అను చరులలోని భూసురు, లనునయవచనములఁ దేర్ప నతఁ డంకిలి దే
లినమతితో నశ్రులు మఱి, యును గ్రమ్మం గరతలమున నొత్తుచుఁ జూచున్.

ఉ. ఏమిట నిట్టు లయ్యెనొకొ యిమ్మహితాత్మకుఁ డంచు నున్నిమ
ద్ధామము లైనయంగములఁ దాఁ గలయం బరికించి యోగిహృ
ద్వ్యామలపాదపద్మగత [1]మైనవిశేషము సూచి రుద్రతే
జోమయుఁ డైనసంయమివచోగతి గాంచి సువిస్మితాత్ముఁడై. 165

క. అవికృతమును రుచిరమునై, యవయవములు నిడుదవోయి నప్పటి క్రియనుం
డ వఱలు కృష్ణుని దేహం, బవిరతచక్షురభిముఖత నాలోకించెన్. 166

ఉ. అమ్మెయి నూరకుండ ననుయాయిజనమ్ములు పెక్కులాడి చి
త్తమ్ముకలంక దేర్చి యుచితక్రియపైఁ మొగకొల్పి బంధుసం
ఘమ్ముల నిందుఁ దెత్తమొ వికారవిదూర యుపేంద్రుభవ్యదే
హమ్మట గొంచుఁ బోదమొ సమర్థవిధం బాకఁ దేర్పరింపుమా. 167

చ. అని యడుగంగ దైవగతి నంబుధి పట్టణ మాక్రమించు నె
ద్దినమున నొక్కొ యన్నగ మదిం జొనిపెం గురునాథ యప్పు డ
ద్వినుతగుణాభిరాముఁ డడవిం దమ త్రిమ్మటఁ జన్నప్రొద్దు ల
య్యనుచరకోటితోడఁ దెలియం దలపోయఁగ లెక్క దోఁచినన్. 168

క. మఱునాఁడ యగుట లెస్సగ, నెఱిఁగె నినుం డపుడు వేఁడి యొడలినదీప్తుల్
దుఱఁగలిగొనఁ బశ్చిమగిరి, చఱికి ననతిదూరమున విశదుఁడై తోఁచెన్. 169

సీ. దాని కజ్జనములుఁ దాను నుత్తల మంది, చర్చించి కార్యంబుచాయఁ గాంచి,
మనము కృష్ణునిఁ గని చనుదెంచినార మై, పురమున నివ్వార్త పుట్టకుండ
నడఁచి [2]యచ్చటిమాటలవికొన్ని [3]ఘటియించి, చెప్పియీ రేయి సెచ్చెరఁ బ్రయాణ
మునకుఁ గృత్యము లగుపను లెల్ల సమకట్టి, వేగంగ గ్రక్కున వెడలవలయుఁ

ఆ. గాని వెడల కున్న భానూదయంబున, వనధి పురము ముంచికొనిన గణన
సేయరానియట్టి సేగియు ప్రయ్యుభావంబు వగయు నెల్లభంగిఁ గలుగు. 170

—◆ అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట. ◆—

ఉ. కావున వేగ మగ్నియును గాష్ఠములుం సమకూర్చి సద్విధి
శ్రీ విలసిల్లఁ గృష్ణునిశరీరము సంస్కృతిఁ గూర్చి క్రమ్మఱం
బోవుట బుద్ధి యంచు మఱి భూసురకోటియుఁ దాను గాఢసం
భావనతోడఁ జేసె దృఢభక్తికుఁడై పితృమేధభద్రమున్. 171

చ. హలధరునిం దలంచి మును లాడినమాట తెఱంగు దప్ప దం
చలయక తత్ప్రదేశమున నారసి కాంచి తదీయదేహముం
వలయు తెఱంగునం బరమవహ్నికి నాహుతి సేసె నయ్యెనా

1. క. మైనవిభేదము చూచి. 2. క. యప్పటిమాట. 3. క. గణియించి.

కులహృదయుండు భూమిసురకోటియుఁ దానును సత్వరంబుగన్. 172

సీ. అబ్బంగిఁ గృతకృత్యుఁ డైనయప్పార్థుండు, యాదవపురమున కరుగుచున్న
యెడ ననుచరులతో నిట్టికార్యంబును, నడపక తక్కిన నాథుచన్న
గతికిఁ బోవుటకునై కడఁగెడురుక్మిణీ, ప్రభృతుల మనకు నిల్పంగ వశమె
రే యెల్ల నిప్పని సేయువిధములక, వ్యయ మగు నంతకు వచ్చునబ్ధి

ఆ. మేలు సేయఁ బోయి యాలోక మంతయుఁ, దిట్టునట్టికీడు దెచ్చికొనఁగ
వచ్చునే స్వదేశవర్తుల మై చూచి,కొండ మెల్లపనియు రంపు వేగ. 173

తే. అనుచు నరిగి తాఁ దలచినయట్ల యెల్ల
తెఱఁగుపనులు నారాత్రిలోఁ దీర్చి ప్రొద్దు
పొడుపునకు మున్న వెడలించెఁ బురముసకల
జనములను జీవధనముల సరకు నతఁడు. 174

సీ. అప్పుడు కృష్ణునియంతఃపురాంగనా,జనము షోడశసహస్రమ్ము నతని
మహిషీజనుల రాముమహిళల నుచితవా,హనముల నిడికొని యర్హపురుషు
లేతేరఁ దేరుల నేనుంగులను గుఱ్ఱ,ములను దత్పరిచారకులు ప్రయత్న
మున సవరణతోడఁ గొనిరా నగరిసర,కులుఁ దదీయాధికారులు బహుప్ర

ఆ. కారశకటములను గావళ్ళ నెత్తించి, యరసికొని కడంక నరుగుదేర
విగతనాథలైనమగువల గారాము, సెడక యుండునట్లునడపికొనుచు. 175

క. విను వజ్రముఖ్యయాదవ,జనము నుచితవృత్తి నడపి సర్వంబున క
య్యనఘుండు దాన దిక్కయి, చనియె నరదమునను మది విషాదము గదురన్.

క. ఇమ్మెయి నరుండు సకలజ,నమ్ము వెడల నినుఁడు పూర్వనగ మెక్కెను వే
గమ్మున ముంచికొనియె నగ,రమ్ము పయోరాశి భరతరాజవరేణ్యా. 177

—* ద్వారకానగరంబు సముద్రమున మునింగిపోవుట. *—

క. వననిధి పురంబు ముంపఁగ, మనుజేశ్వర యెల్లజనులు మరలఁబడి కనుం
గొని రద్భుతరసపూరం, బున పెన్నిట్టఁ దమచిత్తములు మునుఁగంగన్. 178

తే. అపుడు రెండవజలనిధి యనఁగ జాలి
యద్భుతోద్భూతవాక్యచయంబు పేర్మి
మ్రోయు నాజనసంఘంబు మురవిరోధి
మఱఁది నడపించె దర్శితమార్గుఁ డగుచు. 179

క. నడపించి పంచవటమున, విడియించెను వీడు చోరవీరులు గని యె
క్కుడుధనములు గల వీమ్రు,క్కడిప్రజలో లేరు దీనిఁ గావఁగ యోధుల్.

క. కవ్వడి యొక్కఁడ కంటిరె, చివ్వనఁ జేరుద మితండు సేడ్పడఁగా నిం
దెవ్వరుఁ గడంగ లేరివి, ద్రవ్వైపడినధనము నెఱిగితిమి లోఁ తెల్లన్. 181

క. అని వారొండొరువులతో, మనముల నుత్సాహ మెసఁగ మానితధనముల్

గొనునగ్గలికం బలుకుచు, ననేకబలకోటు లగుట నలు కేది వడిన్. 182
క. బాలురు వృద్ధులుఁ జుండీ, యాలమునకుఁ గడఁగ నొక్కఁ డయినను లేఁ డీ
స్త్రీలం బొదవుద మనుచును, నేల యవిసి మూఁగినట్లు నిర్భరభంగిన్. 183
క. ఏ పెసఁగ రేఁగి యట్లు, ప్రాపాత్మక మగుకిరాతబలము సమగ్రా
టోపమునఁ గవిసి వివిధధ, నాపహరణ మాచరింప నారంభించెన్. 184

— బోయ లర్జును నోర్చి యాదవాంగనలసొమ్ముల నపహరించుట. —

సీ. కనుఁగొని జంభారితనయుఁడోరోరి యీ
ప్రజ కేన చుండు సంరక్షకుండఁ
దొలఁగి పొం డడియాసదొడ్డకుఁ జొచ్చినఁ
దల లేఱి యుర్వికి బలి యొనర్తు
నని యదల్చినను వా రజవాయి గొనక య
ప్పలుకు లన్నియును రజ్జులుగఁ గొనుచుఁ
జాముల నచటనచ్చట నొల్చికొనఁగ నా
లోకించి యవ్వీరలోకవరుఁడు
తే. గాండివం బెక్కు వెట్టి ప్రచండబాణ
నికర మక్కిరాతులమీఁద నిగుడఁ జేయ
నలఘుచర్మసంవృతగాత్రు లగుచుఁ దుచ్ఛ
బాణపాషాణలగుడముల్ పఱఁగఁ జేసి. 185
క. ఆబోయలు నిర్భయమతు, లై బీభత్సుపయిఁ గవియ నతఁడు మహాస్త్ర
ప్రాబల్యంబును మఱయుటఁ, దా బుద్ధిఁ దలంచి మంత్రతతి దోఁపమికిన్. 186
క. ఇది దైవవిరోధం బని, మదిఁ దా నూహించి ప్రకృతిమార్గణములు బె
ట్టిదముగ నేయఁగ నవియుం, దుదిముట్టఁగ రిత్తలయ్యెఁ దొనలు నరేంద్రా. 187
సీ. అప్పుడు కాలపర్యయమున కాశ్చర్య,మును విషాదముఁ దనమనములోనఁ
బిరిఁగొన బాహువిస్ఫురణకోదండదం,డమున నాబోయల సమదవృత్తి
నెట్టకేలకు నొకయెడ మాన్చి రుక్మిణి, యాదిగాఁ గలకృష్ణునగ్రమహిషు
లెనమండ్ర బలదేవువనితల మఱియును, గతిపయయాదవాంగనలఁ గాచెఁ
తే. దక్కఁగలయింతిగముల నాదస్యు లడరి, పట్టికొని యేచి వీడెల్లఁ బన్నపడఁగ
దొడ్డగొని రథకుంజరతురగతతులు, దమకు వలవకునికి దిగఁద్రావి చనిరి. 188
క. ఇమ్మాడ్కిం బఱివోయిన, యమ్మొత్తము నడపికొనుచు నతిదైన్యము చి
త్తమ్మలఁపంగఁ గురుక్షే, త్రమ్మునకుం జనియె నరుఁడు ధరణీనాథా. 189
క. చని యచటనచటఁ దన్నుం, గనునా ప్రజనంబుతోడఁ గాలవశత్వం
బున బొందినయద్దశఁ దగ, వొనర నతఁడు సెప్పెఁ బొచ్చె[1]మురివినమదితోన్.

1. గ. మురిలినమదితోన్.

సీ. కోపించి గాంధారి | శాప మిచ్చినయది, యాదవసంక్షయ | మగుట యెట్లుఁ
దప్పదు మనము తద్బాలవృద్ధస్త్రీజ,నంబుల నెల్ల నర్థాంబు లైన
తావుల [1]సత్ప్రతిష్ఠావిశోకంబులఁ,గాఁ జేయవలయు నక్కాలమునకు
[2]నాదవి యుత్తెఱఁగున | కుత్సహించుట కృత్య, మర్జున నీ కనియాడుచుండఁ
ఆ. బలుమఱును దలంచి | పాండవాగ్రజుఁ డది, కారణముగ నతని | కరుణ పెంపు
నొప్ప నెఱుఁగుఁ గాన | యప్పార్థుఁ డయ్యెడు,నికర శేషజనుల నెమ్మి సలిపె. 191
సీ. నిలిపిన తెఱఁగెల్ల | నృపవర చెప్పెద, విను కృతవర్మనందనునిఁ జూచి
నీతల్లియును నీవు | నీతోడఁబుట్టిన,వారును మృత్తికావతపురమున
నిలుఁ డని బహుసంపదలఁ బొల్చునప్పట్ట,ణంబుఁ దదీయదేశంబు నిచ్చి
యభిషిక్తుఁ జేసిన | నాతండు నిజపరి,జనములుఁ దాను హర్షం బెలర్ప
తే. నందుఁబోయె సరస్వతి | యనఁగఁ బరఁగు
ఘననగరమున సాత్యకితనయు నట్ల
నెయ్యమును గారవంబును | నెఱయ నిలిపి
యనుప ముదమున నందుల | కతఁడు సనియె. 192
సీ. తక్కటివారి నింద్రప్రస్థనగరంబు, నకుఁ గొని చని వజ్రు | నాథుఁ గాఁగ
నందుఁ బట్టము గట్టి | హాస్తితురంగర,థంబుల విభజించి | తగినభంగి
నమ్మువ్వురకును సమర్పితంబులు సేసి, యయ్యయిబంధుల | నందు నందు
నందును నిలుచున | ట్లొందంగ నియమించి, యక్రూరుభార్యల నాత్మజులను
తే. వజ్రునకు నప్పగించె నవ్వ్యాసుదేవు,పౌత్త్రుఁ డతివినయంబునఁ | బట్టువఱుప
వారు నిలువక పోయిరి వలచు నెడకు, దాని విని యూరకుండె భీమానుజుండు.

—* అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల నిర్యాణంబును యాదవస్త్రీల కెఱిఁగించుట. *—

క. యాదవకుటుంబముల న,త్యాదరమున నట్లు నిలిపి | హలధరుఁడును దా
మోదరుఁడుఁ డెగుట వారల,గాదిలిపొలఁతులకుఁ జెప్పఁగాఁ దలఁచె మదిన్.
చ. తలఁచి యతండు మందగతిఁ | దానును నర్మ్య జనోత్కరంబు వా
రలకడ కేఁగి శోకవిధురం బగుచిత్తముతోడఁ దారు గా
నల కటు వోయి పంకరుహనాభుని రాముని రోసి పల్దినం
బులు భ్రమ సంచరించుటయు | బోయ దముం గని యార్ద్రచిత్తుఁ డై. 195
క. కందువచోటికిఁ గొనిపో,వం దా రరుగుటయుఁ జెప్పి | వనట గదిరిన
డెందము గలంగఁ గన్నీ, రందంద మొగంబుమీఁద | నగ్గల మురులన్. 196
సీ. తల వాంచి యేమియుఁ | బలుకక యప్పార్థుఁ,డున్న నయ్యెవిదలు వెన్నుఁ డూర్ధ్వ
గతి కేఁగు టెఱిఁగి శోకము మూర్తిఁ లొందిన, తెఱఁగునఁ బొగిలియు | ధీరభావ
మాత్మల నెలకొన్న | నన్న నీ విం తేల, యడలెదు కాలపర్యాయము నుడుప

1. క. సంప్రతిష్ఠావిశేషంబులఁ. 2 జ. నొఱవిన తెఱఁగున నుత్స.

వశమె యెవ్వరికిని వార్తలకొఱఁతఁ జెప్పఁగను మాకు ననుచు నశ్రుపూర్ణ్యాచరితు

ఆ. డడవిలోన నేము దడసినదినము ల,న్నియు గణించి యంబునిధి పురంబు
రేపకడయ ముంచు నేపాట నిమ్మెయి, వచ్చునెడరుదలఁగువార మొక్కొ. 197

చ. అనుతలఁ ఫాత్మ నొందుటయు నప్పటి కద్దెస మీకు నెల్లఁ జె
ప్పిన నుచితంపుభంగులకుఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు సనంగ నప్పురం
బున గలవిప్రముఖ్యజనముల్ పయనంబున కర్హమైనవ
ర్తన మొనరింప లేమి జలరాశి మునుంగుదు రట్లు గావునన్. 198

చ. హారికిని రామదేవునకు నర్హవిధానము లాచరించి యె
వ్వరికిని జెప్ప కెల్లపరివారముఁ బౌరులు సామజాదులున్
సరకులు నాయితంబు లగుసంఘటనం బొనరించి నాఁటికిం
గర యవధానయుక్తి సమకట్టితి నెవ్వగతోఁ బ్రయాణమున్.

తే. వినుఁడు యాదవభామినీవృద్ధబాల,జనుల నందఱనుచితవర్తనముతోడఁ
బ్రొద్దువోడువకముందర పురజనప్ర,యుతముగాఁ బురి వెలువరించితిఁ గడంగి. 200

ఆ. దానఁ జేసి మీరు నేనును బ్రియ్యఁ బాపంబు లేక వెడలఁబడితి మిదియ
తల్లులార కరము తప్పయి తోఁచుట, నుల్ల మలఁతపేర్మి నురియుచుండు. 201

క. వినుఁ డీతప్పన దోషము, దనుకక యుండంగ నన్ను దయతోఁ జూడుం
డనుచు నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కినఁ, గని యందఱు నెత్తి యతని గారవ మెసఁగన్.

క. ఊఱార్చి యింక నుచితా, చారంబులు నడపుటయ యొచటఁ గృత్యము దు
ర్వారం బగువిధిచేఁతకు, నేరికి నడ్డపడ వశమె యేల యలఁదురన్. 203

— ♦ రుక్మిణీదేవి మొదలగుకృష్ణభార్య లగ్నిప్రవేశము సేయుట. ♦ —

సీ. అని పల్కి రప్పిండునందు రుక్మిణియు జాంబవతియు లోనగుపద్మముఖులు
గొందఱు గోరిరి కురునాథ యనుమరణమునకు బంధుజనంబు లెల్ల
శోకార్తులై రోదనాకులత్వము నొంది, రనుమృతికలనకు నమరి యున్న
యాబలదేవముఖరాంతకమహిషుల, కతివిభవం బైనయానకల్ప

తే. నంబు నాకల్పరచనంబు నడపి నరుఁడు, చందనాగురుమయచితాసంవిధాన
మాచరించియర్హప్రకారాగ్నివిధియు,నర్చిమహనీయవిప్రజనంబుఁ బనిచి. 204

క. విను సత్యభామ లోనగు,వనితాజను లధికనియతి వనములకుఁ దపం
బొనరింపఁ బూని కొందఱు, సని రవ్విధమున నలుప్తసత్కర్మండై. 205

తే. అఖిలబంధుజనంబుల నాప్తజనుల, నర్హవాక్యప్రయుక్తి నూఱార్చి యుచిత
మార నామంత్రితులఁ జేసి యశ్రులురులఁ,బోయె నాక్రీడిసాత్యవతేయుగుఱిఁచి.

— ♦ అర్జునుఁడు వేదవ్యాసునొద్దకుఁ బోయి యాదవక్షయంబు సెప్పుట. ♦ —

సీ. పోయి మరున్నదీప్రాంతయాశ్రమమున, నర్హాసనమున నేకాంతనిరతి
నాసీనుఁడై యున్న యమ్మహాత్మునిఁ గని, యత్యంతభక్తి సాష్టాంగవినతి

యాచరించినఁ జూచి యమ్మహనీయవి, ద్యానిధి సేరంగ నతనిఁ బిలిచి
తనసమీపంబున నునిచి తద్వదనమ్ము, గనుఁగొని యిన్నెఱుఁగంగ రాదు
తే. వెడమొగంబైన దిదియేమి విజయ యెట్ట, కేల కెఱిఁగితి నిదియేమి గినుకవాఁడమి
వధమునకు నయోగ్యుండగు వానిఁ జంపి, తే పరాజితుఁడైతె నీ తెఱఁగు సెపుమ.
చ. అనవుడు నాతఁ డిట్టు లను నమ్మహితాత్మునితోడఁ బద్మలో
చనుఁడు నవాంబుదప్రతిమచారుతనూలసితుండు దేవకీ
తనయుఁడు రామదేవుఁడును దానును మేను దొఱంగి పోయెనే
మనఁ గల దెల్లయాదవులు నాఱడిఁ బోయిరి సంయమీశ్వరా. 208
క. మహితాయుధసంప్రహతులు, సహించు దృఢదేహధృతుల సడిసన్న మహో
త్సహనులు యాదవవీరులు, నిహతు లయిరి దుంగలను మునిప్రవరా. 208
తే. అట్లు రామకృష్ణులు సర్వయాదవులును, దెగినఁ జిత్తంబు పొగులంగ మగువపిండు
బాలవృద్ధులఁ గొని రాఁగఁ బథమునందు, నన్ను బోయలు దాఁకిన నగుచు నేను.
చ. ఘనతరబాహుశక్తియును గాండివశక్తియు నస్త్రశక్తియు
న్మనమున నచ్చి యప్డు మునినాథ కడంగితి నెట్టకేలక
ద్ధనువు గుణంబుఁ గూర్చితి నుదగ్రత బాహుల లేక యుండె న
స్త్రనికరమంత్రతంత్రములు సంస్మృతిఁ బొందవ యేమి సెప్పుదున్. 211
క. బోయలసంహృతికిఁ బ్రకృతి, సాయకసంపాదనములు సాలవె యని యే
నేడుఁ దొడఁగ దొనలు సెనటు, లై యుండె నొకండుఁ జేయునది లేదయ్యెన్
క. నెవ్వగయు నచ్చెరువు మది, నివ్వటిలఁగ నప్పు డేను నివ్వెఱపడితిన్
జివ్వన ముసరి కిరాతులు, గ్రొవ్వెసకం బెసఁగఁ జూఱగొని రజ్జనులన్. 213
ఆ. చాపదండనిహతి నోపినభంగిఁ గి, రాతకోటి నాఁగి రామకృష్ణ
వల్లభాదులైన వనితలఁ గొందఱు, వృద్ధబాలకులను వెరవుతోడ. 214
క. తాచికొని వచ్చి తగ నా, నేచినయట్లు చటనచట నిలిపితి మునినా
థా చేటును భంగంబును, నై చిత్తము శోకమునకు నగ్గం బయ్యెన్. 215
తే. పడనిపాటు వాటిల్లిన వెడమొగంబు, వడక యెట్లుండ వచ్చుఁ దపఃప్రకీర్త
నీయ యింకిట యే నేమి సేయువాఁడ, నెనఁగు దయతోడ నానతియిమ్ము నాకు,

—* వేదవ్యాసుఁ డర్జునునకు హితోపదేశము సేయుట. *—

సీ. అని విని యమ్మహాముని కిరీటికి ట్లను, సంయమదత్తోగ్రశాపనిహతి
నఖిలయాదవులును న క్లైరి దానికి, నడలంగఁ బని లేదు హరి యెఱుంగు
మున్న యాసంక్షయ మన్న చెప్పెద విను, ప్రాప్తకాలం బగు పనికి నడ్డ
పడ నేల యని యాత్మ భావించి యతఁ డుపే, క్షాపరుఁడై యుండెఁ గాక మూఁడు
తే. భువనములు నన్యథాత్వంబుఁ బొందఁ జేయఁ

జాలువాఁడు కణ్వాదుల♦శాప ముడుప
శక్తి లే కుండెనే యవ♦శ్యంబు భావి
యైనయది గాన యదునాశ ♦ మయ్యెఁ జువ్వె. 217

ఉ. నీ వని సేయ నీవలని♦నెయ్యమునం గృప నన్యసైన్యముం
దా వధియించు శూలధర♦తాస్ఫురణం బెసఁగంగ ముందర
ద్దేవుఁడు దానిఁ గాంచు భవ♦దీయసమంచితదృష్టియుక్ నినుం
గావఁడె యాముదాంతకుఁడు ♦ కాలవిపర్యయ మావహిల్లుటన్. 218

చ. ధరణిభరంబు వాప నవ♦తారము నొందినవిష్ణుఁ డత్తెఱం
గరుదుగ నిర్వహించి యజ♦రామరనిష్కలనిర్వికారభా
స్వరనిజసత్పదంబు నుప♦శాంతిపరుం డయి పొందె దానికిం
గురుకులవర్య శోకమునఁ ♦ గుందుదు రే మిముబోఁటిబోధనుల్. 219

మ. అవనీభారము వాపి తా హరికిఁ దోఁ♦డై భీమసాహాయ్యగా
రవదుర్దాంతపరాక్రమంబునఁ గృతా♦ర్థత్వంబునం జేసి య
స్త్రవితానంబును నిన్నుఁ బాసి చనియెన్ ♦ దైవ ప్రకారజ్ఞ నీ
దువరిష్ఠాచరణంబునన్ సురలు సం♦తోషించి రప్పోరులన్. 220

క. బలమును బుద్ధియుఁ జేవయు, నలఘుమతీ యుల్లసిల్లు ♦ నగుకాలమునం
బొలియుం గాలవిపర్యయ,కలనంబున బుధుల కుబ్బుఁ ♦ గలఁకయుఁ గలవే. 221

తే. కాలమూలంబు సర్వంబుఁ♦గాన దీని, కొండుతలఁపులు దక్కి మీ♦రుత్తమంపు
గతికిఁజనుఁడు [1]నిశ్చింతవి♦కారతనులు, విడిచి యార్యజనంబులు♦వినుతిసేయ. 222

సీ. అన విని శోకమో♦హంబులు వాసిన, డెందంబు నిర్భరా♦నంద మొంద
నధికభక్తియు విన♦యంబును దలకొన, నర్జునుఁ డమ్మహి♦తాత్ము వీడు
కొని వారణపురికిఁ ♦ జనుదెంచి ధర్మజుఁ, గని తనపోయివ♦చ్చిన తెఱంగు
వినిపించె సర్వంబు ♦ నని యిట్లు సంయమి,సుతుఁడు వైశంపాయ♦నుండు రామ

తే. కృష్ణు లాదిగఁ [2]గల్గిన♦వృష్ణిచయము, భోజసంతతి యంధక♦రాజి నూత్న
వృత్తములు జనమేజయ♦విభునకింపు, [3]సెవులఁదళుకొత్తనేర్పడఁ♦జెప్పుటయును.

శా. కాలస్వైరవిహారభంజనక♦ళాకౌతూహలస్తవ్య దు
శ్శీలాంతఃకరణావిభావ్య కరుణా♦శ్రీమందిరాపాంగ మం
త్రాళీవాచ్యసుధామయాంగ పవన♦వ్యాపారరోధక్రియా
శాలిస్వాంతసముల్లసద్విహరణా ♦ సంసారనిస్తారణా. 224

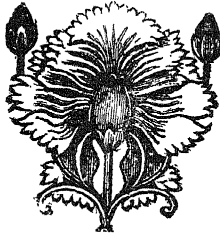
క, హృదయకమలమధురూపా, విదారితదురంతతాప ♦ వేదస్తోమా
స్పదపారాశర్యమన,స్సదనా దివిజశుభకృద్వ♦చనపరవదనా. 225

---

1. క. నిశ్చింతవి♦కారచిత్త- చ. నిశ్చిత్తవి♦కారచిత్త, తనువు లార్యజ నంబులు. 2. క.గలయదు♦వృష్ణిచయము. 3. క. చెలువు.

మాలిని. అమరగణవిరోధిశ్రవ్యాపదాపాదికోపా
శమితవినతచిత్తాశ్రసంగిగాఢత్రితాపా
యమనియమవికాసిశ్రధ్యానగేహప్రదీపా
దమశమకలితానంతద్ప్రకాశస్వరూపా. 226

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతమునందు మౌసలపర్వంబు సర్వంబును నేకాశ్వాసము. 227

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మహాప్రస్థానికపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

[1]పదసీమావాప్తిస
మాపాదన కేళికౌతుకాధీనదయా
వ్యాపార సకలవేదో
హాపోహాతీతసార హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె నట్లు కృష్ణునిపరమానంద పదప్రాప్తియు బలభద్రునియనంతత్వసిద్ధియు సకలయాదవమౌసలాహవప్రకారంబును నెఱింగి పదంపడి పాండవులెత్తెఱంగున వర్తించిరి మునీంద్రా యెఱింగింపుము. 2

క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డక్కురువంశవరుసమాదరణంబున్
వినయంబుఁ గౌతుకముఁ బెంపును సంభావించి యవ్విభున కిట్లనియెన్. 3

సీ. అర్జునుం డమ్మెయి నచ్యుతరామాది యాదవజనులవృత్తాంతములును
దనదు తెఱంగు సర్వత్యవతీతనూభవు హితభాషణంబులు నేర్పడంగఁ
జెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రస్థానంబునకు మది యొలయ నన్నరునితోడ
నఖిలభూతంబుల నసఘ పాకంబుఁ బొందించుఁ గాలుండు మఱదీయబుద్ధి

తే. కర్మసంత్యాగకలనంబు కార్య మిప్పు
డనువినిశ్చయ మొందె నీమనము నరయ
నిదియ మేలుగఁ గనుచున్కి విదిత మయ్యె
నాకు ననవుడు నయ్యింద్రనందనుండు. 4

వ. అన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 5

క. కాలము నే మన వచ్చును, గాలముఁ గాలంబ పోలుఁ గా కొంటికి నీ

---

1. క. పరసీమా.

లీలలు గలవే లెస్సగ, నాలోకించి తిది హితము ǂ నభిమతము నగున్. 6

చ. అని తనమాట కియ్యకొనుǂనన్నరుపల్కుల కిచ్చ మెచ్చి య
జ్జనపతి భీమునిం గవలఁ ǂ జయ్యనఁ బిల్వఁగఁ బంచి యుత్తెఱం
గు నెఱి నెఱుంగఁ జెప్ప ననుǂకూలత వారల మిందుఁ దద్దగ
ల్గిన చెలి వగ్గలింప నెఱిǂగించె యుయుత్సున కవ్విశేషమున్. 7

క. ఎఱిఁగించి రాజ్యతంత్రము, తెఱఁగుపఱిచి నడపువెరవు ǂ తేటపడంగాఁ
గఱపి గృహాంతశ్చరితము, నెఱి నుపదేశించె నధిపǂ నెయ్యం బలరన్. 8

క. ఆయనుజుని నట్లు మహా,నాయకుఁగాఁ జేసి భటజǂనముఁ గూర్చి మహీ
నాయకుఁ డార్యులు కీర్తన, సేయఁ బరిక్షితుని రాజుఁ ǂ జేసె ధరణికిన్. 9

వ. ఇట్లభిమన్యుపుత్త్రునభిషిక్తుం జేసి యతనికిం బూజ్యసామ్రాజ్యపరిపాలనప్రకారంబు
లుపదేశించికురుకులపవిత్రసముచితచరిత్ర భద్రయగుసుభద్ర కి ట్లనియె. 10

మ. [1]భవదీయాత్మజునాత్మజుండు కురుభూǂభారోద్వహుం డయ్యె యా
దవవంశోత్తరుఁ డైననజ్రునకునింǂద్రప్రస్థరాజ్యంబు గా
రవదీప్తంబుగ నిచ్చినాఁడ సుచరిǂత్రా రక్షణీయంబు లై
నవి యీయిండులు రెండు నీవు దృఢధైǂర్యం బొప్ప రక్షింపుమీ. 11

క. విను శేషించినయాదవ,జనులకు నావజ్రనృపతి ǂ సంరక్షకుఁ డా
తనిఁ బోషించుట ధర్మం, బనఘా యది లేమి ధర్మǂహాని యగుఁ జుమీ. 12

క. అని తారు గృహంబు దొఱఁగి, చనునెడ నవ్వనిత పిఱుఁదఁ ǂ జనుదే కుండన్
జననాథ యతఁడు నియమిం,చినవాఁ డై యూఱడిల్లెఁ ǂ జిత్తములోనన్. 13

చ. పదపడి భారతాజిమృతǂబాంధవకోటికి మాసలాజి ,ను
న్మదు లయి పడ్డయాదవజǂనంబులకుం బరలోకసౌఖ్యసం
పద కయి చేసె నక్కురునృǂపాలవరిష్ఠుఁ డనేకదానముల్
రదనితురంగగోకనకǂరత్నమయంబులు గా ముదంబునన్. 14

క. భూదానంబులునుం గ,న్యాదానంబులును జేసె ǂ నన్నరపతి వా
సోదానంబులు నత్యం,తాదరమున నాచరించి ǂ యరదము లిచ్చెన్. 15

తే. ఇట్లు ధౌమ్యాదివిప్రుల ǂ కెల్లఁ దృప్తి
యొసఁగ బహువస్తుకోటుల ǂ నొసఁగి కృపుని
ధనమునను బహుమానంబుǂనను బ్రమోద
భరితుఁగాఁ జేసెఁ గురుపతి ǂ కురువరేణ్యా. 16

వ. శేషించినకాంచనరత్నాదు లాక్షితిపతి పరిక్షితునకుఁ బరమాదరంబున సమ
ర్పించి యతనింగృపాచార్యునకు శిష్యుంగా నప్పగించి పౌరజానపదప్రవర

1. క. భవదీయాత్మజసంభవుండు.

జనంబుల రావించి. 16

సీ. [1]ఆపార్థపౌత్త్రునిఁ జూపి మాయేవుర, మాఱుగా వీరికి మారవరునిఁ
గైకొని తగ నెల్ల కార్యజాతంబును, నడపుచు ననురక్తి నాఁటనాఁటి
కెక్కు డగుచు నుండ నీతనియుల్లంబు, రంజిల్ల సమ్యగారాధనంబు
నందు సంప్రవణులరగుఁడయ్య యనిపల్కి, తమనిశ్చయంబు నుదాత్తభంగిఁ

తే. జెప్పుటయు వారు మొగములు సిన్నఁబోవ
మము నుపేక్షించి యిటు సేఁత సముచితంబె
నీదుచిత్తంబు కారుణ్యనిలయ మేము
దరతరంబ యాశ్రితులము ధర్మశీల. 18

వ. అని గద్గదకంఠు లగుచు నాడినమాటలకు నమ్మనుజేంద్రుండు దగుతెఱంగున
మఱుమాట లాడి తమగమనంబులకు నజ్జనంబుల నియ్యకొల్పి నప్పు డందులో
నం గొందఱు గొందఱునివేశనంబు లధికాభిలాషంబున నొత్తికొనుట కారణంబు
గా వివాదంబు పుట్టిన సహదేవుండు కలియుగంబు ప్రవేశించుటంజేసి కాదే
యిట్టివి పుట్టెడు నని తలంచి నవ్వి నరనాథునకుం జెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు
నవ్వుచు మనమనువులు సాలు నని పలికి సర్వాభరణంబులు నూడ్చి వల్కలాజి
నంబులు ధరియించినం దమ్ములు ద్రౌపదియు నట్ల చేసి రందఱుం దత్కా
లోచితంబు లగునిష్టావిధానంబు లాచరించి యగ్నుల నంబుగతంబులు సేసి
మొగంబులం దెలి వగ్గలింప గృహంబు వెలువడి రప్పుడు ద్రౌపది షష్ఠత్వనిష్ఠం
బోవ సప్తమంబై యొక్కసారమేయంబు వారలవెనుకఁ జనియె. నప్పుడు. 19

సీ. పౌరజనంబు లాబాలవృద్ధంబుగా, వచ్చి రక్కురువంశవరులఁ జూడఁ
దత్సమయంబు జూదమునాఁడు వెడలినా, రరిగెడునయ్యవసరముఁబోలె
భటసమేతముగ నప్పాండుతనూజుల, శోన యుయుత్సుండు దాను నరిగె
భవదీయజనకుఁ డభ్యంతరసతు లెల్ల, ననుగమించిరి వారి మనుజనాథ

తే. యిట్లు కరిపురి వెలువడి యేఁగె ధర్మతనయుఁ డందఱు నెంతయు దవ్వు గాఁగ
సాలయ కేఁగిరొకళ్ళనుఁ జూచి నిలువు, మనఁడుతలవాంచియారాజు సనుచునుండె.

చ. తనువులు దూల కందఱుఁ బ్రదక్షిణముల్ వినుత ప్రణామముల్
వినయసమేతులై నడపి వీడ్కొని రానృపతిం గ్రమక్రమం
బున నిటు లుమ్మలంబు మనముల్ పొగిలింపఁగ వచ్చి చొచ్చిర
జ్జనములునుం బరిక్షితుఁడు సామజపట్టణ మస్ఫురద్గతిన్. 21

వ. ఆసమయంబున. 22

తే. జనకుకడకు నులూచి భుజంగలోక, మునకుఁ బోయెఁ జిత్రాంగద తనతనూజుఁ
డైనబభ్రువాహనుపాలి కరిగెఁ దక్కఁ, గలుగుసతు లెల్లనీతండ్రి కడనసిలువ.

---

1. క. ఆపార్థనప్తృనిఁ జూపి,

వ. అప్పుడు. 24
సీ. కృపుఁడు ధౌమ్యుండు నానృపతినిఁ దగువారి, నర్థభాషణముల ననునయించి
మెలమి చిత్తంబులఁ దలకొల్పి పౌరులఁ, దగఁ దేర్చి పనుల నుత్సాహ మెసఁగ
వర్తింపఁ జేసిన వారణపురి పూర్వ,భంగి సంపత్పరిభరిత మయ్యె
నట ధర్మజుండు ముందటఁ జనఁ గ్రమమున, ననుగమించిరి పవనాత్మజుండు
తే. నర్జునుఁడు నకులుఁడును దదవరజుండు, ద్రౌపదియు నిట్లు సనుచుండఁ దగిలి వారి
వెనుక విడువక శునకంబుఁ జనియె నవ్వి,ధమున వారు మహాపథగమనమునకు.
వ. పూని యుపవాసవ్రతపరులై భాగీరథిప్రాంతకుం జని యంతనుండియుఁ బ్రాఙ్ముఖ
వర్తనంబు గైకొని యోగబలంబున నరిగి గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి
పూర్వసముద్రంబుతీరంబు సేరి రట్టియెడ. 26
క. దిక్కులు మేఘపథంబును, బిక్కటిలఁగ నవయవములు భీషణములుగా
నొక్కయెడ నగ్నిదేవుం, డక్కౌరవవంశవరులయగ్రతలమునన్. 27

—♦ అగ్నిదేవుఁ డర్జునుచేతి గాండివంబు సముద్రంబున వైపించుట. ♦—

సీ. నిలిచి బీభత్సుండు నిర్భరస్నేహంబు,కతమున విడువక గాండివంబు
గొనివచ్చుచున్న నాతనితోడ నవ్వాయు,సఖుఁ డో ధనంజయ శౌరిచక్ర
మెన్నఁడే దివమున కేఁగె నీ వేల గాం,డీవంబు విడువవు దేవకార్య
మునకుఁగా వరుణదేవునిచేత నేను దె,చ్చినయది యీధనుశ్శ్రేష్ఠ మమ్మ
తే. హానుభావుని కొప్పింపు మనిన లెస్స, యట్లు సేయుదుఁగా కని యక్కిరీటి
యగ్రజానుజులకుఁ జెప్పి యాదరమున, నాతఁ డచ్చాప మంబుధియందుఁ బెట్టె.
వ. తదనంతరంబ కృశానుం డంతర్ధానంబు సేసె నయ్యోగపరాయణులు పదంపడి. 29
ఆ. దక్షిణాభిముఖతఁ దలకొని యిలకుఁ బ్ర,దక్షిణంబు గాఁగ దమమనములు
దద్దముదము నొంద నద్దెస వార్ధియు, పాంతమునకు నేఁగి రధిపముఖ్యు. 30
వ. అచ్చటనుండి. 31
క. పడమర మొగమై బశ్చిమ,జడనిధితీరంబు సేరఁ జని యుత్తర మె
క్కుడు నియతి నడచి వారిధిఁ, బొడ వడఁగినయాదవేంద్రుపురి సేరువగన్. 32
చ. అట సని యశ్రమంబున హిమాచలముం సమతిక్రమించి వా
రటవులు భూములున్ నదులు నద్రులునుం గడుఁ బెక్కు లంచితో
త్కటదృఢయోగసేవననితాంతనిరాకులవర్తనంబు నొం
దుట గతఖేదులై కడచి తూలక మేరుసమీపభూమికిన్. 33

—♦ ద్రౌపది మొదలగువారు గతప్రాణులై పడుట. ♦—

సీ. చనునప్పు డయ్యేడ్వురును నతిస్థిరయోగ,సాధనపరు లయి సత్వరముగఁ
బోవంగఁ బాంచాలభూపపుత్రిక యోగ, మెడలిన మేదినిఁ బడియె నధిప
పడిన సమీరణుకొడుకు గనుంగొని, యన్నతోఁ జెప్పి యయ్యతివపలనఁ

గాన మెన్నఁడు ధర్మ-హాని యిట్లగుటకు, నరయంగఁ గత మేమి - యని విషణ్ణ
తే. డగుచు నడిగిన నాతఁ డిమ్మగువ యింద్ర,తనయు దెసఁ బక్షపాతిని - దానఁ జేసి
సుకృతములు ఫలియింపమిఁ-జూవె దీని,కిట్టిదురవస్థ వాటిల్లె - సీద్యచరిత. 34
క. అని పలికి సమాధానము, దనబుద్ధిం దిరము సేసి - ధైర్యస్థైర్యం
బున వికృతి లేనిగతి నా,వనితశవము విడిచి కౌరవవిభుం డేఁగెన్. 35
సీ. భూవర యమ్మెయిఁ - బోవంగ సహదేవుఁ, డపగతప్రాణుఁడై - యవనిఁ బడినఁ
గని వాయుజుఁడు ధర్మ-తనయున కెఱిఁగించి, యితఁ డనహంకారుఁ-డెపుడు నీకు
నతిభక్తిశుశ్రూష - యాచరించుచు నుండు, మాలోన నెల్ల సన్మార్గవర్తి
యితనికి నేలొకో - యిద్దెస వాటిల్లె, ననిన నమ్మనుజేంద్రుఁ - డతనితోడ
తే. వీఁడు దనకంటెఁ బ్రాజ్ఞుండు-లేఁడు జగతి, నెందు నని సంతతమ్ముఁ దా-నెడ్డ దలఁచు
దాన నిట్లయ్యె నం చుపే-క్షానిరూఢ, బుద్ధి నరుగుచునుండె న-ప్పురుషవరుఁడు.
క. అనిలజుఁడు నరుఁడు నకులుఁడు, శునకంబును దోన నరుగ - సుస్థిరమతి యై
మనుజేంద్రవర్య యట్లు,జ్జనపతి సన నకులుతనువు - జగతిం బడియెన్. 37
క. విను ద్రుపదనందనయుఁ దన,యనుజన్ముఁడు నంతనంత - నవనిఁ బడుటఁ దాఁ
గని ధృతి దూలినయట్లు వ,డిననకులునిఁ జూచి యడలు-డెందముతోడన్. 38
సీ. అనిలసూనుఁడు ధర్మ-తనయున కెఱిఁగించి, యవ్విభుతో సుంద-రాకృతియును
శౌర్యంబు ధైర్యంబు - సౌజన్యమును గురు,సంఘమునన కాదు - జగతి నెందు
నితనికిఁ బోలెన-హీనత మెఱయునే, యెవ్వరి కైనను - నిట్టిపుణ్యుఁ
గుత్సితదశ యెట్లొ-కో పొందె నక్కట, యనవుడు నక్కౌర-వాగ్రగణ్యుఁ
తే. డతని కిట్లను నీతండు - నాత్మసదృశుఁ, డఖిలజగముల లేఁడు రూ-పాతిశయము
దనకకలదని యెపుడుఁ జి-త్తమునఁ దలఁచు, నయ్యహంకృతి నిట్టిక్కి-డయ్యెఁ జువ్వె.
క. అని ధృతిసారం బూఁది య,తనితనువు నుపేక్షఁ గూర్చి - ధర్మతనూజుం
డనఘుచనుచుండెఁ దక్కటి,యనుజులుఁ గుర్కురముఁ దో-డయ్యరుగుచునుండన్. 40
సీ. ద్రౌపదిపాటును - దనయనుజన్ముల,పడుటయుఁ గనుఁగొని - పార్థుఁ డాత్మ
యలమట మునిఁగిన - నిల విగతాసుఁడై, పడినఁ గుందుచుఁ జూచి - బకవిరోధి
యన్నకుఁ జూపి యీ-యయమలచరిత్రుని,యం దెన్నఁడును నస-త్యంబుఁ గాన
మిటు పడుటకుఁ గత - మేమి నావుడు నీతఁ, డక్కౌరవుల నెల్ల - నొక్కనాడ
తే. యాహవంబునఁ దెగటార్తు - ననియె నట్లు
సేయఁ డయ్యెఁ బల్కొక్కటి - సేత యొకటి
యగుట సాల దోషము విను - మదియుఁ గాక
యెల్లకోదండధరుల గర్హించు చుండు. 41
ఉ. దానను దాన నిట్లగుట - దప్పునె యంచుఁ దదీయ మైనయ

మ్మానితదేహమున్ విడిచి మానవనాథుఁడు దాల్మిఁ జేసి బ
ద్ధానిరతాత్ముఁడై యరిగె నత్తఱి వాయుజుఁ డార్తి నెంతయున్
దీనతఁ బొంది ధైర్యలత త్రెవ్విన నేలకు వ్రాలె భూవరా. 42

క. అప్పుడు దగ నిట్లను నతఁ, డప్పౌరవవరున కోధరాధిప గనుఁగో
మ్మిప్పా టేమిట వచ్చెం, జెప్ప మెఱుఁగ దేనిఁ గరుణసిగు రొత్తంగన్. 43

చ. అన విని యాతఁ డిట్లనియె నాతనితో భవదీయ మైనభో
జన మతిమాత్రముద్ధతిఁ బ్రచండుఁడవై భుజశక్తి నెవ్వరిం
గొనక కడంగి రజ్జుపలుకుల్ గడుఁ బెక్కులు వల్కు దెప్డు నీ
వనుపమశౌర్య యిప్పుడుట కత్తెఱఁగుల్ గత మెల్లఁ జెప్పితిన్. 44

క. అనిపలికి నిరీక్షింపక, చనుచుండె నతండు ధైర్యసారోదారుం
డును నిశ్చయమహితుఁడునయి, వెనుక శునక మధికభక్తి విడువక చనఁగన్. 45

తే. ఆసమంచితసారమేయంబు పాండు, ధరణినాయకునగ్రిమతనయుపిఱుఁద
నధికభక్తియుక్తంబుగ నరుగుచునికి, పలుమఱును నీకుఁ జెప్పితిఁ దలఁచియుండు. 46

వ. అని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లను నిట్లు నిష్ఠాగరిష్ఠుం డయి
యుధిష్ఠిరుం డరుగుచుండ. 47

— ♦ ఇంద్రుఁడు రథంబు గొని ధర్మరాజు నెదుర్కొనుట. ♦ —

సీ. దివ్యదేహోద్గతదీప్తిసంతానంబు, దిశలు పదింటను దీటుకొనఁగ
రథసమాగమనసంరావంబు మేరుగ, హ్వారములఁ బ్రతిరవోత్కరము నీన
నచ్చటిసిద్ధసాధ్యమునీంద్రగణముల, నానావిధస్తోత్రనాద మెసఁగఁ
దత్ప్రవేశంబు బోధస్ఫీతకల్పవృక్షంబులు పుష్పవర్షములు గురియ

తే. నింద్రుఁ డేతెంచి యాదర మెసక మెసఁగ, నక్కురుక్షితిపాలున కగ్రభాగ
వర్తి యగుటయు నతఁ డభివందనంబు, సేసె సవినయభక్తివిశేష మొప్ప. 48

వ. అట్లు ప్రణతుం డయిన నభినందించి యప్పురందరుం డతని దివ్యస్యందనంబెక్కు
మని పలికిన నతండు శోకసంతప్తుం డగుచు నతని కిట్లనియె. 49

శా. తోడంబుట్టువు లందఱుం బడినయాదుఃఖంబు చిత్తంబు సం
పీడం బెట్టెడు సౌకుమార్యవతి దప్పిం గూలెఁ బాంచాలి వా
ర్తోడై వచ్చిరి వారు లేక యిట మీతో రాను వారెల్ల నా
తోడం గూడఁగ వచ్చునట్లుగఁ గృపాధుర్యాత్మ కావింపవే. 50

చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె నక్కురుభర్తకు శోక మేల నీ
యనుజులు ద్రౌపదీసహితు లైతనువుల్ దిగఁద్రావి చన్నవా
రనఘ యమర్త్యలోకమున కక్కడఁ గాంచెదుగాక వారలం
దనువు దొఱంగఁగా వలదు ధర్మమయాత్మక నీవు రావ నా. 51

—♦ ధర్మరాజసురరాజులకుఁ గుక్కురవిషయముగా జరిగినవివాదము. ♦—

సీ. అనుటయు ధర్మజుం డమరేంద్రుతో నన్న, నత్యంతదృఢభక్తి నాశ్రయించి
పురమేను నెడలునప్పుడు మొదలుగాఁ దోన, చనుదెంచె నీభవ్యసారమేయ
మిది యట [1]రావలదే నామనంబు ని, ష్ఠురవృత్తి కోర్వ దస్తోకపుణ్య
నిరతాత్మ నావుడు దరహాస మొప్ప న, బ్బలనైరి యిట్లంట పాడియే య
తే. మర్త్యభావము గుక్క కేమాడ్కిఁ గలుగు, [2]ననఘనీచింత తెఱఁగశక్యంబు దీని
విడిచి చను టేల నిష్ఠురవృత్తి యయ్యె, నిచటఁ దడయంగ నేటికి నెక్కు రథము.

వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుం డింద్రునితోడ నవార్యంబును దుష్కరంబును నగు కార్యం బేనియు నార్యుండును బ్రభుండును నైననీయట్టిసత్పురుషుండు సంశ్రితుల కై సంఘటింపవలదె భక్తపరిత్యాగంబు సేసి పడయు సిరి నాకు నెంత యింపయ్యెడు ననుటయు నయ్యనిమిషనాథుండు. 53

చ. అలుక హరించు ధర్మముల నట్లగుటం గురువంశవర్య నీ
వలుగక యిమ్మ కుక్కలకు నావసథంబు త్రివిష్టపంబునం
గలుగునె నీకు నిష్ఠురత గల్గదు దీనిఁ బరిత్యజించినం
జలము కొనంగ నేల శుభసంగమనం బెడసేఁత కృత్యమే. 54

సీ. అనవుడు ధర్మనందనుఁ డమ్మహాత్ముతో, విను భక్తియుక్తుని విడువు బ్రహ్మ
హత్యఁ బోలెడిపాపమని చెప్పుదురు పెద్ద, లట్లు గావున దీని నఖిలధర్మ
సారజ్ఞ విడుచుట సనదు దివ్యసుఖంబు, నకుఁ గాఁగఁ బాపంబునకుఁ జొరంగఁ
జాల నావుడును వాసవుఁడు ప్రతస్థుండు, గుక్క నంటిన వానిఁ గోరి చేయు
తే. సుకృతమునకు నాశంబగు సువ్రతాత్మ, యింతయొప్పనినిర్బంధ మేల చెపుమ
విడువు మీశునకము దీని విడువఁబడుట, నాకలోకసౌఖ్యంబు నొనర్చు నీకు. 55

చ. జనులు నుతింపఁగా సుకృతసంపదఁ జేసి యమర్త్యభావముం
గనియును జెందకిట్లునికి కార్యమె ద్రౌపది భీమసేన న
ర్జునుఁ గవలం ద్యజించుటకు సువ్రత చాలిత చాలవయ్యె దీ
శునకము విడ్వ నిత్తెఱఁగు సూరినుతుం డగునీకు నర్హమే. 56

సీ. అన విని ధర్మజుం డఖిలలోకములకుఁ, బతివి ధర్మమునకుఁ బ్రభువ విట్టి
నీకంటె నెఱుఁగుదు రనే సదసత్ప్రకా, రము లట్లుఁ గాక వాదము మహాత్ము
లయినవారలతోడ నగునె చేయంగ నై, నను విన్నవింపఁ దగిన తెఱంగు
విన్నవించుట దోషవిధము గా దనియెడు, బుద్ధిఁ జేసెద నేను బూని విన్న
తే. పంబు భీమముఖ్యులును ద్రౌపదియుఁ జచ్చి, రేను వారల విడువక యేడ్చుచున్న
వత్తురే తోడ వచ్చి చావనిశునకము, విడువకుండుట తప్పుగా నుడువఁదగునె.

చ. అనఘచరిత్ర యిమ్మ శరణాగతుఁ జేకొన కున్కి శుద్ధమి

1. క. రావలదె నామనంబు. 2. గ. ననఘచిత్త యిత్తెఱఁగశక్యంబు,

త్రునియెడఁ జేయుద్రోహము వ♦ధూటి వధించుట విప్రునర్థముం
గొనుట యనంగఁ గల్గునివి ♦ గూడి సమం బగు నాకుఁ జూడ భ
క్తుననపరాధునిన్ విడుచు♦దోషముతో నిది యోర్వ వచ్చునే. 58

ఉ. కావున నాకలోకపుసు♦ఖం బటు లుండఁగనిమ్ము దేవ నీ
భావము నిల్పు నాదెసఁ గృ♦పాభరితంబుగ సారమేయసం
భావనసేత దోసముగఁ ♦ బట్టమి నాకు వరంబు నీవు వా
మ్మావనభూమి నుండెద స♦మిద్ధతపంబున నిన్న కొల్చుచున్. 59

వ. అని పుయిలోడక పలికెఁ బౌరవోత్తమా యాకర్ణింపుము. 60

—♦ సారమేయరూపంబున వచ్చినధర్ముండు ధర్మరాజునకుఁ బ్రత్యక్షుం బగుట. ♦—

సీ. అట్లతిదృఢనిశ్చ♦యంబుగఁ బలికిన, తనపుత్త్రుఁ గనుఁ గొని ♦ ధర్ముఁ డధిక
సంప్రమోదముఁ బొంది ♦ సారమేయాకృతిఁ, బాసి తానాత్మరూ♦పంబుఁదాల్చి
పరమసంభ్రమకృత♦ప్రణతియు నానంద,భరితుండు నగునన్నృ♦పాలుతోడ
నీపుణ్యవృత్తంబు ♦ నిర్మలమేధయు, నఖిలభూతంబుల♦యందుఁ గలుగు

తే. దయయు నాదుచిత్తముఁ బ్రమ♦దమునఁ దేల్చె
వత్స భూలోకమున నిట్టి♦వారుఁ గలరె
తొల్లియును ద్వైతవనమున ♦ దోషదూర
మయిననీమనమున తెఱం ♦ గరసినాఁడ. 61

క. విను నీరు రోసి నీదగు,ననుజులు మృతు లయిన [1]వచ్చి ♦ యందఱలో నొ
క్కనిఁ గోరుము బ్రదికించెద, నని పలికితి నేను నిర్మ♦లాత్మక నీతోన్. 62

ఉ. దానికి నీవు చిత్తమునఁ ♦ దల్లుల నిద్దఱనుం దలంచి మా
లోన నొకండఁ గల్గితి న♦లుత్తత వారలయందుఁ గల్మి లో
కానుమతంబు గాదె నకు♦లార్థిత ధర్మువు నాకు సన్మతిన్
వీనుల కింపుగా నకులు ♦ వేఁడితి తద్విధ మెందుఁ గల్గునే. 63

క. భీముని నర్జును విడిచియు, నీమది నకులు బ్రదికింప ♦ నిగుడుట పుత్త్రీ
నామనమునఁ బాయదు ని, న్నే మన వచ్చు నఖిలంబు ♦ నింద్రుం డెఱుఁగున్. 64

క. విను భక్తి యుక్త మిది యని, శునకముఁ జేపట్టి నీవు ♦ సురపతి కొనివ
చ్చినయరద మెక్కనొల్లవ, యనఘా సరి నీకు దివము ♦ నందును గలరే. 65

ఉ. ఇంతటిపెంపు గల్గుట మ♦హేంద్రుఁడు నీదెసఁ గాంచె నీవు ని
శ్చింతత మేనితోఁ జనుము ♦ సిద్ధపథంబునఁ బుణ్యలోకముల్
వింతలు గాక యుండఁ బృథి♦వీవర నీకు నుదారసౌఖ్య మ
త్యంతము నవ్యయంబు నగు ♦ నందలిమాన్యులు సంస్తుతింపఁగన్. 66

సీ. అనియె నప్పుడు పర♦మాహ్లాదమునఁ జను,దెంచి గంధర్వులు ♦ దేవమునులు

---

1. గ. జచ్చి♦నందఱలో.

మరుదశ్వివసువులు మహితాదరంబున, ధర్మేంద్రు నింద్రుండు దారు నమ్మ
హాత్ముని నేత్రరథారూఢుఁగాఁ జేసి, తమతమవిమానములు పార్శ్వముల నడపి
కొని చన నిఖిలదిక్కులఁ దన తేజంబు, వెలుగంగ సిద్ధులు వినుతి సేయ

తే. దైవతావాసమునకు నా ధర్మజుండు, సనియె నయ్యవసరమున సర్వలోక
సమ్మతుండు బోధఘనుండు ప్రసన్నఫణితి, సారతోదారుఁడు మునగు నారదుండు.

వ. ఎల్లవారును విన సంపూర్ణస్వరంబున ని ట్లనియె. 68

ఉ. దానములం దపంబులను దద్దయుఁ బే ర్కొలయట్టివారలన్
మానవనాథులన్ వినమె మాసెఁ దదీయయశంబు లెల్ల నీ
మానితకీర్తికీర్తులు సమస్తజగంబులయందుఁ బర్వెట
న్మేనులతోడ వా రిటులు నేర్చిరె వా రమరత్వసిద్ధికిన్. 69

చ. అన విని ధర్మరాజసుతుఁ డాత్మని కి ట్లను నాదుతమ్ములం
గనుఁగొనునంతకున్ సుఖముగాఁ గొనవయ్యెడ నిత్తెఱంగు నా
కు నకట చూపరే పవనుకొడుకును నింద్రసుతుండు మాద్రి నం
దనులును నున్నచోటు సుఖదం బయినన్ సుఖహీన మేనియున్. 70

వ. వారలను మదీయపక్షప్రాప్తులయినభూపతులను జూచువేడ్క యెల్లలోకంబుల
మీఁదను గలుగువేడుకకంటె మిగిలి యున్నయది యనుటయు నమరేంద్రుండు
దనమనంబున నితనితోడసముచితసంభాషణంబులు సేసెద నివ్విధంబు కటుకవచ
నత్వంబు గా దని యూహించి యిట్లనియె. 71

చ. తనువు దొఱంగ కిట్లు సుకృతంబులపెంపున వచ్చి తిప్పదం
బునకు మహాత్మ యిచ్చటను బోవదు నీమదిఁ బాసి మర్త్యతం
బనుపడియున్న నెయ్యము సభాసములన్ శుభదృష్టిఁ జూడుమా
మునులను సిద్ధులం దగునె ముందటిచందము నొంది యుండఁగన్. 72

చ. ఒరులకు నందరానిపద మూర్జితపుణ్యనిరూఢిఁ బొందఁగా
దొరకొని యున్కి నీవికృతదూరమనస్కతఁ గాదె నీసహో
దరులు భవన్మహోన్నతపదస్థితి కర్హులె తొంటినెయ్యముం
బొరయునె దేవతాత్మకుల బుద్ధి నెఱుంగుము నీవిశేషమున్. 73

క. అని యిట్లాడినసర్వభు,వనపతియు బుధుండు నైనవాసవుతోఁ దా
ననియెం దగ వెండియు ధ,ర్మనందనుఁడు భరతవంశమహిమాధాయీ. 74

ఉ. మీ రిటు లేమి సెప్పిన నమేయభుజాబలభగ్నదైత్య యే
గారవ మొప్పఁ దమ్ములను గాంతను బుత్త్రుల మిత్త్రకోటిఁ గ
న్నారఁగఁ జూడ కుండుటకు నక్కట యోర్తునె యెల్లభోగముల్
వారలఁ జూచి క్రమ్మఱఁగ వచ్చిసుఖస్థితిమై భుజించెదన్. 75

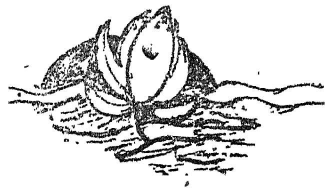
వ. నాకత్తెఱంగు పరమానందకరం బనియె ననియిట్లు మునీంద్రమాననీయంబయిన
పాండవేయమహాప్రస్థానప్రకారంబు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు సెప్పె
టయు. 76

శా. పారాశర్యవచఃపయోనిధిసుధాఽభంగీ దయాసంగి దు
ర్వారాశేషవిపద్విదారణవిహాఽరా చిన్మయాకార వి
స్తారోదారగుణత్రయస్ఫుటవిశేఽషా నిర్గుణాశ్లేష మా
గారీతోజ్జ్వలతత్త్వభాస్వర [1]నిజాఽగారాత్మకత్రీశ్వరా. 77

క. ప్రణవైకభావ్య సుదర,క్షణకేళీ స్తవ్య జన్యాఽసకలద్రవ్యా
[2]గణానాతీతా పోష్య,ప్రణతవ్రాతా నిరీహాఽభక్తిప్రీతా. 78

మాలిని. అమృతవికరణక్రీఽడాభిరామా త్రిధామా
దమితసకలదైత్యోఽత్సాహా విజ్ఞానదేహా
సుమహదుపనిషత్ప్రఽస్తుత్యభిశ్రావ్య సేవ్యా
[3]శమనరమణశీలాఽసంభృతానందలీలా. 79

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునందు మహాప్రస్థానిక
పర్వంబుసర్వంబు నేకాశ్వాసము. 80

1. క. నిజాఽకారాత్మవర్తీశ్వరా. జ. నిజాఽగారాత్మకీర్తీశ్వరా. 2. క. గణనాతీతప్రేష్యా,ప్రణత
త్రాతా. 3. క. శమదమదనశీలా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

స్వర్గారోహణపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

వర్ధనాయురభివృ
ద్ధ్యావహచరణశతపత్ర ! యమనియమాది
ప్రావీణ్యాపూర్ణఖ త్త్రిమ
హావిద్యోన్మేషగాత్ర ! హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనుతోడ మత్పూర్వపితామహు లగుపాండవులును ధార్తరాష్ట్రులును స్వర్గంబారోహించి యెట్టియెట్టినెలవుల నిలిచి రెట్లు వర్తించిరి చెప్పవే తదాకర్ణనకౌతుకంబు మదీయచిత్తంబున [1]నుత్తరంగం బగుచున్నయది నీవు సర్వవిదుండ వేను భవదీయసదయవాక్యసంభావనకు నర్హుండ నని ప్రార్థించినం బ్రచురదివ్యజ్ఞానమాననీయుండును బరమకృపావిధేయుండును నైనసాత్యవతేయునిసారకరుణావిశేషంబున సంపోషితం బైనబోధంబున స్సాధుజన్మస్తవ్యుం డైనయాభవ్యమునివరుం డక్కురువంశవరున కిట్లనియె నట్లు బంధుదర్శనంబు గోరి పలికినపాండవాగ్రజుతలంపున కనుకూలుం డై యాఖండలుండు. 2

సీ. తగువాని రావించి ! ధర్మనందనునకుఁ,దమవారిఁ జూడఁ జిత్తమునఁ గోర్కి దనికినయది నీ విశ్రతని నట గొనిపోయి, యఖిలబంధులఁ జూపు ! మనుడు నతఁడు గారవం బెసఁగంగ ! నారాజసత్తముఁ, దోడ్కొని పోవఁ గుతూహలమునఁ దోడన నారదాదులు గొందఱరిగి ర,ట్లేఁగుచోటఁ గట్టెదురఁదోఁచె

తే. నున్నతాసనాసీనుఁ డభ్యుదితసరసి,జాప్తసంకాశుఁ డమృతాశనాంగనాది వృతుఁడు వీరలక్ష్మివిరాజితుఁడుసతత,యుక్తసుఖసాధనుండు దుర్యోధనుండు.

వ. ఇట్లొప్పి యున్నయతనింగనిధర్మనందనుండు దేవమునివరులమొగంబులాలోకించి.

---

1. గ. నుత్తలం బగు.

—♦ ధర్మజుఁడు దుర్యోధనుం జూచి యసూయాపరుం డైన నారదుఁ డతనిం దేర్చుట. ♦—

సీ. ఇతఁ డతిలోభోప౹హతమానసుఁడు దీర్ఘ,దర్శిగాఁ డితనిక౹తమునఁ జేసి
నిఖిలదేశంబుల౹యఖిలనృపాలురు, ద్రుంగిరి దంతితు౹రంగసహిత
ముగ ననవద్యాంగి ౹ విగతకల్మష ధర్మ, చారిణి సాధ్విఁ బాం౹చాలి నార్య
జనములు గనుఁగొన ౹ సభలోన నవమాన, పెట్టినతులువ యే ౹ నిట్టివాని
ఆ. తోడఁ గలసి మెలఁగు౹దునె మహితాత్మకు,లార యెచట నున్న౹వారు భీమ
ఫల్గునులునుగవలుఁ౹బాంచాలియును నన్ను,నచటి కనుపవలయు౹ననుచుమరలె.
వ. మరలినఁ జూచి నారదుండు నవ్వుచు నతని కి ట్లనియె. 6
సీ. ఓధర్మనందన ౹ యీధరణీవిభుం, డాహవసంపరి౹త్యక్తతనుఁడు
దేవతాసంభావ్యు ౹ డై వెలింగెడుఁ బుణ్య,కర్మ లెల్లను గడు ౹ గారవింతు
రితని నితండు మ౹హీశుల నుజ్జ్వల,క్షత్త్రధర్మంబునఁ ౹ గాదె త్రుంచె
నది పాప మేలగు ౹ ననఘ పాంచాలి యీ,తనిచేతఁబడుటయుఁ౹దక్కఁగలుగు
తే. నగ్గలును నింక నిచ్చట ౹ నేల తలఁప
నిచ్చోటు పుణ్యలోకము మది ౹ నీసు రోష
మనుమనోవికృతులు దగు౹నయ్య వాని
విడిచి సమత నొందుము లోక౹వినుత చరిత. 7
వ. అని వెండియు. 8
క. జూదమునఁ గయ్యమున నీ, కేదురితంబులు నితాంత౹హృదయక్లేశా
పాదకములు వాటిల్లెన,నాదృతములు సేయు వాని ౹ నన్నిటి ననఘా. 9
చ. అన విని యమ్మునీంద్రునకు ౹ నవ్విభుఁ డిట్లనుఁ బాపశాలి స
జ్జనసతతాపచారి కుల౹సంక్షయకారణరోషభాగి యి
మ్మనుజవరాధముం డితఁ డ౹మర్త్యుల కెల్లను మాననీయుఁ డై
మనునటె పుణ్యలోకమున ౹ మాటలు వేయును నేల సంయమీ. 10
తే. అతని న ట్లుండనిమ్ము నా౹యనుజతనుజ,మిత్త్రజనములఁ బాంచాల౹పుత్త్రినాక
వశ్యమును నభివీక్షింప౹వలయుఁ జూపఁ, బనుపు వారలయున్నెడ౹భవ్యచరిత. 11
వ. అని మఱియుం గలుగుమునీంద్రులఁ గలయం గనుంగొని. 12

—♦ ధర్మజుఁడు దేవమునులను కర్ణాదిస్వజనులఁ జూప వేడుకొనుట. ♦—

సీ. సంగ్రామమృతు లైన౹సకలబంధులకుఁ ది,లోదకం బే నిచ్చు౹చుండ వచ్చి
కుంతి కర్ణుఁడు దన౹కొడు కని చెప్పినా, కతనిజన్మము తెఱఁ ౹ గంతవట్టు
విదితంబుగాఁ జేసె ౹ నది మొదలుగ నమ్మ,హావీరుఁ దలఁచిన౹యప్పు డెల్ల
నుల్లంబు సంతాప ౹ మొందుఁ దదీయపా,దంబు లద్దేవి పా౹దంబులట్ల
ఆ. యని సభ క్తికముగ ౹ నర్చితంబులు సేయఁ, గాన కునికి కేను ౹ గరము వగతు

నతఁడు నేము నైన నమరేంద్రుఁడును మమ్ముఁ, జేయునే త్రిలోకసేవ్యులార.

చ. అతని నెఱుంగ కుండి విను మర్జునుఁ బంచితి నమ్మహాత్ముని
మ్మృతుఁడుగఁ జేయఁగా నది శమింపదు శోకము నావహించుచు
మతికి నలంత సేయు గుణమాన్యుని నాతనిఁ జూచుకౌతుకం
బతిశయ మొందుచున్న యది యాయన యెచ్చట నుండుఁ జెప్పరే. 14

వ. ద్రుపదవిరాటయుధామన్యులు శంఖప్రభృతితదీయజ్ఞాతులును రణాగ్నికిం బ్రాణ
హవిస్సులు వేల్చినవారు వారల నాకుం జూడవలదె ప్రాణసముం డగుజగత్ప్రా
ణనందనుని సంక్రందన తేజోవిరాజితుం డగు శ్వేతాశ్వుని నశ్వులననుకరించు నకుల
సహదేవులను సహజసద్గుణశాలిని యగుపాంచాలినిం జూడక నిలువంజాలుదునె
వారి కెవ్వరికిని నాకలోకనివాసంబు లేకతక్కె నేని సోదరరహితస్వర్గంబునందు స్వ
ర్గత్వబుద్ధి పుట్టదయ్యెడు వార లెచ్చోట నుండి రచ్చోటయే నుబుణ్యలోకంబుగాఁ
దలంచెద నయ్యెడ కనిచి పుచ్చుం డనిమిషవర్యులారా యని పలికిన నప్పాండ
వాగ్రజుతో నద్దేవమును లిట్లనిరి. 15

ఆ. అట్లు చేయువార మమలాత్మ నీదుచి, త్తమున నేది దోఁచె దాని నాచ
రింపవలయు నని నిలింపేశ్వరుండు వా, టించి మాకు నప్పగించినాఁడు. 16

సీ. అని దేవదూతునిఁ గనుఁగొని యిమ్మహా, త్మని భీమసేనార్జునాదు
లున్నచోటికి నన్ను మన్న నప్పూరుషుఁ డా, దర మెసఁగంగ నాధర్మతనయు
నిందు ర మ్మనుచుఁ దానముందటఁ జన్మనమ్మ, హానుభావుఁడు వానిననుగమించె
నట్లు సనంగఁ గేశాస్థిసాంద్రంబు దు, ర్గంధంబుఁ బరుషతరంబు దంశ

ఆ. మశకనిబిడమును దమఃకలితముఁ గ్రిమి, కీటరక్తమాంసకూటకుణప
ఘోరవిధము శాతదారుణచంచువా, యసరవాన్వితంబు నయ్యెఁ బథము. 17

వ. అప్పథంబున బాండవాగ్రజుండు సని చని [1]యూరం గ్రాఁగిననూనియవోలెం
దెరలు చున్నజలంబులు గలిగి యాయసకంటకదుస్స్పర్శం బగుచుఁదటంబున నిశి
తాసిపత్త్రవనంబు శోభిల్ల వైతరణి యనుపేరఁ బరఁగినయేఱును దత్ప్రదేశంబున
ననేక ప్రకారయాతన లనుభవించుపాపకర్ములనుం జూచి దేవదూతునితో మనకుఁ
బోవలయుచోటింక నెంత దవ్వు గల దియ్యెడయును దేవతాధీనంబై యుండునే
యని యడిగిన నప్పూరుషుం డతనితోడ. 18

తే. ఈనెలవులు బృందారకాధీన మిదియు, మనకు రావలసినచోటని నతం డ
సహ్యదుర్గంధఘోరదర్శనత నచోటు, చిత్త మతిదుఃఖితంబుగఁ జేయుటయును.

వ. మరలి పోవం జూచిన నయ్యెడఁ గొన్ని యెలుంగులు. 20

తే. [2]భవ్యజనన నీగాత్రముదివ్యసౌర
భంబు బెరసినగాడ్పు మాకుపైఁ గరంబు

1, క. తార కాఁగిన. చ. దూరం గాఁగిన. 2. ట. దివ్యజన నీదుగాత్రంబు.

హృద్యమై వీచుటయు దుఃఖ మెల్లఁ బాసె
భూరిసౌఖ్యంబు నొందుచు న్నార మేము. 21

క. నినుఁ జూడఁ గనుటఁ బటుయాతనలం దొరఁగితిమి పరమధర్మాత్మక నీ
వనయము దయ నిచ్చట నిలిచిన బ్రతుకుదు మింకఁ గొంతసేపు నిలువవే. 22

—♦ ధర్మరాజు నరకమున నున్న యన్నదమ్ముల నెఱింగి పరితపించుట ♦—

వ. అని దుఃఖభారకృపణంబు లగుచు వీతెంచినఁ గౌంతేయాగ్రజుం డోహో
యెంతబెట్టిదంబు లై యిడుమలం బడియెద రో వీర లని కారుణ్యం బొలయ నిలిచి
వెండియు నత్తెఱంగుమాటలు విని మీ రెవ్వ రని యడిగినఁ గర్ణుండ భీమసేనుండ
నర్జునుండ నకులుండ సహదేవుండ ద్రౌపదిని ధృష్టద్యుమ్నుండ ద్రౌపదేయుల
మనుపలుకు లెసంగుటయు. 23

సీ. ధర్మనందనుఁడు చిత్తమ్మున నుద్వేగ, మావహిల్లఁగ దైవ మకట యిట్లు
సేసెనె కీడేమి సేసిరొకో వీర, లిన్నరకమునకు నేఁగుదేర
వలసినయట్టిది వాసవాద్యమరులు, నీచులువో వీరి నేవిచార
మించుకయును లేక యిట్టికష్టపుటిడుమలఁ బెట్టెడిదె ధర్మమా తెఱంగు

తే. మాలితే నీవు సజ్జనమాన్యు లలఘు, సత్యపరులు దయాఢ్యులు నిత్యదాన
రతులు బహుదక్షిణాంచితక్రతువితాన, పాలితాత్ములనర్హంపుఁ బాటు వడిరి. 24

చ. ఒకటను మేలు సేయనిసుయోధనుఁ డమ్మెయి దేవపూజ్యుఁ డై
సకలసుఖానుభూతియు నజస్రము పెంపు వహింప నొప్పి దృ
ష్టికిఁ గడు వేడ్క నై [1]తనదుచెల్వాలుఁ జుట్టలుఁ దాను సంతసం
బుకలిమి నేచి మి న్నడిచి పుణ్యపదావృతుఁ డై వెలింగెడున్. 25

ఆ. ఈఁగ కాలియంత యేనియుఁ బాపంబు, వీనవలనఁ గనుట వినుట గలుగ
దొక్కనాఁడు నట్టియుత్తములకు విధి, పాడి మాలి యిట్టిపాటు దెచ్చె. 26

సీ. అని యగ్గలపుఁజింత మునిఁగి కలంక మ, నోవికారము నాకు నావహిల్లఁ
గత మేమియొకొ యిది ఘనమాయయొ కల, గనుటయొ యరయ నిక్కంబొ చిత్త
విభ్రాంతిఁ జేసి వివేకింప నేర రా, దయ్యెడు నని పరమాకులేంద్రి
యుఁడు శోకదుఃఖమయుండు నై కొండొక, ప్రొద్దూరకుండి సద్బుద్ధిఁ దలఁచి

తే. యలుక యింద్రుపైఁ బొడమిన నమ్మహాత్ముఁ
డిప్పురుషుఁ జూచి మగుడ నీ వరుగు మార్య
వర్య యెవ్వరిదూతవు వారికడకు
ననుచుఁ బలికి వెండియు నిట్టు లనియె నధిప. 27

—* ఇంద్రుఁడు నరకంబుకడ నున్న ధర్మజునొద్దకు వచ్చి యతని సంభావించుట. *—

క. నాయనుజులు దుఃఖార్దితు, లై యున్నా రట్టు లగుట నచటికి రానిం

1. క. తనదుసిళ్లలు.

కీమెడన యేను నిలిచెదఁ, బాయక యని చెప్ప మాకృపానిధి తనకున్. 23

చ. అనుటయు దేవదూతుఁడు రయంబున నిర్జరనాథుపాలికిం
జని తెలియంగఁ జెప్పఁ గురుసత్తము ధర్మజునిశ్చయంబు న
య్యనఘచరిత్రభాస్వరుఁ డాడినమాటలు నాతఁ డంతయుఁ
విని చనుదెంచె నయ్యెడకు వేగమ సంయమిదేవయుక్తుఁడై. 29

ఆ. ధర్ముఁడును మహాముదంబున నిజపుత్త్రుఁ, డగునజాతశత్రు ననునయించి
రక్షణం బొనర్పఁ బ్రకటవాత్సల్యత, నరుగుదెంచెఁ గురుకులాగ్రగణ్య. 30

వ. అప్పుడు. 31

సీ. వివిధపాపాత్ములు వికృతశరీరులై, యాతనాబాధితు లగుట మాని
దుర్గంధమును గృధ్రవర్గాదిపలలాశి, పక్షిపంక్తులుఁ గుణపవ్రజంబుఁ
దోఁపక యెఱచి నెత్తురు కేశపటలంబు, లస్థిపుంజము లదృశ్యంబు లయ్యెఁ
గ్రూరాసిపత్త్రఘోరారణ్యయుక్తమై, తరణి లే కుండె సత్పరిమళంబు

తే. నింపుఁ జేయుసోఁకును [1]సొగయించుతనుపు
నార వీతెంచి సమ్మోద మావహించె
నమృతమయ మిది యనఁ దగి యనిల మధిక
విశదభావంబుఁ బ్రాపించెఁ దిశలు పదియు. 32

వ. ఆసమయంబున వాసవుతోడం జనుదెంచినట్టి. 33

మహాస్రగ్ధర. వసురుద్రాదిత్యగంధర్వగరుడభుజగవ్రాతముల్ వైభవంబు
ల్లసనం బొందంగ సిద్ధుల్మనముల ముదము ల్పల్లవింపంగ సాధ్యుల్
హసితస్వాంతంబులం బెల్లలమికొనఁగ [2]సత్త్వాదరోత్కర్షముల్ పొం
దుసుతోపాంతంబునం బిండుగొని నిలిచి చూడ్కుల్ తదంగంబు గప్పన్. 34

వ. ఒండొరులతో నక్కరుమూర్తి గుణంబు లుగ్గడించి యగ్గించుచుండ సంయమి
సురసమేతంబుగా నయ్యాఖండలుండు నయ్యఖండయశోమండితుం జేరం జని
సాంత్వనస్వరంబున ని ట్లనియె. 35

క. నీ విచ్చో నునికికి ని, ద్దేవత లందఱును వగచి ధిషణాగుణసం
భావిత నిన్నుం దోడ్కొని, పో వచ్చినవారు గినుకఁ బో విడువవె నా. 36

క. సిద్ధియు నవ్యయలోకస, మృద్ధసుఖావాప్తియును [3]శమితవికృతియు స
ద్బుద్ధియు నుదాత్తభంగిని, సిద్ధించెను నీదుగుణవిశేషముకతనన్. 37

క. విను మొక్కటి సెప్పెద రా, జను వానికి నెల్లఁ దప్ప దవనీశ్వర యె
ట్లును నారకస్థలంబుం, గనుఁగొనవలయు టిది వేదకథితము సుమ్మీ. 38

సీ. పుణ్యంబులును బాపములు రెండు [4]జోకలై, యుండుఁ బుణ్యంబులకు నాదవునాక

1. క. సొకి◆యింపుఁదనుపు. 2. గ. సం◆గాదరోత్కర్షముల్. 3, చ. శ◆మితనికృతిహాసద్బుద్ధియు
4. చ. బ్రోవులై, జ. బ్రక్కలై.

సుఖము పాపంబులఁ ♦ జొప్పడు నరకదుః,ఖము విను మున్న నా♦కంబుసుఖము
ననుభవించినయట్టి♦యతఁడు పదంపడి, యధికనారకపీడ ♦ ననుభవించు
మున్న నారకదుఃఖ♦మునఁ బడ్డవాఁ డనం,తరమ నాకమునఁ దాఁ♦బొరయుసౌఖ్య

తే. మల్పపుణ్యుండు దొలితొలి ♦ యమరతాసు
ఖంబు గయికొని మఱియు దుః♦ఖముల నొందు
భూరిపుణ్యుండు మునుమును ♦ ఘోరనిరయ
యాతనల నొంది వెండి సౌ♦ఖ్యంబు లొందు. 39

క. ఇట యేను నిన్నుఁ బుత్తెం,చుట యుత్తరకాలదివ్య♦సుఖసంగమసం
ఘటనకుఁ గాదే నీకట,కటఁబడుటకు దీనిఁ దెలుపఁ♦గా రా వలసెన్. 40

సీ. కర్ణుఁ డుత్తమసిద్ధిఁ♦గాంచి వెలింగెడు, నమ్మహాభుజునకు ♦ నై కరంబు
దుఃఖింతు నీ వెప్డుఁ ♦ దుదిముట్టి యున్నాఁ డ,తండు నిజోజ్జ్వల♦స్థాన మొంది
సర్వాస్త్రవిదుని నా♦జలజాప్తనందనుఁ, గనుఁగొని చిత్తంబు♦కలఁక విడువు
మనిలనందనుఁడు♦నర్జునుఁడును నకులుండు, సహదేవుఁడును భవ♦త్సైన్యరూప

తే. వర్తిసర్వమహీపతి♦వర్గములును, ద్రౌపదియు ద్రౌపదేయులు ♦ రాజవర్య
దీప్తనిజధామసంప్రాప్తిఁ♦దేజమలరి,యుండఁగాఁ జూచిసమ్మోద♦యుతుఁడవగుము.

ఆ. దైవవిహిత మగుటఁ ♦ దప్పింప రాకున్న, యట్టియల్పదుఃఖ ♦ మనుభవించి
తింక నిట సుఖంబు ♦ లేపార నాతోడ, విహరణం బొనర్పు ♦ విమలచరిత. 42

క. మానితసువ్రతములకుఁ, దానకరణమునకు ననుగు♦ణం బయినశుభం
బే నీకుం గావింపం,గా నుజ్జ్వలవృత్తిఁ బరఁగు ♦ కౌరవముఖ్యా. 43

తే. రాజసూయాశ్వమేధాధ్వ♦రములసంచి,తంబు లయినయుదాత్తలో♦కంబు లనుభ
వింపు మాధిక్యమహనీయ♦విభవ మెసఁగ, నక్షయోదారసౌఖ్యంబు♦లావహిల్ల.

సీ. మహితవర్తను లైన♦మాంధాతృనలహరి,శ్చంద్రదిలీపదు♦ష్యంతభరతు
[1]లొందినకీర్తనీ♦యోన్నతి నొందుము, నినుఁ గొనియాడంగ ♦ మునినిలింప
గంధర్వగరుడోర♦గప్రధానులు సిద్ధ,సాధ్యసత్తములును ♦ సకుతుకముగ
వచ్చినవారని♦వారి నెల్లను జూప, నతఁడు వినయసంభృ♦తాంగుఁ డగుచు

తే. నాదరముగఁ బ్రత్యుద్గతి ♦ యాచరింప, వార లెంతయుఁ బ్రీతిమై♦గౌరవంపుఁ
బలుకు లెసఁగంగ నధికసం♦భావనంబు, సేసి రాసనములు విక♦సిల్లుచుండ. 45

వ. అమ్మహేంద్రుఁ డమ్మహానుభావునితో మఱియు ని ట్లనియె. 46

క. ఆకాశగంగ యిదె పు,ణ్యాకృతి యిన్నదిఁ బరిప్లు♦తాంగుఁడ వై సు
శ్లోకా నాచెప్పిననృప,లోకంబును మిగులు మమర♦లోకసుఖములన్. 47

1. గ. లొందినకీర్తి♦నయోన్నత పొందుము.

మిము కథకుంము సమ్యగవధానంబున నాకర్ణించినఁ
క. అదె భీష్ముఁడు వసువులకడఁ, గుం డైన యాకృష్ణద్వైపాయను ననుగ్రహంబున
డిదె దివిజగురునిపాలఁ బ్రమదసం డై యుంము నతంము నైమిశారణ్యపుణ్యాశ్ర
వ. అని పలుకుచుఁ జూపి గంధరపతి మొదలుగాఁ గలగొందఱు మహామునులు
దదీయానుజతనుజవర్గంబులనుం నయ్యేడకుం జని వారలం గాంచినఁ బుణ్యకథా
నానాదేశాధీశులను బేరువేరం యమ్మాననీయులు పుణ్యాత్మకుం డైనయక్కథ
బరిత్యక్తశరీరు లయి యుత్తమప్రియం బొనర్చి కథాకథనంబుఁ బ్రసంగించినం
మని చెప్పి ననిన విని జనమేజయుగుకథ వినం గోరెద రనుటయు నప్పరమార్థపరా
నీ చెప్పినసుయోధనశకునిసైంహ్యాద్యంబును నపూర్వంబును సమగ్రజ్ఞానప్రి
యుం గల తత్పక్షభూపతులున్నె నయది యక్కథమాకు విన నిష్టం బని పలు
నీచెప్పినసకలజనంబులు నాలోకంబు 77
కొంతకాలంబు నిలిచి క్రమ్మఱ మనునిశ్చయము దిశనంబుగ మతిసం
దెంతురో యిత్తెఱంగు వినవలతుం శేదము గాఁగ నిమ్మహాకథ సెప్పెన్. 78
నుజపతితో ని ట్లనియె. ము సర్పయాగకర్మానుష్ఠానంబులయెడ వైశం
సీ. కురువర యిది దేవగుహ్యంబు మునిని విస్మితుండును బ్రమోదభరితుండును
డైనవేదవ్యాసుఁ డతులకరు యజనసమాపనవిధి యనుష్ఠించి రయ్యుధి
జెప్పినయది నీకుఁ జెప్పెద సమవధ భుజంగంబులయాపద దీర్చినయ స్తీకు నభ్య
నంబుతో వినుము స్వనత్కు యతనినివాసంబునకు ననిచిపుచ్చి బుత్విజు
గలసెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డన్యులకు దునంబు లొసంగి వినయం బెసంగ నామంత్రి
బయినకుబేరలోకానుభవమునకుం జనిరి వైశంపాయనుఁ డెంపారుసవిశేష
ధృతరాష్ట్రుఁ డొందెను సతియుఁది దేవోపచారంబులఁ గృష్ణద్వైపాయనము
భవనంబునన నిల్చెఁ బాడనంబులు ప్రస్తుతింప విభవంబు శోభిల్లఁ
తే. యాంపు రిరువురుఁ దో నిల్వ నః 79
గూడె నభిమన్యుఁ డనిమిషగురుని ,గణముతో మఱియు నక్కథకుఁ డింపు
దప్రీతి కాముఁ డయినకోదండగురుగ,సంఘంబులో నెల్ల సత్యదర్శి
ద్వాపరాత్మకుఁ డయ్యె గాం ధాత్ముండు సర్వేంద్రియ ప్రబోధ
క. రా రాజు నాకనరకో, దారసుఖాత్మమా,దాంతితపోనిత్యతావిభాసి
పారియు హీనత నొందియుఁ, గౌరసాంఖ్య,యోగభేదవిదుండు ధర్మోపదేశ
వ. అట్లపోలె నాకనరకంబు లనుభవింస్తు,వేది సాత్త్వ తేయుండు వేదమయుఁడు. 80
ఆ. అతనితమ్ము లెల్ల యాతుధానా మఱియుం గొందఱు జనపతులచరిత్రంబులు
గర్ణుఁ డధిప వసువు గావున విను,ం డగువాసుదేవుని సంకీర్తిడావిశేషంబులు విన
వ. ద్రుపదుండును విరాటుండును ధృ లునుదదీయసాయుజ్యంబులును దేటపఱుచుట
శంఖుండును నుత్తరుండును విశ్వటకునుగాఁ బంచమవేదం బయిపరఁగునిమ్మహా
హాతవహుని గూడికొనిరియె నని

భారతసంహిత యొనర్చె నిమ్మహితేతిహాసంబు సంవత్సరత్రయకృతంబు దీని విశే
షంబు వినుండు. 81

తే. అమలధర్మార్థకామమోక్షములఁ గూర్చి
యొలయు తెఱఁ [1]వెద్దియును నిందుఁ గలుగు నదియ
యొండెడలఁ గల్గు దీన లేకుండుచొప్పు
దక్కొకంటను లేదు వేదజ్ఞులార. 82

సీ. పూతాత్ములార యీ ప్రఖ్యాతి,హాసంబు, జనమేజయుండు సేయు సర్పమఖము
కాలంబునం దట్లు కారుణికోత్తముఁ, డైనవేదవ్యాసుఁ డాదరమున
నాజ్ఞాపనము సేయ ననతనిశిష్యుండు లోక,నుతుఁడు వైశంపాయనుండు సెప్పె
నన్నరేంద్రుఁడు విన నాసభ నిలిచి స,వినయభక్తికముగ వినినవాఁడఁ
తే. గథనశక్తియు నమ్మునికరుణవలనఁ, గలిగె నాకిత్తెఱంగున గారవించి
మీరు వినుచుండఁ జెప్పెదు మేటిపదము,గంటి మంటిమీఁదయ పెంపు గతనఁ జేసి.
వ. [2] (అని పలికి వెండియు) 84

... * ఫలశ్రుతి * ...

క. అలఘుమతులార పర్వం,బుల నీయితిహాసరత్నమును విని నఘం
బులు వాయు నాకలోకము, గలుగును సిద్ధించు ముక్తి కాంక్షిత యైనన్. 85
క. ఆద్యంతంబును నీయన,వద్యకథ వినంగఁ గనిన వారికిఁ బాయున్
సద్యంబ బ్రహ్మహత్యా,వద్యము మొదలైన పాపవర్గం బెల్లన్. 86
క. సురపితృకార్యంబుల భూ,సురులకు దీని వినిపించు సుకృతాత్ముఁడు త
త్కారణఫలంబుల నధిక, స్ఫురితంబుగఁ బడయు మహితబోధనులారా. 87
క. మానసముల నింద్రియముల,నేనియుఁ జేయంగఁబడిన యేనఃపుంజం
బీనిర్మలేతిహాసము, వీనుల నొక్కింత సోఁక విరియు సకలమున్. 89
ఉ. భ్రాజితవృత్తిమై బరఁగు భారతసంహిత సంయమీంద్రులా
రా జననామకంబునను రాజితభంగి జగత్త్రయంబునం
బూజితకీర్తియై నెగడు భూరిజయోన్నతిఁ గంద్రు దీనిచే
రాజు లిలాసురుల్ మఱి యరాతుల దెల్తురు విన్నయంతటన్ 88
ఉ. భారత మర్థితో విని భక్తిఁ బఠించిన శ్రీయు నాయువున్
భూరియశంబునుం బ్రమదమున్ దృఢవిద్యయుఁ గల్గు వారి కే
కోరిక లైన వేగ మొనఁగూడు సుపుత్త్రునిఁ గాంచు సద్వరున్
గారవ మొప్పఁగాఁ బడయు గర్భిణియున్ వరుసం గుమారియున్. 90
ఉ. శిక్షితచిత్తులార శుభసిద్ధులు వొందు ననేకజన్మ పా

1. వెద్దియే నిందుఁ గల్గుఁగుసదియ, యొండెడలఁ గల్గి దీన లేకుండుచొప్పు దక్కొకంటను లేదు.
2. ఇది వ్రాతప్రతులఁ గానిపింపదు.

పక్షపణంబునన్ వెలుఁగు సంభారతసంహిత కెల్లఁ బుండరీ
కాక్షుని వాసుదేవుఁ బ్రకటార్థముగాఁ గని విన్నమానవుం
[1]డక్షయపుణ్యలోకములయందు రమించు నిరామయస్థితిన్. 91

ఉ. వ్యాసమునీంద్ర సారకరుణాతిశయంబున భారతార్థము
ద్భాసిత మైనయట్టినుత భాగ్యునకున్ సకలాగమార్థసం
వాసన మావహిల్లు జనపంక్తులు కీర్తన సేయి శశ్వదు
ల్లాససుఖానుభూతి నచలస్థితి నొప్పు నతం డుదాత్తుఁడై. 92

వ. అని యిట్లు సమస్తపురాణపారీణుం డైనసూతుండు. 93

చ. పరమపదాప్తిహేతు వగుభారతసంహిత శౌనకాదిభూ
సురవరు లింపునం గరఁగుచొప్పునఁ జెప్పిన వారు మోదసం
భరితతఁ బొంది యక్కథకుఁ బ్రీతిగ నర్చితుఁ జేసి రర్మిలిన్
హరిహరనాథ సర్వభువనార్చిత నన్ దయఁ జూడు మెప్పుడున్. 94

ఉ. పావన దుర్దశాపహ శుభప్రదమూర్తి సుధానుభూతిసం
జీవితభక్తలోక తులసీదళదామ కపాలమాలికా
భావిభవాభిరామ పరిపక్వతపఃఫలరూప సాంఖ్యవి
ద్యావహయోగశక్తివిశదాద్భుతఖేలన లోకపాలనా. 95

కం. దేవాదిచతుర్విధభూ,తావాసా సుకృతహృదయహారివిలాసా
కేవలభావానందమ,యా వేదవ్యాసవర్ణనారూఢదయా. 96

మాలిని. అకృతకమధురోక్తివ్యాప్తసందీప్తసారా
సకలభువనరక్షాశాలిశుంభద్విహారా
శుకజనకమనీషాశుద్ధబుద్ధానుభావా
[2]సకృపకృతవిలాసాసంభృతానందభావా. 97

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతమునందలి స్వర్గారోహణపర్వంబు
సర్వంబు నేకాశ్వాసము. 98

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము
సంపూర్ణము.

శ్లో॥ యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం తు యద్భవేత్ ।
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తు తే.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

1. గ. డక్షయసౌఖ్యసత్పథమునందు, 2. క॥ సకృదకృతనతారీ-గ. సకృతిసుకృతిశాలీ.

పట్టాభిరామా ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు, మార్చి 1955— 2000 ప్రతులు.